

108 PTA

NATARE

Relectio de
Iudic. et Apo
De Reditibus

ATN

809

14
N - 24310
R. 13648

RELECTIO
C. NOVIT DE IVDI-
CIIS NON MINVS SVBLIMIS QVAM

CELEBRIS, PRONVNCIATA AN. M. D. XLVIII.

Coram frequentissimo, eruditissimo, ac ma-
xime Illustri Auditorio in Inclvta
Lusitania Conymbrica,

PER MARTINVM AB AZPILCVETA DOCTO-
rem Nauarrum, tunc eius in Sacra facultate Canonum primarie functionis
gymnastam, decennio vero ante eodẽ munere in praclarissima Salmantica
functum, & ante annos circiter XX. iam iubilatum seu rudo donatum,
nunc autẽ hoc Anno M. D. LXXV. maxima de causa in Vrbe residentem,
& in Sacra Penitentiariae Pratorio Doctoris Decretorum officio fungentem.

Præmisso in Rubricam eiusdem tituli Commentario vtili, quotidiano & resolutorio,
additis item sub hoc signo * quibusdam, quæ in hac secunda edi-
tione occurrerunt, præfati authoris ætati apta.

In quibus contenta uersa pagella docet.

*Costume 6 Real
B. P.
Ab Saubido*

L V G D V N I,
Apud Gulielmum Rouillium, sub scuto Veneto.

M. D. LXXVI.

Cum Privilegiis & licentia Superiorum.

In Rubrica.

*Epilogus siue resolutio breuis eorum qua ab aliis & ab Authore alias
fusi sunt disputata, sumendo verbum, Iudicium, pro Iudiciali
processu.*

*Multa quotidiana de Iudicio sumpto proprie pro iudicandi actu, de
quibus nil ante hac in ea tactum.*

In Relectione c. Nouit.

- 1 *Notabile Deum omnia nosse.*
- 2 *Creaturam nullam omnia scire.*
- 3 *Potestatem summam laicam non esse penes Papam.*
- 4 *Diffinitio correptionis, & eam iure diuino preceptam.*
- 5 *Certo ordine ad denunciationem Euangelicam deueniendum, &
denunciationis diffinitio exacta.*
- 6 *Potestatem ecclesiasticam extendi ad cognoscendum de omni pec-
cato mortali cuiuslibet Christiani etiam laici, &c.*

INCLITO CLEMENTISSIMO Q.
DOMINO SEBASTIANO HVIVS
NOMINIS PRIMO,

*Lusitanorum, Algabriorumque Regi, Aphricano,
Aethiopico, Arabico, Persico, Indico, felici,
Victori semper Augusto,*

MARTINVS AB AZPILCVETA DOCTOR
Navarrus Rempubl. Christiane administrare.

OGATVS à multis Inclite, Clementissime-
que Rex, vt relectionem c. Nouit, de Iudic.
cuius bonam partem pridē tribus horis in-
tegris corā rota Maiestatis tuæ celeberrimæ
Conymbricæ Academia pronunciaui, quā-
que Serenissimo Patri tuo Principum flori
Regi designato nuncupauī, denuo æderem,
decreui titulum eius quadā bonarum herbarum synthesi ornare,
ipsamque relectionem ea, & aliquot aliis auctam Maiestati tuæ
nuncupare: Non quidem quod non videam deterrere me ab hoc
debere non solum illa, quæ deterrebant ad eam illi dedicandam,
sed etiam alia, in quibus est, quod licet ille maximus esset co no-
mine, quod erat Rex designatus, quem Europæ, Aphricæque
Occidens, Asiæ oriens, & interiectus Meridies, qua à Tago in
Gangem alluitur Oceano, suum futurum dominum agnosce-
bat, & suspiciebat. Tu vero longe maior es, qui iam dudum in so-
lium Regni euectus, & Regio diademate coronatus, non solum
eis omnibus iura, & leges fers, sed etiam Christiani nominis ho-
stes ea turbantes, & Christianæ fidei propagationem in eis im-
pedientes tua magna potentia diuinitus aucta iam pridem ter-
res, & miris trophæis, humanamque fidem superantibus fractos

foelicissime triumphas. Audeo tamen hoc facere primum, quod pro materiae sublimitate, subtilitate, & vtilitate, omnium relectionum quas vnquam pronunciauimus, primas obtineat. Et quod bona eius pars sit de summa summorum Monarcharum, cum regum, tum Pontificum potestate, tuæ Maiestati cognitu dignissima, quo idem paternum, & laicum, sed supremum Imperium illæsum conserues, & religiosissimos parentes, Auosque imitatus sacrosanctæ sedis Apostolicæ, summique Iesu Christi Regis regum, & domini dominantium Vicarij potestatem cælitus ei datam eo modestius, religiosius, & fortius suspicias, colas, & tuearis, quo nostra calamitosa tempestate superbius, quidam irreligiosius, & audacius contemnere, dehonestare, & conuellere frustra conantur. Quoque Sanctissimus D. N. Gregorius XIII. (primis Christi, qui à multis seculis prædict. sed. præfuerunt, Vicariorum annumerandus, colendus, & suspiciendus) te syncerius diligit, tua trophæa magis miratur, & laudat, augerique indies vehementius cupit, & procurat. Deinde quòd decere oportereque videretur, vt qui beneficia maxima accepta ab Auis tuis illis Christianissimis Ioanne III. iam cum diuis, vt par est credere, regnante, & Regina Donna Catharina prima cum primis non solum sui ordinis, sed & cuiusque alius ad idem Regnum omnibus neruis conante (quales Reges, pietate, prudentia, Iusticia, modestia, pacis artibus in pios, belli vero in impios, & in diligendos, leuandos, iuuandósque suos subditos, ac filios ætate sua nulla terra coluit, neque (absit verbo iniuria) colit) literariis muneribus, & aliis obsequiis agnouerim, Quique etiam dona accepta à Serenissimo Patre tuo, Principum flore Rege designato, matræque illa tua Donna Ioanna Principe multis nominibus altissima, Patruóque tuo magno Cardinale infante incomparabili, Amitæque tua magna infante Donna Maria sui ordinis Principum communi sententia prima, singulis eiusmodi muneribus singulariter recognouerim, tua quadante nus gratius collata, nullisque aliis obsequiis hætenus agnita, eiusdem generis munere agnoscam, simul vbique gentium prædicem me tuum alumnum, totique tuæ genti Lusitanix ingenio in omnia pacis, & belli munia versatili, multis nominibus deuotum, eo præsertim, quòd arbitret, nullum alium exterum apud eam mea ætate accolam fuisse, qui tam ab eius summatibus, quam in firmatibus, & aliis cuiusque ordinis magis diligeretur, &

supra

supra merita coleretur, & cui à prædictis Regibus maiora offerrentur, quam ipse, quem extra sua regna etiam num peregrinantem, & humili loco cum tenui facultate degentem adeo amat, & honorat, vt merito meæ paruitatis conscius confundar. Ad hæc quòd vehementer cupio hoc facere iam inde ab illo tuo die natali fœlicissimo, toti orbi Lusitano festiuissimo, in quo singulari priuilegio ad locum secretum (vbi à sola tua Auia Regina, & nutrice pannis inuoluebaris) solus admissus, primum manus Regiæ osculo suspexi, iussuq; eiusdem Regiæ, vt id facerem, licet indignus, benedixi, benèque precatus fui, vt qui omnium totius illius orbis spe successoris ferè destituti tam obnixis precibus, tam ardentibus votis, tamque mœstis lachrimis mirè à diuina bonitate impetratus fuisti, euaderes similis illis, qui similibus supplicationibus, simili amaritudine porrectis obtenti fuerunt ab habendi prolem spe ferme defectis, quales fuere Isaacus, Iosephus, Sampson, & Samuel, & nunc gratias ago, vt alias frequenter egi Deo Opt. Max. quòd etiam num adolescens eos non solum corporis robore, & animi constancia, & fortitudine, sed etiam egregia pietate, innocentia vitæ Regiæ rara, prudentia senili, & iustitia æqua, rerumque domi & foris in bello, & pace gestarum gloria ita referas, vt merito totus orbis Christianus id miratus, magnopere optet videre tua hymenea festa, quæ te mox faciant pulchra prole parentem, quæque omnibus neruis ita in administranda Christianè Repub. tibi assistat, ac Auia tua incomparabilis tuo Auo vix imitabili assistere solebat. Quamobrem ægrè fero, quòd nondum potuerim suppeditare otium ad conficiendum illud munus, quod in id iam pridem animo conceptum habeo, & ægrius, quòd iam grauis senio vereor, ne illud conficere queam, ægerrimè autem ferrem, vt antea Atropos vitæ meæ fila rumperet, quam id aliquo vel hoc exiguo Vrbi & Orbi testarer. His accedit, quòd per hoc offertur locus aptus ad reddendam rationem non solum tuæ Maiestati, sed etiã aliis quamplurimis demirantibus, cur posthabitis à Regia Maiestate oblati, & omisso Conymbricæ 500. aureorum stipendio annuo extraordinario, cum multis aliorum iurium emolumentis, contentus solo mille aureorum annuorum ordinario stipendio, perpetuo tamen, & quò ante 20. annos Rude donatus, & vt aiunt, iubilatus tua Regia magnificentia sustentor, laboriosam peregrinationem suscepissem, curque eandem nondum perfecissem,

neque id, in quod eam suscepi, præstiterim. Et quidem causa eam suscipiendi, Rex clemētissime, fuit, quod iam tunc 62. ætatis meæ annum agens, fractusque cōtinuis per totam vitam studiis, prælegendique in variis Academiis laboribus, merito putabar intra paucos annos vita defuncturus, quamuis (Deo præter meā & communem opinionem id annuente) iam postea vixerim viginti. Et antequam ea defungerer, maxime cupiebam recognoscere, augere, & dolare opera mea tam ædita, quam ædenda, Auditoribus meis promissa, & probabili coniectura ducebar, nullatenus me inter tot Heroes, tot Amicos, & notos toties me consulentes, iustum otium ad id intra tam paucum tempus iustè faciendum, suppeditaturum. Quare constitui de prædictorum Regum licentia, & de sola eorum conscientia traicere in Italiam, in qua ignotus nomine, & habitu, solitis in insolita, sed vera, & meæ professioni apta mutatis, propositum exequeretur extra Urbem, posteaquam sanctissimas eius reliquias, & ecclesias in id statas, nulli mei facta notitia visitassem. Causa vero cur nondum eam perfecerim, nec opus propositum præstiterim, prima fuit, quòd transiens per Castellam à Serenissima matre tua (quæ pro Cæsare patre suo omnia regna eius Hispaniæ sapientissimè, suauissimèque gubernabat, quæque me longe pluris quam merebar semper fecit, iam inde à tempore quo nomine Conymbri- ceñ. Academia recens desponsam Vlixbonæ salutavi) ad quædam satis ardua vnum circiter annum detentus fui, tam eo iure, quòd origine Nauarrus Cæsari suberam, quam eo, quod incolatu Lusitanum etiam extra eam parere oportebat tantæ Principi Lusitaniæ, quæ suarum heroicarum virtutum radiis cotusca, sydus erat placidum regnis, quæ regebat, & quorum princeps erat, mira dexteritate, sanctitateque eadem concilians. Secunda, quòd propter bella Galliæ, qua transire necessum erat, oportuit in Nauarra solo meo Natali morari, donec fieret copia per eam transeundi, & quod ea facta, traiecto Pyreneo monte in ipso Galliæ limine cruce quadrifariam casu mulæ confraçto, restiti, & non semel conclamatus in idem natale solum redij, vbi nondum plenè adhuc valenti, facta fuit iussio prima Regis Catholici, cui ratione originis suberam, vt capescerem defensionem Iustitiæ, quam Archipræsul Toletanus Pinciæ siue Valleoleti custoditus haberet, & cum ob prædicta & alia ab ea supplicasset, allata est secunda, quæ omnem præter solam mortis excusationem exclu-
debat,

COMMENTVM NOVVM
ET VTILE IN RVBR.
DE IVDICIIS.

649

S V M M A R I A.

- Author huic editioni iam pridem editæ quid nouè addit. num. 1.*
Iudicialis strepitus aliquantula celestium memoria saluatur. num. 2.
Continuationis huius tituli ratio multiplex, sed quæ utilior. num. 3.
Argumentum de præparatorio ad præparatum non valere simpliciter. num. 4. & ut potest valere. num. 7.
Matrimonia quæ non valent, & sponsalia sic hodie. nu. 5.
Adulterio uxor perdit dotem, sed non eius præparatoriis, quæ licet sint peccata mortifera, non æquantur illi. num. 8. licet ex eis cum aliis circumstantiis præsumatur illud. num. 9.
Dos propior uxori, quam feudum vasallo. num. 10.
Iudex præparatorij, quando fit Iudex causa præparatæ. num. 11.
Iuramenti ratione quando quis nouum sortitur forum. num. 12.
Don Didacus à Leyua siue Courruuias laudatus. num. 13.
Iudiciū significat quindecim, sed nullum eorū originario significato. nu. 14.
Iudicium pro discussione, siue processu Iudiciali diffinitur sic paulo cautius. num. 15.
Iudicium inquisitionis propriè dicitur Iudicium, & quodlibet aliud etiam ante litem contestatam nu. 16.
Iudicium est duplex: ordinarium, & extraordinarium, quorum utrumque hætenus non definitum sic diffiniri potest. nu. 17.
Iudicium inquisitionis absolute extraordinarium, secundum quid ordinarium. num. 18.
Iudiciorum aliud spirituale, aliud temporale, & utriusque definitio. nu. 19.
Ius patronatus est spirituale, & annexum spirituali. nu. 20.
Annexum alicui non est idem, quod illud in specie, sed potest esse in genere. num. 20.
Disputatur male An hoc sit illud, priusquam sciatur quid sit illud. num. 22.
Spiritus multa significat, & ideo spiritualia multigena. num. 24.
Spirituale diffinire non facile, sed diffinitur sic quoad propositum. num. 25.
Dona Dei non omnia esse spiritualia, & quæ talia. num. 26.

Sacramentalia & beneficia, qua ratione sunt spiritualia, eadem est & Ius patronatus. num. 27.

Spiritualia quaedam alijs spiritualibus spiritualiora, & ideo alijs alia annexa. num. 28.

Sacra non omnia spiritualia. nu. 29.

Spiritualibus cur dicantur annexa beneficia, & Ius patronatus. nu. 30.

Iudiciorum aliud criminale, aliud Civile, aliud mixtum, & omnium diffinitio. nu. 31. & 34.

Iudicium ad remouendum quem ab officio, Criminale est, non obstante c. Per tuas de Simon. nu. 32.

Intellectus c. Per tuas de Simon. num. 33.

Crimina non semper omnino extinguuntur morte. nu. 35.

Causa Criminalis quare interdum vocatur pecuniaria. nu. 36.

Pæna Criminalis quare interdum vocatur Civilis. nu. 37.

Pæna pecuniaria legalis, vel Conventionalis cui applicanda. nu. 38.

- 1 **M**ULTORVM rogatu æditurus Romæ repetitionem in cap. Nouit. de Iudic. iam pridem anno 1548. Conimbricæ æditam, decreui præmittere more antiquorum repetentium, quædam in ipsamet Rubricam; & primū quidem reducens in Epilogum, & summam ea quæ de Iudicio, prout sumitur pro processu Iudiciali, ordinariè post alios (iuxta personam Gimnastz, quam tunc agebamus) scripsimus anno 1538. & sequenti in eandem, quæ nõdum sunt ædita, nec ex Hispania, vt nunc ædi possint, in urbem delata: Adiectis tamen aliquot, quibus mens quadantenus cœlestia moneatur, pro personæ Censoris, quam in præsentia gerimus.
- 2 II. addemus multa de Iudicio, prout sumitur pro actu iudicandi, quibus pius lector præmoneatur ea, quæ de iudiciis est doctrina, non solum doceri qualis debeat esse ordo processus Iudicialis externi, sed etiã qualis esse debeat tranquilla animi cuiuslibet determinatio, & diffinitio: Auctarium dignum, ni fallor, quod omnes tam interni, quam externi fori Iudice, & tam priuata, quam publica authoritate iudicantes, semper præ oculis habeamus. Primum igitur in Epilogum redigendum est, quod Decius in vtraque lectura, & Ripa eruditè, subtiliter, & laboriosè quidem, sed parum vtiliter videntur de ratione continuandi, & subordinandi hunc titulum præcedentibus disputare, & planius, ac vtilius Tironibus præsertim est dicere, quod ratio qua Gregorius motus fuit ponere hunc titulum in principio huius libri, est. Quod totum hoc volumen Decretalium, digessit in quinque libros, quorum materias designat illa quinque verba illius Senarij antiqui: Iudex, iudicium, clerus, sponsalia, crimen; Quorum primum, scilicet: Iudex, designat, Quod in primo principaliter tractatur de personis Iudicum, & de pertinentibus ad eos; & secundum, scilicet:
- Iudicium

Iudicium, Quod tractatur principaliter in secundo de Iudiciis, siue processibus Iudicum siue pertinentibus ad ea. Tertium verò, scilicet: Clerus, quod in Tertio principaliter agitur de clericis, & ad eos pertinentibus. Quartum autem, scilicet: Sponsalia, quod in quarto tractatur principaliter de Sponsalibus, & matrimoniis, & ad ea pertinentibus. Quintum denique, scilicet: crimen, significat; Quod in quinto principaliter agitur de criminibus, & ea tangentibus, & ita in principio secundi libri præmittit titulum generalem de Iudiciis.

Secundum illationem illam Pan. & omnium posteriorum, quod valet argumentum de præparatoriis ad præparata, quam excerpunt ex illa continuatione Iohan. Andr. videlicet: supra dictum est de præparatoriis Iudiciorum, nunc de ipsis Iudiciis est videndum, non esse efficacem: Quandoquidem innumera sunt præparatoria, de quibus non dicuntur verè illa, quæ de præparatis: nam Sponsalia præparant ad matrimonium, sed non sunt indissolubilia, vt illud: c. Quemadmodum de Iurciur. Qui contrahit illa cum consanguinea, vel religiosa, non excommunicatur, vt qui contrahit illud: Clemen. 1. cum glos. de consang. Hodie valent sponsalia absente Parocho contracta, non tamen in matrimonium: iuxta c. 1. Concil. Trid. sess. 24. de refor. matrim. adiunctis, quæ nos addimus in Manual Confess. cap. 22. nu. 25. & melius c. 25. nu. 144. Probatio est præparatoria ad sententiam, non tamen transit in rem iudicatam, sicut illa, & non est necesse appellare ab illa, sicut à sententia: Nec est exequenda sicut sententia, vt palam est toto tit. de probat. test. re iud. & appell. Prima item tonsura præparat ad ordines maiores, sed non est ordo Sacer, sicut illi: c. A multis de ætat. & qual. Ius item patronatus non est beneficium ecclesiasticum, potest cadere in laicum, potest donari, & legari, non autem beneficium, & cætera infinita: Quare illud Barth. in l. Qui proprio §. Item quæritur. ff. de procurat. Quod procurator constitutus ad præparatoria, tenetur defendere Dominum in præparatis, alio quidem textu, vel alia ratione est vera, non tam è illa, quod idem sit iudicandum de præparatoriis & præparatis, vnde & ipse ibidem asserit, procuratorem primæ causæ non teneri ad defendendum causam appellationis, licet prima sit præparatoria ad secundam.

Tertium, quod minus inferitur illud Baldi in cap. tue. de procurat. in vers. 6 quid si absque carnali copula, nêpe, Quod sicut mulier priuatur dote propter adulterium c. plerunque inf. de donat. inter vir. & vxor. ita etiam debeat priuari propterea, quod passa sit manus alterius ad mamillâ, arg. à præparatoriis ad præparatum: Tum, quia licet inter præparatoria & præparata debet aut potest esse aliqua subordinatio, cõuenientia, aut coherentia, non tamen tãta, 7 vt de vtrisque eadem dici queant, præsertim quando necessario non esse inferunt, vt in casu proposito, non enim necessario inferitur: Tetigit mamillas, igitur habuit rem cum illa, Tum, quia longè maius est peccatum adulterium, 8 quam passio manus in mamillas, vt colligitur ex Thom. 2. 2. q. 151. art. 4. dum ponit differentiam inter castitatem, quæ est circa ipsum actum carnalem, & inter pudicitiam, quæ versatur circa alloquia, tactus, & oscula turpia; & melius q. 154. art. 4. quatenus ait: Alloquia, tactus, & oscula, sua natura, siue absolute cõsiderata, vt ait ibi, Gaier. non esse peccata mortalia: Tum, quia alioqui etiam propter visum, alloquium, vel solius manus tactum libidinosum, deberet per-

- dere, quia etiam, hæc sunt peccata mortalia, & præparatoria adulterij cap. 9
- 9 Nec solo; 2. q. 7. tradit Thom. in d. q. 154. art. 4. quod tamen nemo dicat: Tum, quia pœna non debet extendi de vno casu ad alium c. Pœnæ de pœnit. dist. 1. præsertim ipso iure imposita, glos. solen. cap. fin. de Iur. patron. saltem quâdo non est eadem ratio, vt hic per præfata, imò neque quando est eadem ratio, nisi interuenerit aliquid aliud de illis, quæ Domini. & Franc. ponunt in cap. 1. de temp. ordin. lib. 6. per quod soluuntur rationes, quibus Ripa hic adhæret Bald. Tum, quia §. 1. quib. mod. feud. amitt. qui loquitur de feudatario ponente manus ad mamillas Vxoris Domini, non rectè arguitur ad vxorem, quæ patitur illam impositionem. Partim, quod reuerentia feudatarij maior debeat esse ad Dominum cuius vasallus est per Iuramentum solenne astrictus, & dono feudi obstrictus, quam vxoris ad maritum, quæ creata est ei socia Genes. 2.
- 10 Partim, quod feudum quod perditur minus sit illius quam dos vxoris, quia non est nisi quoad vtile dominium: Tum, quia si excommunicatio ferretur ipso iure in eum qui adulteraretur, qui prædicta impudica faceret abstinendo se à copula, non esset excommunicatus: Tum, quia licet ex his actibus impudicis colligatur aliqua presumpcio, non tamè illa est presumpcio Iuris & de Iure, cõtra quam non admittitur probatio, & ita probato contrario non iudicaretur adultera, nec consequenter priuata dote. Quare resoluendum est primo, dicto Baldi non esse locum in foro conscientie. Secundo neque in foro exteriori probato contrario, quod cessat presumpcio. Tertio, Quod neque esset locus illi etiam non probato contrario in solo tactu mamillarum, imò nec in solo osculo, nisi probarentur aliquæ aliæ circumstantie loci, temporis, vel personarum, ex quibus iudicanda esset rea adulterij, quo casu non perderet dotem ex eo solo, quod passa est tangi vel osculari, sed quia probata est, & iudicata adultera.
- 11 Quattum, non inferri etiam ex prædicta continuatione, Quod Iudex Ecclesiasticus aditus ab aliquo pro absoluteione à iuramento à se præstito ad effectum agendi aduersus contractum, quem iurauit, fiat Iudex super ipso contractu, si aliàs non erat competens ad cognoscendum de illo, quis, vt prædixi, coherencia præparatorij ad præparatum, non est tanta; vt quicquid dicitur de altero, sit de altero dicendum, nec consequenter efficit, vt Iudex Ecclesiasticus ex eo solo quod est Iudex præparatorij, fiat Iudex præparati vt contra Bald. tenuit Castr. in l. Ordinarij, C. de rei vend. quem sequitur & confirmat Decius hic, quem in prædicto anno 1538. secuti, confutauimus Baldum ea ratione qua Ripa hic defendit communem. Tum, quia illud Baldi in d. l. ordinarij C. de rei vendic. Iudex causæ præparatorie debet esse & præparatæ, restringendum est, quando esset competes præparatæ, etiam si non cognouisset de præparatoria, de tali enim loquitur illa lex Ordinarij, in qua ipse se fundat: Tum, quia c. fin.
- 12 de for. compet. lib. 6. quod habet: Cognitionem de iuramento spectare ad Iudicem Ecclesiasticum etiam inter laicos restringendum est, quando agitur ad obseruantiam Iuramenti, & ad cogendum iurantem seruare illud non autem cum prætenditur contrarium. Procederet etiam dictum Baldi, cum Iudex absoluens esset competens, in materia, in qua Ecclesiasticus esset competens alia ratione quam iuramenti, qualis est vsurarum, sacrilegij &c. Tum, Quia

- Quia Alexan. 3. in c. Causam quæ qui fil. sint legit. noluit cognoscere de spolio partis in præiudicium Iurisdictionis Regis Angliæ, licet cognosceret de legitimitate eius, Tum denique, Quod nullo iure, neque vlla efficaci ratione probatur, quod Iudex incompetens super vna causa, fiat competens in illa eo solo quod cognouit de præparatoria ad illam, imò videtur casus in contrarium in l. 1. C. ad exhib. & hanc partem seruat vsus & praxis Hispaniæ & etiam Galliæ, & decis. Tholos. 11. diffinit Iudicem Ecclesiasticum, qui cognouit de legato pio, non posse cognoscere de interesse omisso, casu quo illud peti posset coram competente laico, licet cognitio de debito legati præpararet ad debitum interesse, & quod multi authores classici citati per Dec. & Ripam id tenent, quod ipsum etiam post nos tenuit eruditissimus iuxta ac piissimus. Didacus à Letiua siue Couarruias, feruentissimus olim, auditor noster Salmanticæ, nunc autem præses Illustrissimus Consilij Regis Catholici, & Episcopus Segobienfis Reuerendiss. lib. 1. var. resolut. cap. 4. num. 8. tament si plus rationibus præfatis quam authoritati omnium præfatorum fidam.
- 14 Quintum quod hæc vox, *Iudicium*, quindecim Iuris peritis significat, secundum Iohan. Monach. in hoc eod. tit. lib. 6. contenta hiis tribus Senariis,

Actio, lis, author, forus, arbiter, ultima velle,
Questio, discre. sen. instan. discussio, posse,
Pernicies, pœna, processus Iudicialis.

Hoc est, signi- ficat actionem. ff. de iudic. l. In tribus. infra de procur. c. Ex literis, litem, ff. de pecul. l. quod debetur. ff. ad Trebel. l. 1. 2. respon. *Authoritatem*, infra eod. cap. Decernimus, *forum*, infra eod. cap. quanto, *Arbitrium*, 1. q. 6. cap. A Iudicibus. & ff. qui satisd. cog. l. Arbitro. de offic. deleg. lib. 6. c. Ab arbitris, ibi enim arbiter dicitur Iudex, ergo & arbitrium dicitur Iudicium, *ultimam voluntatem*, C. de sacrosanct. eccles. l. 1. & cap. Licet de sepult. lib. 6. *Questionem*, C. de ordin. iudic. l. questionum. infra qui fil. sint legit. c. per venerabilem. §. Rationibus. *Discretionem*, ff. de iudic. l. Cum prætor. infra de præb. cap. Graue, *Sententiam*, de offic. deleg. cap. De causis. de appell. cap. si duobus. circa fin. de præscrip. cap. fin. ff. de leg. 3. l. qui concubinam. §. si hæres & Ecclesiast. 18. cap. ibi: Ante iudicium iustitiam tibi para, *Instantiam*, C. de iudic. l. properandum. §. 1. cap. venerabilis. infra eod. *Discussionem*, vt hic & C. & ff. eod. tit. & infr. de verb. signifi. c. forus. in princ. *Posse vel potentiam*, ff. de iudic. l. Iudicium soluitur, id est potestas iudicandi, *Perniciem*, 1. ad Corinth. 11. ibi: Iudicium id est perniciem sibi manducat & bibit, sic exponitur 4. sentent. dist. 9. in fin. *Pœnam*, Mathei 4. qui occiderit reus erit iudicio, id est pœna, sicut Iohan. 3. ibi. In resurrectionem Iudicij, hoc est pœnæ æternæ, *Processum iudiciale*, infra eod. c. 1. & cap. 1. de except. lib. 6. in princ. Adde tamen omnibus, quod verbum Iudicium nihil horum significat secundum suam propriissimam & originariam significationem vt infra num. 39. monstrabitur. Dixi (originariam) quia secundum propriam etiam illa satis propriè significat. Porro Iudicium prout significat discussionem, vel processum iudiciale vt hic sumitur diffinitur esse actus trium personarum, Iudicis, actoris, & rei in discutendo contendentium, vel contendere parantium, in qua diffinitione

verbum, actus, videtur accipi singulariter vel collectivè pro vno vel multis actis momentaneis vel successivis prefatarum trium personarum, vt accipi potest iuxta doct. Barth. in l. si pluribus. sub fin. de leg. 2. & verbum, trium, pro triplicis generis, & verbum, personarum, vt comprehendat etiam personas fictas, quoniam in Iudiciis inquisitionis & denunciationis, & aliis, quæ ex officio fiunt, pro actore vel accusatore, interuenit fama vel notorietas, aut Reipubl. utilitas, vt colligitur. ex cap. Super hiis. & cap. Inquisitionis. de accus. imò & pro eo interuenit damnum publicum, sicut & pro actore utilitas publica in iudicio inquisitionis generalis, quæ fit iuxta l. Congruit. ff. de off. praesid. & cap. 1. de offic. iud. ordin. Dixi, in discutiendo, pro, in Iudicio, quod ponit communis, & pro in loco Iudicij, quod ponit Decius & Ripa, ne diffinitum in d. diffinitione repetatur. Addidi, vel contendere parantium, ad comprehendendum principium Iudicij, quod est citatio. §. fin. Insti. de pœn. tem. litig. & libelli oblationem, recusationes, interrogationes, confessiones, probationes, & alia quæ passim fiunt ante litem contestatam. Per quas expositiones longè planius, breuius, & vtilius, quam ab aliis potest defendi diffinitio communis, ex qua infertur, quod iudicium inquisitionis, vel denuntiationis est propriè iudicium, & quod iudicium non solum inuenitur post litem contestatam, sed etiam ante illam, licet integrius post illam, sed integritas & magnitudo non mutant speciem l. fin. ff. de fund. instr. & licet multa liceant post litem contestatam, quæ non licent antea: cap. Quoniam frequenter. vt lit. non contest. & e contrario multa licent antea quæ non licent post. l. post litem. ff. de procur. & licet ob id quoad quædam Iudicium dicatur incipere à litis contestatione. l. vbi cœptum. ff. de iudic. vnde & multæ cautiones & prætorix stipulationes præstitæ ante litem contestatam, proprie dicuntur iudiciales. l. 1. & 2. ff. de præ. stipul. & quidem omnia quæ fiunt coram iudice ad contēdendum, imò & ad concordandum, ad incipiendam litem, vel ad impediendum eius initium, dicuntur esse Iudicium vel aliqua pars eius, vnde recte Dec. quem sequitur Ripa, discedit à Signor de Homod. in cons. 163. incipie. statuto ciuitatis Mediolani, quatenus determinauit: Non posse fieri præceptum de soluendo minori 25. annis, tanquam confessio in Iudicio, ante litem cōtestatam, etiam si illud fecisset post octodecim annos, & stante statuto vt minor 25. annis modo fit maior octodecim, habeat legitimam personam standi in iudicio.

- 17 Sextum, quod diuiditur Iudicium primo in Ordinarium & Extraordinarium. Quoniam autem Innoc. communiter recep. tenuit in cap. Cum oporteat de accusat. Iudicium inquisitionis dici extraordinarium, & in cap. Dilecto de sent. excomm. à multis etiam recep. tenet esse ordinarium, & super eo relato hic per Panor. magna tempestas orta est inter omnes posteriores: Non est facile ita diffinire membra huius diuisionis, vt non remaneant aliquod scrupuli, quò factum esse suspicor, vt nemo illorum videatur ausus vllum illorum diffinire. Arbitror autem posse diffiniri Iudicium ordinarium, esse Iudicium, in quo proceditur mediante actione vel accusatione vera. Dixi, Iudicium, pro genere, &, cum actione ad comprehendenda iudicia ordinaria ciuilia, &, cum accusatione ad comprehendenda ordinaria criminalia: Actio enim & accusatio propriè sumptæ sic differunt iuxta gl. recept. in princip. Insti. de actio.

& in

& in Rubrica ff. & C. de act. iun. & Rubr. ff. & C. de accusat. Dixi, vera, quia & infamia vel aliquid ei æquipollens ob quæ inquiritur, quidam accusatores ficti sunt, vt post Thom. & alios infr. nu. seq. traditur. Iudicium autem extraordinarium est, in quo sine actione, vel accusatione vera proceditur: Dixi, Iudicium, pro genere, reliqua pro differentia, qua differt ab ordinario. Tum, quod extraordinarium, illud esse dicitur, quod officio Iudicis expeditur. l. pecuniæ verbum. §. persecutionis. ff. de verb. sign. l. Cum filius. ff. si cert. pet. & in l. si cui legatum. in fin. princ. ff. de condit. & demonstr. in l. l. §. si solent. ff. de exerc. Tum, quia extraordinarium dicitur illud, quod contra regulas Iuris communis conceditur. l. in causâ. la. 2. in princ. ff. de minor. Ex quibus definitionibus clarè infertur: Iudicium inquisitionis esse simpliciter & absolute extraordinarium, vt affirmavit Innoc. in d. c. Cum oporteat, pro quo facit etiam quod Iudicium in tres partes principaliter diuiditur. vt not. Bart. in l. 2. ff. de fur. Nam habet principium, medium, & finem, & in principio inquisitionis sine accusatione vera proceditur. d. cap. Qualiter, quod est contra corticem regulæ. l. rescripto. §. Si quis accusatorem. ff. de mune. & honor. In secunda parte, scilicet in medio, testes recipiuntur lite non contestata. cap. Quoniam. §. sunt & alij infra vt lit. non contest. in vltima parte, scilicet in fine, non imponitur pœna determinata à Iure, sed condemnatio alteratur, & arbitrio Iudicis pœna imponitur. c. Inquisitionis. infra de accus. licet possit dici secundum quid ordinarium, quatenus etsi non interueniat in eo accusator, verus, interuenit tamen fictus, scilicet: infamia vel aliquid ei æquipollens vt prædictum est, quale dixit Innoc. in d. cap. Dilecto de sent. excomm.

Secundo infertur iudicia super beneficiis, vsuris, matrimoniis, & decimis esse ordinaria, licet in eis procedatur simpliciter & de plano sine figura & strepitu Iudicij Clem. 2. de Iudic. & ita in multis contra ordinem causarum vel iudiciorum plenariorum Clem. Sæpe de verb. sign. Quia in eis proceditur mediante actione vera nata ex aliquo iusto vel colorato titulo, vel ex lege diuina, vel Canonica.

Tertio quod iudicium per viam denuntiationis, vel officij Iudicis sine actione vel accusatione contextum, est extraordinarium, quia proceditur sine actione vel accusatione vera. 4. quod statutum loquens de iudicio ordinario, non habet locum in iudicio inquisitionis, & aliis prefatis vt tenuit Panor. hic communiter recept.

19 Septimum, quod iudicium secundo diuiditur in iudicium Spirituale, in quo tractatur de rebus Spiritualibus. c. Exhibita. infra eod. & in temporale, in quo tractatur de temporalibus. c. Venerabilis. infra eod. An autem Iudicium in quo tractatur de iure Patronatus dicatur Spirituale an temporale, an mixtum; videtur pendere ab illa quæstione: An Ius patronatus sit spirituale; temporale, an mixtum? In qua post longam, eandemque eruditam concertationem Doctorum præsertim Decij & Ripæ, tenui olim communem opinionem, videlicet: Non esse spirituale, sed annexum spirituali: qua in re nunc addo primo; Quod ratio Decij, quæ olim firma visa fuit, nunc non videtur firma: Ratio enim est illa, Quod nullum annexum est id ipsum quod id, cui annectitur, sicut nec simile est idem cum eo, cui assimilatur, iuxta l. Quod nerua iun. & glos.

- ff. de pos. & c. Capitulum Sanctæ Crucis iunct. glos. de rescript. & Ius patronatus est annexum Spiritualibus, c. Quanto. inf. cod. & c. De Iure. infr. de Iur. patron.
- 21 Ratio autem quare non est firma, est, quod licet nihil sit id ipsum, quod est id cui simile est, in specie, siue in Individuo, potest tamen esse idem in genere: Si quid enim est simile Iohanni, non est idem quod Iohannes in specie, potest tamen esse idem in genere, vt si quod est simile Iohanni, sit alius homo. Virtutes item infusæ similes sunt septem donis Spiritus sancti, & ita non sunt eadem quæ illa in specie & individuo, sunt tamen eadem in genere, quia sunt Spiritualia vt illa: Sic quamuis Ius patronatus sit simile & annexum rei Spiritualis, & non sit in specie & individuo idem, quod illa res spiritualis, potest tamen esse idem in genere scilicet Spirituale.
- 22 Adde secundo quod magna incogitantia præfati Doctores & ego disputauimus. An Ius patronatus sit Spirituale nec ne? non præmissa & constituta prius diffinitione rei Spiritualis, sicut & eadem incogitantia tractauimus omnes, An Iudicium inquisitionis sit ordinarium vel extraordinarium, non præmissa & constituta prius diffinitione, vel quidditate Iudicij ordinarij vel extraordinarij: Quomodo enim quis probare potest aliquid esse vel non esse tale vel tale, nisi præsupposito quale sit illud, & An sit, an non sit homo, nisi præsupposito quid sit homo? & consequenter An sit Spirituale, nisi præsupposito quid sit Spirituale?
- 23 Tertio Quod ideo hoc videtur contigisse, quia, vt nuper dixi in Manual. Confess. latinitate donato cap. 27. num. 99. post Maiorem in 4. dist. 25. q. 1. col. 2. non est facile diffinire quid sit Spirituale, cuius ratio, licet eam ipse non attingat, potest esse, quod cum spirituale siue spiritale dicatur omne quod pertinet ad spiritum, spiritus autem propriè dicatur halitus siue status iuxta illud Iob.
- 24 17. Spiritus meus attenuabitur, & per translationem, nunc anima, Iohan. 19. tradidit spiritum, nunc ventus, a. 1. Tanquam adueniētis spiritus vehemētis, nunc omne in corporeum iuxta illud Ioan. 4. spiritus est Deus, nunc omnis inuisibilis substantia, vt ait Thom. 1. par. q. 41. art. 3. ad quartum: Necessè est vt spirituale quoque multipliciter dicatur.
- Quarto Quod in d. Manual. vbi supra ea de re in hæc verba scripsimus Omissio stilo, quo in vulgari hoc in loco vsi fuimus, secuti Ioan. Andr. Panor. & communem in cap. Consulere de Simon. adiunc. quæ Thom. & communis ait in 4. dist. 25. Spirituale, vt huc pertinet, & communiter accipitur in Iure Pontificio, diffiniri potest esse donum supernaturalè à Deo datum ad animarum salutem, vel quid institutum supernaturaliter ad eam efficiendam, vel ab ecclesia potestate supernaturali sibi data ad conficiendum illa vel annexa eis. Quæ diffinitio facile colligi potest ex c. Gratia & cap. Qui studet 1. q. 1. & cap. Quam pio 1. q. 2. & Duran. dist. 25. q. 1. & ex Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. & 4. Dixi donum Dei pro genere, quia omne spirituale est donum Dei, non cōtra omne donum Dei est spirituale: Nam omnia bona temporalia sunt dona eDi, iuxta illud Apost. 1. ad corint. 4. Quid habes quod non accepisti? & illud princ. Authæ. Quomodo oportet episc. Maxima dona Dei sunt à superna collata clemētia, Sacerdotium & imperium. Dixi (supernaturale) ad includēdum spiritualia per essentiam, & excludēdum dona naturalia. Dixi ad salutem animarum ad

ad excludendum insignia seu arma, dotes, & victorias Regibus & Principibus aliquot, vel aliis in alium finem, quam salutem animarum supernaturaliter concessa. Dixi *vel aliquid institutum supernaturaliter ab eodem ad eam efficiendam* ad includendam spirituale per causam, qualia sunt sacramenta, quæ ipse solus instituit, & sola efficiunt instrumentaliter gratiam, ut dictum est

²⁷ supra cap. 22. nu. 1. & 2. Dixi *vel ab ecclesia potestate supernaturali sibi data* ad includenda spiritualia statuta, ut loquuntur Ioan. Andr. & Panor. in cap. Consulere de Simon. siue facta & constituta ab Ecclesia, qualia sunt sacramentalia, & eis annexa ab eadem instituta, quibus sacramenta parantur, conficiuntur, & conseruantur, Consecratio & benedictio Ecclesiæ vel altaris, vasorum, ornamentorum, aquæ baptismalis, vel benedictæ, exorcismus, catechismus, Ius patronatus, beneficia, collationes, præsentationes, renunciationes, & id genus alia. hæc ibi.

²⁸ Addo quinto ex hac diffinitione inferri primo. Quod aliqua spiritualia sint aliis spiritualibus spiritualiora, illa enim quæ sunt per essentiam talia, vel à solo Deo immediatè creata, vel instituta, ut sunt gratia gratum faciēs, septem dona Spiritus sancti, & gratiæ, quas gratis datas appellant, & potestas Ecclesiastica supernaturaliter primū à Christo data, ut diximus in cap. Nouit. infra eod. notab. 3.

²⁹ Secundo Infertur quod non omne sacrum est spirituale, ut hic accipitur, Bona enim mobilia & immobilia Ecclesiastica, sunt sacra: iuxta S. Thom. recep. 2.2. q. 99. art. 3. & probatur in cap. Nulli & cap. Prædia 12. q. 2. quæ tamen non sunt spiritualia, quia diffinitio eis non conuenit, nam licet dedicerentur ad sustentationem spiritualium, ut ait S. Thom. ubi supra, non tamen per benedictionem Sacri constitutivam, quæ de sola potestate supernaturali & spirituali fluere potest, ut noue resolimus in cap. Non liceat 12. q. 2. §. 17. à num. 7. Quamuis dedicatio illa satis possit dici spiritualis.

Tertio infertur quod altius & rectius locutus est Antonius, quam Panor. & nos omnes posterius eius qui eum secuti sumus, nempe: Quod Ius patronatus est spirituale origine, Quia per præfatam diffinitionem constat, quod non humana & naturali, sed diuina & supernaturali potestate à Christo Petro, & Ecclesiæ tradita, ut in notab. 3. à nu. 81. dicitur, inuentum & creatum est: Et hac ratione irrefragabili confirmatur, quod nec Panor. nec Aret. nec felin. nec Decius nec ulli alij catholici negare possumus, sacramentalia instituta ab Ecclesia, potestate illa diuinitus ei à Christo data, esse spiritualia, & nulla ratione alia, sunt talia, quam quia in salutem animarum sunt constituta ab Ecclesia, potestate præfata supernaturali: Cum ergo negare non possumus beneficia ecclesiastica & Ius conferendi ista, & eligendi, ac præsentandi, esse ad illa inuenta & instituta ab ecclesia, eadem potestate supernaturali, qua alia sacramentalia, consequens est nec posse nos inficiari esse spiritualia, sicut illa. Nec quicquam obstat, quod hæc dicantur annexa spiritualibus antecederet vel dependenter, ut dicit Thom. in d. art. 4. Quia nil repugnat ut vnum & idem sit spirituale &

³⁰ annexum alteri spirituali, sicut nec repugnat vnum & idem esse temporale & annexum alteri temporali, multæ enim Ecclesiæ spirituales sunt annexæ Ecclesiis Cathedralibus, & aliis collegiatis regularibus & secularibus cap. extir-

panda §. Qui vero de præb. cap. Super eo eod. tit. lib. 6. & beneficia ecclesiastica secundū omnes sunt Iura spiritualia, imo etiam præbenda, quæ saltem est Canonicatui annexa per c. Dilecto, de præb. quod in hoc reputat sing. Panor. ibid. & feli. in c. Cum M. de constit. col. 7. & alij alibi: At ipsemet Thom. recep. ab omnibus in d. art. 4. dixit: Beneficia ecclesiastica esse annexa spiritualibus dependenter, sicut Ius patronatus, est annexum antecederet, ergo nihil desinit esse spirituale eo solo, quod sit annexum spirituali, quod supra num. 21. clarius probauimus. Ratio autem quare beneficia Ecclesiastica, monachatus, religiones, & alia sacramentalia dicantur annexa spiritualibus, illa est, quod sunt inuenta & statuta ab Ecclesia ad paranda conficienda, conseruanda, & exercenda alia illis spiritualiora, qualia quæ sint supra dictum est. Cum ergo per superiora constet Ius patronatus esse spirituale, licet sit annexum aliis spiritualioribus, consequitur Iudicium de illo habendū vel habitum esse spirituale, quæ est solutio questionis propositæ.

- 31 Octauum principale, quod Iudiciū Tertio diuiditur in criminale & Ciuile, Quæ erudite, & curiose diffinit hic Ripa, discedēs tamen multum à communi modo loquendi, à quo non discedendo videtur diffiniri posse, Iudicium criminale esse Iudicium, in quo agitur principaliter de crimine, & principaliter ad vtilitatem publicam. Quæ diffinitio satis colligitur ex glos. l. 3. ff. de sepul. viol. & Bart. Bald. & aliis in eam scribentibus, ex panor. & omnibus aliis hic & aliis locis citatis per Dec. & Ripam. Dixi *principaliter* ad excludenda iudicia in quibus incidenter & obiter, tantum agitur de crimine, vt cum agitur de crimine via exceptionis cap. Super hiis de accusat. & cum fiscus petit aliqua bona sibi competentia ratione alicuius crimini, non tamen agendo principaliter de illo puniendo, vt colligitur ex l. i. ff. de Iur. fisci Per quas duas declarationes cessat necessitas recedendi à communi modo loquendi, vt Ripa recedit. Dixi etiam *principaliter ad vtilitatem publicam* ad excludenda iudicia, in quibus de crimine agitur quidē principaliter, sed ad vtilitatem priuatā, vt cum agitur ciuilitur de furto, ad duplum vel quadruplum parti applicandum. Iudicium autem ciuile est iudicium in quo non agitur de crimine saltem principaliter, vel saltem agitur principaliter ad vtilitatem priuatam, Ex quibus infertur i. id, quod Anton. à Butrio dixit hic, quod finis Iudicij criminalis, est vtilitas publica, finis autem ciuilis vtilitas priuata.

Secundo quod glos. l. 3. ff. de sepul. viol. quatenus habet, quod cum pœna etiam pecuniaria applicanda est fisco, iudicium est criminale, cum vero parti, ciuile, est intelligenda de iudicio, in quo agitur principaliter de crimine: Nam si ageretur ad pœnam ex contractu partium, vel alia de causa quam criminis principaliter intenti applicandam fisco, vt frequenter accidit, non esset Iudicium criminale, quia non agitur de crimine principaliter.

- 32 Tercio Quod Iudicium, in quo agitur ad remotionem ab officio publico est criminale, quia agitur de crimine principaliter & principaliter ad vtilitatem publicam, & efficaciter probat l. 3. §. Pœna ff. de crim. stellion. Nec obstat cap. Per tuas de Simon. quatenus videtur probare, quod cum agitur ad remotionem Abbatis ab administratione, causa est ciuilis, non criminalis, Qui uerè id ibi non probatur: Non enim habet simpliciter, ibi non fuisse actum criminaliter,

naliter, sed cum adiectione, non fuisse actum criminaliter, ita ut deponeretur ab ordine, & quod ided dicitur ibi civiliter agi, quia non agebatur ad pœnam naturalem & summam, ad quam poterat agi, ut ibi dicit Panor. ex qua tamen expositione non est inferendum, quod Iudicium definit esse criminale ex eo solo, quod non agatur in eo ad pœnam naturalem, & maximam crimini de quo agitur debitam: Iudicia enim in quibus proceditur per inquisitionem ad castiganda delicta criminalia sunt, in eistamen regulariter non imponitur pœna maxima crimini debita, sed arbitraria cap. Inquisitionis de accusat. Sed solum infertur, quod aliquando dicitur civiliter agi, eo quod non agatur ad maximam pœnam crimini debitam, licet propriè criminaliter agatur, quem intellectum, omnium quos plurimos hic reddit Ripa, arbitror esse germanissimum, Nec obstat quod aliqui sentiant contrarium, & quod Decius videtur variare in 1. & 2. lect. quoniam magis causa disputandi, & ostentandi acumina ingeniorum, quam solida diffinitione videntur id facere.

34 Quarto Quod videtur posse dari iudicium mixtum, idest tale, quod sit criminale & Civile simul, Illud scilicet, in quo agitur de crimine principaliter tam ad priuatam, quam publicam utilitatem: Exemplum est in l. Lege Cornelia §. fin. quam Decius in hoc citat ff. ad Sillan. de Iudicio, in quo quis agit populari actione aduersus eum, qui aperuisset testamentum occisi, antequam de familia quaestio haberetur, in quo dimidium pœnæ, quæ est 100. aureorum applicatur parti, & dimidium fisco. Illi enim Iudicio conuenit vtraque diffinitio, Criminalis quidem, quia agitur de crimine principaliter, & principaliter ad publicam utilitatem, Civilis autem, quia licet agatur principaliter de crimine, agitur tamen etiam principaliter ad utilitatem priuatam, quod sufficit.

35 Quinto Quod nil obstat præfatis l. Caius ff. ad Sillan. quatenus vocat causam pecuniariam illam, in qua pœna applicatur fisco, quia aliud est dicere pecuniariam causam non extingui morte delinquentis, quod ibi probatur, & aliud dicere non esse criminalem, Nam licet regulariter crimina extinguantur morte quoad alias pœnas, quoad tamen pœnam bonorum, quæ ob illud ipso Iure confiscantur, non extinguuntur l. Ex iudiciorum ff. de accusat. & glos. l. i. C. ne ex delict. defunc. & ita ibi appellatur causa pecuniaria. Quia ad pœnam pecuniariam agebatur, & quia illa erat applicata fisco, diceretur causa criminalis, & non civilis per prædicta.

Sexto infertur verus intellectus cap. Item cum quis infra de restit. spol. scilicet: Quod non significat criminaliter agi, eo quod de crimine excipiatur, sed quod per exceptionem criminis non repellitur agens de spolio.

36 Septimo Infertur intellectus verus Auth. Sed hodie C. de Episc. & cler. scilicet. Quod per illa verba, in causa criminali vel pecuniaria, non significatur causam, in qua pecunia applicatur fisco, esse civilem, sed potius quod est duplex causa criminalis, Altera, in qua imponitur sola pœna pecuniaria, Altera, in qua etiam pœna corporalis.

37 Octauo Infertur id quod pulchre de more Decius ait Salic. dicere in l. i. C. de sepul. viol. vers. ex ista glos. Quod glos. & iura abutuntur his vocabulis secundum diuersam considerationem: Nam pœna pecuniaria, quæ fisco applicatur potest dici civilis habito respectu ad pœnam corporalem, & remotio ab

administratione, respectu depositionis ab ordine, vt in d. cap. Per tuas.

38 Nonum principale, Quod illa conclusio, quam post Panor. & alios late declarat Decius in 2. lect. scilicet. Quod Pœna legalis est applicanda fisco, intelligenda est in dubio, Quia si lex aliud exprimat, illud est seruandum, quia in certis non est locus coniecturæ l. Continuus §. Cum ita. ff. de verb. oblig. exprimere autem potest lex dupliciter, scilicet: Expressè, vel tacitè. Expressè quidem, cum habet, cui, quo modo, & quota pars, an tota sit applicanda: Tacitè verò, si lex inducit accusationem videtur in dubio pœnam applicare fisco, & si inducit actionem, vel dicat: Iudicium dabo, videtur applicare parti, quia cum accusatio tendat ad vtilitatè publicam, & actio ad priuatam iuxta glos. recep. in princ. Instit. de actio. inducendo accusationem, videtur tacitè pœnam applicare fisco, & inducendo actionem, parti: Cum item pœna apponitur ad refarciendum interesse, vel damnum partis, vel per verba multiplicatiua, quæ respiciunt acceptum vel damnum datum, puta, vt soluat duplum, triplum quadruplum &c. videtur velle applicare parti damnum passæ, quia ex fine prætenso conicitur mens prætendentis l. fin. ff. de hæred. inst. & cap. Constat cum glos. i. q. i. Dixi (de pœna legali) quia pœna conuenionalis in dubio applicanda est parti secundum Bald. in l. si quis maior 17. not. C. de transact. & meritò, Quia contractus principaliter respiciunt contrahentes cap. Contractus de reg. iur. lib. 6. l. 1. §. si conuenerit ff. de pos. Vnde stilus habet, applicare aliquam partem pœnæ fisco, vt contractus firmitati cõsulatur, quo casu pars illa fisco debetur, quamuis Iudicium in quo illam petierit, non erit criminale per dicta supra nu.

S V M M A R I A.

- Iudicium originaliter significat actum, quo Iudex Ius dicit, & alia figurate num. 39.*
Iudicium plus pertinet ad virtutem iustitiæ, quam prudentiæ nu. 40.
Iustitia est virtus, & habitus ex actibus ius reddendi, vel reddere volendi frequentatis ingenitus nu. 40.
Confessarij quid Iudices, & eos constituentes monere debeant nu. 40.
Iudices qui dant vel confirmant, quas in eis virtutes requirant nu. 41.
Iudicare non licere hæresis Valdensium nu. 42.
Intellectus illius: Nolite iudicare nu. 42.
Iudex iudicans in mortali, qui mortaliter peccat, & qui venialiter nu. 43.
Iudicium pro actu iudicantis quintuplex scientia &c. prima 4. incompatibilia 5. alijs compatibile nu. 43.
Scientia quid nu. 43.
Fides siue credulitas quid nu. 43.
Opinio siue suspicio quid nu. 43.
Dubitatio quid nu. 43.
Scrupulus quid nu. 43.

Iudicium circa omne genus potest peccari & mereri nu. 44.

Iudicium de re à iudicio de persona sic differt nu. 44.

Suspicio frequentius de malo, sed frequenter etiam de bono habetur nu. 44.

Suspicio leuis, grauis, & vehemens datur nu. 45.

Abiurare de leui & vehementi ut differunt nu. 45.

Suspiciari male de altero sine vlla causa, vel grauius, quam ea requirit, peccatum nu. 46.

Suspiciantium triplex genus hominum peccare nu. 46.

Suspiciosi cur sint senes, nu. 46.

Suspicio sola cur peccatum nu. 46.

Suspicio non omnis mala, nec omnis mala mortifera nu. 47.

Suspicio nulla de malo, qua non firmiter creditur, est mortifera, nisi aliud notabile malum efficiat, & quanta firmitas in id requiratur nu. 48.

Credentes ea, quae alij praeiudicantia narrant nouas res scribentes, siue Memnantes, & alij scribentes ad urbem an peccent mortifere nu. 49.

Scientia vna certior alia nu. 50.

Fides siue credulitas vna certior alia nu. 50.

Suspicio siue opinio vna maior, & vehementior alia nu. 50.

Fidei siue credulitati inest virtualiter, licet non actualiter aliqua hesitatio. num. 50.

Iudicem qui ex suspicione condemnat, peccare mortaliter quomodo intelligendum, quoad interlocutorias praesertim captura, tortura, &c. nu. 51.

Iudicandum ad aliquem recte malum extraiudicialiter, quid requiratur. num. 52.

Credendum non esse vni, etiam legali de malo tertij. nu. 52.

Fama non creditur etiam semiplena in criminalibus. nu. 52.

Historiae Sacrae omnino creditur, aliis non nisi, &c. num. 52.

Actenus de primo, scilicet Epilogo eorum quae olim de Iudicio sumpto pro processu Iudiciali scripseramus, Nunc vero facturus secundum auctarium scilicet promissum de Iudicio sumpto pro actu Iudicantis, dico, Primum, quod nescio, quare nulli tot in hanc Rubricam scribentium venit in mentem, quod verbum

¹⁹ *Iudicium*, non significat ita proprie & originaliter discussionem vel processum Iudicalem, pro quo hic, vt supra dixi, sumitur, neque aliquid aliud ex 15, quae supra. nu. 14. diximus significare, sed figurate per translationem, Synecdochem, Metonymiam, & alias figuras, Nam Iudicium deducitur à ludico, id est, Ius dico, exerceo, vel decerno, & ita proprie & originaliter significat discussionem Iuris. i. actum Iudicis, quatenus est Iudex, & dicit siue decernit ius inter litigantes, vt colligitur, ex cap. forus de verb. sign. & ex S. S. Thom. communiter recep. 2. 2. quaest. 60. art. 1. & ex aliis Latine praecellenter callentibus, hinc

est, quod minus improprie quam quindecim predicta, videtur significare omnem existimationem & opinionem, siue actum, quo quicquam etiam ab alio quam à Iudice diffinitur, vel determinatur, vt in illo Aeneid. 2. Iudicium Paris manet alta mente repositum, & in illo Cicero. pro Claro orat. Gloriam quam nemo Iudicio meo est consecutus.

- 40 Secundo quod Iudicium, prout est actus Iudicis, potius procedit à virtute Iustitiæ, quam à virtute prudentiæ: Nec obstat quod secundum Philosophum in 1. Ethicor. vnusquisque bene iudicat, quæ cognoscit, & quod sic Iudicium ad vim cognoscitiuam pertinere videatur, vis autem cognoscitiua per prudentiam perficitur, quia respondet Thom. vbi supra in hæc verba, quod in omnibus ad rectum Iudicium duo requiruntur, quorum vnum est ipsa virtus proferens Iudicium, & sic Iudicium est actus rationis: Dicere enim vel diffinire aliquid, rationis est: Aliud autem est dispositio iudicantis, ex qua habet idoneitatem ad rectè iudicandum, & sic in hiis quæ pertinent ad Iustitiam, iudicium procedit ex iustitia, sicut & in hiis, quæ ad fortitudinem pertinent, ex fortitudine. Sic ergo Iudicium est quidam actus iustitiæ, sicut inclinantis ad rectè iudicandum, Prudentiæ autem sicut iudicium proferentis, vnde & simelisis ad prudentiam pertinens, dicitur benè iudicatiua, vt supra habitum est, hæc ille. Per (supra) intelligit q. 51. art. 5. Quo fit primo, vt Confessarij, vehementer debeant exhortari Monarchas & Inra Monarcharum habentes, qui sunt primi Iudices, & alios inferiores etiam pedaneos, tam Ecclesiasticos, quam seculares, vt assuescant vnique suum Ius seruare, & reddere, aut velle reddere cum casus occurreret, cum Thom. à nemine in hoc reprehensus affirmet Iudicium rectum magis inniti virtuti Iustitiæ, quam virtuti prudentiæ, cumque constet, quod iustitia, quia est habitus & veluti consuetudo quædam per frequentiam reddendi, & volendi reddere cuique suum Ius, quærantur vt colligitur ex Thom. 2. 2. q. 51. art. 2. adiunct. q. 55. art. 1. fitque 2. Quod illi
- 41 qui nominant, deligunt, confirmant, vel constituunt Iudices, & magistratus, duas virtutes in primis desiderare debent in illis, nempe: Prudentiam, & Iustitiam, & magis hanc, quam illam, iuxta illud consilium Iethro datum Moyse Exod. 18. per illa verba: Provide viros sapientes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, in quibus verbum (sapientes) ad prudentiam; & cætera ad Iustitiam & alias virtutes ei contributas, religionem & liberalitatem referuntur, vt latius hoc probat Authen. vt Iud. sine quoquo suffr. §. 1. fitque 3. Non abs re difficile fuisse mihi aliquando respondere viro pio interroganti me: An posset absoluere quendam Dominum, qui constituerat Iudices viros, quos nouerat auaros, iniquos, & concutere consuetos, antequam firmo proponeret cum primum posset, reuocare illos? An item posset absoluere tales magistratus sine proposito sua munera relinquendi?
- 42 Secundum, Quod hæresis Valdensium est, vt latius refert Castr. in lib. contra omnes hæreses verbo (Iudex) dicere, Non esse licitum aliquem iudicare condemnando saltem ad pœnam, fundantes eam in illo Math. 7. Nolite iudicare, & in illo Pauli ad Rom. 14. Tu quis es qui iudicas seruum alienum? quibus videntur etiam consentire Lutherani, dicentes non esse puniendos hæreticos, & vnumquemque suæ conscientiæ libertati relinquendum: Quod autem

tem hoc sit hæresis ex eo patet, quod est contra illam sacram scripturam Deuter. 16. Iudices & magistratus constitues &c. Et quod Actu. 5. Ananiam & Saphiram Petrus morte damnauit, & quod Paulus ad Roman. 13. de potestate sublimiori ait, Dei minister est vindex in iram ei, qui male agit: Nec quicquam obstant eorum fundamenta, Illa enim intelliguntur de eo, qui iudicat sine potestate, vel sine iusta probatione, vel sine iusta lege & ratione, non autem de eo, qui iudicat his tribus interuenientibus, vt colligitur ex Thom. in d. q. 60. art. 2. & ex l. Illicitas §. veritas ff. de offic. Præs. quatenus habet: secundum probata esse iudicandum. An autem omnis, qui mortali peccato infectus iudicat, vel condemnat alium, peccet, & an mortaliter? quæstionis quotidianæ est, & quidem Thom. in 4. dist. 19. q. 1. art. 2. tenet partem affirmatiuam, scilicet: Quod peccat etiam mortaliter, sed in 2. 2. d. q. 60. art. 2. ad 3. tenet contrarium, eo quod, vt Galet. ibi ait, plenius ibi deliberauit, & resoluendum est, quod Iudex etiam Ecclesiasticus non peccat saltem mortaliter eo solo, quod infectus mortali iudicat, vel gubernat ea, quæ sunt Iurisdictionis, peccat autem ministrando ea, quæ sunt ordinis, & sacramentalis actionis, per rationes allatas à Galet. in d. art. 2. & in 3. part. q. 64. art. 6. Vterque tamen Thomas innuit peccare saltem venialiter infectum mortali, nisi humiliter id secundum inclinationem virtutis iustitiæ faciat, quæ sunt valde notanda contra eos, qui mortali culpa infecti superbe iracundè, & quasi vindicantes, & dominantes potius quam iura dicentes iudicant.

- 43 Tertium quod iudicium qua parte significat generaliter omnem existimationem & determinationem, diuiditur 1. in Iudicium scientiæ siue euidentiæ, fidei siue credulitatis opinionis, & dubitationis, imo & secundum aliquos, in scrupulosum, vt colligitur ex iis, quæ diffiniuimus in cap. Si quis autem 2. de pœnit. dist. 7. a nu. 9. sic: Scire est veritatem visu perceptam in mente retinere, glos. mihi sing. in l. 2. §. antepen. ff. de aqua plu. arc. Per visum autem in hoc proposito intelligendus est omnis sensus, quod sentit Bart. allegando illam glos. in l. 1. col. 2. ff. de interrog. action. ab omnibus receptus: Ego autem intelligo etiam visum interiorem animæ, siue ille fiat per argumentationem scientificam, & demonstratiuam, quæ scire facit l. scire ff. de legi. vt docet Aristo. recep. in libris posteriorum, siue id fiat per notitiam intuitiuam mente sola sine sensu perceptam, qualem beati de Deo suo habet, qualè damnati de sua pœna, qualem & anima carcere hoc inclusa de se suisque multis actis, secundum ea quæ omnes tradunt in prologo sententiæ, Credere autem est firmiter adherere alicui iudicio, non eo quod vidit, sed ob aliorum relationem, secundum Bart. ibidem ab omnibus recep. quod etiã satis sentit glos. in d. §. antepen. Cui tamen definitioni addendum est propter proximè dicta: Neque ideo adheret, quod argumentatione demonstratiua, vel mētis intuitu à visu corporeo, & aliis sensibus semotis percepit: Opinari vero est adherere vni parti contradictionis, non tamè firmiter, sed cū formidine, ne pars altera sit vera, facit glos. prædicta & glos. in l. si duo §. penul. ff. vt possid. Tradi. Bart. in l. Admonedi ff. de iureiur. nu. 21. Dubitare vero, est animū applicare ad plura, & nihil inde eligere glos. recep. in l. De statu ff. de testam. & in Rubric. ff. de iuris & facti ign. quæ dubitationem appellauit titubationem. Adde, quod aliud est scrupulus: est enim habere
argu

argumētum vel apparentiam aliquam contra id, quod vel scit, vel credit, opinatur, vel dubitat, secundum mentem Cancellarij Parisiensis in tit. de regul. moral. qui est primus secundæ partis operum eius col. 2. & tradit. Adrian. Quolibeto 1. fol. 28. pag. 2.

Ex quibus infertur, Scientiam, & fidem, siue credulitatem conuenire in eo, quod vtraq; est certa & firma, sine vlla vacillatione, c. firmiter de sum. Trinit. Differunt tamen quod scientia est clara, quippè, quæ ex visu, vel alio sensu, vel alio mentis intuitu manat, & ita est clara, fides autem obscura, quippè quæ ex auditu est, quod eleganter explicat Paulus 1. ad Corint. 13. cum ait: Videmus nunc per speculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, quasi diceret vir Spiritu Dei plenus: In hoc seculo fidem siue credulitatem habemus, certam quidem notitiam, sed obscuram, tunc autem in alio sæculo scientiã habebimus eorum, quæ nunc credimus, quia tunc videbimus, quæ nunc audimus facit cap. In domo de pænit. dist. 4. iunct. glos. 7. quæ citat illud Greg. fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum.

Infertur 2. quod credulitas & opinio conueniunt in eo, quod vtraque obscura est, at differunt, quia fides, siue credulitas certitudinem habet & firmitatem, opinio verò incertitudinē & infirmitatem, quod docet Bart. in illo nu. 21. & probare videtur textus in l. 3. §. eiusdem ff. de testib. in illis verbis, quid cui credas, aut parum probatum opineris, & noster Pater August. in lib. de mendacio col. 1. docet. Opinio verò & dubitatio conueniunt quidem in vacillatione & infirmitate, differunt autem, quod opinio magis adhæret vni parti, quam alteri, Dubitatio vero minimè.

Ex quibus infertur 3. hæc quatuor sibi mutuo esse cōtraria, neque in eodem posse considerare subiecto, Scrupulum autem, quia non est iudicium, sed potius apparentia, & argumentum, contra, iudicium, vel pro iudicio concurrere posse cum quolibet eorum quatuor, quod magis apparebit ex his, quæ in septimo dicto infra ponentur.

Infertur & 4. Quod scitur, vel creditur certum esse, quoad scientem vel credentem, quod verò in opinione sola est, vel dubitatione, incertum, scrupulum autem neque tollere, neque addere certitudinem, vel incertitudinem, sed solum sollicitare mētē, quo vel iudicium conceptū exuat, vel nouum induat.

Quartum, Quod circa omne præfatum genus Iudicij, siue scientiæ, siue fidei, siue credulitatis, siue suspicionis, siue opinionis, siue dubitationis, siue Scrupulositatis, potest inueniri culpa, & meritum: Circa omnē enim tale deliberatē conceptum potest inueniri ordinatio integra, & aliqua inordinatio finis, modi, vel alius circumstantiæ in concipiendo, vel non concipiendo illud, & omnis actus deliberatus in specie, & indiuiduo est bonus aut malus, iuxta sententiam S. Thom. 1. 2. q. 18. art. 8. & 9. quem sequimur & defendimus in Manual. Confes. prælod. 7. nu. 27. Et consequenter, quicumque aliqua lege iusta tenetur aliquod horum 5. aliquo modo concipere de bono, vel malo, & non concipit eo modo, peccat, & contra: Quicumque tenetur ad non concipiendum saltem aliquo modo aliquod eorum, & concipit eo modo, peccat. Dixi circa omne iudicium inueniri posse peccatum & meritum, & non omne iudicium esse tale, quia Cum peccatum ad voluntatem referatur & iudicium ad
intelle

intellectum & rationem, nullum Iudicium propriè est peccatum, saltem elic-
tum, sed tantum imperatum certo modo, quem subtiliter declarat Thom. 1. 2.
q. 17. præsertim art. 1. & 6.

Notandum autem, quod aliud est Iudicium de re vel actu per se considera-
tis, aliud de persona, prout est author eius, secundum utrumque Tho. 1. 2. q. 60.
art. 4. ad 1. Nam aliud est credere aliquid esse malum, Aliud credere esse malum
eum, qui facit illud, hoc enim dicitur Iudicium de persona, illud vero Iudicium
de re, vel actu, à persona facto, ut uterque Thom. vbi supra distinguit, & quod
nullum horum ꝑ. conceptum de solo actu ipso, est peccatum saltem mortife-
rum, nisi cum est de rebus fidei, vel morum necessario credendorum & asse-
rendorum, quia tunc potest esse hæresis, vel infidelitas, quæ sunt cum primis
magna peccata: Secundum Thom. 2. 2. q. 10. art. 3. & q. 11. art. 1. quia eiusmodi
Iudicium saltem per se non est contra charitatem Dei neque proximi, ut si-
gnificauit S. Thom. in d. q. 60. art. 4. & exemplificauit Gaiet. ibid. in eo Qui vi-
det agentem equum, & horam malam illi imprecâtem, licet false credat illam
imprecationem esse mortalem, non tamen ob id peccabit mortaliter, nisi cre-
dat imprecantem peccare mortaliter, Quia iudicando tantum de re nemini
nocet, iudicando tamen de persona sic: Iudicium item scientiæ communiter
non est peccatum, quia sufficientem causam habet sic Iudicandi: Vnde qui vidit
aliquem autoritate propria occidentem, furantem, vel adulterantem iuste
iudicat eum malè facere, quia videt eum facere illa, quæ sunt mala, & licet ne-
sciat animum malum, tamen iuste potest præsumere illum in dubio in delictis
cap. 1. de præsump.

45 Quintum quod Iudicium suspicionis ut frequentius accipitur de mala, est
species opinionis, & potest diffiniri esse opinio, qua quis opinatur aliquid
mali citra certitudinem l. Absentem ff. de pæn. ibi: Nemo debet suspicionibus
damnari, & l. fin. ff. de quæst. ibi: nisi aliquibus suspicionibus vrgeatur, ut dicit
Tullius relat. à Thom. in d. q. 60. art. 3. Dixi (ut frequentius accipitur) quia se-
cundum propriam significationem includit etiam suspicionem de bono: Tum
quia etiam datur suspicio boni, vel de bono, ut in illo Cæsaris 8. belli Gallici:
Cum consilium hostium fugæ causa inutum suspicaretur, & Cic. ad Att. lib. 7.
pro opinione tam boni quam mali videtur accepisse in illis verbis: Scribe non
modo si quid scieris aut audieris, sed etiam si quid suspicabere, Tum quod sus-
picio boni & de bono potest esse peccatū, sicut suspicio mali & de malo. Pec-
caret enim qui Iudex, collator, præsentator, vel institutor beneficij iudicaret
aliquem dignum beneficio propter suspicionem leuem bonitatis eius ad effe-
ctum illud ei adiudicandi, sicut & qui iudicaret aliquem indignum eo propter
leuem malitiæ suspicionem ad effectum illo eum priuandi arg. cap. 2. de reg.
Jur. & l. Merito ff. pro socio, & cap. quiescamus 42. dist. & toto tit. de Cler.
pereg. quamuis fatear frequentius suspicionem mali esse malam, quam suspi-
cionem boni, Quia regulariter quis debet præsumi bonus d. cap. 2. de reg. Jur.
& d. l. Merito: Sed quia nõ debet quis præsumi regulariter ad munera subeūda
idoneus, frequenter etiam suspicio bona de habilitate alicuius ad illa, potest
esse mala. Non dixi tamen, leuis opinio, ut dixerūt Cicero & Thomas, sed sim-
pliciter opinio, quia non solum est peccatum, ut mox dicetur, iudicare ob opi-

nionem leuem, sed etiam ob opinionē grauem & vehementem d.l. Absentem de poen. d.l. fin. ff. de quæst. & cap. Literas de præsumpt. quæ tamen non per-
tingit ad iustam certitudinis siue credulitatis metam, varij enim gradus sunt
suspicionis, vt mox dicam, & quotidiana Inquisitorū fidei praxis non iudicat
hæreticos suspectos leuiter de hæresi, neque suspectos vehementer cap. Literas
de præsumpt. sed cogit illos ad abiurandum de leui; hos autem ad abiurandum
de vehementi, cum tam impari exitu, quod suspectus leuiter de hæresi & abiur-
rans eam, si recidat non habetur pro relapso, licet aliquanto grauius puniri
debeat, abiurans autem ob vehementem sic, cap. Accusatus in princ. de hæ-
ret. lib. 6.

46

Sextum, Quod non solum est peccatum credere quemquam esse malum
absque sufficienti in id probatione, sed etiam suspicari siue opinari quem esse
malum grauius, vel vehementius quam argumenta in id habita exigunt, Quia
quæ ratio est de toto ad totum, eadem est de parte ad partem l. Qui de tota ff.
de rei vend. cap. pastoralis §. Item cum totum de offic. deleg. Qua ergo ratione
peccat qui credit, & damnat ob causam ad solum suspicandum sufficientem,
etiam peccabit, qui grauius vel vehementius suspicatur, siue opinatur ob cau-
sam, quæ ad solum suspicandū leuiter sufficit, & eadem ratione, qui suspicatur
etiam leuiter sine vlla causa iusta suspicandi: Quo fit (vt rectè de more, dictum
fit à Thom. vbi sup. art. 3.) tria genera hominum suspiciatiam peccare. Primum
quidem eorum, qui suspicantur de quoquam malum, eo solo quod ipsi mali
sunt iuxta illud Eccles. 10. In via stultus ambulans, cum ipse sit insipiens, omnes
stultos æstimat: hij enim sine vlla iusta causa suspicandi male suspicantur. Se-
cundum est eorum qui suspicantur malum ex hoc, quod aliquis malè afficitur
ad alterum: Cum enim aliquis contemnit, vel odit aliquem, aut irascitur, vel
inuidet ei, ex leuibus signis opinatur mala de ipso: quia vnusquisque faciliter
credit, quod appetit, quoniam etiam isti sine iusta causa suspicantur malum.
Tertium autem est eorum, qui ob magnam, quam habent, de aliorum defecti-
bus experientiam, facilius quam par sit suspicantur malum, quales sunt senes,
quos Philosophus dicit in 2. Rhet. quod sunt maximè suspiciosi, Quia multo-
tiens experti sunt aliorum defectus: Non enim est iusta causa suspicandi de ali-
quo malum, eo quod aliquos eiusdem conditionis experti fuerimus malos,
cum lege naturali, diuina, & humana teneamur credere esse bonum illum, ad
quem iudicandum esse malum, vel habendum de malo suspectum, iusta pro-
batione caremus: iuxta illud Euang. Luc. 6. Estote misericordes, expositum in
hunc sensum à Beda in reg. 2. de reg. iur. Quamquam grauius peccant priora
duo genera hominum, quam hoc tertium, quia hoc eo solo peccat, quod non
ducitur iusta probatione, illa vero, quia non solum destituuntur iusta proba-
tione, sed etiam quia peruerso affectu in id adiguntur. Ratio autem germana,
quare peccatum est eiusmodi suspiciones sine causa in id sufficiente cōcipere,
tangitur à Thom. in d. art. 3. per illa verba: ex hoc ipso quod aliquis malā opi-
nionem habet de alio sine causa sufficienti; indebitè contemnit ipsum, & ideo
iniuriatur ei.

47

Septimum, Quod non omnis suspicio est peccatū, nec omnis quæ est pec-
catum, est mortifera, Suspicio enim de bonitate alicuius vt plurimum non est
pecca

peccatum eo solo, quod sine iusta ratione concipiatur, quia per eam non fit iniuria ei, de quo illa concipitur, ob quam suspicio de malitia est peccatum: Dixi *ut plurimum* quia peccatum est, aut certe causa peccati, quoties est causa committendi aliquod munus indigno, eo quod de eius bonitate, & habilitate melior quam par sit opinio habeatur: suspicio item de malitia non est peccatum, quando ob indicia in id sufficientia concipitur, vnde iuste & sanctè in plurimis causis recusantur nunc Iudices, nunc testes, nunc Notarij & alij similes, cap. Quod suspecti 3. q. 5. c. Ad hæc de Rescrip. cap. Insinuante, & c. suspicionis de offic. deleg. & mille alijs, vt latè post specul. tit. de recus. tradunt recentiores, & in hijs francus in cap. postremo de appel. & Aufrerius in lib. de recusat. testium, & alij alibi. Dixi *in id sufficientia* quia qui concipit maiorem, quam indicia exigunt peccat non quidem, quia suspicatur, sed quia plus quam causa suspicandi exigit suspicatur. Dixi etiam *quod non omnis suspicio etiam mala est mortiferè mala* iuxta Thom. qui vbi supra sic ait. Est autem triplex gradus suspicionis: Primus quidem gradus est, vt homo ex leuibus indicijs de bonitate alicuius dubitare incipiat, & hoc est veniale & leue peccatū: Pertinet enim ad tentationem humanam sine qua vita ista non ducitur, vt habetur in glos. super illud 1. Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare. Secundus gradus est, cum aliquis pro certo malitiam alterius æstimat ex leuibus indicijs & hoc si sit de aliquo graui, est peccatum mortale, in quantum non est sine cōtemptu proximi, vnde glos. ibid. subdit: si ergo suspensiones vitare non possumus, quia homines sumus, iudicia, i. diffinitiuas, firmasque sentētias continere debemus. Tertius gradus est, cum aliquis Iudex ex suspicione, procedit ad aliquem condemnandum, & hoc directè ad iniustitiam pertinet, vnde est peccatum mortale, hæc ibi.

48 Octauum, Quod præfatis verbis Thom. adiicit ibidem Caiet. tres declarationes, quarum prima est, Quod sub primo gradu suspicionis, quæ solum est venialis, non solum debent locari suspensiones, per quas dubitare incipit quis de bonitate proximi, vt exprimit Thom. sed etiam illæ, per quas incipit malè opinari de illo, & etiam illæ, per quas sic opinatur, & perseuerat in opinando, citra tamen Iudicium, siue diffinitionem qua pro certa eius habet malitiam. Secundo, addit aliquid maximi momenti, & satis implicitum, videlicet. Quod qui crederet aliquod graue malū de proximo, ita quod si interrogaret semetipsum, An videretur illud sibi verum, responderet affirmatiuè, & si interrogaretur, An ita certum sibi videretur, quia etiam posset esse falsum? responderet, quod fortè falsum est, non peccaret mortiferè, esto id ita sibi videretur.

Tertio Quod in 3. gradu debent locari solæ suspensiones, per quas Iudices fori externi iudicant aliquid pro malo, quos certum est mortaliter peccare: Harum trium declarationum prima est firma & utilis, firma quidem, quia nisi per illa verba S. Thomæ, quæ dicit de primo gradu suspicionis, scilicet, *incipit dubitare*, includatur etiam & suspicans, & opinans, tacuisse videretur omnem suspensionem, cum dubitatio propriè accepta differat ab opinione, quæ est genus ad illam, per diffinitionem prædictam, cum tamen certum sit Tho. principaliter de suspicione, quam de dubitatione propriè dicta agere, vt patet per glos. quam citat: Utilis autem est, quod ex ea colligitur, neminem peccare

mortaliter ex eo, quod citra fidem, siue credulitatem opinetur malum de proximo, siue sufficienti probatione, quæ est quotidianissima conclusio, limitanda tamen, ne procedat, quando is, qui malè suspicatur vel opinatur, per eam mouetur ad volendum, vel faciendum iniusta notabilia, vt cum Iudex per suspitionem, siue opinionem siue sufficientibus indiciis cõceptam, facit reum torqueri, vel interrogari super crimine, vel ad respondendum Iuramento præstito adigit, vel alius, qui non est Iudex, ob talem suspitionem malè de proximo cõceptam abiicit, vel impedit eum ab officio, vel beneficio, vel aliqua alia utili conditione, vel etiam abiicit à domo sua dehonestatù, huiusmodi enim siue Iudices, siue priuati peccarent mortaliter sic suspiciendo, vel saltem volendo agere, vel agendo illa mala, Quia volunt facere, vel faciunt contra 5. preceptum Decalogi Exod. 20. Per quod omnis iniuria personalis prohibetur 23. q. 1. & ead. cau. q. 5. in princ. iuxta declarationem eius in Manual. Confess. in princ. c. 15. vel contra præceptum 7. eiusdem Decalogi, per quod omnis illicita damnificatio prohibetur c. Pœnale 14. q. 5. & latius in Manual. in princ. c. 17.

Nonum, Quod secunda declaratio Caiet. est magni momenti, sed dubia, primo quidem, quia videtur implicare cõtradictionem, quatenus præsupponit, Posse quem credere aliquid, & simul habere hæsitationem, & formidinem de contrario: Nam qui credit aliquid, pro certo habet illud, & si quam hæsitationem habet, id non credit, sed solum opinatur, vt palà est per diffinitiones credendi & opinandi supra nu. 43. positas. Deinde, quod ex illa sequeretur, quod non peccaret mortiferè, qui certo aliquod peccatum graue alterius crederet absque sufficienti probatione, nisi adeò firmiter crederet, vt condemnaret eum, si causæ illius Iudex esset absq; vltiori probatione. Requirit enim quod ita credat, vt nullus vlli dubitationi sit locus, & quodd quoad ipsum sit quedam diffinitio, & sententia diffinitiuæ extra tribunal lata, quod videtur falsum, eo quod ex eo inferretur, quod vix vllus vnquam mortiferè peccaret credendo crimina proximorum sine probatione legitima, quia raro vllus reperitur, qui tam firma fide aliquod graue crimen credit, vt si interrogaretur. An iuberet occidere, vel deponere, vel alia tam grandi pœna plectere illù absque maiore audientia, quanta esset plectendus, si per processum ritè factum inueniretur id fecisse? responderet affirmatiue.

Tertio, Quod Thomas non videtur requirere tãtum certitudinis gradum, ad peccandum mortaliter, quantum requirere videtur Caiet. Verba enim eius sunt, quod qui ex leuibus indiciis malitiã alterius pro certo æstimat in re graui, peccat mortaliter: At non solum dicitur quis certò æstimare aliquid esse verum, qui adeo certo credit, quod sine vltiori inquisitione condénaret illum, si esset Iudex, sed etiam qui credit illud absque formidine alterius partis, per supra dictam diffinitionem fidei, siue credulitatis, & differentiam inter eam, & opinionem.

Quarto, quod Diuus Anton. (quem Angel. & Silu. in suis locis sequuntur) ait in 2. par. tit. 3. cap. 8. §. 1. declarando præfatum secundum gradum Tho. quod qui videt hominem bonæ famæ, vel quem ignorat cuius conditionis sit, loquentem cum muliere, quam non cognoscit, in loco honesto, & modo modesto, & firmiter in mente æstimat eos loqui de turpibus, vel intentione
praua,

prava, vt inducat ad malum, cum hoc agere sit mortale, tale iudicium erit illi peccatum mortale. Similiter si quis videns hominem comedentem pluries, vel hora prima in die, quo est ieiunium Ecclesie, vt in quadragesima, & cum non cognoscat eum, nec sciat motuum eius ad comedendum, firmiter in animo credit, quod peccet mortaliter, & quod transgrediatur preceptum Ecclesie, peccaret ipse iudicans mortaliter, Quia potest habere legitimam causam non ieiunandi. Similiter, cum quis ex eo quod aliquis non conuersatur domesticè cum aliquo, vt prius, vel ostendit aliquam iram ad eum, pro certo credat, quod habeat odium mortale ad illum, mortaliter peccat; In quibus exemplis, & aliis, quæ postea subiicit, non requirit aliud, quam firmam credulitatem, At talis est quæcunque fides siue credulitas concepta sine formidine partis contrarie, Ergo.

Quinto, quod (vt per præfata patet) aliud est scire, aliud credere, aliud opinari, siue suspicari, aliud dubitare, aliud scrupulum habere, & si dixerimus secundum gradum Thomæ restringi ad fidem & credulitatē tantæ certitudinis, quantam requirere videtur Caiet. consequeretur circumspēctissimum virum nihil docuisse de iudicio fidei & credulitatis firmę generaliter, sed solū de illo, quod est tantæ certitudinis quod habēs illud, si esset Iudex sine vltiori inquisitione damnaret illum, & ita per eius doctrinā non posset responderi ad quæstionem illam frequentissimam, An qui ob leuia indicia firmiter credit suum proximū adulteratum, vel furatum esse vel occidisse, peccet mortaliter? Cuius tamen decisio videtur omnium aliarum in hac materia maximè necessaria: Ad quam secundū Caiet. videretur esse respondendū negatiuè, nisi tanta firmitate crederet, quod si esset Iudex, absq; inquisitione vltiori cum dānaret: secundū
49 autem illum qui diceret secundum verba Thomæ sufficere, quod certo credat, contrarium dicendum esset. Pro declaratione tamen Caiet. facit, quod nisi illa esset vera, sequeretur peccare mortaliter omnes, qui credunt esse vera noua, quæ de peccatis mortiferis Regū, Principū, & aliorū summatum, & infimatū referūtur per Nouellarios, quos Menantes vocāt, & per alios, qui scribūt epistolas, vel alias per se, vel per nuncios referunt tanquā certa audiētibus, & legentibus, quod etiam consequeretur quamplurimos etiam eruditos, pios, & religiosos, & frequenter cōfidentes habere multa milia peccatorū mortalium nondum cōfessa: Quotus enim quisque in Vrbe degens est, qui sic non credat multa malefacta vel maledicta plurimorū, quæ in dies, hebdomadas, & mēses scribūtur ad eam, vel referuntur in ea ex tota Italia, Hispania, Gallia, Germania, & Turcia, imò & qui non ferat ea frequentissimè, tanquam certa sociis, familiaribus, & amicis, & aliis: Quotus item est qui degens extra urbem non credit, vel pro certis non habet multa, quæ sibi ab vrbe scribuntur, vel ab aliis sibi scripta ei referuntur, quæque ipse pro certis non referat aliis, præsertim si bis vel ter confirmentur: At quæ tamen credenda & pro certis habenda, non præcessit probatio legitima, qualis non est, nisi quæ publicis Instrumentis, aut testibus iuratis habetur cap. 2. de probat. cum ei annot. Et tamen pauci sunt, quos eiusmodi credulitatum tanquam mortalium peccatorum pœniteat, & pauciores, qui eas cōfiteantur: Nec quicquā prodest respondere, quod dictum Thomę intelligatur de his, qui credunt, & pro certo habēt aliqua mala audita

ad effectum castigandi, vel volendi castigare illorum authores, & non de illis, qui credunt, vel habent pro certis ad solum effectum credendi, & discurrendi, & cognoscendi, quæ geruntur in vrbe, & orbe, partim ad recreandû animum, partim ad prudentiam sibi quærendam, quod plerique omnes faciunt, vtentes eiusmodi rerum nouarum relationibus, vt aliis historiis non authenticis, in quibus etiã passim legimus multa facta & dicta mortifera, quæ passim absque aliis instrumentis, & testibus occultatis credimus, non quidẽ ad castigandum, vel volendum castigare authores eorum, sed ad querendam rerum gestarum notitiam, qua recreamus animos, & nobis prudentiam in tempus opportunum comparemus: Non, inquam, hoc quicquam prodest defensionem dicti S. Thomæ, Quia ipsomet teste in eodem art. ad 3. vt militia huiusmodi credulitatis sit mortifera, non requirit effectû castigandi, vel volendi castigare, sed sufficit leuitas credendi sine iusta probatione malum graue proximi, quod solum faciendo, & habẽdo illum pro ita malo, est grauitè iniurius illi, & fit trãsgressor 8. precepti, quo prohibetur omnis infamatio malè concepta, vel malè prolata proximi, iuxta declarationem positam in Manual. Confess. c. 18.

Restat itaque contrarietas inter dictum S. Thom. D. Anton. & sequacium ex vna parte, & inter declarationem Caiet. ex altera, in eo, quod Thomas, 50 dicit sufficere; vt quis peccet mortaliter, quo credat pro certo aliquod graue malum de proximo ex leuibus indiciis, & Caiet. ait non sufficere solam credulitatem, nisi sit tanta, quod interrogatus à se, vel ab alio responderet, quod habet pro indubitato, ita quod putet non esse locum dubitationi. Restat item contrarietas in ipsomet dicto Caietani, quatenus habet quod non sufficit credere, nisi habeat pro indubitato, & quod tunc videtur habere pro indubitato, quando nullam habet hæsitationem, neque formidinem de contrario: Nam omnis, qui verè credit sine hæsitatione, & incertitudine, putat id esse verum, & si hæsitat, non credit, sed tãtum opinatur, per præfatas diffinitiones fidei & opinionis. Equidem libenter audirem aliquem, qui hunc nodum nunquam non se offerentem enodaret, nec video alium soluendi modum, nisi ponendo diuersos gradus fidei, siue credulitatis, & certitudinis, quales dari posse probatur, Tum, ex eo, quod etiam dantur diuersi, gradus suspicionis & opinionis, siue præsumptionis, videlicet leuis vehemens, maior, minor, vt præfatum est à nu. 45. Tum, quod etiam dantur diuersi gradus scientiæ, Quia firmior videtur esse scientia, quam intuitiua notitia animi, vel ratio-syllogistica, Mathematica producit, quam illa, quæ per intuitiuam notitiã sensus habetur, cum sæpè per præstigia sensus decipiatur, vt cõrigit in Magis Pharaonis exod. c. 7. & Actor. 8. de Simone Mago. Tum, quod gradus fidei, siue credulitatis habitus per præsumptiones etiam sufficientes ad damnandum, minor est, quam gradus fidei, siue credulitatis habitus per legitima testium dicta, Nam Iudex per præsumptionem de crimine conuictum, credit fecisse illud, ad eum aliqua pœna extraordinaria condemnandum, non autem ad condemnandum pœna mortis, authore Inn. recep. ab omnibus in c. Quia verisimile de præsum. facit c. Afferte eod. tit. inducendo eo modo, quo in illo c. Quia verisimile, inducebat Innocentius, Nam per illam præsumptionem, de qua in illo c. Afferte, credidit Salomon filiũ non esse illius mulieris, quæ petebat eum diuidi, esse autem illius, quæ

quæ rogabat eum non diuidi: Credidit, inquam hoc, ad effectum alteri ex illis adiudicandi filium, non autem ad damnandum mortis illam, quæ suffurata fuit matri filium: Tum, quod per summariam informationem credit Iudex sententiam super matrimonio latam iniquam fuisse, ad effectum admittendi partem ad agendum, non autem ad effectum pro illo pronunciandi c. Lator, & quod ibi ait Innoc. de re iudic. Tum, quod interdum fides, siue credulitas vxoris de aliquo impedimento matrimonij alicuius gradus, sufficit ad arcendum eam à debito exigendo, & non à reddendo, & fides maioris gradus sufficit ad utrumque, per illos tex. singulares c. fin. de sec. nupt. & c. Inquisitionis de sent. excom. quæ latè per multa in hoc propositum apta declaramus in c. Si autem de pœnit. dist. 7. ante & post nu. 112. Tum denique quod de hoc est casus in c. Cum sancti de pœnit. dist. 2. Per quod præsuppositum & probatum possunt hæc antinomix in hunc modum conciliari, videlicet: Quod non omnis fides neque credulitas cuiuscunque gradus certitudinis, etiam hæsitatione carens & excedens omnem latitudinem opinionis, sufficiat ad efficiendam eam mortiferam, sed aliqua certi gradus sic, & ad diffiniendum cuius gradus hæc esse debeat, dicamus, quod duplex est fides seu credulitas sine hæsitatione: Altera, quæ neque actu, siue actualiter, neque virtute, siue virtualiter habet hæsitationem, ita quod si interrogaretur, an haberet illud malum pro penitus indubitato? responderet, quod sic, & hæc sufficit ad eam faciendam mortiferam, Altera, quæ licet non habeat actu siue actualiter, habet tamen virtute siue virtualiter ita quod si interrogaretur, An haberet penitus pro indubitato? responderet quod non, & quod fortè falsum est, & hæc non sufficit, & de hac intelligantur declaratio Caietani, & ea quæ pro illo adducta sunt, Dictum verò Thomæ & Diui Antonini, & sequacium, ac ea quæ pro illis adducta sunt, de priori.

Ex quibus infertur primo, quod verbum *firmiter* positum supra in tribus primis exemplis Diui Antonini intelligendum est de firmitate, quæ nec actualiter, nec actu, neque virtute continet hæsitationem & formidinem, tametsi verba eius solam firmitatem requirant.

Secundo infertur, quod desiderari potest maior cautela exemplificandi in 4. exemplo D. Anton. sub fin. d. 6. posito de monacho, qui videns alterum monachum comedere hora tertia, suspicatus fuit eum peccare: Non enim debet intelligi de vera suspitione siue opinione, etiam secundum opinionem S. Tho. neque de credulitate quacunque secundum Caiet. quem sequimur, sed firma, modo prædicto. Et idem in quinto exemplo de muliere deuotissima, quæ de duobus fratribus, qui eam visitarunt, post eorum abcessum suspicata fuit mala de discursu eorum, eo quod essent iuvenes, Non enim debet intelligi de vera suspitione etiam secundum S. Thom. nec de qualibet credulitate, sed firma præfato modo secundum Caietanum, quem defendimus.

si Decimum, quod circa tertium gradum suspitionum Sancti Thomæ, videlicet: Quod Iudex ex suspitione condemnans aliquem, peccat mortaliter, Quia id directè ad iniustitiam pertinet, & tertiam declarationem Caiet. quod in illo gradu est locanda omnis sententia Iudicis cõdemnatoria, quæ per vim coactiuam fit; Insurgit dubium quotidianum, Quia aut loquuntur de sententia, & condemnatione diffinitiuâ tantum, vel etiam de interlocutoria: si de diffinitiuâ

nitiva tantum, diminute loquuntur omittendo innumeras interlocutorias, quibus Iudices malè iubent capi ob crimina aliquos, & peius, retineri, & interrogari de occultis, & iuramento præstito respondere interrogatis, & pessimè, torqueri, & alia id genus iniuriarum pati contra l. fin. c. de exhib. & transf. re. & l. fin. C. de custod. reor. & l. De minore §. Torméta & l. fin. ff. de quæst. Si autem intelligantur de omni condemnatione & sententia etiam interlocutoria, videntur falsè loqui, Quia frequentissimè Iudices iustè coniciunt in carceres, & detinent in eis reos, imò & torquent propter solas suspiciones, & præsumptiones, & semiplenas probationes, vt per eadem iura probatur: Ad quod tamen dubium responderi potest, eos loqui de omni sententia tam diffinitiva, quam interlocutoria, & quod mens eorum est dicere, peccare mortaliter omnes Iudices, qui citra legitimam probationem diffinitivè de malo condemnant, & qui citra sufficientem ad id suspicionem, præsumptionem, vel causam interlocutoriè capi, detineri, interrogari, torqueri, vel id genus alia iniustè in reos pronunciant.

Ex quo inferitur primo multos Iudices mortiferè peccare leuiter iubentes capi aliquos citra vllam necessitatem, infamiam, & suspicionem legitimam, nunc ob odium, licet veniale, nunc ob vindictam, nunc ob rusticitatem, qua in se vel suos est vsus, nunc ob subitam iram, nunc ob liberum rei responsum, nunc vt illis vel illis placeat, sicut Herodes Act. 12. apprehendit Petrum, vt placeret Iudæis, non cōsiderantes, quanta ignominia inurunt captos, præsertim si sunt viri virtute, eruditione, nobilitate, & etiam diuitis insignes, præsertim per officium Sanctæ Inquisitionis, quos quamlibet honorificè solutos semper aliqua infamia facti comitatur, neque perpendentes quod ad restitutionem famæ sic læsæ teneantur, quia qui causam damni dat &c. c. fin. de iniur. l. Qui occidit ff. ad leg. Aquil. & latius tradimus in repet. c. Inter verba conclus. 6. coroll. nu. & in Manual. Confess. c. 18. nu. 42.

Secundo è cōtrario peccare eos, qui prece, vel pretio, amore, vel odio non capiunt, non retinent, non interrogant, aut non torquent habentes inditia in id sufficientia, cum contrariorum eadem sit ratio cap. Sciendum 8. q. 1. l. Et si contra tabulas ff. de vulgar.

Vndecimum, quod quæstio est frequentissima super omnibus tribus præfatis Thomæ dictis à nemine, quod sciã, satis resoluta, videlicet: Præsupposito quod non est peccatum, imò aliquando meritum, suspicio, siue opinio leuis, vel grauis quæ in primo gradu locatur, quoties probabiliter per argumēta in id sufficientia concipitur, neque credulitas firma, quæ in secūdo gradu locatur si per indicia, vel probationes in id sufficientia cōcipiatur, neque cōdemnatio Iudicis diffinitiva, vel interlocutoria, si per probationes legitimas feratur, vt vterque Thom. vbi supra diffiniuit. Quæstio est inquam grauis: Quæ argumenta, indicia, & probationes erunt sufficientia ad excusandum à malitia suspicionem primæ gradus, & credulitatem secundæ, & condemnationem Iudicalem tertij gradus? Cui tamen respondetur primo faciliter, quoad condemnationem Iudicalem tertij gradus, scilicet: Quod requiritur plena probatio Iudicialis, quæ autē sit illa colligitur ex Bald. in l. Admonendi in 1. quæst. ff. de iureiur. & aliis relatis ibi per Ias. & per Decium, in Rubr. de probat.

an. 12. vbi nos quoque latius scripsimus, & ita, qui condemnat eum, qui non est plenè, & legaliter cōuictus, saltē secundum materiam subiectam, peccat mortifere: arg. c. 1. de re iud. lib. 6. sicut & contra, qui absoluit plene conuictum. Secūdo, quod difficilior est responsio quoad suspiciones extraiudiciales primi gradus, quia non est lege diffinitum, & ideo, videtur relinquendum arbitrio boni viri, vel confessarij l. 1. ff. de iur. delib. c. De causis de offic. deleg. Tertio quod Idem eadem ratione videtur dicēdum de credulitate firma secundi gradus, suboritur autem quæstio: Quam probationem, vel præsumptionem iudicabit vir bonus, & prudens, & confessarius, sufficientē ad iustè concipiendum talem suspensionem, vel credulitatem firmam? Et certum est non requiri ad suspensionem quamlibet grandem, plenam probationem, quia ad minorem effectum minor causa sufficit c. 2. de fili. præsb. lib. 6. adiuncto c. de multa, de præb. At iudicium suspensionis extraiudicialis longè minus est iudicio condemnationis iudicialis, vt palam est. Idem est dicēdum de credulitate firma extraiudiciali. Tum, ratione præfata, Tum, quia alioqui semper ferè esset peccatum mortale, cum rarissimè concipiatur per plenas probationes, puta duos testes legitimos, & citata parte iuratos, vel per præsumptiones violentas legitimè ac iuridicè probatas. Raro enim qui scribunt ad Urbem, vel ab Vrbe in alias partes iurati, quæ scribunt asserunt, & sæpè sunt singulares, & non semper omni exceptione maiores: Historiarum item scriptores non sunt omnes iurati, nec à suspitione alieni, & omni exceptione maiores, & nemo audebit diffinire peccare mortaliter omnes, qui credūt firmiter malū aliquod factum, vel dictum ab eis scriptum, vel proditum, Nec prodest respondere, quod sufficiat relatio, vel epistola, vel historia alicuius viri fide digni, eo quod dictum vnus talis iustam credulitatem inducit, iuxta gloss. recep. & quæ singularis putatur in l. Titio fundus ff. de condit. & demonstr. & vulgaris hominum praxis habet credere epistolæ alicuius talis viri ad urbem vel ex ea scribentis. Adeo quod qui impetrat beneficium alicuius tanquam vacans per mortem eius, de qua recepit literas à partibus missas, non dicetur impetrator beneficij viuētis, neque incidet in pœnas c. 1. de concess. præb. licet id non fuerit verum, iuxta latè tradita per Gomez. ū in q. 3. regul. de impet. beneficia viuen. Non inquam hoc prodest, quia illa gloss. est limitanda, ne procedat in hiis, quæ tertio præiudicant, iuxta aliam gloss. memor. in c. si quis præpostera 50. dist. pro qua textus aptis. in c. non solum 12. q. 3. ibi. Non solum ille reus est, qui falsum de alio profert, sed etiam is, qui aurem cito criminibus præbet, & Thom. in 2. 2. q. 70. art. 3. ad 2. sic ait De quolibet præsumendū est bonum, nisi appareat cōtrarium, dummodo non vergat in periculum alterius, quia tunc adhibenda est cautela, vt non de facili vnique credatur. Non satisfacit etiam Secūdo dicere, quod fama sufficiet ad excusandum, Tum, quia fama non probat etiam semplet. è in criminalibus, quamuis sic in ciuilibus: secundum gloss. frequentius recep. in c. si. de appell. Tum, quia fama nec in criminalibus, nec in ciuilibus probat nisi legitime fuerit probata, vt not. Bart. in l. de minore §. plurimum ff. de quæst. & raro probatur, quia, vt ipsemet ait, oportet, vt duo testes deponant de illa, & non qualiter qualiter, nec simpliciter, quod est vox, & fama publica de illa, sed reddita ratione, quod audierint à maiori parte populi, vel vniuersitatis,

vbi fama illa est, quo fit, vt demitret oscitantiam, qua quidam parroni causarum informant iudices, probatam esse pro sua intentione famam, eo quod duo testes suæ partis dixerunt esse famam & publicâ vocem in tali loco, nulla, quæ dictum eorum concludat, adiecta ratione. Non etiam satisfacit Tertio dicere, quod vsus communis hominum habet credere huiusmodi rationibus & scriptis, quia vsus vel consuetudo contra legem naturalem, & diuinam, nihil valet, & corruptela quædam est, c. mala, c. frustra, & c. Quo iure sub fin. s. distin. Et credere malum de proximo sine sufficienti probatione cõtra legem naturalem, & diuinam sub octauo præcepto contentam est, vt colligitur ex declaratione posita in Manual. Confess. c. 18.

Resoluendo igitur omnia dico Primo, Quod fides siue credulitas & suspicio, siue opinio de bonitate morum etiam personæ per se non sunt mala, nisi cum concipiuntur ad conferendum indigno, vel minus digno, quod conferendum esset digno, vel digniori, vt dictum est supra nu. 45. Dixi de bonitate morum quia frequentius possunt esse peccata, dum concipiuntur de bonitate, siue idoneitate scientiæ, artis, & aliorum, quæ munera obeunda requirunt, vt ibidem dictum est.

Secundo, Quod præfata duo concepta de malitia personæ proximi sunt bona, si concipiuntur ex causis in id sufficientibus, & mala, si concipiuntur sine vllis causis, vel ad id non sufficientibus, cum hac tamen differentia, quod suspicio, siue opinio manens inter latitudinem suspicionis, siue opinionis, hoc est cum formidine & hæsitatione contrarij, non sunt mortifera vt dictum est supra nu. 47. credulitas autem sic, imo de facto est, quoties est tantæ firmitatis, quod si habens eam à se, vel ab alio interrogaretur, An haberet personam pro indubitato malam? verè responderet, quod sic, non autem si responderet quod non, sed quod fortè non est verum, eo quod talis etsi non habeat actualiter hæsitationem, & formidinem contrariæ partis, habet tamen virtute, siue virtualiter & tacitè illam, per suprascripta nu. 47.

Tertio, Quod ad habendam præfate firmitatis credulitatem, non requiritur euidencia, siue scientia, quæ clarior, & regulariter certior est illa, imò est cõtraria illi, & expellit eam iuxta c. in domo iunc. glos. de pœnitent. dist. 4. Nec sufficit dictum vnus viri etiam legalis, præsertim non iurati, vel non deponentis de visu, vt probatum est supra nu. 52. Non sufficit etiam fama, nec vsus communis ita credendi per dicta supra nu. 52. Sufficit tamen testimonium historiæ sacræ, quia in illa nihil est falsum c. ego solis distin. 9. Sufficeret etiam Bulla authentica Papæ, vel Cæsaris, & etiam sententia quæ in rem iudicatam transfisset argum. Clement. 1. de prob. & l. res iudicata pro veritate habetur ff. de regu. iur. sufficeret etiam instrumentum publicum legitimè confectum, originale, vel exemplum cum solennitate debita ex eo transumptum iuxta cap. 1. 2. & c. cum Iohannes, & c. fin. de fid. instrum. Sufficeret item fama in antiquis, hoc est quæ ante centum annos contigerunt secundum Innoc. in c. Veniens de verb. signi. quem post alios declarat Dec. in c. 1. de appella. nu. 18. Sufficeret etiam, vt arbitror, testimonium duorum testium communiter idoneis habitorum & iuratorum, argum. c. In omni de testib. c. Cum esses de testam. licet non citata parte id fecerit, quia illud magis pertinet ad solennitatem

tatem fori exterioris, quam ad informationem interioris argu. c. In nomine domini de testib.

Quarto, Quod Christianæ prudentiæ est audire, legere, & scribere cautè maletacta, & maledicta, & nunquam concipere suspiciones, & credulitates maiores, quam argumenta exigunt, & nunquam aut certè rarissimè concipere credulitatem tantæ firmitatis, vt personam habeat pro delinquente indubitatè, ita quod nec auctu, nec virtute de illo hæsitet. Quibus multa in duodecimo dicto principali addam.

S V M M A R I A.

Iudices cogentes respondere reos per torturam, vel iuramentum, vel sine illis, absque preuijs & sufficientibus in id inditijs grauiter peccare. nu. 53.

Prodendi sua mala occulta ab onere, lege naturali, diuina, & humana liber est quilibet. nu. 53.

Lege naturali & diuina tenetur quis regulariter sua scelera calare. nu. 53.

Lege naturali, diuina & humana à scandalizando prohibemur. nu. 54.

Lege naturali, diuina & humana à detrahendo prohibemur. nu. 54.

Detrahit quicumque se vel alium inordinatè informat, vel est causa vt id fiat. num. 54.

Consentit qui peccanti peccat. nu. 55.

Detrahit vt audiens detrahentem, sic Iudex sine infamia inquirens. nu. 55.

Lege naturali & diuina fit cuique facultas se defendēdi etiam ciuilitè, & negandi arma contra se. nu. 55.

Accusatore non probante reum absolui debere legis videtur natura. nu. 55.

Crimen quod scit Episcopus, non potest obiicere presbytero, si non potest probare. num. 56.

Famæ conseruatio utilior Reipublicæ, quam punitio criminis secreti. nu. 56.

Tortura quedam est iuramentum, & à neutro incipiendum. nu. 56.

Consuetudo cōtra legem natura, & consequenter interrogandi sine inditijs, corruptela est. nu. 56.

Argumenta octo ad probandum quod reus cogi possit respondere sine inditijs. num. 57.

Intellectus l. Vbiunque ff. de interrog. act. nu. 57.

Interrogari quare potest reus in notorijs & famosis. nu. 58.

Infamia qualis ad interrogandum reum requiratur. nu. 58.

Inditia qualia ad reum interrogandum requisita. nu. 58.

Inditium facit vnus testis deponens de crimine, sed non de inditijs. nu. 58.

Indicia, vel infamia intimanda reo, vt teneatur respondere. nu. 59.

Interrogari cur non debet reus ante infamiã seu inditiũ duplex ratio. n. 59.

Obediendum magis Deo, quam homini. nu. 59.

- Criminalis dispositio censetur illa, ex qua crimen concluditur. nu. 60.*
Positioni non respondens quis censetur eam fateri. nu. 56.
Intellectus triplex c. quidam l. q. 1. nu. 61.
Infamans tenetur se infamare, si alias non possit famam restituere. nu. 61.
Interrogatio an debet precedere inquisitionem contra Angelum. nu. 61.
Intellectus §. Debet c. qualiter & quando, 2. de accus. nu. 61.
Interrogari autem non potest quis de alio crimine, eo quod de alio sit infamatus, nec confessus, nisi illud sit inditium alterius. nu. 64.
Inditium de occultis plus vetatur, eo quod sunt occulta peccata, quam quod sint occulti peccatores. nu. 61.
Religiosum contra infamatum vel confessum de uno crimine inquirens prelatatus de alio cuius non est infamatus, grauiter peccat. nu. 61.
Regula standum donec probetur exceptio. nu. 61.
Peccator in uno defleat, quod omnium factus est reus, ut intelligendum. n. 63.
Intellectus §. A Barbaris l. non omnis ff. de re milit. nu. 64.
Peccata suos Authores teneant. nu. 64.
Charitate sine vera facta nil ad vitam eternam prodesse. nu. 61.
Constitutio ecclesie militantis ligat occulte delinquentem, praesertim quoad censuras. nu. 65. & 66. modo non solamente id faciat. nu. 67.
Argumentum a requisito ad inquirendum, ad requisitum, ad torquendum, ut valet. nu. 65.
Occultum per se quod est mentale, tantum differt in hoc, ab occulto per accidens. nu. 67.
Hereticus mente tantum non est excommunicatus. nu. 67.

53

Dodecimum grauiter mea sententia errare Iudices, ut iam pridem scripsi in c. inter verba 11. q. 3. conclus. 6. corol. 64. qui per torturam, vel iuramentum (quod quaedam tortura est) praestitum, imò & absque illis, non probatis coram ipsis prius iudiciis in id sufficientibus, interrogant, & compellunt partes ad respondendum super criminibus occultis contra c. erubescant 32. dist. ibi, Secretorum autem cognitor Deus & Iudex est c. Christiana 32. q. 5. & c. consulisti 2. q. 4. ibi, occulta & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum, Vnde in specie tenuerunt Aret. in c. qualiter & quando 2. §. debet de accusat. & Card. Alex. in c. de accusationibus col. 37. post mediū 3. 4. 5. Iul. Clar. in prax. criminal. q. 45. vers. Sed pone, adiunc. vers. aduerte tamen Hypol. in l. de minore §. tormenta ff. de quest. & in pract. §. costante nu. 14. & conf. 8. nu. 11. & 12. & consil. 14. nu. 15. neminem de suis criminibus sine inditiis huiusmodi praeiis interrogari posse, quod infra scriptis argumētis adeo alias muniuimus, ut etiam si praefati & alij plerique contradicerent, à quouis tamen Christiano asserendum esset. Quorum primū est, quod lege naturali & diuina sumus omnes liberi,

liberi, & immunes ab onere prodēdi crimina nostra secreta in foro exteriori; c. si peccauerit 2. q. 1. iuxta illud Ioh. Chriſtoſt. in c. quis aliquando §. his authoritatibus de pœnit. diſt. 1. Non dico tibi vt prodas te, id eſt peccatū tuum ſecretū publiceſ ſecundum gloſ. ibi, At priuilegium Dei vtpote ſuperioris non poteſt tolli ab homine vti inferiori, c. inferior 21. diſt. ergo nemo poteſt ab vllō Iudice humano cogi ad publicanda ſua ſecreta delicta.

Secundum, quod non ſolum præfata lege naturali & diuina ſumus liberi ab hoc onere prodēdi nos, & publicādi crimina noſtra ſecreta, ſed etiam grauati onere illa tacendi ſub pœna peccati arg. præfati elogij S. Iohan. Chriſtoſt. ſecundum alium intelligendi modum, qui cōfirmatur per c. quam ſit graue gloriari, cum quis male fecerit, de exceſſ. prælat. & c. non ſunt audiendi 11. q. 3. quatenus habet: Peccare, qui famam ſuam negligit, quanto magis, qui diſſipat, quod poſt alios affirmat Diuus Antonin. 3. part. tit. 8. c. 4. §. 1. verſ. primo modo, & ſentit Caiet. 2. 2. quæſt. 73. art. 2. dicentes peccare eos, qui ſeipſos infamant, etiam ſi metu tormentorum id faciant, ita quod etiam tormenta & cruciatus non excuſant propalantem ob ea ſua crimina ſecreta, Ergo nullus Iudex humanus, cum legi naturali & diuinæ ſubdatur, c. ſunt quidam 25. quæſt. 1. poteſt iuſte iubere cuiquam, vt ſe, ſiue ſua peccata prodāt.

54 Tertium quod lege naturali & euāgelica Matth. 18. & c. Nihil de præſcrip. & c. 2. de oper. nou. nunc. vetamur ſcandalizare proximum, & cum peccare publice, vel publicare ſe peccaſſe ſit ſcandalizare, vt colligitur ex Thom. 2. 2. q. 44. art. 2. & efficaciter probatur in c. præſbyter ſi à plebe & c. ſi mala 5. q. 4. conſequitur euāgelica lege nos vetari à publicando peccato ſecreto & conſequenter neminem poſſe ab vllō homine ad illud cogi.

Quartum, Quod eadem lege naturali & diuina eſt vetitum detrahere, & infamare alium, quia præcepta Decalogi ſunt leges naturales, & diuinæ, ſecundum Thomam recep. 1. 2. quæſt. 94. artic. 2. & 2. 2. quæſt. 122. artic. 1. Et detrahere eſt cōtra præceptum octauum Decalogi, Nam per illud, vt nos poſt alios tradimus in Manual. Confess. c. 18. nu. 1. ex mente Sancti Thom. recepti 2. 2. q. 122. art. 5. ad 2. & melius Alex. Halen. in 3. parte quæſt. 1. principaliter prohibetur latio falſi testimoniij, & veri cælatio, & ſecundario, omnis ſignificatio inordinata verborum, Signorum & factorum, quæ ſit mentiēdo, inhonorando, ſuffurrando, deridendo, maledicēdo, & detrahendo. Detrahere autem, vt ibidem probamus à nu. 18. non ſolum dicitur, qui falſum crimen imponit, vel eſt cauſa imponendi, ſed etiam, qui crimen ſecretum alterius, vel proprium citra ordinē iuris detegit, vel eſt cauſa vt detegatur. Ergo lege naturali & diuina vetātur Iudices infamare, vel præſtare cauſam infamādi. Cum ergo interrogare, & cogere reum ad reſpondēdum de ſuis criminibus occultis non ſeruato iuris ordine ſit dare proximo cauſam infamandi, imo cogere illum ad ſe infamandum, conſequitur lege naturali & diuina eos ab hoc faciēdo atteri, & conſequenter nullatenus poſſe id iuſtè facere.

55 Quintum, Quod lex illa naturalis & diuina ad Rom. 1. Digni ſunt morte non ſolum qui faciunt, ſed & qui cōſentiunt relāt. in c. 1. de offic. deleg. & alibi ſæpè vetat, ne citemus, neue procuremus, vt alij peccent, imo neque conſentiamus illis peccātibus: At qui interrogat reū de crimine ſecreto, & cogit eum

respondere de illo, non solum cōsentit peccato, quod ipse faceret infamando se, præsertim si esset persona publica, sed etiam curat, & procurat, vt peccet imo cogit peccare, ergo lege naturæ, & diuina debent Iudices ab hoc faciendo abstinere.

Sextum, quod audiens detrahere dicitur detractor, & peccat assentiendo, vel non resistendo, vt præfati tradunt, vbi supra num. 93. post Bernar. relat. à Tho. 2. 2. q. 73. art. 4. Ergo à fortiori qui Iudex cogit proximum ad peccata sua secreta reuelandum per interrogationes citra iuris ordinem factas, dicitur detrahere, & consequenter legi naturali & diuinæ contraire. Vnde in d. c. 18. nu. 38. & antea latius in repetitione d. c. inter verba 11. q. 3. conclus. 6. corol. 48. intitulimus, quod peccat, qui Iudex inquirat specialiter, vel per viam inquisitionis specialis procedit contra aliquem, nulla præcedente infamia, quia intendit lædere famam illius, aut lædit, aut dat causam læsioni inordinatæ, contra iura, quæ prohibent specialiter procedi per viam inquisitionis cōtra aliquem iusta infamia non præuia c. super his, & c. qualiter & quando, 2. de accusat.

Septimum, quod lex naturalis & diuina præbet homini facultatem defendendi se non solum corporaliter, iuxta l. vt vim ff. de iust. & iur. sed etiam civiliter: Clem. Pastoralis §. Cæterū de re iud. & consequenter facit ei libertatem, ne teneatur impugnantem se arma sua, vel de domo sua præstare, quod sentit I. C. in d. l. De minore §. tormenta ff. de quaestio. ibi. Non debet initium probationum de domo rei sumere accusator, & Imperator in l. Nimis graue est C. de testib. ibi. Nimis graue est vt aduersarius vrgeri debeat ad exhibitionem eorum, per quæ ipsi negociam fiant: Ex qua lege, & naturali facultate descendit illa lex, qui accusare volunt, probationes habere debent C. de eden. & illa, Actore non probate absoluitur reus c. fin. §. fin. de iureiur. & illud l. l. §. Interrogatoris ff. de interrog. act. Nemo ante iudicium cogitur de suo iure respondere, & quod in nulla legum quæ sunt 23. illius tit. fit vlla mentio de interrogatione rei super crimine.

56 Octauum, Quod adeo vetamur lege naturali, & diuina, ne inquiramus iniquitatem in domo aliena proueb. 24. & vt bona fama proximi seruetur, quod etiam Episcopus non potest obiicere suo clerico crimen, quod scit eum commisisse, si non potest illud probare, per tex. sing. in c. placuit, & c. si in tantum 6. q. 2. & eruditissimus idemque Pont. Max. Innoc. III. in c. Inquisitionis de accusat. expresse ait, Non posse à Præfato inquiri contra clericum, etiam si duo, vel tres testes de visu id ei dixerunt, si nulla infamia laboret: Longe enim vtilius censet Ecclesia Christiana seruare bonam famam clerici, qui deliquit, quam punire delictum, dissipando eius famam: Plus enim nocet exemplum delinquendi, quod ex delicto reuelato per punitionem præbetur, quam condonatio delicti secreti præteriti factæ poenitenti, arg. c. magnæ de voto & c. præcipue 11. q. 3. quod multi Iudices parum cōsiderantes, nihil non agunt, quo per fas, vel per nefas crimina vera, vel falsa iuste vel iniuste sciantur, & puniantur, quo sibi famam crudelis quaestoris acquirant contra l. respiciendum ff. de poen. ob quorum forte peccata permittit Deus, vt in quibusdā terris eo plura delinquantur, quo plura male puniuntur.

Nonum, Quod ratio naturalis dicat, ne à tortura incipiatur l. i. ff. de quaest.

L. i. ff. de quaest.

Imilites C. eod. At iuramentum de dicenda veritate, quod Iudex interrogaturus reum subire cogit, est tortura spiritualis, vt probat Panor. in c. per tuas de probat. & Marian. consil. 253. col. 2. par. 2. & adeo quidē quod multi reperiuntur confessi ob reuerentiam iuramenti, quod non fuerunt ob tormenta confessi, vt tradimus in repet. d. c. inter verba concl. 6. corol. 64. nu. 745. & Thom. recep. 2. 2. q. 33. art. 7. ad. 5. ait, Non posse quem cogi ad iuramentum dicendi veritatem super occulto crimine, Ergo non debet Iudex interrogare reum iuramento ei delato, antequam habeat plenam, vel saltem semiplenam de culpa notitiam. Per quæ omnia probatur non solum esse veram præfatam præpositionem, sed vsū illi contrarium, sicubi esset merito dicendum, esse corruptelam, ea fit ma ratione, Quod omnis vsus, & consuetudo cōtraria legi naturæ, vel diuinæ, vel consequentibus necessario ex illis, est appellanda corruptela c. mala c. frustra c. quo iure sub fin. 8. dist. c. fin. de consuet. cum eis late annot. Et per præfata constat talem vsū esse non solum contra vnam, sed contra multas leges naturales & diuinas, vel contra necessario ex illis consequentia.

57 Decimum tertiū, quod contra omnia præfata faciunt octo argumenta, quæ male intellecta aliquos parum præfata perpendentes in contrariam partem inclinarunt, Primum l. vbiunque ff. de interrog. act. quæ habet, Iudicem vbiunque posse interrogare partes. Secundo, Quod Innoc. recep. tenet in c. dudum in 2. de elect. in glos. mag. & in c. cum super de confess. quod reus tenetur respondere, & confiteri veritatem Iudici super crimine notorio, vel famoso interroganti, Et quod eadem ratio videtur militare in aliis, Ratio enim quare tenetur respondere in illis est, quia tenetur parere superiori c. 2. de maior. At etiam in occultis Iudex interrogans est superior, Ergo &c. Tertio c. dudum 2. de elect. quatenus significat quendam fuisse interrogatum, an plura beneficia curata possedisset. Quartum c. cum super de confess. quatenus habet quendam fuisse confessum simoniam admisisse, & eius mediatorem fuisse. Quintum c. vlt. §. vlt. de iureiur. quatenus significat posse quem cogi ad iurandum super re petita. Sextum, c. 2. de confess. lib. 6. quatenus habet reum iussū à Iudice respondere haberi pro confessio, nisi responderit. Septimo, cap. quidam §. q. 1. quatenus illo Greg. præcepit, vt qui famoso libello secreto publicato Castorij famam læsit, proderet se ad ei satisfaciendum. Octauum, Quod Angel. Aret. in tractatu de maleficiis verb. hæc est quædam inquisitio, vers. 4. principaliter quæro sic dici: Iudex debet animaduertere, quod antequam faciat inquisitionem, interroget reum, super quo intendit inquirere contra eum, alias si primo formaretur inquisitio, & postea interrogaret, non valeret, vt in cap. qualiter & quando in ver. debet igitur de accusat. quæ tamen argumenta non obstant. Ad primum enim respondetur, Quod d. l. vbiunque ff. de interrog. act. non habet locum in criminalibus, vt dixit ibid. Bald. in 2. lect. allegans in id Innoc. in c. dudum 2. de elect. in glos. mag. qui idem repetit in c. cum super de confess. cuius mentem secuta glos. celeb. & recep. in c. 2. de confess. lib. 6. dixit; Non teneri quem ad respondendum positioni criminali, nec alicui civili, ex qua necessario concluderetur crimen, quæ communis est sententia.

58 Ad secundum responderetur, concedendo reum teneri ad respondendum, & confitendum Iudici veritatem in notoriis & famosis, vt dicit Innoc. in locis præcitatis,

præcitatatis, negando tamen, quod idem teneatur in aliis facere, & quod eadem ratio idem suadeat in illis: Ratio enim quare in notoriis & famosis tenetur respondere, est, quod interrogando de illis, interrogat de aliquo modo sibi notis, & secundum ordinem iuris, vt eleganter de more ait S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 2. in hæc verba. Nemo tenetur Iudici omnem veritatem cōfiteri, sed illam solum, quam ab eo potest & debet requirere Iudex secundum ordinem iuris, puta, cum præcessit infamia super aliquo crimine, vel aliqua expressa indicia apparuerint, vel etiam cum præcessit probatio semiplena, quod ipsum repetit in q. 70. art. 1. quam doctrinam commendans Gaier. in d. q. 69. art. 1. & 2. addit primo hæc verba, Quod non sufficit qualis qualis infamia, nec frequens vox discolorum, sed frequens vox talis, vt apud probos & prouidos viros reddatur persona de tali crimine rationabiliter suspecta, hæc ille: Pro quo est casus in c. qualiter & quando in 2. iunc. glōf. de accusat.

Secundo addit hæc: Non sufficiunt indicia qualia qualia, sed tantum perfecta: Indicium enim dupliciter sumi potest, Primo communiter, vt frequenti vltu, signa indicia vocamus, Alio modo proprie, vt iuristę indicij nomine vtuntur, & sic sumitur in proposito, & distinguitur in indicium perfectum, & imperfectū, adeo vt multi testes singulares, nisi aliquis eorū sit omni exceptione maior, non faciant apud eos vnum perfectum indicium, & volūt ad indicium requiri duos testes, hæc ille: Pro postremo quorum est doctrina Barth. communiter recept. in l. fin. ff. de quæst. nu. 7. in hæc verba: illud quod dixi, quod vnus testis faciat indicium, est verum de vno teste, qui testificatur de maleficio ipso sed quando non testificatur de maleficio, sed indicio quodam, dicens: Ipse fuit tali nocte repertus in loco ibi vicino, quando fuit factum furtum, istud indicium debet probari per duos testes, nec sufficit probare per vnum vt not. in l. fin. C. famil. hercis facit ad hoc supr. de testib. l. vbi numerus. hæc ille.

19 Tertio, addit hæc alia. Author scilicet S. Tho. dicit indicia non qualiacunque, sed manifesta, quod ad tria refertur intelligo. Primo ad factū, cuius est indicium, ita quod manifeste indicēt tale factum. Secundo ad personam, ita quod manifestent, quod ipsa perpetraverit tale facinus: Nam sicut præcedens infamia de crimine, intelligitur de crimine huius personæ, ita quod persona sit diffamata de crimine, ita in iudiciis oportet, vt indicia personæ criminose appareant. Tertio ad processum, ita quod indicia huiusmodi manifestentur reo, vt sciat se esse in tali articulo constitutum, quod tenetur obedire Iudici præcipiēti, & extorquenti veritatem: hæc ibi: Quarto, addit hæc: Nec indicia, nec infamia præcedens obligant reum ad respondendum, si quid rationabile contra illa obiiciat. Quinto addit in summa ista ratio iuris naturalis & diuini, qua reus nō debet interrogari de occultis est illa, Quod potestas publica, quæ scientia publica ducitur, non potest duci occulta: Pro quo faciunt omnia iura probantia, quod Iudices, qui vtuntur publica potestate, non debent iudicare secundum suam sciētiam priuatam, sed secundum publicam, quam allegata & probata inducunt l. illicitas §. veritas ff. de offic. præsid. & c. iudicet 3. q. 7. c. Pastoralis §. quia vero de offic. deleg. Ergo Iudex non potest interrogare, neque cogere ad respondendū reum, nisi præuia probatione ad id sufficiente, in acta publica valide, & rite deducta, & ita solum præcedēte notorietate, vel saltem infamia

infamia legitima, aut iudiciis ei æquipotentibus; Quam rationem prius tetigit S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7. ad Quintum ibi: Prælati non est Iudex iudiciorum occultorum, sed solus Deus, Vnde non habet potestatem præcipiendi aliquid super occultis, nisi in quantum per aliqua iudicia manifestantur, puta per infamiam, vel per aliquas suspiciones, in quibus casibus potest Prælati præcipere eodẽ modo, sicut & Iudex secularis, vel Ecclesiasticus, potest exigere iuramentum de veritate dicenda, hæc ille. Quibus duobus addo, quod potest reddi & alia ratio non minus firma, nec minus apta, desumpta ex eo quod subditus non tenetur obedire Præcepto superioris hominis, contra priuilegiũ vel præceptum superioris Dei c. si dominus, & cap. Iulianus 11. q. 3. & tradit Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. Et priuilegio Dei, vt supra dictum est, liberamur ab onere detegendi delicta nostra, imo & iubemur regere illa, nisi ob aliquam iustam vtilitatem. Quæ ratio confirmatur eo, quod in simili ait Thom. recep. ab omnibus in d. 2. 2. q. 33. art. 7. ad 5. ibi: Prælati non est obediendum contra præceptum Domini, secundum illud Act. 5. Obedire oportet Deo magis, quam hominibus, & ideo quando Prælati præcipit vt sibi dicatur, quod quis sciuerit corrigendum, intelligendum est præceptũ sanẽ, saluo ordine fraternę correctionis, siue præceptum communiter fiat ad omnes, siue ad aliquẽ specialiter: Sed si Prælati expresse præciperet contra hunc ordinem à Domino institutum; & ipse peccaret præcipiens, & ei obediens, quasi cõtra Domini præceptum agens, vnde non esset ei obediendum. hæc ille.

Sexto colligitur ex præfata confirmatione S. Thom. quod Iudex non habet potestatem cogendi reum ad iurandum de veritate dicenda, nisi infamia vel semiplena probatio præcesserit, vt præmissum est in nono fundamẽto nostræ conclusionis. Per quæ satisfactum est secundo.

60 Ad tertium argumentum respondent aliqui; Quod tenere duas Ecclesias curatas non sonat directe crimen, & ideo interrogatus de illo, non censetur interrogari de crimine. Quam tamen solutionem efficaciter Innoc. confutat in hæc verba; Quod, sicut non tenetur respondere, An sit criminofus, sic nec illis positionibus, per quas peruenitur ad illud. Ex quibus clare colligitur id, quod ait glos. in cap. 2. de confess. lib. 6. quod sicut nemo tenetur respondere positioni criminali, ita nec illi, ex qua infertur crimen. Quare melius respondet ibidẽ ipsemet Innoc. Quod fuit notorium, vel famosum eas tenuisse eum, qui fuit interrogatus, nos autem loquimur de crimine occulto, scilicet non notorio, nec famoso, nec semiplene probato per proxime dicta.

Ad quartũ respondetur, quod c. cum super de confess. non probat ibi quem fuisse interrogatum, & iussu respondere super Simonia, sed aliud, scilicet: fuisse quem eam cõfessum, & ita non infertur ex hoc illud, cum à diuersis non fiat illatio l. Papinianus ff. de minor.

Ad Quintum respondetur, id quod ad primũ, nempe c. vlt. §. vlt. de iurciur. loqui in civilibus, imo & quod loquitur quãdo est præsumptio faciẽs aliquam semiplenam probationem.

Ad sextum, Quod c. 2. de confess. lib. 6. non loquitur de quolibet qui iussus respondere positioni, non respõdet, sed qui absque rationabili causa respondere recusat, qualis non est qui recusat, eo quod positio sit criminalis, vt gloss.

recep. ibid. dicit, & supra late monstratum est.

61 Ad septimū respondet primo glossa, Quod loquitur de occulto criminoso criminis manifesti, contra quam faciunt deducta in responsione ad secundum, ideo respondetur Secundo, Quod Gregor. in d. c. quidam §. q. 1. non præcepit simpliciter alicui vt reuelaret suum delictum secretum, sed disiunctiue, vt reuelaret, vel faceret alia, de quibus ibi, vt ait Gaiet. in d. q. 69. art. 1. & 2.

Tertio responderi potest germanius, vt olim respondimus in d. c. 2. de conf. illud c. agere de illo, qui læsit famam alterius, quam non poterat resarcire nisi reuelando, & infamando se, quo casu tenetur se prodere, quia lædens famam alterius, si non potest resarcire illam, nisi infamando seipsum, & testando se malè illum infamasse, tenetur id facere, secundum Scot. in 4. dist. 15. q. 4. art. 1. & secundum doctrinam Gaiet. 2. 2. q. 72. art. 6. ad 3. & in paru. opulc. lib. 17. respon. 14. respon. relata per nos in repetitione d. c. inter verba 11. q. 3. concl. 6. coroll. 70. nu. 866. & in Manual. confel. c. 18. nu. 47.

Ad octauum respondeo, Mirari me primum, Quod Angel. vir alioqui doctissimus dixerit illud: Deinde, Quod nec August. nec Hieron. in additionibus eius repugnaverunt illi ibidem.

Tertio, Quod nec Angel. nec ipsi perpenderit, quod §. Debet c. qualiter & quando 2. de accusat. quem Angel. pro se citat, nihil disponit de interrogatione, sed solum de facienda copia inquisito, capitulorum, de quibus est inquirendum: Verba enim eius hæc sunt: Debet igitur esse præsens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi se per contumaciam absentauerit, & exponenda sunt illi capitula, de quibus fuerit inquirendum; Super quo Panor. ibi recep. quærit, An valeat processus capitalis non traditis? Et respondet valere, si non petatur copia: Et nec ille, nec vllus alius ait quicquam de interrogatione faciendi ibi disponi. Quarto miror, quod dicat quod non valet processus, si præponat inquisitionem, & postea interroget, cuius contrarium ille §. docet, dicens: Ante omnia esse dandam inquisito capitulorum, super quibus contra illum inquirendum est, copiam, Sed de his amplius dicemus infra in vigesimo, dicto nu. 79.

Decimum quartum, Quod ex præfatis omnibus infertur falsam esse opinionem, & malam praxim eorum, qui censent interrogari posse quem de crimine, cuius non est infamatus, nec vllis inditiis in id sufficientibus notatus, eo quod sit de alio crimine infamatus, imo & conuictus. Quæ Card. Gaiet. declarando quædam verba S. Thom. affirmat 2. 2. q. 69. art. 1. in hæc verba: Nec est verum id, quod quidam scripserunt, scilicet: Quod diffamatus de vno crimine, possit inquiri de aliis, quia hoc est manifeste cōtra Decretalē extra de accusat. c. Inquisitionis, vbi habentur hæc verba: Inquisitio debet solūmodo fieri super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt, & intātum Decretalis illa exigit præcedentem infamiā super aliquo crimine: Quod si duo vel tres iurati affirmant aliquem crimen aliquod eisdem videntibus commisisse, de quo aliqua non laborat infamia, non est contra eum propterea inquirendum, & paulo inferius: Nec ratio quæ illos mouit, scilicet, quia non propter occultationem peccati, sed propter occultationem peccatoris prohibetur homo de occultis iudicare, cōcludit intentum eorum, quia falsum est, quod iudicium de occultis
fit pro

fit prohibitum non propter occultationē peccati, imo quia peccatum est occultum, ideo exemptum est ab inquisitione humana, & iudicio humano, quoniam omnia iudicia humana ad publicam potestatem, sciētiamque spectant: Et mox subdit: Caueant ergo suæ, & subditorum suorum conscientia Prælati illorum religiosorum, qui diffamato de vno præcipiunt inquirere de aliis, de quibus non tenentur obedire, Nec excusantur Prælati huiusmodi ex eo, quod inquirunt de aliquo, de quo fuit aliqua suspicio aliquando. Oportet enim infamiam seu clamorosam insinuationem præcedere, & non simplicem suspicionem, vt dictum est; Et concordat Gaetano Angelus de maleficiis in verb. fama publica, Hippol. Marfil. in l. repeti nu. 91. ff. de quæst. & hoc Alexan. pro certo præsupponit consil. 52. vol. 3. quod nos quoque asseruimus pridem in c. inter verba 11. q. 3. concl. 6. & in Manual. Confess. c. 18. nu. 41. Et merito quidem, quoniam iura generaliter & absolute ponunt pro regula: Non esse quem interrogandum, neque torquendum ob aliquod crimen, nisi præcedant indicia l. 1. Maritus l. fin. ff. de quæst. l. sicut C. de fals. Ergo standum est illi; Tum, quia nullibi excipitur is casus, & ita standum est regulæ iur. glos. recept. in l. omnis diffinitio ff. de reg. iur. & in Rubri. eodem tit. lib. 6. Tum, quia à separatis non fit illatio l. Papinianus ff. de minor. Et cōsequenter, eo quod quis sit infamatus, immo & cōfessus, & cōuictus de vno crimine, non est infamatus de alio: Ergo si de illo interrogatur sine iudiciis præcedētibus, malè de illo interrogatur.

Secundo quod ratio quare quis interrogari potest de crimine, cuius est infamatus, vel vt ita dicam, iudiciatus est, Quia iam illud aliquo modo est Iudici notum, vt S. Thom. à posteris recep. affirmat vbi supra: At infamatio, vel confessio de vno crimine, non facit aliud separatū ab illo notum Iudici, imo tanta probatione opus est ei ad condemnandum illum, ac si non esset infamatus de alio, alioquin enim sequeretur, quod licet ille interrogatus vel tortus pernegaret illud, condēnandus esset, si superueniret semiplena probatio, puta vnus testis attestatio, coniungendo illam cum probatione resultante ex eo, quod commisit aliud, quod nemo vnquam dixit, nec vlla ratione dicere potest.

Tertio, Quod ex contrario sequeretur, quod peccans vnum peccatum suspectus esset de omni alio peccato mūdi, Et quod qui probatur esse fornicatus, censeretur suspectus de crimine læsæ maiestatis diuinæ, & humanæ, peccati nefandi homicidij, blasphemix, furti, rapinæ &c. Et quod posset de omnibus illis interrogari, & ad torturā poni, quod profecto nullus I. C. etiam Ethnicus diceret, quanto minus Christianus id facere debet.

Quarto, Quod etiam ex contrario sequeretur, quod omnes Christiani possemus iudicare, siue suspicari omnes ferè nostros proximos esse hæreticos, proditores, blasphemos, fures & latrones, eo quod probabiliter credimus omnes ferè illos, si iam sunt adulti, aliquod peccatum admisisse, iuxta illud Prouerb. 14. septies in die cadit iustus, relat. in c. septies de pœnit. dist. tertia adiunc. glos. quæ illud etiam de peccato mortali certo modo intelligi posse ait adiunc. illo Iob. 9. Si simplex fuero, hoc nescit anima mea relat. in c. fin. de purg. Canon. quod neminem puto ausurum concedere, consequeretur item rarissime quenquam præsumendū esse bonum cōtra l. merito ff. pro soc. & c. 1. de reg. iur. quia rarissimus est, quin probabiliter credi possit aliquo genere

peccasti peccasse, quia & illa lex Merito probat, quod Dominus rei commu-
 nis, qui vtitur ea in suam propriam vtilitatem, licet male faciat, non tamen sit
 de furto suspectus. Quare procul dubio tenēda est hęc opinio ab omni Iudice
 63 præsertim Christiano: Neque obstat, quod aliqui cōtradicant, & in hiis (quod
 certe doleo) Card. in consil. 45. & Decius in c. Tertio loco col. fin. de probat.
 rum quod nulla ratione id probant: Tum, quod non obstat c. desleat de reg.
 iur. quatenus habet illud Iacobi: Qui peccat in vno, factus est omnium reus,
 quo quidam recentiores mouentur. Partim, quod irreuerenter significant Iac-
 obum illum fratrem Domini & illi charissimum, tam alienum à charitate &
 humanitate fuisse, vt voluerit docere, indicare nos posse omnium criminum
 reum, quemcunque videmus aliquod eorum incidisse, Partim quod nec glossa
 eius etiā in 3. intellectu tale quicquā dicit. Asserit enim effectu, quod in primo
 intellectu dixit, nempe Amissa charitate per vnum peccatum mortale, cetera
 nihil prodesse ad vitam æternam consequendam c. Nihil de consec. dist. 5. non
 autem quod iudicare debeamus, vel iuste possimus proximos nostros omnium
 peccatorum esse reos, eo quod eos sciamus in aliquod incidisse, contra illud
 Matth. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini, & illud 1 ad Corinth. 4. Nolite
 ante tempus iudicare, quæ non solum habent locum in iudicio diffinitive con-
 demnandi, sed etiam in iudicio suspicādi per præfata nu. 47. Non obstat etiam
 64 l. Non omnes §. à Barbaris ff. de re milit. quatenus habet, Militem restitutum
 ab hostibus esse præsumendum, non fuisse captum ab eis, si antea erat eman-
 sor, segnis, negligens suorum, aut extra contubernia agens: tum quia non lo-
 quitur de occulto ipsius facto, sed de manifesto, quamuis modus faciēdi fuisset
 dubius: Tum, quia crimen, ob quod ibi præsumitur modus faciēdi factum
 notum esse malum, est inditium illius mali modi: emanforem enim, vel negli-
 gentem suorum quem fuisse, est inditium ad interpretandū in malam partem
 eius apud hostes mansionem, & ita §. ille ad summum probat, quod confessus
 de crimine aliquo, quod est inditium alterius, potest de eo interrogari, quod &
 verissimum est, Nam qui confitetur, vel conuincitur se ingressum alienam
 domum noctu per tectum, vel fenestrā, interrogari potest de furto, quod con-
 stat illa nocte in ea factum esse, non quia confessus de vno crimine possit de
 quolibet alio interrogari, sed quia confessus de vno crimine, quod est præpa-
 ratorium aliis, potest interrogari de illo, eo quod est inditium ad illud. Non
 obstat etiam quod Hypol. vbi supra, & Boss. in prax. crim. tit. de iudic. nu. 137. &
 relati ab eis, dicunt contrarium posse defendi in crimine furti propter eius
 frequētiam, & in hominibus malæ vitæ: Tum, quia omni iusta ratione deficit,
 nisi cum vnum furtum esset consequens, vel præparatorium alterius, vel vna
 pars malæ vitæ preparatoria, vel cōsequens alterius partis malæ vitæ, propter
 præfatum intellectum præfati §. à barbaris: Tum, quia consequeretur presby-
 terum confessum, vel conuictum de negligentia aliqua in celebrando com-
 missa, posse interrogari, & torqueri super omnibus furtis in ciuitate perpe-
 tratis, & furem confessum, vel conuictum de furto, de omnibus blasphemis,
 sortilegiis, & iniuriis, quæ frequenter fiunt in illa ciuitate, vel eius territorio,
 quod profecto non solum est contra legem humanam, sed etiam naturalem,
 qua vetatur puniri vnus pro alio, & ne pœna legis suos transgressores egre-
 diatur

diatur l. Gracchus C. ad leg. Iul. de adult. c. quæsiuit de his quæ fi. à maior. par. c. ibi: Peccata suos authores tenere debent, nec pœna est vltèrius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente repertum, & quæ vetat quærere iniquitatem in domo aliena cõtra c. 14. Prouerb. Non obstat quorundã iudicium vsus: Tum, quia irrationabilis; vt authores etiam contrariæ partis fatentur, licet illud non probent, sed probatur ea firma ratione, quod sit contra leges naturales, & diuinas supra tactas, vel necessario eas cõsequentiã, qualem esse corruptelam supra nu. 76. probauimus: Tum, quod originem trahit à iudiciis gloripetis, & famam bene vel male puniendi omnia delicta omnibus neruis quærentibus, quo sibi munera committantur criminalia, contra l. Respicendum ff. de pœn.

Decimo quinto, Posse videri cuiuspiam, quod & mihi aliquando visum fuit, Gaietanum in proximo dicto bis fuisse lapsum, inducendo c. Inquisitionis de
65 accusat. ad probandam præcedentis dicti cõclusionem, eo quod arguit à textu requirente aliquid ad inquirendum, ad requisitionem eiusdem, ad torquendum, & interrogandũ, & quod non aduerterit ibidem probari contrarium: Nam, vt ipsemet ait, ille textus probat, quod nec dictum vnus testis, nec duorum, nec trium sufficit ad inquirendum, & tamen constat dictum vnus testis integri, & omni exceptione maioris sufficere ad torturam, iuxta præfatam glos. recep. & singul. l. 3. C. ad leg. Iul. maiest.

Secundo, Quod expresse ait occulta peccata esse exempta ab inquisitione & iudicio humano, quod videtur contra c. 1. de offic. ordin. & l. congruit ff. de offic. Præsid. quæ probant Episcopum & Præsidem posse, & debere inquirere generaliter de criminibus sibi occultis, & contra glos. sing. & celeb. Clement. 1. 5. veram de hæret. quæ per illum text. & alios plurimos probat quod constitutio Ecclesiæ militantis, ligat crimen omnino occultum, quo ad pœnas suspensionis & excommunicationis, & quod hæreticus occultus est excommunicatus iuxta glos. 2. 4. q. 1. in summa, & in c. cogitationis de pœnit. dist. 1. quod & ipsemet Gaiet. fatetur in 2. 2. q. 11. art. 3. & q. 62. art. 3. Et ita Ecclesiã non solum potest inquirere de occultis, sed & illa punire, & præcipere super illis; Per quod periclitari videtur tota machina eorum, quæ dicta sunt supra à nu. 55. fundata super exemptione occultorum à iudicio humano, iuxta c. erubescant 32. dist. & c. consulisti 2. q. 4. ibid. cirata. Quoad ad primum tamen lapsus responderi potest, negando, quod non bene arguat à requisitio ad inquirendum, ad requisitum, ad torquendum, vel interrogandũ. Et ad argumentum primum responderetur, Tum demum sufficere dictum vnus testis ad torquendum, cum illud fuerit legitime coram Iudice competenti depositum & intimatum, sive ostensum parti, & ab ea non contradicium, vt expresse ait Innoc. in c. primo de postul. Prælat. nu. 5. & tale dictum taliter depositum, & taliter intimatum parti, inducit infamiam, vel certe maiorem effectum quam illa, & ita sicut ad inquirendum requiritur infamia, ita ad torquendum, vel interrogandum requiritur illa, vel aliquid æquipollens illi, vel maius illa: Nec præfata Decretalis inquisitionis obstat, quia illa loquitur de dictis testiũ priuatis & extraiudicialibus & non legitime parte citata depositis, vel non intimatis parti, quæ nec sufficiunt ad inquirendum, nec ad torturam, Per quæ Gaietanus excusatur, &

nodus valde implicitus, & non ab omnibus iudicibus recte intellectus explanatur. Quo ad secundum autem lapsum responderi potest primo idem fere quod ipse dixit dixisse S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. ad quintum per verba supra nu. 58. recitata. Dixi fere quia Gaiet. dicit occulta esse exēpta à cognitione, & iudicio humano; S. Thomas autem solum ait, Prælatū non esse Iudicem occultorum, sed solum Deum, & ita non posse super occultis quicquam præcipere, pro quo
 66 sunt capitula præcitata etubescant 32. dist. & consuluisti 1. q. 4. Secundo quod negari non potest Iudicem posse per vias iuridicas peruenire ad eorum cognitionem, quæ à principio sibi factū occultæ, vt probant c. primum de offic. ord. & l. congruit ff. de offic. Præsid. nec hoc volunt negare præfati patres. Tertio quod non potest etiam negari ob occulta peccata incurrere quem pœnas ab Ecclesia lege ipso iure impositas, præsertim excommunicationis, suspensionis, interdicti, irregularitatis, & similibus, quod etiam ipsomet Gaiet. late fatetur 2. 2. d. q. 11. art. 3. & 62. art. 3. Quarto quod mens eorum est dicere, quod non potest Iudex humanus, specialiter inquirere ex officio contra aliquē, nec specialiter præcipere aliquid super occulto crimine, nisi præuia infamia, vel inditiis illi æquipolentibus, licet per viam accusationis, vel denunciationis secuta rebellionem possit cognoscere de illo, iuxta c. super his de accusat. & ita debent temperari verba illa Gaiet. occulta sunt exempta ab inquisitione, & iudicio humano.

67 Quinto quod etiam eorum mens est dicere, quod occultum est duplex, Alterum per se, alterum per accidens: occultum per se est id quod suapte natura non est probabile, qualia sunt omnes interiores hominis actus, quorum solus Deus, qui scrutatur corda, & renes, est cognitor cap. Deus omnipotēs 1. quæst. 1. & cap. Si quid inuenisti 14. quæst. 5. Alterum est occultum per accidens & eo quod accidat illud tam clam fieri, quod nemo de illo testari possit, & sentient, quod occultum per se non subiaceret vlli cognitioni, neque legi humanæ, & ita nullus eius pœnæ subiicitur l. cogitationis pœnā nemo meretur ff. de pœn. translata in c. cogitationis de pœnit. dist. prima: quo fit, vt hæreticus mente tantum, quamlibet perfectus, & pertinax fuerit, non est ipso iure excōmunicatus, nisi verbo, vel scripto ita illā expresserit, quod suapte natura probari possit, licet per accidens cōtingat, vt à nemine audiatur vel videatur, vt post & ante alios late Gaiet. in d. q. 11. art. 3. expressit, per quæ excusatur Gaiet. & declaratur Tho. & fundamentum omnium quæ, dicta sunt à nu. 53. monstratur firmissimum.

S V M M A R I A.

Iudiciorum aliud competens, aliud usurpatum, & quid vtrumque nu. 68.

Jurisdictionis circa usurpationem varios variè peccare, & raras pœnitere, rariores confiteri, & restituere, & nonnullos censuras Bullæ cœnæ incurvere nu. 68.

Iudicium vt usurpans peccat, ita & pars id procurans nu. 68.

Iudices laici olim sententias Episcoporum suis præferebant, nunc contra suas solas laudant nu. 69.

Heresum

Heresum causas omnino spirituales traxisse ad Pratoria profana, parū profuisse videtur. nu. 69.

Principibus laicis consulere, ut extorqueant quantam possunt potestatem super spiritualibus, non est tam utile, quam putatur. nu. 69.

Ludovicus Sanctus Rex Francorum potestatem super spiritualibus sibi à Papa datam respuit. nu. 70.

Carolus Magnus, & Ludovicus ius eligendi Papam sibi cōcessum spontè renunciauerunt. nu. 70.

Confessarij consultores, & Palpones Principum in hoc sibi provideant. n. 70.

Iudiciorum aliud iustum, aliud iniustum, & utriusque definitio. nu. 71.

Aequitas, siue epyceia quid, & An sit circa legem naturalem. nu. 71.

Iustitia generaliter sumpta est genus, ad iustitiam strictè pro bono & equo sumptam. nu. 71.

Aequitas, An duplex, limitans, & extendens cum nouissima quadam consideratione. nu. 72.

Aequitas siue epyceia, An excludat omnes casus, in quibus ratio legis deficit, licet ea in illis absque peccato seruari possit. nu. 71.

Ratio legis, mens, & anima eius. nu. 73.

Milites prohibiti emere pradia ubi militant, pessunt emere domos. nu. 73.

Actus agentium non operatur ultra mentem eorum. nu. 74.

Causa finali tota cessante, cessat lex. nu. 74.

Ratio tota legislatoris est tota causa finalis legis. nu. 74.

Causa probabiliter putata iusta non ieiunandi excusat à mortali, etiamsi verè non sit talis. nu. 74.

Legem implet, qui mentem eius seruat, & infringit, qui ea omissa, verba illius seruat. nu. 75.

Lex iuxta limites suae rationis etiam coniecta limitanda est. nu. 75.

Virtutis non cuiuslibet actus necessarius. nu. 76.

Fornicationis prohibēda tota ratio non cessat bona prolis educatione. n. 76.

68

Ecimum sextum, Quod iudiciū propriè sumptum pro dictione iuris, vel determinatione Iudicis vt supra num. 39. diximus sumi diuiditur secundo in iudiciū competens & in iudiciū vsurpatum; Competens est, quod fertur ab eo, qui potestatem ad id faciendum iuridicā habet, vt præsupponūt l. prima & 5. sequ. ff. de Iurid. omn. Iud. & toto tit. de for. compet. vsurpatum est quod fertur ab eo, cui non est potestas illud ferendi, secundum mentem Thom. 2. 2. q. 60. art. 6. & nostrorum omniū in l. Eum qui & l. fin. & tot. tit. ff. & C. de Iurisd. omn. Iud. & c. 2. de const. lib. 6. & C. si à non compet. Iud. per totum, in quo non solum peccat Iudex ea sublimi ratione, quam reddit Thom. in d. art. sexto, sed etiam illa plena, Quia vsurpat illicite officiū alienum, & omnis vsurpatio illicita est

contra

contra 7. præceptum iuxta c. Pœnale 14. q. 5. & nostram eius declarationem in c. 17. Manual. Confess. Quia in re multos mea ætate grauitè peccare intellexi, alios quidem qui iurisdictionē ciuilem tātum vsque ad certā summā habebāt, ad maiorem eam extendere conantes, Alios, qui tantum Ciuilem integram habebant ei criminalē adiungere cupientes, Alios, qui aliquam istarum habebant ad certum genus hominū, militum vel laicorū, aut aliorum, & ad certum territorium contractam, ad alia trahentes, Alios vigore literarum conseruatoriarum super causis in eis non contentis procedentes, Alios autem delegatos ad certum genus causarum, puta hæresum, rapinarum, & latrociniorum, de aliis quoque criminibus cognoscentes, Quin & nonnullos vocantes personaliter ad respondendum super genere criminum, de quibus est eis cognitio, nullo eis tali obiecto, interrogantes super aliis, ne iudicium eorum refugerent, verentes maiorum criminum obiectionem, quorum omnium paucos vidi pœnitere, pauciores cōfiteri, & paucissimos vel nullos restituere sine lite, non solum possessam mala fide tempore ad præscribendum legitimo, sed & nondum possessam dimidio illius temporis, Et non solum peccat Iudex, sed etiam pars, vel aduocatus, qui scienter ad id prouocāt aduersarium nolentem, vel volentem, sed consentire non volentem: argu. l. si quis per errorem, & l. cum quædam puella, & eis annot. ff. de iuris. om. iud. c. inclita II. q. 1. & c. si diligenti de for. compet. & quod non solum facientes, sed & consentientes & c. ad Rom. 2. & c. 1. de off. deleg. qua ratione multi tam clerici quam laici vidētur peccare, & aliquando censuras Bullæ Cœnæ Domini incurrere, procurantes aliquādo per se, vt Iudices seculares, quibus casibus id eis non licet, cognoscāt de literis Apostolicis, & aliquādo per suppositas personas, ita vt probari non possit, quali purantes se non videri à Deo, nec cogitationes, techuas, & artes suas diuinæ maiestati esse notas contra primum notab. repet. c. nouit, & late illi adiecta, infra eodem. Quo fit vt cōfessarij grauitè deprehendere debeant tam ecclesiasticos, quam laicos, tam ordinarios, quā delegatos, qui iurisdictionem suam extra suum territorium & potestatem sibi à lege, vel homine limitatam, ampliare conantur, his peccantes, & quod alienum officium vsurpant, & quod territorium, vel potestatem alterius minuunt contra præfatum 7. præceptum.

- 69 Quod nostra ætate Iudices laici plus quam ecclesiastici frequētare videntur, imo & aliquando in pœnas Bullæ Cœnæ Domini incidere, in eas præsertim, quæ ponuntur in ea parte nouissimæ bullæ, quæ trāscripsimus in Manual. Confess. c. 17. nu. 69. in quo sicut in aliis multis, iure quis miretur, tātam in hoc mundo perituro rerum vicissitudinem. Cum enim, vt expresse habet c. nouit infr. eod. fortissimi iuxta ac sanctissimi Imperatores Thedosius, & Carolus Magnus olim statuissent, vt quicumque litem habens siue petitor fuerit, siue reus, siue in initio litis, siue decursis temporum curriculis, siue cum negotium peroratur, siue cum iam cæperit promi sentētia, si iudiciū elegerit sacrosanctæ sedis Antistitis, ilico sine aliqua dubitatione (etiā si pars alia refragaretur) ad episcoporū iudicium cum sermone litigantium dirigeretur, hodie contra nihil non agūt aliqui eorum similes, quo causæ quamlibet ecclesiasticæ in cognitionem eorum veniāt, iactantes sua iudicia, & cōtemnentes ecclesiastica, magno tumore

tumore se solos sapere putantes. Adeo quidē, vt in aliquot Regnis, etiā causas hæresum, quæ omnino spirituales sunt, & à iurisdictione laica omnino exemptæ, c. vt inquisitionis §. Prohibemus de hæret. lib. 6. quodā subtili colore læsæ maiestatis humanæ ad Indices laicos traxerint, quod etsi piissima intentione, & ad efficaciorē illarum extirpationē factum fuisse certo credamus, malum tamen exitū habuisse ideo suspicamur, quod tanto magis pulularunt in eis hæreses, quò grauius & diligētius fuerunt à laica potestate punitæ, tam displicere videtur Deo, vt rerum ordo confundatur, dum vnicuique sua iurisdictione non seruetur, c. pertinet n. q. i. Quare non possum mihi omnium persuadere tantum, quantum putant prodesse principibus laicis illos qui consulunt vt quantum maximam possunt potestatem in personas spirituales, & spiritualia, quacunq; arte & importunitate querant, cum fortè expediret eis aliqua eius, quam habet parte leuari, per ea quæ eleganter dicit Remundus Rufus in libro de Pontifice Maxim. contra Moline. pagi. 479. grauius carpens Molineum ita scribentem, Ius etiam pleno iure conferendi, vel electionem confirmandi, seu ratam habendi, spectat ad politiam, & externam disciplinam Ecclesiasticam, quæ pars est etiam politie Regiæ: Carpit enim sic: Non dubium est, quin pro singularibus in Sedem Apostolicam totumque sacrum ordinem meritis, ius eligendi, confirmandi, dandique sacerdotia omnia, & quodcunq; Molineus volet, cōsequi potuissent, scilicet Reges Fræcorum, sed numquam se his rebus immiscere salutiferū putarunt. Broymardus Diuum Ludonicum Regem Francorum, hæc Legato suo Roma reuerso dixisse scribit. Quod mandata mea diligenter curaueris, rem gratam fecisti, & laudo diligentiam tuam. Quod vero præter mandata diplomata ista à Pontifice deportasti, quibus dandorum Ecclesiis Episcoporum mihi potestas sit, nec agnosco, nec postulo: intelligo enim satis quanto cum salutis discrimine, cui tu parum consulere videris, ego ista susciperem, eaque diplomata in ignem coniecit. In quod facit & illud confine huic proposito Caroli Magni & Ludouici, contentum in capit. Sacrorum §. ex his cōstitutionibus §. distin. quo renunciauerunt iuri eligendi summum Pontificem concessum præfato Carolo in c. Adrianus ead. dist. cui nescio qui Regum nunc facile cederet, si eis idem esset cōcessum: Nec ista ea mente in sinu, vt non putem multa super spiritualibus Sanctè Pontifices summos concessisse & cōcedere posse Regibus & Principibus laicis, neque quod aliquādo id Reipub. Christianæ non expediat, modo id in solum, vel saltem primarium finem pietius providendi rei Ecclesiasticæ procuraretur, Sed quia vereor illos non tam in illum finem consulere, quam vt maiorem copiam habeant ad remuneranda sua, & aliorum obsequia temporalia rebus spiritualibus, ad ampliandam potestatem laicam, minuendamque libertatem Ecclesiasticam, obuiandi reuerenter Laicæ, quoties ei aliquid contra ea minus cautè consulitur.

71 Decimumseptimum, Quod iudiciū prout sumitur pro actu iudicandi tertio diuiditur in iudiciū iustum, & iniustum: iustum est quod secundū leges iustas fertur, iniustum autem, quod non secundum leges iustas, fertur, Intelligendo per leges tam humanas, & consuetudines præscriptas, quam diuinis, & naturales iuxta c. Consuetudo prima dist. & c. fin. de consuet. & l. 3. C. quæ sit long. conf. & quoad leges quidem naturales, & diuinis, per se patet, quoad leges

autem humanas, probatur ea pulchra ratione, quam decerpit Thom. 2.2. q. 60. art. 5. ex illo August. in c. In istis 4. dist. ibi: In istis temporalibus legibus quamquam homines iudicent, cum eas instituunt, tamen cum fuerint institutæ, & firmatæ, non licebit Iudici de istis iudicare, sed secundum ipsas, quod ipsum eadem ratione dicendum est de consuetudine rationabili, & præscripta, argumento l. De quibus ff. de legib. & d. c. consuetudo l. dist.

Dixi *ius* quia iniustæ non sunt leges, nec consuetudines, sed corruptelæ, c. Mala c. frustra c. quo iure sub fin. 8. dist. de quibus ait Isaias cap. 10. Væ qui condunt leges iniustas, & scribentes iniustitiam scripserunt. Aduertendum tamen, quod qui iudicat secundum mentem legislatoris, & ut ille iudicaret, si ab eo quæsitum fuisset, aliter quam verba legis sonant, non iudicat iniuste, nec peccat, ut egregie ait Tho. in d. art. 5. & ante illum glos. recep. & reputata sing. in l. Tale pactum §. fin. ff. de pact. in hæc verba: Id est de iure seruandum, licet non sit statutum, quod verisimile est statutum fuisse, si hoc quæsitum fuisset, ut C. de inoff. dona l. si totas, & inf. de verb. oblig. l. eum §. 1. hæc illa. Quod ipsum docet Tho. etiam 2.2. q. 120. art. primo dicēs: Id fieri per epüicciam, quæ latinis est æquitas, ut probat l. i. C. de legib. & l. Placuit C. de indic. & appellatur etiã bonum, & æquum in l. i. ff. de iust. & iur. imo bonũ æquum, & æquum bonum, ut late docet Budeus ibi post Aristot. lib. 5. Et hic sub fin. Quæ æquitas diffiniri potest esse iustitia reddens Ius contra, vel præter verba legis: Dixi *iustitia* pro genere, quia accipiēdo iustitiam generaliter pro virtute, quæ inclinat ad reddendum Ius, vel iustum absolute, est genus ad æquitatem, quia omnis æquitas est iustitia, non contra, omnis iustitia, quæ reddit ius, est æquitas: Illa enim quæ reddit ius secundum verba legis est iustitia c. iudicet 3. q. 7. & tamen non est æquitas, ut colligitur ex Thom. d. q. 120. art. 1. & probatur per l. primam C. de leg. Dixi *præter vel cōtra verba legis* pro differētia, qua differt à iustitia legali strictè sumpta, quæ reddit tantum ius secundum verba legis. Exemplum de æquitate quæ iuxta c. Ne quis 2.2. q. 2. dicitur, non reddere gladium deponenti, si furens repetat cōtra verba legis iubentis reddere depositum l. i. & rot. tit. ff. depos. Dixi *legis sine additione ciuilibis, vel naturalis*, quia quicquid alij dicant, circa vtrāq; potest haberi, Quia licet lex ipsa naturalis, id est à natura dictata in se, non egeat æquitate, ut est lex, tamen verbis humanis cōcepta, per verba generalia, frequenter indiget illa. Ratio enim quare æquitas dirigit circa legem, est, quod verba legis aliquando includunt aliquos contra sententiam, & mentem Authoris, ut explicat Thom. in d. q. 120. & Budeus post alios in l. i. ff. de iust. & iur. At tam verba legis humanæ continentis legem naturalem quam verba legis Ciuilibis, frequēter cōprehendunt plures, quam mens authoris eius. Exempla legis Ciuilibis possunt esse ferè omnes regulæ iuris, quæ præter vnam, de qua in c. licet de Regul. omnes patiuntur exceptionem aliquam: exempla vero legis naturalis possunt esse multæ leges continentes præcepta Decalogi, quæ omnia sunt naturalia, secundum Tho. 1.2. q. 99. art. 2. & in 2.2. q. 122. quale est præceptum de neminem occidendo, quod per humana verba generaliter conceptum contra mentem Authoris, includit homicidam morte dignum: c. ille gladium portat 23. q. 5. Tale est etiam præceptum de honorādo parentes, quos patriam expugnantes licet filiis occidere l. minime ff. de relig. & sump. fun.

fun. Et licet possit dici quod non omnes exceptiones legum civilium, & naturalium nitantur bono & æquo, siue æquitate, eo respectu, quod etiam per se reperiantur scriptæ, & statutz, possunt tamen etiam dici bonum & æquum eo respectu, quod per illas supplētur aliæ leges generales. An autem æquitas, siue bonum, & æquum duplex sit: Altera limitans, qua excluduntur casus inclusi: Altera extendens qua includuntur casus non inclusi: quæstio pulchra est, cuius partem affirmantem quidam recentiores haud vulgari eruditione satis noue tenēt, Pro quibus facit l. Si quis id quod ff. de iurisd. omn. iud. quatenus habet: Edictum Prætoris imponens pœnam corruptenti illud in albo propositum, supplendum esse per extensionem mentis authoris, licet verba deficient, ad corruptentem, cum proponeretur, vel antequam proponeretur. Facit & l. i. §. si mater ff. ad Tertul. quatenus habet: legem quæ matrē priuata successione filiorum impuberum intestatorum, eo quod non petiit tutores, ex sententia Authoris extendi ad matrem, quæ non petiit curatores eisdem, licet verba deficient: Adde quod æquior videtur emendatio per extensionem, quam emendatio per restrictionem: Quia, vt colligitur ex l. constitui & 3. seq. ff. de legib. & melius ex Arist. vbi supra, legislator includens plures verbis, quam mente, vt plurimum prudenter, siue aduertenter id facit, statuit enim prout pluribus conuenit, sciens non posse conuenire omnibus; Includens autem pauciores, imprudenter, & inaduertenter, illud facere videtur, eo quod tunc non occurrerunt illa menti: At æquius est succurrere ignorantem, quam sciēter deficienti arg. Iurium vulgatum. Contra quæ tamen facit, quod Aristot. in dicto lib. 5. Ethic. solum ponit Epiiceiam, ad dirigendam legem deficientem propter vniuersale, & nil meminit de deficiente propter particulare: Nec Thomas in Comment. eius, neque in d. quæst. 120. nec alibi id videtur meminisse, quem tamen cum primis fuisse Aristotelis studiosum nemo ignorat. Gaieranus item vit maximè Aristotelicus diffiniens æquitatem ait, quod est directio legis, vbi deficit propter vniuersale, & subdit quod causa, vt æquitas habeat locum, non est quæcunque, sed sola illa, quod propter vniuersale deficit, & videtur nominissimum, dicere esse locum æquitati, quando propter nimium particulare deficit: Nec obstat quod leges & Doctores multi frequentissimè extendunt legem particularem de vno casu ad alium similem, iuxta l. non possunt ff. de leg. Quia nulla est lex, quæ dicat illam extētionem fieri ex æquitate, siue Epiiceia, sed ex rationis idēitate. Non obstat etiam d. l. si quis id quod, quia dici potest, quod illa suppletio non fit per Epiiceiam, siue æquitatē, sed ex rationis idēitate iuxta glos. sing. & ei annot. per Domin. Et Franc. in cap. 1. de temp. ordin. lib. 6. simili modo respōderi potest ad prædictum §. si mater, & aptius quidem, quia lex ipsa expressè habet eam extētionē fieri per eandem rationem, & Aristot. 1. Rethor. c. 12. qui ad hoc allegatur, non ponit Epiiceiam per extensionem, licet afferat legislatorem interdum volentem, interdum inuitum deficere, quorum vtrumque potest cōtingere deficienti per vniuersale, vt palam est. Quare argumenta, quæ præfatus vir doctissimus contra communem adducit, euitati posse videntur: Sed vltra ea vrget, Primo quod subtiliter & nouissimè dici possit, quod vtraque emendatio fiat propter vniuersale: Altera quidem, quæ excludit inclusum in sensu directo verborum: Altera vero, quæ

Includit exclusa in sensu contrario verborum, quia legislator ferens aliquam legem, vnum videretur statuerè directè, & contrarium indirectè, à contrario sensu, ob quod dicitur argumentum à cōtrario sensu in iure fortissimum l. 1. §. qui mandatam ff. de off. eius cui mand. est iurisd. & c. Apostolica de his que fi. à prælato sine consensu cap. vt in d. l. si quis id quod, Prætor ponēs certā pœnam corruptenti Edictum in albo propositum, videtur à contrario sensu statuissè, ne illa imponatur aliis & ita emendatio illa per extensionem, quod imponatur corruptenti, cum proponeretur vel antequā proponatur, potest dici emendatio legis peccantis per vniuersale, & lex priuans matrem à successione filiorum, si non petat tutores filiis impuberibus, per contrarium sensum statuere videtur, ne priuetur mater eo quod non petat aliud, & emendatio, quod etiam non petens curatores eisdem priuetur, potest respicere defectū per vniuersale.

Secundo magis vrget cap. cum delicta de confir. vtil. quod commendat ibi Panor. & menti tenendum esse dixit in cap. cum in iure de elect. & singulare Andr. Sicul. in cap. iurauit, col. 18. de probat. & melius de iure secundum eundem in cap. fin. col. 9. de offic. deleg. & Anton. Corset. in sing. verb. exclusio, quod probat legem, qua statuitur quod testes, de quorū morte timetur, possint accipi lite non contestata iuxta §. quoniam multæ & §. Hoc vero Authen. de testib. col. 7. relatum in cap. quoniam frequenter in princip. vt lit. non contest. extendi ad renouationē priuilegiorum nimia vetustate consumptorum, idque fieri eiusdē æquitatis similitudine, & ita per ep̄iceiam, cum ep̄iceia, & æquitas sint idem, vt præfatum est.

Tertio, quod illudmet cap. & alia citata ibi per Decium probant casum exceptum à regula extendi ad alium similem per æquitatem, siue ep̄iceiam, & palam est, per illam extensionem non emendari legem deficientem per vniuersale, sed deficientem per particulare, ergo ep̄iceia, siue æquitas inuenitur in emendatione legis deficientis per particulare, sicut in emendatione legis deficientis per vniuersale.

Quarto denique facit & illa neruosa ratio, quod vbi eadem est ratio, idem ius censeri debet. Illud ff. ad leg. Aquil. cum concord. At emendatio legis per limitationem, & emendatio legis per extensionem eadem ratione, scilicet mente Authoris nituntur, ergo eodem iure est vtraque censenda.

Decimum octauum, Quod sicut proximè præcedentia sunt subtilia, ita insignis & vtilis quæstio est, An æquitas, siue bonum excludat à lege generaliter statuente omnes casus, in quibus deficit ratio legis? Ad quam respondet Gaiet. in d. q. 120. quod non, quem sequitur Sotus in libro de iust. & iur. nisi quando non potest seruari illa absque alio peccato Primo quidem, quod Thom. in 3. sent. dist. 37. q. 1. art. 4. videtur ita sentire. Secundo quod æquitas est virtus & consequenter actus eius est necessarius. At non est necessariū discedere à lege, nisi quando peccaretur non discedendo, Ergo æquitas non subtrahit à lege, nisi ea que non possent recte fieri seruando legem, Tertio quod alioqui sequeretur posse dari aliquam fornicationem licitam, eo quod ratio prohibendi eam, est proles educatio, quæ ab aliquibus diuitibus fornicariis eque bene, imo & melius fieri posset, quā ab aliquibus coniugatis pauperibus, quod tamen est falsum post Thom. in 3. contra Gentiles c. 122. Contra quos tamen facit, quod
ratio

ratio legis est anima legis, secundum Dyn. in c. fin. de reg. iur. lib. 6. cui tribuunt hoc Bald. in l. si quis seruo C. de furt. & alij, quos refert & sequitur felin. in cap. Tua num. 3. de iureiur. licet ille solum dicat quod est mens, sed mens & anima eadem res diuerso nomine dicta est, vt ex Isidoro diximus in prælud. 3. num. 1. Manual. Confess. Pro quo vltra per eum citata facit cap. Marchion. l. quæst. 1. ibi: Euangelium non est in verborum foliis, sed in radice rationis, At anima animalis deficiente, deficit animal, ergo ratione legis deficiente, deficit lex.

Secundo facit l. Adigere. §. Quamuis ff. de iur. patron. quatenus probat: Quod lex imponens pœnam patrono adigenti libertum ad iurandum quod non tollet filios, non includit patronum adigentem castratum tali iuramento, quia cessat in eo ratio legis scilicet, ne impediatur multiplicatio hominũ, quæ est utilis Reipub. At patronus potest seruare legẽ illam in castrato sine aliquo peccato, & malo, ergo casus in quo deficit ratio legis eximitur à lege, etiamsi absque aliquo peccato, & malo possit in eo lex seruari.

Tertio facit l. Milites 1. ff. de re milit. adiunc. l. Milites 2. in princ. eiusd. tit. Lex enim milites 1. habet, prohiberi militibus ne comparèt prædia in Prouincia, in qua militat & l. milites 2. habet posse illos comparare domos, quia ratio prohibendi ne comparèt prædia est, ne agrorum colendorũ cura eos distrahat à curanda militia, quæ cessat in comparanda domo, At sine vlllo peccato potest seruari lex illa de non emendis prædiis, non emendo domum, Ergo &c.

74 Quarto, Quod actus agentium non operatur vltra intentionẽ & mentem eorum l. non omnis ff. si cer. pet. cap. fin. de præb. & cap. Cum in illis, primo eodem titulo lib. 6. At mens & voluntas legislatoris non est comprehendere illa in quæ non extẽditur ratio, quæ mouit eum principaliter ad legem faciendum, Ergo etiam lex non extenditur ad illa, etiamsi sine peccato in illis lex illa seruari possit.

Quinto, Quod causa saltẽ finali cessante cessat effectus cap. Cum cessante de appellat. cum citatis à glos. & omnibus ibi: At ratio legis videtur causa finalis, cur eam facit legislator, Ergo intentio eius non est comprehendere casum, in quo illa cessat, etiamsi absque peccato in eo seruari possit facit & l. fin. ff. de hæred. instit. quatenus habet, eam quam testator instituerat hæredẽ, successuram ei, qui mutato testamento instituit alium, ea ratione, quod crediderat eam esse mortuam, cum non esset, quia ratio mutationis cessauit, Et tamen mutatio poterat fieri, & seruari absque peccato, Quia instituta erat extranea.

Sexto facit cap. Quoniam contra de probat. quatenus probat, legem factam principaliter ad aliquem finem, illo cessante non ligare, quod ibi Pannormitanus in vltim. nor. cum posteris omnibus ponderauit, adducendo illud Archidiaconi in c. vtinam 76. dist. scilicet. Non peccare illum qui non seruat ieiunium ab ecclesia indictum, si ratio indictionis in eo cesset, sed & Tho. 2. 2. quæst. 147. art. 3. affirmat eum, qui habet causam indubitatam non ieiunandi, excusari à ieiunando sine vlla dispensatione, vbi etiam ipsemet Gaiet. fatetur excusari à mortali peccato eum, qui putans bona fide habere se rationabilem causam non ieiunandi, non ieiunat, etiamsi vere non esset causa sufficiens: At qui videt clare cessare rationem legis in casu sibi occurrente, rationabilem habet causam credendi, eum in illo ab ea non ligari. Vnde & Decius in d. c.

75 Quoniam posteaquam aliqua opponit contra determinationē Panor. resoluit eius dictum habere locum in foro cōscientiæ, & quando ratio legis exprimitur in ipsa; Sed rogo eum, Quare sit verum in foro conscientiæ, & non in exteriori, cum eius determinatio in hoc casu non fundetur super præsumptione, sed super veritate præsupposita, quo casu idem est iudicandum in utroque foro iuxta notata in c. Is qui & in c. Tua de sponsal. ? Rogo item eum, Quare non habebit locum, quando vnica ratione non expressa nititur lex, cum illa habeatur pro expressa, iuxta glos. fing. & recep. in l. quāuis C. de fidei cōmiss. ? Rogo item eum, & omnes alios, Cur non habeat locum, quando essent plures rationes legis, & constaret de omniū illarum cessatione, quod quæstio nostra præsupponit? Quare certo credo legem non ligare subditum in foro cōscientiæ, eo casu, quo constaret illi omnem rationem legis illius cessare, neque in foro exteriori, si in eo foro idem constaret, quod multi alij quos Felin. in d. c. Tua citat, sentiunt, & præfatus Dyn. in d. reg. vlt. ait: Adimplere legem eam, qui adimplet eam secundum sententiam eius, licet non adimpleat secundum verba, sicut & contra infringit illam, qui infringit secundum sententiam licet non infringat secundum verba; Quin & Panor. in c. suggestum de appell. cōcludit per illum textū & c. meminimus eod. tit. Quod vbiunque ius aliquid statuit, causam non exprimens, si possumus coniecturare rationem naturalem illius dispositionis, debemus ad limites illius rationis seu causæ dispositionem generalem restringere, & illam dispositionē seruare, vt ratio naturalis interpretata militer, in quod ipsum citat tex. opt. in l. Scire oportet §. sufficit ff. de excussat. tut. & in c. Secūdo requiris in fin. de appell. & potuisset citare textum vulgatum, sed ad propositum aptissimum in l. Cum patet §. Dulcissimis ff. de lega. 2. quatenus probat Legatum generale bonorum, quæ habebat testatrix in Syria, & Pamphilia, factum fratribus, ne filius hæres institutus quæstionem haberet cum eis, restringendū esse ad illa tantum bona, quæ haberet tempore mortis communia cum eis, & non ad alia, quæ habebat iam diuisa, etiam si antea fuerant communia, eo quod ratio legandi, cessabat in eis, licet verba illius legati includerent omnia bona Pamphiliæ & Syriæ, & sine peccato poterant legari etiam bona diuisa, & legati executio in eis fieri.

76 Non obstant fundamenta Gaietani. Ad primum enim responderi potest, Quod Tho. in loco in argumento citato non dicit expresse contrarium, imo quatenus ait, præceptum non extendi ad id quod à fine legis deuiat, cōcordat nostræ sententiæ, quæ habet casum in quo tota legis ratio deficit, deuiare à legis fine, Quia illam metimur per ipsam totam rationem, quæ principaliter eum mouit ad legem ferendam. Concordat item in d. 2. 2. q. 147. art. 3. quatenus ait: Excludi à lege ieiunij eum, qui manifestam causam habet non ieiunandi, licet eius verbis includatur.

Ad Secundum respondeo, negando illam consequentiam Acquitas est virtus, ergo eius actus est necessarius: Nam virginitas est virtus secundum Thom. 2. 2. q. 152. art. 3. Et tamen eius actus non est necessarius, sed voluntarius c. integritas 32. q. 1.

Ad Tertium negatur sequela, quia ratio prohibēdz fornicationis, non solum est euitatio educationis prauæ prolis, sed etiā abusus corporis & seminis, iuxta

iuxta illud Apost. 1. ad Theff. 4. Abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderij.

Ad alia omnia quæ possunt contra hoc adduci, responderi potest, quod loquuntur in casibus, in quibus solum deficit pars rationis, & non tota, vel tota ratio impulsiva, sed non finalis, vel apparet alicunde mētem legislatoris fuisse ampliore ratione, quæ ad id mouit, quamuis talis ratio impulsiva esset, & non finalis: Per ea quæ adduximus in c. Cum minister 23. q. 5. à nu. 37.

S V M M A R I A.

- Iudicium inordinatum esse iniustum, licet alias esset æquum nu. 77.*
Iudices inquirentes specialiter cōtra aliquē absque praua infamia, vel alio ei equipollenti, grauitè peccare nu. 77.
Infamia causam præbens infamare censetur, & peccat nu. 77.
Præcepta Decalogi etiam Monarchas ligant nu. 78.
Iudicia extraiudicialia non sufficiunt ad inquirendum nu. 78.
Inquisitionis à vera doctrina multos in Theoria, & praxi aberrare nu. 79.
Inquisitio regulariter utroque iure prohibita, & eisdem casibus utroque permissa nu. 79.
Iudex ex officio potest procedere in omnibus, quæ ad utilitatem publicam pertinent nu. 79.
Crimina puniri interest Reipublice nu. 79.
Legem contra naturalem & diuinam est damnare sine accusatore vero vel ficto nu. 80. & melius nu. 82.
Iudex est iustitia animata de causa aliorum duorum cognoscens nu. 80.
Legem naturalem & diuinam de non infamādo, vel de non scandalizando nemo potest tollere, nec princeps vllus sine iusta causa minuere, vel limitare num. 81.
Criminis occulti dissimulatio utilior, quam punitio sine querela nu. 81.
Legi naturali, & diuine vtrunque ius æquè subijcitur nu. 81.
Accusator fictus est infamia, euidentia, & tale, & tale illis, quoad hoc equipollens nu. 82.
Intimatio clamorosa, & infamia res diuersæ sunt nu. 82.
Infamia vel suspicio quanta esse quoad hoc debeat, Iudex arbitratur nu. 82.
Appellari potest à Iudice male arbitrante aliquid esse infamiam, vel ei equipollere nu. 82.
Carceri non facile mancipandos esse omnes præsertim honoratos nu. 83.
Appellatur à mandato de capiendo etiam post Concil. Tri d. quia eius grauenon est reparabile per diffinitiuam nu. 83.

- Lex naturalis immutabilis n. 84. limitari tamen potest ex iusta causa n. 89.*
Inquiri nō poterat sine infamia de crimine lesa maiestatis ante Extravag.
ad reprimendum nu. 84.
- Inquisitio quæ fit super electo postulato, vel presentato ad ordines, vel beneficium, non est exceptio regula de non condemnando sine accusatore, nec generalis inquisitio, nec ulla inquisitio, quæ fit ad utilitatem priuatam & miserabilium personarum, vel piorum operum, nec ulla inquisitio facta ex officio nu. 85.*
- Inquisitio ob quam delicti confessionem fieri possit nu. 86.*
Confessio delicti iniuste torti, non sufficit ad inquirendum, licet incidenter facta sufficiat nu. 86.
- Crimen causam principalem contingens aliter quam non contingens puniri potest num. 86.*
- Inquiri potest specialiter super crimine occulto per generalem inquisitionem detecto nu. 87. nisi inquirens sic protestetur nu. 88.*
- Inquirenti generaliter occulta non debent reuelari, sed reuelata, etiamsi reuelator in eo peccauit, ipse tenetur ea castigare nu. 87.*
- Inquisitionem male captam confessio inquisiti facit validam nu. 87.*
- Inquisitio specialis criminis occulti non permittitur ob solam eius atrocitatem, nec requirit partium præiudicium nu. 88.*
- Inquisitio criminalis fit de crimine manifesto criminosis occulti, sed generalis de ipso criminoso nu. 88.*
- Inquirendi nouum casum potest inducere Monarcha iusta de causa, & non sine illa nu. 89.*
- Inquisitionis commissio etiam à Principe simpliciter facta non tollit necessitatem infamiae, vel alicuius ei equipollentis nu. 90.*
- Rescriptum in dubio ita interpretandum, ut consonet Iuri communi, etiam transferendo clausulas nu. 90.*
- Principe inferior non potest etiam cum causa limitare legem naturalem n. 90.*
- Principi committenti inquisitionem, & asserenti sibi constare de infamia, An sit credendum? nu. 90.*
- Inquisitionis commissio, An motu proprio, An aliter fiat, nil quoad hoc referre nu. 90.*
- Inquisiturus specialiter priusquam procedat de infamia, vel alio ei equipollenti debet se informare, alioquin peccat mortifere coram Deo, licet processus ob socordiam inquisiti nil opponentis valeat in foro externo nu. 91.*
- Inquiri non potest etiam contra Regulares sine infamia, vel alio ei equipollenti num. 91.*
- Crimine in omni atroci non potest sine infamia inquiri nu. 91.*

*Inquirere non potest Iudex eo solo quod non presumatur calumniari nu. 91.
Infamia orta post capturam non sufficit, licet antea nata non amittat vim
probandi nu. 91.*

77

Decimum nonum, Quod non solum illud iudicium dicitur iniustum, quod est iniquum siue contra iustitiam & æquitatem, sed etiam quod est inordinatum, siue contra iuris ordinem datum: Tum quia vtrunque contra leges fertur cap. Cum dilecta de rescript. cap. Prudentiam de offic. deleg. Tum, quia frequentius incurritur nullitas Iudicij ob omissam formam, vel solemnitatem Iuris, quam ob omissam, vel violatam æquitatem, vel Iustitiam partibus cõuenientem per not. in cap. primo de re iudic. & l. l. ff. de appella. adiunc. l. Prolatã C. de sentent. & l. & 2. C. quando prouoc. non est neces. Tum quia, licet frequentior sententia sit eorum, qui putant ritè factum à recte facto eo differre, quod hoc ad ius & iustitiam referatur, illud vero ad solemnitatem, iustè tamen vel benefactum vtrunque includit, secundum eosdem, vt colligitur per tradita à Iaso. & citatis ab illo in l. Iustè ff. de acq. poss. & in l. Lecta ff. si cer. pet. Tum denique quod verior videtur resolutio eruditissimi Alciati probantis in l. Hæc verba in stipulatione ff. de verb. sig. autoritate doctissimorum latinorum, differentiam præfatam non esse veram, & nimia subtilitate laborare, Et consequenter non ritè facta esse non recte facta, & è contrario.

Ex quibus inferitur, esse verum id, quod 48. loco inferebam ex 6. conclus. c. inter verba 11. q. 3. nu. 579. nempe mortifere peccare Iudices peccatũ detractio- nis, siue infamationis, qui inordinatè sine præuia infamia, Vel alio ei æquipol- lenti inquirunt specialiter contra aliquem: Tum quia per prædicta iniuste faciunt, & omnis iniustitia est peccatum mortiferum, secundum Tho. recep. 2. 2. q. 59. art. 4. Tum quia qui reuelat, vel est causa, vel occasio propinqua reue- landi peccatum secretum alterius cõtra Iuris ordinem, est detractor, & trans- gressor 8. præcepti Decalogi, vt cõclus. 6. extracta ex d. cap. Inter verba habet, & aliis multis ibi comprobatur, & summatim dixi in c. 18. Manual. Confess. & præfati Iudices id faciunt: Tum, quia præceptum illud 8. Decalogi omnes etiam Summates ligat, Quia est lex diuina, quam etiam Papa tenetur vsque ad san- guinem defendere c. Sunt quidam 25. q. 1. Tum, quia nec indicia, saltem extra- iudicialia sufficiunt ad illud sicut supra dictum est, vt irrefragabiliter probat c. Inquisitionis de accusat. quatenus habet: Non sufficere ad id etiã dictũ vnus, nec duorum, nec trium testium Extraiudicialiter apud Prælatum de crimine testantium, licet aliquot nostrorum & Sotus de ration. reg. membr. 2. q. 6. vers. At vero, & clarius paulo post in vers. tertium Dubium & Gaiet. 2. 2. q. 60. art. 4. contra senserit, sed incaute. Partim eo quod fragiliter intulerunt illud ex dictis S. Thomæ in ead. 2. 2. q. 69. art. 2. quia ille solum dixit, ad interrogandum reum sufficere infamiam, vel inditia: Et cum longe aliud sit, interrogare in- quisitum, vel accusatum, Aliud per inquisitionem procedere, parum cautè hoc ex eo intulerit, quia à separatis non fit illatio l. Papinianus exuli ff. de minor. Quia item Tho. si satis perpendatur de inditiis iudicialiter probatis, & partim intimatis loquitur: Partim quod ipsimet ibidem tenent, quod duo testes de-

visu ad id non sufficiunt, cum tamen constet eos plus probare quam indicia, Partim quod ipsemer Sotus dixit ibidem semiplenam probationem sufficere quidem ad interrogandum, & cogendum reum ad dicendum veritatem, non tamen ad inquirendum: Dixi *saltem extraiudicialia* Nam indicia iudicialiter probata sufficere possent, quia & qui pollerēt infamiae per infra dicenda nu. 96. in quibus forte posset saluari Gaieranus, sed difficilius Sotus qui negat semiplenam probationem in id sufficere.

79

Vigesimo Quod quia multi mea sententia in Theoria & praxi peccant gra- uiter circa hanc inquisitionis materiā in vtroque foro, subiicio pauca ex multis, quae scripsi in d. repet. cap. Inter verba sermone Hispano cōposita praesertim à Coroll. 62. conclus. 6.

Primum quidem, Quod quatuor sunt opiniones super illa quaestione, An, & quādo liceat per inquisitionē procedere in criminalibus? Prima glossarum cap. De manifesta 2. quaest. 1. cap. 1. vt Eccles. benef. Instit. de publicis iud. in princ. & l. Tutor §. Praeterea ff. de suspic. tut. & l. Rescripto. §. si quis ff. de muner. & honor. quae aiunt, regulariter non licere.

Secunda est Bartholi in l. Si maritus §. si ante nu. 3. ff. de adult. qui ait regu- lariter permitti.

Tertia, Quod est permessa Iure Canonico, & prohibita Iure Ciuili, quae est Baldi in cap. 1. de offic. ordin. communiter recep. vt colligitur ex Dec. hic nu. 7. & Aret. in cap. Cum oporteat, & multo altius in cap. Qualiter 2. nu. 52. & seq. de accusat. & eruditis. Alciato in d. cap. 1. de offic. ordin.

Quarta, quod nulla est inter vtrunque ius in hoc differentia, quam tenet Salic. in d. l. Ea quidem C. de accusat. quem sequitur Aret. in d. c. Qualiter n. 67. Et haec coniuncta primae est omnino tenenda, ita vt dicamus; Quod inquisitio regulariter est prohibita vtroque iure, & quibus casibus licet Iure Pontificio, licet & Cæsareo, & econtrario: Tum quia licet parum aut nihil referat effectu tenere opinionem glossarum, vel Bartholi, vel communem, eo quod secun- dum omnes in eisdem casibus, & non pluribus, vel paucioribus est licita, vel prohibita inquisitio, cogunt tamen recedere ab illa rationes dubitandi, & decidendi, Cur possit, vel non possit inquiri super criminibus. Quas demiror à nemine vsque ad nos in d. c. Inter verba satis fuisse consideratas: Ratio enim mouens, quod in omnibus criminibus etiam occultis possit procedi per inqui- sitionem, est illa validissima, Quod Iudex potest ex officio procedere, siue inquirere in omnibus, quae respiciunt vtilitatem publicam, secundum omnes arg. l. Congruit de offic. Praesid. & c. l. de off. ordin. & tradit Bart. ab omnibus recept. in l. 4. §. Hoc autem ff. de damn. infec. At criminū punitio principaliter pertinet ad vtilitatē publicam l. Ita vulneratus ff. ad l. Aquil. c. vt famae de sent. excom. Ergo &c.

80

Ratio autem cur in nullis criminibus occultis inquiri possit, est illa, qua glossae praefatae nituntur, scilicet: Quod nemo sine accusatore est damnandus, cuius rationem assignat Thom. 2. 2. q. 67. art. 3. in haec verba: Iudex est interpret iustitiae. Vnde sicut philosoph. dicit in 5. Ethic. Homines ad Iudicem confugiunt, sicut ad quandam iustitiam animatam: Iustitia autem, sicut supra dictum est, non est ad se ipsum, sed ad alterum: Et ideo oportet quod Iudex inter aliquos duos

duos diiudicet, quod quidem fit, cum vnus est actor: & alius est reus: Et ideo in criminibus, non potest aliquem iudicio condemnare Iudex, nisi habeat accusatorem, secundum illud actuum 25. Non est consuetudo Romanis damnare aliquem hominem, priusquam is, qui accusatur præsentibus habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina, quæ ei obiiciuntur: Hæc ille; Qui in respon. ad tertium sentit, quod lege naturali vetatur, ne quis sine accusatore vero vel ficto, qui est notorietas infamia, vel aliud ei æquipollens, damnetur. Ratio autem huius rationis est triplex. Prima illa neruofissima, Quod lege Dei naturali, & diuina præcepti 8. Decalogi præcipitur, ne quis inordinate detrahat, siue infamet, vel sit causa propinqua ita detrahendi, vel infamandi proximū, vt in d. conclus. 6. d. c. Inter verba late tradidimus, & breuiter in c. 18. Manual. Cōfess. repetiuimus, Et multa ratione probat Sotus de rat. reg. memb. primo q. 2. Et cum nullus inferior possit legē superioris tollere, vel minuere, Clem. Ne Romani de elect. Et consequenter nullus Iudex etiam Monarcha possit legem præfatam Dei de non infamando tollere, nec saltem sine iusta causa minuere: Cumque qui inquirit super occulto crimine, infamet; vel det causam infamandi, consequitur nullum hominem posse inquirere, nec saltem sine iusta causa dare facultatem inquirendi super illis.

Secunda, quod etiam lege Dei scandalizatio prohibetur c. 18. Matthæi & c. 2. de nou. op. nunc. & tradit Thom. 2. 2. q. 43. art. 1. & 2. At publicatio peccati occulti est scandalizatio, arg. c. Præbyter si à plebe, & c. Si mala 2. q. 4. quatenus probat famam peccati scandalizare, & tradit Gaiet. 2. 2. q. 73. art. 2. Ergo publicatio peccati occulti lege Dei prohibetur, Ergo nullus Deo subiectus potest illam tollere, vel eam saltem sine iusta causa minuere.

Tertia, Quod licet regulariter utilis, sit Reipublicæ criminū punitio, fallit tamen, quando sunt occulta, & non est accusator verus vel fictus: Tunc enim utilior est Reipub. quieta cōseruatio famæ & honoris suorū subditorū, quam punitio, qua turbatur Respublica, & illi priuatur bonis suis maximis, quæ sunt fama & honor. iuxta cap. 41. Eccles. Prouerb. c. 22. & Philosophum in 4. Ethic. Dixi quando non est accusator verus vel fictus Quia cum est talis oportet reddere ius vere vel ficte accusanti, vel querelati, alioqui turbaretur Respublica, quæ est ratio vere germana, cur cum accusatore, notorietate, infamia, vel re illi æquipollente instante, possit procedi & inquiri sine violatione legis naturalis, & Diuinæ, est & solutio argumenti pro contraria parte adducti. Per quas rationes palam concluditur opinio præfata glossarum, scilicet: Quod regulariter prohibetur inquisitio in criminibus occultis, & 4. opinio, Quod nulla est in hoc differentia inter vtrunque ius, cum vtrunque æque subiiciatur legi naturali & diuinæ, cui lex præfata de non inquirendo in occultis nititur, sicut & illa, Nemo sine accusatore damnetur, quæ ponitur in legibus & capitulis, quorum sunt præfatæ glossæ. Ex quibus infertur primo præfatam legem de non damnando sine accusatore vero vel ficto, siue de non inquirendo sine infamia, vel alio ei æquipollenti, esse naturalem, & diuinam, quamuis vt diximus in d. c. Inter verba conclus. 6. coroll. 50. Sotus vbi supra, his non perpenfis contra tenuerit. Accusator autem fictus est infamia & à fortiori euidencia vel notorietas; Rebellio item denunciati, qua denunciantem secreto, & amanter

corripientē non vult audire, iuxta c. Si peccauerit 2. q. 1. & c. Nouit 1. eod. secundum mentem Thom. vbi supra. Quibus quoad hoc, æquipollent intumatio frequens, & suspicio populi, vel vniuersitatis, quā pro veritate circumstātiarum, varie arbitratus fuerit bonus Iudex, secundum mentē Innoc. in c. Cum oporteat de accusat. communiter recepti, quem non relatum pulchre declarat Salicetus in d. l. ea quidem col. 9. ibi. Diffamatio non semper debet esse vniformis, Quia quandoque maior, quādoque minor: Nam si periculum sit instans, sine multa diffamatione potest procedi, vt d. c. Qualiter, & ibi not. Ioan. Andr. cap. licet Heli extra de Simon. Insinuatio autem clamorosa, & infamia non sunt idem, cum ponantur pro diuersis in d. c. Qualiter & quando, ibi: Per clamorem & famam, & in d. c. licet heli de Simon. ibi. Per publicam famam, aut intimationē frequentem, quod ea ratione Alciat. probauit in d. c. 1. de offi. ord. nu. 61. Quod insinuatio est expositio criminis Iudici facta, iuxta Archid. in c. Quia plerique de offi. ord. in 6. licet contra quod idē sint putet Sotus vbi supra memb. 2. q. 6. & ante illum Pan. & Anan. in d. c. qualiter col. 2. quod vtiliter declarans Salic. vbi sup. sic dicit: Hic aduertendum quod clamor iste esse debeat de diffamatione, Et ideo Iudex de ista diffamatione debet inquirere à vicinis, & aliis scire debentibus, & diffamatione reperta, debet inquisitionē formare, vt extra de accus. c. Inquisitionis, hæc ille. Cui addo: Posse à Iudice male arbitrate aliquē rumorē esse infamiam, vel æquipollere infamiae, ad inquirendū iuste appellari; Tum, quia potest famā bonam cōtrariam probare & eam quæ ei obicitur esse à maleuolis ortam, vel alia ratione: non satis qualificatā, iux. gloss. recep. in d. c. Qualiter & quando el. 2. Tum, quia à relictis arbitrio Iudicis iuste si malè arbitretur, appellari potest, iux. gloss. à plerisque omnibus recept. in c. super hiis verb. Arbitrio de accusat. & à multis putatam singularem, licet habeat.

- 83; Secundo, ex præfatis rationibus decidēdi Infertur, Quanta circūspēctiōne debent vti Iudices etiam supremi in inquirendo, vel mandando inquiri, ne faciant, quo propter propria peccata castigentur, dum aliena castigare nimis anhelant, quandoquidem non lege humana tantum, sed naturali, & diuina contenta in 8. præcepto Decalogi vetatur, ne quis proximum infamet, vel sit causa propinqua infamandi: Quæ eadem ratione debēt abstinere à coniciendo in carcerem, præsertim viros honoratos, & de fuga non suspectos, donec iustam informationem de crimine habeant, quamuis illam eo nesciente suscipere possint, & mandatum de vocando personaliter, vel etiam de capiendo dare, iuxta doctrinā Salic. in l. Nullus C. de exhib. reis, & latè tradita per Hypol. in prax. crim. in §. Constante, & alibi sæpe, dummodo id eo proposito actuali, vel virtuali faciant, vt appellationem iusta de causa interpositam admittant, si eam iussus capi, vel iam captus interponat, vt Bald. determinat in l. si clericos C. de Episc. audien. Quia grauamen illatum per illam interlocutoriam de capiēdo, non potest satis reparari per diffinitiuam, quo casu etiam Iure Cæsareo appellatur l. 2. C. de appell. non recip. & etiā Iure nouo Concil. Trid. sess. 13. c. 1. de reform. licet derogauerit antiquis Canonibus permittentibus appellare, & in criminalibus ab aliis interlocutoriis, quorum grauamen per sentētiā diffinitiuam, vel per finem causæ reparari potest.

Vigesimum primum, Quod contra præfatas rationes; & illata ex eis præfertim quod lex de non damnando sine accusatore vero vel ficto, quo quarta opinio nititur, est naturalis, facit nerveose primo; Quod tot casus excipiuntur ab ea, in quibus licet inquirere, vt Barth. in d.l. Rescripto fecerit regulam de illis, & casus in quibus non licet posuerit pro exceptionibus, vt supradictum est, quod non videtur posse contingere vlli legi naturali diuinæ, quæ immutabilis est, c. Ius naturale prima dist. & §. dist. in princ. & §. sed iura quidem naturalia Instit. de iur. nat. gent. & ciuil. Secundo quod nulla lex naturalis vel supernaturalis Dei, per homines potest tolli, nec limitari siue circa eam dispensari ea dispensatione vera, qua quispiam eximitur ab illa sub qua alias includeretur, secundum Thom. in 3. sent. dist. 37. q. 1. art. 4. Ergo nullus casus potuit excipi ab ea, Si esset naturalis diuina per Imperatores, neq; per Papas quanto minus tot, quod videantur Bartholo & sequacibus eius constituere regulam contrariã. Tertio Quod sequeretur non potuisse per Fredericū Imperatorem fieri extrauag. Ad reprimendum, per quam noue statuit, posse inquiri super crimine læsæ maiestatis, quæ vt dixit ibi Barth. est ius adeo nouum, quod ante illud etiã iure Canonico non poterat super eo sine infamia procedi. Quarto quod audimus sæpe monarchas cõmittere causas inquisitionis nulla infamia præcedente, qui peccarent, si præfata lex esset naturalis diuina, quod dicere videtur absurdum, & quoddam veluti sacrilegij crimen arg. c. si quis suadente §. communiter 17. q. 4.

§5 Ad horum primum respondeo, negando quod inueniantur tot casus à præfatis legibus excepti, quot communiter putantur. Ille enim quem Panor. cum Alciat. & communi ponit in d. c. 1. de offic. ordin. de inquisitione vitæ electi ad confirmandam, vel cassandam electionem eius, iuxta c. Nihil de elect. ineptè excipitur ab ea: Illa enim habet, vt nemo sine accusatore damnetur, & in hoc non agitur de damnatione electi, neque de castigando eo, sed solum de non dando ei, quod non debetur, vel non auferendo, quod debetur: Id ipsum est dicendum de illo casu excepto à Speculatore, quo inquiritur de postulatione ad aliquam Ecclesiam, An admittenda? vel de præsentato ad aliquem ordinem, An sit ordinandus? Et eadem ratione de præsentato ad aliquod beneficium, An sit instituendus? Non enim agitur in illis casibus de damnandis, vel castigandis criminibus: Casus item in quo proceditur ad generaliter inquitendum iuxta l. Congruit ff. de offic. præsid. & cap. 1. de offic. ordin. ineptè excipitur à præfata regula, quia per generalè inquisitionem nemo damnatur, nec fit ad damnandum, vel ad decidendum, sed solum ad inueniendum & præparandum, adeo quod per testes acceptos in illa nemo potest damnari etiam postea in speciali inquisitione, nisi reperantur, secundum plerosque omnes, in quibus sunt Bald. in d. l. Ea quidem nu. 42. & Aretin. in d. c. Qualiter 2. nu. 11. de accusat. Imo is & alij præfati omnes casus potius continentur sub illa regula, quæ habet, Possit Iudicem procedere ex officio in hiis, quæ ad utilitatem publicam pertinent. Casus item alij excepti per Angel. Aret. in lib. de malef. verb. hæc est quadam inquisitio veris. Secundo principaliter, in quibus inquiritur ad priuatam utilitatem, scilicet, suspitione tutoris l. 3. §. Præterea de suspic. tutor. & an sit talis tutor idoneus l. Credendum §. si. ff. qui pet. tutor. vel de executoribus publicis:

An in tributis exigēdis excedant §. Coges in Auth. de mand. Princ. & an vsuræ exigātur, c. Ad nostram de iureiur. non sunt veræ exceptiones præfata regula, Ne quis sine accusatore vero vel falso damnetur, Quia non agitur in illis criminaliter, nec de crimine ad damnandū principaliter, & ideo potius sunt fallentia alterius regula: Ne iudex ex officio ad vtilitatem priuatam procedat, quæ ponitur in d. l. 4. §. Hoc autem Iudicium ff. de damn. infec. Qua eadem ratione casus inquirendi in vtilitatem priuatam miserabilium personarum, & piorum operum, qui sunt permisi secundum Bart. & Alex. in d. §. Hoc autem, quicquid Imolen. ibi dicat, non sunt casus excepti ab illa regula. Ne quis damnetur sine accusatore, de qua tractamus, sed ab illa altera, Ne Iudex ex officio ad vtilitatem priuatam procedat, quamuis teneri possit etiam in his satis procedi ad vtilitatem publicam, cum pietas ad illam pertineat. Ille item casus, quem incautè ponit Bart. cum communi in l. 2. §. si publico ff. de adulter. pro casu excepto, videlicet: Cum Iudex ex officio ad puniendum procedit, non est talis: Tum, quia vt rectè aduertit Sotus vbi supra, non est ei locus, nisi cum ob infamiam, vel notorietatē Iudex procedit, & ita non proceditur in eo, sine accusatore vero, vel ficto: Tum, quia alioqui omnia crimina tam occulta, quā publica possent puniri per viam inquisitionis, quod est contra totum vtiūque ius, & omnes 4. præfatas opiniones. Quod miror neque à Bart. neque ab aliis vigilantissimis viris cum pro excepto ponentibus animaduersum: Eadem ratione non debet etiam dici casus exceptus ille, in quo Iudex ex officio potest punire confitentem principaliter aliquod delictum, cuius alias non erat infamatus, vt communis colligit ex c. 2. de accusat. lib. 6. Quia confessio Iudicialis inducit notorium Iuris c. fin. de temp. ordin. c. vestra & c. fin. de cohab. cler. & mulier. Admoneo tamen id, quod pridem in d. repet. admonebam, quod limitatio illa vtilis & quotidiana Soti de rat. tege. memb. 2. q. 6. pag. 15. nempe quod hoc non procedat in confessione facta coram paucis vel coram Prælato incogitanter, vel in aliqua epistola secreta, quam superior aperuit, sed tantum in facta coram multis. Primo non procedit in confessione Iudiciali, quæ etiam coram paucis, puta solo Iudice & notario facta, inducit notorium Iuris, vt dictum est, neque id quod in illa præsupponit, videlicet, Confessionē extraiudicalem corā multis factam sufficere, est verum, nisi quando ex illa confessione insurrexit fama populi, viciniae, vel Collegij, sed tunc non inquit Iudex tantum ob confessionem, quantum ob infamiam ex illa natam: Rectè autem limitari potest, ne procedat in confessione timore tormentorum facta, secundum Bart. in l. pen. ff. de quæst. Et clarius Alex. Imolen. ad Bart. in l. Qui in aliena §. Celsus ff. de acquir. hæred. modo sic confessus reuocet confessionem, tanquam timore factam, iuxta Anchar. conf. 24. incip. visa inquisitione, ex quo colligitur idem dicendum de confessione facta sine tormentis, præcedente tamen iniusta captura. Eadem quoque ratione non est cēsendus casus exceptus ille, in quo Iudex potest ex officio confitentē incidēter aliquod delictum, cuius alias non erat diffamatus punire in eadem tela iudicij, vel saltem noua texta, secundum sententiā recep. in d. §. Si publico per l. Quod euitandi C. de condic. ob turp. cau. & l. pen. C. si aduer. libert. Quia etiam in eo interuenit notorietas, quæ est accusator fictus. Admoneo tamen, præfatum Sotum limitare hoc, vt

solum

solum procedat in cōfessione alicuius circumstātiæ criminis, de quo agitur, vt si procedente Iudice contra Concubinarium, cōstiterit concubinā esse monacham, sed non videtur in hoc sequendus. Tum, quia est contra plerosque omnes vtriusque Iuris Interpretes in d. §. Si publico & c. 2. de Confess. & in c. 2. de ordin. cogn. & alibi: Tum, quia sunt textus expressi in d. l. Quod euitandi, & d. l. penul. C. si aduers. libert. Quod crimen probatum in iudicio etiam ciuili, potest officio Iudicis criminaliter puniri: Tum, quia notorietas iuris quæ est factus accusator, habet locū in casu limitationis: Tum, quia differētia illa magna in castigando delictum patefactum, incidenter cōtingens crimen principale, de quo agitur, & in castigando non contingens illud, non est, quam significat ipse, sed quod si cōtingit illud, siue grauet, siue releuet, siue neutrum faciat, potest castigari in eodem iudicio, non autem si non contingit illud: Nam tunc opus est ordiri nouā telam Iudicij ex officio, vt tam antiqui, quam recentiores docent in c. 2. de confess. c. 2. de ordin. cogn. & in c. 1. de except. in c. Per inquisitionem de elect. d. §. Si publico, quod pridē in repetit. præfati c. 2. de Confess. late declarauimus. Eadem ratione etiam male excipitur à præfata lege casus ille, quo Iudex inquit particulariter contra aliquem super crimine, quod per generalem inquisitionem ei constat, iusta c. 1. in princip. iunct. §. Sane de censu. lib. 6. l. 4. §. 1. ff. ad leg. Iul. pecul. & l. Iustissimos C. de offic. Præfec. Prouinc. Non quod putemus recte docere Sotum vbi supra post Angel. in l. Si vacantia: C. de bon. vacan. lib. 10. hoc non licere nisi alia ratione super eo inquiri possit, Quia in hoc non est sequendus: Tum, quia omnes in Theoria & praxi contra seruant post Bart. in d. l. 2. §. Si publico ff. de adult. Tum, quia, vt proxime dictū est, cum sufficiat detectio criminis in Iudicio incidenter facta à fortiori sufficiet facta ex proposito generaliter inquirentis argum. d. capit. 2. sub fin. de ordin. cogn.

Non obstat, quod inquisitio generalis fit ad tranquillandam Rempub. puniendo mala, quibus turbatur l. congruit ff. de off. Præsid. c. 1. de off. ordin. Et quod crimina occulta non perturbāt illam, Quia licet non perturbent, donec Iudicialiter noscantur, perturbat tamen postea, si non punirentur, præbēdo materiam delinquēdi eis, ad quos detectio & impunitas alicuius illorum perueniret. Non obstat etiam, quod nullus testis interrogatus per generalē inquisitionem tenetur, nec licite potest detegere occulta c. Qualiter & quando 1. de accusat. Quia, licet ille bene faceret tacendo, & peccet male detegendo, ex quo tamē bene vel male deducta sunt in publicā Iudicis notitiam, Ille tenetur ad castigandum ea per inquisitionem particularem. Tum, quod ipsemet Sotus vbi sup. memb. 3. q. 1. pag. 8. tenuit, sufficere notitiam Iudicialem habitam per confessionem male torti, ad hoc vt Iudex alias à torquente inquirat cōtra detectum: Tum, quia c. de accusat. lib. 6. probat, confessionē ante infamiā iudicialiter interrogati supplere infamiæ defectū, & efficere processum inquisitionis validum: Opinio tamē Angel. & Soti, quæ de pia mente manauit, seruari posset, quādo visitator, vel inquisitor generalis in principio protestaretur, vt ego in duabus visitationibus celeberrimorū Monasteriorum protestatus, sui nēpe: nolle me scire ab eis occulta, sed solum notoria & famosa, & quod habiturus essem pro non detecto, quicquid occultū mihi detegeretur, quam profecto cautelam iudico piam, & tranquillitati publicæ, quæ per reuelationem secre-

terum non vno nomine turbatur, accommodam: Est autem ratio cur male excipitur, quod cognitio illa Iudicialis habita per generalem inquisitionem, habet vim notorietatis vel infamiae, quae est accusator fictus. Eadem etiam ratione male excipiuntur illi casus, quos Specul. titul. de inquisitione §. Quando Barth. in dict. extrauagan. Ad reprimendum Anton. 3. part. titu. 9. capit. 7. & alij alibi ponunt, de criminibus in iudicio admittis, quale est testis falsum deponentis l. Nullum C. de testib. quale calumniatoris cap. 1. de calumniat. aut prauiaricatoris & tergiverfatoris l. ff. ad Turpil. & c. 1. de calumniat. l. fin. C. de abolit. Quorum excipiendorum rationem ait Sotus vbi supra memb. 3. q. 1. nihil in id adducto non esse atrocitatem eorum, vt Iuristae putat, sed quia sunt partibus perniciofa, quia in re bis videtur peccare. Primo, quod putat iuristas eam rationem excipiendi reddere, quod non faciunt, quia aut tacent, vt Speculator aut dicunt excipi, eo quod multum offendunt Iudicem, coram quo fiunt, & non eo quod sint in sese atrocita, quod palam colligitur ex eo, quod ipsemet Bart. in d. extrauag. Ad reprimendum pro diuerso casu ponit crimen laesae maiestatis, asserens ante illam extrauag. non potuisse inquiri de illo specialiter etiam iure Canonico, & constat illud esse atrocissimum. Nec obstat l. 3. C. ad leg. Jul. maiest. Quae non habet inquiri posse in illo crimine, sed torqueri posse pro illo praehabita semiplena probatione. Non obstat l. Si quis in hoc genus C. de sacros. Eccles. quatenus habet, posse inquiri contra iniurios erga Clericos diuina officia celebrantes, quia tum demum id fieri potest quando notorietas vel infamia interuenit, vt intelligit Angel. Perusin. in d. l. si vacantia, quem sequitur alter Angel. in d. l. de malef. col. 4. Secundo peccat, eo quod limitat ad crimina partibus praedictalia, cum tamen idem sit de non praedictalibus illis, quale est iuramentum falsum pro saluando reo inquisito, quod prodest illi, & non nocet alteri parti, cum eam non habeat, ob quam tamen potest à Iudice castigari per inquisitionem.

Eadem ratione male excipitur casus ille, in quo Iudex procedit contra confortes detectos iudicialiter à reo & ille, in quo inquitur, de crimine notorio vel famoso delinquentis occulti, in quo inquiri potest primum specialiter de illo, An sit perpetratum? Deinde generaliter à quo sit perpetratum? Secundum Innoc. in c. bonae in 1. de elect. in Theoria & praxi recept. quia in eo non proceditur sine accusatore vero vel ficto, puta, notorietate iudiciali, vel extrajudiciali.

Non obstat, quod Gaet. 2. 2. q. 69. art. 2. & Sot. vbi supra membr. 2. q. 6. simpliciter dicant, quod super crimine notorio, cuius Author est occultus, non potest inquiri contra illum, quia verum est specialiter, sed falsum generaliter, quia vt dixit Innoc. vbi supra, potest specialiter inquiri de crimine notorio, quod dicitur factum, An sit factum: contra Authorem vero occultum, non interrogando specialiter, An Iohannes, vel Petrus illud perpetrauerit, sed sic interrogando generaliter, si scit, quis illud fecerit, per quod omnes pridem conciliaui in d. repet. c. Inter verba conclus. 6. corol. 50. Per quae omnia confirmatur responsio ad primum argumentum, videlicet quae negauit esse tot casus exceptos ab illa lege quot communiter putantur. Ad secundum autem respondetur, concedendo quidem legem superioris non posse tolli per inferiorem, nec consequenter legem naturalem, vel diuinam per vllum hominem, negando tamen,

causæ, quod non possit iusta de causa limitari, eo modo, quo omnes docet in c. Quæ in Ecclesiarum de constit. posse Principem ex iusta causa priuare subditum dominio rei suæ contra voluntatem eius; licet id vetetur præcepto 7. Decalogi, & statuere nouum casum, in quo quis iuste possit occidi, licet id quinto præcepto eiusdem Decalogi prohibeatur, Et consequenter, ex iusta causa possunt Papa, vel Imperator inducere nouos casus, in quibus inquiri possit specialiter sine accusatore, vero vel ficto.

Ex quibus infertur primo responsio ad Tertium, & Quartum, quam gratia breuitatis non explico. Secundo infertur, licere Monarchis iusta de causa, inducere lege sua vel commissione, casum nouum, in quo inquiratur specialiter contra aliquem sine infamia, vel alio ei æquipollenti, vt Imperator Fredericus in prædicta extravag. Ad reprimendum ob causas in ea expressas induxit casum criminis læsæ maiestatis, Non autem eis licere facere id sine iusta causa, imo peccare illos mortifere, non solum priuatim detegendo peccata subditorum occulta, & infamando eos, vt & cæteri peccant, sed etiam statuendo, & committendo sine iusta causa, vt sine infamia circa ea procedatur, eo quod transgrediuntur legem sui superioris, cui tenentur obedire, sicut nos peccamus non obediendo ipsis c. 2. de maior. quicquid Doctores de placebo Domino eis blandiantur.

Tertio infertur, Quod commissarius simpliciter deputatus à Principe supremo ad inquirendum, tenetur prius cognoscere de infamia, licet contra dicat Bald. in l. Nullus C. ad leg. Iul. maiest. Tum, quia rescriptum in dubio debet interpretari vt conformet Iuri communi, iuxta gloss. celeb. in cap. Paratus 22. quæst. 2. etiam per translationem clausularum cap. Causam quæ de Rescrip. præsertim cum cõtinet ius naturale, vel diuinum, quale est, de quo hic agimus, quod non potest rescribẽs sine causa limitare: Tum, quia Salicetus dixit in d. l. Ea quidem nu. 44. & ante illum Bald. quem ille non citat, in l. 4. §. hoc autem iudicium ff. de damn. infec. & in cap. Ad nostram, vbi Innoc. de iureiur. quod etiam stante statuto, vt super quolibet crimine liceret inquirere, non tamen licet nisi præcedente infamia, & id seruat cõsuetudo vbique terrarum recepta secũdum Iohannem Fabr. in d. l. Ea quidem, Et merito: Quia inferior Principe statutorum Author, non potest limitare legem naturæ etiam cum causa, per illa multa, quæ tradit in hoc Felin. in dicto cap. Quæ in Ecclesiarum de constit. nu. 31. Et quod statutum debet interpretari secũdum ius commune, quoad fieri potest l. si serui C. de noxal. cap. Cum dilectus de cõsuetud. licet, vt dictum est, Princeps supremus id possit: Tum, quia dicto Baldi respõdet Alexãd. in consil. 179. In causa Angelorum lib. 2. probatus à Decio consil. 170. debere limitari, vt tantum procedat, quando exprimitur in cõmissione, constare Principi de fama, sed quod nec illa expressio sufficiat verius videtur nobis, Quoniam, vt diximus in Commentario cap. Non licet 12. quæst. 2. §. 2. nu. 8. Illa videtur longè verior sententia, quam tentauit Felin. in d. cap. Quæ in Ecclesiarum nu. 66. & firmavit Decius ibidem nu. 27. & nos confirmamus in d. nu. 8. per illum textum in id singularem, & nouè inductum, quod Principi asserenti iusta de causa tacere aliquid, quando ea requiritur, vt illud iuste possit facere, non creditur, nisi aliundè appareat per præfatum cap. Non liceat & l. si forte, & doctrinã Barth.

ibidē ff. de cast. pec. & alia, quæ præfati, & nos addimus vbi supra. Nec obstat, quod etiam Innocentius idem sentiat, quod Alexand. in cap. Cum oporteat de accusat. ibi; Si non fiat mentio in literis de aliquo denunciante, sed tantum dictum sit: Ad audiētiā nostrā peruenit, tunc poterit procedere sine aliqua inquisitione famæ, Quia nec ipsi, nec alij animaduertent in proposito agi de limitanda lege naturali, & ideo necessariam esse iustam causam ad commitendum inquisitionē sine infamia: Tum, quod glossa à multis putata singularis in cap. 2. de accusat. lib. 6. verbo, fuerat, affirmat hanc partem, quando commissio manauit ad instantiam alterius, sed nullam rationem iustam reddit, nec reddere potest ipsa, neque qui eam laudant Felin. in cap. Iudicis officium col. 3. de offic. iud. & cap. primo col. 4. de rescript. & Hyppol. singul. 14. & alij alibi, cur non debeat idem dici in commissione facta motu proprio, cum nullo iure, nec vlla ratione probetur, quod clausula motus proprii suppleat causam iustā ad faciendum actum necessariā, præsertim iure naturali, vt in nostra quæstione; & illa quam Innoc. vbi supra, & quam etiam præfata glossa reddit, non facta mentione de illo, palā est inepta, nec probatur in capitulis, quæ ad eam citant, quod breuitatis gratia non demōstro latius: Tum, quod nemo auderet dicere: Alienationem rei Ecclesiasticæ factam per commissionem motu proprio datam valere, nisi de causa alienandi appareret, cōtra præfatum capitulum. Non liceat, & per nos ei addita. Quare magnanimi magniq; Christiani Commissarij esset, supplicare in tali casu, antequam inciperet inquirere Monarchæ committēti, vt dignaretur mittere sibi quam haberet de infamia informationem, vt eius copiam reo faceret, quo eam si iuste posset, elideret vti falsam, vel ex maleuolis ortam, & cui si non dignaretur mittere, quā humillime rescriberet non audere se suam sui que Domini animam periculo peccandi mortaliter legem Dei frangendo subicere.

Quarto quod inquisiturus specialiter virtute infamiz, vel alicuius ei æquipollentis, debet in primis super ipsa informationem suscipere, Quod tenuit Augustin. contra Angel. in lib. de malef. col. 18. vers. Tu autem, probatum ab Alciato in d. c. 1. de offic. ordin. sed melius reprobatum per Dec. in d. cons. 170. & ante illū ab Anan. cons. 19. visa inquisitione, & Fulgos. cons. 136. In causa citationis & Felin. in d. c. Qualiter col. 3. Pro quibus est casus in c. 2. de accusat. lib. 6. si bene perpendatur, quatenus habet: valere processum contra præsentem, & hoc non opponentem, factum, præsupponēdo tamen Iudicem male facere. Quibus addo, quod licet consensus inquisiti, vel taciturnitas eius præsentis, & non opponentis, sufficiat ad valorem processus; non tamen sufficit ad excusandum: Quia licet fur excusetur consensu Domini l. Inter omnes §. Recte ff. de furt. infamans tamen non excusatur consensu infamati, qui etiam se infamando peccaret arg. c. non sunt audiendi n. q. 3. vt post D. Antoni. 3. part. tit. 8. c. 4. §. 10. & Gaietan. 2. 2. q. 73. art. 2. tradimus in d. c. inter verba, & in c. 18. Manual. Confess. nu. 18. nec Iudici asserenti præcessisse infamiam, & eam sibi cōstitisse, credendum est, nisi ex processu id appareat, vt determinat Fulgos in cons. 107. incip. Super eo, probatus à Dec. in d. cōsul. 170. Pro quo est textus irrefragabilis in c. Quoniam contra de probat.

Quinto, Quod non est assentiendū Alciato viro alioqui oruditissimo, quatenus

tenus in d.c.1.de offic. ordin. dixit, posse contra regulares inquiri non præcedere infamia. Tum, quia eodẽ præcepto Decalogi 8. vetatur infamatio eorum, quo aliorum, imo magis, quia cæteris paribus eorum fama magis seruanda, vt colligitur ex vtroque Thom. 2. 2. q. 72. art. 3. relat. à nobis in d.c. Inter verba concl. 6. coroll. & in d.c. 18. Manual. Confess. nu. 43. Tum, quia licet Ioan. Andr. in c. olim col. 2. de accusat. id dixerit, non tamẽ probauit. Quia c. In singulis de stat. monarch. quod in id citat, loquitur de generali inquisitione, de qua nemo dubitat non prærequirere infamiam, nos autem de inquisitione speciali agimus: Tum, quia licet ordo procedendi contra regulares non seruetur adeo striçte, ac cõtra seculares quoad alia d.c. Qualiter 2. sub fin. quoad hoc tamen sic, vt clarè sentit Tho. 2. 2. q. 33. ad 4. & 5. & Gaiet. & Sot. vbi supra, & Vmbertus in reg. sancti August. & communis, sed neque sequendus est idem Alciat. qui paulo post dixit, posse in omnibus criminibus atrocibus absq; infamia inquiri, quod ante ipsum dixerat Angel. in d.l. si vacantia, efficaciter ab Aretino in d. cap. qualiter 2. confutatus, sed neque quod postea, cum dubitatione tamen, tenuit, quod toties potest Iudex inquirere sine infamia, quoties nõ præsumitur calumniosè id facere: Tum, ob ea quæ dicit Salic. in d.l. ea quidẽ col. 8. & Aret. in d. cap. qualiter nu. 59. Tum, quia ratio cur vetatur Iudex inquirere, non est, quia præsumitur calumniari, vt Bart. quem ipse citat ait in d. §. si publico, sed quia, vt dictum est, iure naturali incluso in 8. præcepto Decalogi prohibetur.

Sexto, Quod infamia nata post rei capturam, non sufficit ad inquirendum, nec antea nata, si non habuit ortum à personis honestis, nec tunc sola ad torquendum, secũdum Petr. de Anchar. concl. 153. non tamen amittit vim probandi eo solo, quod fuerit causa inquirendi, & quandam accusatoris personam gesserit, vt annotauit Aret. in d. cap. qualiter nu. 51. contra Panor. cum nec denunciator excludatur à testimonio, quamuis accusatoris vicẽ gerat, secundum Barth. in l. Diuus nu. 14. ff. de custod. reor. saltem quando non prosequitur causam, secũdũ Salicet. in d.l. ea quidem q. 12. C. de accusat. tametsi testes recepti super fama ante propositam inquisitionem non citata parte, citata ea, repeti debeant, vt ait Aret. vbi supra.

S V M M A R I A.

Inquiri potest ad impedienda crimina sine accusatore etiam ficto nu. 92.

Legi naturali fortiori cadit minus fortis, & consequenter legi de seruanda vita lex de seruanda fama nu. 92.

Hereseos in crimine inquiritur specialiter sine accusatore etiam ficto, non tamen sine aliqua suspitione nu. 93.

Correçtio fraterna quem excusat à denunciando hæretico nu. 93.

Inquiri potest sine infamia etiam in crimine læsæ maiestatis humane n. 94.

Denunciatio qualis ad inquirendum sufficiens nu. 95.

Denuncianti etiam officiali testanti de infamia non esse credendum nu. 95.

Inquiritur quando ob suspitionem iuris habitam pro infamia nu. 96.

*Suspicio qualis potest à Iudice haberi pro infamia ad inquirendum nu. 96
Indicia ob iudicialia qua ratione inquire potest nu. 96.*

91

Igelimum secundum queritur, An sit vllus casus exceptus à præfata lege, De non damnando sine accusatore vero vel ficto. Ad quam respondeo affirmatiuè.

Primus quidem casus est, in quo agitur ad impedienda & cuitanda mala futura, præsertim animarum, & tollendam occasionem illorum. In illo enim potest sine vlllo accusatore etiam ficto infamiz, vel ei æquipollētis procedi, secundum mentem Innoc. recep. in cap. primo de postul. Prælar. quæ colligitur à cōtrario sensu ex illis suis verbis (delicto contracto) Pro quo facit, quod clericus potest apprehendi à laico, ad obuiandum delicto futuro, secundum Panor. communiter recep. in cap. At si clerici inf. eod. & c. vt famæ de sent. excom. & quod ad eundem finem admittitur correctio fraterna secundum omnes de qua Math. 18. & cap. Si peccauerit 1. q. 1. & fortius, quod, vt diximus in cap. Sacerdos de pœnit. dist. 6. nu. 14. Omnes etiam priuati tenemur aliorum mortem & pericula, si possumus, vitare, iuxta illud Prouerb. 24. Erue illos, qui ducuntur ad mortem translatum in cap. Non inferenda 23. q. 3. facit cap. Quæto de sent. excomm. & §. 1. 83. dist. facit & fortissime, quod lex illa naturalis de non infamando, contenta in d. præcepto 8. illo casu non habet locum, quoniã occurrit cum illa lege, alia etiam naturali, videlicet Eripe illos, qui ducuntur ad mortem quæ fortior est lege illa de non detegendo occulto. Et per ea quæ latè tradidimus in capit. Sicut de consecr. dist. 1. constat, concurrentibus duabus naturæ legibus, contraria in aliquo casu dictantibus, standum esse illi quæ fortior est; fortiozem autem esse legem de seruanda alicuius spiritali vel temporali vita, quam legem de seruanda fama, ex eo vel maxime cōstat, quod sicut bona famæ bonis fortunæ præstant; ita bona famæ à bonis corporis excelluntur. In seruorum ff. de pœn. coniuictis, quæ tradidit glos. in l. pen. §. Ad crimen ff. de pub. Iudic. & melius in l. Seruum §. Publice ff. de procurat. & in cap. Veniens de accus.

93

Secundus casus est, hæreseos & Apostasiæ, in quibus sine accusatore vero vel ficto etiam infamiz specialiter potest inquiri cap. Excommunicamus §. Adiciamus de hæret. l. Apostatarū C. de Aposta. & l. Nullus C. ad leg. Iul. maiest.

Aduertendū tamè primo, Quod non potest procedi, nisi aliqua suspicione præcedente, vt ex cap. Vt officium de hæret. lib. 6. satis clare colligunt Ioa. And. Domin. & Franc. ibi & Aret. in d. cap. qualiter nu. 66. quin & meo cōsilio, nemo nisi timeatur fuga, ob solam suspensionem capletur: ob magnum famæ detrimētum, quod inde saltem de facto nascitur, Quod etiam Sanctæ inquisitionis officium seruat in Hispaniis.

Secundo quod §. ille Adiciamus ea ratione probat posse inquiri specialiter contra aliquem non præcedente infamia, quod verbum (dissidentes) in eo positum, secundum Ioa. And. communiter recep. includit non solum dissidentes à fide, sed etiam à communi cōuersatione honesta, puta si sunt laici non professi, & portant habitum regularem, vel quia non visitant Ecclesias, non audiunt verbum Dei, vel non colunt diem Dominicam, fortè colentes sabbathum, vel
clara

clara luce non comedunt, vel abhorret panis esum, in die dormiunt, vel nocte vigilant, vel vadunt nudi per totum corpus vel partem corporis, puta in pedibus vel similia.

Tertio, Quod ratio quare in crimine hæreseos possit contra aliquem specialiter inquiri sine accusatore & infamia, videtur esse, quia recidit in primum casum præfatum de vitando, & impediendo peccata futura, eo quod per contagionem & infectionem illius perducuntur, & transcunt in alios: Nam hæresis serpit vt Cancer, quippe quæ pestifera est cap. Vt inquisitionis de hæret. lib. 6. Vnde putarem, quod si esset suspicio contra aliquem, qui ante aliquot annos admisit hæresim, sed nullum infecit, nec timetur de vlla infectione, nõ debere contra eum inquiri specialiter, sicut neque qui corripuit fratrem, ita vt iuste credat eum vere resipuisse, nec probabiliter timetur de lapsu, tenetur eum denunciare, iuxta doctrinã Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. Et licet nos dixerimus in d. repet. c. Inter verba, raro id cõtingere, putamus tamen nunc frequenter id accidere in illis, qui per solam ignorantiam vel simplicem reuerentiam, vel imitationem parentum vel amicorum incidunt in illam, nec vllum eam docuerunt, quales multos hoc anno Iubileo Romam venisse à Confessariis accepimus, iuxta resoluta à nobis post alios prælud. l. nu. 10. & c. II. n. 17. Manual. Confess. Quamuis de incidentibus per solam ignorantiam, & simplicitatem dici possit, eos concipere quidem hæreses, hæreticos tamen non esse, nec excõmunicatos, modo credant implicate, quicquid Ecclesia credit. Tertius casus est, criminis læsæ
94 maiestatis humanæ, in quo secundum Barth. in d. extrauag. Ad reprimendum super verbo inquisitionis, ante illam etiã Iure Canonico non poterat procedi per inquisitionẽ, sine infamia, vel notorietate, sed post eam sic. Contra quem sic argui potest. Quod aut præfata extrauag. agit de crimine læsæ maiestatis occulto nondum perpetrato, sed ad perpetrandum parato, vel perpetrato, & cõtinuato, vel cuius iteratio, vel renouatio Iure timeri potest. Et hic casus pertinet etiam ad primũ, de obuiãdis delictis futuris, in quem finem semper licuit inquirere, vt dictũ est: Aut de iam patrato, sed omnino sopito, ita quod nullus timor est iterationis, vel renouationis, & hoc casu, vel nulla est notorietas, nec infamia, nec suspicio alicuius particularis criminis læsæ maiestatis humanæ, & hoc casu non potest habere locum inquisitio particularis, vt palam est. Aut est suspicio de aliquo crimine particulari, & etiã de eius Authore, & hoc casu locus erat etiam ante illam, Quia & super alio crimine licebat inquirere cum suspicione, quæ à Iudice pro sufficienti haberetur, vt dicitur infra nu. 96. Aut est aliqua suspicio de crimine, & nulla de Authore, & hoc casu locus erat etiam ante illam inquisitioni speciali, super crimine, cuius facti suspicio erat habita pro sufficienti: Quoad Authore autem omnino occultum, nulli speciali videtur locus etiam nunc: Ergo nihil noui videtur illa induxisse, Ad quod tamen responderi potest, præfata extrauag. nihil noui induxisse quoad casum, in quo crimen erat perpetrandum, neque quoad perpetratum, casu quo nulla suspicio esset de crimine, nec Authore, neque quo esset aliqua suspicio populi, vel vniuersitatis, de vtroque, vel de altero, sed solum quando interueniret aliqua suspicio Iudicis, vel alicuius particularis, vel aliquorum particulariũ. Volo dicere quod ante illã extrauag. poterat inquiri specialiter de præfato crimine

nondum patrato, quo ad obuiandum eius perpetratiōi, quoad patratum vero non: esto quod aliquis particularis, vel aliqui particulares scirent, vel suspicarentur de tali crimine, & nunciaretur hoc Iudici per d. cap. Inquisitionis de accusat. & ei cōcordantia, post illam autem sic: Adde tamen quod non sufficit suspicio resultans ex eo solo, quod sit factiōis suspecta, vel de genere suspectorū secundum Angel. in l. pen. C. de captiu. quem sequitur Bossius de crim. l. 1. maies. n. u. 116. Sed quia ex hoc sequitur, quod potest Imperator facere facultatem alicui reuelandi peccatum secretum, & Infamandi alium, vrgent argumenta supra n. 83. posita, ad probandam contrarium, quibus respondendum est, vt ibi.

95 **Quartus casus** ponitur communiter ille, in quo proceditur per denunciationem, quæ tamen exceptio inepta videtur, quia, Aut intelligitur de denunciatione Euangelica, de qua in cap. Nouit infra eod. & inepte excipitur: Tum, quia rebellio illa, qua non audit Ecclesiã, est accusator fictus, vt ex Tho. supra n. 81. declarauimus & ita non proceditur sine accusatore vero vel ficto: Tum, quia per illam non intenditur peccati punitio, Sed peccatoris emendatio: Aut intelligitur de denunciatione Iudiciali priuata, & inepte excipitur: Quia, per illam non damnatur denunciatus pœna criminis, Sed suum interesse denuncianti restituitur: Aut intelligitur de Canonica, & idem, quia per eam non intenditur punitio criminis, sed solum illius cessatio per not. in d. c. Nouit infra eod. Si autem intelligatur de denunciatione Iudiciali publica, quam aliqui denunciam vocant, non est casus diuersus à casu procedendi propter infamiam, vel notorietatem, quæ sunt accusatores ficti, siue nunciatio fiat per officialem publicam, siue per quemuis alium, quia illa non debet fieri, neque admitti, nisi super notoriis, vel famosis per d. l. ea quidem C. de accusat. emendatam per Budæam in l. ab accusatione §. Nunciatores ff. ad Senatuscons. Turpil. vbi etiã idem probatur, & tenet glossa vtrōque recep. per D. D. vt ait Salic. in d. l. ea quidem col. 4. Quod etiam præfatus Sotus determinat de rat. reg. memb. 2. q. 5. in princ. Et consequenter non proceditur sine accusatore vero, vel ficto: Addit tamen recte idem Sotus, quod Iudex non debet credere nunciati, etiam si sit officialis, quod crimen sit famosum, vel notorium, nisi aliter ei probauerit, & merito, quia alioqui quilibet officialis etiam vilissimus, posset efficere, vt quis etiam innocentissimus, & honoratissimus in custodia & carcere coniceretur, & impune grauissime de facto infamaretur, quod est absurdum, & ideo cauendū l. nam absurdum ff. de bon. lib. & c. dudum de przb. lib. 6. Aduertendum tamen dici posse, quod licet cum proceditur per denunciationem Euangelicam, aut Iudicialem priuatam, aut Canonica, non agatur ad punitiōem delicti, si tamen per illas vias illud manifestum fiat Iudici, poterit ille ex officio per viam inquisitionis procedere, orsa siue texta noua tela Iudicij, & punire illud, quemadmodum posset, si id Iudicialiter constaret ei per confessionem incidenter coram eo factam, vel per generalē inquisitionem, vt supra dictum est, sed tunc non procederet sine accusatore vero vel ficto, qui erit notorietas, vel infamia resultans ex illa probatione Iudiciali.

96 **Quintus casus** est, quo inquitur de morte Domini contra seruos iuxta l. in princip. & §. Occisorū ff. ad Syllan. & contra nautas nauis submersæ iuxta l.

Quoties

Quoties C. de naufrag. lib. 11. Sed nec hic satis caute excipitur, Quia in eo cum accusatore ficto nempe infamia, vel illi æquipollenti, (cilicet suspicione legis per eam habita pro sufficienti, proceditur. Quia licet nulla infamia hominum particularis sit contra præfatos Nautas vel Ieruos, est tamen quædam legis suspicio, quæ habetur pro æquipollenti infamiae, cõtra eos, vt pulchre declarat Salicet. in d. l. Ea quidem col. 9. Eadem est ratio de casu, in quo sine integra infamia, à Iudice tamen pro sufficienti habita, proceditur, vt aliquando procedi posse determinat Innoc. dilataratus per Antonium, Abbat. & maxime Aret. in c. Cum oporteat de accus. secundum quos Iudicis arbitrio relinquitur, quanta debeat esse illa, quod pulchre explicat Salic. vbi sup. col. 9. Admoneo tamen, vt in d. repet. admonui, quod famam non supplet suspicio Iudicis, vel alius particularis, sed suspicio populi, vel vniuersitatis, cuius opinio famosa desideratur, nec aliud sentiunt Inno. & præfati, quanquam aliqui recentiores aliud incaute putarunt. Volo dicere, quod licet non requiratur fama integra populi, semper tamen requiritur suspicio populi probata, ita quod non sufficiat suspicio Iudicis, vel alius particularis, ad hoc, vt Iudex etiam aliquando arbitretur illam suspensionem dignam, quæ suppleat famam.

Nec obstat quod Bart. in l. fin. ff. de quæst. (quem August. in fauorem Angel. vbi supra in verb. fama col. 2. allegat) dixit, sufficere indicia ad torquendum, Quia non sequitur ex hoc sufficere illa ad inquirendum, cum longe aliud sit, & à diuersis non fiat illatio l. Papinianus exuli ff. de minor. c. Ad audientiã de decim. vel certe intelligi potest de iudiciis Iudicialibus siue iudicialiter probatis, quæ quatenus pariunt quandam iuris notorietatem, possent pro infamia, & ficto accusatore haberi vt supra nu. 65. saluando Gaictanum diximus.

S V M M A R I A.

- Henricus de Moerendael auctori gratus, & commodus moritur nu. 97.*
Iudices multi nimium suo arbitrio vtuntur n. 97. præsertim in pœnis n. 98.
Iudex potest ex causa iuste augere, vel leuare pœnam, sed non alias nu. 99.
Causa augendi vel minuendi pœnam duplex intrinseca, & extrinseca n. 99.
Misericordia altera iusta, altera iniusta nu. 99.
Christi actio nostra instructio, sed non ad hoc nu. 99.
Princeps cur nequit pro libito remittere pœnam, vt Deus ipse nu. 100.
Iudices rogantium pro reis absoluendis stultos peccare nu. 101.
Iudicare aliqua esse iusta ea ratione præcipua, quod expediunt, multorum causa malorum nu. 102.
Iudicaturus iuste deliberet prius, An liceat, & deceat, quam expediat n. 102.
Pax Christianismo ob qua peccata parui habita forte negatur nu. 103.
Christianismi vnitatem quorum incogitantia discindit nu. 103.
Iustitiam qui facit omnis honorandus, quia Deo acceptus nu. 103.
Duces duo tantum orbi, cuius omnibus, & solis bonis præest alter, & malis alter nu. 103.

Bellum ex utraque parte pro isto frequenter haberi nu. 105.

Orari quid debeat in hostes nu. 103.

97

Igesimotertio loco illaturo mihi ex definitione præfata iusti Iudicij sup. n. 71. posita, grauius à multis Iudicibus nostra ætate errari, suo sensui & arbitrio plus satis in criminum punitione indulgentibus, occurrunt lacrimæ, tranquillum turbatur ocium, stupet ingenium dura & insperata morte mei Henrici de Morèdal Traiectensis, nobili de gēte prognati, iuuenis qui moribus ambiguum maior an ingenio, qui mihi à manibus, à pedibus, ab oculis, à studiis, à sacris precibus, & ab honesta iucundaque cōsuetudine cum primis omnium, quos in hunc, quem ago octogesimum secundum annum habui, mihi iugis, utilis, & dulcis amicus: Cui & si rapto à Deo, ne sanctum eius malitia mutaret intellectum, congratulari debeam, absentiam tamē eius, quem pro literularum mearum hærede funus habeo, æquo animo vix ferrem, nisi me pietas, & obedientia, qua in Deum esse debeo, merito cogeret meam sensilem, & rebellem voluntatē suæ iustissimæ subdere.

Hoc non factò, non fortuna cæca, sed diuina prouidētia in finem sibi notum disposito præpeditus, præfata illationem non dilatabo quantum conceperam, sed tantum dicam Primo, peccare multos Iudices, dum plus satis suo sensui & arbitrio indulgentes transgrediuntur illud c. primi de constit. Nemo in actionibus, vel Iudiciis Ecclesiasticis suo sensu, sed eorum scilicet canonum auctoritate ducatur, & illud Ambrosij c. iudicet 3. q. 7. bonus Iudex nihil ex arbitrio suo facit, & proposito domesticæ volūtatē, sed iuxta leges, & Iura pronunciat, statutis iuris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil præparatum, & mediatum de domo defert, sed sicut audit, ita iudicat, & sicut se habet natura, decernit, obsequitur legibus, non aduersatur, examinat causæ merita, non mutat, & reliqua, & contra c. r. de re iudic. lib. 6. quatenus habet, quod Iudex Ecclesiasticus, qui contra iustitiam: & conscientiam in grauamen alicuius partis per gratiam, vel per sordes, idest precium secundum Archid. ibidem, quicumque fecerit, incurrit suspētionem annalem, & irregularitatem, si ea durante se diuinis ingesserit, quam vereor multos incaute incurtere, quæ constitutio licet quoad has pœnas Iudices seculares non liget, ligat tamen quoad pœnam peccati mortiferi, & illati damni restitutionem, vt colligitur ex eius proemio quod lege naturali, & diuina omnes Iudices etiam laicos ligante nititur.

98

Secundo, quòd Iure quis miretur paucos collatione aliorum esse Iudices etiam inferiores, etiam sæculares, qui pœnas ipsas à Iure communi, vel particulari statutas sine augmento vel diminutione criminosis imponant: Alij quidem per ignorantiam, & imprudentiã Instur. de oblig. quæ ex quasi delict. nasc. in princip. Alij per misericordiam contra illud Deut. 19. Non misereberis illius & c. relat. in c. est iniusta misericordia 23. q. 4. Alij per odium, & iram augent contra c. Illa & c. ira 11. q. 3. Alij autem prece, vel precio l. f. C. de pœn. Iud. qui mæ iud. Alij ob inanem gloriam nimix clementiæ, vel seueritatis, contra illam Philosophicam l. Respiciendum ff. de pœn. ibi. Respiciendū est iudicanti, ne quid aut durius, aut remissius constituat, quam causa deposcit, nec enim aut

seueri

seueritatis, aut clementiæ gloria affectanda est, sed propenso iudicio, prout quæq. res expostulat, statuendum est, hæc ibi. Et omnes contra illam legem naturalem, diuinam, & humanam, qua iubentur inferiores seruare legem, & præcepta superiorum c. 2. de maior. & obed. l. Veluti ff. de iust. & iur. & contra leges, quibus tenentur omnes inferiores imponere pœnâ à Iure statutam l. 1. §. Sin autem ff. ad Turpil. & d. c. 1. de consti.

99 Tertio, quòd non excusat eos dicere quod Iudex potest pœnam augere, & diminuere l. quid ergo §. pœna grauior ff. de his qui not. infam. & l. Et si seuerior C. eodem tit. & l. aut facta §. si. ff. de pœn. translata in c. aut facta de pœnit. dist. 1. Non inquam hoc eos protegit, quoniam id procedit, quando subest iusta causa id faciendi, & non alias, vt tradunt glossæ recep. in d. §. pœna grauior, & in d. l. et si seuerior: Causa, inquam, vel intrinseca, quæ verè auget, vel minuit delictum, puta minor ætas, & discretionis paruitas l. auxilium §. in delictis ff. de minor. & ignorantia c. sicut dignum de homicid. vel extrinseca, puta notabile obsequium Reipub. præstitum l. Non omnis §. si. vers. Qui transfugit ff. de re milit. per quem aliquando putari posse diminui pœnam verè pœnitenti ob egregia in Rempub. merita non solum propria, sed etiam parentum, imo & fratrum. Non etiam prodest quod Iacob. 2. misericordia maximè commendatur, neq. quod Christi actio est nostra instructio c. Significasti de elect. Et quod Christus ob pœnitentiã remittit peccata c. Magna c. Dixi de pœnit. dist. 1. neq. quod remissio pœnæ videatur nulli nocere, & alicui prodesse, quod nõ videtur peccatũ arg. c. Denique 14. q. 5. & c. vit. de postul. Non inquam etiam hæc pro sunt. Tum quia Iacobus laudat misericordiam iustam, qualis non est illa, qua vitur Iudex contra legem sui superioris vt ait Ambros. in d. c. Est iniusta misericordia. Tum quia vt ait Thom. 2. 2. q. 67. art. 4. ad secundum: Alia ratio est de Christo Deo, qui est super omnia & contra quem principaliter delinquitur, & aliud de Iudice inferiori, qui est subiectus legibus, nec cõtra eum principaliter delinquitur. Tum quia vt idem Thom. ibid. subdit, & probatur optimè in d. c. est iniusta, remissio iniusta pœnæ nocet Reip. cuius interest crimina puniri c. vt famæ de sent. excomm. & lita vulneratus ff. ad leg. Aquil.

100 Quarto quod ex eo, quod de Deo dictum est non est inferendũ Monarchas pro suo libito iustè pœnas reis remittere posse. Tum quia non sunt omnino liberi vt ille, quippè qui subiecti sunt eius legibus naturali, & diuinæ c. Sunt quidam 25. q. 1. c. Quo iure 8. dist. Imo & suis propriis, quoad vim directiuam, licet non quoad vim coactiuam, secundum Thom. recep. 1. 2. q. 96. art. 5. & probatur per c. Cum omnes de consti. & annot. ei præsertim per Decium. Tum quia licet possent remittere iustè pœnas, vtendo clemẽtia, quæ est virtus mouens ad remittendum iusta de ratione pœnas legales, vt tradit Thom. 2. 2. q. 157. articu. 2. sicut per Epycciam temperatur ex æquo & bono rigor legum scriptarum, vt dictum est supra nu. 71. non tamen pro libito, & libera voluntate possunt id iuste facere in foro Dei, cui subiiciuntur, licet facta sæpe teneant etiam quoad forũ interius, vt vtiliter præ aliis declarasse mihi videor in Comment. de spoliis super c. non liceat 12. q. 2. §. 3. nu. 8.

Quinto, ex his inferri etiam Monarchas posse grauissime peccare condonando delicta præsertim absque consensu eorum, quos illa offenderunt, ro-

gantes item eos, ut id faciāt, & alios Iudices, ut alque iusta causa pœnas à Iure statutas remittāt: Vnde Possidonius in vita patris nostri Augustini fol. 5. pag. 1. innuit eum ab hoc abstinuisse, & raro, & non sine causa rogare solitum sæculares potestates, quo reos absoluerent: Quem imitati non semel negauimus literas pœnarum deprecatorias ad quosdam nobis amicissimos Iudices, Qua in re multi summates & infimates grauer peccant, obnixè rogantes, ut sui iuste vel iniuste absoluantur, cum id sit velle, & rogare ut Iudices peccent, quæ maxime non solum Iudicum, sed etiam aliorum Confessariis sunt memoranda.

- 102 Sexto loco aliquot alia me addere volentem interruptit febris à nonnullis pro vltima in me Atropi Catapulta æstimata, à qua iam liber id tantum admonbo, quod non leuis fomes est furiarum, quæ iam pridem orbem Christianum vexant, iudicare multa esse iusta, eo præcipue, quod nobis, aut nostris amicis vel heris, quibus à consiliis, & ministeriis sumus expediant, cum semper meminisse oporteat, in extraiudicialiter iudicando & deliberando tria per ordinem esse considerata, secundum Ianoc. in cap. Magnæ de voto, nempe, An liceat secundum æquitatem? An deceat secundum honestatem? An expediat secundum vtilitatem? Ita quod si non liceat, vel dedeceat, non est ultra progrediendum, esto expediat: Si autem liceat & deceat, tunc demum deliberandum, An expediat: Qua in re grauer Deum offendimus, qui pro affectu potius, quam pro ratione iustum iudicamus quicquid nobis, vel prædictis expedire videmus, idque quod peius est ardenter fieri cupimus & consulimus, & in id opitulamur: Equidem, ut alia taceam, vidi mea ætate tam in Hispaniis, quam in Galliis plurimos etiam eruditos, & egregie pios sibi, & suæ genti, suisque Regibus, & Dominis adeo affectos, ut nil dubitaret in fauorem eorum, nonnulla falsa & iniusta pro veris & iustis, & multa incomperta pro cõperts asserere, utque illis ea euenirent, vehementer cupere, & ad opitulandum pro vitili paratos se præstare, & quamlibet iuste contradicentibus vehementer irasci: Vidi etiam, & proh dolor video, vnius Monarchiæ, & gētis homines aliarum Monarchiarum & gentium subditos, eo solo quod illius vel illius gentis sint, odisse, turpisque notæ nominibus appellare. Et adeo quidē ut ab hinc circiter triginta annis in repet. cap. quādo de consecr. dist. 1. not. 19. nu. 92. scripserimus
- 103 vereri nos, ne Deus Opt. Max. negaret Christianismo pacem ob ea sola peccata, quæ subditi Cæsaris in Francum, & subditos eius, & contra subditi huius in illum, & subditos eius, male volendo, conuiciando, & dira imprecando, peccabant, parum considerantes illud Pauli ad Galat. 5. Si inuicem mordetis, videte ne ab inuicem cõsumamini, nec illud Pet. A& 10. relat. in c. ad decorem de instit. In omni gente qui facit iustitiam, acceptus est Deo. neque quod duo tantum sunt Duces nempe Christus Rex Regum, Apocal. 19. cuius signa omnes & soli, cuiuscunque sint gentis boni, sequuntur: & Beemoth Cacodæmonum Princeps, cuius meminit Iob. 41. & cap. Principium de pœnit. dist. 2. cuius signa omnes, & soli cuiuscunque gentis mali sequuntur, Quæ si consideraremus, facile iudicaremus multos nostræ gentis esse peiores aliquot aliarum gentium, & aliquot illarum meliores aliquot nostræ; & ita neminem eo solo, quod sit illius, vel illius gentis, oderimus, & damnaremus, quod maxime deberet conuiccionantes & cõfessarij persuadere, simul detertere ab orando Deum cum vulgo, ut quo

vt quoquo modo hostes perimantur, & eorum ciuitates diripiantur incendanturque, sed potius, vt resipiscant, male ablata restituant, pro iniuriis illatis satisfaciant, pacemque piam æquis cōditionibus dent & accipiāt, vt quos vnum baptisma, vna fides, & vna spes in vna eademque Ecclesia Romana cōiungit, vna etiam charitas vinciat, & in gloriam deducat æternam, Amen.

FINIS.

SYMMARIA.

- Confessarius quem bellantem, & bellum indicentem absoluet nu. 104.*
Iustum bellum quod requirat, & iniusta inter se vt differunt nu. 105.
Lex iustitiæ obligat restituere, non lex charitas & c. nu. 105.
Rex quos debet consulere in bello indicendo nu. 106.
Milites quos excusat ignorantia iniustitiæ belli nu. 106.
Irregularitate de nata ex homicidio quædam pulchra, in Rub. nu. 107.
Iohannes Facchinetus de Nuce præsul laudatus, in Rub. nu. 108.
Christophorus à Capite Fontium Generalis Minorū laudatus in Rub. n. 110.

T fatis fiat Typographo nolenti quod vllæ paginæ maneat albæ: Quæritur circa ea, quæ proxime de bello, & discordia sunt tacta.

An Confessarij absoluerè possint indifferenter indicentes bella, & bellantes, nisi destiterint, & satisfecerint? Pro cuius resolutione præsuppono primo, quod bellum iustum duo requirit secundum Innoc. receptum in cap. olim 1. de restitut. spoliat. nempe, vt indicatur à non recognoscente superiorem, & quod subsit causa iusta indicendi, puta vltio iniuriarum, vel repetitio rerum ablatarum, vt colligitur ex August. in lib. 83. quæst. relato à Gratiano in cap. dominus 23. quæst. 2. Aut religionis cōseruatio, cap. omni. 23. quæst. 8. Aut sui, suorumque defensio cap. scire eadem causa & quæst. Quod est verum de bello accepto proprie, vt ait Innoc. in d. cap. olim. nu. 8. siue specialiter de bello, quod fit pro Repub. in non subditos: Nam ad iustitiam eius, quod fit pro re priuata: vel publica in subditos, sufficit potestas legitima iuris naturalis, diuini, vel humani ad id faciendum, quale est bellum quo quis se, vel sua iuste defendit cum moderamine inculpatae tutelæ iuxta d. cap. olim & l. 1. C. vnde vi. Quale item est id, quod Iudex inferior indicit damnatis à se iuxta leges sui territorij instar dispositionis cap. 1. de homicid. lib. 6. vel faciendo facultatem occidendi licitori damnatū à se, vel capiendi delinquentē, & percutiendi, & occidendi eum, si restiterit. Quibus addit tertium requisitum Thom. 2. 2. quæst. 40. artic. 1. videlicet rectam intentionem ad promouendum bonum, vel vitandum malum.

Secundo præsuppono, quod multum refert, An bellum sit iniustum ex defectu duarum priorum causarum, an ex defectu tertiæ, scilicet rectæ intētionis:

Nam si est iniustum ex aliqua illarum, indicens, & bellans non solum peccant mortiferè, sed etiam tenentur damna data restituere: si autè solum est iniustum ex defectu rectæ intentionis; peccant quidem etiam mortiferè, sed non tenentur restituere, si bellū alioqui fuerit iustum, vt vtiliter annotauit Gaiet. in d. att. primo. Vnde licet occidens mala intentione hominē iustè damnatū à Iudice, licet peccet, non tamen tenetur ad restituendum vestes occisi, quas ex officio lucratur, vt idem ibidem dixit: Cuius, quæ quotidiana est, decisionis Gaietani ratio; quam ille non reddit, illa est, quod illa sola peccata, quæ fiunt contra leges iustitiæ specialis, obligant peccantem ad restituendum, non autem illa, quæ solum violant leges charitatis, & aliarum virtutum, vt diximus in Apolog. lib. de reditib. eccles. quæst. 2. monit. 7. post Alex. Halen. Adrian. & alios ibidem citatos, & etiam in cap. inter verba II. quæst. 3. concl. 6. nu. 714. & in Manual. cap. 24. nu. 7. Et qui bellans peccat ob solam malam intentionem animi, non peccat contra leges iustitiæ specialis, quæ versatur specialiter circa actus exteriores, & in reddendo debitum æquale, vt copiosè colligitur ex prædicta Apologia quæst. 2. monit. 1. & 2.

106

Quibus præsuppositis Respondeo ad quæstionē primo, quod confessarius non potest iustè absoluerè indicentem bellum iniustum defectu autoritatis, vel iustæ causæ, nec bellatē in eo, nisi destiterit, & damna restituerit, vel nisi iusta ignorantia excusetur, quia venia non datur nisi correcto cap. venia de reg. iur. lib. 6. nec nisi restituenti cap. peccatum eodem tit. nec ignorantia, nisi iusta excusat. 1. quæ. 4. §. notandum, & cap. ignorantia cum ei notatis de reg. iur. lib. 6. Dixi *iniustum defectu autoritatis vel causæ*; quia si est iniustum solo defectu rectæ intentionis, sufficit eam rectificare per dicta in secundo præsupposito. Secundo, quod superior indicens bellum non excusatur eo solo, quod credat esse iustum, vt exertè eruditissimus Franciscus à Victoria in relect. de iure belli nu. 22. ait, quia vt ille ibi probat, oportet eum diligenter examinare iustitiam belli, audiendo rationes aduersarij, & cum eo æqua offerente conueniendo, consultis in id vicis probis & sapientibus, & ab odio, ira, & cupiditate liberis. Tertio quod, vt idem ibidem ait, Senatores, & alij subditi ad deliberandum de bello vocati, non excusantur, nisi diligenter iustitiam belli expendant, & suas sententias libere dicant: Tum quia vt ipse sentit, periculum esset Reipub. vt solus Rex, qui potest errare, id definiat: Tū quia, vt ait Innoc. receptus in cap. 2. num. 4. de his quæ fiunt à maio. parte cap. habens vocem in capitulo non solum potest, sed tenetur cōtradicere alijs, qui iniusta decernūt. Quarto, quod nec præfati subditi maiores, nec alij minores scientes bellum indictum esse iniustum, excusantur à peccato, & restitutione, si nauēt ei operā, vt exertè diffinit præfatus à Victoria, vbi supra nu. 22. & ante illum Ioan. maior in 4. dist. 15. q. 15. col. 6. & 7. & probatur eo, quod contraueniens conscientiæ peccat. c. fin. de præscript.

Quinto, quod alij subditi minores excusantur, credendo bellum à suo superiore indictum esse iustum, quia non tenentur ad discutiendas causas iustitiæ belli à superiore indicti, per rationes quas idem à victoria subdit. Pro quibus est casus in cap. quid culpatur 23. q. 1. quatenus habet, quod subditus iubente superiore potest rectè bellare, Si non est ei certum id, quod iubetur, esse cōtra legem

legem Dei, licet non sit certum esse secundum eius legem, per quem cōtextum probatur etiam id, quod supra dictum est, subditum, qui scit bellum indictum à superiore esse iniustum, non excusari à peccato, si eum iuuet, quia peccanti consentit & opitulatur, consequenter peccat. c. 1. ad Roman. & c. 1. de offic. deleg. Quod ipsum ait dicendum idem à victoria de his, qui per ignorantiam affectatam, vel crassam ignorat iniustitiā belli, & credunt esse iustum: Alioqui enim subditi Regum infideliū pugnantes contra nos excusarentur, & milites crucifigentes Christum Pilato suo superiore iubente, & populus Iudæorū, qui persuasus à maioribus, clamabat: Tolle, tolle, crucifige &c. fuissent excusati: quod est contra omnium sententiam.

107 Sexto ex his inferri illud quotidianum Ioan. maio. vbi supra, scilicet non excusari eos, qui militant Principi alieno, indiscussa causa belli, quia cessat in eo ratio obediētiae, quæ excusat subditum obediendo in dubio, per prædictam cap. quid culpatur. & trad. à Thom. 2. 2. quæst. 104. art. 5. Inter prædictum tamen à victoria, & Adrian. quodlib. 2. quæst. 2. videtur dissentio quotidiana de subdito dubitante de iustitia belli à suo superiore indicti, & bellante. Adrianus enim ait, peccare, quia non solum peccat faciens contra cōscientiam certam, sed etiam contra conscientiam dubiam, cap. Si quis autem 2. de pœnitent. distinct. 7. adiūctis multis quæ ibi à n. 81. adducimus: A victoria vero dicit, non peccare, eo quod licet dubitet de iustitia belli, certus est tamen, quod debet in dubio superiori obedire. Nobis videtur difficile posse quæ dubitare de iustitia præcepti superioris, & nō dubitare de obediētia ei debita, quoad illud. Quarè arbitramur Confessariū debere dicere eiusmodi subdito, vt deponat dubietatem de iniustitia belli, credendo esse iustum, eo quod nescit, nec tenetur scire esse iniustum, & potest probabiliter credere esse iustum propter authoritatem superioris, & id credendo iustè bellare per supradicta.

Septimo, Quod circa dicta præfati à Victoria dubitari potest, quod in aliquot locis præsupponit non licere occidere iustè pugnātes, & in nu. 32. cōcedit, quod licet non possit esse bellum iustum ex vtraque parte, Seclusa ignorantia probabili, per eam tamen fieri potest, quod sit verè iustū quoad vnam partem, & probabiliter credatur esse tale, quoad alteram, quo casu vtriusque exercitus iustè pugnat, & vtrique licet alterius milites iustè occidere. Quarè arbitror dicta Viri vnde quaque doctissimi ira concilianda esse, vt non liceat occidi iustè pugnantes ab his, qui sciunt, vel debent scire eos iustè pugnare, sed sic ab eis, qui nesciūt eos iustè pugnare, imò probabiliter credūt eos iniustè id facere.

Octauo, Quod ex differentia posita supra inter bellum iniustum ratione defectus iustæ causæ, vel authoritatis, siue potestatis, & inter iniustū ex defectu rectæ intentionis, & ratione reddita pro illa, scilicet, quod defectus rectæ intentionis non facit actum esse contra legem iustitiæ, sed contra leges alterius virtutis, inferitur primo, Quod sicut bellum iniustum solo defectu rectæ intentionis in bellādo non obligat ad restitutionē, ita nec bellum iniustum defectu aliarum circumstantiarum, modo adsint potestas, & causa legitima bellandi: Tum quia cum defectus rectæ intentionis non faciat vt actus sit contra leges iustitiæ specialis, minus id facient aliæ circumstantiæ præsupposita potestate, & causa legitima, Quia circumstantia finis est potior aliis iuxta Tho. recep. in 1. 2.

quæst. 7. art. 4. & q. 18. art. 4. & 6. Tum quia defectus circumstantiæ personæ ad iustè bellandum, non efficit, ut quis bellans in bello alioqui iusto incurrat eam irregularitatem, quam incurreret si bellum alioqui esset iniustum, ut probat cap. penult. de homicid. inductum sic: Certum est, quod omnis bellas, & fauens, bello iniusto fit irregularis, si quis occidatur in eo etiam ab alio, & etiam si ipse non percusserit, ut ait Innoc. recept. in d. cap. pen. per cap. sicut dignum §. fin. eodem tit: At præfatum cap. penult. probat clericum, cui ob circumstantiam personæ non licet pugnare manu propria, etiam in bello iusto, non incurrare irregularitatem, si bellum erat contra infideles inuadentes, licet multi occidantur, & ipse pugnet manu propria, & percutiat aliquos, modo neminem occidat, & non alia ratione, quam quia licet bellum esset iniustum ob circumstantiam personæ, erat tamè iustum ex causa, & legibus iustitiæ specialis, ergo propositum. Quæ inductio visa fuit placere nuper admodum Illustri eidemque eruditissimo, integerrimoque viro, Domino Ioâni Facchinetto de Nuce, Neocastrensi Præsuli Reuerendissimo, multisque nominibus mihi suspiciendo, cum eam coram D. eius Reuerendissima in quendam scopum collimassem.

Secundo infertur Conclusio maximi ponderis, & quotidiana, nempe quod homicidium voluntarium factum autoritate legitima, & iusta de causa, non parit Irregularitatè indispensabilem, de qua in c. miror. 50. dist. & c. 7. de reform. sess. 25. Concil. Trident. licet sit iniustum, defectu rectæ intètionis, vel alicuius alius circumstantiæ personæ, loci, temporis modi &c. præfatū enim cap. penult. probat iustam causam occidendi cōcurrente autoritate legitima id faciendi, plurimum excusare ab irregularitate opitulantem occidere etiam iniustè ob circumstantiā personæ, adeo quidè, quod per opulationē etiam percutiendo, eam non incurrit. Deinde quod per superius dicta probatur huiusmodi homicidium non esse iniustū legibus iustitiæ specialis, nec obligare ad restitutionē.

Tertio, quod sicut non contrahitur Irregularitas nisi in casibus expressis à Iure cap. is qui de senten. excomm. lib. 6. ita à simili videtur, quod Irregularitas indispensabilis non cōtrahitur nisi in casibus expressis à Iure. At nullo Iure exprimitur Irregularitatem indispensabilem oriri ex homicidio iniusto ob defectum circumstantiæ finis, personæ, vel alius, modo autoritas, & iusta causa occidendi subsint.

Postremo quod tam facile & gratiosè sœ. recor. Pius V. dispensabat cum multis præsbjteris constitutis in sacris etiam religiosis, qui in illa felicissima contra Turcas habita Victoria anno 1571. occiderunt aliquos eorū, ea ratione, quod licet contra leges suorum ordinum & Religionum peccassent manibus propriis occidendo, & ita incurrissent irregularitatē iuxta cap. pen. de homicid. non tamen incurrerunt præfatam indispensabilem, quia suberat autoritas, & causa legitima. Quæ in hoc imitatur Sanctissimus D. N. Greg. XIII. dispensando sæpè cum his qui in bellis iustis hæreticos vel alios occiderunt.

Tertio infertur rectè responsum esse de subdiacono qui Iudicè criminalem agens, rectè quoad leges iustitiæ specialis condemnauit quosdam ad mortem, incurrisse quidem irregularitatem, sed non præfatam indispensabilem, quia licet occidisset iniustè ob circumstantiam personæ, non tamen ob defectum autoritatis, vel causæ iustè occidendi.

Quarto,

Quarto, quod qui inuasus non potens mortem aliter vitare, occidit inuasorem, mala intentione, & ad vindictam, sed alias cum moderamine inculpate tutelæ, licet peccet mortiferè, non tamè incurrit irregularitatè, neque obligationem ad restituendum damnum, quia non occidit illum contra leges iustitiæ specialis, imo secundum illas l. vt vim ff. de iustit. & iure. adiuncta Clemen. 1. de homicid. & l. 1. C. vnde vi. Quibus cõsequens est, cum qui inuit inuasum occidètem inuasorem, qui aliter non potuit mortem euadere, non fuisse factum irregularem, si ipse non occidit eum, etiamsi percussit per dict. capit. penult. de homicid. neque si ipse occidisset, incurrisset præfatã irregularitatè indispensabilem, licet sic dispensabilem, argum. gloss. singul. Clemen. 1. de homicid.

Quinto, rectè responsum fuisse illi, qui comitatus fuit lictores missos à prætore ad capiendum, & occidendum Bannitos, quod nullam incurrit irregularitatem, si propriis manibus non occidit, neque indispensablem, si propriis manibus id fecit, etiamsi clericus fuerit, quia non occidit iniuste ob defectum autoritatis, vel causæ, sed ob circumstantiã personæ, & ita non contra leges iustitiæ specialis, sed alias charitatis, vel sui ordinis. Quæ omnia sunt addenda nostro Manuali Confess. cap. 29. nu. 220.

Tanta de iudiciis vsurpatis, iniustis, & inordinatis prolocutus, moneo lectorem, operæ se precium facturum, si legerit autem de fidei maiorum defensione librum, quem nuper ædidi Pientissimus, idemque eruditissimus, & Generalis Illustrissimi ordinis Franciscanorum, Pater in Christo Reuerendissimus Christophorus à Capite Fontium, in quo perspicuè demonstrat, plurimos circa iudicium de fide Catholica nostri temporis hæreticorum abusus: primo vsurpando sibi iudiciũ: Secundo malè recusando præsules, & Inquisitores: Tertio respuendo, & maledictis incessendo Pontificem Max. Leonem decimum, in id ab eisdem sponte deletum: Quarto detrahèdo Parisiensi, & Louaniensi Academiis, ad quas à Leone impudèter appellarunt: Quinto, elevãdo authoritatem Conciliorum Oecumenicorum, & aliorum, posteaquam se illis parituros promiserunt: Sexto, recurrendo ad Cæsarem, & alios Principes laicos quibus cognitio de spiritualibus, præsertim de hæresibus veratur: Septimo, renuendo bonam partem eorum tanquam incompetentem, eo solo quod eos condemnauit: Octauo, ad se solos solumque suum iudicium recurrendo, dum solum populum à se deceptum, & solam scripturam sacram solo suo proprio modo intellectam, omnibus omnium antiquorũ interpretum reiectis scholiis Iudicem faciant: Nono quod iudicant, & iudicare procurant inauditis catholicis, nulla eis se defendendi copia facta: Decimo quod inflammant Iudices, quos serenos esse oportet, contra catholicos imponendo eis multa, quæ cane peius & angue oderũt. Vndecimo, Quod iudicibus in id à se deletis duo contraria persuadent, nempè, quod sufficiat sibi ad hoc iudicium cognitio linguarum, vel lectio alicuius eorum libelli, vel auditio concionis, & quod non suffecerit in id tota doctrina Pontificum, Conciliorum, Academiarum, & innumerorum doctorum sacrorum, & scholasticorum, qui à 1500. annis & amplius floruerunt, & alia quæ dulcius inde colligas.

RELEC

The text in this section is extremely faint and largely illegible. It appears to be a list or a series of entries, possibly related to the title 'DE INDICIBUS'. The text is oriented vertically on the page.

The text in this section is also extremely faint and largely illegible. It continues the list or series of entries from the previous section. The text is oriented vertically on the page.

RELEC

RELECTIO C. NOVIT DE
 IUDICIIS NON MINVS SVBLIMIS
 quam celebris, pronunciata anno 1548. coram fre-
 quentissimo, eruditissimo, ac maxime illustri audito-
 rio in inclita Lusitaniae Conimbrica per Martinum
 ab Azpilcueta Iureconsultum Nauarrum, tunc eius
 in sacra facultate Canonum primariae functionis
 gymnastam, decennio vero ante, eodem munere in
 praeclearissima Salmantica functum, & ante annos
 circiter 20. iam iubilatum seu rude donatum. nunc
 autem hoc anno 1575. maxima de causa in vrbe resi-
 dentem & in sacrae poenitentiariae Praetorio Doctoris
 Decretorum officio fungentem.

*Premisso in rubricam eiusdem tit. auctario utili, quotidiano,
 & resolutio, additis item sub hoc signo * quibusdam,
 quae in hac secunda aditione occurrerunt, praefati
 lectoris & auctoris aetate apta.*

P R A E F A T I O.

DE more huius nostrae (quae mire floret) Academiae interpreta-
 turus iterum unum est capitulum, quae superiori anno in hoc tit.
 de iudic. interpretabamur: legi, amplissime rector, Patres
 & senatores grauissimi, magnificentissima, & cuiusque ordi-
 nis ornatissima concio. c. hoc Nouit. de iudiciis multis no-
 minibus celebre, stylo alio, quam solito relegendum. Cum
 enim nunquam antehac, neque in Gallis, neque in Hispaniis plures, quam
 singulos scopos singulis relectionibus pronunciandis praefixerimus: Huic ta-
 men, ob varietatem rerum disputandarum, varios praestituemus, senexque nouo
 utar stylo. qui tum demum faelix erit, si tu, O optime Iesu, idemque maxime
 tuus, rem tuam orsis, prosperos praestiteris successus: praestiteris noscere
 hoc caput, quod omnia te nosse, nihilque latere iam pridem clamat. Quod te
 praestatarum haud dubito, si tua mater illa vna deus, illa vna uirgo, illa
 illa omnium vnum commune asylum Maria, cum Petro & Paulo quibus hic

dies facer est, nobis tamen hoc conciliarit: quam, ut de more faciat, supplex oro & flagito.

Hac ope fore spero, ne post, xviii. authorum excelsa, quæ ipsis immortalē gloriam pepererunt, commentaria, nostra hæc, licet humiliora, cuiquam videantur superuacanea, & quibus actum (quod aiunt) agatur: Tamen agnoscamus, quanto intervallo alij eorum, in aliis nos superent, & meminerimus vnum eorum Andream Siculum virum omnium cōsensu omnigena eruditione clarum, affirmare hoc capitulum esse famosum, quotidianum, & elegans, ege- reque ad sui enucleationem summo, & excelso Doctore, & in vtraque cen- sura facile principe: imo, & ut nobis videtur, diuinarum legum mediocriter saltem perito.

Dicturus autem de rebus summis, iisdemque summe controuersis, iam non tam ut disputem, quod iunior faciebam, quam ut, veluti pronūciem, testatum esse volo, (quod nunquā non soleo facere, etiā cum sermo futurus est de rebus humilibus, iisdemque extra controuersiam positis) ea me videlicet mente dic- turum, ut nolim vel trāsuersum (ut aiunt) vnguē secedere à Romana, quæ vna est omnium magistra, ecclesia, neque ab huius Academia, ac vestra, quæ gra- uissima est, censura.

I. Notabile super exordio, scilicet, Nouit ille, qui nihil ignorat.

S V M M A R I A.

- 1 Deum omnia nosse quadruplici iure probatur.
- 2 Fratrum minorum templa, cur præ se ferre debeant paupertatem.
- 3 Natura naturans Deus.
- 4 Dei conspectum nemo fugere potest. Nec latet eum etiam cogitans nu. 5.
- 6 Scientia Dei non ponit necessitatem futurorum.
- 7 Deus est sua ipsa rerum omnium notitia.
- 8 Dei scientiam non augeri. Nec variari nu. 9.
- 10 Dei scientiam parum meminit qui nu. 10. & 11.
- 12 Dei scientiam miminisse saluberrimum.
- 13 Frustra petit, quæ quis intus habet.
- 14 Interrogans non videtur fateri, nisi &c.
- 15 Peccata Deo abscondita.
- 16 Deus sciuit olim, quod nūc nescit: & quomodo Deus intelligit, quod Deus non intelligit nu. 22.
- 17 Scire more humano & scire more diuino.
- 18 Interrogare ut discas, & ut alius discat &c.
- 19 Scire secundum presentem iustitiam: & scire secundum aternam.
- 21 Scit Christus ut homo: & ut Deus.

dies facer est, nobis tamen hoc conciliarit: quam, ut de more faciat, supplex oro & flagito.

Hac ope fore spero, ne post, xviii. authorum excelsa, quæ ipsis immortalē gloriam pepererunt, commentaria, nostra hæc, licet humiliora, cuiquam videantur superuacanea, & quibus actum (quod aiunt) agatur: Tamen agnoscamus, quanto intervallo alij eorum, in aliis nos superent, & meminerimus vnum eorum Andream Siculum virum omnium cōsensu omnigena eruditione clarum, affirmare hoc capitulum esse famosum, quotidianum, & elegans, ege- reque ad sui enucleationem summo, & excelso Doctore, & in vtraque cen- sura facile principe: imo, & ut nobis videtur, diuinarum legum mediocriter saltem perito.

Dicturus autem de rebus summis, iisdemque summe controuersis, iam non tam ut disputem, quod iunior faciebam, quam ut, veluti pronūciem, testatum esse volo, (quod nunquā non soleo facere, etiā cum sermo futurus est de rebus humilibus, iisdemque extra controuersiam positis) ea me videlicet mente dic- turum, ut nolim vel trāsuersum (ut aiunt) vnguē secedere à Romana, quæ vna est omnium magistra, ecclesia, neque ab huius Academia, ac vestra, quæ gra- uissima est, censura.

I. Notabile super exordio, scilicet, Nouit ille, qui nihil ignorat.

S V M M A R I A.

- 1 Deum omnia nosse quadruplici iure probatur.
- 2 Fratrum minorum templa, cur præ se ferre debeant paupertatem.
- 3 Natura naturans Deus.
- 4 Dei conspectum nemo fugere potest. Nec latet eum etiam cogitans nu. 5.
- 6 Scientia Dei non ponit necessitatem futurorum.
- 7 Deus est sua ipsa rerum omnium notitia.
- 8 Dei scientiam non augeri. Nec variari nu. 9.
- 10 Dei scientiam parum meminit qui nu. 10. & 11.
- 12 Dei scientiam miminisse saluberrimum.
- 13 Frustra petit, quæ quis intus habet.
- 14 Interrogans non videtur fateri, nisi &c.
- 15 Peccata Deo abscondita.
- 16 Deus sciuit olim, quod nūc nescit: & quomodo Deus intelligit, quod Deus non intelligit nu. 22.
- 17 Scire more humano & scire more diuino.
- 18 Interrogare ut discas, & ut alius discat &c.
- 19 Scire secundum presentem iustitiam: & scire secundum aternam.
- 21 Scit Christus ut homo: & ut Deus.

T quanquam ex supradictis 18. commentantibus soli sex, & hij quidem leuiter tetigerint hoc exordium, scilicet, Ioh. Andr. Petrus ab Anchar. Antonius à Butr. Paormitan. Andr. Sicul. & Decius: Ipse tamen altius id tractandum duxi, quo etiam intra iudiciorum strepitus cōtemplantes illam interminā Dei scientiam maiore amore, ac timore id, quod apud Prudentium est recolamus: Speculator astat desuper, qui nos diebus omnibus, actusque nostros prospicit à luce prima in vesperum. Ergo sex prædictorum mentem sequutus colligo

- 1 primo, † Deum omnia nosse. Quod iure Pontificio, Cæsareo, ac diuino, tam supernaturali, quam naturali, demonstratur. Præmo quidem Pontificio, eo, quod Innoc. 3. hic sentiens de Deo, ait, nihil eum ignorare. Qui idem in c. A nobis 2. de sententia excommunic. dixit, ipsum nec fallere, nec falli posse: licet ecclesia sæpe fallatur, & fallat. Quodque Urbanus in c. Erubescant 32. d. appellat, eum secretorum cognitor ē. Et Euaristus, omnia nuda: & aperta esse oculis eius pronunciat, in c. Deus omnipotens 2. q. 1. Et Augustinus in c. Deus quando 24. q. 3. ait, ipsum nec fallere qualitatem peccati, nec peccantis affectum. Sed & Nicolaus 5. in c. Fundamenta §. Proinde de elect. lib. 6. appellat, Deum infallibilem, & omnia scient ē. Qua ratione cōcilium Viennense determinauit,
- 2 in Clem. Exiui. de verb. signifi. §. Quamuis, † fratribus minoribus non debere esse ampla templa, nec nimium multa, vel nimium preciosa ornāmēta, quibus Deo seruiant: nec esse eorum illa illi curent, quando Deus etiam absconditorum est cognitor, & potius respicit animum, quam manum.

- 3 II. Idipsum Ostendo iure Cæsareo, eo quod Paulus iureconsultus in l. Sed & si restituatur §. si ff. de iudic. ait, in natura omnia certa esse. † Naturā autem, de qua ille agit, dicebat glos. l. Respicendum ff. Si certum pe. esse naturam naturātem, hoc est, Deum ipsum, & omnia scire. Quia mille anni ante oculos suos, tanquam dies hesternā, quæ præterit. Et in l. i. in princ. C. de vet. iur. enu. ait Iustinianus, A prouidentia diuina totius mundi elementa processisse, & in orbe terrarum disposita esse: nouit ergo illa Deus. Quia nihil volitum vel dispositum, quin prius cognitum, secundum Augustinum. Glo. item, per iocum (vt ipse credo) narrat in l. 2. §. 1 ff. de orig. iur. de illo Græco, qui nutu disputaturus cum Romano, manum leuauit apertam, innuens, omnia esse Deo aperta.

- 4 III. Idem probatur iure diuino supernaturaliter dato, eo, quod 1. Regum c. 2. Deus dicitur scientiarum Dominus, & cui præparantur cogitationes. Et c. xv 1. Ipse dicitur intueri etiam corda. Et apud Paulum ad Hebræos 4. Nulla creatura est inuisibilis ipsi. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Et prophetarum clarissimus Psal. 138. alloquens Deum, aiebat: Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam: † Si ascendero in cælum, tu illic es Si descendero in infernum ades. Cui alludēs glo. c. Et venit de pœ. d. u. meminit illud: Quo fugis Encelade, quascunque accesseris oras, sub loue semper eris, bene fac si viuere quæris.

- 5 IIII. Idipsum probatur iure naturali, eo, quod Thales apud Laertium interrogatus, an lateret Deum iniuste agens, respondit: † nec cogitans quidē. Et Aristoteles li. de bo. fortu. Deum (inquit) videre præsentia, præterita, & futura. Homerus item Odissæ 4. *Ἰσοὶ δὲ πάντα ἴσασσι*; Di. omnia sciunt, Sed & apud

Maronem Ilicenus monebat Carthaginenses: Si genus humanum, & mortalia remittis arma: At sperate deos memores fandi, atque nefandi. Facit & illud celebre: Deus est, cuius centrum ubique est, & circumferentia nusquam.

V. Confirmatur, eo, quod Deus novit & futura contingentia. Et non solum in suis causis: sed etiam in seipsis, iuxta illud Psal. 37. Qui finxit sigillarim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum scilicet hominum, quorum opera maxime sunt contingentia. Quippe quæ manant à libero arbitrio c. Si enim §. Liberi enim arbitrij de pœ. d. 2. Et quod maxime admitandum est, ita illa cognoscit, † vt sua præscientia non efficiat illa necessaria: sed pura contingentia maneat, iuxta Magistrum, & alios in 1. dist. 28. & Tho. 1. par. q. 14. art. 13.

VI. Probatut eo, quod Deus Opt. Max. non solum habet omniū notitiam, † imo est ipsa sui, & omniū vna simplicissima notitia. Hoc est enim Deo esse, quod sapientem esse, secundum August. lib. 7. de Trin. Nam quicquid in Deo est, Deus ipse ratum est c. Productior de pœn. d. 3. Probatut in c. Firmiter verbo simplex de summa Trinita. vbi gl. mihi singularis ait, in Deo neque esse compositionē illam, quæ est partis ad partem: nec illam, quæ formæ ad subiectum: nec illam, quæ generis ad speciem.

Ex quibus inferitur primo, illud Petri Lombardi recētorum theologorum ducis & aurigæ, in lib. 1. dist. 39. scilicet † Diuinam scientiam nec augetur quidem, nec minuitur: sicut nec sua ipsa essentia augetur, vel minuitur.

II. Inferitur illam quam demiratur, Dei omniscientiā stabilem esse, atque manentem, † nullaque ex parte variari, docēte Iacobo 1. c. suæ epistolæ catholice: Apud Deū non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio. Quod etiam ad eius scientiam pertinere ostendit Tho. 1. part. q. 14. art. 15.

III. Inferitur, incogitantiam illam nostram Christianorum, qua † multa peccata secreto peccamus, minime publice illa peccaturi, ad quandam impietatis speciem, vel certè pietatis nonnullam obliuionē quodammodo accedere. Qui enim credimus firmiter, & simpliciter confitemur, omnia etiā abditissima quæque, nuda esse Deo, & aperta: qua fronte occulte plus, quam palam audeamus peccare?

III. Inferitur, operæpretium facturum eum, qui meditabitur illud Ecclesiastici c. 23. Omnis homo, † qui transgreditur, dicens: quis me videt? tenebræ circundant, & parietes cooperiunt me, & non intelligit, quod omnia videt oculus Dei: nec cognouit quoniam oculi Domini sole ipso lucidiores sunt, circumspicientes omnes vias hominū, & eorum corda intuentes: hic in plateis ciuitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabitur, & erit dedecus omnibus hominibus, eo, quod non intellexerit timorem Dei.

V. Inferitur † esse saluberrimū nobis sæpe versare mente, illud patris nostri Aug. in suæ regulæ c. 3. Nempe: Nec putare debet, qui peccat se non videri, cum hoc facit: videtur enim omnino, & à quibus se videri non arbitratur. Sed & si lateat & à nemine hominum videatur, quid faciat de illo desuper inspectore, quem latere nihil potest? An ideo putandus est non videre: quia tanto videt patientius, quanto sapientius?

Contra tamen hoc notabile, ac omnia ex eo illata faciū: quatuor. Primum, quod Genesios 18. c. narratur, dixisse Dominum Abrahamo: Descendam & videbo

videbo an clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita, vt sciam: Et transfertur in c. Deus omnipotens 2. q. 1. & in c. Qualiter 2. de accusa-
 13 tioni. Ecce, quod descendit, vt videat, & scita ergo ante nesciebat. † Frustra enim labores, si quæ petis intus habes c. Examinata de iudic. Instit. de act. §. 1.

II. Facit, quod qui interrogat, ignorare videtur interrogata c. Iudicantem
 30. q. 5. l. 1. ff. de interrog. action. vbi. Bar. nu. 6. ait: Interrogationem fieri ad cer-
 14 tificationem † & ideo non videri fateri, quisquis interrogat, secundū eundem
 ibidem, & in l. 2. §. Quod obseruari C. de iurciur. prop. cal. dan. nu. 19. & Panor
 in c. fi. col. 5. de confess. quicquid glo. & Archid. dixerint in c. fi. 30. q. 1. & Anto.
 in d. c. fi. Quotū opinio posset procedere in interrogatione facta interroganti,
 iuxta l. 1. §. Siquis ita ff. de verb. oblig. vel cum sit perditionem, quæ rei verita-
 tem præsupponat, vt est illa, nonne? c. Nonne de præsump. At multis sacræ
 pagine locis legimus, Deum interrogasse simpliciter non præcedente inter-
 rogatione, nec dictione, nonne, adiuncta. Interrogauit enim Adamū Genes. 3.
 vbi es? Et Paulo inferius Euam: Quare hoc fecisti? Quæ respondit: Serpens de-
 cepit me c. Serpens de pœ. d. 1. Et Genes. 4. interrogat Cainum: Vbi est Abel fra-
 ter tuus? Et rursum: Quid fecisti? c. Voluissent §. Denique de pœn. dist. 1. Et Lucæ
 16. Quid audio de te? redde rationem villicationis tuæ. Quod item habetur in
 d. c. Qualiter, & Matth. 16. interrogat Dominus discipulos: Quem dicunt ho-
 mines esse filium hominis? Et adulteram mulierem interrogarat Iohan. 8. In-
 terrogat & Iohan. 6. Philippum: Vnde ememus panes, vt manducet hi? Et alibi
 sæpe. Quod longum esset referre: Quomodo ergo omnia nota sunt Deo?

III. Facit illud Psal. 1. Nouit dominus viam iustorum, & iter impiorum
 peribit: Quippe quod ignorat Dominus. Et Prouerb. 4. Vias, quæ à dextris sunt
 nouit Dominus: perueriæ autē sunt, quæ à sinistris assistunt. Et Matthæi 7. com-
 minatus est dominus dicturum se prauis hominibus, etiam eis, qui ipsius no-
 mine eiecerunt dæmonia: vel futura prænunderunt, se minime nosse illos.
 Quod habetur in c. Prophetavit 1. q. 1. Et eiusdem Matth. 25. Virginibus fatuis
 respondetur à sponso, nempe à Deo: nescio vos. Et Psalm. 16. scribitur: De ab-
 15 sconditis tuis adimpletus est venter eorum: † quæ abscondita interpretatur ibi
 Augustinus, esse peccata. Et psal. 137. Alta, hoc est superba, Deus à longe, siue
 elonginquo, & ita confuso quodam modo cognoscere significatur.

III. Quod multa prænunderunt Deus per prophetas, quæ non euenerunt.
 Quale est illud Esaia 38. Dispone domui tuæ Ezechia: quia morieris, & non
 viues: Qui tamē 15. annis postea vixit. Quale illud Ionę c. 3. Adhuc quadraginta
 dies, & Ninive subuertetur. Quæ tamē non fuit subuersa etiam post 100. annos.
 Sed & timeret Daniel c. 9. & apud Hiero. in c. Prædixit de pœn. d. 1. ne adimplea-
 tur instauratio populi Israel, quā Hieremias prænunderunt c. 29. At cur timeret
 alter propheta, ne quod alter prænunderat eueniret, si verum est, Deum neque
 falli, nec fallere posse, & præscire omnia, & eam instauracionem reuelasse? Et
 Augustinus ait in lib. 85. quæstio: Neque quicquam extra se Deus intuetur. Quo
 significati videtur, Deū sese solum, & non alia cognoscere: Et Ambros. ait in
 c. Nouit. de pœn. d. 1. Nam dominus scit mutare sententiam, si tu vis emendare
 vitam. Cui consentit concilium Toletanum in c. Incommutabilis 22. q. 4. At
 sententiæ mutatio sciētiae varietatē arguere videtur. Magister item in distincio

42. c. fin. dixit quod ante mundum creatum sciebat Deus illum creandum: ante Christum natum ipsum nasciturum: Quæ tamen hodie nescit: Quippe quæ falsa sunt, & falsa scire nequeunt, iuxta singulare c. Quamuis 38. d. Denique Thom. ait 1. par. q. 14. art. 16. non esse hanc concedendam: Quicquid Deus antehac sciuit, & hodie scit. Et Nominalium princeps, ingenio vir acerrimo in centilogio suo, in conclusione 83. concludebat, posse † Deum aliquid scire, quod nunc non scit, neque vnquam sciuit. & hoc sine mutatione aliqua sui, vel alicuius alterius. Maius est paradoxum illud eiusdem, in eodem libello conclusione 41. Deum intelligere aliquid, quod Deus non intelligit. Scire Deum aliquid, quod Deus non scit. Et Deum ignorare aliquid, quod Deus non ignorat.

His quatuor nubeculis, veluti obtenebratur splendentissima illa veritas, Deum omnia nosse. In quibus dispellendis, latus aperiebatur dicendi campus: Sed ne vos, emunctissima nate viros, plus satis remorer: neque vos tædio afficiat per diuisionum, perque distinctionum syrtes impedita oratio, consilium fuit, solutionum tantum seminaria iacere, magis quam explicare.

17 Ad primum respondeo, † aliud esse, nosse more humano, de quo loquuntur citata in eo: Aliud nosse more diuino, vt Thomas à Vio annotauit in c. 18. Genes. de quo nostrum notabile intelligitur, vt in simili dicitur in c. Omnis de pœn. & remiss. cum ei annotatis.

18 Ad 2. respondeo, † aliud esse, interrogare, vt discat interrogans, quod nunquam fecit Deus omniscius: Aliud interrogare, vt interrogatus discat, aut agnoscat, aut vt alia inde vtilitas nascatur. Quod frequenter fecisse illum, argumentum probat, nec nostrum notabile negat, vt distinxit doctus Abulen. Matthæi 16. q. 19. Pro quo primus omnium (ni fallor) expendo id, quod annotauit Grati. in c. fi. in fine 26. q. 5. in hoc mihi singulari.

19 Ad 3. respondeo, † aliud esse nosse simul & approbare aliqua quod erga omnia non facere Deum: probat argumentum: Aliud ea tantum nosse, siue probes, siue non, iuxta Cassiodorum Psal. 16. & Petrum Lombard. in primo Sent. dist. 36. de quo agit notab. nostrum.

20 Ad quarti principium, & dictum Ambrosij respondeo, † aliud esse scire res in suis causis naturalibus vel meritis humanis, secundum præsentem iustitiam: de quo intelligenda sunt citata in argumento, aliud eas scire, secundum æternam præscientiam, de quo nostrum notabile, vt colligitur ex Tho. 2. Sec. q. 171. art. 6. Pro quo duo mihi sunt text. singulares, in hoc vix vnquam allegati: Alter in c. Peccatum §. Eorum de pœn. d. 4. Alter in c. In domo §. Sic itaque, eadem distin.

21 Ad dicta Magistri & Thomæ respōdeo, † aliud esse, res, quæ sciuntur à Deo mutari, & elogia, quæ de ipsis dicuntur modo esse vera, modo falsa: quod eorū dicta probant: Aliud eum, qui scit illa, mutari, secundum Tho. 1. part. q. 14. art. 15. Quod Deo repugnare nostrum notabile præsupponit.

22 Ad reliqua respondeo, † aliud esse Christum *θεοκωπητορ*, siue Deum & hominem, quatenus est Deus scire omnia: quod habet nostrum notabile: Aliud eum, quatenus est homo nescire aliqua, puta illa, quæ non sunt in potentia creaturæ, sed folius Dei, quæ sunt infinita & nesciuntur ab eius anima benedictissima, secundum multos, in quibus est Tho. 3. parte q. 10. art. 3. vel saltem non sciuntur actu intuitiue ac distincte, secundum alios: & ita multa quæ scit Deus: & Chri

& Christus in quantum Deus, nescit ea in quantum homo: vel non ita vt ille, vel saltem potest ea nescire: iuxta ea, quæ traduntur ab antiquioribus, & recentioribus in 2. lib. sent. d. 14. & Tho. vbi supra, & aliis alibi. Quod probant quædam citata in hoc argumēto 4. de quo non agit nostrum notabile. Et aliud scire aliquid striete, hoc est noscere esse verum. Quod non conuenit nisi compositis & veris, de quo quædam in argumento citata intelliguntur: Aliud scire large, hoc est, simpliciter nosse, siue sit simplex siue nō, siue compositū verum, siue non, quod omnibus etiam falsis & simplicibus est commune, iuxta Nominalium principem lib. 1. Senten. d. 39. de quo nostrum notabile agit.

II. Notabile collectum ex eodem exordio, scilicet, Nouit ille, qui nihil ignorat.

S V M M A R I A.

- 1 *Creatura nulla omnia scit.*
- 2 *Ætas nulla sera ad discendum.*
- 3 *Paulus visit Hispanias.*
- 4 *Discere conuenit etiam in fossam pedem habenti.*
- 5 *Scit nemo an sit amore, vel odio dignus.*
- 6 *Socrates cur sapiens indicatus.*
- 7 *Aristoteles summus in omni scientia vir.*
- 8 *Marcus Varro incredibilis lector, & scriptor.*
- 9 *Futura nec homo, nec angelus in se se nouit: neque cordis cogitatus, si nolit cogitans nu. 10. & 11.*
- 12 *Discere non licet à quolibet.*
- 13 *Consulere demones sapit heresim quando.*
- 14 *Librum fabulosum legere quibus vetitum nu. 15.*
- 16 *Astrologi qui fugandi.*
- 17 *Sciri potest quem ad malum inclinari non tamen & c.*
- 18 *Astrologia non est prohibita contra Philip. Dec.*
- 19 *Anima Christi omnia nouit, etiam præterita, & futura nu. 20. Et possibilia, quæ non sunt, nec erunt, nec fuerūt n. 21. Et ita omnia, quæ Deus: licet non æque perfecte nu. 22.*
- 23 *Iudicium præcedit cognitio.*
- 24 *Noscere faciens aliquando, noscere dicitur.*
- 25 *Dæmones prænunciant futura.*
- 26 *Prophetam habet dæmon: Et quo distet à Dei num. 27. Et quos cogitatus sciat 28.*
- 29 *Sybilla prænunciarunt, & an seruata.*

& Christus in quantum Deus, nescit ea in quantum homo: vel non ita vt ille, vel saltem potest ea nescire: iuxta ea, quæ traduntur ab antiquioribus, & recentioribus in 2. lib. sent. d. 14. & Tho. vbi supra, & aliis alibi. Quod probant quædam citata in hoc argumēto 4. de quo non agit nostrum notabile. Et aliud scire aliquid striete, hoc est noscere esse verum. Quod non conuenit nisi compositis & veris, de quo quædam in argumento citata intelliguntur: Aliud scire large, hoc est, simpliciter nosse, siue sit simplex siue nō, siue compositū verum, siue non, quod omnibus etiam falsis & simplicibus est commune, iuxta Nominalium principem lib. 1. Senten. d. 39. de quo nostrum notabile agit.

II. Notabile collectum ex eodem exordio, scilicet, Nouit ille, qui nihil ignorat.

S V M M A R I A.

- 1 *Creatura nulla omnia scit.*
- 2 *Ætas nulla sera ad discendum.*
- 3 *Paulus visit Hispanias.*
- 4 *Discere conuenit etiam in fossam pedem habenti.*
- 5 *Scit nemo an sit amore, vel odio dignus.*
- 6 *Socrates cur sapiens indicatus.*
- 7 *Aristoteles summus in omni scientia vir.*
- 8 *Marcus Varro incredibilis lector, & scriptor.*
- 9 *Futura nec homo, nec angelus in se se nouit: neque cordis cogitatus, si nolit cogitans nu. 10. & 11.*
- 12 *Discere non licet à quolibet.*
- 13 *Consulere demones sapit heresim quando.*
- 14 *Librum fabulosum legere quibus vetitum nu. 15.*
- 16 *Astrologi qui fugandi.*
- 17 *Sciri potest quem ad malum inclinari non tamen & c.*
- 18 *Astrologia non est prohibita contra Philip. Dec.*
- 19 *Anima Christi omnia nouit, etiam præterita, & futura nu. 20. Et possibilia, quæ non sunt, nec erunt, nec fuerūt n. 21. Et ita omnia, quæ Deus: licet non æque perfecte nu. 22.*
- 23 *Iudicium præcedit cognitio.*
- 24 *Noscere faciens aliquando, noscere dicitur.*
- 25 *Dæmones prænunciant futura.*
- 26 *Prophetam habet dæmon: Et quo distet à Dei num. 27. Et quos cogitatus sciat 28.*
- 29 *Sybilla prænunciarunt, & an seruata.*

30 *Vita hominis militia, & qui duces eius.*

31 *Angelorum familiaritas, quid presagit.*

32 *Dæmon nunquam prodest: nisi ut obsit.*

- 1 **I**X hoc eodem exordio colligitur per locum ab speciali ꝛ rursus, nullam creaturam omnia scire. Quod etiam testimoniis iuris canonici, cesarei, & diuini tam naturaliter, quam supernaturaliter dati confirmari potest. Et primo quidem Innocentius tertius pro epitheto creatoris summi Dei proprio, & peculiari posuit hic, nihil ignorans, Ergo nulli creaturæ id conuenit. Quod enim est proprium alicuius, non comunicatur alteri: sed illi soli conuenit, tex. & ibi annotant Bart. & Alber. in l. 2. ff. de adoptio. Tum, quia Augustinus tot annorum episcopus aiebat, se paratum, discere à collega etiam anniculo c. Si habens 24. q. 3. vbi gl. secutus Senecam ait, ꝛ nullam ætatem seram esse ad discendum. Et Hieronymus in c. fi. 36. dist. testatur etiam Moysen Episcoporum exemplar, solitum fuisse discere in tabernaculo Domini indefinenter à Deo, legendo diuinas scripturas, quod postea populum doceret. Et ita nec Moyses, nec episcopi omnia sciebant: qui tamen præsumuntur omnium aliorum scientissimi: Quippe quorū labia dicuntur custodire scientiam, & ex quorum ore legis interpretatio quærenda est. iuxta Malachiam c. 2. & c. Qui ecclesiasticis 36. d. Tum, quia beatus Paulus, quamuis spiritu Dei plenus, fallus fuit, cum ad Rom. 15. se visurum Hispanos credidit c. 3. Beatus Paulus 22. q. 2. Tametsi ꝛ Faber Stapulen. in cōtraria sit opinione, cum Isidoro, & aliquot alijs in d. c. 15. Quæ magna est Hispaniarū gloria. Et Ecclesiam errare posse, ac falli, dicitur in c. A nobis 2. de sent. exc. exceptis his, quæ sunt morum & fidei c. Maiores 24. q. 1. Cum ergo nec ecclesia, nec episcopi, nec sancti sciant omnia, consequens fuerit, neminem illa scire.
- 2
- 3

II. Idem probatur testimoniis iuris cesarei. Nam l. 2. §. Sed neque C. de vet. iur. enucl. singulariter habet posse plures maiores, & doctiores errare in eo, quod vni minori, & indoctiori reuelatur. Et in §. Si quid, habet, Omnium habere memoriam, & in nullo errare diuinitatis, & non mortalitatis esse. Et Iulianus optabat ꝛ discere etiam altero pede iam in fossam incluso l. Apud Iulianum ff. de fideicom. lib. Quæ palam præsupponunt, neminem omnia scire.

5

III. Idem cōfirmatur testimonio diuino supernaturaliter dato, Tum quia 1. Reg. 2. c. Deus dicitur scientiarum dominus, & significatur neminem, præter ipsum omnia nosse. Et Hieremias relatus in c. In scripturis 8. q. 1. respōdit A, a, a, Domine nescio loqui, quia puer ego sum: Hiere c. 1. Tum, quia, quæ humana miseria est, nemo nouit, an sit amore Dei dignus, c. 9. Ecclesiastes. Quod paulo post, hæc verba habet: Nescit homo suum finem. Sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur, homines in tempore malo. * Dubitauit hic quidam cur author dicat hic solum nescire quem An sit amore Dei dignus, cum tamen in prædicto c. 9. dicatur, hominē nescire, vtrum amore an odio dignus sit: Huic responderetur ideo id factum esse, quia facile quis scire potest se odio Dei dignum, cum possit quis scire se mortali peccato infectum, quod qui scit, consequenter nouit se odio Dei dignum cum per quodlibet peccatum mortiferū incurratue illud: Iacob. 2. ibi. quicumq; offendit in vno.

in vno, factus est omnium reus, Tradit Tho. post & ante alios 2. 2. q. 14. art. 12. & adde hinc de sumi inevitabile telum contra Nouellos hæreticos, dicentes, posse quem habere certitudinem infallibilem de statu suo in gratia Dei, cōtra quos nuper Concil. Trid. protulit canon. 15. & 16. ses. 6.*

6 IIII. Idipsū probatur testimonio diuino naturaliter indito. Socrates enim
 † vnus Apollinis oraculo iudicatus sapiens: Hoc vnum se scire assererat, quod nihil sciret. Ideoque se interpretabatur sapiētem iudicatū ab Apolline, quod quamuis omnium rerum ignorantiam cum cæteris haberet cōmunem: eo nomine tamē illos superabat, quod suam insciētiam agnosceret. † Etiam Aristoteles (quem Plinius lib. 8. c. 6. appellauit summū in omni sciētia virum) confessus est 2. Methaphysi. Intellectū nostrū se habere ad naturę manifestissima: sicut oculus nocturæ se habet ad lucem diei. † Et Marcus Varro (qui authore Terētiano, tanta legit, vt aliquid ei vacasse scribere miremur: & tam multa scripsit, vt vix quicquam ei vacasse legere credamus) dicebat omnia scire impossibile pauca vero minime laudabile. Et Horatius Carminum libr. 4. Ode. 4. Nec scire fas est omnia.

9 V. probatur, eo quod neque homo, neque angelus nouit † futura in sese, Quia hoc proprium Dei est, iuxta illud Esaiæ, 41. Annunciate nobis vctura, & sciemus quod dij estis. Et Eccl. 8. scribitur, multam esse afflictionem hominis, qui præterita ignorat, & futura nullo potest scire nuncio. Dixi *in sese* Quia in suis causis possunt cognosci aliqua ex illis etiam ab homine, vt docebat Tho. 1. par. q. 8. art. 4. multo magis ab angel. secundum eundem q. 7. art. 3.

10 VI. probatur, eo quod multa sunt etiam præsentia † quæ non modo nesciuntur ab angelo & homine: sed nec sciri possunt ordinarie ab eis, cogitationes nempe & affectus illius, qui nolit ea sciri ab aliqua creatura: nec prodit illa verbo, gestu, vel alio signo, Est enim & hoc Deo proprium iuxta Hieremiam c. 17. Præuum est cor hominis, & inscrutabile, & quis cognoscit illud? Ego Dominus scrutans corda & probans renes. Et tex. ad litteram est in c. Sciendum 26. q. 3. Docuit Thom. 1. par. q. 12. art. 8. q. 57. art. 4. quamuis Augustinus dubitalle videtur in c. si. ead. caus. & quæst. Dixi *cogitationes & affectus eius, qui nolit ea sciri ab alio* † Nam cogitatus, & voluntates illius, qui vult ea patere angelo, videri possunt ab ipso & cognosci, vt sentit idem Thom. in eod. art. vers. Ad primum. Dixi etiā *nec prodit illa verbo aliquo. &c.* Quia non solum angelus: sed etiam homo cognoscere potest cogitatus & affectus alterius, cum per aliqua signa vel affectu, produntur, iuxta illud: Intima per mores cognoscimus exteriores §. Pauonum. Inft. de rerum diuisi. Et illud: Fronis est animi mirabilis index. Et illud: Inæqualitas corporis inæqualitatem indicat mentis 41. d. c. si. Et illud Ecclesiastici 9. Amictus corporis, & risus hominis enunciant de illo.

VII. probatur, eo quod nec exteriora etiam quæ sunt: dum absunt, intueri homo potest: nec angelus ipse, nisi sit eis satis propinquus, secundum Guiliel. Ocam. 2. lib. in q. 16. super sent. quem sequuntur nouiores Tumbingenfes in 2. distin. 4. quicquid vterque Thomas senserit q. 47.

VIII. probatur eo, quod non solum ignoramus multa: sed etiam veramur ne à quouis illa discamus. Non enim licet vlla discere à cacodæmonibus, iuxta illud Deuter. c. 18. Non inueniatur in te, qui ariolos sciscitetur, aut pytoques

consulat. Huc tendunt omnes novem leges C. de maleficis & mathe. Huc tota quæst. 2. & 7. caus. 26. Huc totus titulus de sortilegiis. Hoc appellavit curiositatem Tho. 2. 2. q. 167. art. 1. & superstitionem in 2. 2. q. 95. art. 4. † Imo est crimen hæreseos, siue supersticio, sapiens manifestam hæresim, consulere dæmones super futuris: Adeo, ut de illo cognoscere possit inquisitor hæreticæ pravitatis, iuxta c. Accusatus §. Sane de hæreti. lib. 6. secundū Oldradum cōsilio 110. quem sequitur Felinus in rubrica de hæret. Quod limitandum videtur procedere, de consulente super futuris supernaturalibus, vel aliis casu contingentibus, vel à libero arbitrio pendentibus, iuxta ea, quæ notant vterque Thomas in locis præallegatis.

Inferitur ex his primo, nimis hyperbolicum esse illum titulum frequenter Iasoni in l. Lecta nu. 12. ff. si cert. pet. & alibi sæpe: Baldus, qui nihil ignoravit.

II. Inferitur nimiū superbire illos, qui se idoneos putant ad respondendum de quolibet in ampla materia. Qualis fuit ille, quem narrat Paul. Castr. in l. Pater Seuerinam ff. de condit. & demonstr. ad quæstionem Baldi obmutuisse.

14 III. Inferitur, † stultum esse occupari lectione librorum fabulorum, & inutilium, quæ sunt quæ Amadis, quæ Splandiam, quæ Reynaldus inscribuntur. Quia, iuxta Varronem apud diuum Antoninum prima parte historie tit. 4. c. 6. §. 3. Sunt quædam, quæ eradenda essent ex animo sciētis: quia vera inserendi locum occupant. Et Thom. 2. 2. q. 167. determinavit, curiositatis peccatum incurrere, qui per studium minus vtile retrahuntur à studio, quod eis ex necessitate incumbit: † quales sunt (meo iudicio) quidam nostræ ætatis episcopi, & parochi, qui humanioribus literis, Astronomia, Cosmographia, & Geographia delectati, literas sacras, canonicas, & civiles veluti fastidiunt. In quo inuehitur Hieronymus in epistola, cuius caput est Beatitudinis. pagina mediocri §. Et transfertur à Gratiano d. 37. c. 2. Sacerdotes Dei ommissis euangelis & prophetis videmus fabulas legere, amatoria Bucolicorum versuum verba cantare, tenere Vergilium in manibus, & id, quod pueris adest causa necessitatis, crimen in se facere voluptatis.

16 IIII. Inferitur † fugandos esse, veluti homines pestilentes Astrologos illos, qui per Astronomiam se iactant prænunciare posse futura supernaturalia. Quoniam illa per causas naturales nequeunt præsciri, ut docet Tho. à Vio. 2. 2. q. 95. art. 4. columna sexta sui commenti. Qualia videntur, quod talis propheta tali tempore, tali nascetur regione. Quo fit ut videantur comburendi libelli, in quibus per astrorum motus prænuñciatur Antichristus quidam mixtus, quidam merus propheta, quidam optimus: & alia id genus neniarum: quæ à Deo quidem Opt. reuelari potuerunt: sed per Astronomiam præsciri nequaquam.

19 V. Inferitur, fugandos item esse illos, qui prænuñciāt certo futura quædam, quæ mere contingenter accidunt, quæ præsertim à libero pendent arbitrio. Qualia sunt: ille erit diues, ille inueniet thesaurum, hic morietur in aquis, hic trahetur pectora ferro, Is in venerem putris erit, is castus, & cætera id genus alia. † Quamuis enim per astra sciri possit ad quæ quis inclinatur, & frequentius quam oporteat inclinationes & appetētiās nostras sequamur: tamē prænuñciari non potest id, ad quod inclinamur certo futurum, iuxta illud vulgatum: Vir sapiens dominabitur astris. Nec scire possunt dæmones an illa certo sint cœntura

17 euentura per ea, quæ supra diximus: Et multo minus Astrologi. † Non tamen assentior Decio hic dicenti Astrologiam esse prohibitam. Neque hoc dicunt Ioa. Andr. Panor. & Annania in c. 2. de sortileg. quibus id ille tribuit, imo contrarium affirmant. Quod etiam præsupponit Thom. 2. 2. q. 95. art. 5. Et aliud est, hanc scientiam abire in desuetudinem apud Christianos, quod ait Gratianus in §. Hilita 26. q. 2. Et aliud eam esse prohibitam, quod nos negamus. Quamuis fateamur peccare illos, qui credunt per hanc scientiã prænoſci posse, aut prænunciari aliqua supernaturalia, vel naturalia certo futura: imo neque aliquid contingens per accidens, vt prædictum est, & late docet vterque Thomas in dicto articulo.

18 Contra tamẽ hæc omnia facit primo, quod anima Christi creatura est, † & tamen omnia nosse videtur. Tum, quia in illa sunt omnes thesauri scientiæ, & sapiëntiæ Dei c. 2. ad Colloff. Et plena fuit gratia & veritate Ioh. 1. Quæ veritas ad scientiam refertur, secundũ Aug. 15. de Trinit. Tum, quia Christus qua parte est homo iudicaturus est viuos, & mortuos, & redditurus singulis, secundum opera sua, tam reprobis, quam electis c. Firmiter in fin. de summa Trinit. & fid. & habetur Ioh. 5. & Actorum 10. Ergo nouit omnia opera hominum, & bona & mala, & præterita, & præsentia, & futura, cum eorum circumstantiis: quæ peiora, vel meliora, aut minus mala, vel minus bona efficiunt ipsa: Quan-

19 do quidem cognitio † præcedit iudiciũ l. De qua re. ff. de iudi. & optimus omnium iuris text. in extrauag. Quia quorundam de verb. signif. Ioh. 22. Et iuxta Aristotelem: Cæcus male iudicat de coloribus. Cum ergo ipse iudicaturus sit omnia bona & mala, qua parte homo: oportet etiã, vt qua parte homo, nouerit illa cum suis omnibus circumstantiis. Tum, quia Apocalipsis 5. Dignus est agnus accipere diuinitatem, & scientiam, scilicet omnium cognitionem, secundum gl. ibidem. Quod & discipulos credidisse patet ex illo Iohan. 16. Nunc scimus, quod omnia scis. Non enim loquebantur illi quoad diuinitatem: quoniam multo ante didicerant Deum, nihil latere. Et Petrus Ioh. vltimo ait: Domine tu omnia noscis. Tum, quia Petrus Lombardus dixit in 3. lib. Sent. dist. 13. c. 6. illam benedictissimam animã tantam scientiam accepisse creatam: quantum Deus potuit illi conferre. Qui idem diffiniuit animã Christi omnia scire, quæ Deus scit: quamuis non omnia possit, quæ ille. Quæ confirmat ex eo: quod ei datus sit spiritus sapiëntiæ sine mensura. At si quædam sciret, quædã nesciret: ad mensuram datus esset. Item ex eo, quod nihil scit aliquis, quod eius anima ignorat: Sed Christus secundum omnes omnia scit: Ergo & anima ipsius omnia

10 nouit. Tum, quia etiam Thomas fassus est in 3. part. q. 10. art. 2. † animã Christi sciuisse omnia præsentia, præterita, & futura per scientiam, quam habet in verbo beatificam. Sed & quæst. sequenti art. 2. asserit animam illam vere reuerendissimam omnia, præter essentiã diuinam sciuisse, etiam per scientiam inditam, vel infusam, quamuis aliter scripserit in 3. d. 14. q. 1. art. 1. Mouetur inter alia, per illud Esaia x 1. Repleuit eum spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus scientiæ, & consilij. Vnde etiam in eodem art. 2. docuit per illud Marci. 14. De die autẽ illo nemo scit, neque angelus in cælo; neque filius hominis, nisi pater

21 non esse intelligendum, illum diem ignotum fuisse animæ Christi. † Sed quod non faciebat alios agnoscere illud. Sicut è contrario dicitur incipere Deus co-

gnoscere, quando illud alios facit nosse: iuxta illud Genes. 22. Nunc cognoui, quod timeas dominum i. nunc feci cognoscere. Tum, quia Scotus iunior & nomine maior in illa dist. 13. sequitur & strenue propugnat opinionem Magistri præfatam: dicens † illam animam scire omnia: non solum præterita, præsentia & futura: sed & possibilis, vel factibilia quæcunque. Quod esse probabile dixerunt ibi Parisienses nouissimi. Nec Turingenses attulerunt aliquid, quod hæc refallat.

22 II. contra, præcitata pro notabili nostro facit cap. Sciendū 26. q. 3. quatenus probat, † multa futura prænunciata olim fuisse, ac nunc etiam prænunciari à cacodæmonibus. Et Regum 8. quidā appellatur propheta Balaam: & ita videtur aliqua prophetia à dæmonibus esse. Quod fatetur Tho. 2. 2. quæst. 172. art. 5. Ergo dæmō futura nunciare potest: Igitur & scire. Sic Sybillæ multa de Christo prænunciarunt, secundum Augustinum, & Lactantium. Sic Balaam quamuis propheta esset dæmonum, secundum vnam gl. Numer. 22. prænunciauit tamen illud: Orietur stella ex Iacob, & consurget virgo de Israel, Numer. 14. Sunt & qui dicant se vidisse homines, qui cogitatus aliorum palam facerēt: Ergo sunt creaturæ quæ cogitatus sciunt, & futuros euentus. Quod contra prædicta est.

24 Ad harum duarum oppositionum priorem respondeo, me largiri & concedere, quod illa probat, nempe aliquam creaturam, animam videlicet illam Christi sexcētis nominibus sublimissimā, scire omnia quæ verbum, cui vnitur ab æterno, sciuit: atque ideo omnia quæ Deus, † quāuis non æque clare, neque ita perfecte. Et consequenter dicendum, hoc exordium, qui nihil ignorat, non soli Deo esse peculiare: sed etiam animæ Christi conuenire. Nisi quis dicat, nihil ignorare, hic accipi pro omnia scire per essentiā, aut pro omnia scire perfectissime: Quæ soli Deo cōueniunt. Quoniam licet anima illa nouerit omnia, quæ Deus: non tamen per essentiā, nec adeo clare ac perfecte, ac Deus.

25 Ad posteriorem autem oppositionem respondeo: primum largiendo, † ipsos cacodæmones pro intellectus sui præstantia, pro varia & longa rerum experientia scire, quæ remota sunt ab humana cognitione: vt late docet Augustinus in lib. de natura dæmo. Atque ideo posse manifestare hominibus: non quidem per mētis illuminationem, sed per aliquam imaginariam visionem, aut etiam sensibilem locutionem, secundum Thom. dicta quæst. 172. art. 5. quæ tamen ad perfectam prophetiæ rationem minime sufficiunt. Imo fatemur aliquando dæmonum prophetas ex diuina inspiratione reuelare aliqua mortalibus. Legitur enim Numer. 22. Dominum locutū fuisse per Balaam † qui tamē erat propheta dæmonum: quia interdum vitur Deus malis ad vtilitatem bonorum, quo res prænunciata credibilior fiat, accepto sibi ab aduersariis testimonio, vt ait Tho. vbi supra, dicens hoc modo Sybillas multa de Christo prænunciasse, quamuis in quæst. 2. art. 7. eiusdem 2. 2. inter seruatos enumerare videatur eas. Hinc est

26 quod ipsemet ait art. 6. inter verum & falsum prophetam hoc distare: † quod verus semper veritatis spiritu afflatur: falsus vero non semper falso. Dicit item verum † illud, quod spiritus malignus iuxta naturam suam manifestat hominibus, à spiritu sancto esse. Quia omne verum à quocunque dicatur, à Spiritu

27 sancto est secundum Ambrosium, facit cap. legimus 37. d. † Fatemur item cacodæmones noscere posse quid cogitamus, quid volumus, etiam sine villo exte-

riore signo nostro, speciali permissione diuina: sicut & eadem permissione possunt prænoscere aliqua futura contingentia. Negamus tamen vllos homines, vllos angelos, vel cacodæmones futura contingentia in seipsis suapte natura præscire posse. Negamus item eos scire posse cogitatus hominum aut affectus: quos, is cuius illa sunt, voluit esse omnino occultos: neque hoc reuincūt, ea quæ supra fuere citata.

Exhortatio ad castigandos diuinos.

19 **O**cus simul & pietas exigunt à me hic, candide lector, † vt admo-
neam omnes, quos diuini honoris cura tenet: castigandos esse illos,
qui ea, quæ in longinquis terris fiunt, nullo inde nuncio accepto,
vel ea, quæ in secretis locis accidunt, nemine illa ipsis prodente,
nunciant: cum aliis, tum principibus, iactantes sese (o impudentiâ arrogantissi-
mam, & arrogantiam impudētissimam) per Astronomiam illa cognosse: cum
à cacodæmonibus illa superstitionissime (& vtinam non hæretice) didicerint.
Qua in re quis satis demiretur quanta cum socordia, ne dicam impudentia,
bona pars Christianorū (quod summopere dolendum est,) & in his summatum,
& aliquot literarum cultorum, cum multis ægrotantium centuriis errant: dum
alij habent cacodæmones familiares, aut habere percipiunt, à quibus quæ in
longinquis partibus aliisque locis secretis fiunt, quam citissime addiscant, quo-
rumque obsequiis & ministerio multis in rebus vtuntur. Alij vero quærun-
t homunciones, etiam à Christiana fide alienos, qui obsequio maligni spiritus, se
vti iactant: aut talem certe se Astronomiam callere mentiuntur, qua sciant, &
nouerint quædã in remotis, occultisue locis facta. Quos cum inuenerint altis
donant muneribus, digniores qui cruentis donarentur verberibus. Alij se in
specubus & subterraneis, aliisque locis abditissimis docēdos cacodæmonibus
(vt audio) tradunt. Alij ægroti, & grauiter vulnerati adorant carmina quædam,
quibus nulla est vis à natura, neque à diuino, vel ecclesiastico instituto. Alij
(quorum nescio an maior sit culpa) cum sciant aliquot sibi subditos talia vel
facere, vel curare: nullo tamen pietatis zelo in eos armantur: Sed veluti con-
niuentibus oculis altissimi Domini dissimulant iniurias. Quod ne fiat: intelli-
gite iam adhortante propheta, ^a reges intelligite, qui latera eorum clauditis
& erudimini, qui iudicatis terras: erudimini qui ipsis assidetis. Scitote quoniam
Deus ipse fecit vos: & non ipsi vos: ^b Meminerimus omnes, vitam hominis
super terram quandam esse militiam. ^c Meminerimus duos esse huius militiæ
duces: alterū (qui pro nobis est) Christū, lucis scilicet pacisque principem, ^d al-
terum (qui contra nos est) Sathanam principem item, sed huius mundi, ^e sed
tenebrarum. Meminerimus inter hos ductores, & ipsorum exercitus, bellum
esse perpetuū & irrecōciliabile: & quod merito ἀσπίδος & πύργου dici debeat.
Meminerimus nos dedisse Duci nostro nomina, & in eius verba iurasse, cum
salutaribus aquis tingeremur. ^f Veniat in mentem: quam exosi, quam turpes,
quanta pœna digni habeantur transfugæ & desertores. Non obliuiscamur
multis nos erratis à Christo desciscere: ^h at quo maxime morum peruersitate
deficimus & transfugimus, infidelitatem esse. ⁱ Cui proxima est hæc (quam in-

^a Psal. 2.

^b Psal. 99.

^c Job. 7.

^d Esaias 9.

^e c. Baptizan-
di. de consecr.
dist. 4.

^f l. 3. ff. de re
milit. §. 1. §. 1. q. 1.
h. c. Omnia de
pen. dist. 1.

ⁱ Thom. 2. Se-
cun. quæst. 10.
art. 3.

k *Quia est sa-
perditio con-
traria religio-
ni, qua maxi-
ma virtutum
moralium est.
Tho. 2. Sec. q. 5.
81. art. 6.
l 3. §. Emāfor.
admonēta cum
sequentibus. ff.
de re mili.
m l. Qui com-
mentu. §. Qui
arma. ff. de re
mili.
n c. Visis. 18.
q. 2.
o Est. 28.
p 26. q. 2. c.
Qui sine.
q c. Sciendum.
26. q. 2.
q Tho. vterq.
2. Sec. q. 75. ar-
tic. 4.
r c. Nilil pro-
dest. de consecr.
d. 5.*

s *Perf. sat. 3.*

t *Perf. sat.
3.
u c. Visis. 16.
q. 2.*

b *Tho. 2. Sec.
q. 172. art. 5.
c Athanasius
apud Tho. 2.
Sec. q. 75. ar. 4.
d c. Accusato
res. 1. 3. q. 5.
e c. Mathias
de symo. &
de atth. 16.
f c. Charitas
q. de p. v. d. 2.*

sectamur) cacodæmonum familiaritas k. Veniant hæc in mētem: veniant, pu-
deatque Christi (sub quo militare cœpimus) vexillum deserere: vos Reges præ-
fertim & summates: Qui odio impotenti ferimini in vestros milites, non solū
transfugas & proditores: sed etiam in emaniores l & desertores, & arma præ-
fertim tota alienantes m. Pudeat cum illo iungere amicitias, illū habere fami-
liatē, qui vt Christi, qui vt totius generis humani, hostis n est antiquissimus:
ita & truculentissimus. Pudeat, quod est apud Esaiam o, percutere fœdus cum
morte, & facere pactū cum inferno. † Expendamus nobiscum dæmonū in hac
vita societate, initium esse quoddā æternæ damnationis, & (quæ perpetua est)
inferorum cohabitationis: quemadmodum contra, cōuersatio cum angelis &
sanctis, his, quibus interdum apparēt, initium quoddā est futuræ fœlicitatis, &
(quæ in cœlis futura est) perpetuæ cohabitationis. Expendamus nobiscum illud
Augustini p. Qui sine saluatore salutem vult habere, & sine vera sapiētia æsti-
mat prudentem se fieri posse: non sanus, sed æger: non prudens, sed stultus: in
egritudine assidua laborauit, & in cœcitate noxia stultus & demēs permanebit.
Expendamus cacodæmones diuini honoris avidissimos, nil non agere, quo pro-
diis habeātur q. Cuius rei testis est locupletissimus, tādū delusa, & quæ in hūc
vsq; diem deluditur Gentilitas. Non dubitemus toties illis videri tribui diuinū
honorē p quoties curamus ab illis discere futura, quorū præsciētia soli Deo est
peculiaris. Nō dubitemus q nos toties dare dexteras ipsis: quoties cupimus ali-
quid ab eis discere, vel scientia, quam habēt de his, quæ nobis sunt secreta vel
absentia iurari, vel opera medicari. Quid per Deū pdest r remotissimas gētes
fidei Christianæ subigere, imperium Christianū extendere, operam pro virili
strenuā summatibus (qui hæc curāt) impēdere: si nos interim & nostros prin-
cipis tenebratū tyrannidi inquieta curiositate, ac pestilenti superstitionē sub-
iicimus, aut certe subiici patimur impune, nō sine magno infirmorū scandalo:

At inquires, res dulcissima est mens sana f in corpore sano, corpus fidele in
senectæ. Longe pulcherrimum aliis eruditione præminere. Maxime vero è
Repu. scire quid cū suis proceribus secreto molitur hostis, quid amicus, quid
Lusitanus aut Castellanus, quid Gallus, aut Italus & Germanus. Quid deest
nostro vel hostiū exercitui absentī. Fateor quidē hoc: dum illa illis cōtingant
modis, quos Deus probat, quos vigilās prudētia parq; diligēcia inuenit. † At r
O curuz in terras animæ & cœlestiū inanes, potest ne mortalibus quicquam
dulce, pulchrum, vel cōmodum venire à cacodæmone hoste versuto, mille a ad
nocendū ipsis vias habenti, & totidē alias quærenti? Qui à ruinæ suæ principio
conatur omnibus modis humanū genus euertere & perturbare? Qui dolet &
erubescit charitatem, quam in cœlo nequiuit seruare? homines lutea materia
in terra tenere, qui humanū intellectū non potest, quemadmodū angelus bo-
nus illuminare, b sed tantū obtenebrare? Qui mēdax est & pater mēdaci? Qui
si aliquādo quicquā vel dicat vel faciat, quo suis cultoribus vel parū cōmodet:
non tamen id facit vt profit, sed vt grauissime aliquo mēdacio postea (illi fide
habita) obsit? c Si cauendum est ab inimico reconciliato: d quid de inimico
prorsus irreconciliabili? Iam quod prodesset fortunis, nec obesset vnquā illis:
quod proflus contra est. Quid prodest homini totū mundū lucrari cum animæ
sue detrimento? e Vbi est illa charitas qua Deū plusquā te diligere teneris f: Si
Deum.

Deum Opti. Max. pro domino ducis: vbi est ipfius timor? Si pro patre: Vbi ipfius amor? Absint à nobis hæc remedia: quæ ipfis morbis sunt grauiora^h. Absint à nobis Leonina societas cum eo præsertim, qui tâquã Leo rugiēs circuit quæ quæ deuoret^l. Quod bellũ iam inde à baptismo indiximus illi perpetuũ, geramus grauiiter, geramus & strenue, alta mēte versantes illud Pauli^m paulo immutatũ. Quid nos separabit à charitate Christi? Quid nos faciet deserere crucis vexillũ, in quo vincēdũ? Quid nos faciet ad signa funesta perfidi hostis per familiaritatē trãsfugere? An tribulatio, an angustia, an nuditas, an periculum? Decernamus ope diuina, quod eadē exequamur, scilicet: quod neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; instãtia, neq; futura, neq; creatura aliqua nos separet à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro, Amē.

* Inter alia Christiane lector, quæ me ad hæc duo Notabilia dilatanda, & ad proximã exhortationē faciendã mouerũt, fuerunt quidã, qui quo tempore hanc relectionē Conymbrice composui & pronũciaui, frequentabãt Curiam Iohannis huius nominis tertij, non solum Lusitanicę sed etiã totius orbis Christiani Regum cum primis religiosissimi, prudentissimi, & iustissimi, & in sibi subditos amore paterno, & Regia magnificentia benignissimi, & iactantes se Astrologos, euentus futuros prænuñciabãt: cõsilia, dicta, & facta in prouinciis longissime remotis, denunciabant: fures, & furta secreta indicabant: & plagas aliquas, & morbos sine medicinis curabãt, quos ante mēsem post hanc repetitionem in eiusdem Regis Curia publicatã, inde abiisse accepimus: Utinam & in vrbe aliqui ob eam æditam resipiscant. Et quoniam ab egregiis cõfessariis audio, nõnullos esse in Vrbe & in vicinis prouinciis, qui Cacodæmonũ opera in prædicta quatuor vtũtur, & plurimi, præsertim fœminæ, multiplici superstitione sibi victũ quærunt, etiã atq; etiã rogo & flagito omnes cuiuslibet ordinis Cõfessarios, vt occasione oblata doceãt sibi cõfidentes, illas bases, quas in Manual. nostro Confess. c. 11. n. 20. posuimus, 1. quod, vt virtus religionis est maxima virtutum moralium, ita vitium superstitionis ei contrariũ, in suo genere est viciõrum illis cõtrariõrum pessimum. 2. n. 22. quod duplex est modus inuocandi Dæmonem, vnus expressus, alius vero tacitus, Expressus est quo aperte vocatur vel inuocatur Dæmon, vel fit aliquid quod creditur opera ipfius Dæmonis perficiēdũ: Tacitus autē est, quo aliquis enititur efficere aliquid per causas, quæ nec virtute sua naturali, neque ex diuina aut Ecclesiastica dispositione possunt illud efficere, vel quando huiusmodi causę tanquã necessaric adiũguntur aliis, quę possunt talē effectũ producere, vt 1. vti verbis sacris hac cõditione, vt sint scripta in illa vel illa materia, vel tali tẽpore aut hora, & aliis huiusmodi, quę neq; ad diuinũ cultũ, neq; eius honorē, neq; ad rectã rationē pertinent. 2. adiũgere causis naturalibus aliquos characteres, vim significãdi nõ habētes, q̄ ad Dæmones illos probe intelligētes referũtur, vel sunt nomina ignota q̄ eo ipso quod sunt talia, tacitē ad eos referuntur: Vt 2. vti causis naturalibus ad effectũ super naturalē, veluti ad agnoscēdas hominũ arcanas cogitationes, vel ad subito medendum: vt 4. vti verbis sacris ad inanē effectum, sicut ad mouendum annulum supra filum, vel ad voluendum cribrum, quæ quidem non verba sacra, sed ipse diabolus mouet, vt illis verbis honorem sibi faciat exhiberi: Vt quinto, miscere falsa, veluti dicendo Christum habuisse febres: Quibus

g Melach. 1.
h Ibidem.
i l. Si non fuerint. s. Arista.
ff. pro soci.
l. 1. Pet. 5.
m Ad Rom. 1.

Quibus additur num. 34. Qui breuia aliqua, (vt vulgo vocant,) vel coniurationes vel nomina collo appensa gestant, nisi hæc quatuor cōditiones cōcurrant. Prima, quod sint nomina cognita, & intellecta, & sancta veluti ex Euangelio, & scriptura sacra, aut aliquo viro sancto desumpta. Secūda, quod in eis nullus alius character, aut signū præter Christi crucem, aut aliud sacrum cōtineatur. Tertia, quod in eis nihil sit falsi aut vani, aut ad inuocationē Dæmonum pertinens. Quarta quod nullam constituat spem in modo scribendi, vel ligandi: neque in eo, quod in membrana, vt vocant virgine, aut cum sol oritur, vel quando legitur Euangeliū conscribantur, vel quod debeant tot filis ligari, & à puella virgine, aut quod à nemine videatur, & alia similia quæ neque ad laudē Dei, neque ad alium effectum naturalem, vel institutum deseruiunt secundum Anton. 2. par. tit. 12. cap. 1. §. 13. arg. cap. Non licet 26. q. 6.

III. Notabile. Non putet aliquis, quod iurisdictionem illustris Regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cum ipse iurisdictionem nostram nec velit, nec debeat impedire.

S V M M A R I A.

- 1 Potestas summa laica non est penes Papam.
- 2 Papa iudicat subditos imperij eo uacante & in. 149. casibus remissive.
- 3 Papa transtulit imperium, super quo multa potest: Et deponit reges nu. 5.
- 4 Papa Soli, & imperator Luna similis idem. num. 25.
- 6 Reges Hispani, & Galli subiacuerunt imperio.
- 7 Imperij ortus quando.
- 8 Christus dominus uniuersorū etiam quatenus homo, & caput omnium hominum nu. 10. Et omnium angelorum nu. 11. Et iudex viuorum, & mortuorum nu. 11. contra Anto. Rosel. nu. 66.
- 9 Christi monarchia incepit à natiuitate eius.
- 12 Papa successor Petri, & vicarius Christi & c.
- 13 Benedicit qui; maior benedicto.
- 14 Ecclesia militans instar triumphantis.
- 15 Rationes gubernandi optime quæ.
- 16 Ars altioris finis iudicat de fine inferioris.
- 17 Anima, vt finis corporis: ita temporalia spiritualium.
- 18 Comisso vno committi ea sine quibus id commode & c.
- 19 Extrauag. Vnam sanctam 8. modis inducta pro Communi.
- 20 Hierony. Balb. nonnullis tribuit aliena.
- 21 Author pridem mutauit sententiam contra Communem.

Quibus additur num. 34. Qui breuia aliqua, (vt vulgo vocant,) vel coniurationes vel nomina collo appensa gestant, nisi hæ quatuor cōditiones cōcurrant. Prima, quod sint nomina cognita, & intellecta, & sancta veluti ex Euangelio, & scriptura sacra, aut aliquo viro sancto desumpta. Secūda, quod in eis nullus alius character, aut signū præter Christi crucem, aut aliud sacrum cōtineatur. Tertia, quod in eis nihil sit falsi aut vani, aut ad inuocationē Dæmonum pertinens. Quarta quod nullam constituat spem in modo scribendi, vel ligandi: neque in eo, quod in membrana, vt vocant virgine, aut cum sol oritur, vel quando legitur Euangeliū conscribantur, vel quod debeant tot filis ligari, & à puella virgine, aut quod à nemine videatur, & alia similia quæ neque ad laudē Dei, neque ad alium effectum naturalem, vel institutum deseruiunt secundum Anton. 2. par. tit. 12. cap. 1. §. 13. arg. cap. Non licet 26. q. 6.

III. Notabile. Non putet aliquis, quod iurisdictionem illustris Regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cum ipse iurisdictionem nostram nec velit, nec debeat impedire.

S V M M A R I A.

- 1 Potestas summa laica non est penes Papam.
- 2 Papa iudicat subditos imperij eo uacante & in. 149. casibus remissive.
- 3 Papa transtulit imperium, super quo multa potest: Et deponit reges nu. 5.
- 4 Papa Soli, & imperator Luna similis idem. num. 25.
- 6 Reges Hispani, & Galli subiacuerunt imperio.
- 7 Imperij ortus quando.
- 8 Christus dominus uniuersorū etiam quatenus homo, & caput omnium hominum nu. 10. Et omnium angelorum nu. 11. Et iudex viuorum, & mortuorum nu. 11. contra Anto. Rosel. nu. 66.
- 9 Christi monarchia incepit à natiuitate eius.
- 12 Papa successor Petri, & vicarius Christi & c.
- 13 Benedicit qui; maior benedicto.
- 14 Ecclesia militans instar triumphantis.
- 15 Rationes gubernandi optime quæ.
- 16 Ars altioris finis iudicat de fine inferioris.
- 17 Anima, vt finis corporis: ita temporalia spiritualium.
- 18 Comisso vno committi ea sine quibus id commode & c.
- 19 Extrauag. Vnam sanctam 8. modis inducta pro Communi.
- 20 Hierony. Balb. nonnullis tribuit aliena.
- 21 Author pridem mutauit sententiam contra Communem.

- 22 *Negligentia conseruandi bona peccatum mortale.*
 23 *Christus discreuit officia vtriusque potestatis.*
 24 *Papa vrbis Romae summam potestatem laicam ex donatione habet.*
 26 *Clemens V. in gratiam Francia declarauit &c.*
 27 *Papae Iohannis humilitas in epistola.*
 28 *Dona maxima Dei sacerdotium, & imperium, & valde differunt num. 36.*
 29 *Ludouicus legem tulit contra dicentes, &c.*
 30 *Philippus Pulcher in Bonifacium indignatus.*
 31 *Reges Hispania exempti ab imperio hac, & illa facerent.*
 32 *Reges Hebraeorum primi electi à Deo, non à sacerdotibus.*
 33 *Reges Hebraeorum non suberant sacerdotibus in prophanis.*
 34 *Reges olim praesuerunt sacerdotibus in causis saeculi, & ab eis vocabantur domini.*
 35 *Comes Palatinus non legitimat filium suum.*
 37 *Papa à quibus abstinere debet secundum Petrum.*
 38 *Romulus discreuit sacra à prophanis.*
 39 *Moses Aaroni commisit sacra.*
 40 *Errores manifesti vtriusque partis.*
 40 *Barto. error.*
 41 *Heresis quid, & qui heretici.*
 42 *Pertinax, quis.*
 43 *Hereticum non esse notab. nostrum, neque eius contrarium.*
 44 *Canones nec contrarios: nec esse sacras litteras.*
 45 *Canones posse in hoc citari, licet leges nequirent.*
 46 *Papa an erret in his, quae sunt fidei.*
 47 *Papa licet de sua propria causa cognoscere.*
 48 *Papa inferior cognoscit de causa ecclesiae suae.*
 49 *Thomae doctrina, quo probata, & quousque nu. 51.*
 52 *Baldi error vnus, & alter nu. 55.*
 53 *Andreas Alciatus laudatus.*
 54 *Lusitano paret India, quae non paruit Romano.*
 56 *Papa est maior Imperatore simpliciter contra Bald. licet hic maior illo quoad quid nu. 57. Et ideo praescribendus nu. 66.*
 58 *Humilitatis, siue modestiae documentum.*
 59 *Aluari Pelagii error.*
 60 *Dominium non perit peccato mortali, nec fundatur in charitate nu. 61. Nec perditur paganismo nu. 62.*
 63 *Christus non abstulit vllis sua regna: & est condominus eorum nu. 63.*

- 65 *Anto. à Rosell. vnus error: Alter nu. 67. Tertius nu. 68. Quartus 76.*
- 69 *Christus ab aeterno fuit, & nunquam non fuit: sed non fuit ab aeterno homo 74.*
- 71 *Christus non fuit legitime subiectus Pilato &c.*
- 72 *Superior peccans in loco inferioris non subest illi.*
- 73 *Cesar Augustus Christi vicarius.*
- 74 *Deus omnia facit, aut permittit.*
- 75 *Papa nulli se potest subdere iudicandum.*
- 77 *Potestas ecclesiastica non repugnat laica.*
- 78 *Moses habuit vtranque potestatem summam.*
- 79 *Concilium œcumenicum non conuocat imperator.*
- 80 *Potestas laica, vt se habet cū ecclesiastica: & hæc nuda quid amplectatur.*
- 81 *Potestatis ecclesie definitio perspecta; quæ probatur nu. 82. Et diuiditur nu. 83.*
- Et cui sit data principalius an ecclesie, an Petro nu. 84.*
- 85 *Potestatis laica definitio, quæ necessaria communitati n. 86. vt probatur nu. 112.*
- 87 *Natura non deest in necessariis &c.*
- 88 *Potestas ecclesie à laica differt 4. causis.*
- 89 *Potestas laica antiquior ecclesiastica: Et latius nu. 92. probatur.*
- 90 *Finis vtriusque iuris diuersus saltem immediatus nu. 91.*
- 92 *Potestas ecclesie, quæ nunc est, non fuit.*
- 93 *Matrimonium vt sacramentum, post Christi aduentum cæpit.*
- 94 *Potestas ecclesiastica, & laica contrario modo progressa.*
- 95 *Intellectus legis, Ex hoc iure ff. de iustitia, & iur.*
- 96 *Potestas ecclesiastica quatenus tangit temporalia.*
- 97 *Finem ad aliquem inductum, secundum illum ordinandum.*
- 98 *Ecclesia coercionem habet.*
- 99 *Papa cur reges deponere potest, vel deponētibus consentire n. 100. Et cur coadiutores dare nu. 106. Et cur vacās imperium regere n. 107. Et cur Federicum deposuit nu. 108.*
- 101 *Reges an propter regna, vel è contrario.*
- 102 *Dominus Petrus Pachecus Cardinal. laudatus.*
- 103 *Dominus Franciscus à Mendoca laudatus.*
- 104 *Dominus Didacus ab Alba episcopus laudatus.*
- 105 *Menas de Saa Conimbricens. laudatus.*
- 109 *Papa potest quædam maxima, & non quædam minima: & cur de quocunque peccato mortifero nu. 111.*
- 110 *Intellectus regula: Cui licet lib. 6.*

- 113 *Naturali iure vetatur, & permittitur quandoque homicidium.*
 114 *Dux est sibi duce carens, & c.*
 115 *Naturalem providentiam non tollit lex imperialis.*
 116 *Reges Hispania qua ratione exempti.*
 117 *Nauarri, & Legionenses Hispanorū primi sibi fecerunt reges post illam
 cladem sarracenicam.*
 118 *Potestas laica non fuit vna instituta toti orbi, sicuti vna ecclesiastica.*
 119 *Potestatem laicam nulla communitas à se abdicat.*
 120 *Concedere, & transferre differunt.*
 121 *Clerus cur non statuit contra leges superioris.*
 122 *Argumentum à contrario non valet & c.*
 123 *Potestatis ecclesie extendenda ad laicos capita pauca, & resoluta.*
 124 *Papa cur potuit imperium transferre.*
 125 *Potestas ecclesie, & laica cur Sol, & Luna.*
 126 *Intellectus c. 1. 2. dist. & aliorum multorum nu. 128.*
 127 *Reges minus subiectos Papa, quam imperatores.*
 129 *Papa coronat imperatorē potestate nō diuinitus, sed humanitus accepta.*
 130 *Christus non concessit Petro totam suam potestatem.*
 131 *Benedictio productiua potestatis regalis, nō pertinet ad Papā diuinitus.*
 132 *Regū Hebraorū vnctiōnes, an & quomodo regalē potestatem produxerunt.*
 133 *Noua ratio cur cap. Rainutius & c. Rainaldus ligent etiam laicos.*
 134 *Ecclesia militans qui instar triumphantis?*
 135 *Christus monarchiam optimam instituit.*
 136 *Ecclesie monarchiam non impedit susceptio multorū à Deo immediata.*
 137 *Noua ratio, cur Papa potuit transferre imperium.*
 138 *Nouus intellectus Extrauag. Vnam sanctam de maior.*
 139 *Ecclesia vna semper fuit: sed non vnus eius summus sacerdos.*
 140 *Noua ratio cur nequeant esse duo Papa, licet duo imperatores sic.*

Noua confutatio quorundam dictorum authorum.

Tertio Ex his verbis colligitur, supremam iurisdictionē laicam non esse penes Roman. Ponti. Quod, vt alij gladiatorio (vt aiūt) animo affirmāt: sic alij, quorū receptior est opinio, mordicus, & in ostremorem negant, inter quos: Longeuam fecit discordia licē, affirmilemque iugiloris, quae Gordius olim Nexuit, atque Iouis Phrigij suspendit ad aras. Quam ob rem primo vtriusque opinionis fundamenta, quasdam veluti acies in campum educemus. Deinde virtute illarum expēta, notabile nostrum, cui adhaerebimus, alienum faciemus ab erroribus manifestioribus vtriusque partis fautorum, & multis declarationibus & illationibus illud munemus, & illustrabimus, simul & euertemus opinionis receptioris fundamenta.

Pro communi opinione quadruplici de gente milites deliguntur, nempe de ratione canonica, cesarea, diuina supernaturali, & naturali. Et primo quidē de canonica, hoc capit, quod semper & vbiq; pro altera parte citatur: nūc primū à nobis, pro Communi expenditur, in eo quod Innocentius dixit se non posse, vel non debere perturbare, vel minuere iurisdictionem Regis Francorum: sed non intendere id facere: cum tamen de rege dicat eum, nec velle nec debere impedire iurisdictionem, ac si clarius dixisset: Regis iurisdictionem ego nolo impedire, ille vero neque vult, neque potest: & ita innuit posse, si vellet. Nam qui è duobus sibi propositis alterum negat alterum fateri videtur cap. Qualis 25. dist. 1. Cum prætor ff. de iudiciis. At velle, & posse diuersa esse ponit cap. Sciscitatus de rescri. cap. Cum super. de offic. deleg. l. Multum interest C. si quis alteri vel sibi. Et vtrumque habuit hic præ oculis Innocentius III.

- 2 Secundo pro Cōmuni facit, quod vacante imperio Papa iudicat illius subiectos, Clem. Pastoralis §. final. de re iudi. & Extrauag. 1. ne sede vacante. Cum item laicus iudex est negligēs cap. Licet cap. Ex tenore infra tit. proximo. Cum item actor est persona miserabilis actu, & habitu, qualis est pauper; aut vidua diues oppressa cap. Significantibus de offi. delega. cap. Ex parte infra tit. prox. cum vtrobiq; annotatis per Inno. & etiā persona miserabilis habitu, & si non actu, vt vidua diues nō oppressa, potest validū impetrare rescriptū, antequam iudex laicus iudicare negligat: licet eo nō possit vti, donec ille neglexerit cap. Ex tenore cum resolutione Pan. ibi, & aliorū in d. c. Licet & d. c. Significantibus. Cum item aliquid arduū occurrit, Papa prouidet circa illud, vt mire fecit in cap. 1. de homici. lib. 6. contra occidentes, vel mādantes occidi per assassinos. Cum item aliquid maxime ambiguū occurrit ipse declarat cap. Per venerabilem §. Rationibus qui fil. sint legi. Quale fuit olim illud, nō dum penitus adhuc demortuū dubium, de duabus quartis detrahendis à filio hærede instituto, eodemque restituere grauato. Quod definiuit ecclesie Romanæ princeps in cap. Raynutius & cap. Raynaldus de testamen. At nulla ratio apta, & quæ mentem satiet serenam, reddi posse videtur: cur Papa his casibus laicos iudicare possit, cur circa illos prouidere nisi quia laicā, eandemq; supremā potestatem habeat, saltem in habitu: ensē intra vaginam recōditam, quam prædictis casibus & aliis similibus veluti coactus euaginet, siue exerat: Ergo propositū. Simili modo possent induci alij similes casus, in quibus ecclesia cognoscit inter laicos †.
- 3 Quorum 36. colligit Hosti. in summa ti. proximi §. Ex præmissis. Et 43. Marian. in d. cap. Licet. Et 149. Stephanus de potest. eccle. super laic. & horum multos Speculat. in tit. de iudi. compet. §. 1.

III. Papa trāstulit Imperiū à Græcis ad Germanos, anno à nato seruatore 776. secundum glo. singul. & receptam in cap. Venerabilē de elect. Ipse dedit potestatem eligendi Imperatorē illis septē Germaniæ magnatibus, qui recēsentur à glo. in cap. Ad apostolicā, sub finē, de re iudi. lib. 6. Ipse cognoscit de Imperatoris electione, confirmanda ne sit, an cassanda. Ipse confirmat, aut cassat eam, prout iustum fuerit d. cap. Venerabilē. Ipsi iurat Imperator fidelitatem cap. Tibi 63. d. Cle. 1. de iureiuran. Ipse confirmatum & coronatum Imperatorem iustis de causis deponit d. cap. Ad apostolicā de re iudi. lib. 6. quod continet sententiam qua Innoent. III. deposuit Federicū secundum. Hæc autem, & alia

alia id genus facere superioris est, & eius, qui super eum, qui talia patitur, iurisdictionem habet, arg. c. Inferior. 21. d. cap. Cum inferior. de maiori. cap. Cum ex iniuncto. de hæreti. & totius tituli, de cõfirmatione vtili, vel inutili. At eam non haberet, nisi suprema potestas laica penes eum esset: Ergo propositum.

4 IIII. Quod potestas papalis auro, Imperatoria vero plumbo comparatur in cap. Duo sunt. 96. d. Et quod Papa Solis instar est orbi. Imperator autem instar Lunæ. cap. Solitæ. de maior. At luna quod lumen habet, à Sole recipit: Ergo & Imperator quam potestatem habet, à Papa dicitur habere.

V. Quod Nicolaus Papa id expresse ait in cap. 1. 2. di. in illis verbis, Christus Petro æternæ vitæ clavigero, iura terreni simul & cælestis Imperij commisit. Quid clarius dici potuit? Et in cap. Authoritatem. 15. q. 6. ait: Hæc in mandatis damus, vt spiritali simul, & temporali gladio, malignos illos insequantur: si gladius vterque apud Papam non est, quorsum Nicolaus hoc mandat episcopis Galliarum?

5 VI. Ne dicas aliud esse de Regibus: aliud de Imperatore, probo Reges, quibus non imperat Imperator, Papæ subesse. Tum, quia † Zacharias Papa deposuit Childericum Regem Francorum. cap. Alius. 15. q. 6. Et Inn. 4. in concilio Lugdunensi dedit coadiutorem Regi Lusitanorum. c. Grandi. de suppl. neglig. prælat. lib. 6. Tum, quia nemo potest libertatem sibi querere ab obedientia, & illi annexis, vni debita, nisi se alteri subdendo. c. Accedentes. c. Cum non liceat. c. Cum ex officii. de præscript. Nemini enim licet esse ἀναπαλάω siue sine capite. c. Nulla. cum gl. 93. dist. At † Reges Christiani omnes etiam Hispani & Galli subditi fuerunt Imperatori. c. Volumus. 11. quæst. 1. & 1. in Lusitania. ff. de censu. Ergo vel adhuc illi subiiciuntur, vel alteri: non illi, vt ipsi mordicus asseuerant, nec alij quam Papæ: Ergo illi subiaccēt. Tum, quia Innoc. in c. Per venerabilem. qui fil. sunt legit. dicebat: Regem Francorum, qui dicitur ibi non subesse Imperatori, subiectum esse Papæ. Qui idem in cap. licet ex suscepto. de for. compet. ad Papam, aiebat, recurrendum esse, quando non est alius superior. Et Hostien. quem Ioan. And. & Anto. secuti sunt, affirmavit in d. c. Per venerabilem, Reges Franciæ, Hispaniæ, & Angliæ peccare, si non cognoscant superiorem, aut Imperatorem, aut Papam. Quia nõ potuerunt vsucapere libertatem ab imperio, nisi se alteri subdendo. Is idem dixit in c. Cum Ioannes. de fid. instru. Verbo ad nostram: à Regibus non agnoscentibus superiorem in tēporalibus, ad Papam appellari posse, quæ sequitur Pan. in c. Exposita. de arbitris, & in c. Si duobus. §. 1. de appellat. At hæc non possunt constare, nisi Reges, quibus non imperat Imperator, subsint Papæ. Ergo illi ei subsunt: & non possunt ei subesse in temporalibus, nisi suprema potestas laica sit penes eum: Ergo notabile nostrum non est verum.

VII. Idē probatur lege Cæsarea, eo quod lex: Bene à Zenone. C. de quadr. præscr. probat: Imperatorem suscipere infulas. i. diadema, iuxta gl. fi. illius, seu coronam, iuxta Alberic. col. 7. ibidem: & nõ ab alio, quam à Papa: Et quod lex Omnes dies. C. de feriis, coniuncta gl. fin. verbo. Ortus. probat, tunc demum † imperium oriri, quando Imperator coronatur: Ergo à Papa cum corona sumit Imperium. Et ita vel tacite fatetur illud habere à Papa: Imo expressim legibus Papæ, & per consecutionem potestati eius legislatiæ, agnoscit Impera-

tor se, suosque subiacere in Authent. de monachis. §. Si verò relinquens, & Authent. quomodo oportet episcopos. §. 1. colla. 1. & in Authent. vt Clerici apud proprios Episcopos. §. fin. col. 6. & in Authent. de ecclesiast. titul. in princ. col. 9. & horum nulla ratio alia, quæ apta sit, reddi posse videtur, quam, quia suprema potestas laica est p̄nces Papam: Ergo propositum.

- 8 VIII. Idem probatur sacris literis, eo quod Christus † non solum quatenus verus Deus est, & fuit Dominus vniuersorum, Psalm. Domini est terra, & plenitudo orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo. ca. Quo iure. 8. d. Sed etiam quatenus perfectus homo. Tum, quia illi dicitur: Dabo tibi gentes, hereditatem tuam, & possessionem tuam, terminos terræ, Psalm. 2. Illi reges cum insulis oblaturos esse munera. Illum dominaturum esse à mari vsque ad mare, prænunciatū est, Psal. 71. Quod aliqua saltem ex parte impletum est quando à Magis fuit adoratus, Matth. 2. Ille rex regum, & dominus dominantium. Apoc. 19. Sed quid mendicamus? Illi data est potestas omnis, & in cœlo, & in terra, Ioan. vlt. cap. Quod ad humanitatem referendū esse Hieron. & August. testantur: Quia quoad diuinitatem indubitātū erat, eleganter refert & sequitur doctissimus ille Aquinas de regim. princ. lib. 3. c. 12. sub finem: Qui duobus sequen-
- 9 tibus ostendit † à natiuitate Christi eius monarchiam etiam quo ad temporalia cœpisse. Quod plerique omnes sequuntur. Et in his Hostien. in cap. Quod super his. col. 4. de vot. Et Diuus Antonin. 3. part. tit. 3. c. 2. col. 5. Iacobus Almaynus de potestate Papæ. c. 8. col. 6. rationem in hoc adducens neruositissimam, & per natiuitatem intelligens conceptionem illam in vtero virginis matris terque, quaterque mirabilem. Pro quo facit l. Qui in vtero. ff. de stat. hominū. Adde quod ille etiam quatenus homo, est caput super omnem ecclesiam, ad Ephe-
- 10 sios 1. † Et caput omnium, etiam qui natiuitatem ipsius præcesserunt: siue sint vniti per gloriam, siue per gratiam, siue per fidem tantum, siue sint quâdoque vniendi, siue nūquam dummodo sint ad id in potentia: Ita, vt omnes homines huiusmodi ipsius membra mistica sint, vt docet Tho. 3. part. q. 8. art. 3. Adde quòd
- 11 magis demiremur, magisque obstupescamus, † ille est caput omnium angelorum. Nam hoc nomine ministrarūt ei, vt habetur Matt. 4. Est caput omnis principatus, & potestatis, ad Coloss. 2. & ad Eph. 1. Et positus ad dexteram patris in cœlestibus super omnem potestatem, & principatum, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, nō solum in hoc seculo, sed etiam in futuro: Et omnia subiecit sub pedibus eius, ad Eph. 1. Quæ omnia conuenire Christo Iesu, non solum qua parte est Deus: sed etiam qua parte homo, docuit magnus ille Tho. receptus. 3. par. q. 8. art. 4. Ille denique Sanctus Sanctorū, constitutus est iudex viuorum, & mortuorum, Act. 10. Et ne putes hoc ad eum pertinere solum, quatenus est Deus, audi illud Ioan. 5. cap. Potestatem dedit ei iudicium facere: quia filius hominis est. Per quod ita concludit post alios sacros authores, facer & ipse Tho. communiter receptus. 1. part. q. 59. art. 2. Erat igitur, & est Christus, etiam quatenus homo, monarcha totius orbis, etiam in temporalibus. † At Papa successor est Petri, & Christi vicarius: iuxta textū in hoc omnium iuris aptissimū in cap. Licet. de translat. prælat. Illi dictum est: Quodcunque ligaueris super terram, &c. Matt. 16. cap. transfertur. in cap. Quodcunque. 2. 4. q. 1. & in cap. A nobis. 2. de sententia excommunic. Factum ab ipso censetur factum

factū à Deo. Non enim puri hominis: sed vicem Dei gerit in terris. cap. Quanto. de transl. p. zla. expresso, & omnium iuris in hoc optimo. Ex quo ibi Hostien. infert, idem esse tribunal eius, quod Christi. Et gl. sing. ibidem, ideo neminem illi dicere posse: Cur ita facis? Et quidam Anglicus relatus per gloss. sing. in procmio Clement. sic Papam alloquebatur: Papa stupor mundi, qui maxime rerum, Nec Deus es, nec homo, quasi neuter inter vtrumque. Et gloss. singul. in cap. Serpens. de pœnit. dist. 1. dixit, perinde sacrilegium committere qui Papæ mentitur, ac qui Deo: quia eius vices gerit. Cū igitur Christus vtramque potestatem habuerit, & in vtraque sibi tam magnifice substituerit Petrus: Habuit ergo & vtramque Petrus: Habet ergo & hodie vtramque Paulus III. successor eius. Et verum erit illud Inno. III. in cap. 1. de constit. ab omnibus receptum: Papæ Christi vicario omnis creatura subiecta est.

13 IX. Facit, quod † qui benedicit maior est illo, qui benedicitur, ad Heb. 7. & c. Denique 21. dist. Et maior non potest coargui à minore, iuxta illud: Seniore ne increpaueris. 1. ad Tim. 5. & cap. Paulus. 1. quæst. 7. facit ca. Qualis. cap. Oves. cap. Laici. cad. caus. & q. quæ fundantur in facto illius pessimi Cham: Qui se maiorem, nempe patrem irrisit, Gen. 9. Patet & per multa, quæ congerit ex factis literis Gratianus c. Plerunque. 2. q. 7. At Imperatorem & omnes alios reges Papa benedicit, Papa cum opus est coarguit: Ergo maior est illis.

X. Facit, quod Saul primus Hebræorum Rex, à sacerdote domini, scilicet Samuele vnus fuit. 1. Reg. 10. ca. Secundus item, scilicet David. eod. lib. cap. 16. Quem etiam Natan Propheta grauissime reprehendit. 2. Regum 12. Et Hieremias constituitur super gentes, & regna, vt euellat & dissipet, ædificet & plantet, Hierem. 1. Et c. Solitæ. de maiori. Et si quid difficile & ambiguum incidere iubetur Hebræorum populus ad sacerdotes Leuitici generis, & iudicem, qui pro tempore fuerit accurrere, Deut. cap. 17. & cap. Per venerabilem. 5. Rationibus. qui filij sint legit. Quis ergo neget sacerdotibus subiici omnes, etiam laicos, etiam principes supremos?

14 XI. Facit, † quod ecclesia militans instar triumphantis est constituta, iuxta illud Apoc. 21. Vidi Hierusalem sanctam nouā descendentem de cælo: hoc est, ecclesiam militantem veluti exemplatam à triumphante, iuxta gl. sing. Cl. Ad nostram. verb. ecclesie. de hæret. Et ita est, vna, sicut & triumphans, iuxta illud: Vna est columba mea. Cantic. 6. Quod de ecclesia militante intelligit Hieron. in c. Loquitur. 24. q. 1. habetur in symbolo maiore, & symbolo. 4. scilicet. ca. Firmiter. 5. Vna, de summa Trinit. Ergo, sicut in triumphante vnus est omnium princeps: ita & in militante vnus erit omnium monarcha. Cōfirmatur hoc ex eo, quod vnus corporis vnum caput esse oportet, alioqui, monstrum diceretur c. Quonia in plerisq; de of. ord. l. Nō sunt liberi. ff. de stat. hominū: Ergo & vnus ecclesie vnum caput sit oportet: & non est aliud, quam Papa: Ergo propositū.

XII. Idem probatur ratione naturali, eo quod optimum optima decent. c. Vilissimus. 1. q. 1. c. Licet. 8. q. 1. l. si. ff. de consti. principum: Sicut & pessimum pessima consequuntur. c. Illud. 8. q. 1. c. Principium de pœn. d. 1. † At rationum gubernandi, quæ tres sunt, Aristocratia siue optimatum: Democratia siue populi: & Monarchia siue vnus: optima est monarchia, siue regalis, secundum Aristotelem. 8. Ethicorum. & 3. Politicorum: Facit capit. In apibus. 7. quæst. 1. Et omnium

omnium legislatorum optimus & maximus fuit Christus: Ergo optima ratione gubernandi suam rempublicam Christianam instituit. Et ita vnus est totius ecclesie siue Reipublice Christiane princeps, & nō alius quā Papa: Ergo ipse.

XIII. Faciant alie tres rationes naturales, quod nemo dat quod non habet, neque non habet quod dat. c. Quod autem. de iure patronat. l. Si vniuersa. C. de legat. Et quod maior potest, id quod minor. c. Illud. 95. dist. c. Historia. 23. q. 2. Et quod cui, quod est plus licet, licet etiam quod est minus. ca. Cui plus, de reg. iur. lib. 6. l. Non debet. ff. eo. At Papa dedit potestatem eligendi & faciendi Imperatorem: Papa dat potestatem gubernandi temporalia, iuxta citata in 3. arg. Et ipse gubernat spiritualia maiora vtique tēporalibus. c. illud. de maior. & est maior Imperatore: Poterit ergo Papa gubernare temporalia.

16 XIII. Facit illa ratio naturalis: quæ dicitur, † eius esse iudicare de mediis, cuius est de fine. l. De qua re. ff. de iudiciis. l. Oratio. ff. de sponsal. Vt medicinae ars, cuius finis est sanitas, iudicat de mediis sanitatis. cap. Tua. de homicidio: Et ars militaris, cuius finis est victoria, iudicat de equestri, quæ ad illam est necessaria, Et equestris iudicat de frenesactiua: & generaliter, vt Aristoteles primo Ethicorum docet, in omnibus artibus, & potestatibus ordinatis, illa, cuius finis est altior, & potentior, præcipere debet, & dirigere illa, quorum finis inferior est, & ordinatur ad illum finem altiorem: Vt ars architecti, cuius finis est ipsa domus tota, præcipit, & dirigit artes illas aliorum artificum, quarum finis est inferior, & subordinatus illi altiori fini: Quales sunt lapidicidæ, lignicidæ, & id genus alie. At certum est potestatis Papæ finem esse fœlicitatem æternam, & omnes in illam dirigere: & potestas secularis quoddam medium est tendendi in eum. cap. Princeps. 23. q. 5. ibi: Sæpe regnum cœleste proficit per terrenum: Facit. c. Regum. ead. causa, & q. ca. Vides. ead. causa. q. 6. Ergo ad Papam pertinet potestatem secularem iudicare. Quod eleganter expressit Henricus à Gandauo Quodlibet. 6. artic. 23.

17 XV. Facit illa ratio naturalis, quod sicut corpus est propter animam: Ita temporalia sunt propter spiritualia. Et † vt finis corporis est anima: Ita finis temporalium sunt spiritualia, & per consequentem potestas temporalis est, propter spiritualem, atque ideo potestas spiritualis iudicat de temporali, & dirigit illam, veluti medium, quo tenditur in suum finem.

18 XVI. Facit illa ratio naturalis, quæ dicitur, † commisso vno censeri commissa illa, sine quibus id expediri non potest. l. 2. ff. de iurisdic. omni. iudi. cap. Præterea. de offi. deleg. Imo etiam illa, sine quibus id expediri quidem potest, sed non commode. l. penul. ff. de usufruct. l. Quicumque. §. Si ei, qui ad vendendum. ff. de insti. Per quod pulchre reprobatur Aret. in cap. De testib. gloss. singu. quæ secunda est. cap. Solet. de sententia excommunicat. lib. 6. Sicut etiam pulcherrime ait Bart. in l. Ambitiosa. num. 17. ff. de decret. ab ordine faciend. quod commisso arbitrio super statu pacifico Reipublice, censetur data potestas compellendi ad concordiam ciues etiam particulares.

19 Postremo † hæc opinio videtur definita pro vera in Extrauag. Vnam sanctam. de maiori. & obe. Primo quidem quatenus habet, subesse Romano Pontifici, omni humane creature esse de necessitate salutis. II. Quatenus prope medium ait: Qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, male verbum

bum attendit Domini, proferentis: *Conuertere gladium tuum in vaginam.* III. Ibi iterum: vterque est in potestate ecclesie, spiritualis gladius, & materialis. IIII. Ibi: Oporteret gladium sub gladio esse, & temporalem auctoritatem spirituali subiici potestati. V. ibi: Lex diuinitatis est, infima per media in suprema reduci. VI. ibi: Non ergo secundum ordinem vniuersi omnia æque immediate: sed infima per media, inferiora per superiora in ordinem rediguntur. VII. Ibi: Spiritualis potestas terrenam habet instituere, & iudicare, si bona non est, VIII. Ibi: Spiritualis iudicat omnia: Quis ergo catholicus neget apud Rom. Pontificem esse vtramque potestatem, alteram in actu, alteram saltem in habitu?

Hæc sunt, amplissima & ornatissima concio, fulcra illa, quibus hæc sententia communis annites, regina veluti quædam magna stipante caterna, incedit: quam mille sequuntur non (vt ille ait) ore ades: sed insigni auctoritate doctores. Quorum de numero sunt Innocenti. hic cum Host. gl. & Iohan. Andr. Quos Petrus ab Ancha. Anto. à Butr. Panor. Imol. Andr. Sicul. Felin. & Dec. sequuntur: gl. item Hostiens. Pan. Præposi. & Communis in c. Causam quæ. qui filij sunt leg. Archi. & Cardin. Alex. in cap. Quonia 10. distin. & Alex. in c. Cum ad verum 96. dist. Oldt. consil. 81. Bartol. item in l. 1. §. Præfides ff. de requirend. reis, innuens contrarium esse hæreticum, & quasi ob id hæreseos fuisse damnatum Dantem Florentinum, poetam alioqui celeberrimum. Bartol. item eleganter in Extrauag. Ad reprimendam in verb. Totius orbis Paul. Castren. in l. Non ambigitur ff. de leg. Augustinus Anthonit. de potest. eccles. Antoninus 3. parte tit. 26. c. 14. §. 17. Prieras verb. Papa q. 10. & 11. Iohan. Selestadiens. in Quadriuo prima part. col. 1. Nouissime † Hierony. Balb. episcopus Corsens. vir varia lectione, & eruditione insignis, in lib. de coronat. Imperatoris ad Carolum 5. qui nunc feliciter imperat: non semel hanc tenet. Quamuis frequenter in contrariam inclinaret. Quam nescio an indiligentia lapsus imposuit Barto. in prædict. locis: cum tamen Anto. à Rosellis, in tractat. de potest. Imperator. col. 15. ægreferat, & lugeat, illum adhæsisse huic, quam nunc fundauimus, conclusioni communi. Id ipsum imposuit idem Hierony. Innocen. in d. cap. Licet, de for. compet. qui tamen expresse ait, Imperatorem suum Imperium habere à Papa. Id ipsum imposuit etiam Archid. in c. Duo & c. Si Imperator. cap. Cum ad verum 96. dist. In quorum nullo, de hac conclusione vllum verbum fecit. Eadem imponit etiam Hostiens. in Summa tit. de appellati. in §. Quoniam, qui nusquam est & in §. A quo. 2. col. vbi aliquid ad hanc rem pertinens dicens, communior potius amplectitur, si satis perpèdatur, sicut & illam amplexus fuit in Summa tit. qui filij sunt legit. §. Qualiter, & à quo 3. col. Denique hanc esse opinionem communem affirmat Pan. Inn. c. Si duobus §. Denique de appellatio.

Huius tamen conclusionis frequentius receptæ gloriâ multa interturbant: & adeo quidem, † vt me quoque ipsum, qui olim ab ea stabam, pridem in diuersam vi suâ traxerint sententiam. Quæ etiam desumuntur ex ratione canonica, Casarea, diuina supernaturali, & naturali.

Et primo quidē ex canonica deligitur hoc, c. multipliciter in hoc expesum. Primo quatenus author eius Innocen. III. de suprema laica potestate Francorum inquit, illam esse Regis illorum, non obscure innuens, eam ad se non pertinere. Secundo vero, quatenus inquit, non esse sui propositi illâ perturbare:

22 cum tamē id nequiuisset omittere, si ad Papā illa spectasset. Quia † negligētia conferuandi res Ecclesie suæ, peccatum est prælato c. In canonibus 16. q. 1. cap. Irrefragabili de offic. ord. & non quale quale peccatum: sed mortiferum, si est magna, secundum gl. multis sing. in c. Ea quæ de offic. archi. Imo & dignum, propter quod quis deponatur ab officio, secundum gl. etiam multis sing. in c. Dictum 81. dist. Tertio vero, quatenus innuit ita se habere Papā ad Francorum Regis iurisdictionem, ac Rex ad iurisdictionē ipsius: At constat iurisdictionem Papæ nullatenus spectare ad Regem: Ergo nec illa quæ Regis est pertinet ad Papam. Quod autem Innoc. loquatur de suprema laica potestate patet. Nam ipsemet asseruit in c. Per venerabilem, qui fil. sunt legit. Francorum Regem, de cuius iurisdictione, & potestate hic agitur, nemini esse subiectū. Quarto, quatenus probat non potuisse vllō modo Papam cognoscere de hac causa, vt erat feudalis cōtra Regem Frāciæ, ordinaria via: sed solum extraordinaria, scilicet denunciationis, eo, quod allegabatur, peccare mortaliter non restituēdo illud feudum Anglo. At si superior eius fuisset, potuisset cognoscere aliquo modo de hac causa, etiam quatenus erat feudalis, etiam ordinarie. Quoniam cum inter Dominum, & subditum est contentio de feudo, non cognoscit dominus: sed ordinarius, si non sunt pares curiæ cap. 1. de cōtrouers. feudi apud pares curiæ, & c. Imperialem §. fin. de prohi. feud. alien. per Freder. vbi gl. recepta: Imo & si sint pares curiæ, si tamē illi sint suspecti, ordinarius cognoscit, secundum Bal. in d. §. fin. & Præpo. in c. 1. nu. 2. de inuestitur. in marit. facta: Cum igitur Innoc. II. præsupponat hic nullo alio modo, quam ratione peccati posse cognoscere de hac causa, clare præsupponit, nullo modo esse suum ordinarium.

II. Facit, quod August. in cap. Quo iure 8. dist. iura humana ideo ait iura temporalium Imperatorū esse. Quia Deus per Imperatores, & rectores seculi ipsa iura humana distribuit humano generi. Audis, non Papam, sed Deum per Imperatores iura humana humano generi distribuere. Neque aliud sentit Gregor. Nazianzen. in cap. Suscipiis 10. dist. Cyprianus item relatus in cap. Quoniam ead. distin. sic loquitur: Mediator Dei, & hominū † homo Christus Iesus sic vtriusque potestatis officia discreuit, vt Imperatores pro æterna vita pontificibus indigerēt: & rursum pontifices pro temporalium tantummodo cursu, Imperatorum legibus vterentur. Audis, Christum discreuisse vtriusque potestatis officia: Audis, Papam egere Imperatore quoad bona temporalia. Audiamus nunc Nicolaum idem repetentem in cap. Cum ad verum 96. distin. & addentem: Postquam ad verum idest Christum ventū fuit, nec Imperatores iura pontificis arripuisse: nec pontifices iura Imperatorum vlturpasse. An non clare distinguit vtriusque iura?

24 III. Facit, quod Gelasius Papa ita Imperatorem alloquitur in c. Duo sunt 96. distin. Duo sunt quippe Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur, authoritas sacra pontificum, & regalis potestas, Audis verbum, duo. Adde, † quod ex c. Constantinus eiusdem 96. d. iuncto c. Fundamenta de electi. lib. 6. & c. Futurā 12. q. 1. colligitur, per donationē Constantini conuenire Papæ supremam in vrbe Roma laicam iurisdictionem, & non ex suo summo pontificatu. Omitto cap. Nos si incompetenter §. Sed notandum 7. q. 1. qui non solitus in hoc allegari habet, duas esse personas, quibus mundus iste regitur, regalem

regalem scilicet & sacerdotalem. Et sicut reges præsumunt in causis seculi Ira sacerdotes in causis Dei. Et paulopost habet, quod sicut Ozias à domino percussus est: quia sacerdotum officia usurpare non licuit: sic sacerdotibus, & prophetis regum officia usurpare non licuit. Quid clarius potuit dici in huius partis confirmationem?

25 IIII. Facit, quod Ambrosius in cap. Conuenior 23. q. 8. dixit, ad Imperatores, palatia ad sacerdotes, pertinere ecclesias. Et Innoc. III. in cap. Solitæ de maior. † & obed. Papam Soli, & Imperatorē Lunæ confert: sed Luna non fuit per Solem facta, nec à Sole dependet: immo in diuerso deferatur in cælo. Quia deferatur in primo, cum tamen Sol deferatur in quarto: Ergo nec imperator fit à Papa, nec dependet ab eo.

V. Quod Honorius III. in cap. Tuā de ordi. cogni. præsupponit, se quidem idoneum iudicē ad cognoscendū de natalibus reginæ Cypriæ ad cognoscendum vero de successione, non ipsam, sed regem Francorum existere competentem. Et Alexand. III. in cap. Causam, quæ 2. qui fil. sunt leg. respondit, ad regem, & non ad ecclesiā pertinere de possessionibus cognoscere. Et addidit, Ne videamur detrahere iuri regis Anglorum, qui ipsarum iudiciū ad se asserit pertinere. Audis iurisdictionē aliquam esse, quæ ad regē Anglorū, & non ad Papam pertinet. Idem Alexād. in cap. Si duobus §. Denique de appella. declarat, extra terras ecclesiæ, nō posse ad ipsum appellari à iudice civili nulla inter supremā, & inferiorē, facta differentia. Quin & glo. singul. in c. Quoniam d. 10. tenet ab Imperatore ad Papā non posse appellari. Quod totus seruat Christianismus.

VI. Faciunt multa, quorum prætereo inductionem, scilicet cap. Quæsitum 23. q. 4. & c. Princeps, & c. Regum 23. q. 5. & c. Celebritatem de concecrat. d. 1. Referam tamen Extrauag. Meruit. de privileg. per quam † Clem. 5. in gratiam regni & regis Francorum declarauit, nullum eis fieri præiudiciū per Extrauag. illam: Vnā sanctā de maior. supra in ultimo fundamento alterius partis relatā.

VII. Idē probatur ratione Cæsarea, qua Imperator dominus dicitur mūdi l. Deprecatio ff. ad l. Rhod. de iactu. l. Bene à Zenone C. de quadr. prescription. l. 2. §. penultim. C. de iure iur. propter calu. dand. l. 1. §. Et cum lex. C. de rei. vxor. Non est igitur Papa dominus mundi: cum duo in solidū nequeant esse domini 27 l. Si ut certo §. Si duobus ff. commoda. Adde, quod † Papa Iohannes scribens Iustiniano præposuit nomen illius suo: cum tamen Iustinianus scribens Papæ contra fecerit, ut habetur in inscriptionibus l. Inter claras, & legis sequētis C. de summa Trinit. Quod nō videtur fuisse facturus Papa Ioh. si superior fuisset Imperatore in omnibus, tam tēporalibus, quam spiritalibus: quia indiscreta videri potuit illa modestia arg. cap. Cum humilitatis causa mentiris, si antea non eras peccator, mentiendo efficeris 22. q. 2.

VIII. Facit, quod Cæsar in l. 1. C. de veter. iur. enu. ait, Imperium traditum esse à cælesti maiestate Imperatori. Idem in princi. Auth. quomodo oporteat 28 episcopus coll. 1. testatur, † maxima dona Dei à superna clemētia donata esse, sacerdotū, & Imperium. Illud quidem diuinis ministrans: Hoc autē humanis præsidens. Et vtraque ab vno eodemque principio procedentia, humanā exornare vitam. Quid clarius dici potuit? Audis, vtrunque donum à superna clementia collatum. Audis, vtrunque ex vno eodemque principio manare: Non

igitur alterum ab altero. Idem in Authen. de non alienan. §. Sancimus coll. 2. dixit, Imperium à sacerdotio parum differre: Quod nequit intelligi quoad dignitatem & perfectionem: cum tanto sit Imperio sacerdotium sublimius, quanto aurum plumbo c. Duo sunt 95. d. Ergo intelligendū est quoad originē, eo quod vtrumq; manat à Deo immediate. Quod est propositio nostra. Idem in Authen. de instrument. fide & caut. §. Quia igitur coll. 6. dicit, Imperium à Deo de cælo institutum: Suprema ergo potestas laica non nascitur ex eccles. nec penes ecclesie principem est.

- IX. Facit id, quod refert Albe. in l. Bene à Zenone C. de quadri. prescri. n. 16.
- 29 scilicet † Ludovicum à Bauaria cum electoribus condidisse legem quandā, relatā ab ipso ibi ad verbū, quę declarabat potestatem Imperatoriā esse immediate à Deo: & incurrere crimen læsæ maiestatis, quicumq; diceret electū in Imperatorem ante coronationem non esse verum Imperatorem, vel non posse administrare Imperium. Quam legem Albericus ait iustam visam fuisse tunc
- 30 multis prælatis, & eruditis viris Romæ, vbi tūc ipse agebat: Facit, & epistola † Philippi regis Francorum cognomento Pulchri ad Bonifacium VIII. conditorem prædictæ extrauag. Vnam sanctam, qua indignabundus adeo, vt nec ab iniuriis sibi temperet, negat Franciam, eiusque regem in temporalibus subiici Papæ. Quod & satis innuit prædicta extranagans: Meruit de priuileg. allegata
- 31 in argument. præcedenti. Facit, quod † omnes Hispaniæ reges, qui se credunt nemini subiacere in tēporalibus, iuxta glo. multis sing. in c. Adrianus 63. distin. quæ tamen habet similitē in cap. Et si necesse de donat. inter vir & vxor. eo sunt animo, vt prius suam, suorumque vitā cum morte cōmutent, quam se fateantur subiectos, & (vt cum vulgo loquar) vasallos Papæ in temporalibus. Quis enim eorum ferat subdiū suum à seipso ad Papam appellātem? Quis eorum pareat Papæ iubenti, ne in illa, vel illa causa prophana cognoscat? Quis eius legitimationē quoad successionē tēporalē in suis regnis recipiat? Quis legibus eius cōtrariis suis, extra spiritualē materiā pareat? Qui etiā horū regnicolæ audiant æquo animo suos reges subesse Papæ in tēporalibus? At vel oportet discedere ab opinione cōmuni, vel fateri: & reges & eorū subditos perseuerare in peccato mortali, & cōfessarios eorū non posse illos absoluere, citra sacrilegij crimen. Cum igitur hoc non sit concedendū, concluditur opinio cōmunis falsa.

- X. sacris litteris, siue iure diuino supernaturali, hoc ipsum demonstratur.
- 32 Nam † Saul rex primus Hebræorū à Deo fuit electus & factus, nō à sacerdote: licet per sacerdotē illa electio fuit publicata, & vnctio ministerialiter celebrata 1. Regū 10. c. Quod habet, Samuelē dixisse Sauli: Vnxit te Deus super hereditatem suam & iterū: Vnxit te Deus in principē & paulo inferius: Certe videtis quem elegit dominus. Dauid item secundus Hebræorū Rex non fuit electus à Samuele: sed à Deo 1. Reg. 16.

- 33 XI. Etiam sacris litteris probatur, eo quod nunquā in eis legitur † Saulem, vel Dauidē, vel vllum alium Hebræorū Regem subiacuisse quoad temporalia sacerdotibus, nec ei obedisse in illis, saltem qua parte sacerdotes erāt, quamuis qua parte nuncij erāt Dei, obedire tenerētur: sed illud non erat obedire sacerdotibus: sed Deo, arg. c. Cū aliquibus de rescript. li. 6. c. Hi, qui de præb. eod. li. l. Qui autē §. fin. cum l. sequenti ff. de cōstit. pecu. per quā singulariter probatur, etiam

etiam directam actionem quæri alicui, per liberam personam, quando illa interuenit vt nuncius. Imo in c. Nos si incompetenter. §. Sed notandum. habetur
 34 † singulariter, Dauidem præfuisse sacerdotibus in causis secularibus: subiactum se verò illis in causis Dei, & 3. Reg. 1. Propheta Nathan appellat Dauidem dominum suum, per illa verba: Domine mi Rex, & per illa: a domino meo Rege: & per ea: mihi nõ indicasti seruo tuo. Et Reges superiores fuisse sacerdotibus, fatetur etiam Tho. de reg. princip. lib. 1. c. 14. vers. Quia igitur. Vnde 3. Reg. c. 2. Salomon in regni sui principio, dum adhuc esset iustus, Abiathar sacerdotem deiecit à sacerdotio: Ergo superior eo erat, argum. c. Cum ex iniuncto. de hæret. c. Cum inferior de maior. & c. inferior. 21. distinet.

XII. Facit, quod etiam in Euangelio seruator noster iubet reddi ea, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: quæ sunt Dei, Deo. Matth. 22. cap. Conuenior. 23. q. 8. Imo quod maius est, tributum soluit illi pro se, & pro Petro, Matth. 17. & c. Tributum. 23. quæst. 8.

XIII. Facit, quod illa duo luminaria totius orbis Christiani Petrus & Paulus Apostolorum principes, quibus hic dies sacer est, id manifeste videntur docuisse. Petrus quidem in 1. Epistola. c. 2. qui relatus in c. Solite de maiorit. & obedi. iubet omnibus Christianis, obedire Regibus, etiam ethnicis, quales tunc omnes erant. Paulus vero ad Rom. 13. & ad Tit. 3. relatus in c. Conuenior 23. q. 8. & in c. 2. de censib. præcipit, vt omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit. Quos constat non cœpisse quicquam à Petro, quippe qui essent ethnici: sed à Deo ipso, vel à populis, qui eam ab eo acceperunt, iuxta illud: Omnis potestas à Deo est, ad Rom. 13. Idem item Paulus relatus in c. 1. ne cler. vel mon. ait 1. ad Tim. 2. Nemo militas Deo implicat se negotiis secularibus: Qui vero maxime militare Deo debet, Papa est. c. Si Papa. 40. dist. Ergo non debet esse penes eum potestas, saltem summa omnium secularium: Nec ergo laica totius vniuersi potestas.

XIII. Ratione naturali id ipsum ostenditur, eo quod illa suadet, singula officia singulis esse committenda personis. c. 1. 89. dist. c. Cum singula. de præb. lib. 6. l. Nemo. C. de adfess. & l. Consulta. C. de testa. Et ideo excepta necessitate, nemo debet esse carnalis simul & spiritalis pater eiusdem cap. Ad limina. 30. q. 1. † Nec Comes Palatinus proprium legitimat filium, secundum gloss. singularem. cap. Per venerabilem verb. regi. qui filij sint legit. quam sequitur Ancharr. consil. 320. Primum dubium. 3. dubio. Antho. à Rosellis de legitimat. in c. De causa materiali. n. 12. Ioan. ab Anna. cõsil. 29. Vifa Imperiali: dubio. 3. quamuis contra tenuerit Bal. in l. Si consul. 4. q. ff. de adopt. & Bologninus in additio.
 36 consilij præfati Ioannis. † At monarchia spiritalis, siue summum sacerdotiũ, & summum impetium, siue secularis monarchia: duo sunt munera distincta, & non quomodocunque: sed vt aurum, & plumbum. cap. Duo sunt. 96. d. Imo, & vt duo luminaria diuersis præsidentia. c. Solite. de maiorit. Et vt duo dona maxima Dei, Authen. quomodo oporteat episcopos, collat. 2. in princi. Ergo non sunt committenda vni, aut certe melius committuntur duobus. At Dei opera sunt perfectissima, Deut. 32. Ergo illa duo non vni: sed duobus fuere à Christo summo Deo commissa.

XV. Facit illud ab hac eadem naturali ratione manans: Qui ad vtrunque

festinat neutrum bene peragit. I. Nemo. C. de assess. Et illud: Pluribus intentus minor est ad singula sensus: Et illud: Psalterium cum cithara male concordat. cap. Quod à te, cap. Diuersis fallacijs. de cleri. coniugat.

- XVI. Facit ratio canonica mixta naturali, ob quam in c. Te quidem. n. q. i.
- 37 † Petrus sic alloquitur Clementem destinatum Papam: Oportet summo te studio niti, Clemēs, vt omnes vitæ huius occupationes abiicias ne fideiussor existas, nec aduocatus fias, nene in vlla alia occupatione mundialis officij prorsus inueniaris, ne præfocatus præsentibus hominum curis, non possis verbo Dei vacare. In quibus verbis pondero primo illud, omnes vitæ huius occupationes, per quas certum est intelligi seculares. II. Illud, ne fideiussor existas. III. Illud, ne in vlla prorsus. IIII. Illud, ne præfocatus præsentibus hominum curis. V. Illud, non possis verbo Dei vacare. Constat enim, & id quidem palam, eum, qui summam, præsertim omnium Christianorum, potestatem laicam habet, non posse præcepta hæc seruare: Ergo videntur hæc duo munera secum pugnare, vt quidam male dixerunt, aut certe magis conuenire, vt illa diuersæ subeant personæ. Quod subiicit ille canon in illis verbis: Hæc verò opera quæ tibi minus congruere diximus, exhibeant sibi inuicem vacantes laici. Audis minus congruere? Adde, † quod Romulus Romanorum ille rex primus legem naturæ solam doctus, instituit sacra, & qui illa peragerent sacerdotes à se distinctos, Marco Varrone, Dyonisio Halicarnasseo, & Anton. Coccio testibus. prospiciens vit prudens se non posse Imperio simul, & sacerdotio facere satis, & quod post illum ea in melius reformauit eius successor Numa Pompilius
- 38 solam item legem naturæ doctus. Sed & † Moyses Hebræorum dux ille primus, & optimus, ratus etiam non posse ab vno temporalia, & sacra omnia iuste curari, Aaroni hæc, illa sibi curanda partitus est.

Postremo, vt finiamus in ratione pontificia, à qua etiam incepimus, facit, & neruose quidem cap. Per venerabilem, qui fil. sint leg. primo, quatenus de rege Francorum ait, neminem eum superiorem in tēporalibus recognoscere. Quod certè non dixisset, si ipsemet, qui dicebar, fuisset illius superior in illis.

Secundo facit, quatenus de rege ipso verba illa subdit, nostræ iurisdictioni subiicere se potuit. Nonne aperte indicat eum non esse iurisdictionis Papæ quoad temporalia, sine subiectione voluntaria? Audis enim, potuit, & non debuit. Tertio facit, quatenus probat, regem Franciæ, posse legitimare subditos suos quoad temporalia, sine vllius cōsensu. Quod facere non posset, si Papam recognosceret superiorem: vt etiam ipsemet Papa ibidem palam probat.

Hæc sunt, amplissima, & ornatissima concio alia pedamenta, quibus, veluti sublimibus erecta columnis suprema potestas laica, in cœlum vsque suum caput extollit, & se Ioue illo summo natam sibi persuadet, ac gloriatur: Quod iure facere posse affirmat Ioannes Theutho. vir vndequaue doctissimus in scholiis. cap. Quoniam. 10. dist. & sentit in cap. 1. 2. 2. distin. & in cap. Cum ad verum 96. dist. Franciscus item à Zabarellis Cardinal. Floren. in præsentī, & Bal. in rub. digestorum, col. 2. parum memor Bar. contrarium tenentis, dixit omnes legistas tenere pro maxima, Imperatorem Romanorum neminem habere in temporalibus superiorem. Idem Ioannes Parisiensis theologus ordinis prædicatorum doctor antiquus in lib. de potestate Papali, & Imperiali, quem sequi-

tur Albe. in l. Cunctos. num. 9. & 10. C. de summa Trin. & in l. Bene à Zenone. C. de quadri. præscript. nu. 16. Hoc idem sentit Cosmas in proemio pragmat. sanctio. Galli. Idem Gulielmus Oca, & eius protector Iacobus, in libris de potest. Papæ. Idem Ioannes cognomento Maior. in 4. dist. 24. q. 3. & super Matthæum, c. 16. Idem Antonius à Rosellis de potest. Imperat. col. 15.

Eidem etiam ipse adhzreo, & per prædicta, posteaque dicenda credo primo, non esse tenendum cum his, qui dicunt, potestatem supremam laicam omnium regum, non solum habitu: sed etiam actu esse penes Papam. Neque cum Comuni nostrorum, supremam potestatem laicam esse saltem in habitu penes Papam. Neque cum aliis affirmâtibus, potestatem laicam supremam adeo repugnare supræ ecclesiasticæ, vt ambæ simul in vna & eadem persona concurrere nequeant. Neque cum aliis, qui dicunt, ecclesiasticam nullatenus extendi ad temporalia. Neq; cum his, qui affirmant, duas prædictas eademque summas potestates, ecclesiasticam nempe: ac laicam, non posse concurrere in eadem persona. Imo affirmamus etiam nunc & iuste concurrere in Pontificibus Romanis, qui qua parte sunt Pontifices summi, summam ecclesiasticam habent, qua vero sunt Reges supremi vrbis Romæ, ac multarum aliarum terrarum donatione Constantini, Caroli magni, & aliorum Imperatorum, summam laicam habent in eisdem terris. Credimus autem id, quod notabile hoc nostrum tertium habet, scilicet Romanum Pontificem, quatenus solum est Romanus Pontifex, & vicarius Christi summus: sed nudus ab omnibus privilegiis, & donariis humanis: nullam habere potestatem laicam, neque summam, neque mediam, neque infimam, neque actu, neque habitu, habere vero id, quod nostra conclusio affixa valuis habet, scilicet potestatem ecclesiasticam noue à Christo seruatore nostro institutam, qualis nunquam ante illius institutionem in orbe fuit. Quæque est species potestatis distincta à laica, & longe nobilior ea: vt aurum est species metalli distincta à specie plumbi, & nobilior ea. Quæque directe solū amplectitur supernaturalia: indirecte vero etatenus naturalia, quatenus sunt necessaria ad consequutionem finis supernaturalis, ob quem sunt instituta.

Ex qua resolutione & argumentis pro vtraque parte supra formatis dico, & infero primum, errare Bart. in l. 1. §. Præsides. ff. de requiren. reis. dum significare videtur hæreticam esse quam elegimus, opinionem, & ob id quasi damnatum fuisse Dantem Florentinum poetam celeberrimum, & qui eam affirmant hæreticos. Tum, quia hæresis est dogma peruersum fidei Christianæ contrarium: iuxta cap. Hæc est fides. 24. quæst. 1. & gloss. fin. eandemque memorabilem Clement. 1. de hæret. quam commendat Panorm. in tractatu de concilio Basilien. in 2. dubio. Hæc autem opinio licet falsa esset: non esset tamen eiusmodi. Tum quia eius contradictoria neque sacris literis continetur, neque ab ecclesia determinata est. Tum quia non est hæreticus, qui hæresim sine pertinacia tenet, Cle. 1. ionda gl. in verb. pertinaciter. de vsuris, & Cle. 1. §. Porro. iun-
40 ta gloss. verb. pertinacia, de summa Trinita. † Pertinaciter vero is aliquid tenet, qui adeo affirmat impudenter, vt sit irrevocabilis, indocilis, & obstinatus, secundum gl. in dicto §. Porro. Vel certe qui nō credit illud, quod scit esse fidei Christianæ, vt præclare declarat Tho. à Vio 2. Sec. q. 1. art. 2. Vel, vt ipse addo,
quod

quod esse fidei debet scire. Quales non sunt, qui hanc opinionem tenent, vel tenuerunt. Quippe qui parati sunt & fuerunt corrigi, nec sciunt, vel scire debuerunt, id esse contra fidem catholicam. Tum, quia Parisiēsis schola nullatenus esset passa, ut sui doctores hanc partem libellis editis defenderent, si putassent illam hæreticam. Quod tamē non solum passa est, & patitur quotidie: sed etiam videtur eam comprobare. Neque putet aliquis idem, quod Bart. tenere Durandum de iuris. eccle. q. 1. col. parua. 19. Quoniam licet id videri posset negligentius eum legenti: tamen longe aliud ait. ut in 6. notab. dicam.

43 II. Errare Ant. à Rosell. vbi supra fol. 7. col. 4. quatenus ait, † hæreticū esse, & insanum tenere communem opinionem cōtrariam nostri notabilis, & hoc peius errat quam Barthol. meo iudicio: quod multo magis, quam ille affirmat. Nam & asseuerat illud, quod ille non facit. Is error eisdem fere fundamentis, quibus præcedens confutari potest.

III. Errat, ut pace eius loquar, prædictus Hieronymus Balbus. cum in pag. 26. prædicti lib. de coronatio. ait leges in hac conclusione sibi vbique constare: canones vero diuersis, & inter se male cohærentibus sententiis conflictari.

44 † Tum quia nulla est inter canones non abrogatos contrarietas, iuxta præmissum Gregorianum. Tum, quia fidem abrogat Romanorum pontifi. decretis contra cap. Si Romanorum, 19. distin. Quamquam fateor, non esse accipienda illa, veluti scripturas sacras, quicquid legatur in cap. In canonicis. ead. distin. Quoniam fragmentum illud corrupte desumpsit Gratianus, ut videre est in Archetypo apud August. lib. 2. de doctrina Christiana. cap. 8. Quod latius monuimus cum illud cap. Salmanticæ interpretaremur. Nec obstant ea, quæ Hieron. mouere potuerunt. Nam Deo duce, belle nos conciliabimus canones, qui illi videntur compugnare.

45 IIII. Errare eundem Hieron. in ead. pag. 26. quatenus ait nec ius canonicum, nec ciuile satis virium, vel firmitatis habere ad dirimendam hanc questionem, eo quod non est credendum plus voci mortuæ, quam viuæ. l. In exercendis. C. de fid. instru. & quod Papa, & Imperator, qui hodie viuunt, non admitterentur testes in hoc negotio, ne in sua causa testificarētur, contra. l. Nullus. ff. de testib. Ergo nec voces mortuæ prædecessorum suorum admittendæ sunt. † Hæc enim sententia vtrunque toleraretur quoad ius ciuile, & ipsius auctores, iuxta ea, quæ notat Oldradus consil. 69. col. 3. Quo ad sacros tamen canones, eorumq; auctores minus mihi videtur modesta. Quoniam primo, principalis fidei declarandæ potestas penes Roma. pontifi. est, secundum Hieron. in cap. Hæc est fides. & c. Quoniam vetus oriens. 24. q. 1. Deinde quod Innocentius IIII. quo, ipso Hieronymo teste, pag. 18. nemo sincerius incorruptiusque sacrorum canonum fontes reuerauit, in cap. Licet ex suscepto. de foro compet. pronunciauit, temerarium eum, qui negaret adhibendam esse in his fidem sacris canonibus. Postremo meminisse debuerat se ordinis esse Dominicani & Thomam Dominicanorum ducem, cuius doctrinam in cælum vsque non iniuria extollit ipse, in illa esse opinione. 2. Secun. quæst. 11. art. 2. ut putet Papam qua parte Papa est, in his, quæ fidei sunt, errare non posse. Quod diligenter annotauit ibi Tho. à Vio, reprobans per hoc Panor. qui in cap. Significasti. de electio. dicebat, dictum vnus priuati, præferendum esse dicto Papæ, si efficaciteretur

niteretur ratione. Thomam etiam sequitur Divus Antoni. III. parte titul. 22.
 c. 6. §. 18. At constat omnes canones vniuersales editos fuisse à Romanis Pontifi.
 quatenus sunt vel fuerunt Papæ, vel eorum autoritate: Ergo secundum opinio-
 nem Thomæ non potuerit Romani Pontifi. in hoc errare. Neque secundum
 47 aliam, tam facile, vt ipse innuit. Adde quod virum episcopum, & alioqui per-
 doctum non debuerunt mouere illa fragilia, imo falsa fundamenta. Nam se-
 cundum receptiorem sententiam, licet † Papæ, & cuilibet alij principi non
 agnoscenti superiorem in sua propria causa, siue patrimonij, siue delicti ius
 dicere cap. Cum venissent de iudi. vbi glo. Panor. & alij, quos citauimus ibi
 post Dec. nu. 5. & l. Proxime ff. de his, quæ in test. del. Vbi Barro. & alij. Quanto
 48 magis in causa suarum dignitatum † in qua etiam inferior, nisi alias recusetur,
 iudex est competens, iuxta glo. celebrem cap. Siquis erga 2. q. 7. communiter
 receptam in d. cap. Cum venissent per Panor. & alios, quos retulimus ibi post
 Dec. nu. 6. & Iason in l. Qui iurisdictioni col. 1. & 3. ff. de iuris. omni. Licet item
 etiam inferioribus prælatis regulariter testificari in causis suarum ecclesiarum
 cap. Insuper vbi Panor. notabil. primo annotauit, & dilatat Felin. in princi.
 cap. Cum nuncius, eodem tit. post Inno.

49 V. Errare etiam eund. Hierony. cum in pag. 28. plus satis extollens † nun-
 quam satis laudatum Thom. neminem ait, sine hæreseos suspitione dissentire
 posse ab eo, motus (vt suspicor,) eo quod eius doctrina probata est autoritate
 Apostolica, contenta in literis, quæ asseruantur apud clarissimam, aut clarissimæ
 proximam Galliarum urbem Tholosam, in dominicanorum cœnobio longe
 religiosissimo, vbi eius corpus decore sepultum nos quoque frequentissime,
 atque libentissime adorauimus. Sed non solū id generaliter, vt ab illo asseritur,
 est falsum: sed etiam, vt specialiter cōclusioni nostræ applicatur. Primum qui-
 dem, quia Parisiens. facultas determinauit, non ita esse Thomæ doctrinam à
 Rom. ponti. probatā, vt omnia in ea cōtenta credi oporteat esse vera, propter
 multa, quæ in hoc allegat nervosissima, quæ in hunc locum ideo non trāsfero,
 quod passim habeantur impressa inter errores, qui circunferuntur excussi cum
 50 textu Magistri sententiarum titu. vlt. c. 3. Per quæ probantur, aliqua reperiri in
 illius doctrina sibi mutuo compugnantia: alia esse proprietate sermonis falsa,
 & omni potentia diuinæ cōtraria: nonnulla vero à Sede Apostolica cōtrariis
 factis saltē explosa, quale est illud, quod dixit 2. 2. q. 88. art. 1. scilicet ob nullam
 causam Papam posse dispensare cum monacho iam professo, vt cōtrahat ma-
 trimonium. † Contra quod multi Papæ dispensarūt, & cuius contrariū etiam
 ab eius scholæ viris tenetur, vt videre est apud Caiet. in eod. art. 11. & Diuum
 Anto. complures alios citātem in 3. parte tit. 22. c. 7. versicul. Duodecimus. A quo
 etiam recedunt Ioh. Andr. & omnes nostri sequuti gl. in c. Cum ad monast. de
 stat. monachor. & Ioh. Andr. cum Perusi. in mercuriali c. Semel Deo de regul.
 iur. lib. 6. Et Palu. in 4. distinct. 33. quæst. 5. col. 11. versi. pro cōclusionem, cui pleri-
 que omnes ibidem consentiunt.

Secundo probatur, falsum hoc huius Hierony. dictum, per cap. Ego solis,
 & per cap. Noli meis 9. distinct. quibus testatur Augustinus: Nec sibi, nec vlli
 alij quantalibet sanctitate, quantalibet doctrina polleat necessario credendū,
 nisi quatenus literis authenticis, vel ratione probat necessaria.

Tertio facit, quod per ista, quæ nunc allegabam Dinus Anto. 1. part. titul. 17. c. 8. §. 8. & vterque Cardi. cum Archid. & Domi. in d. cap. dixerunt: Licet sentire aliter, quam sancti patres dixerunt in his, quæ nondum sunt ab ecclesia determinata, in quorum numero ponit paulo post in eod. §. Antoninus ipsum, de quo loquimur, Thomam. Cui cum primi diuorum modesto, sat scio, nimias, & superstitiosas laudes minime placituras. Non obstat, quod ipsius doctrina probata sit præallegato illo diplomate. † Quia non est probata, ut vsquequaque vera; sed ut utilis ecclesiæ, iuxta declarationem prædictæ facultatis, & ut multorum aliorum sanctorum opera approbatur in c. Sacrosancta 15. dist. in quibus tamen reperiuntur nonnulli errores. Qualis est ille Cypria. Quod baptizatus ab hæretico non recipit verum baptismum. Qui damnatus fuit, ut habetur in cap. Præter col. fin. 32. distin.

51
52 VI. Errare † Bal. in l. 1. col. 1. C. de summa Trinit. quatenus ait, Imperatorem esse vniuersalem omnium Christianorum dominum, & ecclesiam iuris esse Imperij. Quia Imperator ab ecclesia suscipit insignia, & ecclesia non generat, sed cõseruat Imperium. Errat inquam, eo quod multi sunt Christiani, ad quorum vsque terras nunquam se protendit Imperium Romanum. Quandoquidẽ nec Scythia, nec Sarmatia, nec vltra Euphratem vniuersus oriens illi vnquam paruit. † Quod etiã doctissimus, & nedum vtriusque iuris: sed etiam historiæ ca-
53
54 lentissimus Andreas Alciat. dixit in ead. l. col. 1. †. Neque India, quæ hodie Lusitano patet Imperio, paruit vnquam Romano. Tum, quia ratio Baldi potius probat contrariũ, quam propositum, Tum quia cõtra Bald. est cap. Conuenior 23. quæst. 8. quatenus habet ad Imperatores palatia petrinete: ad sacerdotes ecclesias. Tum, quia laicis, quamuis religiosi non est data facultas vlla imperandi quicquam, in ecclesiasticis, imo necessitas manet eos obsequendi cap. Bene quidem 96. distin. & cap. Ecclesia de constit. vbi Panor. receptus ab aliis extendit hoc ad reges, & Imperatores, pro quo tex. in specie optimus in cap. Tua de decimis.

a Auth. de defens. c. 5. Nos egitur col. 1.

55 b c. Cuncta 9.

93. c. c. Illud de maior.

d Ad Heb. 7. c. Denique 21. d.

e Inno. in c. 1. de consti.

f Auth. vt omnes ob. d. in d.

g. Hac considerates. coll. 5.

g Solita de maior.

h c. Duo sunt 96. distin.

i Late Tho. li. 1. de reg. princ.

VII. Errat † in hac materia idem Baldus in rubrica digesti veteris col. 1. cum ait, Romanum pontifi. re, & nomine maiorem Cæsare secundum quid: contra vero Cæsarem simpliciter maiorem esse, quam Papam. Quia (inquit) Cæsar Imperat iure in vniuersa ditione, quæ ascendente videt, & descendente solem, & quæ est ex vtroque latere, scilicet meridie, & septentrione. O temeritatem tanto viro indignam. O posterorum, qui hoc non reprehendent, oscitantiam. Nonne maior est qui melioribus præest^a? Nonne Papa saltem spiritualibus omnibus omnium cõsensu præfectus est^b? At spiritualia meliora, & maiora sunt temporalibus^c. Nonne maior est qui benedicit quam qui benedicatur^d? Non longius latiusque patet Imperium Papæ, quam Imperatoris^e? Non certum est quem ille allegat^f. † non probare id, quod ille ait, sed tantum Cæsare Imperare his omnibus, qui sceptris eius obediunt in ditione, quæ solem videt orientem? &c. Nonne Papa Sol quidam est, & Imperator Luna quædam^g? Et papatus, siue vicariatus ille summa Dei summus, tãto est altior Imperio, quanto plumbo aurum^h. Nonne à Constantino vsque ad translationem imperij, Constantinopolitanus imperator subiucit Papæⁱ? Et à translato Imperio ad Germanos in hunc vsque diem Papæ pedes exosculantur Imperatores proficaci

strati *k* : Nonne cum crimina hoc exegerint Imperatorem Papa deponit ^l, & habet iurisdictionem saltem spiritualē in eum ^m : Nonne Imperator est filius ecclesie, cui tamen præest Papa ⁿ : Vnde ergo ista vox Balde: Imperator simpliciter maior est Papa, quanquam secundū quid Papa est maior Imperatore? Absit hoc, absit ab ore tuo Christiano. Quin potius, & prorsus cōtra *nodum* ^o, siue recanta: Papa simpliciter maior est quocunque Imperatore, quocunque

56 rege, † *Quanquam secundū quid, & quoad aliqua Imperatores, & reges ma-*

57 *iores sunt ipso. Nec mirū. † Nam vno saltem Christo excepto nemo est adeo*
felix, nec adeo diuorum munere diues, qui non possit iuste arbitrari, & credere
in quolibet alio, quamlibet abiecto esse aliquid diuini muneris, quo præcellat
ipsum, & ratione cuius non possit eum sibi arbitrari superiorē: vt in materia
modestiz modestissimus ipse Tho. definit vtilissime 2.2. quæst. 16. art. 3. ad 2. ita
interpretans illud ad Philipp. 2. In humilitate superiores sibi inuicē arbitrātes.

58 VIII. Errare videri † Aluarum Pelagium virum alioqui authoritatis apud eruditos non contemnendæ, in libro de planctu ecclesie lib. 1. art. 13. qui in nostra materia potestatem Papæ ampliās ait in littera d. idololatrias, & paganos nullam vnquam habuisse iurisdictionem: & ideo regna illorum omnia pertinere ad ecclesiam Christianam, & per consequutionem ad Papam, qui præfectus est illi. Mouetur per illud Sapient. 10. Iusti tulerunt spolia impiorū satis relatum in cap. Quo iure 8. distinct. & in cap. Si de rebus 3. quæst. 7. quatenus habet. Labores Impiorum à iustis edendos. Mouetur, & illo Matthæi 21. & Eccles. 19. A gente in gentē regnum trāsferetur propter iniusticias. Qui error in causa forte fuit, vt multi nostra atate in orbe nouo suis dominiis sint spoliati.

Sed hæc conclusio periculosa videtur. Primum quidē, quod nullo iure probatur. Deinde, quod ex illa, & eius fundamētis infertur, per peccatum mortale

59 ipso iure perdi dominium. † Quod error est Armachani in defensorio pacis, quem meminit & reprobat Ioh. Maior in 2. Senten. d. 42. & Iacobus in 4. dist. 15. quæst. 2. col. 10. Quodque multis sacre scripturæ locis posset confutari & dam-

60 natur in concil. Constan. Ad hæc, quod dominium, & iurisdictione non fundantur in charitate, vt cōcludunt prædictis: Alioqui David ille regū excellentissimus ipso iure perdidisset regnum, propter peccatum illud celebre adulterij, & homicidij in Vriam cōmissi, de quo 2. Regum 10. & in cap. Ille rex de pœnit. dist. 3. cap. Cum olim 2. de offi. deleg. Adde, quod speciale est in crimine læsæ maiestatis diuinæ, & humanæ, vt quis bona perdat ipso iure, cap. Quo iure 8. d. & c. Ad abolendam de hæretic. cap. Cum secundum, eod. tit. lib. 6. l. Quisquis C. ad Iuliam maiest. trās lata in cap. Siquis cum militibus 6. q. 1. Postremo hæc est contra glo. cap. Si de rebus 22. q. 7. & contra Inno. Iohan. And. & Communē in cap. Quod super his de vot. Et cōtra Oldra. & omnia fundamēta eius in consil.

61 264. † Qui omnes præsupponunt, dominium rerum naturale saltem, & civile penes infideles, paganos, & idololatrias haberi, quanuis forte à Papa, si certis eius sententiis, & monitis non parent, possent illis priuari, de quo postea. Quin & ipsemet Aluarus eod. lib. art. 19. col. 19. dixit, gentiles habuisse aliqua regna

62 iusta, & legitima. Non obstat Hostiens. in d. c. Quod super his col. 4. versiculo. Mihi videtur. trās scriptus ab Anto. III. parte tit. 3. cap. 2. col. 5. qui tenuit omnia iura regnorum simul & dominia translata fuisse in Christum iam inde à con-

k In pontifi-
cali de coron.
imperat.
l c. Ad Apo-
stolica de re iu-
lib. 1.
m c. Hoc ipso
Novit.
n c. Si impe-
rator 96. dist.

- ceptione, vel natiuitate ipsius, & eum suo vicario Petro illa omnia cōmisse.
- 63 Tum, † quia Christus ita fuit dominus omnium regnorum mundi, vt tamen nemini auferret, quod ante suū fuisset, iuxta illud ecclesiæ: Hostis Herodes impie,
- 64 Christū venire quid times? Non eripit mortalia qui regna dat cœlestia. Neque obstat l. Si vt certo §. Si duobus ff. comm. Quoniam licet duo nequeant esse æquales domini eiusdem rei, vt habet illa l. possunt tamen esse inæquales ita, vt alter sit altero superior, vt dominus directus, & utilis, Deus, & homo, & Christus qua parte est homo, & alius homo.
- 65 IX. Errat item † Anto. à Rossellis vir alioqui gentilitia nobilitate, & eruditione clarus, in sui libri titulo de potestate Imperatoris, & Papæ, de industria, vt videtur; præponens Imperatorē Papæ. † Tum, quia digniora sunt præponenda, iuxta glo. illas memorabiles cap. Bene quidē 96. d. verb. Mediolanens. & c. Quorundā de electio. lib. 6. verb. Prædicatorū, & iuxta ea, quæ nos adiecimus non omnino pœnitenda Decio ea de re profunde agenti in cap. Auaritiz de præb. Tum, quia ipsemet Ant. in eodem lib. fol. 12. col. 4. versicul. vt ora leonum concludam, fatetur, Papam simpliciter maiorem esse Imperatore. Quod nos neruose probauimus supra n. 55. Cum eo tamen nolim cōtendere, qui contenderet, ideo præposuisse potestatem Imperatoris potestati Papæ, quod hanc illa præcederet tempore, licet non dignitate, vt dicemus infra in corol. sicut Io. Paris. videtur præposuisse in lib. de potestate regia, & Papali.
- 67 X. Errare videri † eundem Anto. à Rossellis in eod. lib. dum col. 16. & multis sequētibus nullū non mouet lapidē, quo prober, Christo seruatori nostro quatenus erat homo, nullam potestatem secularem fuisse, atque ideo neque Petro vllam mādassee. Contra eum enim sunt omnia illa, quæ allegauimus supra in 8. fundamento prioris, eiusdemque cōmunis opinionis. Et extrauag. Cum inter nōnullos Ioh. 22. de verb. signif. quatenus habet: Hæreticū esse dicere, Christū, & apostolos eius nihil habuisse in cōmuni: nec in particulari; & condemnatio Aninione ab Urbano 4. facta 9. articulorum cōtra illam extrauag. Parisiis defensorū, quæ habetur inter errores, post 4. lib. Magistri Sentētiarum excussos.
- 68 XI. Errare † item eundē Anto. verbis (vt opinor) potius quam mente, cum in eod. lib. col. 5. dixit, imperij iura fuisse populo Romano, antequam Christus esset. Hæc enim conclusio, vt ab illo asseritur, falsa est. Quoniā † Christus ab æterno fuit. Secūda enim Trinitatis persona fuit ab æterno: & Christus est secunda persona Trinitatis: Ergo & Christus fuit ab æterno. Et Tho. vterque 1. parte q. 16. art. 9. non solum asserit, esse falsam illam, Christus incepit esse: sed etiam illā demonstrato Christo: Iste homo incepit esse: iuxta illud ad Hæbreos vltim. Iesus Christus heri, & hodie ipse, & in sæcula. Quod etiam communiter tenetur in 3. lib. scten. distinct. 11. vbi Iacobus ait, hæc falsam: Christus aliquādo non fuit. Et Ioānes Maior illā: Christus incepit esse: Quāquā vera est illa: Christus nō fuit ab æterno homo: Et illa: Christus cœpit esse homo. Et illa: Christus quatenus homo nō fuit ab æterno. In quo sensu crediderim præfatū Ant. virū alioqui piū, intellexisse, Operæpretiū tamen visum est præmonuisse lectorem.
- 70 XII. Errat † meo iudicio, idē Anto. quatenus eod. lib. col. 24. tenuit, Pilatū habuisse iurisdictionē ordinariā, & potestatem legitimam iudicandi Christum.
- 71 Et fol. 12. col. 3. iterum dixit, † Pilatum Tiberij Cæsaris præsidem potestatem habuisse

- habuisse coactiuam super Christum. Quod mihi videtur falsum. Tum, quia
 72 † inferior non habet potestatem in superiore. cap. inferior. 21. distin. & cap.
 Cum inferior de maior. Etiam si delinquat in territorio sui inferioris, secun-
 dum gloss. 3. & sing. cap. 1. de rapto. communiter receptam ibi, & à Pan. & Felin.
 in cap. Cum inferior. de maior. Quod pulchre probat Ioan. Andr. in mercur.
 Regul. Cui licet. de reg. iur. lib. 6. At Christus etiam quatenus homo superior
 erat Tyberio Cæsare, cuius Pilatus erat præses: Ergo. Tum, quia Thom. in illo
 73 lib. de regimine princ. lib. 3. c. 8. concludit † Octavianum Augustum Christi vi-
 ces gessisse in temporalibus, licet ipse id non intelligeret: Sicut, & Cayphas
 prophetavit, non intelligens se id facere. Non obstat, quod superior volens
 possit iudicari ab inferiori, si ipsemet consentiat, leg. Est receptum. ff. de iurif.
 omni. iudi. Quod gloss. sing. ibi extendit etiam ad Imperatorem, & glo. cap. In
 synodo verb. Apostolicam. 93. dist. & gl. 1. cap. Nemo. 9. q. 3. & in procem. 6. ver.
 Seruus, extendunt ad Papam, per c. Nos si incompeteter. 2. q. 7. Non (inquam)
 id obstat. Tum, quia non constat de tali Christi consensu, imo vero magis de
 dissensu: cum Ioan. cap. 19. illi dicenti: Nescis, quia potestatem habeo dimittere
 te, & crucifigere te? respondit: Non haberes potestatem aduersum me vllam,
 nisi tibi datum esset desuper: Innuens ipsum non iuridicam: sed quandam per-
 missiuam potestatem habere, iuxta cap. Nec mirum. 26. q. 5. ibi: Omnia, quæ
 74 fiunt, aut † Deus iusto iudicio facit, aut fieri permittit. Non enim colligitur ex
 illis verbis Christum quatenus homo erat consensisse in iurisdictionem Pila-
 ti: sed permisisse quatenus Deus, nec repugnasse quatenus homo. Tum, quia
 non videtur decuisse Christum *ἑὸν ἑαυτοῦ*, siue Deum & hominem, consenti-
 re, vt homuncio peccator, & impius potestatem habuisset in illum legitimam
 vitæ præsertim, & necis. Quia & communis conclusio, cui magis adhæreo,
 quam Panor. Felin. & alij relati per ipsum sequuntur in cap. Ecclesia. de con-
 75 stit. tenent, non decere, neque licere, vt † Roman. Pontif. subiiciat se iudican-
 dum alicui laico contra prædictas glossas, licet eas iure veriores: sed commu-
 niter reprobatas asseruerit Decius ibidem.
- 76 XIII. Errare haud dubie grauitur † eundem Anto. qui in eod. lib. col. 28.
 77 asserit, insanum, & hæreticum esse dicere, † quod administratio vniuersalis re-
 rum temporalium, possit esse apud Rom. Pontif. aut apud aliquem alium in sa-
 cris ordinibus constitutum. Tum, quia possibile ac verum est id, quod ipse ap-
 pellant impossibile ac insanum: & adeo quidem verum, & possibile, vt ita sit fa-
 ctum à Constantini donatione in hunc vsque diem, quo tempore summa po-
 testas laica exercita est à Rom. Pontif. summam potestatem ecclesiasticam ha-
 bente, tam Romæ, quam in aliis multis terris donatis ab eo ecclesiæ cap. Con-
 stantinus. 96. distin. & c. Fundamenta de electio. lib. 6. & ca. Futuram. 12. q. 1. ibi:
 Sedem Imperialem reliquit, & Petro successoribusq; suis profuturam conces-
 sit. Quam donationem valuisse communis opinio tenet cum gloss. c. Ego Lu-
 douicus. 63. d. & glo. in Clem. Romani. 5. Porro. de iure iur. & late tradit Cardin.
 Alexan. in d. cap. Constantinus. Quod etiam tenet ipse Anto. fol. 15. col. 3. & 4.
 quoad retum dominium, licet quoad iurisdictionem, & Imperium supremum
 id neget, motus quibusdam argumentis satis leuibus ad probandum Accursiū
 illam differentiam sentientem, in Auth. quomodo oportet episcopos. 5. Igitur.

col. 1. Tum, quia dato quod esset falsum: non tamen foret insanum. Quando-
quidem negari non potest bonam doctorum partem Christianorum id asse-
uerare, idque seruatum esse circiter mille annis. Tum, quia effrontis, & vere
78 infani hominis fuit, appellare hæreticum, & insanum id, quod omnes Papæ
mille annis seruauerunt: quod bona pars iurisperitorum probat, quod ecclesia
adeo non damnauit, vt credatur damnatura contrarium, si ea de re pronun-
ciaretur. Tum, quia illæ duæ potestates ipsa rei natura non repugnant sibi mu-
tuo, vt dilucide monstrat Iacobus Almaynus. de potesta. ecclesiast. cap. 6. col. 9.
qui etiam col. 3. probat, fratri minori non repugnare supremam iurisdictionem,
quamuis repugnaret aliud rerum dominium. Tum, quia † Moyses potestatem
hanc vtrunque habuit, vt constat ex Exod. Machabæi etiam vtrunque habue-
runt, simul & exercuerunt. Faerunt enim populi Israelitici duces supremi, &
sacerdotes maximi, vt ex primo, & 2. Macha. aperte colligitur. Tum, quia licet
falsum esset, quod ille appellat hæreticum: longe tamen esset ab hæresi. Pro-
pter ea quæ dicta sunt in coroll. primo, & 2.

XIIII. Non satis dolatum esse illud eiusdem fol. 12. col. 4. Imperatorem
maiores esse Papa hæretico, eo quod, vt ipse ait, quilibet catholicus maior est
tali pontifice, iuxta gl. quæ à plerisque putatur singul. in c. Achatius. 24. q. 1. quæ
tamen non est ita simpliciter intelligenda: sed data prius incorrigibilitate, quod
probat tex. cum gloss. memorabili in cap. Nunc autem. 21. dist. cui similis est in
cap. Si Papa. 40. dist. Incorrigibilem autem Papam illum appello, qui post bi-
nam monitionem recidit in hæresim, vt subtiliter de more declarat Thom. à
Vio primo Tomo tit. 1. cap. 23. Limanda ergo est conclusio prædicti Anton. vt
tantum procedat in Papa, qui post binam monitionem perseveraret hæreti-
cus: non autem in alio. Nam potestas ecclesiæ suprema non fundatur super
charitate, neque etiam super fide ita, vt his quoquomodo perditis perdatur
& illa ipso iure, vt satis probat prædictus Iacobus de potestat. eccles. cap. 3. &
Thom. à Vio vbi supra cap. 20. latissime iuxta ac acertime. Iura enim humana
imponentia pœnam excommunicationis, vel priuationis bonorum ipso iure
hæreticis, non ligant Rom. Pont. Quippe qui superior est illis. cap. Proposuit.
de concess. præben. l. Princeps. ff. de leg.

79 XV. Errare videri eundem Anto. dum fol. 1. col. 3. asserit. † Concilium œcu-
menicum si coadunandum esset aliquo casu principaliter ob temporalia, con-
uocandum esse ab Imperatore, & non à Papa. Tum, quia nunquam eiusmodi
conuocatio facta est, & res nouæ vt plurimum, in re presertim adeo ardua dis-
cordiam generant. cap. Cum consuetudinis. de consuet. Tum quia per inferius
dicenda patebit, potestatem ecclesiasticam extendi ad temporalia eo casu, quo
ingrueret necessitas conuocandi tale concilium. Tum, quia contra Anton. fa-
ciunt. cap. Mandasti. 2. q. 5. cap. Si Imperator. 96. dist. & 5. Hinc etiam 7. distin. &
alia, quæ citat Alvarus de planctu ecclesiz. lib. 1. art. 22.

80 XVI. Parum caute † laudata esse à posteris duo, dicta quæ circa significa-
tum verbi, potestas, de quo hic agimus dixit Bald. Quorum alterum, quod ipse
quoque semel olim laudauit, est in rubrica de offic. & potest. iud. deleg. num. 19.
quatenus ponens differentiam inter officium, & potestatem dixit, potestatem
nihil aliud esse, quam posse, dicique in abstracto, veluti albedo: Officium au-
tem

tem in concreto, velut album: Hoc enim parum laudis meretur. Tum, quia parum lucis affert. Tum, quia in summa idem per idem declarat, contra gloss. penult. l. i. ff. de except. Tum, quia, ut mox dicam, potestas recte diffinitur esse, facultas propinqua faciendi aliquid: Officium autem, id quod facere convenit alicui ratione personæ quam gerit. Et ita potius differunt, ut potètia & actus, quam ut abstractum & concretum. Alterum est in cap. i. de consti. nu. 31. l. aliud esse potentiam, aliud potestatem. Quia esse (inquit) in potentia nondum, est ens, sed ens ante ipsum. l. Quod Servius. ff. de condi. caus. dat. & caus. non sec. Sed potestas est ens, & sic ex parte potest, &c. Quoniam primum id obscurum nimis est iuris peritis. Deinde quod falsum videtur, per l. Suis quoque. §. Puto. ff. de hæredib. instituen. Vbi potestas pro potentia sæpe ponitur. Ad hæc quod in illa l. Quod Servius. allegata per ipsum non ponitur verbum potentia, neque verbum potestas. Præterea, quod ratio eius, & inductio solum probant, differentiam interesse in actu, & esse in potentia. Ex quo non sequitur eius conclusio. Denique ipsemet Bald. subdit, non significari aliud in rescripto principis per plenitudinem potentia, quam per plenitudinem potestatis. Fateor tamen Priscianum dixisse, potentiam quidem ad dominationem referri: potestatem vero ad vim. Quod tamen nihil Baldum adiuvat. Neque videtur usquequaque verum. Nam in illo Lucani:

Omnisque potestas impatiens consortis erit, relato à Speculatore. de iudiciis. §. Sequitur. In principio, potestas pro dominatione sumitur. Et in cap. Sicitatus. de rescript. impotentia, pro re contraria vi, siue viribus assumitur, & per consequentiam potentia, quæ est illi contraria, pro vi, & viribus. Facit & illud Maronis, Nare mea vires mea magna potentia solus.

81 Facit, quod potestas, & potentia ab eod. verbo, possum, deducuntur. Quam ob rem pro resolutione dico primo, has duas voces, potestas, & potentia, eiusdem significationis esse, & cum generatim capiuntur comprehendere vim, siue vires, tam supernaturaliter datas, quam naturales, & acquisitas: siue iuris siue facti, quæ Græcis significat *δύναμις*. Id enim verbum (ut tradunt eruditi) comprehendit virtutes, Imperium, magistratum, vim, robur & fortitudinem: Imo & quod nondum est actu: sed esse potest, ut semen *δύναμις* magna est arbor, & qui perit à fideiussore *δύναμις*, à reo petit. l. Aduersus. ff. de recept. arbitr. quæ olim in libro meo pro *δύναμις* habebat, Etenim.

II. Dico quod potestas siue potentia sic accepta diffiniri potest esse, facultas propinqua ad aliquid agendum, vel faciendum. Dixi, propinqua, ad excludendum remotam, qualem habet lignum ad calefaciendum, antequam calefiat: lignum autem incensum aut calidum dicitur habere potentiam, vel potestatem calefaciendi: quia facultatem propinquam illud faciendi habet. Sic dominus potestatem dandi seruum pro noxa: cum habet facultatem illius exhibendi. l. Quoties. ff. de noxal. Et potestas pro facultate ponitur, in l. Celsus. §. fin. ff. Ad exhibend. Quæ omnia optime confirmat. l. Potestatis. ff. de verbor. signifi. scilicet: Potestatis: verbo plura significantur in persona magistratum, Imperium: in persona liberorum, patria potestas: In persona domini, serui dominium. At cum agimus de noxæ deditioe, copia, & facultas, Quibus quatuor significationibus, aliam addit ibi lex ipsa, & alias ibidem doctissimus Alciat.

Alciat. quas desumpsisse potuit ex Francif. Pauli. qui copiose de hoc agit in principio tractatus de offic. & potestat. cap. sede vacant. prelud. 4. Quæ tamen omnes sub prædicta diffinitione continentur excepta vna, vel altera figuratiua.

III. Dico in materia nostra, verbum, potestas, accipi pro eo tantum, quod Græci appellant *ἐξουσία*. i. pro auctoritate, ac facultate iuris comprehendente etiam iurisdictionem tam voluntariam, quam contentiosam. Potestas autem sic accepta duplex est, ecclesiastica, scilicet & laica, quas infra cor. 17. & 10. diffiniemus & non omnino, ni fallor, indiligenter.

82 XVII. Potestatem ecclesiasticam generaliter acceptam bene diffiniri, quod est potestas à Christo instituta immediate, & supernaturaliter, ad gubernandos fideles secundum legem euangelicam in supernaturalibus, & quatenus ad illa est opus etiam in naturalibus. Quæ diffinitio longe videtur melior, quam illa illius doctissimi, ac pientissimi Ioan. Gersonensis in lib. de potestate ecclesiastica, confid. 1. Et etiam quam altera eiusdem confid. 10. col. 2. licet ibi cautius loquatur. Et eius bonitas ex eo apparet, quod † constat ex genere & differentia sufficienti. Habet enim pro genere verbum, potestas, quod continet ecclesiasticam, & laicam. Reliqua pro differentia. Addidi enim, à Christo, ad significandum causam eius efficientem, & ad excludendam potestatem ab homine puro, vel à Deo ante Christum incarnatum, institutam. Addidi, supernaturaliter, & immediate, ad excludendam eam, quæ mediate, vel naturaliter est à Deo instituta. Dixi, ad gubernandum secundum leges euangelicas, &c. ad declarandum qualis debeat esse illius usus, & ad excludendas alias potestates, quæ competunt per gratiam gratum facientem, prophetiam, dona spiritus sancti, & alia supernaturalia, quæ non dantur principaliter ad gubernandum alios: sed potius ad perficiendum ipsosmet, vel docendum alios, & monendum. Dixi, in supernaturalibus, ad significandum, materiam principaliter huic potestati subiectam esse illa, quæ supernaturaliter sunt data, vel danda fidelibus. Dixi, & quatenus &c. ad ostendendum, quod indirecte, & per quandam accessionem necessariam extenditur etiam ad temporalia. Quæ diffinitio satis probatur per ea, quæ probant Ioan. Paris. Duran. Ioan. Gerl. Augusti. Anconi. Antonius, Ioan. de Turre crema. Caiet. Iacobus Almaynus in libris de potestate auctori. & iurisd. Ecclesiæ & Papæ, quos infra citabimus.

83 XVIII. † Colligo multas esse species potestatis ecclesiasticæ: nempe sex secundum Ioan. Paris. & Petrum Alliacensem. Prima est ordinis, quæ essentialiter nihil aliud est, quàm ipse caracter ordinis, & fuit instituta à Christo secundum communem in cœna, quando dixit Apostolis: Hoc facite in meam commemorationem. i. accipite potestatem hoc faciendi, hoc est, consecrandi. Secunda est potestas administrandi sacramenta populo, & præcipue sacramentum pœnitentiæ. Quæ secundum Communem fuit instituta in die, quo inflauit Apostolis dicens: Accipite Spiritum sanctum, &c. Ioan. 20. Ad hanc spectat potestas baptizandi. Licet enim omnes possint baptizare instante necessitate: soli tamen sacerdotes possunt ex officio, cap. Constat. de consecr. distin. 4. Tho. receptus 3. part. q. 67. art. 2. Idem dicendum de potestate catechizandi, & exorcizandi baptizandos, cap. Cathchismi. & cap. Sacerdotes ead. d. Tho. 3. part. q. 71. art. 4. Tertia potestas est iurisdictionis in foro exteriori. 3. potestas

ius dicendi, corrigendi, & inferendi pœnam in contumaces etiam inuitos, & fuit tradita Apostolis Matthæi 18. per verba illa in hoc capit. relata: Si peccaverit &c. quatenus habet: Dic ecclesiæ, & si eam non audierit sit tibi, tanquam ethnicus, & publicanus. cum illis aliis, quæ sequuntur in euāgelio, licet hic non referantur, videlicet: Quæcunque solueritis & ligaueritis, &c. per illa enim verba institutam esse potestatem Papalem: traditam vero Petro per illa: Pasce oues meas Iohan. 20. Magnis viribus contendit Iacobus Almaynus de author. ecclesiæ cap. 2. col. 2. & c. 8. col. pen. Quarta est potestas instituendi ministros, distribuendi beneficia, & dignitates ecclesiasticas. Quæ quicquid dicat Occam, data fuisse videntur, secundum Communem per illa verba: Pasce oues meas. Iohan. ultimo. Nam ad officium pascendi non solum spectat, audire confessiones, & ministrare sacramentum pœnitentiæ: sed etiam instituere alios super determinatas regiones; & populos ad eos pascendos, & erudiendos in necessariis ad salutem. Quinta potestas est, apostolatus, seu prædicandi, quam contulit apostolis Christus Matthæi, & Marci capitulis vltimis, in illis verbis. Ite prædicare euāgelium omni creaturæ. Sexta Potestas, quæ oritur ex supradictis est, potestas accipiendi, & etiam exigendi à subditis temporalia victui, & vestitui necessaria, de qua Paulus 1. ad Corinth. 9. quam instituit Christus, cum dixit: Dignus est operarius mercede sua. Lucæ 10. secundum eos, quos sequitur Iacobus. Quamuis nobis potius videatur hæc potestas à lege naturæ descendere, quam à Christi noua institutione. Illa enim lex: Dignus est mercenarius mercede sua, legis naturæ corollarium est, vt latius in cap. 1. & cap. Cum secundum de præben. scripsimus. Quamuis verum sit, hanc potestatem præcedentibus accessoriam esse, & ita dici posse à Christo accessorie saltem institutam.

Quibus addo primo, has omnes potestates reduci posse ad duas, scilicet: ad potestatem ordinis, & iurisdictionis, quicquid Iacobus Almaynus & prædicti doceat. Nam prima est potestas ordinis, & alia 4. omnes, pertinet ad potestatem iurisdictionis, aut contentiosæ, aut voluntariæ, aut fori exterioris, aut interioris, vt colligere est ex c. Nouit. cū et annotatis de offic. legat. & c. Omnis de pœnit. & remiss. & aliis multis locis. Potestas vero accipiendi, & exigendi victui necessaria, non videtur potestas ecclesiastica principaliter, sed accessorie tantum: Quia non est principaliter noue à Christo instituta: Sed descendens à lege naturæ, quæ dicitur mercenarium dignum esse mercede sua vt prædiximus. Deinde addo exactiorē videri diuisionē Ioan. Gersonensis diuidentis potestatem ecclesiasticam, vbi supra in duas tantum species ordinis, scilicet & iurisdictionis. Nos tamen hic de sola potestate ecclesiastica iurisdictionis fori exterioris & contentiosi tantum agemus, imitantes in hoc omnes præcessores nostros.

Postremo addo omnes, & singulas quinque potestates ecclesiasticas prædictas priores contineri sub diffinitione in præcedenti corollario data: imo & sextam accessorie, sicut, & accessorie est potestas ecclesiastica.

XIX. Caute positum esse in diffinitione potestatis ecclesiasticæ verbum, instituta, loco illorum verborum, collata Apostolis, &c. positorum per Io. Gerson, vbi supra. Tum, quia longe aliud est instituere aliquam potestatem, & illam conferre, ac tradere alicui, vt doctè docebat Durandus de iurisd. ecclesiast. col. 2. & 3. & Herneus de potest. Pap. col. 3. Tum ne me oporteret diffinire, cui prin-

cipaliter illa fuerit à Christo collata, an ecclesie toti: an vero ipsi Petro. Quod non est consilium facere in presentia propter illam maximam discordiam Romanorum, & Parisiensium. Illi enim tenent Petro & successoribus datam esse hanc potestatem, atque ideo Papam concilio esse superiorem, Hij vero, quibus Gerson adhæret, contra datam esse toti ecclesie, licet exercendam per vnum: atque, ideo in aliquot saltem casibus concilium esse supra Papam. Quorum Illa, scilicet Romanorum videtur placuisse Thom. 2. 2. quæst. 11. art. 2. & 3. & quæst. 1. art. ultimo & in 4. distinct. 19. quæst. 1. Thomæ à Vio in eisdem, articulis, & in lib. de autho. & potest. Papæ cap. 3. & in apologia 2. parte cap. 1. & in 2. parte cap. 9. vbi altius omnibus, & profundius hoc demonstrare conatur. Altera vero placuit Panor. qui pro Parisiensibus est in cap. Significasti de alecti. & in tractatu super concilio Basil. quem frequentius nostri sequuntur, vt tradit Dec. consil. 15. Quam mordicus tuetur Iac. Almay. è Sorbona Theologus, qui respondit Thomæ à Vio libello iusto. Et Iohan. Maior, qui in cap. 16. super Matth. idem facit aiens, Romæ nemini permitti tenere Parisiensem & Panor. sententiam, nec rursus Academiam illam Parisien. excellam pati, vt contraria opinio vt probabilis asseratur in ea, quorum vtrique videtur replicasse prædictus Thom. à Vio in dicta apologia.

XX. Quod potestas laica recte diffinitur, esse, potestas naturaliter à Deo immediate data mortalium cõunitati ad sese gubernandum in rebus naturalibus, vt bene beateque viuant secundum rationem naturalem. Quæ diffinitio conuenit menti prædictorum: & Thomæ in lib. 1. de reg. princip. cap. 14. Et videtur bona. Quia in ea ponitur verb. potestas, pro genere: Reliqua vero, pro differentia, qua laica potestas differt ab ecclesiastica, vt ex declaratione diffinitionis potestatis ecclesiasticæ supra positæ patet. Et probatur primo, per omnia fere argumeta pro notabili nostro supra formata. Secundo probatur, quod altissimus humilia respiciens homini condito iussit multiplicationem, Genes. 1. & 2. Et per consequentem voluit esse hominum congregationem. At qui vult aliquid, creditur etiam velle illa, sine quibus id esse nequit cap. Præterea de offic. delegat. l. 2. ff. de iuris. omnium iudi. & alia citata in ultimo arg. contra notabile supra formato. Et nulla cõunitas, sine potestate gubernandi, præcipiendi, leges instituendi, & iudicandi, regi potest, saltè bene, iuxta illud: Vbi non est gubernator, dissipabitur populus. Prouerb. 14. & tex. mihi singularissimū in cap. fin. 89. dist. in principio & Paulopost ibi: Neq; enim vniuersitas alia potest ratione constare: quam si eiusmodi magnus eam differentie ordo seruaret. Ergo à principio per quandam saltem consequentem concessit Deus humano generi eam, de qua loquimur, iudicandi, & gubernandi, potestatem. Tertio probatur eo, quod Deus fecit hominem animal rationale politicum, secundum Arist. & Tho. 1. Politic. & Tho. lib. 1. cap. 2. & 4. de regim. princip. & facit cap. Monachi de statu mona. ibi: Væ soli, &c. & l. Ex hoc iure ff. de iustit. & iur. At hominum societas, sine tali potestate conseruari & augeri non poterat. Quarto facit, quod potestas, se vitam, corpusque tuendi cum moderate inculpatæ tutelæ à Deo naturaliter, & immediate data est homini singulari, teste Cicrone offic. 1. & l. Vt vim ff. de iustit. & iure. An autè eodem modo, licet non eodem tempore hæc duæ immediate potestates fuerint à Deo datæ
dicetur

dicetur in corol. 49. Olim de restit. spolia. cap. Delicto. de sententia excōmuni. lib. 6. Ergo pari ratione potestas necessaria ad societatem hominum conservandam data est ei naturaliter & immediate. Quinto, quod modo aliquo data est mortalibus hæc iurisdicōtio, quæ vsque ad occidendos homines protenditur cap. Non solum cap. Non est crudelis cum multis præcedentibus & sequentibus 23. quæst. 5. Et non legitur, nec potest assignari alius, quam prædictus, ut aiunt Innoc. & post eum Hostiens. & Ioh. And. in cap. Quod super his de vor. Ergo ista est vera laicæ potestatis origo.

87 Confirmantur hæc omnia, per illud Aristotelis 3. de anima: † Natura non deest in necessariis: nec abūdat in superfluis. Itaq; ut dixit Iohan. Paris. ordinis Dominicani cap. 5. col. 3. vbi supra, Potestas laica prædicta immediate à Deo est, sic scilicet: quod Deus indidit hominibus rationē naturalē; per quam concluditur esse debita in hominibus talis potestas propter bonū regimē eorum, ut ait Durandus vbi supra q. 1. sub finem. Quod ipsum etiam Herneus, Iohan. Gerl. & Iacobus tradunt.

88 XXI. Potestatē ecclesiasticā, † & laicam differre à se mutuo penes causam materialem, formale, & finale, & quodammodo penes efficientem quidem. Quia, ut ex diffinitionibus earum, datis in duobus corollariis proximis apparet: Potestas laica data fuit humano generi à Deo puro nondum homine facto ab exordio mundi: Potestas vero ecclesiastica à Deo facto homine. Penes materiale vero. Quia laica directo data est ad gubernādum naturalia: Ecclesiastica vero directe ad regendū supernaturalia. Penes autē finale. Quia ecclesiasticæ finis est status supernaturalis in hoc seculo per gratiam: in altero per gloriam æternam: Finis autem laicæ status naturalis: vita nempe bona, & beata, hoc est virtuosa, quā faciūt virtutes morales duce naturali ratione, sine gratia gratum faciente, quæsiibiles. Penes autem formalem. Quia ecclesiastica principaliter dirigit, secundum legem supernaturalem, euangelicā videlicet regulam. Laica vero secundum legem & rationem naturalem.

89 XXII. Antiquiorem esse potestatē laicam, † quam ecclesiasticam, saltem eam, qua post Christum regitur ecclesia Christiana. Si quidem illa naturaliter ab exordio ciuitatum cœpit, ut clare monstrat Tho. in li. 1. cap. 4. de regi. princ. Et clarius ostenditur eo, quod quæ naturaliter dantur ab exordio eorū, quibus dantur, cōpetunt 5. distin. in princ. Et tradit Ioh. Parisien. de potestate Regia & Papal. cap. 5. Hæc autem, scilicet ecclesiastica supernaturaliter cœpit à Christo nato, imo & passo. Nempè à tēpore, quo dixit Petro: Pasce oues meas, relatum Ioh. 20. & in cap. Solitæ de maior. ut colligitur etiam ex eod. secundum vnā opinionē: Vel ab eo tempore, quo Matthæi c. 18. dixit: Dic ecclesiæ &c. secundū alteram ut sentit Tho. de regi. princ. cap. 10. vel à tempore quo dominus dixit illa verba: Tibi dabo, &c. Matthæi 16. ut tãgā in corol. 5. Itaq; laica præit ecclesiasticā q̄tate ac tēpore: Et è cōtrario ecclesiastica laicā dignitate, ac excellētia.

90 XXIII. Verum esse id, quod glo. 2. cap. Cum contingat de iureiur. circa medium sentit, & est receptum à Calderi. & Panor. in proæmio Gregorij & profunde à Thoma in lib. 1. de regi. princip. cap. 14. † scilicet, alium esse legum secularium finem: & alium legum canonicarum. Idque noua illa ratione probari, quod leges seculares producuntur, & manant à potestate laica, & natu-

rali: Leges vero canonicæ ab ecclesiastica, & supernaturali cap. l. & c. Translato de cōstitut. iuncta l. Omnes populi ff. de iusti. & iure, & l. final. C. de legib. cum ei annotatis. Cum igitur potestatis ecclesiasticæ finis sit vita æterna supernaturalis, illa erit & finis legum ab ipsa manantium. Cum item finis potestatis laicæ sit vita bona, beata, & quieta temporalis mortalū: illa erit & finis legum ab ipsa emanantium. Siquidem effectus esse non potest altior sua causa. §. Hoc autem qui feud. dar. poss. in vsu. feud. & c. Licet ex quadam de testi. & tradit Bal. in l. i. ff. de Senator. Quod & prædictos authores, nescio an meminisset & perpēdisset satis Fortunius noster vir alioqui eruditissimus in principio lib. de vltimo fine vtriusque iuris: dum cōtra omnes eundē vtriusque iuris finem esse contendebat. Quod de fine immediato, & principali non videtur

91 propter prædicta concedi: † Quamquam de mediato & minus principali concedi possit, neque denegant glo. & prædicti.

92 XXIII. Potestatem ecclesiasticam, quam Papa & ecclesia sub euangelio habēt, nunquā ante Christi sanctorum sancti aduentū fuisse in illa. Quoniam primo ab ipso nouè fuit inducta illa, vt prædictum est: & effectus nequit præcedere suas causas, cap. Dixit Sara. 32. q. 4. ibi: pœna criminis ex tempore legis est, quæ crimen inhibuerat. Facit cap. 2. & fin. de constit. Vnde septem sacramenta nouæ legis ideo dicimus post Christi aduentū cœpisse, nec antea fuisse. Quia Christus illa instituit, iuxta frequentiore sententiam doctorum in 4. dist. 1. * relatam à nobis in manuali confes. cap. 22. nu. 1. Quam pro fide Catholica esse tenendam diffiniuit præfatum Concil. Trid. sess. 7. can. 1. relatum ibidem à nobis. * Adeo, vt etiam matrimonium, qua parte est sacramētum, post

93 Christum natum cœpit, iuxta plerosque omnes in 4. d. 16. † Deinde, quod id probat tex. singul. in cap. Ita dominus 19. dist. & in cap. In nouo testamento 2. dist. ibi: post Christum dominum à Petro cœpit sacerdotalis ordo. Postremo, quod hoc corollarium præsupponit Aquinas de regim. lib. 1. cap. 14. Hoc Iohan. Par. Durandus Herneus & Thom. à Vio de author. Papæ, cap. 1. & in apologia 1. parte cap. 1. & 2. part. cap. 9. Hoc Iohan. Gerson, Iohan. maior, Iacobus, & Communis. Inter enim prædictos, & plerosque alios omnes patres conuenit, potestatem hanc, qua post Christū regitur ecclesia, à Christo fuisse nouè inductā.

94 XXV. Ecclesiasticam † potestatem, & laicam natas & progressas, aut saltem exhibitas mortalibus cōtrario modo. Ecclesiastica enim supernaturalis, supernaturali modo incipiens tota simul, & perfecta prodiit in Papa, & ab eo progrediens per media, patriarchas, scilicet primates & archiepiscopos, & episcopos, descendit ad infima, nempe alios prælatos inferiores, iuxta Leonē in d. cap. Ita dominus 19. d. & Anacletum in d. cap. In nouo 21. d. Laica vero, quia naturalis est, naturali modo ab imperfecto, & minimo incipiens prodire dici potest in domo, & pago, per ea quæ in fine huius corollarij dico, & paulatim crescēs per media, scilicet oppida, & ciuitates, ascēdisse ad summa, & perfecta, scilicet regnum multarum ciuitatum, & Imperium multorum regnorū. Idque illa consideratione probatur, quod orbe cōdito primum fuit vna sola domus, deinde alia sciuncta. Et quia homo est animal sociale, nec potest omnia vitæ necessaria sibi cum solis domesticis parare, ex multis domibus cōiunctis, coactus fuit pagus ad aptius conuiuendū: postea ex multis pagis coacta ciuitas, ad

bene

bene ac per se sufficienter conuiuendum. Quæ postea dicta sunt regna singularum ciuitatum, quando sibi reges fecerunt, qui eas, & ciues regerent: Creuerunt autem, cum ex his paruis regnis constituta sunt magna multarum ciuitatum, & cum ex multis magnis conflatum est Imperium. Dum autem vna ciuitas tantum, vel multe seionctæ fuerunt, singulæ in singularum homines, hanc ditionem & iurisdictionem habebant, donec electione, vel alia via concessa fuit, vel acquisita illa vni personæ singulari. Quæ omnia colliguntur non ex vno loco, sed multis in vnum collatis, videlicet Aristot. & Tho. 1.3. & 4. Politi. ex Cicerone in proœ. Rhetor. veter. ex Innocen. qui illa sua sapientia altiloqua loquutus fuit alta in cap. Quod super his. de voto, quem ad verbum sequitur ibi Hostien. & Ioan. Andr. quorum dicta transcripsit Anto. 3. parte tit. 3. c. 2. col. 5. Ex Thom. item de regim. princi. lib. 7. cap. 14. & lib. 3. cap. 5. Ex Ioan. Pari. Durando, Gerfo. & Iacob. qui nihil horum allegant. Pro qua consideratione, & rerum successione † pondero nouissime legem in hoc singularissimam, Ex hoc iure. ff. de iustit. & iur. vbi ordine retrogrado prædictorum progressus memorantur: Habet enim lex: Ex hoc iure, scilicet naturali inducta sunt bella, discretæ gentes, condita regna, agris termini positi, ædificia collata. Certum est enim ante bella fuisse gentes, quæ bella facerēt, & antequam gentes essent condita aliqua regna. Quia, vt tradit Aristot. 1. Polit. quælibet ciuitas cœpit habere suum regem: Eum enim regem vocamus, cui summa regiminis commissa est in rebus humanis, secundum Thom. d. cap. 14. Et ante cōdita regna fuerunt collata ædificia in vnum multa, & factæ domus singulæ. Faciunt cap. 1. 2. & 4. Geneleos adiuncto. 5. Final. 6. distin. & iunctis 8. & 9. capitulis eiusdem Geneleos, vbi narratur Noam sententiam grauem tulisse aduersus filium suum Chanaam. Per quod & cap. 14. Geneleos, quatenus habet, Abrahamo fuisse in sua domo 318. vernaculos expeditos: defendi forte posset id, quod supra in princip. huius corollarij significo: scilicet etiam in domo ampla, quæ nulli ciuitati, neque regi subesset, inueniri potuisse regiam potestatem. Quoniam cum Communis, hanc potestatem cuiuslibet ciuitati tribuat, & domus illa Abrahami instar esset ciuitatis, egeretq; non solum potestate patrisfamilias, quatenus erat domus: sed etiam potestate publica, quatenus erat vna communitas: merito facile videri posset fuisse illi hæc potestas. Quauis non sim nescius Aristot. 2. Polit. c. 1. contrarium sentire, dum carpit eos, qui putant domum magnam instar parue ciuitatis esse, & ciuitatem paruam instar domus magnæ: eos item, qui putant patrisfamilias, & regis eandem esse potestatem. Sed respōderi forte posset, quod Noas & Abrahamus alia ratione dici potuerunt patresfamilias, & alia reges.

XXVI. Potestatem prædictam ecclesiasticam principaliter, & directe sola supernaturalia, & spiritualia respicere: Temporalia vero non, nisi per consequtionem & accessorie. Et ita toties & tantum hanc potestatem ad temporalia extendi, quoties, & quantum Euangelij, & aliorum supernaturalium & spiritualium conseruandorum, vel consequendorum, aut non impediendorum ratio id exigit. Huius corollarij prior pars probatur illis 14. argumentis pro notabili nostro supra formatis. Posterior vero monstratur primo aliis 17. contra illud ab initio adductis. II* quod, † quæ ad aliquem finem sunt instituta, se-

cundum ea, quæ ille exigit, ordinantur, extenduntur, & contrahuntur ea. Prodest. 23. q. 5. Quod in hoc allegavit Archidiano. in cap. Si peccauerit. 2. q. 1. docet Bart. in l. Ambitiosa. num. 17. 18. & 19. ff. de decret. ab ordin. facien. Nam & iuxta finem, & rationem legis extenditur illa, vel limitatur. l. Adigere. §. Quamuis. ff. de iure patron. cap. Meminimus. iuncto cap. Suggestum de appellat. cum his, quæ late congerit Felin. in cap. Tua. de iureiur. & subtiliter Dec. in cap. Secundo requiris, de appellat. At potestas hæc supernaturalis, de qua loquimur ecclesiastica instituta, est ad regenda supernaturalia, & ad dirigendos mortales in vltimum finem, qui est vita æterna, vt patet ex diffinitione in corol. 17. præmissa: Ergo tantum se ad temporalia extendet, quantum ratio supernaturalium exigit, & non vltra. Tertio probatur hoc per varia Thomæ dicta, quæ secundum hæc intelligi possent. Ait enim in lib. 1. de regim. princ. cap. 14. Sacerdotio regali Papæ omnes Christianos, & eorum reges subditos esse. Nam sentit eatenus subditos, quatenus illa supernaturalia postulant. Hoc idem sentit lib. 2. cap. 10. cum ait, Potestatem Papæ transcendere omne dominium, præsupposito quod, sicut Christus intendit, pro vtilitate gregis agatur: Sic item intelligendum, quod paulo ante in eod. cap. dicebat, Potestatem hanc Romani pontificis non esse referendam quoad spiritualia tantum: Quia quod corporale est & temporale, ex spirituali perpetuo dependet. Sicut operatio corporis ex virtute animæ, & potestate, sic etiam id, quod clarius explicat vir ille eruditione, ac pietate cum primis suspiciendus lib. 3. cap. 12. dum per principium Malachie concludit, Christi dominium ordinari ad salutem animæ, & spiritualia bona, licet à temporalibus non excludatur eo modo, quo ad spiritualia ordinantur. Expende quæso illa verba: eo modo quo ad spiritualia ordinantur. Nam illo, & non alio modo suprema hæc Papæ, patriæ patris potestas extenditur ad illa. Huc tendit, quod ait eod. lib. ca. 15. Quamuis enim Christus temporaliter esset dominus orbis: directe tamen ad vitam spiritualem, hunc suum ordinavit principatum, iuxta illud Ioan. Ego veni vt vitam habeat, & abundantius habeant. Huc pertinet id, quod ait in c. 13. sub finem, scilicet Christum non delegasse suam omnem potestatem Petro. Vnde par est credere, illam illi commisisse totam & solam, quæ necessaria erat ad finem supernaturalem consequendum toti ecclesie, ac partibus eius. Huc pertinet illud eiusdem. 2. Sec. qu. 40. art. 2. Omnis persona, vel ars, vel virtus, ad quæ pertinet finis, habet disponere de his, quæ sunt ad finem. Bella autem carnalia in populo fideli sunt referenda ad spirituale bonum diuinum, cui clerici deputantur. Et ideo ad clericos pertinet disponere, & inducere alios ad bellandum bella iusta. Ad hæc restringendū est illud eiusdem in fine 2. Sententiarum. s. spirituali potestati secularem coniungi in Papa, qui vtriusq; potestatis apicem tenet, scilicet spiritualis, & secularis, hoc illo disponente, qui est rex & sacerdos secundum ordinem Melchisedech, & dominus dominantium, cuius potestas non auferetur, & regnum eius nō corrumpetur. Nolim tamen contendere cum eo, qui contenderit Thomam diuersæ opinionis fuisse, & magis inclinasse in Communem, quam nostram.

98 XXVII. Errare † Marsyliū à Padua, qui in suo pacis defensorio, omnem coercionem & iurisdictionem auferit ecclesie. Quod etiam prædictus Iacobus damnabat in d. lib. c. 2. col. 3. Tum, quia iurisdictione, quæ coercionem non habet, frustra

frustranea est. c. Ex literis. de offic. deleg. Tum, quia nisi iurisdictionem, & coercionem haberet, parum potens esset ad inducendum finem, quem sponsus ipse Christus opt. max. præterdit, arg. cap. 1. 2. & 3. 2. 4. quæst. 6.

- 99 **XXVIII.** Colligitur ratio, quare Papa deponere potest reges adeo negligentes in regendis regnis suis, ut ob id populus Dei subditus illis, retrahatur à consequenda vita æterna, dum delicta ipsius non castigantur: boni scandalizantur, siue offenduntur, unicuique suum ius non redditur: est enim illa, quod talis depositio est necessaria in eo regno ad tollenda impedimenta vitæ æternæ consequendæ, quo sensu simili, & germano accipi potest illud. ca. Alius. 15. q. 6.
- 100 † Colligitur ite ratio, quare Papa, si cum autoritate ipsius populus audeat deponere regem, potius debet deponentibus cōsentire, quam deponere. Quod gl. solemniter in d. c. Alius sensit. Quia tunc non est necessaria depositio: sed cōsensus in depositione † iuxta eorū opinionē, qui putant regna nō esse inducta propter reges: sed reges propter regna. Et ideo regna esse regibus suis potiora: imo & superiora casibus illis, quibus reges potestate sibi cōcessa abuterentur ad eorū destructionē, vel ad finē cōtrariū illius, ad quē regna illa ipsis regibus concesserūt, vel concedere debuerūt. Quod tamen breuitatis gratia aliter nec probo, nec extendo latius. Tametsi satis memini Iac. Alm. dicere in c. 15. col. 11. de suprema potest. eccl. & latius in vespertijs, Regnū non esse regis: sed cōmunitatis, & ipsam regiā potestatem iure naturali esse ipsius cōmunitatis, & non regi: ob idq; non posse cōmunitatem ab se penitus illam abdicare. Neq; oblitus fuerim fœlicis illius diei, quo id in longe frequentissimo studio forū, & eruditorum conuentu, non sine magno applausu defendimus Salmanticæ in illis præaltis conclusionibus, quas super c. Quæ in ecclesiarū. de constit. Anno 1528. defendimus primas omnium, quas cathedrarij defendere ibi cœperūt ex instituto illustrissimi † D. D. Petri Pacheci, tūc visitatoris, & reformatoris illius Academiae vigilantissimi: nunc autē episcopi Mentisæ siue Gienēsis. & Card. sacros. Ro. eccl. Illustrissimi. In quas tela, quæ si schiticis calibum durata caminis, non tamen lertē infecta veneno torserunt illustrissimus. D. D. Franciscus à Mendoca & Bobadilla, Græce, ac Latine callētissimus, & iuris diuini, ac humani valde peritus, tunc illius Academiae præfectura, quā magisteriū scholaiū vocant, illustris: nunc autem episcopatu Caurenfi, & Sacros. Ro. eccl. Cardinalitia dignitate longe Illustris. † Et D. D. Didacus ab Alba tunc cathedrarius iuris pontificij doct. ssimus: post autē episcopus Asturcensis: nunc vero, ut audio, transfatus in Abulensem, valde illustris. Modestissimus item † Mendesijs de Saa in hac inclyta Conymbrica nobilissima familia ortus, tunc insignis collegij Archiepiscopi Toletani collega perdoctus: nunc vero senatoria dignitate clarissimus, cum aliquot alijs, fautore ac Mecœnate, D. D. Fracisco à Navarra regia stirpe illustrissimo, tunc Roncæsuallis rerū ibi cum humanitus, tum diuinitus gestatū gloria inclytæ præfecto insigni: nunc autem episcopo Pacensi, longe reuerētissimo, ac iuris diuini, & humani apprime docto: animi vero cādore, ac omnium virtutum cōuentu cum paucis principe. Qui anno 1562. mense Aprili migravit ad Dominum Valentinus Archipræsul. longe desideratissimus.
- 106 **XXIX.** Infertur ratio, † quare potest & permittitur Papa date coadiutores Regibus, aut certe consentire, & autoritatem impertiri regnis id cupi. & citra

citra consensum Christi vicarij, forte non audentibus, iuxta cap. Grandi. de supp. negli. prælat. lib. 6. Qui tamen non permittitur id facere cum vno subdito laico regum, qui prodigeret, fureret, vel esset minor annis, non præcedente saltem negligentia secularis iudicis. Est enim ratio, quia illud est necessarium ad vitam bonam, & virtuosam, secundum rationem naturalem, quæ tunc necessaria est ad supernaturalem: Hoc autem non item.

107 XXX. Ratio vera & noua, quare statutum fuit, vt † Imperatore mortuo Imperium regatur à Papa. cap. Licet ex suscepto. de for. compet. cum alij principatus, & alia regna eorum principibus, & regibus mortuis non regantur ab eo, est enim illa, quod Imperator non relinquit aliquem successorem: qui populos sibi subiectos regat: & periculum est ne rectore subtracto populus labatur in vitia, & scandala, quibus à vita æterna elongetur. Alij vero reges & principes, successores, vel superiores, qui id supplere possunt relinquunt. Et ita non poscit idem in illis ratio consequendæ, vel non impediendæ vitæ æternæ; quod in Imperio.

108 XXXI. Ratio vera quare Fredericum † Imperatorem potuit deponere Innocentius III. iuxta c. Ad Apostolicæ. de re iud. lib. 6. est enim illa, quod multa crimina spiritualia admisit: periuria videlicet, sacrilegia, & hæresim, quibus clerum Neapolitanum afflixit: quæque directo tangebant supernaturalia, violabantque ea, quæ directo fuere commissa Petro, qualia si commisisset alius etiam alij regi subditus, potuisset iure ab illo deponi, & castigari, arg. ca. Cum sit. & ei annotatorum, de for. compet.

109 XXXII. Pontificem Romanum eundemque summum, † aliquot maxima statuere posse inter laicos etiam in temporalibus: aliquot minima nõ posse. Statuit Papa, vt quicumque occideret, vel occidi mandaret aliquem Christianum per assassinos, hæc & illa grauissima patiatur, vt legitur in c. l. de homi. lib. 6. Et tamen non permetteretur statuere, regulariter saltem, vt hac, vel illa pœna castigetur fur, vel alius, qui committeret contra solas naturæ leges in terris sibi non subiectis quoad temporalia. † Nec obstat regula Cui licet plus, licet vtique quod est minus. Quia illi regulæ non est locus, nisi cum maior, vel
110 saltem æqua ratio inuenitur in minori, quam in maiori, vt sentit gloss. recepta regulæ eiusdem, & exprimit gloss. c. l. de torneamentis. At opprobrium Christianorum, & grauissimum animarum eorum, qui subito occidebantur, periculum (quæ sunt impedimenta vitæ æternæ supernaturalis) effecerunt, vt potestas, & iurisdictio Papæ extenderentur ad illam grauissimam prouisionem. d. cap. i. de homicid. lib. 6. Quæ ratio cessat in alio minore casu.

XXXIII. Verum esse sextum notabile infra tractandum. s. Summum eundemque Rom. Pontificem posse quemlibet etiam laicum corripere, ratione cuiuscunque peccati mortiferi, siue illud committatur contra leges supernaturales, siue committatur circa contractus, siue circa alia prohibita. vt latius in eo declarabitur.

112 XXXIIII. Etiam lege naturali, etiam † omni lege ciuili & gentium, humana seclusa, quamlibet ciuitatem iurisdictionem, & potestatem habere super singulos illius ciuitatis. Quod ultra prædicta probat primo illa irrefragabilis ratio, scilicet, quod præceptum de non occidendo homine iuris naturalis
diuini

- diuini est, secundum omnes cap. 4. Genes. Exod. 20. & Mat. 26. sed à lege diuina nemo potest excipere casum aliquem, nisi Deus ipse: qui cōdidit illam legem. Quia illud vere est dispensare in l. naturali, & diuina. Quod fieri nequit ab homine, iuxta glo. j. memorabilem in summa d. 5. & communem sententiam in lib. 3. sententiarum d. 37. & Thom. 1. Sec. q. 100. art. 8. ad 3. & Inno. communiter
- 113 receptum in cap. Quæ in ecclesiarum de constitutio. † Ergo si qua est lex, quæ in aliquo casu permittat occidere hominem, oportet illā legem esse diuinam, siue naturalem, siue aliam ex tempore datam. At hæc de qua loquimur, ditio, & potestas extendit se vsque ad hominis occisionem inclusiue cap. Non solum, & c. Non est 23. q. 5. c. 1. de homici lib. 6. ita, vt cum necesse est pro quieto statu congregationis, siue communitatis tollere aliquem è vita, id fieri potest mediante ista potestate publica: Ergo qui instituit illam, per quam id cuilibet communitati, licet, Deus est, & non purus homo: sed Deus fecit illam legem ante legem gratiæ, & scripturæ Mosaycæ iam inde ab exordio communitatis & congregationis hominum. Ergo propositum.
- 114 Secundo facit † pro hac illatione illud singulare dictū Bald. tit. de allodiis, scilicet: Quod quando populi non habent lumen, & suffragium Imperatoris, oportet, quod ipsi sibi ipsis sint lumen: Et qui non habet ducē ipse est sibi met dux. Et ita licet aliqua gens non habeat ducem, neque regem per humanam prouisionem, nihilominus habet à natura naturante, quæ est Deus, potestatem se ducendi, & regendi, & illuminandi. Per quæ verba clare sensit vir doctus, quod si quæ gentes reperirentur in vnum cōgregatæ, illæ seclusa omni dispositione humana haberent ab ipso Deo immediate potestatem regendi se, & faciendi ea, sine quibus non possent bene viuere in cōmunitate: quæ potestas
- 115 est hæc, de qua loquimur iurisdictionis laicæ. Facit item id, quod Bal. ait † ibidem, scilicet. Legem Imperialem non posse tollere prouidentias naturales. Facit & illud singularissimum eiusdem Bald. in cap. 1. col. 2. secundæ lectionis supra eod. scilicet: si non est spes, quod superior defendat ciuitatem, vel non est in apparatu id faciendi, potest se ciuitas subdere alteri, & etiam per cōsecutionem accipere vnum regem, cui se subdāt: & hoc cōceditur iure naturali: Vnde (inquit) hodie multa regna sunt exempta ab Imperio. Quod videtur sensisse glo. noue in hoc mihi expensa & singularis c. Adrianus 2. 63. distinct. quatenus habet, reges Hispaniæ à faucibus hostium eam eruisse. Quæ etiam sentit non fuisse illos subiectos Imperio, vt dicam in coroll. 65.
- 116 XXXV. Reges, † & regna Hispaniæ iuste se potuisse ab Imperio Romano eximere, etiam si aliquando illi subiecta fuissent. Quod ipse non facile admitterem, vt dicam in coroll. 64. & 65. Illationis autem huius veritas colligitur ex proxime dictis, & ex addēdis coroll. sequen. & adiunctis annalibus Hispaniæ. quibus probatur, eam subactam fuisse armis saracenorum, à quorum tyrānide non Imperatorum virtute, & auxilio: sed diuina, & sua propria sese Hispani in libertatem efferuerunt: Et dux primæ gentes, quæ id facere cœperunt, nempe
- 117 † Nauarri, & Legionēses suos sibi reges cōstituerūt vnde alij omnes Hispaniæ propagati, idemque exemplum secuti mira fortitudine, parique prudentia, & rei militaris peritia omnia regna huius orbis Hispani è manibus Saracenorū eripuerūt: In qua re Lusitani vltimi situ, non vno respectu fuere primi. Nauarri

- quidem autoritate ad id summi pontificis accedente, ac formam vngendi præscribente, Enecum, non à Vegorra, quæ Galliarum regio est, vt Raphael Volaterranus deceptus ab aliis scribit: sed à Vigura, quæ domus Nauarre antiqua est. Legionenses vero, Pelagium. Et ita, iuxta prædicta ologia Baldi, fundata per superiora, quam optime eximere sese potuerunt ab Imperio, non obstantibus illis, quæ supra modum torserunt Feli. & citatos ab eo in cap. Cum nobis col. 5. de præscriptio. Licet enim contra legem diuinam supernaturaliter, à Christo datam sit, aliquem Christianum eximi omnino ab ecclesiastica iurisdictione, quæ penes Papam est: contra nullam tamen legem diuinam, nec naturaliter, nec supernaturaliter datam est, vt vnus aut alter, & multi, ac plurimi reges exempti sint ab Imperio Romano, vel alio temporali, & ab omni alia potestate laica.
- 118 Tum ob corollarium præcedens. Tum, quia † ante Christum plurimi fuerunt, qui neque suberant, neque subesse tenebantur alicui potestati seculari: Nec postea est instituta à Christo vlla potestas laica omnia cõplectens. Tum, quia ante illum natam non suberant omnes etiam vni sacerdoti: vt in coroll. 61. latius dicam. Et licet hodie vni sacerdotali potestati oporteat subesse: quia instituta est noua potestas sacerdotalis, quæ omnes comprehendat: Non tamen oportet subesse vni Regi, vt in coroll. 61. & 64. demonstro. Quia nullam talẽ potestatem laicam regalem quoad omnes instituit ipse, neque vllam talem vlli commisit, vt colligitur ex coroll. 21. & 22. & aliis.
- 119 XXXVI. Nullam † communitatem posse abdicare se ita penitus ab hac iurisdictione sibi naturali lege indita: vt nullo casu eam resumere possit. Primo, quia nulla singularis persona potest renunciare potestati se defendendi, secundum glo. sing. l. Pactum inter hæredem ff. de pact. quæ satis probatur per l. Non tantum ff. de appellat. & c. Contingit 2. de sentent. excommuni. Ergo à fortiori nulla eõmunitas publica poterit ita renũciare prædictæ iurisdictioni datæ lege naturæ ad sui defensionem publicam: Quandoquidem vtraque est concessa lege naturali: & magis necessaria, & utilis est defensio publica, quam priuata, arg. cap. Si diligenti, de foro compe. adiuncta l. Si quis in cõscribendo C. de pactis. Deinde, quod l. fin. ff. de constit. princ. & §. Sed quod princ. Insti. de iure natural. gen. & ciuil. habent: Populum Roma. concessisse iurisdictionem
- 120 Imperatori, & non in eum transulisse: † Quam differentiam vigilantissimus Accursius sensit in l. Non ambigitur ff. de legi. Postremo, quod Baldus citatus in 32. coroll. dicebat in tit. de allodis agens de hac potestate, non posse Imperiali lege tolli prouidentias naturales. Non obstat, quod multi populi videtur carere omnino iurisdictione, vt notatur in d. l. Omnes populi, & in cap. Cum omnes de constit. Quia non carent omnino iurisdictione: sed eius vsu. Habent enim illam, saltem in habitu, licet careant actu. Et ideo quoties incidere casus, in quo populorum gubernationi non prouideretur, per eos, quibus electione, hæreditate, vel alias concessus est vsus iurisdictionis, poterunt ipsi ea vti, vt clare docuit Bald. in cap. 1. supra eod. col. 2. secundæ lectionis: & in d. titul. de allod. & clarius, his tamen non adductis, Iacob. Almaynus in lib. de auth. Pap.
- 121 XXXVII. Ratio vera & noua, † quare clerus non potest statuere quicquam contra superioris legem cap. Quod super his de maior. populus autẽ sic, l. Omnes populi ff. de iustit. & iure est enim illa, quod populus laicus, licet concesserit

cesserit Imperatoribus aut regibus iurisdictionē, quæ sibi naturaliter compete-
tebat, & ita vsum eius, & exercitium: Retinuit tamen sibi habitū illius, & radi-
cem: & ita facile potest præsumi, velle principē, vt quilibet populus statuatur ea,
quæ sibi conveniunt, modo ei non prohibeantur expresse. Clerus autē nullam
penitus habet, nisi quā à superiore accipit: & quia ab illo nō accipit facultatem
statuendi contra legē ipsius, ideo non potest aliquatenus cōtra illam statuere.

XXXVIII. Vnde vsque ad LIII. solvuntur arg. partis aduersæ.

Ad 1. Infertur solutio primi argumenti, pro priore, ac communi opinione
superius per nos facti, scilicet hunc rex. in verb. intendimus, solum à contrario
sensu significare, posse Papam, si vellet, miscere se his, quæ sunt iurisdictionis
regis Francorum, & ideo nihil probare cōtra id, quod alio iure inuenitur sta-
¹²² tutum. Quoniam † argumentum à contrario sensu nullas vires habet eo casu,
iuxta cap. A nobis 2. de senten. excommunicationis & glo. cap. Significasti de
foro compet. cum multis aliis, quæ ibi adduximus.

Ad 2. XXXIX. Infertur solutio 2. argumen. scilicet quod in casibus in eo
relatis, & aliis, quos referunt in eo citati, potestas ecclesiastica cognoscit inter
¹²³ laicos: † Aut quia ea, de quibus cognoscit sunt supernaturaliter instituta, vel
reuelata, quales sunt articuli fidei, & qualia sacramenta: aut eis annexa, qualia
sunt sacramentalia: Aut per legem diuinam supernaturalē declarata, cum essent
obscura sola lege naturali attenda, qualis est prohibitio vsurarum, aut inest eis
aliquid supernaturaliter institutū, quales sunt personæ clericorū: Aut cognitio
illa est necessaria, vt aliqui vitā consequantur æternā, vel aliqua supernaturalia,
aut vt non impediantur ab illis consequendis, qualis est gubernatio Imperij,
cum illud vacat, & datio curatoris alicuius regis, & similia: Aut ratione dona-
tionis, consuetudinis, priuilegij Imperialis, vel regalis. Non autem ideo, quod
vlla potestas laica formaliter actu, vel habitu sit in ipso Rom. Pontifi. quate-
nus est pontifex, licet multā, magnā & supremā habeat, quatenus est rex in eis
terris, quas dōnatione Imperatorum habet ecclesia Rom. nemini subiectas.

¹²⁴ Ad 3. XL. Infertur solutio 3. argumēti, † scilicet quod illud, maximū impe-
dimentū supernaturalis beatitudinis consequendæ, & aliorū supernaturalium
in ecclesia Christiana exercendorum, quod oriebatur fidelibus ex infidelitate,
& defectōne græcorū Imperatorū ab ecclesia Romana, & consensus eorum,
qui suberant Imperio, fidelium, effecerūt, vt potestas predicta ecclesiastica ex-
tenderetur ad transferendū Imperiū, & ad ponēdas in illa translatione leges,
per quas satis cōsultum esset ecclesiæ Christianæ, & fidelium salutī æternæ: &
supernaturalium exercitio: in quibus fuit illa, per quam constitutū fuit ad quos
pertineret electio Imperatoris, & ad quem confirmatio, & ad quem cognitio
vacante Imperio, & id genus alia. Non autem ideo, quod potestas Imperialis
actu, vel habitu esset penes Rom. Pontifi. ante quam translatio illa fieret.

¹²⁵ Ad 4. XLI. Infertur solutio 4. argumenti, scilicet excellentiorem esse po-
testatem ecclesiasticā laica, sicut aurum excellētius est plumbo: non autē hanc
illi inesse, sicut neque auro inest plumbum: Et ecclesiasticam quidē comparari
Soli, & laicam Lunæ: Non ideo, quod laica suam vim accipiat ab ecclesiastica,
sicut à Sole accipit Luna: Sed quia est minus perfecta, & longe inferior in sese,
quam illa.

126 Ad 5. XLII. Infertur solutio 5. argumēti, fundati in illis verbis † cap. 1. 21. distin. Christus Petro æternæ vitæ clauigero iura terreni simul, & cælestis Imperij cōmiserit. Nempe, quod sicut per verbū, cælestis Imperij, non intelligitur paradus, & ecclesia triumphās: Ita per verbum; terreni, non esse intelligendam potestatem laicam: Sed per regnum cæleste intelligendos esse bonos, & per terrenū malos. Vel per regnum cæleste eos, qui cælesti cōuersationi deduntur, quales sunt personæ ecclesiasticæ: & per terrenū, eorū qui terrenis rebus curandis animum intēdunt, quales sunt laici. Vel germanius, per verbum, iura, intelligendam esse potestatem ecclesiasticam, siue spiritualem, & sensum esse, Petro data esse iura regni cælestis, & terreni, id est, potestatem spiritualem, tam super Imperatore, ac aliis omnibus laicis, quam super prælatis ecclesiæ, ac omnibus aliis clericis. Quæ potestas spiritualis extenditur etiam ad omnia temporalia, quatenus id est necessariū ad salutē mortalium spiritualē. Infertur etiam solutio, & intellectus mandati eiusdē Nicol. in illo 5. argumēto assumpti ex cap. Authoritatem 15. q. 6. per quod mādabat quibusdam, vt spirituali simul, & temporalis gladio malignos insequerētur. Intelligendū enim est illud, quod ait de materiali gladio, per inuocationē eius in adiutorium gladii spiritualis, iuxta cap. 1. & ei annotata, de offic. ordin. vel quia ex consuetudine, donatione, vel priuilegio Imperatorum, vel regum competeat ecclesiæ iurisdictio temporalis in eis terris, de quibus loquitur.

127 Ad 6. XLIII. Infertur solutio 6. argumēti † scilicet idem quidem esse dicendū de aliis regibus, quod de Imperatore quantum ad hoc: quod sicut aliorū regum potestas nō est penes Papā ex diuina institutione: ita nec Imperatoris. Quamuis super Imperio multa cōpetāt Papæ, per leges humanas in trāslatione Imperij de consensu populorū fidelium, in quos translata potestas fuit eligendi, iuxta ea, quæ habentur in d. cap. Venerabilē & Cle. Rhom. de iure iur. & ea quæ
128 diximus supra in coroll. 8. & 9. & 10. † Vnde colligi potest intellectus verus c. Alius 15. q. 6. & cap. Grandi de supplen. negli. lib. 6. citatorū in arg. Intellectus item verus omnium illorum quæ à doctōribus, cum in arg. tum alibi citantur. Quæ sonāt potestatem regū non agnoscentiū superiorē, esse penes Papā. Intelligi enim debent esse penes Papam quantum ad hoc, quod potest iubere vsum eius, quatenus ratio cōsequēdæ vitæ supernaturalis, gratiæ, aut gloriæ id exigit, & quod etiā ipsemet Papa eis negligētibus potest facere id, quod ipse poterat quoties, & quatenus ratio illa vitæ supernaturalis consequendæ id postulat.

Ad XLIII. Infertur, falsum esse illud dictū doctōrū relatorū in d. 6. argumēto. scilicet nullos reges potuisse vsucapere, siue prescribere libertatem, vel alias sese eximere ab Imperio, nisi sese subdēdo Papæ quoad tēporalia. Quoniam nulla ratione, vel iure id efficaciter cōprobat, & per supradicta palam confutatur: & apertus est nouus modus, quo reges ab Imperio sese potuerunt eximere in cor. 22.

129 Ad 7. XLV. Infertur solutio 7. argumēti, † scilicet Imperatorē quidem suscipere infulas, & coronam à Ro. Pontifi. Sed non ex diuina institutione, & ratione solius potestatis traditæ ei à Christo: Sed humana constitutione appōsita in translatione Imperij, vt in 38. illatio. & solut. 2. arg. tangebam.

130 Ad 8. XLVI. Infertur solutio 8. argumēti, scilicet † Christū quidē verum & vni

& vniuersalem monarcham fuisse etiam quo ad temporalia: non tamen concessisse Petro totam potestatem suam, quam habebat, etiam quatenus homo erat omnium potentissimus. Quia non transtulit in eum, neque concessit ei vllam potestatem laicam directe respicientem naturalia, vt prædictum est: Imo neque omnem ecclesiasticam etiam spiritualem. Non enim potestatem illam excellentiæ faciendi miracula, instituendi sacramenta, & dandi sine sacramento effectum sacramenti, & id genus alia, vt pulchre docet Thomas in fine cap. 10. lib. 3. de regi. princi. Neque vllus vnquam contrarium asseruit, & ita non sequitur. Hoc potuit Christus quatenus homo: Ergo & potest Papa quatenus eius vicarius.

131 Ad 9. XLVII. Infertur solutio 9. arg. scilicet, † quod potestas illa ita benedicendi, vel vngendi reges, vt per eam solam quis fiat rex, non inest Papæ, quatenus Papa est sola lege diuina inspecta, licet benedictio alia simplex non traditiua potestatis regalis competat ei hoc respectu.

132 Ad 10. XLVII. Infertur † solutio eorum, quæ non pauca congeruntur in argumento, scilicet vñctioes illas primorum regum Hebræorum factas quidem fuisse à sacerdotibus: Sed si & quatenus saltem erant regalis potestatis traditiuæ, non fuisse factas virtutes potestatis ordinariæ, quam habebant quatenus erant sacerdotes: Sed virtute potestatis in id à Deo delegatæ, quatenus tanquam ministri Dei speciatim ab eo in hoc deputati id fecerunt, vt in arg. 9.

133 pro nostra conclusione adducto probatur. † Id item quod in d. arg. 10. tangitur in re graui, & multum dubia recurrendum ad sacerdotes Leuitici generis. &c. solum concludere videtur, ecclesiasticam potestatem extendi ad temporalia, quatenus ratio salutis æternæ id postulat. Quod nunquam negauimus. Cum enim quæstio aliqua, etiam tantum temporalia tangens ambigua est, & ideo graua scandala, & lites, ac discordias parit inter Christianos, necessaria est eius solutio ad tollenda impedimenta salutis æternæ. Quæ ratio fuit decidendi graues illas quæstiones, de quibus in cap. Rainucius, & cap. Raynaldus, de testamen. & in cap. Si pater. eod. tit. lib. 6.

134 Ad 11. XLVIII. Infertur solutio 11. argumenti † ecclesiam quidem militantem instar habere triumphantis in multis: non autem in omnibus: alioqui essent in hac quoque omnino beati, sicut in illa, & nulla esset hic edendi, vel bibendi necessitas, sicut neque in illa. Quare satis est in hac esse vnum summum principem tantum in spiritualibus, tantæ ac talis potestatis, cui omnis secularis potestas subdatur, & qui ea vti possit etiam circa temporalia, cum ratio salutis æternæ id poposcerit, vel ad iubendum aliis secularibus monarchis, vt sua potestate vtantur: aut ad faciendum ea, quæ ipsi facere neglexerint, cum salutis æternæ impedimento euidenti.

135 Ad 12. XLIX. Infertur solutio 12. argum. † scilicet Christum optimum maximum legislatorem, optimam rationem gubernandi instituisse monarchiam, scilicet quoad spiritualia, quæ se ad temporalia quoque extendat cum, vbi, quando, cur, & quatenus ratio spiritualium, & supernaturalium id exigit: Non autem instituisse, nec oportuisse instituere, vt suus ille vnicus vicarius ad saluandas totius orbis hominum animas relictus, omnium regum potestatem ordinariam, etiam quoad temporalia haberet. Tum ne spiritualium & æter-

136 norum oblitus curis se illigaret secularibus, & perituris, iuxta c. Te quidem. ii. q. 1. Tum quia, † vera monarchia ecclesie non requirit, vt ei subditi nullam potestatem suscipiant immediatè à Deo: Et vt omnia veniāt eis per manus ipsius vicarij, quod sit eius monarchia. Quoniam si hoc requireretur non esset vera monarchia in ecclesia, nec Papa verus monarcha, etiam si vtramque summam potestatem ecclesiasticam, & laicam haberet, etiam quoad actum: Quoniam alia multa suscipiunt Christiani à Deo immediatè, nempe gratiam gratum facientem, virtutes infusas, inspirationes bonas, dona Spiritus sancti, gratias gratis datas, & id genus alia multa, quæ non trāseant per manus Papæ, neque officarios eius: quorum tamen susceptio fortius deberet corrumpere monarchiam Papæ, quam susceptio potestatis temporalis. Si quidem illa sunt spiritualia: hæc vero temporalia: Et monarchia hæc magis est spiritualis, quam temporalis, etiam secundum eos, qui tenent vtramque potestatem esse penes Papam, vt patet per illa multa dicta Thom. citata in corol. 10.

Ad 13. L. Infertur solutio 13. argum. scilicet † translationem illam Imperij valde necessariam fuisse illo tempore ad salutem spiritualem populorū Christianorum, & ideo Rom. Pontificis authoritatem ad id pertigisse per quādam consecutionem. Quæ tamen non pertingit ad alia minora. Quoniam tunc demum potest minor, qui maiora potest, vt habet argumentum, cum eadem ratio, vel maior est faciēdi minora, quam maiora, vt in corol. 16. probaui. Quod in hac re non cōtingit: cum longe maior ratio suadeat, vt vicarius Christi omnium hominum seruatoris possit spiritualia, quæ directe respiciunt supernaturalia, & æternam salutem eorum, quam temporalia, quæ ad id non pertinet, nisi indirecte: quo casu etiam ea poterit.

Ad 14. LI. Infertur solutio 14. argumen. scilicet potestatem ecclesiasticam posse quidem iudicare de medijs salutis æternæ, quam ipsa proponit, quatenus ad eam est necessarium. Quod concedimus. Non autem quatenus non est necessarium. Quod est id, quod negamus.

Ad 15. LII. Infertur solutio 15. argum. scilicet, quod nihil aliud concludit, quam 14. & eodem modo soluitur, quo illud mutatis mutandis. Quod gratia breuitatis non explico.

Ad 16. LIII. Infertur solutio 16. argum. scilicet spiritualem potestatem extendi ad omnia, quæ sunt necessaria ad salutem hominum æternam, iuxta ea, quæ in illat. 33. 34. & 35. dicta sunt.

139 Ad 17. LIII. Infertur intellectus Extrauag. Bonifa. VIII. Vnam sanctam, de maiori. & obedientia, & omnium in ea contentorum, scilicet quod debent reduci ad hoc, quod potestas spiritualis sublimior est temporali, vt autū plumbo: & quod hæc subest illi adeo, vt cum ratio supernaturalium id exegerit, poterit imperare ei oportuna: & eam, si opus erit censura ecclesiastica cogere ad faciendum ea: imo & facere ea, quæ secularis facturus erat eo nolente facere, quatenus ratio illa supernaturalium poscit, & non amplius. Quod satis significauit Extrauag. Meruit. de priuileg. Clemen. V.

140 LIIII. Ecclesiam † catholicam vnam quidem esse, fuisse, ac fore ab exordio in finem vsque mundi, dictam cœpisse ab Abelo propter ipsius innocentiam, vt post Gregorium in homel. 20. super Matth. declarat Aluarus Pelag. in lib. 1.

lib.1. de planct. eccl. art. 36. & melius art. 63. sub litera H col. 2. Non tamen semper habuisse vnum summum monarcham penes quem esset summa sacerdotalis, seu ecclesiastica potestas omnium fidelium: Alij enim in alijs, aut domibus, aut civitatibus, aut gentibus fuere sacerdotes, neque omnes vni summo suberant. Quod satis affirmat Tho. li. 1. de regi. princ. cap. 14. Neque enim vsq; ad Christi aduentum necesse fuit omnes omnium gentium fideles vlli vni subesse sacerdoti, etiam Hebræorum: quorum leges quatenus non erant naturales nullas alias gentes, quam Hebræam obligabant, vt colligitur ex Dyonis. c. 9. Cæl. Hierarch. & tradit Tho. receptus. 1. Sec. q. 98. art. 5.

140 L V. Infertur † ratio soluendi argumentum illud, quod aliquando in confesso doctissimorum virorum per me propositum remansit insolutum. Impugnaturus enim gl. sing. c. Non autem. 7. q. 1. quatenus habet, non posse fieri, vt duo essent Papæ eod. tempore etiam ex vrgentissima causa, vt Iac. Alma 7. determinat in lib. de eccl. potest. c. 5. quicquid sentiat Io. Maior, in 4. d. 14. q. 5. Impugnaturus (inquam) hæc, sic argumentabar: In omni eo, quod lege naturali, diuina, vel supernaturali vetitum est, potest ob necessitatem dispensari, si ob eam aliàs circa id inuenitur in factis literis dispensatum, iuxta id, quod sentit gl. memorabilis, & clarius exprimit Card. Alex. ibi in c. Quoniam. 48. distin. At ante legem nouam, cum vetus adhuc vigeret, multi erant summi sacerdotes, non agnoscetes alios superiores: Ergo & nunc post nouam multi tales poterunt esse, saltem per dispensationem ob causam iustam. Ex proxime enim prædictis infertur modus soluendi hoc argum. scilicet quod nusquam ante legem euangelicam fuit talis summus pontificatus, qualis nunc est: & ita non potuit antequam esset, ob vllam necessitatem, vel vtilitatem relaxari lex diuina de vnico summo Pontificatu Petro, & successoribus eius commisso, Neq; postea quam cœpit vnquam est relaxata: Cui consequens est, vt neque nunc relaxari queat. Qua eadem ratione neque duo Papæ possunt præesse Papatui: Licet possint esse duo Imperatores eiusdem Imperij, & duo supremi reges eiusdem regni. Quia nulla vnquam lege diuina, neque naturaliter, neque supernaturaliter data, neque ante, neque post euangelium statutum fuit: vt vna tantum esset monarchia: & vnus tantum monarcha toti orbi quo ad temporalia.

141 L VI. Temerarios & insanos † esse illos qui negāt vllos homines vlli potestati subiaci. Tum, quia id est contra ius naturale, & omnia citata supra in corol. 20. Tum, quia hæreticum est id. asserere, etiam de Christianis etiam iustis, per Clem. Ad nostra. in versic. 3. de hære.

L VII. Falsum esse id, quod tenuere pauperes Lugdunenses, & Vualdens. reuocatum à Ioan. Viclef. & cōdemnatum à concil. Basil. vt habetur post sess. 141. 45. concil. Constant. † scilicet potestatem ecclesiasticam ita iure diuino fundari in charitate, vt nemo eam habere possit, nisi charitatem quoque habeat, & sit in statu gratiæ gratum Deo facientis. Quoniam nemo scit se amore dignum. cap. 9. Eccles. & ita consequeretur, neminem scire se esse verum episcopum, vel parochum. Quæ ratio, licet videatur Iacobo Almayno in cap. 3. de potestate ecclesiast. euidenter errorem prædictum confutare: non tamen satis confutat. Quoniam etiam retenta opinione contraria communi, nemo vere scit, se esse episcopum, vel parochum: quia nescit se vere baptizatum,

nec

nec habere caracterem baptismalem. Cum illa nequeat haberi, sine debita intentione baptizantis, quæ à baptizato sciri nequit: & sine illo nequit esse episcopus, neque presbyter. cap. Veniens de presb. non baptiz. Fortius igitur facit, quod secundum eorum opinionem, qui caderet à gratia gratum faciente, caderet quoque ipso iure ab episcopatu, & quolibet alio beneficio iurisdictionem habente: & ita sine nova promotione non posset esse episcopus, vel parochus. Quod est absurdum. Ex quo infertur, fortius errare Bohæmos, qui dicebant, non solum Deo gratum: sed etiam ab ipso prædestinatum esse oportere illum, qui alicuius potestatis ecclesiasticæ futurus sit particeps.

- 142 LVIII. Errare ¶ illos etiam, qui putant, potestatem ecclesiasticam ita fundari iure diuino in fide, ut ea carens, carere quoque necessario dicatur hac potestate. Quoniam primo nullo iure diuino est inducta pœna priuationis ipso iure ob hæresim, ante binam saltem monitionem, ut eleganter probat Tho. à Vio in c. 23. de auth. Pap. & concilij, & latius dixi in ca. Nunc autem. 21. d. Deinde, quod Papa hæreticus non incidit in pœnam contra hæreticos ab ecclesia statutam, arg. c. 1. cum ei annotatis de consti. l. Princeps. ff. de legi. & tradidimus latius supra in corol. 13. Postremo, quod neque alij prælati inferiores perdunt suas dignitates ob hæresim conceptam, & omnino occultam. Quæ communis est opinio Theologorum, & probatur arg. à contrario sensu in ca. Audiuius. 24. q. 5. in illis verbis: Qui hæresim nouam ex corde suo finxit, ex quo eam prædicare cœpit, neminem damnare potuit. Quare ¶ verius videtur, hanc potestatem fundari in caractere baptismali, arg. cap. 1. & c. Veniens. de presb. non baptiz. quod etiam tenuit prædictus Iacobus: à quo tamen dissentio, quatenus
- 143 in probatione huius conclusionis præsupponit, ¶ incapacem esse huius iurisdictionis iure diuino eum, qui non est clericus. Tum, quia etiam fœmina religiosa est capax eius cap. Dilecta de excels. præl. Tum, quia etiam laicus uti potest ecclesiastica iurisdictione per commissionem specialem Papæ cap. Præter adiuncta gloss. communiter recepta, verb. Ducibus. 32. d. & annotatis in gloss. cap. 2. de iudi. Quamuis verum sit, laicum esse incapacem illius iure humano c. Bene quidem. 96. dist. & d. c. 2. de iud. cum aliis, quæ nota sunt.

- 145 LVIII. Falsam videri differentiam ¶ illam Iacobi Almayni in lib. de potest. eccles. cap. 1. col. 3. quam inter potestatem ecclesiasticam, & laicam ponit: Videlicet, quod hæc nunquam fuit regulariter, & immediate à Deo instituta, licet per rationem naturalem esset debita: illa vero immediate fuit à Christo instituta. Tum, quia ratio, ex qua illam differentiam deducit, non concludit eam: sed aliud longe diuersum, scilicet potestatem laicam totam non fuisse à Deo vlli datam: Potestatem autem ecclesiasticam sic. Quod & verum est. Quia nusquam regulariter iussit Deus, ut vni, vel pluribus: huius, vel illis quoad potestatem laicam pareretur: Cum tamen specialiter de potestate ecclesiastica statuisset Christus, ut vni Petro parerent omnes, Ioan. 20. & cap. Solite. de maior. Tum, quia potestatem laicam deberi communitati hominum lege, ac ratione naturali non infert, eam non esse à Deo immediate datam: Imo potius concludit contrarium. Nam potestas edendi de omnibus rebus siue suis, siue alienis inferioribus, tamen natura humana ad conseruandam vitam propriam tempore necessitatis extremæ cuiuslibet est debita lege naturæ cap. Discipulos. de con

de consecrat. dist. 5. cap. Si propter necessitatem. de furt. cum eis annotatis: non tamen ob id desinit dici data cuilibet immediate à Deo. Potestas item defendendi se ab alio iniurio inuasore, & etiam occidendi eum, si aliter defendi nequeat, debita est cuilibet, lege naturali LVt vim ff. de iusti. & iur. Non tamen ex eo infertur, eam non esse datam immediate à Deo: imo potius contrarium. Tum, quia Durādus, cuius doctrinam sequitur in hoc potissimè idem Iacobus in tracta. de iurisdic. eccles. non ponit hanc Iacobi differentiā: sed eam, quam ipse supra posui. Iohan. etiam Parisiensis, cuius doctrinam plurimum sequitur ille, quod nos ait expresse, vt dixi in 20. coroll.

Verius itaque fuerit dicere primo, vtranque harum potestatum conuenire in hoc, quod vtraq; est data immediate à Deo, & quod neutra hodie quærat alicui ita ex immediata largitione Dei: vt nullum hominum ministerium prærequiratur. Quoniam præuenire debet electio, vel successio. Differre autem in eo, quod laica data est naturaliter, & generaliter ita, quod nihil speciatim de illius creatione, vel de illius alicui traditione cautum fuerit, saltē in generis humani, & illius creationis principio: licet postea de potestate communitatis Hæbreorum sic. Ecclesiastica vero data est supernaturaliter, & specialiter ita, quod speciatim de ipsius creatione, & traditione Petro quoad totam, & aliis quoad aliquas partes cautū fuerit, vt prædictū est, in coroll. 18. Esse item aliam differentiam singularem inter has duas potestates, scilicet, quod, licet vtraque hodie quærat, & accipiatur à Deo mediate, longe tamen mediatus laica, quam ecclesiastica. Laica enim accipitur mediante electione communitatis expressa, vel tacita, qua, quod suum erat alij concessit, vel mediāte successione in tali electione fundata. Potestas vero ecclesiastica, licet etiā accipiatur mediante electione ecclesie, vel cardinalium eam representantium: non tamen accipitur tanquā res aliqua quæ sit fuerit ve ipsius ecclesie, secundum opinionem Romanorū relatam in coroll. 19. Licet, secundum opinionē Parisiensium, Gerson. scilicet, & aliorum multorum sic. Secundum enim eos potestas hæc Papalis data fuit ecclesie in persona Petri, & etiam Papa mortuo, est in illa, & esset in concilio œcumenico legitime cōgregato: Quod magnis viribus contendit confutare Thom. à Vio: & magnis defendere Iacobus, & Iohan. Maior citati in d. coroll. 19.

147 LIX. Non videri verum id, quod quidam eruditi noue dixerunt scilicet, ¶ non solum communitates: sed etiam Reges suam potestatem capere à Deo immediate. Quoniam primo nemo negare potest regiam potestatem fuisse ante reges in ipsa hominum conuiuentium communitate: Quippe qui tanquam à lege nature ortam, vt est recepta opinio & probata supra coroll. 13, ab exordio mundi, vel communitatis, oportuit cœpisse & distin. in princ. cum tamen reges postea cœperint esse. Deinde, quod reges fiunt aut electione, aut successione: & ita mediante aliqua re creata. Præterea, quod licet aliquot reges & aliquot alij potestate regia vtentes, à Deo ipso immediate fuerint instituti, aut electi, vt Saul, Dauid, & ante illos Moyses: Et ita licet electi, & instituti immediate à Deo, ab ipso acceperint immediate potestatem regiam. Alij tamen, quorum de numero sunt, & fuerūt fere omnes, mediāte aliqua causa secunda, vel signo, eam à Deo accipiunt. Præterea quod licet Petrus immediate à Christo succe-

- pisset Papalē potestātē: alij tamen eius successores mediātē electione ecclesiā, vel cardinalium eam in hoc representantium, suscipiunt cap. Licet de vitanda de electio. Clem. Ne Romani eod. tit. & cap. Vbi periculum eod. tit. li. 6. etiam secundum opinionē Romanorum tactam corol. 19. & 20. Quauis secundum
- 148 † eos Papa non suscipiat suam potestatem, ab ecclesiā, quæ eligit eum: sed à Deo: Ergo à fortiori etiā alij reges, qui non fuere immediate à Deo instituti & electi, mediate suscipiunt suam potestatem à Deo. Postremo, quod aliud est potestātē regiam immediate esse à Deo creatam: & aliud eam immediate illi, aut illi homini esse traditam. Illud enim verum fuit, & est semper, & vbique: hoc autem raro, vt ex Duran. & Ioh. Pari. vbi supra colligitur. Non obstat illud
- 149 Sapient. 8. Per me reges regnant, &c. relatum in l. Inter claras C. de summa Trinit. Et illud ad Rom. 13. Omnis potestas à Deo est. Quoniam ad summum solum probāt potestatem regiam creatam esse immediate à Deo: Non autem ab eo immediate illi, aut illi homini datam. Per Deum quidem regnant reges ætatis nostræ: quia regnant per potestatem, quam habent ab ipso immediate creatam: sed mediate acceptam successione scilicet, vt fere omnes reges Christiani: aut electione, vt Imperator, & aliquot alij.
- 150 L X. Insanire illos, qui dicunt † regna, & regiam dignitatē, ac potestatem esse contra iura naturæ. Quoniā primo per superiora palā est iure ipso naturæ vnique civitati esse potestatem regna gubernandi, suos ciues ad bonum cōmune & illam civitatē iure naturæ non prohiberi exercere eam per alium. At regnum nihil aliud est, quam ciuitas, aut prouincia gubernata per vnum ad bonum cōmune, vt colligitur ex Tho. lib. 1. cap. 14. de reg. princ. & ex Arist. in 3. & 4. Poli. Deinde, quod potest quis per alium facere, id quod per se ipsum potest cap. Potest. de regul. iur. lib. 6. Et per superiora constat iure naturæ solo attento ciuitatem ipsam posse per se ipsam vti potestāte regia. Ad hæc, quod rationum gubernandi (quæ tres sunt) optima est monarchia, siue regalis, id est, gubernatio per vnum, vt in argumento 12. contra notabile factō probabam. Postremo, quod id, quod est cōtra ius naturale nullo tempore, aut loco potuit esse laudabile, aut iustum 5. distin. in princ. At apostolus commendat Melchisedech regem Salem: Et Iosippus approbavit regnum Pharaonis cum procuracionem ragni ipsius acceptauit, Gene. 41. Iacob. item, cum regionē Gessem incolendam ab eo accepit Gene. 47. Daniel item, qui præfecturam suscepit à Nabuchodonosoro, Daniel. 7. Sunt & alia sexcēta sacre scripturæ loca, in quibus, vel duces, vel iudices, vel reges cōstituuntur, aut laudantur ab ipso Deo omnipotente, vt videre est in lib. Exodi, Iudic. Regū, & Machabæorū, vel ab apostolis coluntur, iubentur ve coli. 1. Petri. 2. & ad Rom. 13. & alibi sæpe.
- 151 L XI. Stultam etiam videri eorum opinionem, † qui dicunt licite quidem fieri posse, vt alius in alia ciuitate regnet: non tamen vt vnus multis in ciuitatibus, & prouinciis regnet & imperet: Imo contra naturæ leges esse, vt rex, & dominus noster regnet in tota Lusitania, Carolus Quintus quatenus rex in reliqua Hispania, & quatenus Imperator in Germania: Henricus 2. in Gallia, & alij in aliis magnis prouinciis. Quoniā primo hæc regna, & imperia omnia sunt approbata per ecclesiā vniuersam c. Venerabilē de electio c. Cum longe 6. dist. c. Grandi. de supplen. neglig. prælat. lib. 6. c. Per venerabilē qui fil. sint legit.

- 152 legit. Imo & eorum aliquot per Deum Opt. max. supernaturaliter, † vt hoc florentissimū Lusitaniz per quinque Christi stigmata diuo Alfonso huius nominis, & omnium regum Lusitanorum primo diuinitus, quæ diuina clementia fuit, ostensa, & in insignia regia insigni pictate in æternum suscepta. Regnum item Franciz per tria lilia in insignia regalia, & per ampullam sanctam in sacram vnctionem Clodoveo primo regum Christianorum Franciz cœlitus demissa. Deinde, quod licet non desint aliquot respectus, ob quos satius esset vnāquamque ciuitatem à suo peculiari rege gubernari: non tamen illi con-
- 153 cludunt, malum esse multas per vnum regi. Quia † multe sunt causæ, ob quas longè vtilius est multas ciuitates sibi mutuo esse annexas, subdique vni regimini, siue aristocratiz, siue democratiz, siue monarchiz, quā pluribus. Quorū de numero sunt, quod facilius sese tueri poterunt ab hoste communi eo, quod Fortior est virtus vnita seipsa dispersa, secundum Arist. Et, quod audētius, & apertius facient iustitiā oppressis: maleficos punient: aliena tenentes ad restituendum cogent, & ne capiant arcebunt: seditiones, & factiones extinguent. Quod palā faciunt factiones Castellanz tam longe lateque olim ardētes sub magno Regum Catholicorum & Caroli Quinti Imperio extinctæ. Factiones item Nauarræ in sese pridē crudelissimè sauiētes: nunc vero sub eodē Carolo intermortuæ. Adde quod Saul, & David diuinitus præfecti fuere toti Hebræorum genti, per multas varias, & magnas ciuitates, & prouincias dispersas. Postremo, quod nulla lege naturaliter lata vetatur cōiunctio duarū, vel plurium ciuitatū, quo minus electione, aut successione vni regimini, & vni rectori se-
- 154 cōmuni cōsensu subiiciant. Non obstat primo, quod Nembroth † primus rex post diluuium descendēs per lineam reprobati Chana, dicatur fuisse tyrannus, & per tyrannidem vsurpasse potestatem regiam, quæ post diluuium videtur fuisse penes Noam, & successores eius, per lineam Sem approbati, iuxta comunem intellectum cap. 10. Gene. Non (inquam) hoc obstat. Quoniam primo responderi potest argumentū ipsum præsupponere alium scilicet Noam fuisse regem ante Nembroth. Deinde negari potest, regnum ipsius fuisse iniustū, & tyrannicum, vt negant aliquot authores citati in illa gemmea cathena, quam
- 155 super Genesim cōposuit † doctissimus idemque pientissimus vir Aloisius Lipomanus nunc episcopus Veronenfis Reuerēdissimus, qui ante paucos annos legatus à Sede Apostol. in nostrā Lusitaniā missus tāra pietate, ac iustitia vere liberali, tanta morum sanctimonia, & eruditione admirabili resplenduit, vt merito haberi debeat omnīū, qui nostra ætate à Sede Apostolica fuere legati, cum paucis princeps: Sed quia communis opinio contra tenet, vt colligitur ex ead. cathena & §. fin. 6. dist. III. responderi posset, quod licet ipsemet Nembroth,
- 156 & successores eius ab initio violenti fuissent: † fieri tamen postea potuerūt iusti reges consensu coactō eius, vel eorum, quorū intererat, mutato postea in voluntarium, & vere spontaneum: Sicut & matrimonium consensu coactō contractum non valet quidem: at si cōsensus ille coactus fiat spontaneus, valebit factē à tempore talis mutationis, c. Ad id de sponsal. c. final. de raptor. III. responderi potest, quod licet eius regnū iniuste cœpisset: non tamen ideo consequitur omnia regna iniuste cœpisse. Noas enim ipse, Sem item, & Iephet, & aliquot filij eorū potuerūt iuste regnare alibi cōsentientibus ciuitatibus, quas

regerent, & multis aliis modis alia iusta incipere, iuxta ea, quæ tradidimus in coroll. 2. V. palam tollitur, eo quod hoc argumentū æq; probat illā ciuitatem habere posse suum propriū regē, ac quod multæ non possunt habere vnū. Quia regnū Nēbroth vnus ciuitatis tantū cœpit esse. At horū prius illud non potest probare: quia falsum esse cor. proximū monstrauit: Ergo neque hoc posterius.

157 Non obstat 2. quod August. significat in lib. 18. de ciui. Dei cap. 2. & Duran. vbi supra explicat, † quatuor celeberrima omnium imperia, primū Assyriorum, & Chaldæorum, II. Medorum, & Persarum, III. Græcorum, IIII. Romanorum, per violentiam cœpisse. Non (inquam) hoc obstat. Tum, quia illi non negant, aliqua alia iustum habuisse exordium. Tum ob ea, quæ priori argumento respondebam.

158 LXII. Errare communem, quæ à plerisque omnibus citatis per Ioh. Ign. vbi supra recepta est, quatenus putat † iure diuino vnū esse oportere Imperiū laicum totius orbis: sicut & vnū est Imperiū ecclesiasticū. Quia primo id nullo iure diuino supernaturaliter dato, siue reuelato probatur. Deinde nulla naturali ratione id concludi potest: Imo. Ioh. Paris. vbi supra cap. 3. col. vlt. dixit, potestatem vnus cuiusque ciuitatis naturalē esse: Imperium vero in multos non item. Et ante ipsum Aristot. in Polit. maxime lib. 7. cap. 4. concludit, legislatoris animi intentionē non debere illo tendere, vt ciuitas, cui præscribit leges, dominetur finitimis: sed ne illis seruiat. Quoniam illa dominatio magnum nocumētum afferret etiam ipsi ciuitati. Per quæ vir doctissimus palam significat iustius, & vtilius esse vt vnaquæque ciuitas sibi tantum, & suis pagis imperaret. Augustinus etiam in 4. de ciuit. Dei, affirmat, maiore cum pace regi solita fuisse regna, cum vnumquodque eorum terminis suæ patriæ finiebatur. Adde, quod nusquam id ab orbe condito videtur contigisse, nisi forte donec Cainus filius primogenitus Adami ciuitatem conderet, Genes. 4. Ex eo enim videtur colligi † iam inde cœpisse varia regna. Quia attestantibus multis authoribus relatis ibi per doctissimū Aloysium in prædicta catena, eam ideo ædificauit Cainus, vt qui profugus, & eiectus erat à Deo ob fratricidium, se tutaretur ab aliis, quibus odio habebatur. Et ita significatur, neq; illum cum suis in illam ciuitatem receptis subiactis tunc alicui, neque alios ei. Non obstant ea, quæ pro errore communi adducuntur. Quorum potiora corollarium sequens diluet.

160 LXIII. Errare innumeros, † quia putant cōclusioni præcedētis corollarij obstare c. In apibus 7. q. 1. in illis verbis: In apibus vnus est rex, & grucs vnā sequuntur. Tum, quia eorū sensus non est, omnium apum mūdi vnū esse regem, & omnium gruum vnā ducē: sed apum vnus aluarij vnus esse regē, & vnus agminis gruum vnā ducē. Et ita nullatenus probāt omnibus hominibus vnus debere imperare, ac præesse: sed ad summū solum probāt, vni ciuitati, vel gēti vnus debere præesse. Tum, quia in archetypo, & originali, scilicet in epistola Hierony. ad Rusti. monachum, quæ incipit Nihil, non legitur. In apibus vnus est rex, sed In apibus principes sunt. Quod pro nobis facere palam est. Errare item innumeros, qui ideo putant, Imperatorem Romanorū esse dominum, & regem totius mūdi, & orbis terrarū: quod Imperator Antoninus relatus in l. † Deprecatio ff. ad l. Rhod. de iactu, dixisset: Ego dominus mundi. Primo quidem ob ea quæ Galli contradicentes adducunt. Deinde, quod Scholiastes

Augustini

Augustini novus: sed doctus, idemque Hispanus, & Imperatori, qui nunc imperat Carolo Aug. subditus, in lib. 5. cap. 25. de civitate Dei: Stultum esse ait, affirmare Imperatorem Romanum ius habere in totum orbem terrarum, cuius nunquam fuit dominus: nec in ea quidem, quorum aliquando fuit dominus, & iam amisit. Tertio, quod non est sentiendum adeo sensu caruisse Imperatorem Antoninum, ut per illa verba: Ego dominus mundi, sentiret, se dominum totius orbis terrarum, qui nec illi, nec ulli præcessorum eius unquam parvisset vel dimidiatus. Quarto, quod dici potest usum fuisse hyperbole, aut synecdoche, sensisseque non de toto mundo, & orbe: sed solum Romano, hoc est, de illo, quod ex mundo, & orbe terrarum Romanis parebat. Pro qua expositione 162 facit, quod August. in d. c. 5. appellat † orbem Romanum, id, quod ex orbe Romanis parebat: sicut & orbem Christianū appellamus, id, quod ex orbe Christiani possident, & orbem Hispanum id, quod Hispani. Et Lucanus de Cæsare transituro ex Hispania in Galliam, & inde in Græciam ait:

Victrices aquilas alium laturus in orbem. Qui modus intelligēdi aptior, ni fallor, videbitur cuilibet erudito, quam illi, quos Ioan. Igneus ubi supra edidit. 163 Errare item Bartol. in extrauag. † Ad reprimendam. verb. Totius orbis, & plerosque omnes illum sequutos, quatenus per illum text. & illud Daniel. 2. c. Ad Nabuchodonosorum, siue Nabuchodrosorum, scilicet: Tu rex regum es, & Deus cæli regnum & fortitudinem, & Imperium, & gloriam dedit tibi, & omnia, in quibus habitant filij hominum, &c. dixerunt Imperatorem esse dominum totius orbis iure, licet non facto: Tum per proxime dicta. Tum, quia glossa illius cap. 2. habet, Danielem id dixisse Nabuchodonosoro, per figuram hyperbolē, siue transcensum veri manifestum, ut Maro in illo: Ferit astra clamor: vel per synecdochem ex toto intelligendo partem, ut idem poeta intellexit in illo: Ingens à vertice pontus in pupim ferit.

LXIII. Errare item scholiasten Augustini præcitatum in corol. præced. quatenus in d. cap. 25. lib. 5. de civit. Dei, verbis quidem politis: sensu tamen non 164 satis dolato dixit † Imperatorem Romanum ius non habere in ea, quorum aliquando fuit dominus, & iam amisit: quia quo iure quæsierat amisit strage, scilicet hominum & bellicis furtis. His enim verbis significat primum omnia, quæ Romanus Imperator habet male quæsitæ esse, maleque possessa. Quod 165 tamen est falsum. Primum † quidem, quia eius consequens esset, Carolum V. Christianis peccatum ire donec restitueret omnia, quæ habet, quatenus est Imperator, arg. cap. Si res aliena. 14. q. 6. Regul. Peccatum. lib. 6. Quod tamen falsum est, neque ullus diceret. Deinde, quod Romani multa bellis iustis suo Imperio adiecerunt: sicut & nunc Lusitani apud Indos non pauca suo adiciunt. Tertio, quod multi eorum, quos vi sibi ab initio subiecerunt, vere ac libere & sponte coram Deo in eorum consenserunt imperium, ut ex ipso Livio colligitur. Quod sufficere ad hoc, ut male occupata iuste possint teneri expresse determinavit Ioan. Parisien. de potesta. reg. & Papa. cap. 5. Quod nos, quoque supra in 61. corol. tenuimus arg. cap. Ad id de sponsal. Facit, quod multi qui Romanum Imperium rexerunt in catalogum sanctorum relati sunt, ut Carolus Magnus, & Divus Ludou. Præterea, quod consensu totius populi Germaniæ, & autoritate Roman. Pont. translatum est Imperium à Græcis in Germanos

cap. Venerabilem. de electio. & ecclesia tota probat, & fouet Imperatores cap. Tibi domino. 63. dist. Clem. Roman. de iureiurand.

Eisdem verbis 2. idem scholiastes significat, vere perdere Imperatorem, & desinere esse iuris eius quicquid ab aliis strage hominum, & bellicis furiis ei adimitur. Quod etiam palam falsum est. Tum, quia pari ratione idem dicere oportebit de regibus Hispaniæ, Galliæ, ac aliarum gentium: & per consequutionem daretur occasio maxima, & pessima bellis augendis, contra I. Conuenire. ff. de pact. dota. & ca. Ex parte. de consuet. Tum, quia id est contra omnia iura, rationes, & sententias patrum de bello iusto, & iniusto loquentium, in 4. lib. sententiarum. d. 15. & in cap. Sicut. 2. de iureiur. & alibi sæpe.

Eisdem verbis 3. significat idem scholiastes, omnes reges earum prouinciarum, quæ quandoque Romanorum fuerunt sola hominum strage, ac bellicis furiis esse ab Imperio exemptos. Quod tamen non est verum. Tum ob ea, quæ Cosmas in proœmio Pragmat. sanct. & Ioan. Igneus vbi supra, & alij aliarum gentium iurisperiti tradunt in fauorem Fræcorum, Venetorum, & aliorum quorundam potentatum. Tum, quia certum est quod Hispaniæ Reges aliis titulis, eisdemque sanct. & simis sese exemere, vt supra declarabam: si tamen vquam iure fuerunt Romanis subiecti, de quo in corol. sequ. Tum, quia Roma
166 † ipsa, quæ caput erat Imperij, cum multis alijs Italiæ terris non strage hominum, & bellicis furiis exempta fuit: sed donatione Constantini, Caroli magni, Astulphi, & aliorum iusta & sancta de causa facta, omissa opinione contraria, vti temeraria, ne dicam sacrilega, & impia. Quam consequeretur omnes Christi vicarios, qui à Constantini tempore præfuerunt ecclesiæ Romanæ in peccatis continuis vixisse, cum tamen constet, Syluestrum, & alios plurimos in sanctos relatos esse.

Plus satis tamen verum arbitror id, quod idem scholiastes subdit ibidem, scilicet Accendit principes istis fictitijs titulis, eosq; aliud nihil esse, quam faces orbis terrarum, pestesq; totius generis humani: Tametsi parum modeste videatur dicere, quod in hac culpa est impia, & indocta iurisperitorum argutatio: Cum licet indocta sit: non tamen dici debet impia, per dicta in corol. 1. Neque nominari argutatio, tot & tantorum patrum argumentatio: cui neque vilis alius, vsque ad nos plenè satisfecisse videatur.

167 L X V. Iustum esse vt arbitror dicere † Hispaniam totam nunquam iure subiectam fuisse Romanis. Quoniam primo nullum iustum titulum hætenus me legere memini, quo regia Hispaniarum potestas Romanorum cesserit imperio. Deinde, quod violentia, strages hominum, & bellicæ furia quibus subiecta fuisse videtur rerum dominijs quærendis, longè plus obstant, quam profunt, argu. cap. Si res aliena. 14. q. 6. cap. Peccatum. de reg. iur. lib. 6. leg. final. C. si per vim, vel alio modo. l. Authoritate. C. vnde vi, & arg. eorum, quæ scribit Innocent. in cap. Quod super his. de voto, receptus ibi per omnes, & Panorm. in cap. Venerabilem. de electio. Alber. in l. 1. C. de summa Trinit. & alios alibi. I II. Quod & si aliquot & Hispaniæ populi legantur forte consensisse postea, vt Romanorum Imperio subessent: pauci tamen id fecerunt, & pauciores sponte consenserunt: paucissimi autem, & forte nulli voluntate regum, quibus suberant. Postremo, quod pertinacissimè quoad eius fieri potuit repugnarunt Romanis

manis, præsertim Viriato duce Lusitani & natura loci muniti: Nauatti ac Cantabri, qui suum, & totius Hispaniæ antiquum idioma (quod nunc appellant Vasconicum) in hunc vsque diem seruant: nec vnquam admiserunt Romanū, admittente illud tota reliqua Hispania, simul, & Gallia. Adde, quod gl. in hoc mihi singularis expressè id sentit in cap. Adrianus I l. 63. dist.

- 169 LXVI. Non esse verum † id, quod quidam eruditi noue dixerunt, posse maiorem partem hominum orbis terrarum etiam inuita minore deligere sibi vnum Regem, vel Imperatorem, qui omnibus eis imperet. Quoniam primo id nullo iure fundatur. Deinde, quod falso imaginari videntur esse aliquā summam potestatem laicam, cui totum orbem terrarum subiici oporteat, vt in corol. 35. est dictum. Tertio, quod consequutio illa, qua illi vtuntur, non est necessaria, scilicet Aliquando maior pars hominum orbis, etiam reuente minore potuit sibi deligere vnum, qui omnibus imperaret: Ergo etiam nunc idem facere potest. Quoniam non est eadem ratio, eo quod lege naturæ vnicuique ciuitati competit potestas & necessitas se suaque regendi, vel autoritate alicuius aut maioris partis, vel aliquorum, à parte maiori electorum: & ita, si quando contingit olim solam vnam ciuitatem omnium hominum fuisse, certum est, maiorem partem illius potuisse deligere vnum, qui omnibus imperaret, arg. l. Quod maior pars. ff. ad municip. eo quod minor pars ciuitatis subest toti ciuitati, & per consequutionem parti maiori. At nunc quando plurimæ, ac innumeræ sunt ciuitates in orbe terrarum constitutæ, quibus singulis sunt singulæ huiusmodi potestates separatæ: quarumque aliæ non subsunt aliis, nec minor pars maiori, nec maior pars earum, neque regum, vel rectorum earum potest deligere aliquem, qui aliàs nolentes conuenire in electione inuitas regant. Quamuis verum sit, quod si omnes ciuitates orbis. & earum rectores, quorum interesset conuenirent, vt vnus aliquis omnium rector, rex, aut Imperator deligeretur: is esset verus rector, rex, aut Imperator, quem maior pars deligeret. Quarto facit, quod conclusionem hanc nouam consequeretur, maiorem partem totius Galliæ deligere posse vnum aliquem, qui toti Galliæ Imperaret: ac per consequutionem tollere Sabaudos, si quid iuris in Sabaudos, vel Allobroges habet: Duci Lotaringiæ suum principatum: Carolo Quinto Brabantiam, & alias prouincias cis Germaniam intra Gallias constitutas. Consequeretur etiam maiorem partem totius Hispaniæ deligere posse vnum aliquem, qui totam eam regat, & per consequutionem ad manum esse reliquæ
- 168 Hispaniæ priuare † Lusitaniam belli, pacisque artibus florentissimam suo rege maximo & optimo. Consequeretur etiam maiorem Italiæ partem posse deligere vnum aliquem, qui toti dominetur: & item facile inuentum iri modum, quo vel sedes Apostolica, vel Rex Apuliæ suis deturbentur sedibus: vel Veneti, & alij potentatus sua denudentur gloria. Consequeretur deinde orbis terrarum turbatio, & confusio quam maxima. Quinimo consequeretur, quod maior pars Regum maioris partis orbis posset deligere vnum, cui omnes subiacerent: & quod vnus Rex maioris partis alicuius prouinciæ posset occupare maiorem partem eo ipso, quod statueret, vt tota vni pareret. Quoniam tota potestas omnium ciuitatum, variorum regnorum consistit penes Reges eorum: & potestas maioris partis prouinciæ penes ipsius solum regem

regem: Et ita, si ciuitatum maior pars id posset quoque vel vnus rex, vel pars maior regum earum.

169 LXVII. Non esse verum etiam † id, quod prædicti eruditi nouè dixerunt, scilicet maiorem partem Christianorum posse deligere vnum regem, qui omnibus Christianis imperaret, etiam inuita parte minore: propterea ipsa, quibus præcedens corollarinta probauimus. Quauis fateor Christianos omnes cogi posse à Rom. Pont. summo Christi vicario ad deligendum vnum aliquem communis belli, & totius exercitus ducē: quando hostis aliquis nominis Christiani ita vrgeret, vt verisimile esset, non posse aliter defendi rempublicam Christianam. Quoniam summa Christi summi vicarij potestas extenditur ad temporalia illa, quæ per alium nequeunt fieri, vbi salus animarum Christianorum id exigat, vt dictum est in corol. 17. At tale esset huiusmodi ducis constitutio. Non obstat huic corollario, quod saltem, quando huiusmodi ducis belli constitutio non sufficeret, sed oporteret, vt ille cōstitueretur rex vniuersi Christianismi, tunc posset Rom. Pont. talem regem creare. Non (inquam) hoc obstat. Tum, quia non inferitur ex hoc, maiorem potestatem Christianorum inuita minore, posse id facere. Quoniam alia est ratio de summo Christi vicario, qui superior est omnibus in spiritualibus, & temporalibus ad spiritualia necessariis, vt dictum est supra in resolutione disputationis, & corol. 3. Alia de maiore parte Christianorum, cuius potestati non subiicitur minor: quæ suam particularem iurisdictionem diuisam à potestate maioris partis habet. Tum, quia nusquam dabitur casus, in quo commodius sit bello gerendo in hostes nominis Christiani deponere reges antiquos inuitos, & constituere vnum nouum: quam eis suo iure, ac regendi authoritate seruata, constituere nouum aliquem Imperatorem, & ducem exercitus communis. Quoniam hoc facile fieri & posset & solet: Illud vero adeo difficile, vt par sit credere multos reges Christianos se, ac suos prius dedituros hosti nominis Christiani: quam pati sua gloria, & auitis priuari regnis, vt recentia exempla confirmant. Quamquã non dubito, nisi hoc scandalum immineret, commodius esse toti Reip. Christianæ ad se tuendum à potentissimo Turcarū principe, vt tota vni subderetur.

170 Non obstat etiam, quod vna est omnium Christianorum respublica, iuxta illud Apostoli. 1. ad Cor. 12. Omnes vnum corpus sumus. Quoniam † id verum est quoad spiritualia: non autem quoad temporalia, vt sæpe supra est dictum.

171 Non obstat etiam, † quod in liberis ciuitatibus, qualis est Florentia, maior pars videtur posse eligere sibi regem, qui omnibus, etiam minori parti inuitæ imperet. Quoniam talium ciuitatum ciues omnes vni seculari potestati subiacent: Et ideo volente nolente minore parte, modo legitime fuerit vocata, potest maior pars statuere, quicquid posset tota: imo quod maior pars statuit videtur statuere tota. At diuersæ ciuitates liberæ, diuersa regna, diuersi potentatus, & diuersa Imperia diuersas habent potestates, & nulla earum subiacet alij, nec minor pars maiori: Et ideo nulla tenetur stare electioni alterius, neque minor pars earum electioni maioris, arg. l. fin. ff. de iurisd. omni iud. & cap. 2. de constit. lib. 6.

172 LVII. Nullum regem † adeo liberare posse suum regnum, & suos regnicolas, vt non teneatur parere sibi, neque vllis magistratibus à se, vel à sua respublica.

publica constitutis. Tum, quia id esset contra illā legē naturæ: vt parentibus, & patriæ obediāmus l. Veluti ff. de iusti & iure. Tum, quia respublica ipsa priusquam regem haberet, non potuisset statuere, ne sui ciues tenerentur parere sibi, aut suis magistratibus. Quoniā illud esset abdicare se à tali potestate: quam tamen veluti lege naturæ sibi insitam ab se abdicare nequit, iuxta, ea quæ diximus in coroll. At reges earundem habent potestatem, quam respublicæ ante ipsos habebant: Ergo idem est dicendum de illis, ac de illa, arg. cap. Ecclesia. 2. vt lite pend. §. Fuera. Instit. de actio.

- 173 LXVIII. Parum cantos videri † eos, qui aiunt non tam liberos esse homines regnorum parentiū regibus, quam ciues liberarum ciuitatum, quæ nulli regi parent. Primo quidem quia eiusdem naturæ, & speciei est potestas, qua reges regunt: & potestas, qua liberæ ciuitates sese gubernant, vt per prædicta palam est. Nam licet modus regiminis reipublicæ sit diuersus, puta aristocraticus, democraticus, & monarchicus: Potestas tamen gubernandi vna, & ead. est, secundum Aristo. receptum in Politicis: siue ergo quis regatur per vnum regem, siue per plures optimates, siue per totum populum, eidem potestati est subiectus: & æque liber, vel æque seruus. Deinde facit, quod parere multis non est minor, imo maior seruitus, quam parere vni, arg. c. 1. 21. q. 1. At ciues liberæ ciuitatis parēt multis, nempe toti populo, si regatur democratia: aut eius optimatibus, si aristocratia. Multis inquam saltē collectivè, & vt facientibus collegium licet non vt singulis. Regnicolæ vero vni tantū regi parent. Præterea † omnium philosophorum recte docentium vna est sententia, Monarchiā, siue vnus regimen, melius esse democratia, siue optimatum regimine, & Aristocratia, siue populari gubernatione. Facit, quod ciues liberarū ciuitatū oportet parere vni edicto prætoris, qui frequentissime, minore benevolentia, & charitate: maiore vero sævitia, & libidine regit, quam Rex, qui, vt plurimum, ab incunabulis bene ad regnādum educatus, satis noscit modū, & artem vnumquenque iuxta sui ordinis gradum ad sese admittendi, & alloquendi. Et ita, vt oportet, respondendi, iubendi, & rogandi: vt omnibus placere possit, & omnibus velle prodesse, ac nemini nocere. Quippe qui omnes pro filiis ducit, & se magis patriæ patrem, quam dominum arbitratus, paterno affectu subditos
- 174 † profequitur. Cuius rei præclarissimū, & rarissimū exemplar sunt, † inuidissimus Rex, Heros, & dominus noster Iohānes huius nominis, III. & Catharina eius vxor Augusta heroissa, & domina nostra huius nominis prima, qui qua parte possunt imitantes illam infinitam, & inimitabilem Dei benignitatem, qua in altis habitans, humilia respicit in cælo & in terra: omnes sibi subditos tam in Aphrica, & Asia: quam in Europa, vt filios amāt, omnibus gaudentibus congaudendo, omnibusque dolētibus condolendo, consulendo, & opitulādo, & nihil non agunt, quo filius eorum vnigenitus princeps, & dominus noster Iohannes pro summa, quam de se iam præbet, expectatione non minus sit eis hæres morum Christianissimorum, quam regnorum amplissimorum.

An autem mortales, quatenus sunt Christiani, subiacti sūt potestati ecclesiasticæ, & non quatenus homines tantū, vel ciues, profundius, ni fallor, quā hactenus alibi tradem⁹ in 6. notab. & fundamētis eis, & solutionibus cōtrariotū.

S V M M A R I A.

- 1 *Correptionis fraternæ diffinitio aptior, quàm Alberti, & aliorum.*
- 2 *Correptionem fraternam iure diuino præceptam.*
- 3 *Correptionis fraternæ multa ubi tractet author.*

1 **Q**uarto principaliter colligi possunt duo ex hoc capitul. Alterum est diffinitio correptionis fraternæ, scilicet, quod est: † Admonitio fratris ne peccet, neue maneat in peccato, ex charitate facta. Ex verbis enim illis: corripe illum, colligitur, esse admonitio fratris. Ex verbis autem: Peccauerit, & si te audierit, si te non audierit, eam fieri ne peccet, neue maneat in peccato. Ex verbis vero: frater, & lucratus es, eam ex charitate procedere. Verbū enim, frater, charitatem significat, & amorem, vt in c. Causam quæ. supra eod. late post Panor. diximus, & in coroll. 6. notabilis sequentis latius tangemus. Verbum item: lucratus es, beneficentiā denotat, quam cōstat actum esse charitatis, secundum Thomam receptum in 2.2. q. 31. Quæ diffinitio verbis aptioribus videtur cōpacta, quam aliz Alberti, & reliquorū in 4. dist. 19. & aliorum alibi, licet eodem fere sensu constet. Alterū quod colligitur est, † diuinitus, hoc est, iure diuino præceptam esse hanc correptionem fraternam. Quæ recepta sententia est tam Pan. & aliorum in hoc capitul. quam Archidia. & aliorum in cap. Si peccauerit 2. q. 1. & Richar. ac aliorum in 4. d. 19. Abulen. & aliorum, Matthæi cap. 18. Thomæ 2.2. q. 33. art. 2. & Adrian. in 4. de correctio. fraternæ, & aliorū alibi. Neq; Inno. hic contrariū sentit, licet id ei Panor. imponat. n. 35. Verba enim eius n. 1. hæc sunt. Ad istam denunciationem non credimus aliquem teneri, nisi sicut tenetur ad alia opera charitatis, nisi sit talis, ad quæ ratione officij, & curæ hoc pertineret. Per quæ verba palam significat, teneri nos ad eam: sicut & ad alia charitatis opera, ad quæ constat nos frequenter teneri, iuxta principium, & duo capitula priora 42. dist. & tradita per Tho. in hoc receptum 2.2. q. 32. art. 5. Colligitur aut hæc sententia ex hoc capitul. quatenus in eo Inno. III. significat, licet non exprimat, dominum id præcipere in Euangelio: & adeo quidem, vt etiā ipsemet summus ecclesiæ monarcha eo teneretur, cum subdit: Quomodo diuinū possumus non exaudire mandatum? I. colligitur, eo quod verba Euangelij in text. citata, quæ desumuntur ex capit. 18. Matthæi, sunt Imperatiui modi, quæ suapte, natura, vt plurimum Imperium, & præceptum designant, Clem. Exiui. col. 3. versicul. Nos itaque de verb. significat. Quibus etiam concordant illa Paul. 1. ad Thess. 5. Corripite inquietos, consolamini pusillanimes.

5 Multas alias horum duorum cōfirmationes, & non paucas oppositiones, & solutiones cum 30. corollariis, † plurima quotidiana, tam scholasticas disputationes, quam vtriusque fori iudicia respiciētia continentibus, in cōmentum cap. Si peccauerit 2. q. 1. vna cum 5. notabili gratia breuitatis referuo vt 6. notabile admittere possit hæc relectio: Tamen non dubito ea, quæ illo mittimus sua dulci vtilitate placere potuisse lectori.

V. Notabile.

S V M M A R I A.

- 1 Denunciationem ad euangelicam certo ordine perueniendum.
- 2 Denunciationis diffinitio omnium hætenus datarum aptissima.
- 3 Delatio varia.
- 4 Denunciationis multa ubi tractet author.

- 1 Olligo ꝑ alia duo. Alterum est, quod ꝑ certo ordine perueniendum est ad denunciationem, eo nempe, quod primo fiat fraterna, & secreta correptio: deinde testiũ adhibitio: postremo denunciatio. Colligitur autem hoc ex illo verbo: corripe, & si non te audierit, adhibe vnum, aut duos testes. Et ex iterato: si non te audierit. Et illo: Dic ecclesie. Alterum quod colligitur ex illis verbis: dic ecclesie adiunctis aliquot aliis, cõtentis in hoc c. est, quod deũciatio, est ꝑ Delatio criminis ad iudicem, sine legitima inscriptione ad pœnitentiã, vel restitutionẽ eius, quod illa exigit, vel ad remotionem officij, quo crimina cessent, vel ad hæc omnia, vel aliquot ex his. Quæ diffinitio videtur omniũ hætenus datarũ aptissima. Nam delatio est genus: Si quidẽ omnis denunciatio est delatio, non cõtra. Est enim delatio, quæ est quedam prouocatio ad amicitiam, puta delatio studij & laboris apud
- 2 Ciceronem ad Trebatium: & est, ꝑ delatio mādatorum apud eundẽ pro Sylla: & est delatio in censum l. Forma ff. de censib. Additur, criminis, ad differentiã delationum rerum prædictarum, & aliarum multarũ. Additur, ad iudicẽ, quo differat à detractiõne, & murmuratiõne, quam late diffiniuimus in repet. cap. Inter verba n. q. 3. conclusio. 6. & susurratiõne ac aliis, quæ in alios fines fiunt. Additur, sine inscriptione legitima, quo differat ab accusatiõne, quæ sine illa non constat l. Libellorũ ff. de accusat. translata in §. Libellorum 2. q. 8. Additur, ad pœnitentiã, propter denunciationem euangelicã puram: & vel ad restitutionẽ, quam illa exigit, propter iudicialẽ puram: & vel ad remotionẽ officij, propter canonicam puram: vel ad hæc omnia, aut aliquot ex his, ad comprehendendam mixtam. ꝑ
- 3 Multa vero alia, quibus hæc duo confir mamus, & non pauca eis opposita, quæ soluimus cum plurimis corollariis, multa quotidiana, vtilia, & noua continentibus, in prædictum commentum d. cap. Si peccauerit 2. q. 1. reseruamus: sicut & etiam, IIII. notabile in idipsum supra reseruauimus. Quippe quæ singulas iustas repetitiones pene continent.

VI. Notabile.

S V M M A R I A.

- 1 Ecclesiasticam potestatiẽ exten di ad cognoscendũ de omni peccato mortali cuiuslibet Christiani etiam laici, &c.
- 2 Corripi qui potest, potest & denunciari.

V. Notabile.

S V M M A R I A.

- 1 Denunciationem ad euangelicam certo ordine perueniendum.
- 2 Denunciationis diffinitio omnium hætenus datarum aptissima.
- 3 Delatio varia.
- 4 Denunciationis multa ubi tractet author.

- 1 Olligo ꝑ alia duo. Alterum est, quod ꝑ certo ordine perueniendum est ad denunciationem, eo nempe, quod primo fiat fraterna, & secreta correptio: deinde testiũ adhibitio: postremo denunciatio. Colligitur autem hoc ex illo verbo: corripe, & si non te audierit, adhibe vnum, aut duos testes. Et ex iterato: si non te audierit. Et illo: Dic ecclesie. Alterum quod colligitur ex illis verbis: dic ecclesie adiunctis aliquot aliis, cõtentis in hoc c. est, quod deũciatio, est ꝑ Delatio criminis ad iudicem, sine legitima inscriptione ad pœnitentiã, vel restitutionẽ eius, quod illa exigit, vel ad remotionem officij, quo crimina cessent, vel ad hæc omnia, vel aliquot ex his. Quæ diffinitio videtur omniũ hætenus datarũ aptissima. Nam delatio est genus: Si quidẽ omnis denunciatio est delatio, non cõtra. Est enim delatio, quæ est quedam prouocatio ad amicitiam, puta delatio studij & laboris apud
- 2 Ciceronem ad Trebatium: & est, ꝑ delatio mādatorum apud eundẽ pro Sylla: & est delatio in censum l. Forma ff. de censib. Additur, criminis, ad differentiã delationum rerum prædictarum, & aliarum multarũ. Additur, ad iudicẽ, quo differat à detractiõne, & murmuratiõne, quam late diffiniuimus in repet. cap. Inter verba n. q. 3. conclusio. 6. & susurratiõne ac aliis, quæ in alios fines fiunt. Additur, sine inscriptione legitima, quo differat ab accusatiõne, quæ sine illa non constat l. Libellorũ ff. de accusat. translata in §. Libellorum 2. q. 8. Additur, ad pœnitentiã, propter denunciationem euangelicã puram: & vel ad restitutionẽ, quam illa exigit, propter iudicialẽ puram: & vel ad remotionẽ officij, propter canonicam puram: vel ad hæc omnia, aut aliquot ex his, ad comprehendendam mixtam. ꝑ
- 3 Multa vero alia, quibus hæc duo confir mamus, & non pauca eis opposita, quæ soluimus cum plurimis corollariis, multa quotidiana, vtilia, & noua continentibus, in prædictum commentum d. cap. Si peccauerit 2. q. 1. reseruamus: sicut & etiam, IIII. notabile in idipsum supra reseruauimus. Quippe quæ singulas iustas repetitiones pene continent.

VI. Notabile.

S V M M A R I A.

- 1 Ecclesiasticam potestatiẽ exten di ad cognoscendũ de omni peccato mortali cuiuslibet Christiani etiam laici, &c.
- 2 Corripi qui potest, potest & denunciari.

- 3 Corripi potest omnis Christianus, tam ecclesiasticus, quam laicus: imo & infideles.
- 4 Ambrosius de Theodosii peccato mere prophano cognouit.
- 5 Christianus omnis quatenus Christianus an sit fori ecclesie nu. 15. & 18.
- 6 Clerici quare subiecti ecclesiastica iurisdictioni.
- 7 Christianus non solum homo: sed quiddam supernaturale.
- 8 Character baptismalis quis? & quam necessarius ad sacramenta.
- 9 Ecclesiastica potestas an cognoscat de quolibet Christiano, quatenus Christianus est.
- 10 Cognitio de aliquo an sit iustum, & an sit peccatum mortiferum differunt.
- 11 Questio an quid sit peccatum tam est spiritualis, quam questio iuramenti.
- 12 Ratio cap. Quaecunque, & c. Volumus 11. quest. 1.
- 13 Christiani utriusque subsunt potestati: sed diuersimode.
- 14 Finis consideratio cuius, eius & medij.
- 16 Durandi sententia subtilis de Christianismo: sed displicet nu. 17.
- 19 Christianus super eodem conueniri potest, ut ciuis, & ut Christianus.
- 20 Christianus cur super aliis peccatis lethalibus non permittitur conueniri ut Christianus, & super aliis sic.
- 21 Multa id genus alia, & an, & quale peccatum admittitur in emenda, vendenda vere vilius, aut carius, quam par sit, citra dimidium iusti precij: deque restitutione eo casu necessaria, & quod ad eam compelli possit laicus ab ecclesia: & alia, quae praeulo urgente à tergo, & praelectio- nibus insequētis anni à fronte, decerpi non potuerunt ex opere nondum perfecto, propter publicas & priuatas occupationes, à quibus percipie- bam vacare his huius torrentis aestatis vacationibus, ut totus vacare potuissem omnibus, quae super hoc cap. scripta erant expoliendis, nu. 22. & insequentibus.

1 Exto principaliter colligitur † hanc, de qua loquimur, potestatem ecclesiasticam, quae in coroll. 17. tertij notabilis diffinita fuit, extendi ad cognoscendum de omni peccato mortali cuiuslibet Christiani etiam laici: & ad compellendum eum per censuram ecclesiasticam, quo ab eo discedat. Colligitur autem primo ex illis verbis: Sed intendimus decernere de peccato, cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura: quam in quemlibet exercere possumus, & debemus. Perpende, obsecro, verbum, de peccato, simpliciter prolatum, & verbum, quemlibet, quod plane, perinde continet laicum, ac clericum, I I. colligitur ex illis verbis: Nullus, qui sit sanae mentis ignorat, quin ad officium nostrum spectet, de quocumque mortali peccato corripere quemlibet Christianum. In quibus verbis etiam perpende verba illa, quemlibet Christianum: Et ne dicas per haec verba solum probari, eam extendi quoad correptionem, quae sine vlla iurisdictione à quolibet etiam priuato fieri potest,

potest, vt in 4. notab. tangebam, & in commento cap. Si peccauerit. 2. q. 1. tracto, perpende illa, quæ sequuntur, nempe: Et si correptionem contempserit per districtiorem ecclesiasticam coercere. Perpende item illa superiora: Dic ecclesiæ. Quorsum enim ei diceretur, si ipsa non posset cognoscere, & castigare: Perpende etiam illa: Et si eam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus.

III. Colligitur ex versic. Sed forsan qui cum versic. Cæterum, probat hanc potestatem etiam extendi ad peccata lethalia regum, etiam non recognoscentium Imperatorem. Quandoquidem probat eam extendi ad peccata Regis Franciæ: quem non agnoscere superiorem ipsemet Innocentius III. author huius cap. affirmat in c. Per venerabilem, qui fil. sint legit. IIII. Colligitur ex versic. Licet autem hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, vt peccatorem reuocemus à vitio ad virtutem: ab errore ad veritatem. In quibus expendere verbum: quolibet criminali peccato, & verbum peccatorem, quæ nemo negare potest intelligi etiam de laico, maximè cum per ea inferre velit, posse ipsum cognoscere de peccato Regis Franciæ vtique laico, ad instantiam Regis Angliæ etiam laici. V. Probatur sub finem, quatenus in eo Innocentius iubet, vt Francus pacem, aut inducias cum Anglo reformet, aut saltem humiliter patiat, vt quidam abbas, & archiepiscopus Bituricen. de plano cognoscant: vtrum iusta sit querimonia, quam contra eum proponit coram ecclesiâ Rex Anglorum, vel eius exceptio sit legitima, quam cõtra eum per suas literas duxit exprimendam. VI. Facit, quod omnis, † qui corripitur potest correctione fraterna euangelica, potest etiam denunciari ecclesiæ, si correptus non corrigatur, & per viam denunciationis castigari, vt necessario colligitur ex ipso textu Euangelij Matthæi 18. citato in hoc cap. Nouit: quatenus habet: Omnem illum, qui fratrem corripientem non audierit, esse denunciandum ecclesiæ, ac ab ea, si ei recte monenti non paruerit, castigandum. At † omnis Christianus tam laicus, etiam rex, & Imperator: quam ecclesiastici, etiam episcopus, & ipsemet Papa: imo & infideles corripiri possunt, secundum communem opinionem theologorum, & canonum peritorum. Licet Panorm. & Decius quoad infideles aliter sentiant, vt latè monstrabamus in 5. notab. quod commento. cap. Si peccauerit. supra referuauimus. VII. Facit, quod Ambrosius episcopus Mediolanensis palam prohibuit ingressum ecclesiæ Theodosio illi multis nominibus magno Imperatori: eo quod nondum eum pœnitisset tanti sanguinis tot innocentium hominum apud Thessalonicam crudeliter effusi. cap. Duo sunt. 96. dist. adiuncto cap. Apud Thessalonicam. 11. q. 3. & late narrat Diuus Antoninus in summa Historiali, part. 2. tit. 9. cap. 8. §. 3. & non alia ratione id fecit, quam, quia ecclesiastica potestas etiam episcopalis, vel archiepiscopalis, qualis erat potestas Ambrosij, potest procedere contra quemlibet laicum sui episcopatus, etiam Imperatorem, etiam super crimine mere prophano: quale fuit illud Theodosij ad cogendum eum pœnitere: Ergo verum est notabile propositum. VIII. Facit præcipua conclusio nostri cap. Quæ habet rectè à laico laicum, à rege, scilicet Angliæ, regem Francorum per viam denunciationis conuentum fuisse coram ecclesiastica potestate. Quod ea ratione à summo pontifice defenditur in ipso text. quod de omni peccato mor-

- tali contra quemlibet Christianum potest cognoscere potestas ecclesiastica ad prædictum effectum. IX. Facit quod † omnis Christianus quatenus Christianus pertinet ad forum ecclesiæ, etiam quoad actiones merè civiles, & causas, in quibus non disputatur de peccato, ut affirmat Durandus de iurif. eccles. col. parua. 18. & Ioan. de Turre cremata in cap. Cum ad verum. col. 6. 96. distin. Quorum si mihi auctoritatem, quæ gravis est, parui facias, ea ratione noua suppleo id, quod ipsi omittunt, quod omnes fere fatentur, † clericos ideo iure diuino esse subiectos iurisdictioni ecclesiasticæ, iuxta textum cum glo. singulari cap. Si Imperator. 96. d. Quia præter humanitatem, qua sunt homines, sunt insigniti caractere clericali spiritali. At omnis Christianus baptizatus præter humanitatem, qua est homo, est insignitus baptismo spiritali, per quem regenerari dicitur Io. 6. & signari signo militiæ Christi. 2. ad Cor. 1. Quod signum characterem vocat Aug. in c. Quod quidam. versic. Sed forte. 1. q. 1. & c. Displicet. prope medium. 23. q. 4. & c. Quemadmodum. ead. cau. q. 7. & ca. Quomodo de consecr. dist. 4. Qui imprimitur in anima, secundum Tho. ab aliis receptum. 3. par. 4. 63. art. 1. † Et est potestas spiritalis passiva ad recipiendum cultum diuinum necessaria, secundum eundem ibid. art. 2. non naturalis, secundum Caiet. ibid. & indelebilis, quemadmodum & character ordinis. cap. Licite. 32. q. 7. Per quem Christiani dicuntur genus electum, regale sacerdotium, gens sancta. 1. Petr. 2. & facti Deo regnum, & sacerdotes, Apoc. 1. Quippe qui ante baptismum unguuntur oleo benedicto, & post baptismum chrismate. cap. 1. 5. Quia vero. de fact. vnct. † sine quo nemo est habilis ad suscipienda alia sacramenta cap. Veniens. de presb. non baptiz. Ergo tantum, aut plus differt quis factus Christianus à se nondum Christiano, quantum Christianus factus clericus, præsertim minorum ordinum, à se nondum clerico: & per consequentem verum videtur id, quod aiunt Duran. & Io. à Turre crem. scilicet, omnem Christianum, quatenus est Christianus, esse subiectum iurisdictioni ecclesiasticæ: & per consequentem, † qui eam habet posse cognoscere de illo, quatenus est talis, quod per hanc breuem collectionem conuinci videtur omnium spiritalium & supernaturaliter datorum cognitio pertinet ad potestatem ecclesiasticam, iuxta c. Ecclesia. de consti. & c. Bene quidem. 96. d. & ea quæ dicta sunt in cor. 18. At Christianus quatenus est Christianus, est quid spirituale, & supernaturale, per proxime dicta: Ergo cognitio de eo, quatenus est talis pertinet ad potest. eccles.
- X. Facit, † quod aliud videtur esse cognoscere, an hoc, vel illud sit iustum, & æquum: iniustum, & iniquum. Quod pertinet ad naturalem rationem, & leges secundum eam factas. Aliud an sit peccatum mortiferum extinguens gratiam gratum Deo facientem, quæ vita est animæ, aut meritum in gratiam reducens. Quod pertinet ad legem euangelicam, & leges, secundum eam factas. Et ita quanuis iudex laicus cognoscere debeat inter laicos de contractu, voluntate vltima, vel alio actu, iustus sit an iniustus: æquus, an iniquus: quia id pertinet ad potestatem naturaliter datam, & leges secundum eam factas: Non tamen ex hoc sequitur non posse potestatem ecclesiasticam cognoscere de tali contractu, voluntate vltima, vel actu, an sit peccatum 3. mortiferum animam gratiæ vita priuans: An vero meritum eam conseruans aut augens. Quia hoc pertinet ad potestatem supernaturalem, & leges per, & secundum eam factas.

XI. Facit, quod quæstio an hoc, vel illud iuramentum liget, an hic, vel ille contractus sit vsurarius: an hoc, vel illud sit hæreticum pertinet ad iurisdictionem ecclesiasticam: Imo ad eam solam, secundum ferè omnes tam legum, quàm canonum peritos. † At eadem omnino ratio est de quæstione, an hoc vel illud sit peccatum mortiferum: Imo fortè maior. Quoniam hæc directò tangunt mortem animæ supernaturalem, quæ est privatio gratiæ in hoc seculo, & gloriæ in altero: & per consequentiam vitam animæ supernaturalem, quæ est vita gratiæ in hoc sæculo, & vita gloriæ in altero: quæ constat non esse minus supernaturalia, quam illa: imo magis: Ergo quæstio an aliquid sit peccatū morale: & an aliquis maneat in peccato mortali nec ne, ad ecclesiasticam potestatem pertinebit: imo ad eam solam, arg. eorum, quæ in definitionibus vtriusque potestatis diximus in corol. 7. & 20. & c. Ecclesia S. Mariæ. de constit. & ca. Bene quidem. 96. distin.

XII. Facit, † quod illud Theodosij, & Caròli relatum in hoc cap. & scriptum antea in cap. Quicumque. & c. Volumus. 11. q. 1. quo dabatur facultas cui-libet litiganti siue actori, siue reo relinquendi iudicem secularem, quo litigabat in quacunque parte litis, nulla ratione alia videbatur niti, quam, quod omnis Christianus, quatenus est Christianus, iure diuino supernaturaliter videtur subiici potestati ecclesiasticæ super quocunque actu etiam prophano: Ergo à fortiori, super quocunque peccato mortali: Aliam tamen rationem infra reddemus.

XIII. Facit, quod omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est: quippè qui non nisi à Deo sunt, ad Rom. 13. & c. Omnis. de censib. Inter Christianos autem duplex est potestas, spiritualis, siue ecclesiastica, & temporalis, seu secularis: & vtraque est à Deo, secundum modum supra in 3. notab. corol. 21. & 28. xpositum. Et ideo, vt Durandus ait vbi supra. col. paruula. 16. vtrique potestati subsunt Christiani †: sed aliter: & aliter. Quia potestati tēporali, vel seculari subsunt, non quatenus sunt Christiani: quia illa potest esse, imo est, & fuit etiam inter eos, qui non sunt, nec fuerunt Christiani: Sed solum subsunt illi quatenus sunt homines tantum, vel ciues. Potestati autem spiritali, & ecclesiasticæ subsunt, vt Christiani, & fideles: tanquam ei, quæ fundata est supra fidem, & firmam petram, super qua se fundaturum ecclesiam dixit dominus, Matth. 16. secundum Duran.

XIII. Facit, quod † cuius est considerare finem, eius est iudicare de iis, quæ debent ordinari ad finem. Tum, per illa multa, quæ adduximus in 17. argumento, contra notabile: supra formato. Tum, quia ratio eorum, quæ ordinantur ad finem sumitur ex fine. Intendens enim in aliquem bonum finem eligere debet ea, quæ sunt congrua fini assequendo, & tollere illa, quæ id impediunt: Verbi gratia. Medici, cuius est considerare sanitatem corporis, etiam erit iudicare de iis, quæ conseruant eam, vt illi applicentur: & de his, quæ impediunt eam, vt tollantur. At omnes actiones Christianorum debent ordinari in salutem animæ, & ad consequendam vitam æternam, tanquam in finem vltimum, secundum fidem catholicam in sacris literis traditam: † Cuius ergo, vel quorū est considerare de salute animæ, ac vita æterna, puta prælatorum curam & regimen animarū habentium, Papæ videlicet, archiepiscoporum & episcoporū,
est iu

est iudicare de mediis, quibus ea quaeritur, vel perditur. At tales sunt omnia Christianorum peccata lethalia in quacunq[ue] materia illa fiant: siue contra fidei articulos, & sacramenta: siue contra bonos mores: siue fiant peccando in seipsum: siue in proximum: siue verbo, siue facto, siue quocunq[ue] alio modo: Ergo ad ipsos pertinebit etiam cognitio de omnibus illis, saltem tanquam de talibus. Postremo facit cap. Quacunq[ue]. 12. q. 1. cuius verba sunt: Quacunq[ue] contentiones inter Christianos oriuntur, ad ecclesiam deferantur, & ab ecclesiasticis viris terminentur: & si obedire noluerint, quousq[ue] obediant, à liminibus ecclesiae excludantur.

Circa tamen hoc notab. & fundamenta eius valdè profunda, occurrunt hæc difficultates. Prima quidem, quod nemo est trahendus extra suum forum. l. fin. C. vbi in rem actio exerceri debet cap. Cum sit de for. compet. Et laici fori secularis sunt, cap. Si clericus. de foro compet. Ergo non videntur trahendi ad ecclesiasticum, vt habet notabile nostrum.

II. Quod notabile hoc videtur consequi, omnes causas fori secularis posse trahi ad ecclesiasticum, cum serè omnes illæ, siue tangant vltimas voluntates, siue cõtractus, siue delicta, & iudicia super peccatis mortiferis vertantur: quippe quæ mouentur super iniustitia, quam constat suapte natura esse peccatum lethale, secundum Thom. receptum in 2. Sec. q. 59. art. 4.

III. Quod videtur consequi, omnia crimina esse vel spiritualia, vel mixti fori, & nulla omnino secularia & prophana. Quandoquidem de omnibus potest ecclesiasticus adiri, secundum hoc notabile, & ipsius fundamenta. Quod tamen consequens est contra omnium scripta in cap. Cum sit. de foro compet. & in c. Vt inquisitionis. §. Prohibemus. de hæret. lib. 6. & in cap. 1. de offic. ordinar. & alibi sæpe.

III. Quod cum vna & eadem res non debeat diuerso iure censi. c. Cognouimus. 12. q. 2. durum videtur, quod Christianus, quatenus homo & ciuis, censendus, & iudicandus sit per secularem, & quatenus, Christianus per ecclesiasticum.

V. Eademque noua & grauis, quod consequeretur nullum Christianum ob vllum delictum, vel maleficiũ occidi, membrove mutilari posse. Tum, quia secundum nonum fundamentum huius notabilis, omnis Christianus, quatenus huiusmodi, est res supernaturalis, & spiritualis: & per consecutionem quæ ratio inuenitur in clerico, ne id ei fiat, eadem videtur inueniri in laico Christiano.

VI. Quod consequeretur, quod etiam clerici, quatenus sunt homines, & ciues, subiicerentur potestati seculari, & laicæ: sicut quatenus sunt Christiani, & clerici subiiciuntur spirituali, & ecclesiasticæ. Quod tamen est falsum, per cap. Clerici. de iud. & cap. 2. de for. compet. cum aliis.

Ad primam harum difficultatum respondendum esset, secundum mentem
 15 Duran. vbi supra, † quod Christianus, quatenus est Christianus, in omnibus
 est fori ecclesiastici, & quatenus ciuis & homo, fori secularis, & quod sic singulariter
 16 posset intelligi illud singulare. ca. Quacunq[ue]. 12. q. 1. relatum ad verbum
 in vltimo huius notabilis fundamento. † Et per consecutionem non trahi
 Christianum extra suum forum, eo quod trahatur ad forum ecclesiasticum.

Neque

58
 81
 61
 58
 221

Neque per id principum secularium iurisdictionem impediri, secundum eum, eo quod actor id volens potest reum trahere ad iudicem secularem, qui tunc cognosceret: licet, si mallet, posset eum trahere ad ecclesiasticum, qui etiam tunc cognosceret. Quia, ut inquit, actoris est reum vtrò volet vocare, modo non vocet simul ad vtrunque: Et ita nouè intelligi posse cap. 1. 22. dist. quatenus habet: Christum Petro clauigero terreni simul, & cœlestis Imperij iura cōmisisse. Quin & in col. 19. addit eum, qui hoc priuilegium ecclesiæ Romanæ detrahit, in hæresim labi, & hæreticum esse dicendum.

Hæc tamen sententia Durandi dura mihi videtur, saluo ecclesiæ Romanæ iudicio. Primo quidem quatenus sentit, contrarium tenentes hæreticos esse.

17 Quod falsum videtur. † Tum per dicta in 3. notabil. corol. 1. Tum, quia omnes Reges Christiani cum omnibus fere suis subditis essent hæretici. Deinde, quod cap. illud Quicumque 11. q. 1. palea est. Tertio, quod secundum eius sententiam, iurisdicção laica plus satis minueretur, & eneruaretur: licet non omnino impediretur, neq; tolleretur, ut palam est, quicquid ipse dicat. III. quod cap. illi 1. 22. dist. belle satisfactum est in 3. nota. cor. 41. Postremo, quod nullibi eam video seruari. Licet enim ipse dicat, ecclesiã hoc iure liberius vsam esse in regno Franciæ, tanquam, ut ipse ait, Christianissimo, & cuius reges fuerūt deuoti ecclesiæ ab eo tēpore quo cœperunt esse Christiani: nostra tamen ætate id nusquam in illo regno seruatur, neque arbitror vnquã fuisse seruatum. Licet item in regno Nauarriæ antequam vniretur Castellæ, latius quam in aliis Hispaniæ regnis, tenderetur ecclesiastica iurisdicção: non tamen pertingebat ad metas vsque Durandi, scilicet, quod omnes fideles super omnibus cōuenirentur coram ea volente id auctore. Nunc autem in suam cocleam rediit.

18 Respondeo igitur ad hanc 1. difficultatem. Primo quidem, quod † omnis Christianus, qui cōuenitur, ut Christianus, in foro ecclesiastico est conueniendus. II. quod Christianus, quando cōuenitur super actu aliquo, tanquam super mortifero peccato, dicitur conueniri, ut Christianus: quia super tangentibus Christianismum, & mortem, vel vitam animæ spiritualem, temporariam, & æternam, per Christum promissam. III. Quod Christianus, cum super hoc conuenitur coram ecclesiastico, non trahitur extra suum forum: Imo ad suum. Quia forum seculare nullius forum est, quoad hoc. IIII. Quod fallitur Durandus quatenus ait, omnem Christianum esse vtriusque fori quoad omnia, & actoris esse optionem cum conueniendi coram quo indice maluerit, ecclesiastico, scilicet vel seculari. Tum propter ea, ob quæ dixi superius, eius sententiã videri duram. Tum, quod quia facillitate defendi potest id, quod ille præsupponit, nempe Christianos non esse exemptos à foro laico: eadem quoque defendi potest, eos conueniendos esse in eo, cum conueniuntur super aliis, quam tangentibus Christianismum. Quia tunc videntur conueniri, ut homines, vel ciues, & non ut Christiani, ut paulo post dicam.

Ad 2. difficultatem respondeo, quod licet omnes fere causæ, quæ vertuntur coram iudicibus tam secularibus, quam ecclesiasticis vertantur super iniustitia, quæ suapte natura est peccatum lethale, ut argumentum: probat: non tamen vertuntur super ea, quatenus est peccatum lethale occidens animã, & priuans eam vita diuinæ gratiæ: sed quatenus est iniustitia quædam, & iniquitas con-

tra rationem naturalem, & leges per eam constitutas admiffa.

Contra tamen hanc responfionem facit, quod fecundum eam auctores id volentes poffent trahere reos faltem indirec̄te ſuper omnibus cauſis ad forum eccleſiaſticum. Quia ita poffent concipere libellos petitorios, vt cōcluderent eos peccare, & in peccando perſeuerare. Qui enim emit equum, poteſt in ſuo libello ſcribere venditorē non tradidiſſe equum ei, quando & vbi tenebatur: & ita peccaſſe, perſeuerateque in peccando, quia neq; nunc, vt oportet, tradit. Et qui mutuauit, & qui cōmodauit, dicere poteſt reum peccaſſe: quia nō reſtituit, vbi & quando tenebatur, nec nunc reſtituit, & ſic de aliis.

Ad hoc reſponderet forte quis ex mente Hoſtienſ. in præſenti col. 2. ſcilicet, quod tunc demū poteſt adiri hac via iudex eccleſiaſticus inter laicos, cum deest remedium coram iudice laico: vel quia non vult, vel quia non poteſt iuſtitiam ſuper eo facere, non autē alias. Sed contra hoc facit primo, quod alia ratione, quam peccati, ſcilicet recta via poteſt adiri eccleſiaſticus data negligentia, vel impotentia iudicis laici, cap. Ex tenore cap. Licet ex ſuſcepto de for. compet. Cum ergo via adeundi ratione peccati ſit alia, illa poterit adiri eccleſiaſticus etiam abſque negligentia, & impotentia iudicis laici. Deinde, quod expreſſe habet hoc cap. poteſtatē eccleſiaſticam poſſe cognoscere de quocunq; peccato mortali cuiuſcunq; Chriſtiani: Ergo etiam de illo, ſuper quo poteſtas laica vult, & poteſt facere iuſtitiam. Tertio, quod illa ratione concluditur de lethali peccato laici poſſe cognosci ab eccleſiaſtico: quia † peccatum lethale, quatenus eſt tale, ſpirituale quiddam eſt, mortem, & vitam ſpiritualem animę tangens: & quod ſola lege ſupernaturali cognoscitur eſſe, vel non eſſe tale. At hæc eadē ratio tam militat in his, quæ caſtigat ſecularis, ac in aliis: Ergo ſuper omnibus poterit conueniri Chriſtianus laicus coram eccleſiaſtico.

Hæc argumentatio adeo difficilis ſemper mihi viſa eſt, vt nunquam auſus fuerim proponere illā è cathedra. Quippe cuius ſolutio nulla idonea in hunc uſque diem, quo me prælum vrget, occurrerat. Quauis nunc, cum virginis matris glorioſiſſimæ natiuitatis perſigilio videtur occurrere. Nempè, quod † actor quidem conuenire poteſt hoc modo reum indirec̄te corā eccleſiaſtico iudice ſuper quocunq; peccato lethali, & iudex ipſe de illo cognoscere, niſi reus excipiat. Reum autē excipere poſſe: non quidē quod iudex eccleſiaſticus non eſt competens ad cognoscendum de tali cauſa tali modo propoſita: Sed quod actor malitioſè, dolo, ac fraude videtur eum trahere ad forum eccleſiaſticum omiſſo ſeculari, cuius iudicio ſe ait paratū ſtare. Et hanc exceptionem admittere tenebitur eccleſiaſticus: eo quod ſacroſancta mater eccleſia fraudē & dolum plurimum odit cap. Sedes & c. Ex tenore de reſcript. cap. 2. de operis noui nunciat. non vult videri arrogās. Quippè quæ ſimplex columba eſt cap. Loquitur 24. q. 1. & ſimplicitatem columbæ cum ſuo ſponſo laudat cap. Ex merito 6. q. 1. nec eſt alieni uſurpatrix c. Si filius de teſta. & cap. fin. 17. q. 4. cap. Ex tenore de for. compet. Nec vexate vilū cupit, quæ omnes leuare deſiderat. cap. final. de dol. & contum. cap. Vt debitus de appel. At qui poteſt direc̄te conuenire laicum Chriſtianum coram laico iudice, ſuper aliquo, tanquam ciuem, & hominem, & ſperat, vel ſperare debet ius ſuum ſibi ab eo reddendum, & conuenit indirec̄te illum coram eccleſiaſtico, merito videtur potius ſimulare ſe quæ

se querere, quam verè velle ea: quæ sunt Christi, scilicet, vt conuentum pœni-
teat peccati, quo mortuus iacet, & satisfactio conueniente, Deo fiat gratus. Vi-
detur (inquam) hoc simulare, cum potius credatur velle principaliter suam sa-
tisfactionem: & ita merito præsumitur id facere animo fraudandi potestatem
laicam, aut reum artibus exquisitis vexandi. Et si ecclesia non admitteret eius-
modi exceptionē, arrogans videretur, & alieni cupida, & potius velle querere
potentiam, quam facere iustitiā. Et ideo merito non admittit talem actorem,
cum tamen admittat alios, qui destituti remedio in foro seculari ad ecclesia-
sticam recurrūt. Qua noua ratione illa Hostiens. & Ioh. Andr. à quibus nemo
recedit, antiqua doctrina defenditur, quam etiam satis sensisse videtur Innoc.
nu. 4. Pro qua consideratione faciunt illa multa, quæ de malitiosè excipiente
post Felin. & Deciū diximus in cap. In præsentia de probatio. & in repet. cap.
Accepta de restit. spoliat. opp. 3. post Innoc. in c. Post electionē de cōcess. præb.

Ad 3. Difficultatem respondeo, quod ad hoc, vt crimen dicatur mixti fori
non sufficit, nec oportet super illo possit adiri vtriusque fori iudex aliqua via,
directa, vel indirecta ratione peccati lethalis: vel cuiusdam iniustitiæ, & siue
24 possit declinari per conuentū, † siue non: sed oportet quod possit adiri directa
ea ratione, qua est crimen non habito respectu, quod sit lethale tollens vitam
animæ spirituales: laicus quidē inter laicos, ecclesiasticus inter ecclesiasticos.
Et ideo quamuis super omni crimine, quatenus est peccatū lethale, possit adiri
ecclesiasticus indirecte, salua exceptione, quod speratur iustitia in seculari:
Non tamen ideo consequitur omne illud esse mixti fori.

25 Ad 4. respondeo † regulam illam, quæ habet, eandē rem non esse diuerso
iure censendam, intelligendam esse attento vno, & eodem respectu: non au-
tem attentis diuersis, vt est casus in l. Si quis ad perferendum §. 1. ff. de furt. &
fatis colligitur ex 3. oppos. Bald. in l. 1. C. de seruis fugit. & Aret. consil. 110. col. 4.
& glo. Quanquā 2. q. 7. c. 1. de offic. leg. & faciunt omnia iura probantia vnum,
& idem vno respectu consideratum differte à se cōsiderato altero cap. A col-
latione de appell. lib. 6. & l. Si quando C. de appell. Quare non est mirum, quod
vnus, & idem, cum est conueniendus vt homo, conueniri debeat coram laico:
cum autem cōueniendus est, vt Christianus, cōueniri debeat corā ecclesiastico.

Ad 5. eandemque nouam difficultatem dico primo posse concedi nullum
Christianum conuentum, quatenus est Christianus, posse iuberi iustè, occidi,
vel mutilari membro ab aliquo iudice, eo quòd, quatenus est talis non potest
26 conueniri coram laico: Et potestas ecclesiastica, corā qua cōueniri potest, non
extenditur ad occisionem, vel mutilationē membri alicuius, vt colligi videtur
ex illo Pauli 1. ad Thi. cap. 3. relato in princ. dist. 45. Oportet episcopū sine cri-
mine esse, non vinolētum, non percussorem. Ex quo id colligit Tho. 2. 2. q. 64.
27 art. 4. adeo quidem vt dicat † etiam episcopum, vel alium prælatum, qui vna
cum ecclesiastica potestate habet etiā laicam: quia forte est dux, marchio, vel
comes: non posse iubere per se occidere aliquem, vel mutilare, etiā quatenus
esset dux, marchio, vel comes. De quo est casus in c. fin. ne cleri. vel mon. lib. 6.
ibi: debent, & possunt. Quoniam vt eruditè ait Tho. de Vio. ibidem potestas
ecclesiastica modificat laicam in vna & eadem persona secum concurrentem:
ita, vt quæcunque dedecent prælatum, dedecent marchionem, qui simul est

prælatus, & marchio: nimirū digniori trahēte ad le minus dignum, c. Quod in dubiis de consecrat. eccles. l. i. iuncta glo. ff. de verbo. oblig. Cui vir doctus con-

28 sequēs facit, non licere his, qui sunt præfati simul † & domini vacare venationibus, & aliis prohibitis clericis, & prælatis. Secūdo dico, non esse cōcedēdum

29 † Christianū non posse iustē iuberi occidi à laico iudice, cum corā eo, vt homo vel ciuis, cōuenitur. Quia solus Christianismus non eximit quē à iurisdictione laica, licet clericatus additus Christianismo sic, vt in difficul. sequenti dicam.

Ad 6. eandemque difficilem difficultatem, dico primo facile quem forte dicitur clarā esse rationē, quare Christiani laici, vt homines, & ciues possunt conueniri coram laicis iudicibus, perinde ac si non essent Christiani: clerici

30 autem non item: Nempè, quod † clerici duplicem qualitatem spiritualement, & supernaturalē habēt, Christianismi, scilicet, & clericatus: laici vero Christiani vnā tantum, scilicet Christianismum: Et duo vincula fortiora sunt vno cap. i. de treug. & pace Anth. itaque C. communia de succes.

31 At contra rationē hanc facit, † quod satis est aliquid esse vno tantum nomine spirituale: imo & spirituali annexum, quo non subsit potestati laicæ: sed soli ecclesiasticæ c. Ecclesia de cōstit. & c. Quanto de iudiciis: Ergo nihil refert, quoad hoc, an vno, vel duplici nomine aliquid dicatur spirituale. Cum igitur Christianus omnis sit quiddā spirituale, saltē eo vno nomine, quod impressum characterē baptismi: & per baptismum est regeneratus, siue denuo natus spiritualiter Ioh. 6. vt late probatum fuit in bono fundamento nostri notabilis: Consequitur, perinde videri eum exemptum à iurisdictione laica eo vno nomine, quo est spiritualis: sicut clericus duobus, quibus est spiritualis: & per consequentem, quod aut nullus Christianus potest conueniri coram laico, vt homo & ciuis, aut quod etiam poterit clericus vt talis.

32 Aliter igitur responderet alius ad hanc difficultatē 6. scilicet, cōcedendo, † quod attēto iure diuino solo idem esset dicendū de clericis, & aliis Christianis: & sic quod etiā clerici, cum cōueniuntur, vt homines vel ciues, hoc est, super his, quæ sunt eis cōmunia cum aliis hominibus, etiā non Christianis, possent conueniri corā laico: Sed quod iure humano inducta sit hæc diuersitas, per quā nō omnes Christiani: sed soli clerici & monachi sunt exempti à potestate laica, & quo ad ea, quæ illis sunt cōmunia cum eis, qui non sunt Christiani: puta temporalia: Et id quidem ob multas, & iustas causas, ob quas merito eximi potuerunt etiam à solo Rom. ponti. perpendicularē id conuenire regimini, & saluti animarum fidelium, ob varios respectus.

Pro hac opinione faciūt ea, quæ citat Steph. in dicis. cappell. 126. & 167. & Gul. Bened. in rep. c. Raynucius verb. Et vxorē nomine Adelaſiā à n. 126. vsq; ad 310. quatenus cōcludūt, clericos cōueniri posse corā iudicibus laicis super actionibus ciuilibus realibus: puta rei vēdicationibus, & hypotheſis, & aliquot personalibus: licet cōtrariū significēt, quatenus præsupponūt, nō posse cōueniri eos corā eis super personalibus, nec super criminalibus etiam alioqui prophanis, iuxta c. Clerici supra eod. & c. i. de cleri. cōiug. li. 6. Faciūt etiā argumēta Marſilij relata, sed nō satis absoluta, per Iac. Almay. in li. de pot. eccles. c. 8. & 9. Quibus omnibus fortē fortius vrget replicatio proxima contra solutionē primā huius difficultatis facta. Faciūt & illa quæ in c. Clerici supra eod. pro hac parte adduximus,

ximus, nostram super hoc sententiã feretes. Quibus addo eum, qui hãc exemptionẽ iuri humano tribueret, facile tueri posse hanc secũdam solutionẽ. Eum vero, qui tenuerit cõtrarium, (quæ communis est opinio) tam sacrarum, quam pontificiarum legum peritorum post gloss. sing. adiuncto text. c. Si Imperator, 96. dist. difficile soluturum hanc. 6. difficultatem, etiam si dicat, ideo aliud esse de caractere spirituali primo, quo quis incipit esse Christianus: & aliud de ¶ caractere clericatus, qui postea superuenit. Quoniam ille est primus, & illum habet etiam laicus iudex, si est Christianus: hunc vero minime: & hic non est primus, sed superadditus. Et ideo æquum videri, quod licet Christianus eximatur à potestate laica ethnicorum tali caractere carentium: subiaceat tamen potestati laicæ laicorum Christianorum simili caractere insignitorum. Difficile (inquam) soluet hanc sextam difficultatem etiam si hoc dixerit. Tum, quia eadẽ ratio vera est de qualitate spirituali prima, qua quis incipit esse Christianus: & de alta ei super addita. Tum, quia plus videtur differre Christianus à pagano non Christiano, quam clericus à Christiano laico: Et si ideo clericatus eximit, à fortiori videtur eximere Christianismus. Tum, quia potestas laica eadem penitus est principum Christianorum, quæ olim fuit ethnicorum: & per consecutionem non extendetur ad ea, in qua non extendebatur ea, qua fuit ethnicorum. Tum, quia quæstio tangens caracterem baptismi, vel baptismum perindẽ tractanda est coram ecclesiastico, ac quæstio tangens caracterem clericalem, vel clericatum.

Corollarium primum. Ex his igitur omnibus prædictis colliguntur multa. Primo quidem vnus fasciculus cõflatus ex his manipulis, scilicet nostrum textum efficaciter probare, potestatem ecclesiasticam cognoscere posse de quocunque peccato lethali cuiuslibet Christiani, quatenus id est peccatum lethale ad pœnitentiam: & non solum hoc textu, sed etiam Euangelio, & multis nouis ac firmis rationibus id niti: eisdemque verum modum intelligendi hunc text. aperiri. Et Christianum omnem duobus modis considerari posse, scilicet quatenus est Christianus, & quatenus est homo, vel ciuis. Et cum, quatenus est Christianus, habere quiddam in se supernaturale: eoque nomine dici posse quiddam spirituale. Et ideo quoties conueniendus est, vt Christianus, conueniendum esse coram ecclesiastico, nisi conuentio illa præsumatur maliciosa. Non tamen ob id omnem Christianum esse fori ecclesiastici quoad omnia, quicquid Duran. & Ioan. à Turre crem. fuerit visum. Et minus esse hæreticos, qui hoc tenent, & seruant, cum de numero eorum sint ferè omnes: imo plus satis incautos fuisse, qui eos hæreseos insinularunt. Colligitur etiam noua ratio, quare de quolibet peccato lethali, siue mortali, etiam quatenus est lethale, non cognoscat ecclesia: cum tamen eius potestas ad id extendatur: imo admittat, admittereque debeat exceptionem declinatoriam fori.

34 II. Infertur ¶ hæreticum videri contrarium nostri notabilis modo supra dicto modificati, scilicet, potestatem ecclesiasticam non posse cognoscere de quocunque peccato lethali, an sit tale, vel non, & an quis perseneret in eo, vel non, ad effectum reuocandi peccatorem à vitio ad virtutem, & ab errore ad veritatem, saltem per viam denunciationis euangelicæ. Tum, quia id clare est contra euangelium Matthæi 18. c. & contra hunc text. & inductiones claras ex

- euangelio, & iure naturali ei adiuncto, in fundamentis nostri notabilis forma-
tas. Et ita verum esse partim id, quod ait Durandus, vbi supra col. 18. scilicet
eum, qui tollit ecclesie priuilegium cognoscendi de actibus Christianorum,
in haeresim labi, & haereticum esse. Verum enim est, si restringatur ad actus, qui
allegantur esse peccata lethalia, siue mortalia, quatenus sunt talia: & verbum,
cognoscere, ad cognitionem per viam denunciationis euangelicæ, ad effici-
cogendi ad subeundam penitentiam. Quamuis generaliter, vt ille accipit, ac-
ceptum, falsum sit, per dicta in 6. difficultate. Pari modo videtur limitandum
35 illud † Carlerij relatum, & probatum à Iacobo Almayno in lib. de potestate
Papæ cap. 11. col. 13. scilicet, quod asserere iudicem ecclesiasticum non posse co-
gere laicum ad soluendum debitum, quando certum est, quod ipse debet illud,
vel ad cedendum bonis, est errare in materia clauium. Videtur enim limitan-
dum, vt procedat, quando ecclesiasticus via denunciationis aditur, & debitor
non est paratus stare iudicio fori sui laici: aut deest iudex laicus, aut non vult,
aut non potest statuere id eo casu: eo quod secundum leges, quas ipse tenetur
custodire, toleranda est illa inæqualitas, vt satis colligitur ex eodem Iacobo in
36 alio libro quem de authoritate ecclesie inscripsit cap. 5. col. penult. † Quæ duo
dicta Durandi Carlerij, & Almayn. memorabilia duco latera regis claudenti-
bus, ne dum plus satis placere pergunt regi terreno, displiceant cœlesti: & de-
trahant clauibus Petri, & ecclesie potestati acceptæ ab ipso met Christo do-
mino Deo nostro.
- 37 III. Infertur notabile nostrum † non solum intelligendum de peccato no-
torio, & peccatore notoriè in peccato iacente: sed etiam de alio quocunque
peccato, quod probari potest esse tale, & de quolibet peccatore, qui probari
potest taliter iacere. Tum, quia tex. noster indistinctè & generaliter: imo vni-
uersaliter loquitur de quocunque peccato, & quolibet peccatore. Tum, quia
in specie id declarat seruandum in peccato, quod non erat notoriū, & in pec-
catore, qui non perseuerabat in eo notoriè. Si quidem id declarat seruandum
in quodam peccato regis Franciæ, quod non fuisse notorium peccatum, licet
forte factum, quod dicebatur peccatum, esset notorium, neque regem notorio
in peccato extitisse, cõstat ex illis verbis ferè postremis: De plano cognoscãt,
vtrum iusta sit querimonia, quam contra eum proponit coram ecclesia rex
Anglorum, vel eius exceptio sit legitima quam contra eum per suas nobis lite-
ras duxit exprimendam.
- 38 IIII. Christianum † tum videri conueniri, vt Christianum, cum conue-
nitur de inductis, aut reuelatis supernaturaliter per Deum opt. max. vel eius
ecclesiam, quatenus talia sunt, vel super accessoriis eorum, aut aliis, quæ secun-
dum legem supernaturalem iudicanda sunt, vel ex ea eruuntur. Dixi, de indu-
ctis supernaturaliter, ad excludendum inducta naturaliter, & includendum
plurima inducta diuinitus, quorum in veteri testamento maxima copia erat.
In nouo vero sunt omnia septem sacramenta. Dixi reuelatis, ob articulos fidei,
& alia quam plurima in vtroque testamẽto reuelata. Dixi per Deum opt. max.
ad excludenda reuelata per caodæmones, & artes eorum magicas, easdemq;
damnatas. Dixi vel eius ecclesiam, ob sacramentalia, & alia per eum in diui-
num cultum instituta. Addidi, quatenus talia sunt. Quia qui super eis alio respe-
ctu

Et extrinseco conueniretur, non videretur cōueniri, vt Christianus: puta qui conueniretur super bibliorum libro, aut alio continente sacras literas, empto, vel vendito, quo tradere illum cogeret, vel soluere pretium eius: Et qui conueniretur, eo quod dixit vel scripsit hæc verba: Deus est trinus & vnus. Addidi, vel super accessoriis: quia illa sequuntur naturam sui principalis cap. Accessorium. de reg. iur. lib. 6. Addidi, vel aliis, quæ secundum legem supernaturalem, iudicanda sunt, ob peccata lethalia, siue mortalia: Quæ an sint talia, & quatenus sunt talia per legem supernaturalem sunt iudicanda: ob hæreses item, iuramenta, & id genus alia, quæ per eandem legem iudicari debent. Addidi, vel ex ea eruuntur, ob multa, quæ licet expresse, ac speciatim non sint ab ipso Deo inducta, vel revelata, eruuntur tamen, & fluunt per necessariam consequentiam ex inductis, vel revelatis speciatim in eius lege, ac sacris literis. Quale potest dici præceptum de confessione sacramentali, & auriculari, & ea, quæ nos quoque scripsimus in summa de pœnit. dist. 5.

- 39 V. Infertur Christianum non conueniri, vt Christianum cum conuenitur super actionibus civilibus realibus, neque cum super personalibus: Imo neque cum super delictis communibus eo solo respectu, quo delicta sunt, vt clarè colligitur ex corol. præcedenti. Infertur item non satis delatum videri id, quod
- 40 ait Gulielmus Ocam in priore parte dialog. lib. 6. cap. 8. scilicet, † illa tantum esse spiritualia, quæ religioni Christianæ sunt propria, & quæ in nulla secta alia sunt reperta: nec ad legem naturæ sunt spectantia. Quoniam multa sunt spiritualia, quæ non sunt propria religioni Christianæ, puta illa, quæ sunt communia Christianis, & Iudæis, scilicet, decimarum perceptio: & Messiam promissum fuisse de semine Abraham: prophetas veteris testamenti spiritu Dei afflatos prædixisse futura, & id genus alia multa. Quoniam & aliqua sunt communia cum Saracenis: puta vnum tantum Deum esse, omnia scientem, omnia gubernantem: mundum fuisse creatum: Moysen Deo acceptum, & Iesum Christum eo acceptiorem. Nonnulla etiam cum paganis, & rectè philosophantibus, puta, vnum tantum Deum esse, animas esse immortales: esseque veras materiæ formas: & non solum motrices, iuxta Clement. 1. de summa Trin. & alia non pauca.
- 41 VI. Infertur † verum intellectum cap. Quicumque. 11. qu. 1. non esse, quod omnes Christiani, siue conueniantur vt Christiani ad sensum præmissum, siue non, possint conueniri super omnibus actionibus coram ecclesiastico iudice, vt Duran. & Ioan. à Turre crem. relati in 10. fundamēto nostri notabilis dixerunt: sed quod tunc demum, cum conueniuntur, vt Christiani ad sensum prædictum: & ita non solum responderi potest illi cap. vt supra in 6. difficultate significauimus, esse paleam, vt inscriptio demonstrat, & Iacob. Almay. affirmat: sed quod etiam si esset granum, vt res in eo contenta insinuat, nihil obstar. Infertur etiam: quod ratio statuendi cap. Quicumque. & c. Volumus. 11. quæst. 1. quatenus eorum tenor in hoc cap. recitatur non fuit, quod Christiani sint res spirituales spirituali caractere insigniti: Sed quod eo tempore tanta erat iudicum ecclesiasticorum sinceritas iudicandi vt Imperatores illorum conditores arbitrati fuerint è republica esse, vt omnes lites volente alterutro litigantium finirentur per iudices ecclesiasticos. Quia illa capitula non solum faciebant

faciebant facultatem actoribus conveniendi reos coram ecclesiastico, ut dixerunt Duran. & predictus Ioannes: Sed etiam reis, etiam post litem coeptam, contestatam, & ferè finitam, petendi, ut processus, & diffinitio qua parte nondum erant facta, remitterentur à seculari ad ecclesiasticum.

42 VII. Alia ¶ esse peccata, vel crimina merè spiritualia, siue ecclesiastica: alia merè secularia: alia mixti fori, quæ diffinire tentarunt, sed imperfectè, gl. cap. Nos inter. de purg. canon. Gofred. in summa. de for. com. col. 3. Bald. in additio. Specul. tit. de compet. iudic. addit: & in Margarit. verb. Papa. vers. 12. Gulielm. Ocam. in Dyal. 3. part. lib. 6. c. 8. & 2. par. lib. 6. cap. 97. col. 1. qui liber hodie prohibitus est in Indic. Pij III. classe 2. & post Cardinal. Panorm. Aretinus, in cap. Cum sit. de for. compet. num. 30. & Iacobus Almay. de potest. Papæ c. 10. col. 7.

Multo tamen perfectius diffinieris dicendo, peccatum, seu crimen merè seculare, siue laicum esse peccatum, quod sola lege seculari est vetitum: qualis videtur in hoc regno delatio ensis longitudinis maioris, quam quinque palmorum: & asportatio tritici, & quarundam aliarum mercium extra regnum.

Peccatum autem merè ecclesiasticum esse, peccatum, quoad sola lege supernaturali coepit esse vetitum, vel sola pontificia est prohibitum. Posui peccatum, pro genere, & ad excludenda multa, quæ coeperant esse olim peccata lege supernaturali ceremoniali, vel iudiciali veteris testamenti: nunc autem non sunt. §. fin. 6. d. & cap. 1. de purifi. post partum. Dixi, sola lege supernaturali, ad excludendum merè secularia, & mixta, quæ non coeperunt vetari sola lege supernaturali. Dixi coepit esse, & non est, ob multa, quæ hodie sunt delicta etià secundum leges seculares, & nihilominus sunt merè ecclesiastica. Qualia sunt peccata hæreseos, & apostasia, quæ tam seculari, quam humana, quam supernaturali, & pontificia, sunt prohibita per tit. infra de hæret. & de apost. & de hæret. C. & tit. 2. lib. 5. ordin. regi. & id genus alia multa. Dixi, vel sola pontificia est prohibitum, ad includendum peccata transgressionum ieiuniorum, & aliorum præceptorum humanorum ecclesiæ: de quibus in tit. de observa. ieiun. & in cap. Missas, de consecr. d. 1. & tit. de feriis. Non autem dixi, hic coepit esse, sicut superius. Quia in ea sum opinione, ut credam mixti fori esse delicta, quæ coeperunt quidem esse talia lege pontificia, sed nunc vetita sunt etiam seculari, vel Romana, vel alia condita, per eum, qui potestatem eam condendi habuit legitimam.

Peccatum vero mixti fori est peccatum lege naturali, simul & civili, siue seculari, vel pontificia, simul & laica vetitum. Dixi, lege naturali simul & civili, ad comprehendendum omnia peccata, per legem naturalem, & civilem vetita, siue sint etiam per supernaturalem, vel pontificiam prohibita, siue non. Qualia sunt omnia peccata commissa contra præcepta Decalogi, de quo Exo. 22. &c. Quid in omnibus adiuncta glossa 32. qu. 7. Et ad excludendum ea, quæ vetita quidem sunt in lege naturæ, sed permilla seculari. Qualis est fornicatio simplex, iuxta ea, quæ habentur in cap. Meretrices. 32. q. 4. & aliis locis allegatis, per gl. Cl. Ad nostrum de hæret. verb. Non est. & Thom. 2. Sec. q. 154. art. 2. & in 4. dist. 33. q. 1. & Io. Andr. in mercur. regulæ Sine culpa. lib. 6.

Dixi, pontificia simul & laica, ad includendum illa, quæ nec naturali, nec supernaturali lege vetantur: sed humana, ecclesiastica, & civili sic. Qualis est delatio

delatio armorum nocturna post certum signum per vtrâque potestatem multis in locis prohibita. Qualis item satis dici potest in hoc regno, contractus matrimonij intra 3. & 4. gradum: imo & in secundo in linea æquali, quæ nulla lege naturali, neque supernaturali etiam veteris testamenti vetatur: attamen prohibetur lege canonica cap. Quædã 35. q. 2. & lege seculari regia tit. 13. §. 2. lib. 4. ordin. quamuis in 2. gradu non prohibeatur lege Romana §. Duorum instit. de nuptiis. Nec refert arbitror an prius lege pontificia, quam civili: vel prius civili, quam pontificia, cœperit prohiberi, modo vtrâque sit prohibitum, quicquid sine ratione sufficienti dixerit Pan. in d. cap. Cum sit nu. 31. Peccatum autem ecclesiasticum, sed non merè, est peccatum in sese quidem etiam lege alia vetitum: sed sola pontificia prohiberi cœptum, saltem quoad circumstantiam loci, temporis, personæ vel aliquam aliam. Posui peccatum, pro genere. Reliqua vero pro differentia, qua excluduntur alia tria genera prædicta, scilicet merè secularia, merè ecclesiastica, & mixti fori. Quoniam, si satis rem expendas nullum eorum inuenies, quod alia lege sit vetitum, & sola pontificia cœperit prohiberi. Dixi autem, cœptum prohiberi, & non est. Quoniã ad hoc, vt sit ecclesiasticum, non tamen merè, satis videtur, quod cœpit esse tale lege pontificia: Et quoad hoc posset sustineri doctrina Panor. in d. c. Cum sit, nu. 31. si absque violatione verborum, & mentis eius ad id restringi posset. Exempla huius membri sunt omnia sacrilegia, siue sint talia ratione repositi, siue ratione loci: siue personæ, siue alia, de quibus in tit. de immunit. ecclesiarum, & 17. q. 4. per totum & 2. 2. q. 99. & c. Cum sit. de foro competen. & alibi sæpè. Sunt & transgressiones ieiuniorum, & festorum, & id genus aliorum.

43 Huius exactæ resolutionis † illa est quotidiana utilitas, quod de peccato merè ecclesiastico solus ecclesiasticus cognoscit, & iudicat etiam inter laicos cap. Vt inquisitionis §. Prohibemus de hæret. lib. 6. Et de merè seculari solus secularis: & de mixto vterque. Ecclesiasticus quidè cõtra ecclesiasticos: Laicus contra laicos regulariter. De ecclesiastico vero non mero cognoscit ecclesiasticus etiam inter laicos, saltem quatenus tale est, secundum communem omnium, glossæ, & aliorum sententiam, in cap. Cum sit de for. competent.

44 VII. Latum hic appetiri campum inferendi multa profunda, & quotidiana. Quorum de numero primũ est ratio, quare, & an verè peccatum vsuræ, quod est prohibitum lege naturæ secundum Communem, vt tangit Panor. in rubri. de vsur. & latius tradit Vterque Thomas 2. 2. q. 78. art. 1. & Cõmunis in 4. dist. 15. merè tamen ecclesiasticum dicitur quoad quæstiones iuris, secundum eandem Communem in d. cap. Cum sit. & in l. Titia ff. solut. matrimonio & in l. Quoties C. de iudi. & Clemen. Dispendiosam de iudi. Cum tamen homicidium mixti fori ponatur. II. Ratio determinandi, an licet id olim fuisset verum, secundum leges Romanas, quæ permittebant eas: hodie tamè aliud sit dicendum, secundum alias omnium ferè regum Christianorum, quibus illæ prohibentur, & eas exercentes castigantur. III. Ratio quare omne peccatum (vt nouiores quidam vocant) erroris, vel oppositionis, quo quis malè iudicat illud aut illud esse, vel non esse peccatum, in omni materia, est merè spirituale, vel ecclesiasticum. Peccatum autem (quod iidè vocant vendicationis) quo quis sibi vel alij malè vèdicat, vel quærit honorem, voluptatè, fortunas, vel aliquid aliud non item. IIII. Ratio, quare,

& an verè dicat Communis de quaestione etiam facti quorundam, etiam merè ecclesiasticorum non posse cognoscere secularem: puta, an quis sit ordinatus nec ne à tali episcopo, etiam ommissa discussione iuris: an ordinatio sit legitima nec ne. De quaestione vero facti quorundam etiam merè ecclesiasticorum sic: puta an iurauerit nec ne, ommissa disputatione rectè, an secus id fecerit. V. Ratio, quare, & an verè dicatur principem secularè non posse castigare hæreticum, sine prævia cognitione iudicis ecclesiastici, vbi nullum est dubium, an sit hæreticum id, quod accusatus dicitur fecisse, vel dixisse, neq; id ipse negat, sed solum an id fecerit, dixeritue nec ne. VI. Ratio cur, & an rectè fecerit Rex Francie Fraciscus, cum ante paucos annos statuit, vt quisquis aliquid ex 10. & amplius dogmatibus quorundam Germanorum ab illa celeberrima Parisiorum Academia damnatis in suis regnis prædicaret, doceret, affirmaret ve, ceteretur committere crimen læsæ maiestatis humanæ: ac perinde contra eum (quisquis ille esset,) procederent iudices seculares, ac contra proditores, rebelles, & perduelles sui regni. VII. Ratio cur, & an rectè potuit fieri lex 49. Tauri in regno Castellæ, qua filij clandestine cõtrahentes exhæredari possunt à parètib;: De quo post alios etiã doctissimus Didacus à Couarruuias in Epit. 4. 2. parte cap. 6. VIII. Ratio determinandi alia multa, quæ hætenus habeo quidè rudia, & informia: sed Deo Opt. Max. fauète, cum relectioe cap. Tuam de ordine cogni. vulgabo formata, & formosa. IX. Inferitur illud coroll. quod me notabili huic 6. infer-turum dixi ante octo menses, cum latè responderem pro Domino D. Iohan. Soarez præfule nostro reuerèdissimo, eodemq; comite valdè illustri multisque

45 qua filij clandestine cõtrahentes exhæredari possunt à parètib;: De quo post alios etiã doctissimus Didacus à Couarruuias in Epit. 4. 2. parte cap. 6. VIII. Ratio determinandi alia multa, quæ hætenus habeo quidè rudia, & informia: sed Deo Opt. Max. fauète, cum relectioe cap. Tuam de ordine cogni. vulgabo formata, & formosa. IX. Inferitur illud coroll. quod me notabili huic 6. infer-turum dixi ante octo menses, cum latè responderem pro Domino D. Iohan. Soarez præfule nostro reuerèdissimo, eodemq; comite valdè illustri multisque

46 nominibus mihi suspiciendo: † deceptum à laico grauiter citra dimidium iusti precij, posse via denunciationis euāgelicæ iudicialis, vel mixtæ, adire iudicem ecclesiasticum, vt illum deceptorem, aut læso rem moneat: & si opus fuerit per censuram ecclesiasticam cogat ad pænitudinem illius peccati: ac per consequentem ad restituendum decepto tantum, quantum secundum legem euāgelicam opus est ad hoc, vt illa inæqualitas desinat esse peccatum, saltem mortiferum.

I. Presuppositum, scilicet peccare lethaliter eum, qui contrahendo notabiliter decipit proximum.

47

Hoc corollarium probaturus præsuppono primo, † peccate mortiferè, quicumque cõtrahendo decipit aliũ in notabili quantitate, etiam citra dimidium iusti precij. Quod affirmavit Tho. 2. 2. q. 77. art. 1. & in Quodlibet. 2. art. 10. & in 4. distin. 15. q. 3. art. 2. vbi Gabriel ait q. 10. colu. 9. nihil esse in hoc dubij. Quamuis non desint qui dubitent: sed non (vt opinor) ibi. Quod etiam tenet Diuus Anto. 2. parte tit. 1. cap. 16. §. 3. receptus à Clauasio, Siluest. Tabienf. ac aliis rapsodis siue summistis in verb. emptio, & Conrad. de contracti. 3. parte, q. 7. Et Inno. in cap. In ciuitate de vsur. quem Anto. Panor. & Ioh. ab Annan. ibi sequuntur, & Antho. in cap. Quia plerique de immunit. eccles. num. 12. & Pan. ibidem q. 9. Petrus ab Anchar. in regul.

regul. Peccatum de re. iur. lib. 6. num. 13. & 14. Et Panor. in cap. 1. De emptione. Facit glo. memorabilis in §. Hoc ius. 10. q. 2. verb. Plus, recepta vbiq; per omnes. Salicetus in Auten. Ad hęc C. de vsur. q. 21. & Fortu. de viti. sine illa 17. & Bartol. Veron. de simulat. contract. in 1. pręsupp. primi casus, col. 2. & 3. Antoninus Burgens. in cap. Cum dilecti de emptio. nu. 21. & recentiores in repetit. l. 2. C. de rescind. vendit. col. 34. Diuus Bernardi. sermo. 35. art. 1. & 2. Facit glo. putata singul. l. Semper in conventionibus. ff. de regul. iur. quę habet hoc non licere bono viro, per quam, eam appellās singul. hoc ipsum tenet Bald. in cap. Cum causa de testibus in fin.

- Et ne quis soli auctoritati docenti niti nos existimet, probamus id primo
- 48 eo principio iuris naturalis: † Ne facito aliis, quod tibi fieri non vis in princ. Decret. Deinde illo Apostoli. ad Thessal. 4. Ne quis supergrediatur, & circumueniat fratrem suum in negotio. Vindex est enim de his omnibus. In quo pondera verb. supergrediatur, & verbum, vindex. Tertio illa ratione, quam sentit Tho.
- 49 in d. q. 77. & alij in d. dist. 15. scilicet, quod fundamentum iustitię commutatiuę, quę cōsistit in emptione, & venditione, ac aliis cōmutationibus, est æqualitas precij, & mercis, vel aliarum rerum commutandarum. Nam vt Aristot. l. Politicorum tradit, emptio, & venditio, & eadem ratione omnis alia commutatio introducta est pro communi vtilitate ambarum partium, quarum altera re alterius indiget. Quod † autem pro communi duorum vtilitate inductum est, non debet esse grauius alteri, quam alteri: vt esset si precium excederet valorem mercis, aut e contrario: Ergo prefata æqualitate non seruata contractus erit iniustus, cum alter eorum plus debito recipiat: alter vero minus.
- 50
- 51 Quarto † qui emit aliquid ab alio minore precio, quā sit iustum, aliquid recipit non gratuito à vendente, pro quo nihil ei dat, partē scilicet illā rei, sine qua residuum eius valeat tāti, quantū est datum precium: Ergo emptio talis iniusta est.
- 52 Quinto cōvincit aduersarium quamlibet effrontē, & procacē, † quod omnis, qui credens, vel debēs credere recedit à medio virtutis, siue per excessum, siue per defectum etiam solo humano, ac iure naturali attento, peccat, & facit actū, vicij alterius extremi virtutis, relicta ea in medio: Quia virtus in eo consistit, secundū Aristot. 2. Ethic. & Tho. 1. 2. q. 64. Quod consequitur, † peccare omnē illum, qui credens, vel credere debēs recedit à medio iustitię (quę virtus est clarissima) siue id faciat per excessum, siue per defectum: facereque actum iniustitię, quę est vitium contrarium virtuti iustitię. Quod rursus cōsequitur,
- 53 † omnem illum, qui credēs, vel debens credere recedit à proportionē quadam æqualitatis commutationibus peccare, admittereque actum vicij alterius extremi virtutis iustitię. Si quidem medium iustitię in tali proportionē consistit, secundum Aristot. 5. Ethic. & Tho. 2. 2. q. 18. art. 10. receptum ab omnibus, saltem quoad ea, quę faciunt ad propositum nostrum. Ex quo tertio sequitur, eum,
- 54 qui † contrahit aliter, quam gratuito & sciens, vel debens scire, non seruat proportionem æqualitatis, actum iniustitię, quod graue vitium est, admittere, ac per consequentem peccare. Cum ergo omnis, qui credit, vel debet credere rem, quā emit plus valere, quam sit precium, quo eam emit, credat, vel debeat credere se recedere à medio iustitię, consequitur eum peccare. Ex quo
- 56 necessario 4. sequitur, omnē † contractū non gratuitū, per quē res credita, vel

debita credi esse certi valoris cōmutatur pro te credita, vel debita credi maioris valoris, vel contrario esse peccatum. Ex quo infertur etiam necessario verata esse doctrinam illam, quam Scotus in 4. dist. 15. q. 2. tenet, & quam esse Communem inter alios ait Contrad. in d. 3. parte q. 57. & Iacobus Almayn. in d. 57. dist. 15. q. 2. col. 49. & 50. scilicet omnem t̄ emptionē & venditionem, in quam maius, vel minus precium quam sit iustum interuenit, esse peccatum: Cum tali tamen differentia, quod quando excessus est paruus vltra latitudinem omnem iusti precij, est peccatū veniale: quando vero notabilis etiā citra dimidiū iusti precij, est lethale: siue mortale: sed tale, quod leges ciuiles non puniūt, imo tolerant: Quando vero excedit etiam dimidium adeo est grande peccatum lethale, vt intolerabile sit: etiā secūdū leges ipsas ciuiles, & potestatis prophane.

VI. & postremo facit, quod Magnus ille Augustinus hoc expressē affirmat lib. 13. de Trinit. quem latē sequitur Henricus Quodlib. 1. q. 40. & efficaciter probat capitulum 1. de emptio. quatenus prohibet peregrinis vendere carius, quam mercato vendantur. Pro quo nouē, ac singulariter pondero cap. Cum dilecti de emp. quatenus reseruat remediū agendi super deceptione & c. canonicis, non distinguendo inter deceptionē citra, vel vltra dimidium: licet glossa ibi (potius suo, quam authoris eius sensu) illud restringat. Confirmanturque omnia, per regulam locupletari lib. 6. & l. Iure naturæ nemini Locupletādum cum aliena iactura ff. de re. iur.

58 Non obstant leges illæ ciuiles. In causæ §. 1. de minor. Item si precio §. final. ff. locati. Neque illa capitula: Cum causa. & Cum dilecti de emptio. cum illis 4. glossis c. Cum causa de testibus c. Per tuas de donatio. & c. In ciuitate de vsur. & d. c. Cum causa. de emptio. quæ videntur probare, licitam esse deceptionem citra dimidiū iusti precij. Quoniā non est mens glossarum, neque etiā textuum dicere ita id licere, vt non sit malum, & in se turpe, atque à bonitate abhorrens: Sed quod lege ciuili non punitur, imo toleratur. Sicut Lupanaria, secundum Augusti. in serm. de ordine: & ingurgitationes ante quadragesimam in quinquagesima, secundum Gregor. in c. Denique 4. dist. vt Tho. receptus ab omnibus tradidit in d. q. 77. ar. 1. & nos latius explicauimus in c. Qualitas de pœnit. dist. 5. An autem, & quantū toleretur id lege canonica, postea dicemus declarando illa, quæ Panor. dixit in c. Cum causa de test. n. 4. per alia ipsiusmet dicta.

Non obstat etiam, quod And. Sicul. ait in cap. 1. de emptio. col. 3. & in addit. Bal. Auth. Adhæc nu. 16. C. de vsur. se consuluisse contrarium tam in hoc præsupposito, quam in sequenti. Quod apparet in consil. 22. col. 2. & 3. lib. 4. citans in id Inno. Anto. & Panor. in c. Quia plerique, de immunit. ecclesiarū, & Bald. in Auth. Adhæc C. de vsur. oppos. 21. † Non (inquā) obstat dictū eius. Tum, quia fundat se super præallegatis capitulis, & legibus, quibus est respōsum. Tū, quia Innocētius non dixit in dicto capitul. Quia id, quod ei imponūt Bald. & Andr. Sicul. Aliud enim est dicere, illi, qui per illicitā negociationē quæsiuit aliquid, quod nō tenetur restituere, cōsulendū esse, vt id pauperibus distribuatur. Quod ille ait in fine, n. 3. Aliud dicere, non teneri emptorē, vel venditorē ad restituendum id, in quo citra dimidiū iusti precij proximū læsit, vel decepit. Quod ipse non dicit. Multis enim aliis de causis, quā defectu iusti precij potest esse illicita negociatio. Puta ex circūstantia personæ, tēporis, loci, verborū superfluatorum, & aliis

& aliis id gen̄s multis, arg. cap. i. ne clericici, vel monachi. & cap. Detet. de im-
 mun. eccles. lib. 6. & similia. II. Quod ipsemet Innocentius contrarium vi-
 detur tenere in cap. In ciuitate. de vsur. & expressius Panorm. quicquid impo-
 60 nat ei Andreas Siculus. III. Quod etiam ipsemet † Andreas Siculus dixit in
 d. cap. i. Ioannem ab Annan. quem magnopere laudat, consuluisse contrarium
 eius, quod ipse responderat, cuius tandem opinioni cedere videtur. Adde, quod
 in casu Andree Siculi non fuit simplex emptio: sed permixta cum donatio-
 ne, vt etiam ipsemet ait in d. conf. 21. lib. 4. IIII. Quod ipsemet Andreas Si-
 61 culus nihil aliud affirmat, quam id, quod Salicetus in d. Authen. quæst. 21. Ille
 autem in effectu dicit, † primo peccare eum, qui emit rem minoris, quam va-
 let ab eo, qui ignorat eam pluris valere: & è contrario eum, qui vendit rem
 pluris, quam valet ei, qui putat eam tanti valere. Peccare secundo illum, qui
 rem vendit carius, quam valeat ei, qui scit quidem verum eius valorem: sed
 pressus aliqua necessitate, vel famis, vel alia emit carius, quo tali necessitati
 succurrat. Peccare tertio illum, qui emit vilius iusto ab eo, qui scit quidem ve-
 rum precium: sed necessitate pressus vendit rem vilius, aliàs non venditurus.
 Peccare quarto qui quoquo modo mendaciis, vel alia fraude mouet alium ad
 vendendam sibi rem vilius, & emendam carius. Non peccare autem in alio
 quinto casu, quando, scilicet, tam emptor, quam venditor nouerunt iustum
 precium mercis, & nulla necessitate premente vllum illorum, venditor spon-
 te sua, cessante omni fraude, dolo, & mendacio vendit vilius, quam valet aut
 emptor emit. semper carius quam valet. Hoc enim casu videri potest emptor
 donare id, quod adiicit iusto precio, & venditor id, quod illi detrahit, argum. l.
 Campanus. ff. de oper. liber. & l. Cuius per errorem. ff. de reg. iur. V. Perpen-
 dendum est, quod Salicetus vir vtique doctissimus non audet asseuerare etiam
 hoc casu postremo non peccari: sed solum ait id videri sibi saluo meliori con-
 silio. VI. Perpendendum est etiam; quod Andreas Siculus in d. cap. i. vix au-
 det discedere etiam in hoc casu ab opinione Ioan. ab Annan. Et merito. Tum,
 62 quia † vendere rem vilius, vel carius emere, non est donare: sed malè contra-
 here, & rem damnosam facere, vt ait Fabianus de Monte de emptio. qu. prin-
 cipal. 8. num. 20. & Pantaleo. in l. 2. C. de rescind. vend. col. 22. tribuentes id Bal.
 in l. Si quis donationis. ff. de contrahend. emptio. vbi tamen nil tale ait: sed in
 rubr. C. de contrahen. emp. col. 4. Tum, quia in dubio nemo præsumitur dona-
 re. l. Cum de indebito. ff. de probat. Et quod alioqui non esset locus præd. & l.
 63 2. quatenus habet, † contrahenti lasso vltra dimidium iusti pretij succurren-
 dum esse: cum quilibet præsumatur scire vires patrimonij sui. l. Quisquis. C.
 eod. tit. de rescinden. vend. Quibus tamen non obstantibus verum videtur id,
 quod Saly. ait. Quoniam contrarium prædictæ determinationis Baldi affir-
 64 mat idem Baldus in d. l. 2. num. 8. dicens remedium illius † l. secundæ cessare in
 eo, qui sciens verum precium mercis suæ vendidit eam precio minore dimi-
 dio iusti. Cui concordat Bart. & Pau. & Pantaleo latè in col. 21. & proculdubio
 tenendum est, quando in ea concurrerent omnia, quæ in quinto casu Saliceti
 concurrunt. Quoniam concurrentia omnium illorum satis coniecturæ indu-
 cere videtur ad præsumendum animum donandi eius, qui tam spontè patitur
 talem inæqualitatem.

VII. Perpendendum Calderinum in d. cap. Nauiganti de vsur. etiam hunc casum non concessisse expresse, licet aliqui eum facile illi forte non satis perlecto imponant, etiam alios concessisse, vt videre est apud eum opposit. 3. & quæst. 8. Perpendendum postremo, Petrum ab Anchar. in regul. Peccatum. de reg. iur. lib. 6. idem in effectu, quod Saly. tenuisse, vt patet. num. 19. licet aliqui parum cautè illi contrarium imponant, vt etiam tangam in confirmat. vltima nostri corollarij.

65 Ex quibus omnibus colligitur, † peccare vendentem mercem carius, quam valeat ei, qui credit rem valere tanti: vel scienti quidem, sed aliam ob causam, quam donationis, danti precium maius iusto, Peccare & è contrario ementem notabiliter vilius, quam merx valet, ab eo, qui putat eam non valere pluris: vel scit quidem valere: sed ob aliam causam, quam donationis vendit rem vilius.

66 Addo his, quod † non solum mortaliter peccat is, qui scienter notabiliter lædit, aut decipit proximum sic contrahendo contra legem diuinam: Sed etiam qui bona fide putans se iustè contrahere, id fecit, si postea cognita veritate id, in quo illum læsit, ei non restituat: Quæ communis est conclusio tam Scoti recepti ab omnibus in 4. distin. 15. quæstio. 2. quam Diui. Antoni. 2. parte tit. 1. cap. 16. §. 3. recepti à Clauas. Syluest. Caieta. Tabienf. & aliis rapsodis: Quam etiam tenent Anton. & Panormit. in cap. Quia plerique. quæst. 9. de immunitate ecclesiarum, & Conradus de contractib. quæstion. 1. col. 2. & Adrianus in fine 3. artic. quæst. 1. Quodlib. 6. Et omnino tenenda. Tum, quia rutilior. Tum, quia Communis. Tum, quia omnes rationes, quæ probant præcedens præsuppositum, si dexterè huic applicentur, eam quoque euincunt.

67 Tum, quia † deceptio re ipsa, & dolosa æquiparantur, nisi quoad ea, in quibus iura expresse ponunt differentiam. l. Si quis cum aliter. ff. de verbor. oblig. vbi hoc Communis, post Paul. in 1. notab. affirmat, & nullibi inuenies expressum illa non æquiparari quoad effectum obligandi quem ad restituendum læso, id in quo læsit superueniente scientia.

Non obstat, quod contrarium teneat Franciscus Aretinus in cap. Cum cau-

68 sa. de testib. quem Antoni. Burgens. in cap. Cum dilecti. sequitur: eo quod non occurrit ei solutio fundamenti Aretin. Tum, quia est doctrina noua, & animarum saluti periculosa, & occasionem tribuens delinquendi, vt palam est: & ideo minimè admittenda, argum. cap. Ex parte. de consuetud. l. Conuenire. ff. de pact. dotal. Tum, quia parum caute fundata, eo solo, quod si præscriptio bona fide completa lædens notabiliter proximum excusat à restituendo vsucipientem, siue præscribentem, cui mala fides superuenit post eam impletam, iuxta gloss. cap. Vigilanti. de præscript. communiter receptam: etiam emptio, vel venditio bona fide completa, licet notabiliter lædat proximum, debet excusare ementem, vel vendentem à restituendo. Parum caute (inquam) fundat suam opinionem Aretinus. Quia quæ ille putat similia, longe diffimilia sunt. † Nam vsucapio, siue præscriptio est quidam modus acquiritendi non solum toleratus, & impunitus, sed etiam approbatus, & factus actus virtutis, siue virtuosus à lege tam canonica, quam ciuili. At emptio læsiva etiam citra dimidium iusti precij, nulla lege neque ciuili, neque canonica approba

probat, neque permittitur tanquam actus bonus, & virtuosus: sed solum relinquatur impunitus: vt præscriptio cum mala fide à lege Cæsarea. Quod nescio, quare non animaduertent illi duo viri alioqui oculatissimi Franciscus Aretinus, & Antonius Burchensis. Per quod adeo soluitur eorum fundamentum, vt eo vtens in theatro doctorum merito posset risui haberi: præsertim, si quis assentiretur Conrado dicenti in libro de contractibus, quæstione quinquagesima septima, in fine quintæ conclusionis, non posse id, quod ipsi aiunt statui legibus humanis, tam longe abesse, vt id sit statutum canonicis: quorum verus intellectus in fine patebit.

II. Præsuppositum scilicet huiusmodi deceptorem seu læsorem non solum peccare: sed etiam teneri ad restituendum.

- 70 **S**ECUNDO præsuppono huiusmodi † decipientem, & lædentem non solum peccare lethaliter ita contrahendo: sed etiam teneri ad restituendum, vt expressè affirmat Thomas in dict. Secun. Secund. quæst. 77. artic. 1. ad 1. & Diuus Anton. in d. 2. parte tituli. 1. cap. 16. §. 3. col. 4. & Scotus in 4. distinct. 15. quæst. 2. vbi post alios Gabriel. quæst. 10. col. 19. dicebat hanc esse communem opinionem. Et idem tenet Panorm. in d. cap. Quia plerique. quæst. 9. & Bartol. Veronensis in tractatu de simulat. præsup. 2. col. 3. & Anthonius Burchensis, & ferè omnes
- 71 supradicti. Quod probatur primo ex eo, quod omnis † iniustitia, & inæqualitas commutationum reducenda est in foro animæ ad iustam æqualitatem, argum. fundamentorum pro primo præsupposito adductorum. Deinde, quod
- 72 deceptus ultra dimidium iusti precij tenetur restituere rem, vel totum illud, quod deest iusto precio. Nec satisfacit restituendo id, per quod premium crefcit ultra dimidium, secundum Cyn. communiter receptum in d. l. C. de rescin. venditio. quæst. 8. & hoc non alia ratione, quam contractus aliter non reducit ad iustitiam debitam: Ergo etiam decipiens citra dimidium iusti precij tenebitur ad refarciendum illud vsque ad iustum. Postremo, quod omnis
- 73 † damnificatio, retentio, & vsurpatio rei alienæ prohibetur præcepto, de non furando: & est peccatum. cap. Pœnale. 14. quæst. 5. Quod non tollitur, nisi restituatur ablatum, regul. Peccatum. lib. 6. cap. Si res aliena. 14. quæst. 6. At retentio rei emptæ precio notabiliter minore iusto contra voluntatem liberam donandi venditoris, est damnificatio, retentio, vel vsurpatio rei alienæ contra voluntatem liberam domini: Ergo peccatum inde resultans non tollitur, nisi per restitutionem.
- 74 Neque obstant ea, quæ pro contraria parte citari possunt. Quoniam eodem ferè modo resoluantur, ac illa, quæ contra primum præsuppositum adducta resoluebantur.

III. Presuppositum scilicet. Eum, qui tenetur restituere, & non restituit perseverare in peccato.

TERTIO presuppono eos omnes, † qui tenentur ad aliquid restituendum, & id statim, aut quam citissime possunt non faciunt, inuita parte, peccare, nouo peccato, & perseverare in antiquo. Quæ conclusio est vtriusque Thomæ. 2. Secun. quæst. 62. art. fin. Thomæ, Scoti, & omnium aliorum in 4. distin. 15. & Hostien. in summa. de pœnit. 6. fin. col. penult. versi. Quid si nullam. & Petri ab Anchar. in regu. Peccatum. col. 1. de reg. iur. lib. 6. Quare doctissimus Adrianus orsus restitutionis materiam, eam appellat cessationem à peccato: & postea col. 3. semper & continuo ait obligatum ad restituendum, peccare mortaliter quandiu detinet alienum inuito domino, etiam si non concipiat propositum non restituendi. Quia satis est ad peccandum, detinere alienum, & non restituere: † licet non concipiat propositum non restituendi. Quæ omnia etiam alij sentiunt. Hæc Communis omnium conclusio, etiam si nemo eam affirmaret, efficaciter tamen probaretur, eo quod vt ait Thom. in d. art. fin. ead. videtur ratio omnium restituendorum, arg. cap. fin. 14. quæst. 6. At quod debetur mercenario statim est restituendum, iuxta illud Leuit. 19. Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque
76 ad mane. Deinde probatur, eo † quod parum differunt quoad peccatum accipere, vel detinere alienum inuito domino cap. Sæpe. de restit. spoliat. At qui capit alienum inuito domino semper, & continuo peccat, Ergo, & qui detinet. Postremo, quod præceptum † de restituendo, licet sit affirmatiuum, includit tamen intra se illud negatiuum, quo iubemur non detinere alienum: Et præcepta negatiua semper & pro semper, hoc est, quolibet tempore obligant, secundum doctrinam Thom. 2. Sec. quæst. 33. art. 1. receptam ab omnibus, & in his ab Archid. & vtroque Cardin. in cap. Si peccauerit. 2. quæst. 1. & ab Archid. in summa. de pœn. d. 5.

At præceptum de restituendo est negatiuum, qua parte iubet, non retinere:
78 Ergo semper, & pro semper obligat: † ac per consequentem qui rem restituendam inuito domino detinet in dies, & horas, apponit iniquitatem super iniquitatem (vt verbis Psaltis vtar.) Confirmantur hæc omnia per l. In omnibus obligationibus. ff. de reg. iur. quam in hoc citat Ricar. in d. dist. 15. art. 5. q. 4.

Probatio corollarij huius. IX.

PRESUPPOSITIS ergo his tribus, scilicet, quod huiusmodi deceptor peccat mortaliter: & quod tenetur ad restituendum: & tandiu perseverat in peccato, quandiu detinet alienum. Probo nunc hoc nostrum corollarium, scilicet huiusmodi, de quo agimus, emptorem, & venditorem etiam si sit laicus cogi posse ab ecclesiastico iudice, per viam saltem denunciationis euangelicæ ad satisfaciendum laico. Et primo quidem, ac irrefragabiliter sic: † Ecclesiastica potestas cognoscere potest via denunciationis de quocunque peccato mortali cuiuscunque
80 Christiani,

Christiani, etiam puri laici, ad effectū cogendi eum per censuras ecclesiasticas ad pœnitundinem: vt habet nostrum hoc 6. notabile, tam sacris literis, quam rationibus naturalibus, & pontificiis satis superque fundatum. At hæc, de qua loquimur, deceptio, & læsio notabilis, siue grauis siue fiat à laico, siue à clerico, est peccatum lethale, siue mortale, vt habet primum præsuppositū supra probatum: Ergo ecclesiastica potestas poterit de eo cognoscere ad effectū cogēdi decipientem ad pœnitundinem: & per consequutionem ad restituendam, &c. Dicat tamen hic aliquis, Concedo ecclesiam posse cognoscere de tali læsione tali via, in talem finem & effectum, etiā contra laicum, si is cōuentus non excipiat, obiiciendo actori conuenienti malitiam: conuentum tamen si vult, eam illi obiicere posse, & excipere: vt ipsemet ratione noua cōfitebar in solutione difficultatis secundæ.

- Contra eum, qui sic responderit argumentor. II. & irrefragabiliter quod
- 82 huiusmodi exceptio militiæ † tunc demum habet locum, quando cōtra talem læsionem prodiū est à lege civili remediū, per quod illa læsionis iniquitas ad æquitatem reduci potest in foro seculari, vt in 2. difficultate prædixi. At quando tale remedium non est prodiū tunc, sine vllius eiusmodi exceptionis impedimento corā iudice ecclesiastico, potest trahi saltē hac via, de qua loquimur de denunciationis, secundum Innoc. in d. cap. Nouit. nu. 4. quem sequitur Hostien. col. 1. & Ioh. And. etiam col. 2. & clarius Petrus ab Anchar. nu. 14. Quod ipsum dicunt Anton. Cardinal. & Ioh. And. & Panor. nu. 48. neque est vllus, qui eis ibi contradicat, licet sint, qui non tangant. Et est cōmunis opinio approbata, per Bartol. in Extrauag. Ad reprimendam, verb. denunciationem col. 1. quem sequitur Fel. in proœmio Gregor. nu. 26. & in cap. Quæ in ecclesiarū, de cōstitut. nu. 8. Pro quibus de multis, quæ adduci possent, sufficiat cap. fin. de præscriptio. adiuncta l. Sicut, & l. Omnes C. de præscript. 30. vel 40. annorum. Per quæ
- 83 probatur legibus civilibus non esse prodiū † remediū contra vsucipientem, siue præscribentem cum mala fide. Et ideo procedi posse ab ecclesia etiam cōtra laicum, saltē per viam denunciationis, vt copiosè scribit Panor.
- 84 in illo cap. final. nu. 22. de præscript. & Ioh. Imol. col. 6. versic. Ex hoc infertur. Sic etiam quia contra vsurarios, saltē vsque ad certam quantitatem non erat prodiū remediū à lege Romana, quæ illas permittebat l. Eos C. de vsur. poterant in dubio trahi etiam laici ad iudicē ecclesiasticum maximè per viam denunciationis, quo pœnitere ac per consequutionem restituere cogentur vsuras extortas cap. Quid dicam 14. q. 4. & 13. q. 3. per totam & c. Quia in omnibus de vsur. & Cle. 1. eo. tit. Alia sunt id genus multa, quæ congerit Petrus ab
- 85 Anchar. in regul. Peccatum col. 1. de regul. iur. lib. 6. Cum ergo † læsio, & deceptio, de qua loquimur sit peccatū lethale, quādo est notabilis disparitas precij, & mercis, vt probatum est in primo præsupposito, & super eo nullum est remediū agendi coram iudice seculari, neque secundū leges Imperiales, neque secundum regias: licet hæc copiosius quam illæ subueniāt, vt videre est in tit. 30. lib. 4. ordin. adiuncta l. 1. C. de rescind. vendi. & annotatur in cap. Cum dilecti & in cap. Cum causa de emptio. & venditio. necessario cōsequitur posse læsum recurrere super eo ad iudicem ecclesiasticum etiam contra laicum.

86 III. & quidem neruosissimè facit, quod eiusdē † venditor læsus, non solum

potest recurrere ad iudicem ecclesiasticum: sed etiam videtur teneri, vel ad remittendum debitum, vel ad recurrendum sub pœna peccati. Quia † omnis Christianus tenetur corripere proximum, quem videt perseverantem in aliquo peccato lethali, & si semel ac iterum monitus non se emendauerit, tenetur cum denunciare ecclesie, iuxta præceptum domini, de nos mutuo corripiendo, datum Matthæi 18. insertum huic cap. & capit. Si peccauerit 1. q. 1. & declaratum utrobique, ac in 4. Sententiarum distin. 19. & per utrumque Thom. 2. 2. q. 33. & ni fallor, vtilius ad usum, & profundius ad disputandum per nos in 4. & 5. notabilibus superius collectis, & cōmento. d. cap. Si peccauerit reseruatis. At omnis venditor huiusmodi, qui vendidit rem emptori credenti, vel credere debenti eam multo pluris valere, videt eum non solum peccasse lethaliter, siue mortaliter, iuxta dicta in 1. præsupposito: sed etiam perseverare in eo, non restituendo, iuxta dicta in 2. & 3. præsupposito: Ergo vel debet ei donare, quod debet, vel eum monere semel ac iterum, & si non fuerit auditus, denunciare illius peccatum, & perseverantiã ecclesie. Maximè quia † is venditor, magis, quam alij tenetur ad hanc monitionem, & denunciationem. Tum, quia certius nouit peccatum eius, & perseverantiã, quam alij. Tum, quia alij forte putant eum liberè, ac gratis donasse emptori eam partem, qua precium merx superabat. Tum, quia in ipsum peccat emptor non solum, sicut in alios nocendo ei spiritualiter malo exemplo: sed etiam temporaliter damnificando, vt palam est. Et quando sunt multi, † qui possunt corripere, ille primo loco ad id tenetur, qui magis est ad id obligatus, iuxta communem sententiam in locis prædictis receptam.

III. Facit, quod hanc cōclusionem sentiunt omnes, qui affirmant peccare lethaliter huiusmodi deceptorem, vel læsores: affirmant autem id ferè omnes, vt in primo præsupposito est dictum. Quod ideo videntur non expressisse: Quia doctissimis, eisdemque pientissimis viris superfluum videbatur id exprimere, clamante euangelio, clamantibus cōciliis, & Rom. pontificibus, clamantibus Augustino, Hieronymo, Ambrosio, Gregorio cum omnibus, tam nouis, quam antiquis doctoribus: † omnes, qui perseverant in peccato lethali corripì posse, ac debere: & si correpti non se correxerint denunciari ecclesie, & eam non solum posse, sed etiam debere censura ecclesiastica castigare, si denunciati, ac blande moniti se non emendauerint. Non desunt autè qui etiã hoc expresserunt: Id enim facit † Iacobus Almaynus doctorum ætatis suæ Parisiensium cum primis doctus, ne dicam doctissimus in prædicta d. 15. q. 2. col. 52. Non obstantibus legibus, & capitulis contra hoc faciendis, quæ ibi citat, idem repetit, & clarius in lib. de autoritate ecclesie cap. col. pen. & in quaestione, quam vesperiarum vocat, col. 12. & Panormit. canonum interpretum facile princeps, in cap. In ciuitate, de usur. nu. 6. expressè ait laicum posse cōueniri in foro ecclesiastico super hac læsione: & pondera ipsum sentire, quod non solum via denunciationis: sed & alia recta, & directa potest hoc fieri: Et in cap. Cum causa de test. nu. 4. præsupponit, contra talem lædentem posse procedi in foro contentioso canonico, quando peccat. Grauius item author. Ioh. ab Annania in illo eod. capitulo, In ciuitate, nu. 8. de huiusmodi deceptione ait se indubitanter credere hoc non licere in foro animæ, cōscientiæ, & sic nec in foro canonico. In quibus verbis pondera verbum foro canonico, & nu. 9. subiicit † emeri rem pluris, quam valet non

non solum dari in foro canonico officium iudicis, ad repetendum solutum: sed etiam, imo multo magis, ad solutionē impediendā, argui cap. Quēadmodum, cum siml. de iurciur. Calderinus etiam in repet. c. Naviganti, de vsur. col. 4. expressè dicit in foro canonico posse agi contra illum, qui sciens iustum rei precium minoris emit ab eo, qui credebatur rem non valere pluris. Cōtra cum item qui carius vendit ei, qui credebatur rem valere tanti. Nec enim, inquit, est credendum, quod ius canonicum, quod à Spiritu sancto processit cap. Si quis diaconus so. dist. decipientē, vel dolum approbaret. Idem tenet Petrus ab Anchar. 92 in repet. cap. Peccatū de regul. lib. 6. quatenus, nu. 21. concludit in effectu † tunc demum licere prædictam læsionē citra dimidiū iusti precij, sine vlllo remedio, cum vterque tam emptor. quam venditor scit illud: & interuenit præsumptio liberè donandi excessum: Non autem cum sit ob aliquam causam, quæ tollat præsumptionem liberæ voluntatis donandi: puta ob famem suam, vel familiæ suæ, aut vt se, vel suos redimat à captiuitate, vel vt vicinum rixosum è vicinia tollat, vel ob aliam siml. Quia tunc læsus etiam citra dimidium posset petere saltem in foro canonico, vt illa inæqualitas ad æquitatē reducatur. Idem tenet 93 etiam expresse † Dominicus Sotus vir eruditione singulari in lib. de ratio. regend. membro secundo q. 3. pagin. 3.

V. Facit quod nullum mouere debet id, quod ait Pantaleo in dicta l. 2. col. 3. scilicet Bal. dicere in Authen. Ad hæc C. de vsur. col. penult. versicul. Insuper qui est nu. 16. mercatores vendentes sagacibus, & astutis non posse conueniri per denunciationem euangelicam. Tum, quia Bald. nihil ibi ait de tali denunciatione, nec de astutis, & sagacibus. Tum, quia Innoc. cuius ille autoritate mouetur, non ait illud. Tum, quia ratio, quæ in nostro libro tam antiquo, quam nouo, mouet Bald. ad dicendum, mercatores carius, quam par est, vendentes non teneri ad restitutionē, falsa est scilicet, quia inquit accusatio debet sequi sensum, non est peccatū iure naturæ. Nam multa sunt peccata: quæ comprehendendi nequeunt etiam indirectè sensibus. Et peccatum carius vendendū comprehendendi potest saltē indirectè sensu: Et nec ipse, nec alius potest negare peccatum læsoris vltra dimidium iusti precij posse in iudicium etiam seculare deduci. Quod tamē non potest aliter cadere in sensum quam posset peccatum læsionis citra dimidium. Ex scriptis autem Andr. Sicul. coniiicio † viciatum esse 97 Bal. & pro, accusatio debet sequi sensum, legēdum esse, cum acquisitio habeat consensum: sed etiam secundum hanc litteram est inepta. Nam etiam vsuræ habent cōsensum, & tamen sunt contra legem naturæ, secundū Th. receptum 98 2. 2. q. 68. art. 1. ad 3. Denique ideo neminem debet mouere in contrarium illud Pantaleonis dictum. Quia id verum est in eius terminis: cum scilicet venditio fit sagacibus, & astutis, & ita scientibus valorē iustum, & saltem tacitè donantibus, vt in fine primi presuppositi dicebam. Addo, quod Pantaleo nobiscum sentit. Siquidē aperte iudicat succutendū esse taliter læso, si non esset astutus, neque sagax, & quia id nulla ratione alia defendi posset, quam quia eiusmodi personæ non vidētur læsæ causa donandi: sed facilitatis: cōsequitur locum esse denunciationi vbicumque læsio talis alia de causa, quam donandi cōtingeret.

VI. eum, qui adeo laxus est, vt hæc non mouerint, terreat saltē illud doctissimi Carlerij probatum à Iacobo Almay. de potest. eccles. cap. 11. & supra in

100 corol. 2. huius notabilis à nobis limarū scilicet, quod asserere † iudicē ecclesia-
sticum non posse cogere laicum ad solvendum debitum, quod certificari potest,
vel ad cedendum bonis, est errare in materia clauium. Terreat item hæresim
101 esse † contrarium huius 6. notabilis, vt in d. corol. 2. habetur, & ex notabili
nostro necessario inferri hoc nostrum corollarium: & per consequentem
illius contrarium, aut hæresim esse, aut eam manifeste sapere.

Postremo flectat in hoc maiestatem, clementiam, & benignitatem regiam
eiusque proceres, quod viciū hic carius, quam par est, vendendi egētibus, &
vilius iusto emendi ab eisdem, præsertim immobilia tam durum substitutum,
102 & vicarium agit vicij fœnerādi quod latius hodie hoc regnat, quā olim illud:
crudelius sœuit in pauperes: occultius illorū sanguinem sugit, & in extremam
paupertatem, desperationemque miseros adigit, & efficacius animas plurium
diuitum æternis cruciatibus obligat. Regnat (inquā) latius. Quia imperat non
solum Lusitaniæ toti, & Castellæ: sed etiam reliquæ Hispaniæ, ac Galliæ simul,
& toti reliquo Christiano orbi, vnde fœnerandi vitium exulat. Quod autem
crudelius sœuiat ex eo colligitur, quod per huiusmodi emptiones, vēditiones,
& locationes citra dimidium iniquas, nostra ætate frequenter à cuiusvis or-
dinis diuitibus lucri fiunt annua triginta, & eo amplius pro centum: Cum
tamē per vsuras antiquas solum possent lucri fieri pro centū 4. ab illustribus, 6.
ab aliis, qui non essent mercatores, 8. à mercatoribus terra, & 12. mari, iuxta l.
Eos C. de vsur. secundum illam nouam eandemque veram interpretationem
Hermolai Barbari relatā, & pulchre probatam à Bartolom. Socy. in l. 3. §. final.
ff. ad l. falcid. quem sequitur Alciat. lib. 3. disunctio. cap. 3. omiſsa expositione
gloss. l. Centesimis ff. de verb. oblig. & aliis: quos omnes efficaciter confutabat
Paulus Castrenf. in d. l. 3. §. final. Quod autem per huiusmodi contractus ali-
quando pro centum lucri fiunt 30. patet ex eo, quod passim videas prædium
valens ducentis emi centū, & vno, & mox illud locari venditori 30. & pluribus
annuis, cum læsio ne citra dimidium iusti precij. Quoniam ex prædio valente
ducentis satis aptè culto redeunt, vt plurimum, ad rectē colentem plures,
quam 20. & ideo locatio facta 30. & aliquot pluribus non excedit dimidium
iusti precij. Quod autem occultius pauperum sanguinem sugat, colligas ex eo,
quod sub specie honesti, & beneficentiæ, iustique contractus, veluti ex insidiis
aggrediens, plus torquet eos, & plus exigit ab eis. Quod autē animas plurium
diuitum efficacius æternis cruciatibus obliget eo fit palam, quod eo periculo-
sior dicitur morbus, quo est ignotior, & occultior, & minus medicis, medicinis-
que paret. Si ergo vsuræ viciū appellatur vorago animas deuorans, & fa-
cultates exhauriens cap. 1. de vsur. lib. 6. ob idque omnibus legibus etiam, ciui-
libus regum Christianorum omnium exploditur: Quare hoc viciū inique
commutandi tam palam substitutum, & vicarium eius, & peius eo non explo-
ditur, & tanquam pestis animarum, & fortunarum non vitatur, non fugatur,
non confunditur?

Confutatio.

CONFIRMATO nostro, quod iustum, sanctum, & reipublicæ utilissimum est, corollario, castra desiderantium potius, quam probantium contrarium euertamus. Quod vt aptius fiat, quam maximum illi colligere possunt exercitum in aciem producamus. Colligere possent primo, nouitates esse fugiendas, & hoc nouum, & insolitum esse. II. Iurisdictionem regiam hoc modo maximè diminutum iri. III. Per hoc dari viam, qua omnes causæ fori secularis trahantur, trahiue possint ad ecclesiasticum. IIII. Consequi hoc, eundem reum trahi posse ad duo fora super eodem peccato, & vtrobique puniri. V. Tam canonicas, quam ciuiles scilicet, obuiare huic corollario: Nempe cap. Cum dilecti. & cap. Cum causa. de empr. & l. 2. C. de rescin. vendi. VI. Usucapiones, & præscriptiones, bona fide completas non videri permissiores, quam huiusmodi emptiones, & venditiones: & constare illas, etiam in foro conscientie seruandas, secundum Communem. VII. Diuites multos deturbatum iri quiete sua & suis quæ inique emerunt prædiis, si corollarium hoc teneatur. VIII. Non posse notorium esse hoc peccatum, nec per consequentem spectare ad ecclesiasticum. IX. Multas lites nocere reipublicæ, & hoc corollarium plurimas pariturum.

Ecce totum, qui contra nos confici potest, exercitum. Quem tamen quis vel mediocriter doctus timeat? Quis non eum forti animo excipiat, & fuger? Ad primum igitur horum respondeo primo negando, noua omnia esse reprobanda, vt negandum est, nisi reprobare velis plurima, quæ rex, & dominus noster Ioannes huius nominis tertius pro maxima sua sapientia, & religione in hæc sua regna inuexit nouissima: sed optima. Nisi etiam velis reprobare euangelium Christi sanctissimum, quod renouauit innumera, quorum de numero fuit potestas & necessitas, de qua agimus corripienti fratrem, ac denunciandi eum ecclesie, si se non emendaret, Math. 18. Deinde respondeo concedendo, 104 † nouitates quidem inutiles, & contra sacras scripturas, & sacros canones non esse inducendas cap. Quis nesciat. 11. dist. c. Cum consuetudinis. de consuetud. Negando tamen hanc esse talem. Tum, quia plurimum confert animarum saluti, quæ omnibus rebus anteponenda est. l. Sancimus. C. ad l. Iul. repet. transplantata in cap. Sancimus. 1. q. 7. plurimum pauperum utilitati, & indemnitati, ad quam hortatur nos psalmus ille regius: Beatus vir, qui intelligit super egenum, & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. Tum, quia tam longe abest, vt hoc sit contra canones, aut sacras literas, vt de illarum medio sit haustum. Tertio respōdeo hoc non esse nouum, sed antiquum institutum, non cuiusuis regis, vel Imperatoris: sed Regis regum, & domini dominantium Christi Iesu Domini Dei nostri, vt in 4. notab. supra monstrabam: Tale, inquam institutum, quod nulla humana lege scripta, & nullo vsu, nec abusu tolli potest, arg. cap. fin. de consuetudine, & c. Sunt quidam. 2. q. 1.

105 Ad 2. respondeo demirari nec solitum illos, qui clamant ob hoc minui iurisdictionem regiam. Tum, quia cognoscere de aliqua re, an sit peccatum, & gratie cœlestis impeditium, & cogere quem ad illius pœnitentiam ad nul-

lam potestatem secularem pertinet, secundum omnes: & ea, quæ tetigimus in corol. 7. huius notab. 6. & in corol. 17. not. 3. Quia hoc negotium spirituale est, terminandum non legibus humanis, non etiam sola naturali: sed supernaturali diuinitus in vtroque testamento: maxime vero nouo reuelata. Tum, quia licet ecclesiastica potestas huius rei cognitionem omittat, nihilo magis tamen eam regia capere potest, quando quidem secundum eius leges regias huiusmodi emptiones impunes sunt, & tolerantur, sicut secundum leges Imperiales, vt in 2. arg. pro nostra conclusione facto monstrabatur.

Ad I. Negamus vllam causam fori secularis trahi ob hoc ad ecclesiasticum, vt latè in 2. difficultatis solutione diximus.

Ad IIII. Respondeo primo negando ex hoc corol. inferri posse quem ad duo fora trahi super eodem peccato, & vtroque puniri. Quia id, de quo loquimur peccatum scilicet † læsio, & deceptio, citra dimidium non est crimen ciuile, nec super eo quis in foro seculari puniri potest vt palam est. I I. Respondeo non esse contra iura, vt vnus & idem super eodem crimine ad duo fora trahatur, quando illud ob varios respectus esset varij fori. Nam castigatus à laico iudice ob vulnus illatum in ecclesia, quatenus erat solum vulnus, & crimen laicum, castigari potest ab ecclesiastico, quatenus est sacrilegium, secundum Communem, secundum quam absolutus, vel castigatus in altero foro castigari potest etiam iterum in altero regulariter, quando ob varios respectus crimen est vtriusque fori, vt videre est apud Felin. & citatos ab eo in cap. De his. de accusa. num. 13. Adde, quod nemo negabit eum, qui † occidisset aliquem, & ob id penitus esset etiam iuste citra mortem tamen, à iudice seculari, peccati autem non pœniteret: imo diceret placere sibi plurimum id fecisse, posse corripì, fraterna correptione, & si non se correxerit, denunciari ecclesie: & si ab ea monitum non pœniteret, ob contumaciam excommunicari: Quoniam secularis iudex puniuit eum ob homicidium, quatenus illud erat crimen ciuile offendens proximum, & rempublicam; Ecclesiasticus autem quatenus est offensiuum Dei, & impeditiuum vitæ æternæ, & quatenus adhuc durat per impœnitentiam illam, & contumaciam impediens vitam spiritualem, & æternam. Quod lex ciuilis, nec curat, nec punit, nisi in aliam proximi offensam extendatur. Quamquam hæc ad redundantiam dicuntur: cum id, de quo agimus peccatum, non sit crimen merè seculare, nec mixti fori: & ita nec punibile, secundum leges ciuiles: sed solum secundum diuinas, & ecclesiasticas.

Ad V. Quod multis videtur Achilles: mihi autem vix Therfites, respondeo, † quod l. 2. C. de rescind. vend. & c. Cum dilecti. & c. Cum causa de empt. nihil penitus obstant, Non primo lex illa 1. non enim approbat tanquam iustam, emptionem, & venditionem cum tali læsione factam: sed tolerat eo modo, quo præscriptiones cum mala fide introductas author codicis, in quo illa lex sita est tolerabat, non dando vllam actionem, vel remedium ciuile læso, imo tollendo quod alias per legem ipsam ciuilem competere poterat. Quæ est sententia Thomæ, & ferè omnium theologorum, & canonum peritorum, vt dictum extitit in fine primi præsuppositi: non tamen tollit remedium denunciationis euangelicæ, quod euangelica, & diuina lex ei tribuit, vt supradictum est: quia

quia noluit tollere, nec si maximè voluisset potuisset, arg. cap. Sunt quidam. 25. q. 1. Sicut etiam, secundum communem opinionem pro pacto nudo leges illius libri non dant vllum remedium, neque vllam actionem regulariter. l. Legem. l. In bonæ fidei. l. Petens. C. de pactis. Non tamen tollunt, nec tollere potuerunt obligationem, & remedium à lege diuina inductum iuxta ea, quæ latius annotantur in cap. 1. de pactis.

108 Minus obstant † prædicta cap. Cum dilecti. & Cum causa. de emptio. Tum, quia nihil plus saltem faciunt contra nos, quam lex illa 2. C. de rescind. vend. & ita pari facilitate, qua illa refelli possunt. Tum, quia illa duo capitula nihil statuunt de emptione, vel venditione facta precio minore iusto citra dimidium: sed de facta minore vltra dimidium, vt palam ex eorum lectione patet. Tum, quia cap. Cum dilecti. nihil noui disponit: sed solum declarat: & declarat id, quod nihil facit ad propositum scilicet iniquam esse sententiam, per quam condemnatur emptor rei minore precio vltra dimidium ad restituendam rem simpliciter: quia debet condemnari alternatiue ad hoc, vel si malit ad supplendum iustum premium. Quid te rogo habet hoc contra nos? Tum, quia imò illud cap. singulariter probat nostram conclusionem, quatenus habet illa verba: salua quæstione canonicis super deceptione, quæ generaliter permittunt remedium super deceptione, non distinguendo inter deceptionem vltra vel citra dimidium. Neque plus obstat. d. cap. Cum causa. Tum, quia non loquitur de emptione, vel venditione facta precio minore iusto citra dimidium: sed de minore vltra dimidium. Tum, quia nihil noui disponit: sed solum habet ciues illos Viteruienses, qui rem ecclesiæ emerunt minoris vltra dimidium teneri alternatiue, vel ad restituendam rem emptam, vel ad supplendum iustum premium. In quo te rogo, est hoc contra nostram conclusionem? Et ne dicas eatenus contra nos facere, quatenus innuità contrario sensu, quod si non constituisset de læsione vltra dimidium non condemnasset eos: considera primo, quod non colligitur hoc tam amplum ex illo contrario sensu: sed solum, quod non condemnasset eos in illo iudicio, in quo agebatur remedio illius. l. 2. quod non competere læso citra dimidium plane fatemur; Sed negamus eum non posse vti remedio legis naturalis, & euangelicæ. Considera secundo, quod † argumentum à contrario sensu inefficax est, cum desumitur ad probandum id, cuius contrarium est expressum in iure cap. A nobis 2. de sententia excommunic. & gloss. communiter recepta in cap. Significasti. de foro compet. At contrarium est expressum in iure in cap. 1. de emption. & in regul. locupletari non debet quis cum aliena iactura. de regul. iur. lib. 6. Imo etiam in d. cap. Cum dilecti. inducto, vt paulo ante inducebam. Considera tertio, quod licet lege humana non esset expressum contrarium: est tamen lege naturali. l. iure naturæ æquum est neminem cum aliena iactura fieri locupletio-rem. ff. de regulis iuris. Considera quarto, quod author illius decretalis, neque per somnium cogitauit tollere remedium legis euangelicæ, per eiusmodi argumentum à contrario sensu, quod aliquando quidem fortissimum est, vt ait l. 1. ff. de offic. eius cui mand. est iurisdictio. In proposito autem per omnes has considerationes fragilimum, & risu penè dignum.

110 Ad VI. Nego vsucapiones, & p̄scriptions bona fide completas non esse permissiores, quam emptiones iniquæ citra dimidium, vt diximus supra in fine primi p̄suppositi. Illæ enim non solum permittuntur ab vtroque iure: sed etiam approbantur tanquam modi, iusti, sancti, & vtilis quærendi dominium: Emptio vero iniqua citra dimidium permittitur à sola lege ciuili, permissione tantum tollerantiæ, denegando remedium ciuile taliter læso: non autem permissione approbationis, & laudationis, vt ex mente fere omnium dictum fuit in primo p̄supposito. A iure vero pontificio neutro modo permittitur, nisi quis per auarorum somnia putet constitui iura pontificia: Et licet concederemus (quod ipse nunquam faciam) etiam per iura canonica permitti huiusmodi læsionem eo modo permissionis tollerantiæ, quo permittitur iure Cæsareo. ita, scilicet, quod denegat læso remedia iuris humani, & canonici: certe nullatenus concedi potest, per ea tolli remedium legis euangelicæ. Itaque dato, quod sic læsus neque actionem, neque officium iudicis (quod pro actione solet dari) haberet, certe habebit denunciationis remedium inductum ab ipso Christo summo legislatore, indelebile per vllam puri hominis legem, siue Cæsaream, siue Canonicam.

Ad VII. Respondeo, concedendo aliquot diuitibus hoc displiciturum, & pacem aliquorum auarorum turbatum iri: dummodo vicissim fateare, quam plurimis pauperibus oppressis (quorum sanguis diuitum labris suctus in cælum clamat) placiturum: dum item fateare esse pacem bonam, & pacem malam, cum Thom. recepto. 2. Sec. quæst. 29. art. 2. ad 3. Et pacem quidem bonam, quæ cum virtutibus est, seruandam, colendam, & suspiciendam, iuxta illud Christi: pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Ioan. 14. Pacem autem, quæ cum viciis est, (quæ in nostro casu cum auaritia) violandam, & deturbandam esse, iuxta illud eiusdem Matthæi 10. Non veni mittere pacem: sed gladium.

Ad VIII. Respondeo primo negando, quod nunquam possit esse notoria huiusmodi læsio. Esset enim si quis campum notorie valentem 20. millibus, quem multi vellent emere, venderet notorie 11. millibus, protestatus se id facere, sine animo quicquam donandi. Deinde respondeo negando id, quod 112 p̄supponit argumentum, scilicet, † oportere crimen esse notorium, vt de illo iudex ecclesiasticus ad effectum, de quo agimus videlicet p̄nitentiam, cognoscere possit inter laicos. Tum, quia id nunquam inuenitur cautum. Tum, quia contrarium probatur etiam in casu ipso huius cap. Vt latius habetur supra eo notabili corol. 3. Et omnes scribentes post Innocent. hic, & Bartol. in d. Extrauag. Ad reprimendam, verb. denunciationem. & palam colligitur ex citatis per Felin. in cap. Cum sit. num. 16. de for. comp. Tum, quia non est speciale in notoriis, vt iudex ecclesiasticus possit cognoscere de his, per viam denunciationis ad effectum p̄nitendi: sed quod possit procedere etiam via recta ad effectum puniendi, vt declarat Panorm. in cap. fin. de sepul. per illum text. in 113 hoc memorabilem. qui loquitur † de homicidio: dummodo statim commisso notorio crimine non acceleret ad id ecclesiasticus, sed spectet negligentiam laici, vt limitauit Felin. in d. cap. Cum sit de for. compet. num. 16. & Stephan. de potest. eccles. super laicis casu 30. Tum enim, quia iudex laicus merito negligens dicitur

dicitur, poterit ecclesiasticus cognoscere etiam ad effectum puniendi.

Ad vltimum concedo litium viciosarum & ex auaritia, vel fraude nascentium motum nocere reipub. modo tu quoque vicissim fateare, summū in rebus bonum esse, iustitiam colere, sua cuique iura tribuere, cum Gregor. in cap. Si seculi 12. q. 2. Et expedire reipubli. criminum punitionem l. Ita vulneratus ff. ad l. Aquil. cap. vt famæ de senten. excom. & saluti animarum peccantium necessariam esse pœnitentiam cap. Firmissime 15. quæst. 1. Cum ergo lites hæ, quæ coram episcopo nostro reuerendissimo, super hoc articulo mouentur non sint viciosæ, non fraudulentæ, non filix auaritiæ: sed misericordiæ, ac pietatis, Cum per eas pauperes leuentur, eorum oppressores arceantur, animæ captiue redimantur, æqualitas sancta in commutationibus introducatur, laudandæ sunt & fouendæ, imo & qua fieri potest iuuandæ.

X. Sine epilogus noni.

Concludamus ergo primo non esse locum remedio l. 2. C. de rescindenda venditione contra huiusmodi euentes, vel vendentes cum læsione notabili, citra tamen dimidium iusti precij. Non item dari regulariter contra eos actionem, neque officium Iudicis, neque vllum aliud remedium per leges cæsareas, neque in his regnis per regias: & ideo eos non peccare in hoc peccatum vllum seculare, vel mixti fori, iuxta diffinitiones eorum supra in corol. 7. traditas: Nihilominus peccare tamen eos contra legem Dei non solum scienter ita contrahendo: sed etiam post contractum ita ignoranter factum, non reducendo illum ad æqualitatem iustam. Et ideo etiam si sint laici corripiti posse, debereque correptione fraterna: & si correpti non se emendant, denunciari ecclesiasticæ potestati: quæ, si se blande monentem non audierint, poterit per censuram ecclesiasticam eos compellere principaliter ad pœnitendum: & per consequutionem ad satisfaciendum parti læsæ, iuxta regulas denunciationis euangelicæ iudicialis, vel mixtæ. Concludamus secundo menti iuris pontificij, & sanctitati eius conuenire id, quod Panor. & Iohan. ab Anna. supra relati cum aliquot alijs putant, scilicet recta via & sine ambagibus via denunciationis euangelicæ competere officium Iudicis contra huiusmodi contractores in foro ecclesiastico: quando, & quoties nullum remedium præstat eis seculare. Concludamus & tertio tolerari quidem posse illum, qui negarit tale officium competere in tales contractores (quamuis mea sententia inique opinentur) non tamen eum, qui viam denunciationis euangelicæ omnino negaret. Quippe qui clauibus ecclesiæ derogare videretur.

114 XI. Infertur laicum, qui † contrahendo vltra dimidium dicitur proximum læsisse, obidque peccasse, ac quia non restituit in peccato perseuerare, trahi quidem posse hac ratione ad ecclesiasticum Iudicem: non tamen ita efficaciter, ac qui citra dimidium iusti precij: sed notabiliter fertur id fecisse.

Quoniam hoc posteriore casu nullatenus poterit declinare forum: priore verò sic, modo in 2. diff. supra eod. not. nu. 18. prædicto. An autem conuentus remedio d. l. 2. C. de rescin. vend. quando nolens supplere precium rem ipsam cogitur restituere, teneatur id facere cum fructibus: & an idem sit in omni
115 restitutione iure debita, & non gratiosa, tractauit † doctissimus Doctor Ema-

nuel à Costa in illo cum primis subtili, docto, & elaborato commento §. Et quid si tantum in 2. parte nu. 71. & consequen. ff. de lib. & posthu.

116 XII. Consequitur tandè † sapientissime, ac Christianissime suę reipublicę consulturum regem, & dominum nostrum, si aliqua lege, sua religione, & sapientia digna, occurrerit huic pesti tam dirę in animas diuitem, & pauperum patrimoniola sęuienti: qua lata, & à viris integris executioni mandata leuaretur ecclesiastica potestas necessitate occurrēdi ei, ne grassaretur inter laicos & laici laica potestate acrius ab hoc vicio arcerentur. A quo & omnibus aliis vtinam diuina ope adeo abhorreamus omnes tam laici, quam clerici, vt exemplo diuorum Cornelij & Cypriani (quibus hic dies facer est) malimus decies mortem corporum oppetere temporariam, quam cupiam illorum vel consentiendo animorum commereri

æternam. Amen.

INDEX

I N D E X L O C V P L E S

IN QVO RVBR. RUBRICAM.

N. Notabile, & n. nume-
rum designat.

A

 Biurare de leui, & vehemēti
 vt differunt in Rub. n. 45
 Accusator fictus est infamia
 euidētia, & tale, & tale
 illis, quoad hoc æquipollens, in
 Rub. nu. 82
 Accusatore non probante reum ab-
 solui debere legis videtur naturæ,
 in Rub. n. 55
 Actus agentium non operatur ultra
 mentem eorum, in Rub. n. 74
 Adulterio vxor perdit dotem, sed non
 eius præparatoriis quæ licet sint
 peccata mortifera, non æquantur
 illi, nu. 8. licet ex eis cum aliis cir-
 cūstantiis præsumatur illud, in
 Rub. n. 9
 Æquitas siue epitiiceia quid, & an sit cir-
 ca legem naturalem, in Rub. n. 71
 Æquitas an duplex, limitans & exten-
 dens cum nouissima quadam con-
 sideratione, in Rub. n. 72
 Æquitas siue epitiiceia, An excludat
 omnes casus, in quibus ratio legis
 deficit, licet ea in illis absque pec-
 cato seruari possit, in Rub. n. 71
 Ætas nulla sera ad discendum. N. 2. n. 2
 Augustini scholiastes multa simul ex-
 rat. N. 3. n. 164
 Author mutauit contra communem.
 N. 3. n. 21

Aloisius Lipomanus laudatus. Not. 3.
 num. 155
 Aluari pelagij error. N. 3. n. 59
 Ambrosius de Theodosij peccato co-
 gnouit. N. 7. n. 4
 Andreas Alciatus laudatus. N. 3. n. 59
 Andreas Siculus reprobatus. N. 6. n. 59
 Et sibi contrarius. n. 60
 Angelorum familiaritas quid præsa-
 giat. N. 2. n. 31
 Anima Christi omnia nouit etiã præ-
 terita, & futura. N. 2. n. 2. Et possi-
 bilia, quæ non sunt, nec erunt, nec
 fuerunt, ibidem, n. 21. Et ita omnia,
 quæ Deus, licet nõ æque perfecte,
 ibidem, nu. 21
 Anima vt finis corporis: ita spiritua-
 lia temporalium. N. 3. n. 17
 Annexum alicui non est idem, quod
 illud in specie, sed potest esse in ge-
 nere, in Rub. n. 20
 Anton. à Rosel. vnus error. N. 3. n. 65.
 Alter. n. seq.
 Appellari potest à Iudice male arbi-
 trante aliquid esse infamiam vel
 ei æquipollere, in Rub. n. 82
 Appellatur à mandato de capiēdo
 etiã post Concil. Trident. quia
 eius grauamen non est reparabile
 per diffinitiuam, in Rub. n. 83
 Astrologia non prohibita cōtra Dec.
 N. 2. n. 17

I N D E X.

- Astrologi qui fugandi. N. 2. n. 16
 Aretini sententia periculosa. N. 6. n. 68. Et male fundata, ibid. n. 69
 Argumentū à contrario nō valet, &c. N. 3. n. 122. & N. 6. n. 109.
 Argumenta octo ad probandum quod reus cogi possit respondere sine inditiis, in Rub. nu. 57
 Argumētum à requisito ad inquirendum, ad requisitū, ad torquendum, vt valet in Rub. n. 65
 Argumentū de præparatorio ad præparatū non valere simpliciter, in Rub. nu. 4. & vt potest valere. n. 7
 Aristoteles summus in omni scientia vir. N. 2. n. 7
 Ars altioris finis iudicat de fine inferioris. N. 3. n. 16
 Author huic editioni iam pridē editæ quid noue addit, in Rub. n. 1

B

- B**aldi error vnus. N. 3. n. 52. alter n. 55
 Bartoli error. N. 3. n. 49
 Bellum ex vtraq; parte pro iusto frequenter haberi, in Rub. n. 105. & sub fin.
 Benedicit qui maior benedicto. N. 3. nu. 13
 Benedictio Papæ non efficit regem lege diuina. N. 3. n. 131

C

- C**anones contrarios, non esse sacras literas. N. 3. n. 44
 Canones posse in hoc citari, licet leges nequirent. N. 3. n. 45
 Carolus Magnus & Ludouicus ius eligēdi Papā sibi cōcessum sponte renunciauerunt, in Rub. n. 70
 Carceri non facile mancipandos esse omnes præsertim honoratos, in Rub. n. 83
 Causa criminalis quare interdū vocatur pecuniaria, in Rub. n. 36
 Causa finali tota cessante cessat lex, in Rub. nu. 74
 Causa augendi vel minuendi pœnam duplex, intrinseca & extrinseca, in Rub. n. 99
 Causa probabiliter putata iusta non ieiunādi, excusat à mortali etiamsi vere non sit talis, in Rub. n. 74
 Cæsar Aug. Christi vicarius. N. 3. n. 73
 Charitate sine vera facta nil ad vitā æternam prodesse, in Rub. n. 63
 Christianismi vnitatem quorum incogitantia discindit, in Rub. n. 103
 Christi actio nostra instructio, sed non ad hoc, in Rub. n. 99
 Ciuitatum maior pars regem eligat. N. 3. n. 171
 Ciues libere ciuitatis tam subiectos, quam alios. N. 3. n. 173
 Cognitio an quod sit iustū & an peccatum lethale differunt. N. 6. n. 10
 Comes Palatinus nō legitima filium suum. N. 3. n. 35
 Commisso vno cōmitti ea, sine quibus &c. N. 3. n. 18
 Concedere, & transferre differunt. N. 3. n. 10
 Concilium Oecumenicum non conuocat Imperator. N. 3. n. 73
 Confessio delicti iniuste torti, non sufficit ad inquirendum, licet incidenter facta sufficiat, in Rub. n. 86
 Confessarij consultores & Palpones Principum in hoc sibi provideāt, in Rub. n. 70
 Confessarij quid Iudices, & eos constituentes monere debeāt, in Rub. nu. 40
 Consentit qui peccanti peccat, in Rub. n. 55
 Constitutio Ecclesiæ militantis ligat occultè delinquentem, præsertim quoad cēsuras, in Rub. n. 65. & 66 modo

- modo non sola mente id faciat. num. 67
- Consuetudo contra legem naturæ, & consequenter interrogandi sine inditiis, corruptela est, in Rubric. num. 56
- Consulere dæmones sapit hæresim quando. N. 1. n. 13
- Continuationis huius tituli ratio multiplex, sed quæ utilior, in Rubr. num. 3
- Contrahens non gratuito non seruans æquitatem peccat, N. 6. num. 55. Et contractus sic initus est iniustus. num. 56
- Contrahenti læso ultra dimidium succurrendum. N. 6. nu. 63. Nisi sciens id passus fuerit. n. 64
- Contrahens decipiens peccat: & restituere debet. N. 6. num. 70. & nu. 71. & n. 79
- Contractor tenetur corripere. No. 6. nu. 86. Et an magis quam alius. nu. 88. & 98
- Correctionis fraternæ diffinitio aptior, quam Alber. & c. N. 4. n. 1
- Correctionem fraternam iure diuino præceptam. N. 4. num. 2. & vbi multa per auth. ibid. n. 3
- Correctio fraterna quem excusat à denunciando hæretico. in Rubr. num. 93
- Corripere proximum tenetur Christianus, & denunciare si perseuerat in peccato lethali. N. 6. n. 87. & ibid. n. 96
- Corrumpi qui potest, potest & denunciari. N. 6. n. 2
- Corrumpi potest omnis Christianus tam ecclesiasticus, quam laicus: imo & infidelis. N. 6. n. 3
- Character baptismi quis, & quam necessarius ad sacramenta. Not. 6. num. 8
- Character baptismi debilior ad eximendum laicum quam ordinis. N. 6. n. 33
- Christus dominus vniuersorū etiam quatenus homo. N. 3. num. 8. Et caput omnium hominum ibidem. n. 10. Et omnium angelorum. nu. 11. Et iudex viuorum, & mortuorum contra Anto. ibi. n. 23
- Christus discreuit officia vtriusque potestatis. N. 3. n. 23
- Christus ab æterno fuit, sed non fuit ab æterno homo. N. 3. n. 69
- Christus non abstulit vllis sua regna. N. 3. nu. 63. Et est condominus eorum. ibid. n. 64
- Christus non fuit legitime subiectus Pilato. & c. N. 3. n. 71
- Christus non dedit Petro totam suam potestatem. N. 3. n. 130
- Christus monarchiam optimam instituit. N. 3. n. 135
- Christi monarchia incepit ab ipsius conceptione. N. 3. n. 9
- Christianus omnis, quatenus Christianus an sit fori ecclesiæ. N. 6. n. 5. & ibi. n. 15. & inibi. n. 18
- Christianus non solū homo: sed quidam supernaturale. N. 6. n. 7
- Christianus super eodem conueniri potest, vt ciuis, & vt Christianus. N. 6. n. 19
- Christianus cur super aliis peccatis lethalibus non permittitur conueniri, vt Christianus, & super aliis sic. N. 6. n. 20
- Christianus quando conuenitur, vt Christianus exacte. Not. 6. n. 38. Et quando non. ibid. n. 39
- Christianum conuentum, quatenus Christianum non posse iuberi occidi. N. 6. n. 26. Conuentum autem vt hominem sic. ibi. n. 29
- Christiani vtrique subsunt potestati: sed diuersimode. N. 6. n. 13
- Christianis propria non sola esse spi-

- ritualia. N. 6. n. 40
 Christiana respublica quæ vna. Not. 3. num. 170
 Clauium potestati derogat negans ecclesiam posse cogere debitorem ad soluendum cum &c. No. 6. n. 35. & ibid. n. 100
 Clemens V. in gratiam Franciæ declarauit &c. N. 3. n. 26
 Clerus cur non statuat contra leges superioris. N. 3. n. 121
 Clerici quare subiecti ecclesiasticæ iurisdictioni. N. 6. n. 6
 Clerici duplici nomine spirituales: laici Christiani vno. N. 6. n. 30
 Confessarius quomodo bellantem & bellum indicentem absoluet, in Rub. n. 104
 Creatura nulla omnia scit. N. 2. n. 1
 Credendum non esse vni etiam legali de malo tertij in Rub. n. 52
 Credentes ea quæ alij præiudicantia narrant nouas res scribentes, siue Menantes, & alij scribentes ad Verbum an peccent mortiferè. in Rub. num. 49
 Crimen, quod mere spirituale, quod mere seculare, quod mixti fori, quod non mere spirituale. N. 6. n. 42. Et vbi quis ob hæc conueniri debeat, ibid. n. 43
 Criminis non notorij ad penitentiæ cogit ecclesia. N. 6. n. 113. Notorium vero etiam laici punit, ibid. n. 11
 Crimina non semper omnino extinguuntur morte. in Rub. n. 35
 Crimen quod scit Episcopus non potest obiicere presbytero, si non potest probare. in Rub. n. 56
 Criminalis positio censetur illa, ex qua crimen cõcluditur. in Rub. n. 60
 Crimina puniri interest reipublicæ. in Rub. n. 79
 Crimine in omni atroci non potest sine infamia inquiri, in Rub. n. 91
 Criminis occulti dissimulatio vtilior quam punitio sine querela, in Rub. num. 81
 Crimen causam principalem contingens aliter quam non contingens puniri potest, in Rub. n. 86
- D
- D**enunciati etiam officiali testanti de infamia non esse credendum. in Rub. n. 95
 Denunciatio qualis ad inquirendum sufficiens. in Rub. n. 75
 Detrahit quicumque se, vel alium inordinate infamat, vel est causa vt id fiat, in Rub. n. 54
 Detrahit vt audiens detrahentem, sic Iudex sine infamia inquirens, in Rub. nu. 55
 Deus est sua ipsa & rerum omnium notitia. N. 1. n. 7
 Deus sciuit olim quod nunc nescit. N. 1. nu. 16
 Et quomodo Deus intelligit, quod Deus non intelligit. N. 1. n. 22
 Deus omnia facit, aut permittit. No. 3. num. 74
 Dei conspectum nemo fugere potest. N. 1. n. 4. nec latet eum etiam cogitans. ibid. n. 5
 Dei scientiam non augeri. N. 1. n. 8. nec variari. ibid. n. 9. & 11
 Dei scientiam parum meminit qui &c. N. 1. nu. 10
 Dei scientiam meminisse saluberrimum. not. l. n. 12
 Deum omnia nosse quadruplici iure probatur. not. l. n. 1
 Deceptio reipsa, & dolosa æquiparantur. not. 6. n. 67
 Delatio varia. not. 5. n. 3
 Deceptio citra dimidiũ non esse peccatum seculare. not. 6. n. 116
 Dæmon nunquam prodest, nisi vt obsit.

obst. not. 2. n. 31

- Dæmones prænunciant futura. not. 2. num. 25
- Denunciationem ad Euangelicam sic perueniendum. not. 5. n. 1
- Denunciationis diffinitio omnium aptissima. not. 5. n. 2
- Denunciationis multa vbi tractet author. not. 5. n. 4
- Didacus Couarru. vir doctissimus. not. 6. n. 45
- Discere decet etiam in fossa pedem habenti. not. 2. n. 4
- Discere non licet à quolibet. notab. 2. num. 13
- D. Franciscus à Nauarra laudatus. no. 5. nu. 105
- Disputatur male, An hoc sit illud, priusquam sciatur quid sit illud, in Rub. n. 22
- D. Petrus Pachecus Cardin. laudatus. not. 3. n. 102
- D. Franciscus à Mendocça laudatus. not. 3. n. 103
- D. Didacus ab Alba episcopus laudatus. not. 3. n. 104
- Dominicus Sotus vir eruditione singulari. not. 6. n. 93
- Dominium non perdi peccato mortali. not. 3. num. 59. Nec fundatur in charitate ibid. n. 60. Nec repugnat paganismo ibid. n. 61
- Don Didacus à Leyua siue Couarruias laudatus. in Rub. n. 13
- Dona Dei non omnia esse spiritua- lia, & quæ talia, in Rub. n. 26
- Dos propior vxori, quam feudum Va- fallo, in Rub. n. 10
- Dona maxima Dei, sacerdotium & imperium. not. 3. n. 28. Et valde dif- ferunt. ibid. n. 36
- Durandi sententia subtilis de Chri- stianismo; sed displicet. not. 6. nu. 16. & n. 17
- Dux sibi duce carens &c. not. 2. n. 114

E

- Ecclesia militans instar triumphan- tis. not. 6. n. 14
- Ecclesia coercionem habet. notab. 3. num. 198
- Ecclesia militans quæ instar trium- phantis. not. 3. n. 13
- Ecclesiæ monarchiam non impedit susceptio multorum à Deo imme- diata. not. 3. n. 136
- Ecclesia semper vna fuit, sed nō vnus eius summus sacerdos. notab. 3. num. 140
- Ecclesia compellit restituere decepto- rem citra dimidium iusti pretij. no- tab. 6. num. 46. & ibidem num. 80. & fraudem, & dolum odit &c. ibi- dem n. 23
- Ecclesiasticus an cognoscat de quoli- bet Christiano, quatenus Christia- nus est. not. 6. n. 9
- Ecclesiasticæ iurisdictionis nō est in- capax laicus iure diuino, contra Almaynum. not. 3. n. 145
- Ecclesiasticæ ac laicæ potestatis sub- tilis differentia. not. 3. n. 140
- Ecclesiæ subest quod tantum vno no- mine est spirituale. not. 6. n. 31
- Ecclesiasticus cognoscit de omni pec- cato mortali cuiuslibet Christia- ni etiam laici &c. not. 6. num. 1. & ibid. n. 81
- Emanuelis doctissimi commenta lau- data. not. 6. n. 115
- Emerere carius an sit donare. no. 6. n. 62
- Emēs minore precio aliquid non gra- uito &c. not. 6. n. 51
- Emens minoris iusto 4. casibus pec- cat 5. non. not. 6. n. 61
- Emens vilius scienter peccat. not. 6. n. 65. vel si scientia superueniat. ibi- dem. num. 66. contra Arretinum & Anton. Burgen. ibidem num. 69. & num. 110

Emèn

- Ementem vilius tam citra, quam ultra dimidium conveniri coram ecclesiastico; Sed efficacius qui citra, quam qui ultra. N. 6. n. 114
- Ementi decepto an detur officium iudicis. N. 6. n. 91
- Emprio minore precio, quam par est, peccatum, nunc lethale, nunc veniale. N. 6. n. 57
- Episcopo simul & domino venationes, & similia non licent. Nota. 6. num. 28
- Errores manifesti utriusque partis. N. 6. n. 40
- Excipi an possit contra convenientem in foro ecclesiastico de peccato, etiam sub ratione peccati. N. 6. nu. 22. Et quando id habet locum. ibid. n. 82
- Extravag. Vnam sanctam octo modis inducta pro communi. Not. 3. num. 19
- F**
- F**aciat nemo aliis, quod sibi fieri non vult. N. 6. nu. 48
- Famæ non creditur etiam semiplenæ in criminalibus. in Rub. n. 52
- Famæ conservatio utilior Reipublicæ, quam punitio criminis secreti. in Rub. nu. 56
- Fides siue credulitas quid. in Rubric. num. 43
- Fides siue credulitas vna certior alia, in Rub. n. 50
- Fidei siue credulitati alicui inest virtualiter, licet nõ actualiter aliqua hæsitatio. in Rub. n. 50
- Finis utriusque iuris diversus. Not. 3. nu. 90. Saltem immediatus. n. 91
- Finis consideratio cuius, eius & medij. N. 6. n. 114
- Fornicationis prohibendæ rota ratio non cessat bona prolis educatio-
ne. in Rub. n. 76
- Futura nec homo nec angelus in se novit. Not. 2. n. 9. Neque cogitatus. nu. 10. Si nolit cogitans. n. 11
- Fratrum minorum templa cur præ se ferre debeant paupertatem. Not. 2. num. 2
- Frustra petit, quæ quis intus habet. N. 1. num. 13
- H**
- H**æresis quid, & hæretici. Not. 3. num. 41
- Hæreticum non esse, No. 3. neque eius contrarium. N. 3. n. 43
- Hæreticum esse contrarium. No. 6. sic declarati. N. 6. n. 33, & n. 101
- Hæreticus mente tantum non est excommunicatus. in Rub. n. 67
- Hæresum causas omnino spirituales traxisse ad prætoria profana parum profuisse videtur, in Rubric. num. 69
- Hæreseos in crimine inquirit specialiter sine accusatore etiam ficto, non tamen sine aliqua suspicione. in Rub. n. 93
- Henricus de Mærendæl Authori gratus & commodus moritur. in Rub. num. 97
- Hieronymus Balbus nonnullis tribuit aliena. N. 3. n. 20
- Historiæ sacræ omnino creditur, aliis non nisi &c. in Rub. n. 52
- Homicidij voluntarij cuius irregularitas indispensabilis. in Rubric. num. 109
- I**
- I**mperij ortus quando. N. 3. n. 7
- I**mperium laicum totius orbis non vnum. N. 3. n. 158
- Imperia quatuor quæ celebriora & per

- per violentiam cepisse. N. 3. n. 157
 Imperator quid iuste tener, & quid iuste amisit. N. 3. n. 165
 Indicia qualia ad interrogandū reum requisita, in Rub. n. 58
 Inditium facit vnus testis deponens de crimine, sed non de inditiis, in Rub. n. 58
 Inditium inordinatum esse iniustum licet alias esset æquū, in Rub. n. 77
 Indicia ob iudicialia qua ratione inquiri potest, in Rub. n. 96
 Inditium de occultis plus vetatur eo quòd sunt occulta peccata, quam quod sunt occulti peccatores, in Rub. n. 61
 Infamans tenetur se infamare, si alias non posset famam restituere, in Rub. n. 61
 Infamia vel suspicio quanta esse debeat, Iudex arbitratur, in Rub. n. 82
 Infamiae causam præbens infamare censetur & peccat, in Rub. n. 77
 Infamia qualis ad interrogandum reum requiratur, in Rub. n. 58
 Infamia orta post capturam non sufficit licet antea nata non amittat vim probandi, in Rub. n. 91
 Iohannes Fachinettus de Nuce præsul laudatus, in Rub. n. 108.
 Inquiri non poterat sine infamia de crimine læsæ maiestatis ante extrauagan. Ad reprimendum, in Rub. n. 84
 Inquisitio, quæ fit super electo postulato, vel præsentato ad ordines, vel beneficium non est exceptio regulæ de non condemnando sine accusatore, nec generalis inquisitio, nec vlla inquisitio quæ fit ad vtilitatem priuatam, & miserabilium personarum, vel priorū operum, nec vlla inquisitio facta ex officio, in Rub. n. 85
 Inquiri potest ad impedienda crimina sine accusatore etiam ficto, in Rub. n. 92
 Inquiri potest sine infamia etiam, in crimine læsæ maiestatis humanæ, in Rub. n. 94
 Inquiritur quomodo ob suspicionem iuris habitam pro infamia ad inquirendum, in Rub. n. 96
 Inquisitio ob quam delicti confessio nem fieri possit, in Rub. n. 86
 Inquiri potest specialiter super crimine occulto per generalē inquisitionem detecto in Rub. n. 87. nisi inquirens sic protestetur, in Rub. n. 88
 Inquirenti generaliter occulta non debent reuelari, sed reuelata etiā si reuelator in eo peccauit, tenetur ea castigare, in Rub. n. 87
 Inquisitio specialis criminis occulti non permittitur ob solā eius atrocitatem, nec requirit partiū præiudicium, in Rub. n. 88
 Inquisitio criminalis fit de crimine manifesto criminosis occulti, sed generalis de ipso criminoso, in Rub. n. 88
 Inquirēdi nouum casum potest inducere monarcha iusta de causa, & non sine illa, in Rub. n. 89
 Inquisitionis cōmissio etiam à Principe simpliciter facta non tollit necessitatem infamiae, vel alicuius ei æquipollentis, in Rub. n. 90
 Inquisitionis cōmissio, An motu proprio, an aliter fiat, nil quoad hoc referre, in Rub. n. 90
 Inquisiturus specialiter priusquā procedat de infamia, vel alio ei æquipollenti debet se informare, alioquin peccat mortifere corā Deo, licet processus ob socordiam inquisiti nil opponentis valeat in foro externo, in Rub. n. 91
 Inquiri non potest etiam cōtra regu-

- lares sine infamia vel alio ei æquipo-
llenti, in Rub. n. 91
- Inquirere non potest Iudex eo solo
quod non præsumatur calūniari,
in Rub. n. 91
- Inquisitionis à vera doctrina multos
in Theoria & Praxi aberrare, in
Rub. n. 7
- Inquisitio regulariter utroque iure
prohibita, & eisdem casibus utro-
que permiffa, in Rub. n. 79
- Intellectus l. Ex hoc iure ff. de iusti. &
iure. N. 3. n. 65
- Intellectus regul. Cui licet lib. 6. N. 3.
nu. 110
- Intellectus cap. 1. 21. dist. N. 3. nu. 116. Et
aliorum. 118
- Intellectus illius: Per me reges & c. Et
omnis potestas à Deo est. N. 3. n. 149
- Intellectus c. In apibus. 7. q. 1. Not. 3.
num. 160
- Intellectus l. De precatio, ff. ad l.
Rhod. de iactu. N. 3. n. 191
- Intellectus c. 2. Daniel. citati per Bart.
Not. 3. n. 163
- Intellectus regul. idē non esse diuerso
iure & c. N. 6. n. 25
- Intellectus c. Quicumque & ratio c.
Quicumque & c. Volumus II. q. 1.
Not. 6. n. 41
- Intellectus l. in causæ. §. 1. ff. de minor.
& similibus. N. 6. n. 58
- Intellectus cap. cum dilecti & c. cum
causa de emptio. Not. 6. nu. 108. &
num. 109
- Interrogare ut discas, & ut alius di-
scat & c. N. 1. n. 18
- Interrogans non videtur fateri, nisi
& c. Not. 1. n. 141
- Interrogatio an debet præcedere in-
quisitionem contra Angelum, in
Rub. nu. 61
- Intellectus §. debet cap. qualiter &
quando 2. de accusat. in Rub. nu. 61
- Interrogari non potest quis de alio
crimine, eo quod de alio sit infamatus,
nec confessus nisi illud sit
inditium alterius, in Rub. n. 64
- Interrogari quare potest reus in no-
toriis & famosis, in Rub. nu. 58
- Interrogari cur debet reus ante infamiam
seu inditium, duplex ratio,
in Rub. nu. 59
- Intellectus illius nolite iudicare, in
Rub. nu. 42
- Intellectus triplex c. quidam. 1. q. 1. in
Rub. nu. 61
- Intellectus §. A barbaris l. non omnis
ff. de re milit. in Rub. n. 64
- Intellectus c. per tuas, de Simonia, in
Rub. nu. 35
- Intellectus l. vbicunque ff. de interrog.
action. in Rub. n. 57
- Irregularitate de nata ex homicidio
quædam pulchra, in Rub. n. 107
- Iudicium præcedit cognitio. N. 2. n. 23
- Iudicium inquisitionis proprie dicitur
Iudicium, & quodlibet aliud
etiam ante litem contestatam, in
Rub. nu. 16
- Iudicium est duplex, ordinarium, &
extraordinarium, quorum utrum-
que hætenus non diffinitum sic
diffiniri potest, in Rub. n. 17
- Iudicium inquisitionis absolute ex-
traordinarium, secundum quid or-
dinarium, in Rub. n. 18
- Iudiciorū aliud spirituale, aliud tem-
porale, & utriusque definitio, in
Rub. nu. 19
- Iudiciorum aliud criminale, aliud ci-
uile, aliud mixtum, & omnium de-
finitio, in Rub. n. 31. & 34
- Iudicium ad remouendum quem ab
officio, criminale est, non obstat
c. per tuas. de Simon. in Rub. n. 32
- Iudicialis strepitus aliquantula celestium
memoria saluatur, in Rub. nu. 2
- Iudex præparatorij quando fit Iudex
causæ præparatæ, in Rub. nu. 11

I N D E X.

- Iudices inquirentes specialiter cōtra aliquem absque preuia infamia, vel alio ei æquipollenti grauiter peccare, in Rub.n.77
- Iudiciū originaliter significat actum quo Iudex ius dicit, & alia figurate, in Rub.n.39
- Iudicium plus pertinet ad virtutē iustitiæ quam prudētia, in Rub.n.40
- Iustitia est virtus & habitus ex actibus ius reddendi vel reddere volendi frequentatis ingenitus, in Rub.nu.40
- Iudices qui dāt vel cōfirmant, quas in eis virtutes requirant, in Rub.n.41
- Iudicare non licere hæresis Valdensium, in Rub.n.42
- Iudex iudicans in mortali qui mortaliter peccat, & qui venialiter, in Rub.nu.43
- Iudex potest ex causa iuste augere vel leuare pœnam, sed non alias, in Rub.nu.99
- Iudex ex officio potest procedere in omnibus, quæ ad utilitatē publicam pertinent, in Rub.n.79
- Iudices rogātium pro reis absoluēdis multos peccare, in Rub.n.101
- Iudex est iustitia animata de causa aliorum duorum cognoscens, in Rub.nu.80
- Iudicare aliqua esse iusta ea ratione præcipua quod expediant multorum causa malorum, in Rub.n.102
- Iudicaturus iuste deliberet prius an liceat & deceat quam expediat, in Rub.nu.101
- Iustitiam qui facit omnis honorādus, quia Deo acceptus, in Rub.n.103
- Iudicium significat quindecim, sed nullum eorum originario significato, in Rub.nu.14
- Iudiciū pro discussione, siue processu iudiciali diffinitur sic paulo cautius, in Rub.n.15
- Indicia extraiudicialia non sufficiunt ad inquirendum, in Rub.n.78
- Iurisdictionē circa vsurpationem varios varie peccare, & raros pœnitere, rariore cōfiteri, & restituere, & nonnullos cēsuras Bullæ cœnæ incurrere, in Rub.n.69
- Iudicium vt vsurpans peccat, ita & pars id procurans, in Rub.n.68
- Iudiciorum aliud competens, aliud vsurpatum, & quid vtrunque, in Rub.nu.68
- Iudices laici olim sententias episcoporum suis præferebāt, nunc contra suas solas laudant, in Rub.n.69.
- Iudiciorū aliud iustū, aliud iniustum & vtriusq; definitio, in Rub.nu.71
- Iudiciū pro actu iudicādi quintuplex sciētia &c. prima 4. incōpatibilia, s. aliis compatibile, in Rub.n.43
- Iudiciū circa omne genus potest peccati & mereri, in Rub.n.44
- Iudicium de re à Iudicio de persona sic differt, in Rub.n.44
- Iudicem qui ex suspitione condēnat, peccare mortaliter, quomodo intelligendum quoad interlocutorias, præsertim capturæ, torturæ, &c. in Rub.n.51
- Iudices cogētes respondere reos per torturam, vel iuramētum, vel sine illis absque præiis & sufficientibus in id iudiciis grauiter peccare, in Rub.n.53
- Iuramēti ratione quādo quis nouum sortitur forum, in Rub.n.12
- Iustitiæ commutatiuæ fundamentum quod N.6.n.46
- Iustitia generaliter sumpta est genus, ad iustitiam stricte pro bono & æquo sumptam, in Rub.n.71
- Ius patronatus est spirituale & annexum spirituali, in Rub.n.20
- Iustitiæ virtus clarissima, cōtra quam sic peccatur. N.6.n.53

Iustum bellum quod requirat, & iniusta ut differunt, in Rub. n. 105

L

Lege naturali, & diuina tenetur quis regulariter sua scelera cætere, in Rub. n. 53

Lege naturali diuina & humana à scandalizando prohibemur, in Rub. nu. 54

Lege naturali diuina & humana à detraendo prohibemur, in Rub. n. 54

Lege naturali & diuina fit cuique facultas se defendendi etiam ciuilitè & negandi arma contra se, in Rub. nu. 55

Lege naturali fortiori cedit minus fortis, & cõsequenter legi de conseruanda vita, lex de seruanda fama, in Rub. n. 92

Lege contra naturalem & diuinã est damnare sine accusatore vero vel ficto, in Rub. n. 80. & melius. n. 82.

Legem naturalẽ & diuinam de non infamando, vel de non scandalizando nemo potest tollere, nec princeps vllus sine iusta causa minuere, vel limitare, in Rub. n. 81

Legi naturali & diuinæ vtrumque ius æque subiicitur, in Rub. n. 18

Legem implet qui mentẽ eius seruat, & infringit, qui ea omiffa verba illius seruat, in Rub. n. 75

Lex naturalis immutabilis, in Rub. nu. 84. limitari tamẽ potest ex iusta causa nu. 89

Lex iuxta limites suæ rationis etiam coniecturæ limitanda est, in Rub. num. 75.

Lex iustitiæ obligat restituere, non lex charitatis &c. in Rub. n. 105

Librum fabulosum legere quibus vetitum. Not. 2. n. 14. & n. 15

Ludouicus Sanctus Rex Francorum

potestatem super spiritualibus sibi à Papa datam respuit, in Rub. n. 70
Ludouicus legem tulit contra dicentes. &c. N. 3. n. 29

Lusitaniæ, & Franciæ regna supernaturaliter approbata, N. 3. n. 152

Lusitano paret India, quæ non paruit Romano. N. 3. n. 128

Lusitania belli, pacisque artibus florentissima, N. 3. n. 168

M

Matrimonium, ut sacramentum, post Christum cœpit. Not. 3. num. 93

Matrimonia quæ non valent & sponsalia sic hodie, in Rub. n. 5

Marcus Varro incredibilis lector, & scriptor. N. 2. n. 8

Menendus de Saa Conimbricens. laudatus, N. 3. n. 105

Miles iuste pugnans quem iuste pugnans occidere potest, in Rub. num. 107

Milites prohibiti emere prædia, vbi militant, possunt emere domos, in Rub. n. 72

Milites quos excusat ignorantia iniustitiæ belli, in Rub. n. 106

Miseriordia altera iusta, altera iniusta, in Rub. n. 99

Monarchiam præstare Aristocratia, & democratia. N. 3. n. 174

Moses habuit vtranque potestatem summam. N. 3. n. 78

Moses Aharoni commisit sacra. N. 3. num. 39

N

Natura naturans Deus. N. 1. n. 3
Naturali iure vetatur, & permittitur quandoque homicidium N. 3. n. 113

Natura

Naturalem prouidentiam non tollit
Imperatoris lex. N. 3. n. 115
Nauarri, & Legionēses Hispanorum
primi sibi fecerūt reges, post illam
cladem Sarracenicam. N. 3. n. 117
Negligētia conseruādi bona ecclesie
peccatum lethale. N. 3. n. 22
Nimbrot primus rex post diluuiū an
Tyrannus. N. 3. n. 154
Noscere facies aliquando, noscere
dicitur. N. 2. n. 24
Noua quæ reprobanda, & quæ non.
N. 6. nu. 104
Noua ratio, cur c. Raynucius, & cap.
Raynaldus, ligent etiam laicos.
N. 3. nu. 133
Noua ratio, cur Papa potuit trāsferre
imperium. N. 3. n. 137
Noua ratio cur nequeant esse duo
Papæ, & duo imperatores sic. N. 3.
num. 140
Nouus intellectus Extrauag. Vnam
sanctam, de maiori. N. 3. n. 139

O

Obediēdum magis deo quam ho-
mini, in Rub. n. 59
Occidens voluntariē iustē non fit ir-
regularis indispensabilis, in Rub.
num. 110
Occultum per se quod est mentale,
tantum differt in hoc, ab occulto
per accidens, in Rub. n. 67
Opinio siue suspicio quid, in Rub.
num. 43
Orari quid debeat in hoctes, in Rub.
num. 105
Orbis Romanus quis. N. 3. n. 162

P

Pantalionis doctrina declarata. N.
6. nu. 98
Papa iudicat subditos imperij 149. in

casibus remissive. N. 3. n. 2
Papa transtulit imperium, super quo
multa potest. N. 3. nu. 3. Et deponit
reges nu. 5
Papa soli, & imperator Lunæ similis.
N. 2. nu. 4
Papa successor Petri, & Vicarius
Christi &c. N. 3. n. 12
Papa urbis Romę summam ex dona-
tione habet. N. 3. n. 24
Papa à quibus abstinere debet, secun-
dum Petrum. N. 3. n. 37
Papa an erret in his, quæ sunt fidei.
N. 3. nu. 46
Papa inferior cognoscit de causa ec-
clesie suæ. N. 3. n. 48
Papa est maior Imperatore simplici-
ter contra Bald. N. 3. n. 56. Licet hic
minor illo quoad quid nu. 57. Et
ideo prescribendus nu. 66
Papa nulli se potest subdere iudican-
dum. N. 3. n. 75
Papa potest reges deponere, vel de-
ponentibus consentire, nu. 100. Et
cur vacans imperiū regere, nu. 107.
Et cur Fredericum deposuit. n. 109
Papa potest quędam maxima, & non
quędam minima. N. 5. n. 109
Papa cur potuit imperium trāsferre.
N. 3. nu. 124. Et coronat Imperato-
rem potestate non diuinitus: sed
humanitus accepta. N. 3. n. 129. Et à
Deo accipit potestatem etiā hodie,
licet mediante electione ecclesie,
secundum Romanos. N. 3. nu. 148
Papæ Iohannis humilitas in epistola.
N. 3. nu. 27
Papæ licet de sua propria causa co-
gnoscere. N. 3. nu. 47
Paulus uisit Hispanias. N. 1. nu. 3
Pax duplex, bona & mala. Notab. 6.
num. III
Pax christianismo ob quæ peccata
parui habita forte negatur, in Rub.
num. 103

- Peccatum lethale quatenus tale spirituale quiddam. N. 6. n. 21
- Peccatū multiplicis fori vide crimen. Et vbi quis.
- Peccatum fere idem detinere & accipere aliena. N. 6. n. 76
- Peccato etiam de non notorio laici cognoscit ecclesia. N. 6. n. 37
- Paccator in vno defleat, quod factus est omnium reus, vt intelligēdum, in Rub. n. 63
- Peccata suos authores teneant, in Rub. nu. 64
- Peccare lethaliter qui contrahendo grauiter decipit proximum etiam citra dimidiū iusti precij. N. 6. n. 47 & ibidem n. 85. Et peccata deo abscondita. N. 6. n. 15
- Pertinax quis. N. 3. n. 42
- Philippus pulcher in Bonifacium indignatus. N. 3. n. 30
- Pœna criminalis quare interdum vocatur Ciuilis, in Rub. n. 37
- Pœna pecuniaria legalis vel conuenionalis cui applicanda, in Rub. num. 28
- Positioni non respondens quis censetur eam fateri, in Rub. n. 56
- Potestas laica summa non est penes Papam. N. 3. n. 1
- Potestas ecclesiastica non repugnat laicæ. N. 3. n. 77
- Potestas, officium, & potentia an differant, vt ait Bald. &c. N. 3. n. 80
- Potestas ecclesiæ quæ nunc est, non fuit &c. N. 3. n. 92
- Potestas ecclesiastica quatenus tãgit temporalia. N. 3. n. 96
- Potestas ecclesiastica, & laica contrario modo progressa. Notab. 3. num. 94
- Potestas laica non fuit vna instituta toti orbi, sicuti vna ecclesiastica. N. 3. nu. 118
- Potestas ecclesiæ, & laica cur sol & luna. N. 3. n. 125
- Potestas ecclesiastica nec gratiana, & minus prædestinationem requirit. N. 3. n. 142. Imo neque fidem n. 143. Licet char acterem baptismalem sic nu. 144
- Potestas laica non definit esse data immediate à Deo, quod sit debita lege naturæ contra Alm. Notab. 3. num. 146
- Potestas laica immediate à Deo data communitati, non regibus. Not. 3. num. 147
- Potestas ecclesiastica coniuncta seculari an occidere possit. Not. 6. num. 27
- Potestatis ecclesiæ diffinitio perfecta. N. 3. nu. 81. quæ probatur nu. 82. Et quadruplex est n. 83. Et cui sit data principalius, ecclesiæ, an Petro num. 84
- Potestatis laicæ diffinitio. N. 3. nu. 85. Quæ necessaria cõmunitati n. 86. vt probatur nu. 113
- Potestatis ecclesiæ in laicos capita resoluta. N. 3. n. 122
- Potestati nulli subiici dicere insanū. N. 3. n. 141
- Potestatem laicam nulla cõmunitas à se abdicat. N. 1. n. 110
- Præceptum de non furando omnem damnificationē cõtinet. N. 6. n. 23
- Præceptum de restituendo affirmatiuum est, negatiuum nu. 78
- Præcepta decalogi etiam monarchas ligant, in Rub. n. 78
- Princeps cur nequit pro libito remittere pœnam vt Deus ipse, in Rub. num. 100
- Principe inferior non potest etiam cum causa limitare legem naturalem, in Rub. n. 90
- Principi committēti inquisitionē, & asserenti sibi constare de infamia, an sit credendum, in Rub. n. 90

Prodendi sua mala occulta ab onere,
lege naturali, diuina & humana li-
ber est quilibet. in Rub. nu. 53
Prophetas habet demon. Not. 2. num.
26. Et qui distet à Dei. num. 27. Et
quos cogitatus sciat. nu. 28

Q

Qvæstio an hoc sit peccatum spi-
rituale, vt an spirituale iura-
mentum. N. 6. n. 11. & 105

R

Ratio multatum conclusionum
profundarum & nouarum.
N. 6. n. 44
Ratio cap. Quæcunque & cap. Volun-
tas II. quæst. I. N. 6. n. 11
Ratio legis, mens & anima eius, in
Rub. nu. 53
Ratio tota legislatoris est tota causa
finalis legis, in Rub. n. 74
Rationes gubernandi optimæ quæ.
N. 3. n. 15
Rex primus post Noam an tyrannus.
N. 3. n. 156
Rex noster quia lege reipublicæ pro-
futura. N. 6. n. 116
Rex quatenus potest liberare suum
regnum. N. 3. nu. 172
Reges nostri rarissima exemplaria
regum. N. 3. n. 175
Regem vnum an maior pars Christia-
norum eligat. N. 3. n. 69
Regem vnum an maior pars orbis ef-
ficiat. N. 3. n. 168
Reges Hispani, & Galli subiacerunt
imperio. N. 3. n. 6
Reges Hispaniæ exempti ab imperio
&c. N. 3. n. 31
Reges Hebræorum à Deo, non à sa-
cerdotibus. N. 3. nu. 132

Reges Hebræorum non suberant sa-
cerdotibus in prophanis. Notab. 3.
num. 33

Reges olim præfuerunt sacerdotibus
in causis sæculi, & ab eis vocaban-
tur domini. N. 3. n. 34

Reges an propter regna, vel econtra-
rio. N. 3. n. 101

Reges Hispaniæ qua ratione exem-
pti. N. 3. n. 116

Reges minus subiici Papæ quam Im-
peratores. N. 3. n. 117

Reges suâ potestatem capere à Deo,
N. 3. n. 50. & quomodo. n. 152

Reges singulis an singularum tan-
tum ciuitatum esse debeant. Not. 3.
num. 153

Regum Hebræorum vnctiones, an
& quomodo reges fecere. Not. 3.
num. 150

Regibus assistentibus duo memora-
bilia. N. 6. n. 36

Regiam potestatem esse contra ius
naturæ qui dicit insanit. N. 3. n. 148.
Et qui idem ait de regnis & regia
dignitate. n. 150

Regna multarum ciuitatum iusta. N.
3. num. 153

Regna violenter incepta quo modo
iusta. N. 3. n. 156

Regna varia quando inceperunt. N.
3. n. 159

Regulæ standum donec probetur ex-
ceptio. in Rub. n. 61

Religiosum contra infamantem vel
confessum de vno crimine inqui-
rens Prælati de alio cuius non
est infamatus grauitet peccat. in
Rub. n. 61

Remedium contra vfucapientem ma-
la fide lex non dat. N. 6. n. 83

Rescriptum in dubio ita interpretan-
dum vt consonet iuri communi,
etiam transferendo clausulas. in

- Rub.n.90
 Rex quos debet consulere in bello
 indicendo.in Rub.nu.106
 Restituere debens, & id non faciens
 statim peccat nouè: & perseverat
 in antiquo. N.6.n.74.& ibid.n.78.
 Licet nō habeat voluntatem non
 restituendi.ibid.n.75
 Roncisualis insignis.N.3.n.105
 Romulus discreuit sacra prophanis.
 N.3.n.38
 Roma cum multis terris iuste ab im-
 perio exempta.N.3.n.166
- S
- S**acramentalia & beneficia, qua ra-
 tione sunt spiritualia, eadem est
 & ius patronatus.in Rub.n.27
 Sacra non omnia spiritualia. in Rub.
 num.29
 Scientia Dei non ponit necessitatem
 futurorum.N.1.n.6
 Scientia vna certior alia. in Rubric.
 num.50
 Scientia quid.in Rub.n.43
 Scit Christus vt homo, & vt Deus. N.
 1.num.21
 Sit nemo an sit amore, vel odio di-
 gnus.N.1.n.5
 Scrupulus quid.in Rub.nu.43
 Spiritus multa significat, & ideo spi-
 ritualia multigena.in Rub.n.24
 Spirituale diffinire nō facile, sed dif-
 finitur sic quoad propositum. in
 Rub.nu.25
 Spiritualia quædam aliis spiritualibus
 spiritualiora, & ideo aliis alia an-
 nexa.in Rub.n.28
 Spiritualibus cur dicantur annexa be-
 neficia & ius patronatus. in Rub.
 num.30
 Superior peccans in loco inferioris
 non subest illi.N.2.n.72
 Suspicio frequentius de malo, sed fre-
 quenter etiam de bono habetur.
 in Rub.n.44
 Suspicio leuis, grauis, & vehemens
 datur.in Rub.n.45
 Suspiciari malè de altero sine vlla cau-
 sa, vel grauius, quam ea requirit,
 peccatum.in Rub.n.46
 Suspiciatium triplex genus hominum
 peccare.in Rub.n.46
 Suspiciendi cur sint senes. in Rubric.
 num.46
 Suspicio qualis potest à Iudice haberi
 pro infamia ad inquirendum. in
 Rub.n.96
 Suspicio sola cur peccatum. in Rubr.
 num.46
 Suspicio, siue opinio vna maior & ve-
 hementior alia.in Rub.n.50
 Suspicio non omnis mala, nec omnis
 mala mortifera.in Rub.n.47
 Suspicio nulla de malo, qua non fir-
 miter creditur, est mortifera, nisi
 aliud notabile malum efficiat, &
 quanta firmitas in id requiratur.
 in Rub.n.48
 Scire more humano, & scire more di-
 uino.N.1.n.17
 Scire & approbare, & scire tantum.
 N.1.n.19
 Scire secundum præsentem iustitiam,
 & scire secundum æternam. Not.
 1.num.20
 Sciri potest quæ inclinari ad malum,
 non tamen &c.N.2.n.19
- T
- T**homæ doctrina à quo probata.
 Not.1.n.49. Et quousque ibi-
 dem n.41
 Thomæ Aquinatis Corpus Tholosæ.
 N.3.nu.45
 Tortura quædam est iuramentum, &
 à neutro incipiendum. in Rubric.
 num.56

I N D E X.

Virtutis non cuiuslibet actus necessarius. in Rub. n. 76

Virtutis remedio recedens scienter peccat, not. 6. n. 52

Vita hominis militia, qui eius duces. not. 2. n. 29.

Vocem habens & non contradicens consentit. in Rub. nu. 106

Vtilitas pro duobus inducta alterum non grauet. not. 6. n. 50

Vsurarius laicus compellitur ab ecclesiastico ad poenitendum. not. 6. num. 84.

Vsura non tam latè saepeque regnauit, ac vitium mercandi vilius, & carius. not. 6. n. 102

X

Xristophorus à Capite fontium Generalis minorum Laudatus. in Rub. num. 110

F I N I S.

EPIGRAMMATA

PRIDEM IN PRIMA EDI-
TIONE CONYMBRICÆ

ADIECTA.

Iacobi Teuij I. C. eloquentissimi ad
Authorem Carmen.

*Ens, lingua, ingenium, Natura dona parētis
Sint licet, artificis munere cuncta nitent,
Pura quidem, & minimis mens candida sor-
dibus ut sit*

Natura, arte eadem purior esse potest.

*Lingua itidem sonitum præbet natura suauem,
Suauior ut fiat, postulat artis opem.*

*Quis neget ingenium nostra magis arte iuuari,
Ut solet assiduo vomere cultus ager?*

*Hæc data diuino tria sunt tibi munere dona,
Mens pia, & ingenij lumen, & oris opes.*

*Purius illa tamen studijs exculta nitescunt,
Et rude si quid erat, sedulus arte dolas.*

*Sydera ceu claro debent sua lumina Phæbo,
Sic sua virtutum lumina terra tibi.*

*Sermo fluit facilis sapienti è pectore manans,
In sene doctiloquo Nestore qualis erat.*

*Testis erit lingua, & mentis latissimus orbis:
At quale ingenium sit tibi scripta docent.*

GEOR

GEORGII BVCHANANI IN
INSIGNI BONARVM AR-
TIVM COLLEGIO
1637

Apud Inclytam Conymbricam professoris Primarij Aliud.

Ac te animi Venerande senex, qui pectore sancto
Abdita secreti referas penetralia iuris:
Et veras recludis opes: vitiique rebellis
Sapè renascentem refecas rationibus herbam.
Non tu Dictæo mendacia callidus antro
Authoremque Iouem fingis, lucoue Capeno
Auiæ nocturnæ simulas commercia nymphæ:
Nec tripodas Phœbi mentita oracula fundis:
Sed liquida veri puris de fontibus vnda
Pectora nostra rigas: moresque in praua fluentes
Corrigis: & iustis legum compescis habenis,
Spes nimias: animosque feros moderamine flectis.
Pontifices tu purpureos, dominumque potentis
Ausoniæ, ducesque doces discrimine certo
Nosse modum iuris, flexuque obliqua dolofo
Exigis ad Canones interpretes commodus æquos.
Ergo velut dubiis Phœbea oracula rebus,
Aut libycas sortes, aut Dodonæa petebant
Templa inopes veri, trepidoque instante tumultu:
Sic cum perplexis mentes ambagibus error
Implicat, & iuris sinuoso tramite fallit
Semita, tu dubios regis, errantesque reducis:
Confirmas trepidos, reuocasque in cæca ruentes,
Et mala ne serpant rabiosæ semina litis,
Ante caues: & iustitiæ præceptor inermis
Aurea compositis instauras secula bellis.

GEORGE B. CHANNING

THE

THE

18

The first part of the book is devoted to a general history of the United States, from the discovery of the continent to the present time. The author traces the progress of the American people from their first settlement on the Atlantic coast to their present position as a free and independent nation. He discusses the various causes which have led to the growth and development of the country, and the influence of the different governments which have succeeded one another in its history.

The second part of the book is devoted to a detailed description of the physical features of the United States, including the mountains, rivers, and climate. The author also discusses the various resources of the country, and the progress of agriculture, commerce, and industry.

The third part of the book is devoted to a description of the political and social condition of the United States. The author discusses the various forms of government which have been adopted by the different states, and the influence of the federal government on the whole. He also discusses the various social and political reforms which have taken place in the country, and the progress of education and science.

The fourth part of the book is devoted to a description of the various tribes and nations which inhabit the United States. The author discusses the different languages, customs, and religions of these tribes, and the progress of civilization among them.

The fifth part of the book is devoted to a description of the various islands and territories which are under the control of the United States. The author discusses the different governments which have been established in these islands, and the progress of civilization among them.

18

N - 24322

A P O L O G I A

LIBRI DE REDITIBVS

ECCLESIASTICIS,

A Martino ab Azpilcueta

Doct. Nauarro,

(1642)

*Super c. ultimo XVI. q. I. sermone primùm Hispano compositi, &
ab eodem postea latinitate donati: aduersus N.
in nonnullis ei contradicentem.*

Eodem Doctore Martino ab Azpilcueta autore.

AD PIVM V. PONT. OPT. MAX.

Cui nunc accessit eiusdem Apologiae
Propugnaculum.

LUGDUNI,

Apud Gulielmum Rouillium, sub scuto Veneto.

M. D. LXXV.

Cum privilegiis & licentia Superiorum.

A T O L O G I A

LIBRARI DE REGIIA

EGOLESTICIS

A. M. 1711

...

...

...

...

...

...

...

...

...

GREGORIVS PP. XIII.

O T V proprio, &c. Dilecto filio Martino ab Azpilcueta Doct. Nauarro Cathedra primæ functionis sacrorum Canonum inclita Vniuersitatis Conymbri- cen. iam pridem rube donato in Ro. Cur. nostris, sacraque nostræ in foro conscientia Pœnitentiaria obsequiis residenti. Nuper à sœ. rec. Pio PP. V. præde- cess. nostro, emanarunt litteræ tenoris sequentis. Dile- cto filio Martino ab Azpilcueta, decretorum doctore, Pius V. Dilecte fili, salu- tem & Apost. ben. &c. Dudum à sœ. rec. Paulo PP. III. prædec. nostro, emana- runt litteræ tenoris subsequens. Dilecto filio Martino de Azpilcueta Decre- torum Doctore, primariam cathedram Iuris Canonici in vniuersitate studij Conymbr. actu regenti, Paulus PP. III. Dilecte fili, salutem & Apost. ben. &c. Cum (sicut nobis exponi fecisti) ut aliis iuxta traditum tibi à Deo talentum, prodesse posses, nonnullas lecturas super voluminibus Decreti, & Decreta- lium, non sine maximis laboribus & vigiliis, ad laudem diuini nominis, cuius ope litteraria rei, & Christiana Reip. consuluisse & profecisse credis, scribendo composueris, & compilaueris, easque de proximo, tuis propriis ex- pensis, in lucem edere, & imprimi facere intendas. Pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, ut tibi, quod lecturæ huiusmodi absque tuo consensu imprimi non possint, ut tuarum vigiliarum effectu lateris, concedere de be- nignitate Apostolica dignaremur. Nos volentes te specialis gratiæ fauore prosequi, huiusmodi supplicationibus inclinati, tibi quod ad septennium à die quo tu lecturas prædictas imprimi feceris, computandum, nullus alius per vniuersum orbem Christianum constitutus, lecturas ipsas, vel earum ali- quam partem imprimere aut imprimi facere, vel impressas in sua domo aut alibi habere & tenere, nec illas vendere, seu mutuo aut ex dono, vel alias donare possit, auctoritate Apostolica, tenore presentium, de speciali gratia indulgemus. Districtius inhibentes in virtute sanctæ obedientiæ, & sub ex- communicationis pœnæ, eo ipso si fuerit contrafactum incurrenda, omnibus & singulis cuiuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis existentibus,

& quauis etiam Apostolica auctoritate aut facultate fungentibus, per un-
uersum orbem constitutis, ne lectiones huiusmodi vel earum aliquam par-
tem, absque tuo expresso consensu & licentia, septennio predicto duntaxat
durante, imprimere seu imprimi facere, aut vendere seu donare presumant.
Non obstant. constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac quarumcun-
que prouinciarum, & locorum statutis & consuetudinibus etiam iuramento,
confirmatione Apostol. vel quauis firmitate alia roboratis: necnon priuilegiis,
indultis & litteris Apostolicis quibusuis Prouinciis, & illarum personis ac
vniuersitatibus & collegiis, etiam per nos, & Sedem Apostolicam sub qui-
buscunque tenoribus & formis, ac cum quibusuis clausulis & decretis, etiam
derogatoriarum derogatoriis, vel alias quomodolibet concessis, confirmatis,
& etiam iteratis vicibus innouatis. Quibus omnibus, etiam si de illis, eo-
rumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa, & indiuidua, ac de
verbo ad verbum, non autem per clausulas generales id importantes, men-
tio, seu quauis alia expressio habenda, aut exquisita forma ad hoc seruanda
foret: huiusmodi, ac si de verbo ad verbum insererentur, presentibus pro ex-
pressis, & de verbo ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore per-
mansuris, hac vice duntaxat, specialiter & expresse derogamus: ceterisque
contrariis quibuscunque. Dat. Rom. apud Sanct. Petr. sub annulo piscatoris.
Die viij. Ian. M. D. XLIII. Pont. nostri Anno IX. L. de Torres.
Et deinde

Cum sicut nobis nuper exponi fecisti: tu, qui (sicut asseris) rogaris à mul-
tis, ut opera tua tam prius edita, quam nondum edita, quæ superiure Pon-
tificio, & super pertinentibus ad declarationem illius, habes composita, typis
excudi faceres, idque facere proponas (vita comite, & Deo iuuante) impensis
tuis, & te presente, quo correctiora, auctiora, & pietiora prodeant. Nobis
humiliter supplicari fecisti, ut in premissis opportune prouidere de benigni-
tate Apostolica dignaremur: Nos te amplioris gratiæ fauore, prosequi vo-
lentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, Apostolica auctoritate tenore
presentium, declaramus, intentionem nostram esse, ut dicti Pauli Prædeces-
soris litteræ, quæ de lectionibus loquuntur, habeant etiam locum in aliis Com-
mentariis, libris & tractatibus, quæ tu edideris super his quæ pertinent ad
presati Iuris Pontificij declarationem, non obstantibus omnibus supradi-
ctis, quæ idem Paulus prædecessor in dictis præinsertis litteris voluit non ob-
stare, Dat. Rom. apud Sanct. Petr. sub annulo piscatoris die xvij. Maij.
M. D. LXXI. Pontific. nostri anno VI. P. Tarus. B. De Castro. Nos
eundem Martinum specialibus fauoribus & gratiis prosequi volentes, statuimus,
predictoque Martino concedimus Motu simili, & ex certa nostra scientia,
litteras s. re. Pauli III. & Pij V. prædecessorum nostrorum præinsertas,
locum

locum habere, & se extendi in his quæ de lectionibus & aliis loquuntur in quibuscunque Commentariis & tractatibus quæ idem Martinus ediderit super prædicti iuris Pontificij declaratione & interpretatione, & præsertim super MANVALI CONFESSARIORVM ab eo prius lingua Hispana edito, nunc recognito, aucto, Latinitateque donato, non obstantibus omnibus, quæ prædicti prædecessores voluerunt non obstare: præsentisque nostri Motus proprii solam signaturam sufficere, & ubique fidem facere in iudicio & extra, regula contraria non obstant. volumus & mandamus. Et insuper quia difficile foret, præsentem nostrum Motum proprium ad quacunque loca deferri, volumus, & Apostolica autoritate decernimus ipsius transumptis, vel exemplis, etiam in eisdem libris, lectionibus, Commentariis, Manuali, & aliis operibus huiusmodi impressis, plenam & eandem prorsus fidem ubique in iudicio & extra adhiberi, quæ præsentis originali adhiberetur.

Placet V.

Datum Romæ, Apud Sanct. Petrum,
Non. Nouemb. Anno I.

PRIVILEGIO DEL REY
CATHOLICO.

POR quanto por parte de uos el Doctor Martin de Azpilcueta, Na-
uarro, Cathedratico Iubilado, nos fue fecha relacion, que uos auades fe-
cho un Libro, intitulado Tractado de las Rentas Ecclesiasticas,
sobre el Capitulo final. xv i. quæst. i. el qual era muy util y
prouechoso: y nos supplicastes os dessemos licentia y facultad, para que
lo pudiesedes imprimir y uender, mandando que por el tiempo que nues-
tra merced y uoluntad fuesse, otra persona alguna no lo pudiesse imprimir ni uender, o co-
mo la nuestra merced fuesse. Lo qual uisto por los del nuestro Consejo, y como por su manda-
do se hizieron las diligencias, que la Pragmatica por nos nueuamente fecha sobre la Im-
pression de los Libros, dispone: fue acordado que deuidamos mandar dar esta nuestra Cedula
en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Y por la presente uos damos licentia y facultad,
para que por tiempo de seys annos primeros siguientes, que corran y se cuenten des del dia
de la fecha desta nuestra Cedula en adelante, uos o la persona que nuestro poder ouiere, po-
dais imprimir y uender el dicho Libro, que desuso se haze mencion. Y mandamos que du-
rante el dicho tiempo, qualquier Impressor destos nuestros Reynos y Sennorios que uos
quiesieredes y sennalaredes, imprima el dicho Libro: y que otra persona alguna no la pueda
imprimir ni uender, sin uuestra licentia. So pena que el que lo imprimiere ò uendiere, sea
perdido y pierda todos y qualesquier Libros y moldes que del ouiere, imprimiere, o uen-
diere: con que primiero que se uenda el dicho Libro, le ayais de traer y presentar ante los
del nuestro Consejo, juntamente con el Original que en el se uio, que ua rubricando y firma-
do al cabo del de Pedro del Marmol nuestro Scriuano de camera, de los que residen en el
nuestro Consejo: para que se uea si la dicha Impression esta conforme al Original: y se os tasse
el precio que por cada uolumen ouieredes de auer. Y mandamos a los del nuestro Consejo,
Presidentes y Oydores de las nuestras Audiencias: Alcades, Alguaziles de la nuestra Casa y
Corte y Chancillierias: y a todos los Corregidores, Asistentes, Gouernadores, Alcaldes ma-
yores y ordinarios: y otros Iuezes y Iusticias quales quier de todas las Ciudades, Villas,
y lugares de los nuestros Reynos y Sennorios, assi a los que agora son, como a los que seran
de aqui adelante: QUE uos guarden y cumplan esta nuestra Cedula y merced, que assi
uos hazemos: y contra el terror y forma della uos no uayan ni passen, ni consientan yr ni
passar: So pena de la nuestra merced y de diez mill maravedis para la nuestra Camera.
Fecha en el bosque de Segouia, a XXIII. dia del mes de Septiembre, de Mill y quinien-
tos y sesenta y seys annos.

Yo el Rey.

Por mandado de su Magestad.
Pedro de Hoyo.

PRIVIL

P R I V I L E G E D V
T R E S C H R E S T I E N R O Y
D E F R A N C E.

H A R L E S par la grace de Dieu, Roy de France, Au Preuost de Paris, Bailly de Rouen, Seneschaux de Lyon, Tholoze, Bourdeaux, Poictou, ou leurs Lieutenans, & autres nos Bailliz, Seneschaux, Preuosts, Iuges, ou leurs Lieutenans, & autres nos Iusticiers & officiers quil appartiendra, Salut & dilection. Receuë auons l'humble Supplicacion à nous faicte de la part de nostre trescher & tresamé bon frere le Roy Catholique des Espaignes, en faueur de nostre cher & bon amy le Docteur Martin de Azpilcueta Nauarro, Commandeur de l'ordre de Ronchessaux: contenant que ledict Docteur a faict imprimer & mectre en lumiere vn Liure intitulé *Le Manual de Confessores y penitentes*, & vn autre aussi intitulé *Tractado de alabanza y murmuracion, sobre el Capitulo, Inter verba. XI. quest. III. & vn autre aussi intitulé Tractado de las rentas Ecclesiasticas, sobre el cap. final. XVI. quest. I. en langue Castellana: & autres en langue Latine sur le Decret, & quelques Commentaires *Sobre el titulo de Rescriptis, de Restitutione spoliatorum, y de Præbendis. en las Decretales*. Et doubte que aucuns de nos suiectz, ou de la nation Espaignolle, voulsissent faire Imprimer lesdicts Liures en nostre Royaume: & aussi que les Imprimeurs d'iceluy nostredict Royaume, ou autres, voulsissent par maligne & mauuaise intention semer en seldicts ceuures quelque mauuaise & reprouee doctrine, s'il ne luy estoit par nous sur ce pourueu. N o u s à ces causes inclinans, & voulans en cest endroict gratifier à la requeste, ainsi que dict est, à nous faicte par ledict Docteur, auons inhibé & defendu, inhibons & defendons par ces presentes, à tous Libraires & Imprimeurs de nostredict Royaume, & autres nos subiectz, soit de la nation*

de France ou d'Espaigne, residens en cestuy nostre Royaume: Que les dessusdictz Liures cy dessus intitulez & declairez, ils n'ayent durant le temps de dix ans prochainement venans, en-
fuiuans, & consecutifz à Imprimer, ne faire Imprimer, meêtre ne
exposer en vente, sans le sceu, congé, & consentement dudit
Docteur, sur peine de confiscation des Liures qui s'en trouue-
ront imprimez, contre nosdictes presentes defenses, & d'amende
arbitraire. Si vous mandons, commandons, & expressement
enioignons, & à vn chacun de vous, si comme à luy apparten-
dra, que celles nos presentes inhibitions & defenses vous faictes
lire, publier, & enregistrer. En procedant à l'encontre des trans-
gresseurs & contreuenans à icelles, si aucuns s'en trouuent, par
les peines y contenues, & autrement, selon l'exigence des cas.
Car tel est nostre plaisir. Nonobstant quelconques lettres, man-
demens, ou defenses à ce contraires. Et pource que de ces pre-
sentes lon pourra auoir à faire en plusieurs & diuers lieux: Nous
voulons que au Vidimus dicelles, deüement collationné, foy soit
adiouste, comme au present Original. Donnè à Saint Maur
des fossèz le vingtseptieme iour de Iuin, l'an de grace Mil cinq
cens soixante six: & de nostre Regne, le sixieme.

Par le Roy, la Royne
sa mere presente,

De L'aubespine.

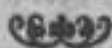
PIENTISSIMO

P I E N T I S S I M O

P I O V . P O N T I F I C I

O P T . M A X . D . N . S .

M A R T I N V S A B A Z P I L C V E -
ta Doctor Nauarrus in ista eius mira
pietate perseverentiam.

*V M, Beatissime Pater, ab
extremis Hispaniarum fini-
bus, nempe, Ulissipone, ad
prosequendam Illustrissimi ea-
rum Primatis Archipræsulis
Toletani cause defensionem,
iussu Regio susceptam, in Vr-
bem appulissim, ausus fui de-*

*dicare S. V. quendam meum de re-
ditibus ecclesiasticis
libellum: primum quidem sermone patrio (quò utilior
esset orbi, cui scribebatur) compositum, ipsique Regi om-
nium secularium Monarcharum catholicissimo & po-
tentissimo dicatum. Deinde (cum sui lectione plerisque
eruditis & piis viris, se rem totius orbis Christiani clero
utilem fore persuasisset) latinitate donatum. Non, quòd
non agnoscerem authoris & operis humilitatem, obscuri-*

tatem, & indignitatem, & Sanctitatis V. sublimitatem, splendorem, & gloriam: non tantum eam, qua isthac in terris Monarchia omnes eam assequentes illustrat, sed etiam illam, qua eandem vicissim ista V. Beatitudinis noua vita, noui mores, nouissima & admiranda eius administratio, tam diu, & tot etatibus inaudita & desiderata, huicque nostro saeculo turbulento adeo necessaria, ornant. Ac proinde non viderem longe humiliter & inferius esse, quam quod supremo Reip. Christianae Principi dedicandum esset. Sed partim, quod non videbatur alienum, ut quod Hispano scriptum sermone, Hispanorum Regi, eidemque redditibus ecclesiasticis quam maxime secundum S. V. affluentem, dicatum fuerat: latino donatum, summo latinorum Regi, eidemque supremo omnium ecclesiasticorum reddituum administratori, dicaretur. Partim, quod Urbem ingressus, desiderabam de exigua peni mea litteraria S. Vestra nonnihil offerre, & non erat id temporis aliud de potioribus aliquot, quae ob inopiam otij sub lituris habeo, ab eis exortum, & manu extrema dolatum. Partim vero, quod non essem inscius, multa in eo contineri, quae cum V. Sanctitatis ardenti ad inueniendam in omnibus veritatem amore, & emunctissimo ad iudicandum de inuentis iudicio, & animo beneficiarium splendorem Ecclesiae suae restituendi cupientissimo, conueniunt. Neque dubitarem, beneficiariis qui ea omnia accurate perpenderent, complacitura. Licet enim per ea via aliquot tortuosa disponendi de redditibus suis obstruantur, aperiuntur tamen aliae multae directae id facien

faciendi, nullibi tam late, nec in tantum eorum fauorem
 probata, ac explicata. Cum autem, Beatissime Pater,
 postea quidam vir, genere, litteris, & munere clarus,
 mihi que iam inde à triginta annis, & amplius amicus
 (cuius nomen obseruantis causa taceo) obtulerit eidem
 Sanctitati V. alium librum eodem titulo insignitum cui
 Doctores duo, eccellente sanè doctrina pradi, qui ante
 triginta annos mei feruentissimi auditores esse cœperunt,
 multisque annis postea fuerunt, pro sua profunda erudi-
 tione, & egregia in me beneuolentia generosaque grati-
 tudine tersius quàm ego respondissent, nisi eos ipse ab ea
 re iustis ex causis reuocassem: meque ipsum multa qua
 taceo, ab hoc aliquot diebus retraxerunt, retraxissentque
 perpetuò, nisi me in id compulissent amor quarundam
 veritatum, quas sartas tectas perstare plurimum è Re-
 publ. Christi esse arbitror, & obligatio conseruanda existi-
 mationis, quam de aliquantulis donis apud me in proxi-
 morum utilitatem à Deo depositis, nonnulli habent, quam
 ni hoc facerem, labefactatum iri iudicabant: ex quo no-
 stris, qualibus qualibus, scriptis & responsis decresceret
 authoritas. Quæ profectò res me mouit, ut hanc Apolo-
 giam, quæ prefatum libellum defenderet, scriberem, &
 Sanctitati V. veluti quandam illius appendicem, conse-
 crarem. Sperans certò fore, ut quæ ille ad obscurandam
 & impugnandam veritatem, non sine rei ecclesiasticæ
 damno, scripsit, per occasionem, eam longe splendidior,
 & munitior reddant, iuxta illud Innocentij * prede-
 cessoris Beatitudinis Vestra Sanctissimi, Veritas sepius

* c. Graue.
 35-9-9.

excogitata, magis resplendet. Quare humillimus etiam
atque etiam supplico eidem S. Vestra, ut qua animi se-
renitate, ac frontis hilaritate illum suscepit, suaque bene-
dictione dignatus fuit, eadem quoque hanc suscipere: Et
eò ampliore benedictione prosequi, quò easdem veritates
longè altius fundatas, Et complures alias sapientie ca-
nonica cognitioni apprimè necessarias continet, non dedi-
gnetur. Christum autem Redemptorem nostrum Opt.

Max. quàm obnixissimè rogo, ut te suum unicum,
Et Summum Vicarium, seculo nostro adeò
utilem Et necessarium, quamdiutis-
simè seruet incolumem,

Amen.

AD

Ad pium Lectorem.

CAUSAS ob quas, Christiane lector, hanc Apologiam cōposuerim, ex epistola eius nuncupatoria facile colligas. Causa vero, ob quam in ea componenda non seruavi ordinem, quo meum libellum **N.** aduersarius impugnauit, est, quòd mea sententia, salua saniore, ipse sine congrua methodo & ordine illum impugnauit. Ideoque consultius duxi, eius serie omissa, sequi eam quam in libello meo seruavi. Quod tamen citra tædium, & magnam confusionem nequeo facere, nisi vel summatim admoneam ea, quæ in ipso scripseram. Quare, ita illa repetam (admonendo omnia, quæ præfatus **N.** opponit, & quæ ipse respondeo) vt qui hanc Apologiam habuerit, dilucide, & sine vlla confusione ibi dicta, & hic addita intelligat, vnà cum omnibus, quæ libellus aduersarius ad vtriusque argumentum pertinentia continet. Quàm breuiter autem & modeste potero illi respondebo, defendendo mea vera, eiusque falsa confutando.

Salua , qua in eum sum , semperque curabo esse, observantia & pace , saluaque in primis Summi Pontificis, ac deinde cuiusque alterius rectius sentientis censura, in gloriam D. N. Iesu Christi, cuius de patrimonio in fauorem pauperum disputa- mus, Optantes ei perplacere. Qui vtinam Glorio- sissima illa eius matre Virgine mediatrice , digne- tur nos sua luce illustrare: simul omnibus annuere, vt eius gratia semper ei grati viuamus , & moria- mur, eiusdem gloria potituri æternum, Amen.

A nimia vero & inutili allegatione textuum, glossarum, dictorumque authorum agglomeratio- ne abstinerebo. Tum, quia id remoratur & fastidit lectorem, eruditioribusque nauseam parit. Tum, ne liber ultra modum Apologiae excreseat: & dum viceus instituitur, rota currente , amphora exeat. Tum , quòd Iurisconsulti recentiores hoc nomine male apud eruditissimos grauissimosq; viros, præ- fertim Romanos, audimus. Tum, quod longe fa- tius duco, semperque duxi, paucis, eisdemque fir- mis illustribus & antiquis , remotis infirmis , vul- garibus, & obscuris fundare asserenda, quàm mul- tis magna ex parte parum firmis & alienis , vel ad gloriam potius quàm persuasionē conflatis. Tum, quod olim dedecori erat in confesso Senatuum (quos Galli Parlamenta vocant) tacito textu , si suppeteret, citare glossam; & doctorem , tacita glossa; & recentiores ac obscuriores, dum suppe- terent

terent antiquiores & illustriores. Tum denique,
quod aliquando nocet allegare infirma, & obscu-
ros authores ad confirmandum id, quod probaue-
ris textu expresso, vel efficaciter inducto, aut ra-
tione irrefragabili: dum videri potes lectori, non
satis confidere illis præmissis: consideranti, te ad
infirma confugere. Quamobrem enitar quoad eius
fieri poterit (præter morem eorum, qui numero
magis quàm sententiarum ponderi deferunt) con-
firmare quæ dixero, textibus, glossis, classicis &
receptoribus (quorum copia fere vbiq̃ue est, &
authoritas illustrior) authoribus, ad recentiorum
accumulationes, cum argumenta vtriusque par-
tis æque vel quasi vrgentia videbuntur, &
aliàs cum res postulauerit, debita cum
obseruantia recurrendo: præ-
fertim cum ab eis pri-
mum & speciatim
res ipsa recte
tangi-
tur.

*

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is illegible due to its low contrast and orientation.

Faint, mirrored text at the bottom of the page, also appearing to be bleed-through. It includes several lines of text that are not clearly legible.

A P O L O G I A
LIBRI DE REDITIBVS
BENEFICIORVM ECCLESIA TICO-
rum Martini ab Azpilcueta
doctoris Nauarri:

*Quo docetur quibus vsibus sunt impendendi, & quibus
personis dandi, aut relinquendi, super*

Cap. Quicquid. 16. q. 1.

N primis moneo, me in praefato libro pro fundamento tra-
ctandorum, desumpsisse verba principij cap. vltimi 16. q. 1. cum
tribus annotationibus ei additis, & tribus quaestionibus pro-
positis, in hanc qua sequitur formam.

Verba cap. fin. 16. quaest. 1.

Quoniam quicquid habent clerici, pauperum est, &
domus illorum omnibus debent esse communes: susce-
ptioni peregrinorum, & hospitem inuigilare debent;
maximè curandum est illis, vt de decimis, & oblationi-
bus, cœnobiis, & Xenodochiis, qualem voluerint, & po-
tuerint, sustentationem impendant.

S V M M A R I V M.

Author huius cap. an fuerit Hieronymus. num. 1.

Bona clericorum, bona sunt pauperum. num. 2.

*Liberalitas CHRISTIANA erga pauperes, maxima totius mundi
nationum. num. 3.*

Corona clericorum & monachorum quid significat. num. 4.

A

PRIMO annoto, quòd licèt principium huius capituli, in quod comminiscimur, Gratianus tribuat Hieronymo ad Damasum, in nulla tamen epistolarū illius ad Damasum scriptum inuenitur, nec in ea quam scripsit ad Nepotianum, licèt aliquibus id visum fuerit eò, (vt nobis videtur) quòd pagina penultima hæc dicat. Ecclesiam fraudare sacrilegium est, accepisse quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis vel cautum esse velle, vel timidum, aut, quod apertissimi sceletis est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Sed illa & contenta in hoc cap. non sunt eadem. At bona ecclesiastica esse pauperum habet glossa Hieronymi super illud Esa. 3. Rapina pauperum in domo vestra, Secundum Thom. 2. sec. q. 185. art. 7. arg. 2. qui tamen non ponit ea verba, licet eorum sententia inde colligatur. Idem etiam Tho. in eod. art. arg. 3. ait Beatum Hieronymum ad Damasum Papam sic scripsisse. Clericos illos conuenit stipendiis ecclesiæ sustentari, quibus parentum, & propinquorum bona non suffragantur: qui autem bonis parentum & opibus propriis sustentari possunt, si quod pauperum est arripiunt, sacrilegium committunt, & incurrunt. Attamen in nulla epistolarum Hieronymi ad Damasum, ea verba inueniuntur. Quamuis in §. fin. huius cap. & in c. Clericos, l. qu. 2. inueniantur tributa Hieronymo à Gratiano. Innocentius etiam Papa 111. decidit vnam quæstionem in cap. Cum apostolica, de his quæ fiunt à prælat. sine consens. cap. aiens Hieronymum scribere ad Damasum in hæc verba, Si aliquando fuerunt à laicis malè detenta, quæ diuini iuris esse noscuntur, & in vsus transferunt monachorum, episcopo loci præbente consensum, constabunt eis perpetua firmitate subnixæ. Quæ tamen verba in nulla epistolarum Hieronymi ad Damasum inuenies, licèt ea posuerit Gratianus in d. cap. §. 1. Quare oportet dicere Innocentium, & Thomam cum alia magna turba doctorum, autoritate Gratiani, non viso archetypo & originali epistola, fuisse quoad prædicta tria ductos: vel certè deesse in epistolis Hieronymi, quæ nunc exrant, aliquam maximi ponderis epistolam. Vt cumque tamen res habeat, satis est nobis ad comminiscendum in hoc capitulum, quod multis sæculis iam inde à Gratiano ab omnibus canonum peritis sit pro authentico habitum, iuxta ea quæ scripsit post alios Cardinal. Alexand. in rubr. & tit. 1. huius celeberrimi libri.

II. Annoto, hic probari, bona clericorum esse bona pauperum, concordat idem Hieronymus supra, relatus, & citatus à Thoma vbi supra super Esaiam cap. 3. & Augustinus in cap. Quod autem. 23. qu. 7. ibi. Non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procuracionem quodam modo gerimus, & Ambrosius in cap. Conuenior. ead. caus. q. 8. ibi. Quamquam omnia, quæ in ea sunt, sint pauperum. Idem August. in cap. fin. 12. q. 1. & Clemens ante eum lib. 2. cap. 9. & 39. de constit. apost. & alia ratione dicuntur clericorum, & alia pauperum, & alia Dei & D. N. Iesu Christi, vt dicitur infra ead. quæst. Monit. 24.

III. Annoto, quòd ad declarandum hoc capitulum cum notabili proximo, & nonnulla loca nostri Manualis confessoriorum, & pœnitentium, & ad satisfaciendum multis aliis, extra contenta in illo quæsitis: In gloriam item misericordiæ, liberalitatisque Christianæ, omnes alias mundi nationes erga diuinum cultum, & pauperes excellentis: Simul & ad augendum amorem diuinum

uinum, desideriumque cœlestium & æternorum, diminuendumque proprium, terrenorumque atque transitoriorum in animis nostris, qui ad significandum nos id procurare, coronas capitibus alij aliis maiores gestamus. c. Duo sunt genera. 12. qu. 1. & glo. solemn. clem. 2. de vit. & honest. clerico. verb. Tonuram, profundius quàm vnquam tractabimus hoc elogium clarissimi sanctissimique doctoris Hieronymi per tres quæstiones: quas frequenter, tum in cathedra, tum extra illam, in variis variorum regnorum academiis, primùm Tholosæ, & Cathurci in Galliis, Deinde Salmanticæ, & Conymbricæ in Hispaniis, & aliis etiam locis decidimus quadraginta quinque annis, à quibus interpretati sumus canones sacrosanctæ ecclesiæ Romanæ. Cuius censuræ quicquid diceretur subiicimus, vt iam priùs in epistola ad lectorem submisimus. Supplicantes item, vt ibidem satis supplicauimus, gloriosissimæ Virgini matri, vt nobis impetret lucem & gratiam à filio suo theoanthropo D. N. Iesu Christo, rerumque ecclesiasticarum vero domino, quò intelligamus, & faciamus de illis, quod eius diuina, & humana voluntas requirit, & per suam sanctam ecclesiam ordinauit: perque præfatum Hieronymum doctorem sanctissimum, cui nos commendamus, in hoc capitulo significauit.

Q V Æ S T I O I.

An mortaliter peccent beneficiarij ecclesiastici superfluè aut profanè redditus suorum beneficiorum impendentes?

Q V Æ S T I O II.

An non tantùm peccent, Sed etiam ad restituendum eos sint obligati?

Q V Æ S T I O III.

An possint de illis testari?

Verbum, reditus, scribendum cum simplici d. num. 1.

Secundò moneo, quòd præfatus N. tum tacitè tum expressè (veluti præludens) multa, vt aliquibus videtur, tacuit, aut dixit, rhetoricè, incautè, aut falsè, in duabus primis sui libri partibus; antequam ad principalem disputationem (quam in tertia parte aggreditur) perueniret. Primò quidem, quatenus tacitè videtur impugnare orthographiam, qua vtor in titulo mei libri, & per totum illum, scribendo verbum, reditus, per simplex d. Quoniam ipse in titulo sui libri, & per totum illum scribit cum duplici. A quo abstinuisse consultius fuisset. Tum, quia ipsemet sub finem. 2. partis admonet orthographiam verbi, reditus, doceri ab Andrea Tiraquel. in tract. de retract. consanguinitatis, an sit scribendum duplici, an simplici. d. ex Ouidio, & Martiali: & palam est, Tiraquellum in loco ab eo citato probare, scribendum esse cum simplici. d. Tum quia non deest cui dederit occasionem putandi, quòd id fecerit, vt libello meo etiam in tituli orthographia contradiceret. Qua enim alia de causa id fecisse, aiunt, nisi fortè quòd donec ad eum vsque locum calcographus peruenisset, putauit illud à verbo, reddo, deriuari, ideòque scribendum esse per duplex. dd. vt multi malè scribunt, & me scribentem simplici peiùs reprehenderunt. Et cum postea incidisset in Tiraquellum docentem contrarium, maluit vt calcographi perseuerarent in errore, quàm fateri se per ignorantiam, vel incogitantiam errasse: præmonito in medio libri lectore, se veram illius dictionis orthographiam non ignorare. Tum quia maius operæpretium fecisset, si admonisset lectorem verbum, reditus, non à reddo, sed à redeo deriuari, ideòque primam syllabam breuiare, vt in illo Ouid. de Ponto, At reditus iam quisque suos amat. &c. in illo eiusdem libr. 1. de art. amandi, Turpe thori reditu census augere paternos. Reditumque ideo dici à redeo, quòd quotannis è fundo, vel prædio, ad eius domum redeat.

S V M M A R I V M.

Alternatiuam proferens, cuius altera pars est vera, non est carpendus num. 1.

Elogium verum quod probatur alicuius dictis, tribui potest etiam si non concipiatur ab eo eisdem verbis. num. 2.

Fide digni viri dicto credens, non peccat. num. 3.

III. Moneo, quòd præfatus N. rhetoricè quidem, sed non rectè videtur me pungere circa primam annotationem primi moniti, quatenus ait, nullatenus esse credendum, Sanctum Thomam, & tantam aliorum doctorum turbam auctoritate Gratiani ductos, credidisse præfatum capitulum vltimum. 16. qu. 1. continere verba Hieronymi ad Damasum, si res ita non haberet. Quod ait me
sign

significare. Tum quia ego id non assero simpliciter, sed alternatiuè, eos auctoritate Gratiani archetypo epistolæ Hieronymi ad Damasum non viso ductos fuisse, vel aliquam epistolam non parui momenti Hieronymi ad Damasum desiderari in libris epistolarum Hieronymi quos nunc habemus. Quorum posterius ipse quoque concedit. Et alternatiuam proferenti sufficit, vt eius altera pars sit vera. c. In alternatiuis de reg. iur. lib. 6. & l. Plerumque. ff. de iur. dot. Tum quia verisimilis est etiam pars prior præfatæ alternatiuæ. Quoniam frequentissimum est Gratiano sanctorum dicta decerpenti, sensum eorum potius quàm verba desumere. Frequenter enim vnum capitulum componit, ex multis locis eiusdem auctoris additis, detractis, vel mutatis aliquot verbis, vt etiam diximus in c. Cum minister. 23. qu. 5. quod tribuitur Augustino super exod. apud quem tamen neque sensus eius inuenitur in eodem loco scriptus, neque in diuersis eiusdem omnino verbis. Tum quia neque Thomæ, neque aliis doctoribus vitio verti debet, adscribere Hieronymo aliquod elogium in se verum, quod per eius scripta probatur, & à tanto auctore, quantus est Gratianus, ei tribuitur, cum sine vilo mendacio possit appellari eius, saltem putatiuè, eo quòd iuste putatur esse illius, & eius dictis consonans. Tum quia passim, sine vilo vitio multa elogia tribuimus Platoni, Aristoteli, Innocentio & Azoni, & aliis auctoribus humanis, imò & diuinis, etiam euangelistis, per alia verba, vel eadem, aliter coniuncta, idem tamen significantia, vt palam est. Tum quia non peccat, qui iusto viri fide digni testimonio, putat aliquid esse, vel aliter se habere, quàm sit, vel se habeat; iuxta gloss. celeberrimam. l. Titio fundus. ff. de condit. & demonstrat. & ea quæ super illa congerit Feli. in cap. Cum contingat, de rescript. in princip.

SVMMARIVM.

N. arte rhetorica captauit beneuolentiam falsa suggerendo. num. 1.
Consuetudo testandi ad libitum de rebus ecclesiasticis, nullibi est, saltem valida. num. 2.

IIII. Moneta, quòd præfatus. N. rhetoricè quidem, sed parum candidè in epistola nuncupatoria, in qua summam rei de qua agitur proponit, ilico lectoris animum sibi benignum, mihi verò auersum reddit, affirmando opinionem meam, quæ communis est, quàmque plerique omnes probant, esse quidem saluberrimam, sed ab omni vsu, & consuetudine seiunctam, cuius contrarium nos in præfato libello, quæst. 1. num. 76. & quæst. 2. num. 25. & quæst. 3. nu. 14. monstrauimus; probando id quod etiam infra ead. quæst. monit. 50. & quæst. 3. monit. 1. probabimus efficaciter, nullam talem consuetudinem esse, neque si esset, posse valere. Quia quæ talis foret, esset contraria legi naturali, & diuinæ, & consequenter inualida. cap. Mala. ca. Frustra. 8. distin. ca. fin. de consuet. talem autem consuetudinem esse contra legem naturalem in dicto præfato libello probauimus, & in hoc postea monstrabimus infra eadem quæst. monit. 21. & 39.

SUMMARIUM.

Author Salmanticensem cathedram canonum primariam regebat, cum nondum. N. eos audire cepisset. n. 1.

Author putat non fuisse animum. N. minuendi nomen eius. num. 2.

Laus in debitum finem, relata sanste quari potest. numero 2.

Puteum quis iuste aperit in suo, cum aliena iactura non intenta. num. 3.

- V. Moneo, quod non desunt qui suspicentur, eundem. N. rethoricè quidem sed parum candidè per sui libri editionem voluisse nomen suum, cum mei iactura augere pugnando, & si posset vincendo me Romæ, quæ totius orbis Christiani caput est, summo Christi vicario agonotheta; me, inquam, nunc circiter octogenarium, qui quando in Salmanticensi, cum primis omnium totius Europæ academiarum catholica, frequenti & celebri, primæ functionis canonum sacrorum cathedram, competitoribus magno certamine superatis, quæsitam, magna cum laude regebam: nondum ipse puer factam eorum & legum facultatem discere cepisset; qui que nunquam postea gratia Deo, studia litterarum remisit. Quod eo argumento coniciunt, quod nullam aliam vident causam cur suum librum, eodem titulo quo meus inscriptus erat, inscriptum, eidemque, cui meus dedicatus fuerat, dedicarit. Idque in eadem Vrbe me præsentem, quem iure putabat cito abfuturum, & ideo me absente id potuisse facere. His tamen ipse parum assentior. Tum, quod licet puteum suam laudem in finem aliquem relaram voluisse per hoc augere, quod ei licuit, vt etiam ego in commentario de finibus humanorum actuum in. c. Cum minister. 2. quæst. 5. nuper postea quàm ille suum librum edidit, composui, latè trado, licet forsitan per accidens, & per quandam consequentiam id contingeret, quod non attenditur. I. Si quis nec causam, cum latè ibi à Neotericis citatis. ff. de reb. cred. Nullatenus tamen arbitror id cum in iacturam mei nominis voluisse, quod non licuit arg. l. Fluminum, §. fin. & l. Proculus. ff. de damno infect. quatenus habent eum, qui puteum in suo fundo fodit, licet per consequentiam abscindat venas, per quas in puteum vicini aqua deriuabatur, quæ ob id fluere in illum desinit, malè quidem facere, si malo animo, vt noceat vicino, fodit, non tamen si solo bono, vt sibi proficit.

SUMMARIUM.

Authoritatem externis bonis augeri. num. 1.

Authori consultum, ne nudus externis, cum ornato eisdem in arenam descendat: & quibus se ornare posset. num. 2.

Bona externa vix esse nostra. num. 3.

Authorem audiuit totum unum annum canones Emanuel Acoſta insignis doctor, quem insigniter laudat aduersarius, cum Gymnaſta magno salario ius ciuile interpretaretur. num. 4.

Author protestatur obseruaturum se semper merito aduersarium. nu. 5.

V I. Moneo, quòd non desunt, qui suspicari fuerint eundem N. rethorice quidem, sed parum amice ob prædictam causam de industria, vt facilius me triumpharet, descendisse in arenam omnibus suis titulis armatum, licet etiam sine illis spectatoribus esset notissimus: me vero eisdem parum notum fere nudum eis proposuisse. Quoniam tam ex sacris litteris, quàm ethnicis probe nouit, plurimum ad persuadendum valere nobilitatem, dignitatem, & opes dicentis, iuxta illud Ecelesiast. 13. Diues loquutus est, & omnes tacuerunt: & verbum illius vsque ad nubes perducent. Pauper loquutus est, & dicunt, quis est hic? & si offenderit, subuertent illum. Quo item tendit illud satyrici. Plurima sunt, quæ non audent homines pertusa dicere lena. Quare aiunt me inconsulte acturum, & ex loco iniquo repugnaturum, si me defensurus, ab illo Pauli exemplo, 2. Corinth. cap. 11. mea cognomenta, gentis, & munerum, vt ille, non admo- nuero: cum in tota Celtiberia, Castella, & Lusitania, palam sit ornati me posse ex illustrissimæ Ronczuallis ordinis militia, quæ nunquàm vlli de sanguine infecto prognato patuit: ex primaria item functionis, quas rexi Salmantica, & Conymbrica cathedris: ex comitatus etiam dignitate, qui mihi amplissimo cum salario ad me vsque inaudito, iam pridem rude donato, seu iubilaro contigit, iuxta Regiæ Maiestatis priuilegia. Necnon ex vtriusque parentis familia prognata ex duobus palatiorum Celtiberiæ siue Nauarræ, quæ solariega vocant, videlicet Azpilcueta, & Laureguizar siue Baztan: quæ licet diuitiis parum splend- deant, longe tamen ante Carolum Magnum in Nauarorum Regni exordio in saltu Pyrenæi montis, qua parte Vascones Celtas diuidit à Celtiberis erecta in hunc diem, (gratiæ Deo) nulla vllius damnatæ sectæ sanguine contaminata, catholica perseverant. Quorum alterum alteri hoc solo nomine præstat, quòd alterum est vnum ex duodecim, quæ prædicto Regno nascenti regendo fuere destinata. Alij autem de ipsius animi candore aliud senserunt; quibus ipse luben- ter assentior. Tum quòd licet me cognomentis externis (quæ ex philosophia etiam ethnica ambo didicimus vix esse nostra) nudarit, mihi que prætulerit ali- quos, qui me præceptore, licet indigno, in suis scriptis gloriantur, & in his vnum, scilicet Emanuelem Acosta vicum plane doctissimum, qui me totum an- num trigessimum nonum supra millesimum quingentesimum, postea quàm pri- mus omnium Salmantica, centuriam paradoxorum iuris Cæsarei defenderat, & postquam doctor eiusdem iuris fuit effectus, cathedràmque cum grandi sala- rio obtinuit Conymbrica audiuit; quotidie in circulis mecum perdocte ac per- placide disputando. Quamuis enim, inquam, meis me nudet externis, postpo- natque meis discipulis: vestit me tamen internis longe profecto potioribus, quàm mea nuditas meretur: ob quod gratias plurimas ei ago, seruaturus illam, quæ ante triginta annos inter nos Salmantica inita fuit, amicitiam: eumque pro eius egregia pietate, & eruditione, pro clarissimo sui generis cognomento, & munere, cui præest, debita reuerentia ex animo venerabor: salua in omnibus doctrinæ veritate, quæ inuicta semper, & victrix perseveret. Amen.

S V M M A R I V M.

Præcepta non posse seruari ab eo, qui consilia mentaliter non seruat, dure dictum. num. 1.

Legem mentaliter seruare, quid? num. 2.

Obligatus ad volendum facere, tenetur facere si potest. num. 3.

Consilia seruare secundum præparationem animi, & seruare mentaliter longe differunt. num. 4.

Consilia pro tempore quoad sui obseruantiam ligant, præcepta fiunt num. 5.

Consiliorum contraria volens, sine contemptu eorum non peccat. num. 6.

- V I I. Moneo, quòd præfatus N. tangens ea, quæ de paupertate clericorum voluntaria in annotat. 3. prædicta insinuauit, parum caute aliqua scripsit. Nam
- 1 primo bis ait in prima parte cap. 1. num. 3. teneri omnes Christianos ad seruanda mentaliter IESU CHRISTI D. N. consilia, semel quidem in principio, & iterum in medio, per illa verba. Consiliis CHRISTI, adeo sunt connexa præcepta, vt seruari nullo modo possint, nisi mentaliter seruentur consilia. Quæ
 - 2 profecto, conclusio, vt verba sonant, falsa est. Tum, quia seruare mentaliter legē, est velle facere quod illa dicit: sicut infringere legem mentaliter, est nolle facere id, quod illa dicit. argum. eorum quæ habentur in c. Qui bona. 17. q. 1. de proposito, & voto mentali: & quæ tanguntur de simonia mentali in c. si. de simon. At nemo tenetur de lege cōmuni ad volendū id, quod Christi consilia cōsulunt.
 - 3 Tum quia non tenetur quis plus ad volendum facere aliquid, quàm ad faciendū; nec plus ad volendū viuere vitam cælibem, vel pauperem, vel ingredi religionē, vel renunciare bonis temporalibus, & alia similia facere, quàm ad faciendū ea: cum exterioris actus bonitas, vel malitia ex interiori ei correspondente pendeat: & bonitas, & malitia interioris ex obiecto, & proportione ipsius ad actū. argum. c. Dixi. & c. Magna, de pænit. distinct. 1. & tradit Thom. 1. sec. q. 20. artic. 1. & 2. Nec prodest illi, quod dicit Thomas ab eo citatus in. 2. sec. quæst. 184. art. 3. &
 - 4 q. 124. artic. 1. a d. 3. quia longe aliud est teneri quem ad seruanda præfata consilia secundum præparationem animi, quod aiunt præfatus Thom. & Augustin. ab eo citati: & aliud teneri quem ad seruanda ea mentaliter; quod nunquam illi dixerunt, & est falsum. Seruare siquidem consilia secundum præparationem animi, est, esse paratum ad seruandum ea occurrente casu, in quo necessarium est ad salutem animæ id facere, vt etiam ipse ait: quod sine vilo actu mentali volendi contingit. Tum quia eo casu non solum consilia, sed etiam quodlibet aliud de se indifferens, quod iuste fieri posset, faciendum est: ad quod tamen volendum mentaliter, prius nemo tenetur. Seruare autem illa mentaliter, est, velle id quod
 - 5 ea consulunt, ad quod nemo tenetur, nisi præfata necessitas accedat. Tum quia velle consilia seruare quando de necessitate salutis animæ, oportet ea seruare, est, velle seruare illa, quando, & pro tempore quo fiunt præcepta: & ita non est velle seruare mentaliter consilia, quatenus sunt consilia, sed quatenus præcepta. Tum quia nec S. Thom. quem ipse citat in. 2. sec. quæst. 124. artic. 1. a d. 3. neque vllus alius ait, peccare quem, non producendo mentalem voluntatem subeundi martyrij: neque qui sine contemptu producit voluntatem non subeundi illud quatenus est consilium. Absit autem, vt putet lector, meam intentionis esse, virum egregia pietate insignem, vllius impietatis notare, cum ex eis, quæ illam conclusionem præcedunt & consequuntur, appareat, eum catholicum sensum habuisse.

buisse. Solum enim volui admonere, ne quis verbis illius conclusionis concipiat, peccare Christianos, qui mentaliter nolunt esse religiosi, nec renunciare bonis, neque ire ad loca, in quibus pij ab impiis ob pietatem occiduntur. Imo neque eos, qui sine consiliorum contemptu, volunt mentaliter contrarium eius, quod consulunt; & nolunt esse religiosi, neque pauperes, neque ad suum statum decentem necessaria erogare pauperibus: nec alia similia supererogationis bona facere.

S V M M A R I V M.

Apostolos non habuisse dominium in speciali, esse contrarium extrauag. Cum inter, incaute dixit aduersarius. num. 1.

V I I I. Moneo, quod præfatus N. incaute ait circa prædictam paupertatem, in eod. cap. 1. num. 4. quod dicere; Apostolos non habuisse dominium in speciali, & particulari, est contrarium extrauag. Cum inter nonnullos, Io. xxij. tit. de verb. signif. Quia per eam non damnatur dicens, Apostolos non habuisse dominium in particulari, sed dicens, quod Christus, & Apostoli non habuerunt dominium in particulari, neque in communi. Quod non est contrarium, ut palam est. Neque aliquid amplius habet extrauag. Quia quorundam, eiusdem Io. xxij. eod. tit. quæ præfatæ extrauag. verba repetit.

S V M M A R I V M.

Apostoli si vouerunt omnia necessaria ad perfectum statum, vouerunt & paupertatem, contra aduersarium. num. 1.
Status perfectionis duplex, alter ad alios, alter ad se perficiendum. num. 2.

I X. Moneo, præfatum N. etiam parum caute dicere circa eandem paupertatem, quod præsupposito dicto Thom. in 2. sec. q. 84. art. 4. f. Quod Apostoli vouerunt omnia, quæ ad statum perfectionis pertinent, non inferitur, quod vouerunt paupertatem. Tum quia ipsemet Thom. in eadem. 2. sec. q. 186. art. 3. ait, Paupertatem esse necessariam ad statum perfectionis, & in ead. q. art. 6. probat non sufficere illam, per quam actu relinquuntur omnia bona temporalia, sed oportere ut voueatur, & cadat sub obligationem, nunquam illa sibi quæsiturum. Si ergo Apostoli vouerunt illa, quæ pertinent ad statum perfectionis, ut ipse ait post Tho. in 2. sec. q. 84. ar. 4. necessario sequitur eos vouisse paupertatem. Nec prodest respondere, quod duplex est status perfectionis. Alter, eorum quo perficiunt, in quo sunt Episcopi: alter perficiendorum, in quo sunt religiosi, ut idem Thom. declarat post Dionysium in eadem. 2. sec. q. 184. art. 4. Tum quia cum primum delecti fuerunt à Christo Apostoli, & cum illi cœperunt eum sequi, & reliquerunt sua, non fuerunt facti episcopi, nec presbyteri. Tum quia status episcoporum non requirit paupertatem, nec bonorum temporalium renunciatio-

nem, vt ipſemet Tho. probat, in ead. 2. ſec. q. 185. art. 6. per textum. in c. Episcopuſ. 12. q. 1. & ita Tho. cum in d. art. 4. q. 84. dixit Apoſtoloſ vouiſſe omnia, quæ perti-
nent ad ſtatum perfectionis, intelligēduſ eſt, de votis neceſſariis ad ſtatum per-
fectionis perficiendorum, in quem tunc aſſumpti fuerant: & ita conſequenter,
quòd paupertatem, continentiam & obedientiam vouerunt, quæ ſunt tria ne-
ceſſaria ad perfectionis ſtatum, vt efficaci ratione, & authoritate irrefragabili
probat idem Thom. in d. q. 186. art. 6.

S V M M A R I V M.

*Votum ſolemne paupertatis tollit habilitatem querendi dominium rerum
temporalium, non autem adminiſtrandi ea. num. 1.*

*Religioſuſ habens beneficium eccleſiaſticum tam late poteſt impendere de
ſuis redditibus quàm ſeculariſ de ſuis. num. 2.*

X. Moneo, quòd præfatuſ N. etiam circa eandem paupertatem male infert,
ex eo quòd Apoſtoliſ fuerunt aliqua donata, & ab eis pauperibus vel aliis piis
operibus erogata, non feciſſe illoſ votum paupertatis. Quia votum quamlibet
ſollemne paupertatis, licet tollat capacitatem querendi dominium tēporalium
ſibi in particulari. c. Non dicatiſ. 12. q. 1. c. Cum ad monaſterium. de ſtat. monach.
non tollit tamen capacitatem querēdi illud eccleſiæ vniuerſali, vel particulari,
cui eſt præfectuſ vel adſtrictuſ. c. Cum olim de priuil. cum ei annot. per Innoc. &
c. In præſentia, de probat. cum ei annot. per omneſ: nec facultatem adminiſtrandi
ea etiam per ſe, de iuſta eccleſiæ licentia, quam per tituloſ beneficiarioſ præſtat,
vel hominiſ. ſ. ſuperioris, quæ etiam tacita ſufficit: vt ait Card. Alex. in d. ca. Non
dicatiſ, 12. q. 1. vt paſſim Abbateſ, Prioreſ, & alij beneficiarioſ regulareſ admini-
ſtrant, iuxta c. Monachi, de ſtat. monach. & clem. 2. de vit. & honeſt. cleric. vbi
ſingulariter Card. cui nemo in hoc contradicit, ait: regularem clericum tam late
poſſe diſponere de fructibus ſui beneficii regulariſ, quàm clericuſ ſæculariſ de
fructibus ſui beneficii ſæculariſ; quod ſine villo proprietatiſ vitio facit. Imo, ſal-
tem ante concilium nuperrimum Tridentinum, etiam monachus ſimplex de li-
centia prælati, poterat tenere ac gubernare tota vita ſua bona omnia, quæ ſe-
cum ad monaſterium adduxit. c. Significante. qui cleri. vel voben. & paſſim hodie
monachi etiam ſimpliceſ, & etiam extra clauſtra degenteſ tam contractibus,
quàm ſucceſſionibus multorum bonorum, dominium ſuiſ querunt monaſteriis,
multaque de illiſ, vel illorum fructibus, iuſta cum licentia Papæ, vel prælatorum
ſuorum, operibus impendunt piis, & in ſuoſ honeſtoſ uſuſ conſumunt: non ob-
ſtante ſolemni, quòd emiſerunt paupertatiſ voto. Et ita nullatenus infertur,
Apoſtoloſ non vouiſſe paupertatem, ex eo quòd bona quaſierunt eccleſiæ, & ea
in pauperes & alia pia opera impenderunt.

S V M M

S V M M A R I V M.

Paupertatis à voto, nec Apostoli per apòstolatam, nec monachi per episcopatum absoluntur. num. 1.

Monachus factus Episcopus, non testatur. num. 2.

Votum castitatis relaxari posse monacho, non autem votum paupertatis. numero 3.

Monachus incapax beneficiorum temporalium, non autem spiritalium. n. 4.

X I. Moneo, quòd præfatus N. false ait in eod. c. 1. num. 6. Apostolos etiam si paupertatem vouissent, cum adhuc essent discipuli, antequam fierent magistri, & episcopi, simul ac euaserunt magistri, & episcopi, fuerunt ab illo voto absoluti: quod consequitur à voto paupertatis hodie illos monachos, qui fiunt episcopi, esse absolutos. Quæ duo ambo sunt neganda, & perneganda. Primo quidem, quòd sunt nouitates periculosæ hoc sæculo, quo adeo laxantur religiones, & à nullo catholico, quem ipse legerim, affirmantur. Deinde, quòd satis reprobatur per illa verba Innoc. iij. in. c. Cum ad monasterium. §. fin. de statu monachor. Abdicatio proprietatis, & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, vt contra eam, nec summus Pontifex possit licentiam indulgere. Tertio, quòd Tho. cui concordant alij, qui ante & post illum scripserunt, determinat in. 2. sec. q. 185. ar. 8. Monachum, per assumptionem ad episcopatum, non absolui à tribus votis substantialibus suæ regulæ, præsertim paupertatis, ac continentie. per. c. De monachis. 16. q. 1. & respondet ad dictum. ca. 18. q. 1. quatenus probat, monachum à suæ regulæ iugo per episcopatum absolui, non esse intelligendum de obligatione votorum substantialium religionis, sed de quibusdam alijs statui episcopatus repugnantibus, &c. Quarto, quòd alioqui sequeretur monachum factum episcopum, posse testari de bonis quæsitis post episcopatus cõsequutionem: quod est contra prædictum celebre. c. 1. quod incipit, statutum. 18. q. 1. & alia multa capitula quæstionis seq. quæ habent, bona per monachos post episcopatum quæsitæ, debere ecclesiæ episcopali, & non eius hæredibus, nec monasterio, vnde assumptus fuit. V. quòd nulla ratione id suaderi potest, cum monachus, licet non sit capax dominij bonorum temporalium, est tamen capax administrationis eorum: quæ est ratio, qua pridem in rubrica de statu monachorum in scriptis affirmauimus, posse quidem Papam aliquando ex iusta causa dispensare cum monacho, super voto castitatis, iuxta gloss. & commu. in. d. c. Cum ad monasterium. §. fin. contra Tho. 2. sec. q. 88. art. 11. & eius sequaces, nunquam autem super voto paupertatis: quia nulla potest ad id iusta causa succurrere; cum omni necessitati, cui potest prouideri per aliquorum bonorum dominij acquisitionem, possit prouideri per administrationis eorum concessionem.

Non obstat his argumentum, quòd pridem nos publice disputando in doctissimorum virorum teatro, his opposuimus; & mansit insolutum, nempe, Quòd abbates & alij beneficiarij regulares habent dominium, & possessionem beneficiorum suorum, & agere possunt, vt quotidie agunt nomine proprio ad vendicandum sibi, & non Ecclesiæ, dominium eorum: & ad adipiscendum, reti-

nendum vel recuperandum eorum possessionem; in quorum litibus æque habent locum, tituli de caus. poss. & propriet. & de rei vindicat. ac in litibus clericorum sæcularium super beneficiis sæcularibus: Imo simplex monachus vel monacha potest agere nomine proprio, & sine licentia sui superioris, super iure eligendi sibi competenti, & iure alimentorum, & iure manendi in tali vel tali monasterio, si exinde iniuste eiiciatur. c. Cum dilecta. cum late ibi notatis, per Feli. col. 13. vers. Monachus, de rescript. Non inquam, hoc obstat: quoniam religiosi per votum paupertatis non renunciant bonis spiritualibus, nec honoribus, qui pro eis debentur, qualia sunt iura prædicta, sed tantum temporalibus, vt eleganter, de more, ait Thom. in. 2. sec. q. 186. art. 7. ad. 4. vbi Caiet. affirmat, per hoc posse monachos petere gradum doctoratus, qui est honor ob spiritualia debitus: quod prius affirmavit idem Thom. in opusculo. 19. contra impugnantes religionem. c. 2. col. 7.

S V M M A R I V M.

Dominus suarum vestium an esset Petrus post apostolatam? non est vana quæstio contra aduersarium. num. 1.

Monachus & seruus in hoc pares. num. 2.

Petrus per apostolatam non fuit solutus à paupertate. num. 3.

X I I. Moneo, quòd præfatus N. male arguit vanitatis in eodem c. num. 9. Aluarum Pelagium doctrina solida virum, in hæc verba. Ex his vana mihi videtur illa quæstio Pelagij, An vestes Petri, quibus indui eum Angelus iussit, essent Petri, quo ad dominium vel vsum tantum? Primo quidem, quia nullus vnquam doctorum arguit vanitatis, imo omnes laudauerunt gloss. singularem. c. Non dicatis. 12. q. 1. quarentem, an vestis qua se quotidie vestit monachus, sit eius? & decidendum non esse, imo neque possessionem eius habere, nec nomine suo posse agere super illa, vel super alia re temporali, virtute vllius contractus vel delicti. Nec mirum quòd eam laudarint, quia vera, & rara est. probaturque per l. Id vestimentum. ff. de pecul. quatenus habet, seruum nec esse Dominum vestimenti quotidiani, neque illud suo nomine possidere. Quia qui ab alio possidetur, nihil possidere potest. l. Quod seruus. ff. de acquir. possess. & recepta est tam in praxi, quàm in theoria sententia Innoc. in. c. Cum olim. de priuileg. quòd seruus, & monachus in hac re coæquantur. Deinde, ideo male arguit Pelagium vanitatis: quia fundamenta quibus in id mouetur, vana sunt. Alterum scilicet est, quòd apostoli non vouerunt paupertatem: quod ideo vanum est, quia contrarium esse verum constat, ex August. 7. lib. de ciuit. Dei. c. 10. & ex aliis, quæ late citat Pelagius, lib. 2. de planctu Ecclesiæ, cap. 56. col. 7. Constat item ex eo, quod id necessario consequitur, præsupposito quòd ipsemet N. præsupponit ex Thoma in. 2. sec. q. 88. art. 4. eos vuisse omnia ad statum perfectionis pertinencia, vt supra efficaciter probauimus: in qua re certe ipse cõfuse & incõstanter diuagatur. Alterum autem. scilicet quòd Petrus licet vouisset paupertatem cū solū esset discipulus, fuit tamē absolutus ab illa, simul ac fuit factus Episcopus: quod supra monstratum est esse falsum, & periculosum

losum. Quare non de vanitate arguendus Pelagius, sed de soliditate eruditionis, ac veritate laudandus, quatenus grauer, constanter, & docte id diffinit, Petrum paupertatem vouisse; ideoque non fuisse dominum suarum vestium, nec possidere quidem illas nomine proprio, sed Ecclesie, cuius caput vicarium erat, cum Angelus eum excitauit in carcere. Sicut vere dicimus S. D. N. Pium V. eius successorem (quæ gloria eius est) non esse dominum vllorum bonorum ecclesiasticorum, nec suarum vestium quidem, obstante iam voto paupertatis solemnini, quod pridem emisit: esse tamen summum eorum omnium dispensatorem, & protectorem. Equidem cõclusionem Pelagij prædictam, quæ antea fuit glossæ prædictæ singularis, & omnium cõmunis, non solum arbitror non esse vanã, sed veram, & valde vtilem. Vt agnoscamus omnes religionẽ approbatam professi, quòd nullius rei temporalis, nec vestium quidem, quas vestimus, domini sumus, neq; eas nomine nostro possidemus: quo eis eorũq; redivisibus cõformius nostris regulis vtamur, & pauperibus aliisq; pietatis operibus fusius manus extẽdamus.

S V M M A R I V M.

Dominium bonorum temporalium, esse necessarium praelatis omnibus, falsum. num. 1.

Quia sufficit administratio. num. 2.

Dominium immobilium rerum temporalium Ecclesie, penes praelatos eius esse, nullus catholicus, vsque ad aduersarium dixit. num. 3.

XIII. Moneo, quòd præfatus N. in eodẽ cap. nu. 13. & 14. false ait, circa eandem paupertatem, quòd Episcopis & aliis quibus est cura gregis commissa, sit necessarium habere bonorum temporalium dominiũ. Quod profecto falsum, insolens, & inauditum est. Tum, quòd prælatis omnibus habentibus collegiatis ecclesias regulares vel sæculares, est cura gregis commissa. c. Cum ab ecclesiarũ prælatis. c. Quanto, de officio ordin. quorum multi videlicet regulares, nec habent, nec habere possunt vllarum rerum temporalium dominiũ: quales sunt prælati Dominicani, & Franciscani, ac alij aliorum ordinũ regulariũ superiores. c. Nimis, de excessib. prælator. c. Exiit, de verb. signif. lib. 6. Clement. Exiui, eod. tit. Authen. Ingressi. C. de sacros. eccles. c. In præsentia, de probat. Tum, quia Episcopi, & parochi ex monachis assumpti, nullatenus sunt capaces rerum temporalium dominiũ, secundum omnes. & probatur per. c. 2. de testam. & Authen. Ingressi. C. de sacros. eccles. Tum, quia sufficit episcopis, & aliis prælatis curam gregum habentibus, habere administrationem rerum ecclesie liberam, licet non habeant vllum earum, nec aliarum rerum dominiũ per supra dicta, monito IX. Tum quòd neque decuriones, neque alij administratores ciuitatis habent dominiũ rerum eius, & tamen sufficienter providere possunt necessitati, & vtilitati ciuitatis, per iustam illius bonorum administrationem: sicut & tutores, & curatores sufficienter provident vtilitati & necessitati pupillorum, & minorum, & eorum familiarium, etiam si sint Reges sine vllò dominio rerum eorum, vel Regni. c. Grandi, de supplen. neglig. prælat. lib. 6. & per totum tit.

- de tutor. & curat. & de rebus eorum. C. & ff. Tum denique quòd contra omnia iura, tam Pontificia quàm Cæsarea videtur confundere dominium, cum potestate administrandi, & necessitatem habendi domini, cum necessitate habendi administrationem: quod est contra iura, quæ ipsemet allegat. s. c. Videntes. cap. Præcipimus. c. Expedi. 12. q. 1. & cap. Quisquis episcopus. 12. q. 2. Per quæ, & alia multa infra monito. XXIII. citanda, constat solum Christum D. N. fuisse, & esse verum omnium bonorum temporalium ecclesiasticorum dominum: & episcopos solum habere dispensationem, & administrationem eorum, non autem dominium. Nec memini legere apud vllum doctum, & catholicum, præterquàm apud aduersarium, prælatos esse dominos eorum, saltem stabilium, licet quo ad fructus, qui ex eis percipiuntur, res controuertatur: & sint qui dominium earum pauperibus male tribuant: quos etiam ipse efficaciter confutat, irresolute tamen, & per parua pertinentia, rem confundendo, & dilatando.

S V M M A R I V M.

Franciscanos habere dominium rerum temporalium donatarum, vt illis vescantur & induantur, dicere est, quiddam insolens. nu. 1.

Seruus non est dominus eorum, quæ consumit, & vestit. nu. 2.

Monachus & seruus in hoc æquantur, & vt hic domino, ita ille quærit monasterio. nu. 2.

- 1 XIII. Moneo, quòd præfatus N. male ait circa eandem materiam in d. capitulo, & eisdem numeris, partim expresse, partim consequenter, Religiosos omnes etiam Franciscanos habere dominium panis, cum cum dentibus terunt, cum à fidelibus eis traditur, & cum in mensa eis apponitur: vestium item ad vitam necessariorum, cum eas deferunt. Quæ non videntur dicenda, præsertim fere irridendo illos, qui contrarium aiunt, vt ipse facit. Tum quia nullum cap. est in Decreto, Decretalibus, Sexto, nec Clementinis, quod hoc prober, nec significet: nec vlla glossa, nec vllus classicus doctor, qui hoc asserat: & insolentia, quoad eius fieri potest, cauendæ sunt, iuxt. c. Cum consuetudinis, de consuetud. vbi glos. dixit, non esse nouitates sine causa inducendas. arg. l. In rebus. ff. de constit. princip. cui Ioan. Andr. addit illum Hipocrat. Aphorismum, Mutationes omnes periculosæ. Tum, quòd ipsemet fatetur, seruum non habere dominium vestium quotidianarum, nec aliarum rerum quas vsu consumit, vt necessarium est ei confiteri per d. l. Id vestimentum. ff. de pecul. & l. Quod seruus. ff. de acquir. possess. & certum est, neque ipse sine religionum christianarum (quæ approbatæ sunt) ruina negare potest, paupertatem, quam Christus consuluit, Matthæi 19. & quam omnes approbatarum religionum professores vident, esse tantam in speciali, quanta est seruorum: imo maiorem, vt habet contextus cap. Exiit. §. Porro, & §. Ad hæc, de verb. sign. & quòd quicquid acquirit & habet religiosus, perinde acquirit suo monasterio, vel ordini suo, vel ecclesie cui præest, ac seruus domino suo. per c. Cum olim. & notata ibi per Inno. ab omnibus receptum, de priuileg. per c. l. 1. & quæst. 1. & totam quæst. 2. Tum, quòd ratio diuer

diuersitatis, quam ipse significat esse inter monachum & seruum, nullum colorem habet, cum ait, Ideo seruos non esse dominos rerum, quas consumunt, quia illæ possunt esse dominorum suorum, & pro eis habere: religiosos tamen non habere prælatos, qui possunt esse plus domini quam ipsi. Hæc enim ratio multa falsa, & periculosa præsupponit. Primum, seruum esse pauperiorem religioso in speciali. Secundum, religiosum non habere vllum cui acquirat. Tertium, quod hæc consequitur, religiosum nulli acquirere, cum sibi non acquirat: nec secundum eum sit alius, cui acquirat. Quartum, falsum esse illud, quod omnes catholici doctores docent, nempe, quod quicquid acquirat monachus ordinis non mendicantis, suo acquirat monasterio. c. In præsentia, cum ei annotatis, de probat. & quod monachus in hoc non æquiparatur seruo: & alia multa, quæ ista consequuntur, & quæ religionibus approbatis incommoda sunt, & iniuria: quæ breuitatis gratia speciatim non infero, & efficaciter confutantur per ea quæ leguntur & notantur in c. 2. de testam. & in c. Cum olim, de priuil. & in c. In præsentia, de probat. & in Authen. Ingressi. C. de sacrosanct. eccles. & in c. Non dicatis. 12. quæst. 1. & in cap. 1. 18. quæst. 1. c. Quam sit & c. Abbates ead. caus. q. 2. & nouissime in d. c. Exiit. Vnde & Sotus, quem ipse tantopere imitatur, exerte affirmat, Franciscanos non habere dominium rerum quas comedunt, & vestiunt, lib. 4. de iust. & iur. quæst. 1. art. 1. sub finem, monstrans erudite ius & facultatem vtendi longe generalius esse dominio.

S V M M A R I V M.

Extraneagens Cum inter nonnullos. incaute ad hoc applicatur ab aduersario. num. 1.

Fratres minores de obseruantia soli, & Cappuccini hodie temporalium incapaces in communi. nu. 2.

Vsum & facultatem vtendi lege humana inuentam, aliud esse à lege & facultate vtendi lege naturali. nu. 3.

XV. Moneo, quod præfatus N. parum caute inducit extraneagens. Cum inter nonnullos Io. XXII. de verb. signif. ad confirmanda prædicta. Tum, quia illa non damnat dicentem, Apostolos nihil habuisse post Apostolatum in speciali: sed solum dicentem, quod nec Christus, nec Apostoli habuerunt aliquid in speciali, neque in communi. Quæ longissime differunt, cum semper licuerit religiosi ordinum non mendicantium habere bona in communi, & non in speciali. Imo hodie post concilium Trid. sess. 25. cap. 3. de reg. omnes religiosi etiam ordinum mendicantium, exceptis Franciscanis, qui vulgo Capuccini, & de obseruantia vocantur, possunt habere etiam immobilia in communi, non tamen in speciali, vt in cap. 1. & 2. eiusdem tit. cauetur. Et, vt illa extraneagens pro ipso faceret, oportebat, vt damnaret etiam dicentem, quod nihil habuerunt proprium in communi, vt cuius erudito palam est. Tum, quia præfata extraneagens non damnat dicentem, quod Christus, & Apostoli non habuerunt aliquid quo ad dominium, vel vsum fructum, prout hæc à iure humano accipiuntur: sed dicentem quod
nulla

nullatenus habuerint, extendendo verbum, habere, etiam quo ad simplex factum naturale, iux. l. stipulatio ista habere, licere. §. Hæc quoq. ff. de verb. oblig. ibi, Habere dupliciter dicitur, &c. quorum altero modo seruus dicitur habere peculium, vestimenta & alia, quæ manibus tenet. Et religiosi etiam Franciscani etiam singularim dicuntur habere breuiaria, vestes, libros, & id genus alia. Imo & epistolas, & alias res alienas custodiendas, videndas, vel aliò exportandas: inuentas item, & habentes alias cum voluntate domini, aut sine illa, absque villo dominio, usufructu, vel iure vtendi humana lege inueto, sed per solam detentionem naturalem, quam aliqui a fininam solent appellare, iuxta verum intellectum c. Exiit. §. Porro, de verb. sign. libr. 6. & Clement. Exiui. §. Cupientes, eod. tit. & d. l. Stipulatio. §. Hæc quoque ad quem reducenda est extrauag. Quia quorundam, Io. XXII. vt late demonstrat Aluarus Pelagius libr. 2. de planctu Eccles. cap. 58. cui eo magis credendum est, quòd authori eius Io. XXII. fuit charior, & maioris habitus, meliùsque nouit intentionem eius, quam testatur fuisse prædictam, & eam esse debuisse, efficacissime probat: subdès tamen suam sententiam debitæ censuræ, sicut & ego meam submitto eidem.

S V M M A R I V M.

Ridiculum esse dicere, Monachum non esse dominum eorum, quæ edit & vestit, male ait aduersarius. num. 1.

1 XVI. Moneo, quòd præfatus N. non recte ibidem significat esse ridiculum dicere, quòd panis, quem monachus dentibus terit, non est eius, & quòd non habet in eo dominium: cum oporteat eum confiteri, panem quem dentibus terit seruus, non esse illius: nec hordeum, quod mandit equus, esse equi. Omitto hic alia quædam, quæ non satis dolata tradit, confundendo vsum & ius vtendi iure humano inducta, cum vfu & facultate ac iure iuste vtendi naturalit: que longe distant; cum palam sit posse quem iuste vti re aliena, & iuste eam consumere de voluntate domini, sine dominio & possessione, usufructu & vfu iure humano inuentis: sicut in statu innocentia, si diu ille durasset, vfu fuissent homines iuste iustitia naturali, sine huiusmodi iuribus iure humano inuentis. cap. Quo iure. 8. dist. c. Ius naturale. l. dist. l. 1. §. Ius naturale. ff. de iust. & iur. Quæ solidissime fundat præfatus Aluarus Pelagius, vbi supra libr. 2. cap. 56. 59. & 60.

S V M M A R I V M.

Religioso ab aliquo posse auferri violenter panes ei donatos, si non sunt sui, male infertur ab aduersario. num. 1.

Bona, quæ nullius sunt, posse occupari à quibusuis, de quibus intelligendum est. num. 2.

XVII. Moneo, quòd præfatus N. in eod. cap. 1. partis 1. num. 11. etiam circa eandem paupertatem, male infert, posse quem violenter auferre à religioso panes,

nes, quos in eleemosynam à fidelibus datos portat ad monasterium, si dicamus eum non esse dominum illorum, nec in eis habere vsumfructum, neque vsum: ea ratione motus, quòd ea, quæ in nullius bonis sunt, occupantis fiunt. §. Singulorum. Inst. de rerum diuis. & l. 3. ff. de acquir. rerum dominio. Quæ illatio mala est, & ratio inepta. Nam datur instantia in seruo, qui nihil prædictorum iurium, nec etiam possessionem habet in rebus domini sui, quas detinet. l. Quod seruus. ff. de acquir. possess. l. Id vestimentum. ff. de peculio. l. 1. §. Si quis ver. Quod seruus. ff. de vi & vi armat. Qui tamen auferret eas ab eo violenter, eo quòd nec dominium, neque vsumfructum, neque vsum, neque possessionem in eis habeat vllam, male faceret, vt in d. vers. Quod seruus, probatur. Datur etiam instantia in depositario, qui nullum tale ius habet in re apud eum deposita; tamen qui ab eo inuito eam auferret, male faceret d. l. 1. §. Quod autem. Et si replicetur, seruum nomine domini possidere, & etiam depositarium nomine deponentis: responderi potest, etiam religiosum nomine sui monasterij, vel ordinis possidere, per c. Cum olim, & dicta Innoc. per omnes ibi recepta de priuil. Et si triplicetur, Verum esse præfatum dictum saltem in religioso Franciscano, Cappuccino, vel de obseruantia, cuius ordo, & monasterium sunt incapacia bonorum etiam in communi, per c. 3. de regular. concilij Trident. respondebitur, eum possidere illam nomine S. Sedis Apostol. cui huiusmodi religiosi acquirunt, iuxta decret. Exiit, de verb. signif. lib. 6. §. Porro. Vel si teneamus illam decretalem sublatam esse quo ad hoc per extrauag. Quia quorundam, Ioan. XXII. de verb. signif. respondebitur, quòd secundum illam extrauag. ordo S. Francisci & monasteria eius fuerunt capacia bonorum in communi, sicut per concil. Trident. facti sunt capaces omnes ordines, quàmlibet mendicantes, exceptis Franciscanis prædictis, per præfatum cap. 3. de regular. At si quis vrgeat, ordinem & monasteria præfatorum Franciscanorum nunc non esse capacia: & ita nunc saltem quo ad prædictos Franciscanos dicendum; esse verum id quod ipse ait, nempe illa, quæ dantur eis in eleemosynam, non fieri eorum quibus dantur, quia neque ordinis, neque monasterij sui nomine illorum dominium, vel possessionem habere possunt. Ei qui sic vrserit, respondebitur, quòd illæ res oblatæ, & donatæ in eleemosynam prædictis fratribus, fiunt Sanctæ Sed. Apost. & eas eius nomine possident, vel tenent: tenendo determinationem præfati c. Exiit, de verb. signif. §. Porro. lib. 6. esse resuscitatam per præfatum concilium Trid. Et si teneamus contrarium, dicemus teneri eas, & possideri ab eis nomine Dei & D. N. Iesu Christi, cui dominium illarum rerum per eos specialiter largitione fidelium quæritur, sicut & omnium aliorum bonorum ecclesiasticorum. Itaque, licet deficient alij, quibus quærantur, non tamen deest Deus, cui quærantur, & cuius sunt bona, quæ ob eius amorem, ad cultus sui, suorumque pauperum sustentationem donantur à fidelibus, vt intrà monito XXIII. latius dicetur. Quòd vero inepta sit ratio eius, qua in id dicendum mouetur, videlicet, posse violenter auferri à monachis, vel fratribus panes, & alia eis in eleemosynam data, si non essent eorum domini, patet: quia ratio eius est hæc quòd, Quæ nullius hominis sunt, occupantis fiunt. §. Singulorum, de rerum diuis. & l. 3. ff. de acquir. rer. dom. cuius ineptitudo ex eo apparet, quòd bona nullius duplicia sunt. Altera, quæ nullius hominis puri, nec hominum, neque Dei per dispositionem

humanam sunt: qualis est aer, solis splendor, mare lapillique in littore maris inuenti, de quibus intelliguntur iura præcitata. Altera sunt bona nullius, quæ licet nullius hominis puri neque hominum sunt, sunt tamen Dei speciali hominis censura, siue dispositione quæ sita: de quibus intelliguntur §. Sacra & §. Religiosum, Instit. de rerum diuision. vt colligitur ex glo. recepta per omnes in d. §. singulorum verb. Nullius, & in d. l. 3. ff. de acquir. rer. dominio super eod. verb. & ita licet panes quos religiosus Franciscanus in eleemosynam acceptos ad monasterium portat, in nullius hominis puri bonis sint, non tamen fiunt occupantis, & ab eo violenter auferentis: quia sunt hominum in communi, tenendo penes ipsos Franciscanos esse dominium in communi, vel penes S. Sedem Apost. iuxta prædictum §. Porro, vel penes Deum, censura vel dispositione hominis ei applicata.

S V M M A R I V M.

Dominium rerum Ecclesie penes quem sit confuse tractatum hic, & insolenter alibi. num. 1.

- I XVIII. Moneo, quòd præfatus N. in eadem prima parte cap. 1. nu. 15. nimis confuse tractat, penes quem sit dominium rerum ecclesie stabilium. Tum, quia refutatis aliorum opinionibus, non exprimit suam ibi, neque in cap. 1. patt. 4. quo remittit, vt index eius libri in verb. Dominium, indicat. Nam ibi non tractat de dominio bonorum ecclesie stabilium, sed de redditibus eorum: nisi velit insinuare id, quod infra in fin. cap. 4. huius partis expressit, nempe, Proprietatem bonorum ecclesie esse eiusdem conditionis, cuius sunt redditus & fructus ipsorum: quod notorie falsum est, vt palam colligitur ex c. Sine exceptione 12. q. 2. & c. Nulli. de reb. eccles. non alienan. & aliis multis iuribus, quæ ipsemet citat, in c. 2. huius partis. Per illa enim prohibetur alienatio bonorum ecclesie, sine iusta causa, & solemnitate: cum tamen alienatio fructuum, & reddituum eorum passim fiat, & fieri possit absque illis c. Vestra, de locat. & c. Quærelam, ne prælat. vic. suas. Neque memini legere vllum catholicum doctorem, qui hoc dixerit ante ipsum: quin & expresse Dominicus Sotus, quem tantopere ipse imitatur, longe aliud asserit in lib. 10. q. 4. art. 3. col. 2. in 2. & 3. conclus. de iust. & iur. Verum tamen est, quòd in 4. parte, cap. 6. apertius euomuit suam super hoc opinionem insolentem, & post concilium Trident. periculosam, vt efficaciter probabitur infrà monito XXIII.

S V M M A R I V M.

Opinionum varietate confundit veritatem disputandam aduersarius. nu. 1.

- I XIX. Moneo, prætermisiss omnibus, quæ tribus aliis capitulis primæ partis tractat: quia omnia videntur argumento libri extraria; & videri possunt ad ostentandum ingenium, & ante acta quæ penes se diu habebat recondita, scribi: præmoneo inquam, quòd nimium sit moratus in sui libri parte secunda, narrando per tota octo capitula vigintisex opiniones, super nostris tribus quæstionibus

nibus supra positis. Tum, quòd exceptis tribus, aut ad summum quatuor, reliquæ non sunt opiniones separatæ, sed conclusiones, appendices, & corollaria illarum in controuersiam specialioribus rationibus vocata. Tum, quia tot opinionum propositio retrahit lectorem ab intendendo animo in huius rei veritatem, & intendentem valde confundit: quòd alienum ab eo qui vult eam recte docere oportet esse. arg. c. Oportet. 8. q. 1. & c. Sit rector. 43. dist.

S V M M A R I V M.

Sacrorum species tres, & rerum sacrarum quatuor. nu. 1.

S. Thomas sapientia, & sanctitatis pelagus, dux cum primis authoris. nu. 2.

Bonorum ecclesiasticorum, quedam principaliter deputata ministris, quedam aliis piis. nu. 3.

Bona ecclesiastica iterum duplicis generis. nu. 4.

XX. Moneo, quòd tres sunt species sacrorum scilicet personæ sacræ, loca facta, & res sacræ: & quatuor species rerum sacrarum. Prima, Sacramentorum. 1
 Secunda, vasorum ea continentium. Tertia, ornamentorū ministrorum. Quarta bonorum ad prædicta sustentanda deputatorum, secundum Tho. 2. sec. q. 99. art. 3. Addo etiam, quòd in præfato libello responsurus ad primam de tribus quæstionibus, supra monito primo nu. 8. propositis, præmisi ex eod. Thoma Aquinate, 2
 sapientiæ sanctitatisque pelago, nostro cum primis duce, atque patrono, Quodlib. 6. art. 11. & 2. sec. q. 185. art. 4. bona ecclesiastica quæ sunt præfatae quartæ 3
 speciei sacrorum esse duplicis generis. Quædam principaliter applicata ecclesiæ ministris, & minus principaliter pauperibus, operibusque piis: Altera applicata principaliter ecclesiis, pauperibus, aliisque operibus piis, & secundario ministris, qualia sunt bona hospitalium, & fabricarum ecclesiarum; de quibus Clemen. Quia contingit. §. Vt autem, de relig. domib. innouato in concilio Trident. sess. 7. cap. 19. & sess. 25. c. 8. de reformat. modo in titulos beneficiarios non conferantur. Nam cum in eos conferuntur fiunt primi generis arg. glos. receptæ, Clemen. Per litteras, de præb. verb. Promideri. Quibus addidimus, quòd horum 4
 omnium bonorum, quæ omnia sunt facta, quartæ speciei rerum sacrarum, vt trad. ipsemet Tho. in d. q. 99. art. 3. duo sunt genera, vt infra in monito XX. dicemus. Primi generis sunt immobilia, & mobilia quæ sita beneficiis, & hospitalibus, & aliis piis locis, antequàm beneficiariis, & ministris conferantur: de quibus totus titulus de reb. eccles. non alien. & 12. q. 1. & l. Lex quæ tutores. C. de administ. tutor. Secundi generis sunt redditus illorum annui, de quibus c. Vestra, de locat. & c. 2. Ne prælati vices suas.

S V M M A R I V M.

Clerici tria genera bonorum habent, scilicet, Patrimonialia, ecclesiastica, & quasi patrimonialia. num. 1.

Quantum ea differant. nu. 2.

- 1 XXI. Moneo, etiam nos in loco proxime citato præmisisse, quòd clerici sæculares beneficiarij tria genera bonorũ possunt habere, puta, patrimonialia, quasi patrimonialia, & ecclesiastica. Patrimonialia sunt, quæ per successionem, aut per suam industriã & alias artes, aut per donationes, & vltimas voluntates, & alios contractus, eo modo quo laici sibi quærunt, iuxta c. Episcopus. 12. q. 1. c. Cum dilectus, de iure patronat. c. Manifesta. & c. Sint manifeste. 12. q. 1. Alia quasi patrimonialia, quæ diffiniri possunt, esse bona quæ sita ratione clericalis ordinis vel officij, alia ratione, quàm iuris spiritualis percipiendi redditus ecclesiasticos, quatenus sunt ecclesiastici, qualia sunt ea, quæ clerici lucrifaciunt sacrificando, & agendo capellanos, vicarios temporarios, prædicatores, confessarios, aut alios spirituales actus exercendo: de quibus Innoc. & Host. in d. c. Quia nos. & Panor. in c. Cum in officiis, de testam. & vterque Card. in summa. 12. q. 5. & Perul. in rubr. de testam. col. 30. Alia sunt ecclesiastica, quæ diffiniri possunt, esse bona deputata ad sustentanda sacra, ex mente Thom. in 2. sec. q. 99. art. 3. vbi ait, omnia illa esse, vt prædictum est, sacra quartæ speciei rerum sacrarum: & sunt duplicis generis. Altera sunt stabilia, seu immobilia; & mobilia; quæ non sunt annui redditus, sed bona, vnde illi redeunt. Altera sunt ipsi redditus eorum, quibus fit illa sustentatio; inter quæ magna differentia est, vt dicemus infra monito XXIII. & sequen.
- 2

S V M M A R I V M.

- Bona patrimonialia clericorum æque libera esse illis ac sua laicis, nu. 1.*
Bona quæ sita ecclesiis, antequàm conferantur beneficiariis, non sunt eorum dispositioni subiecta, nu. 2.
Et idem de bonis principalius ad sustentanda pia, quàm ministris deputatis, nisi, & c. nu. 2.
Bona quasi patrimonialia annumeranda potius patrimonialibus quàm ecclesiasticis, nu. 3.
Etiam quæ sita per actus ecclesiasticos, ad quos beneficia obligant, nu. 3.

- 1 XXII. Moneo, me ibidem etiam præmisisse quòd inter omnes, nemine discrepante, conuenit, non esse quæstioni nostræ locum, in redditibus bonorum patrimonialium clericorum sæcularium beneficiariorum, eo quòd certum est, eos posse disponere de illis, perinde ac laici de suis. c. Episcopi. 12. q. 1. & c. Quia nos, de testam. c. Fixum. 12. q. 5. Inter omnes etiam conuenit, quæstioni præfata non esse locum, in bonis ecclesiasticis primi generis, scilicet stabilibus, seu immobilibus, & mobilibus, quæ non sunt redditus, sed quæ inuenimus quæ sita, & applicata nostris beneficiis, quando ea nobis conferuntur. Quoniam palam est nos peccare mortaliter, obligarique ad restituendum, si ea sine causa, & solemnitate debita alienauerimus. c. Sine exceptione 12. q. 2. & per totam quæst. & per totum titulum de reb. eccles. non alien. Inter omnes etiam conuenit, non esse eis locum in redditibus bonorum deputatorum principalius in hospitalia, & alia opera pia. dicta Clemen. Quia contingit, de relig. domib. renouata
per
- 2

per concil. Trident. vbi supra, nisi per statuta foundationis, aut erectionis eorum, aut iustam consuetudinem deberent in titulos beneficiarios conferti. Quod dicimus propter præfatam gloss. Clem. Per litteras, de præb. in verb. prouideri: quatenus insinuat, hospitale, quod in titulum beneficiale confertur, esse beneficium ecclesiasticum: & consequenter eum cui confertur ante omnia esse de illius bonis alendum, iuxta text. sing. ca. De his, de eccles. ædific. Quoniam palam est, peccare eum qui de huiusmodi redditibus destinatis principaliter ad sustentandum pauperes, vel ad alia opera pia, quam ministros, cum non dantur in titulum beneficiale notabilem quantitatem in usus siue bonos, siue malos, alios ab his, in quos deputata fuerunt, impendit: obligatumque esse iuxta sententiam omnium doctorum ad restituendum per d. Clem. Quia contingit. §. Vt autem, de relig. domib. & manifestius in concil. Trident. sess. 25. c. 8. de reformat. & facit l. 1. & l. Legatam. ff. de administ. rer. ad ciuit. pertin. Dubium autem est, an sit locus in bonis quasi patrimonialibus, quæ supra diffiniuimus: quia Innoc. in d. c. Quia nos, de testam. & in c. Quoniam, ne prælati vic. suas. ea exæquat redditibus ecclesiasticis, qui redeunt ex bonis beneficiorum. Nobis tamen iustius videtur æquare illa bonis patrimonialibus. Tum, quia hæc est frequentior sententia, quam tenet Cyn. in Auth. Licentiam. C. de episcop. & cleric. & Panor. in c. Cum esses, nu. 26. & in c. Cum in officiis, de testam. quem sequitur vterque Card. in summa. 12. q. 5. & Perus. in rub. de testam. col. 31. & Corneus consil. 88. 2. vol. Tum, quia illa quæruntur eis vt merces quædam, & compensatio laborum, & eorum quæ per alios actus, quos possent facere tempore, quo illos ecclesiasticos faciunt, sibi acquire-re possunt; vt ait Innoc. in d. c. Quoniam, ne prælati vic. suas. & ita conferuntur sine onere vilo expresso aut tacito distribuendi superflua pauperibus; quod onus bona ecclesiastica habent, vt infra XXVII. monito dicetur. Quod etiam procedit in illis, quæ quæruntur per eos actus; ad quos eos sua beneficia obligant; quale est illud, quod curio, seu curatus administrando sacramenta suis parochianis lucrificat: quale item id quod quærunt beneficiarius cuiuspiam loci, ex eo quod aliquis reliquit certi vel incerti numeri missas beneficiario illius loci; quales sunt, quas Hispani vocant trentenarios, quamuis eius personam minime nosset; licet Archiepiscopus Panormitanus contra senserit in c. Cum in officiis. num. 8. de testam. & licet id expresse probarint Card. S. Sixti, & Card. Alexand. in summa. 12. q. 5. sed non iuste. Tum, quia diffinitio bonorum quasi patrimonialium supra posita, æque conuenit eis ac aliis quæsitis per actus, ad quos sua beneficia vel officia non obligant eos. Tum, quia non lucrificiunt eos de bonis suorum beneficiorum, quibus inest onus supradictum dandi ea, quæ supersunt pauperibus; de quo in dicto monit. XXVII. late dicetur. Eius denique conditionis, eadem vel maior. ratione erit omne id, quod beneficiarij suo labore personali que opera, etiam spiritualibus impensis, vel eorum intuitu lucrantur ex aliis quam de suorum beneficiorum bonis, vt affirmavit Barbat. in q. 3. primæ part. de præst. Card. col. penult. ea ratione, quod id in stipendium laboris eorum datur. Quæ tamen ratio parum firma est, eo quod etiam omnes alij redditus ob eam causam eis tribuuntur. Beneficium enim datur propter officium. c. fin. de rescrip. lib. 6. & redditus eius sunt stipendium, iuxta gloss. l. Stipendia. C. de exec. rei iud. & tex. in c. Si officia. §. 9. dist. & c. Quid proderit. 61. dist. Ratio vero firma est, quia id tribui-

tur eis sine onere vlllo expresso, aut tacito dandi superflua pauperibus : quod tamen habent omnia beneficiorum bona, vt in d. libello probatum fuit, ead. q. num. 17. & seq. & probabitur infra monito XXVIII. Est igitur huic quæstioni locus in redditibus, & fructibus bonorum, & iurium principaliter ad beneficiorum sustentationem, & minus principaliter ad pauperum, & piorum operum subuentionem deputatorum, nondum quæsitis tempore, quo illis beneficia conferuntur.

SUMMARIUM.

Cardinalatus est beneficium ecclesiasticum. num. 1.

Papatus est beneficium ecclesiasticum. num. 1.

Bona ex pensionibus quæsitæ, an censeantur patrimonialia vel ecclesiastica. num. 2.

Bona quæsitæ ex pensionibus temporariis, quæ in subsidium impensarum dantur Cardinalibus à Papa censeantur patrimonialia. num. 2.

Bona, vt censeantur ecclesiastica, non sufficit vt dentur ecclesiasticis ab ecclesiasticis, de bonis ecclesiasticis. num. 3.

Reditus tituli Cardinalatus, sunt bona ecclesiastica. num. 4.

Bona quæsitæ ratione actuum ecclesiasticorum etiam de redditibus ecclesiasticis alia ratione quàm iuris perpetui percipiendi redditus ecclesiasticos, non censeantur bona ecclesiastica. num. 5.

XXIII. Moneo, ex dictis in monito proximo inferri solutionem quæstionis mihi propositæ à quodam magni nominis, pietatis & eruditionis Illustriss. Cardinali, multis nominibus mihi maxime suspiciendo, videlicet, An quæsitæ ex stipendiis quæ dantur à S. Sede Apostolica aliquot Cardinalibus in subsidium expensarum, quò se decentius sustentent, sint censenda bona patrimonialia libera, an ecclesiastica, oneri de quo in monito XXVII. loquemur, subiecta. Ad censendum enim quòd sunt ecclesiastica, facit primo, quòd ea tribuuntur à persona ecclesiastica, scilicet, Papa, & de redditibus bonorum ecclesiasticorum ipsius Papatus, & personis ecclesiasticis, videlicet Cardinalibus. Secundo, quòd Cardinalatus est beneficium ecclesiasticum: quia conuenit ei tota diffinitio beneficij ecclesiastici, quam nos exquisitè declarauimus in rub. de præb. & summam repetemus infra monito seq. & efficaciter probatur per c. 2. de cler. non residen. quatenus habet, Cardinalem quendam priuatum fuisse à Synodo suo titulo Cardinalatus, eo quòd non residebat; & gloss. ibi, & clarius Pan. sub fin. aiunt, priuationem illam non fuisse ab officio, sed à dignitate & beneficio. Quòd ipsum sentit idem Pan. in. ca. Bonæ, primo de post. præl. & in ca. Ecclesia vestra, de elect. dum post Host. & alios tractat, An Cardinalatus, & episcopatus sint beneficia impatibilia, & an cadant sub c. De multa, de præb. & expresse determinant moderni in tract. de benefic. par. 1. q. 2. Sicut & Papatus dicitur beneficium per

per text. sing. in c. 1. de maled. Et cum præd. stipendia dentur ratione Cardinalatum, videntur esse redditus beneficiorum. Ad hæc, quòd quæsitæ ex pensionibus, quæ de more super beneficiis ecclesiasticis Papa constituit, censentur ecclesiastica, vt infra monit. LXXX. trademus, Sed verius videtur contrarium, scilicet, ea esse censenda patrimonialia, vel quasi, & consequenter ab onere prædicto libera. Tum, quia omnia quasi patrimonialia sunt huiusmodi, vt in monito proximo dictum est, & præfata quæsitæ per præfata Cardinalium stipendia sunt quasi patrimonialia; quippe quibus conuenit diffinitio bonorum quasi patrimonialium in monito proximo posita: quia sunt bona quæsitæ ratione actuum pertinentium ad personas ecclesiasticas, ea ratione, qua ecclesiasticæ sunt, & non ratione iuris percipiendi redditus bonorum ecclesiasticorum. Tum, quia nil obstat primum argumentum in oppositum factum, scilicet, quòd tribuuntur à persona ecclesiastica personis ecclesiasticis, & de bonis ecclesiasticis: quia id non sufficit, vt aliqua bona dicantur ecclesiastica. Nam etiam mercedes & salaria, quæ dantur ab ecclesiis, & ab ecclesiasticis personis, syndicis, procuratoribus, famulis earum, clericis eis inseruientibus, cantoribus, architectis, latomis, piccoribus, & aliis id genus operariis ecclesiasticis, tribuuntur à personis ecclesiasticis, & personis ecclesiasticis, & de bonis ecclesiasticis; & tamen non sunt bona ecclesiastica. Tum, quia nihil obstat etiam secundum, scilicet, quòd Cardinalatus est beneficium: quia prædicta stipendia, quæ subsidia impensarum vulgo dicuntur, non debentur ratione tituli Cardinalatus, & eo quòd Cardinalatus sit beneficium, quia non cuilibet Cardinali dantur, sed solum illis, quibus Papa vult conferre: & ideo licet redditus, qui Cardinali debentur ratione tituli sui, dicantur bona ecclesiastica, salaria tamen & subsidia impensarum, quæ aliquando Cardinalibus tribuuntur alia ratione quàm sui tituli, non sunt beneficia ecclesiastica. Tum, quia nil obstat etiam, quòd tribuuntur ratione actuum ecclesiasticorum, & ecclesiasticis personis propriorum: quia nec hoc sufficit, vt dicantur bona ecclesiastica. Nam etiam ea, quæ dantur clericis ratione precum, & orationum, ratione concionum, confessionum, administrationis sacramentorum, & aliorum huiusmodi actuum, tribuuntur ratione actuum ecclesiasticorum, quæ tamen secundum receptam sententiam, non dicuntur bona ecclesiastica, quæ sunt res sacræ, saltem quartæ speciei, vt in monit. præced. dictum est; hoc est, res deputatæ ad sustentandum ministros ecclesiæ & pauperes, quæ sunt primi generis quartæ speciei rerum sacrarum, & redditus earum, quæ sunt secundi generis quartæ speciei earundem. Ad hoc enim, vt aliqua bona dicantur ecclesiastica, & sacra oneri præfato subiecta, oportet quòd sint deputata ad sustentandum sacra, vel redditus eorum, qua ratione sunt redditus eorum: & non sufficit quòd percipiantur alia ratione, puta, elemosynæ, vel salarij, vel stipendij iusti, vel remunerationis, vel alia huiusmodi, quæ non sit ius spirituale illos percipiendi perpetuū, in se soli ecclesiasticæ personæ conferibile, vt ex duobus monitis supra proximis colligitur; quale non sunt stipendia præfata, nec aliarum pensiones, quæ dantur laicis, vel clericis ratione aliquorum obsequiorum præstitorum, vel præstandorum. Tum denique, quòd stipendium, seu subsidium impensarum, quod Papa tribuit alicui episcopo, quem aliquòd legat, non est annumerandum bonis ecclesiasticis, siue sacris quartæ speciei, supra monit. proximo diffinitis.

Bonorum ecclesiasticorum verum Dominum esse Christum Deum irrefragabiliter tenendum. num. 1.

Opinio communis, in quam consensus omnium catholicorum concurrat, periculose in materia fidei, & morum relinquitur. num. 2.

Authoritas summorum Pontificum necessario observanda. num. 3.

Bona omnia sacra sunt Dei, & omnia sacrorum sustentationi deputata sunt sacra, & qui ea furatur, aut rapit, sacrilegus. num. 4.

Bona cur, & quo sensu dicuntur nullius, cum sint Dei. num. 5.

Papa non est verus rerum ecclesie Dominus, & consequenter nec alius prelatus: & ratio quare aliquando eas alienant. nu. 6. & nu. 10.

Procurator Cesaris bona eius non alienat, nisi & c. num. 7.

Bona ecclesiastica sunt Dei, quo ad verum dominium, ecclesie & prelatorum, quo ad administrationem, pauperum & piorum, quo ad sustentationem. num. 8. & 11.

Bona omnia ecclesie sacra, licet consecrata benedictione aliis sacratiora, & quo sensu aliqua non sint in hominum commercio. num. 9.

Beneficiarios non esse vsuarios, nec vsufructuarios, sed maiore facultate quam illi, & minore quam hi. num. 12.

Bona donata Deo, fieri eius iure naturali, perinde ac alterius donata illi. numero 13.

Bona ecclesiastica esse Dei, & non ullius hominis Concilio Tridentino definitum. num. 14.

- X X I I I I. Moneo, quod prefatus N. non solum nimis confuse tractat in prima sui libri parte, c. 1. num. 15. penes quem sit dominium rerum ecclesiasticarum, vt diximus supra monito X V I I I. Sed etiam noue ac false affirmat in 4. par. cap. 6. quod non solum redditum bonorum ecclesiasticorum, sed eorundem etiam stabiliu suue immobiliu, verum dominium est penes beneficiarios.
- 1 Quæ falsa & insolens conclusio est: quia imo est solius Dei & D. N. Iesu Christi. Quod irrefragabiliter esse tenendum probo. Primo, quod communis opinio id habet: & nemo catholicorum, quos ego legerim, vsque ad prefatum N. affirmavit, dominium saltem stabiliu suue immobiliu, & mobiliu ecclesie vsibus deputatorum esse penes beneficiarios & ab opinione communi, in quam
- 2 præsertim omnium doctorum catholicorum consensus concurrat, non est recedendum. c. De quibus. 20. dist. & doctrina solemnis Io. And. in. c. 1. de consti. Imo in materia morum & fidei, qualis est ista, non potest id sine periculo fieri, iuxta text. Irrefragabiles, in. c. Ecclesiasticarum, & c. In his. 11. dist. quod multis & validis rationibus confirmat Alfons. Castrensis in lib. 1. cap. 5. contra omnes hæreses.
- 3 Secundo, quod summi Pontifices, quorum authoritas est irrefragabilis, c. si Romanorum. 19. dict. c. Hæc est fides. 24. q. 1. asserunt, illa esse patrimoniu Christi, in. c.

in. c. Cum secundum, de præb. & in c. Cum ex eo, de elect. lib. 6. esse que pecunias
 Christi c. 1. 12. q. 2. Tertio, quod omnia sacra sunt solius Dei. l. Inter stipulantem. §.
 Sacra, de verb. oblig. §. Nullius, & §. Sacra. Institur. de rerum diuisione. At omnia 4
 bona ecclesiastica sunt sacra quartæ speciei factorum, secundum Thomam re-
 ceptum in 2. sec. q. 99. art. 3. quod etiam fatetur ipsemet N. in quarta parte sui li-
 bri ca. 5. col. penul. & probatur efficaciter; eo quod, qui ea furatur, aut rapit, dici-
 tur sacrilegus. c. Prædia. & c. Qui abstulerit & c. Nulli. 12. q. 2. Probatum item, eo 5
 quod ratio cur bona sacra dicuntur esse nullius, est; quia solius Dei sunt. d. §. Nul-
 lius, Institur. de rer. diuis. Non quidem ita nullius, vt occupantis fiant. iuxta l. 3. in
 princip. ff. de acquir. rerum domin. sed ita, vt nullius hominis puri, vel hominum
 sint, sed Dei tantum, & D. N. Iesu Christi, non quidem eo solo nomine, quo om-
 nia sunt eius; iuxta illud, Domini est terra, & plenitudo eius. Psal. 23. & c. Quo iu-
 re. 8. dist. sed etiam eo quod nemo alius est Dominus eorum, & speciali hominis
 vel hominum censura, siue dispositione, sunt ei dicata, donata, vel alias quaesita,
 vt glossæ receptæ dixerunt in d. §. Nullius, & in d. l. 3. Quarto, quod ratio quare 6
 nulli prælati, etiam Papa, possunt sine causa iusta stabilia alienare, est; quia solus
 Christus, & nemo alius, est verus Dominus eorum. Et nemini facta est à Christo
 facultas aliter alienandi ea, iuxta c. Nolli, de reb. eccles. non alien. & c. Non liceat
 Papæ. 11. q. 2. Quinto, quod ratio, propter quam cum iusta causa id facere possunt
 per eadem iura, est; quia sunt procuratores, & administratores constituti ab eo
 ad administrandum ea, secundum mentem, & intentionem eius, immediate, vel
 mediate. Immediate quidem, vt Papa, & ecclesia vniuersalis: mediate, vt alij
 prælati, & beneficiarij ministerio Papæ, vel ecclesiæ vniuersæ, constituti imme-
 diate, vel mediate: quia causa iusta interueniente, videtur ipse Dominus Iesus
 consentire, & res agi iuxta mentem eiusdem. Sicut & procurator Cæsaris, sine
 ipsius consensu, & mente, res eius alienare non potest, & cum eo potest. l. 1. ff. de 7
 offic. procur. Cæsar. & l. Idem Iulianus. §. Constat, ff. de leg. 1. & cum iusta causa id
 faciendi contingit, videtur Cæsar id velle, per eandem l. Sexto, quod id conclu-
 dit declaratio vera illius dicti Caietani 2. sec. q. 43. art. 8. videlicet. Idem esse dice-
 re, bona ecclesiastica esse Dei, Christi vel ecclesiæ: declarandum enim est, verum 8
 esse, quo ad administrationem, non autem quo ad dominium. Nam verum do-
 minium eorum, est apud solum Christum, siue Deum, non autem apud alios
 prælatos & beneficiarios, etiam Papam, vt ipsemet Caiet. ibidem affirmat, &
 paulo post dicitur. Apud Papam vero, & Ecclesiam vniuersalem, vniuersale
 ministerium, & vniuersalis administrandi potestas eis immediate à Deo data:
 quæ ministerio Papæ, vel ecclesiæ vniuersalis distribuitur alijs prælati, & eccle-
 sijs particularibus, instituendo per se, vel per alios varia iura percipiendi illos,
 aut illos redditus ecclesiasticos, illorum aut illorum locorum, diocæsum, paro-
 chiarum & prædiorum, &c. & conferendo illa canonice: quæ iura, canones vo-
 cant beneficia ecclesiastica, siue sacerdotia. Quod nos in rub. de præb. exactius
 quam alij scripsimus diffiniendo post Cald. in c. Postulasti, de rescrip. & Anchar.
 in c. 1. de reg. iur. lib. 6. & alios ibi citatos, Beneficium ecclesiasticum esse ius spiri-
 tuale consequenter percipiendi aliquos redditus ecclesiasticos, conferibile tan-
 tum à persona ecclesiastica personæ ecclesiasticæ, perpetuum in se, saltem quo
 ad accipientem, per canones, doctrinas, & iura ibi late citata. Septimo, quod

non obstat prædictis argumentum N. scilicet, Quòd bona ecclesiastica, quæ non sunt consecrata speciali benedictione, sunt in hominum commertio; quia vendi & emi possunt præfato c. Sine exceptione. & præf. c. Nulli. licet alia quæ speciali benedictione consecrantur; veluti sacra vasa, sacra vestes sint extra præfatum commertium, iuxta regulam, Semel Deo dicatum, de reg. iur. lib. 6. & L. Inter stipulantem. §. Sacram. ff. de verb. oblig. Non, inquam, hoc obstat. Tum, quia omnia

9 bona ecclesiastica sunt sacra, vt prædictum est, saltem quartæ speciei sacrorum, etiam ipsomet N. confitente, licet non æqualiter sacra: quia non omnia sunt consecrata benedictione speciali, de quibus agit titul. de consec. eccles. vel altat. & c. Ecclesiis, cum multis aliis, de consec. dist. 1. Tum, quia non solum in hominum commertio, vt alia profana, sed ita vt solum ex causa iusta, & cum solemnitate interueniente, & non alias, debeant in commertium venire, per præfata iura, sicut & bona Cæsaris, quæ extra commertium dicuntur. l. Idem Iulianus. §. Constat. ff. de legat. 1. possunt commutari de illius consensu, vt ibidem, & in l. 1. ff. de offic. proc. Cæsar. dicitur: ita & bona Christi, sacra quartæ speciei sacrorum, extra commertium quidem sunt simpliciter, sed ita, quòd de ipsius consensu commutari possunt: qui consensus interuenire creditur, eo ipso, quòd adest causa iusta id faciendi. arg. c. Aurum habet ecclesia. c. Gloria episcopi. 12. q. 2. Tum, quia eius argumentum solum probat, quòd consecrata per aliquam benedictionem, sunt sacratiora, & specialiori ratione Dei, quàm alia sacra, non consecrata per aliquam benedictionem; sed non probat, quòd hæc non sint sacra, neque quòd non sunt eius speciali ratione. Quia ex eo quòd aliquid sit sacratius, vel specialius, seu magis specialiter alicuius, non consequitur, quòd aliud, quod non est tam specialiter eius & tam sacrum, non sit sacrum, neque specialiter eiusdem: quia datur sacratio sacratius, sicut bono melius. l. vbi autem non apparet. ff. de verb. oblig. & patet in Rege, qui aliqua habet bona, quæ sunt ipsius, quo ad directum & vtile dominium; & alia, quæ sunt eius, quo ad directum dominium tantum. Hæc enim specialiter pertinent ad eum, licet illa pertineant specialius. arg. c. 1. de feud. c. Cæterum, de Iudic. & omnium, quæ in lib. feudorum leguntur, & notantur. Octauo, quòd neque ipse Papa est verus Dominus bonorum ecclesiasticorum, per text. in hoc optimum in. ca. Non liceat Papa. 12. q. 2. vbi de hoc latius scribimus. Per quod ibi sentit idem Archid. communiter receptus, & Pan. in. d. c. Constitutus. Immo & Turrecrem. in. c. Videntes. 12. q. 1. & Caiet. in 2. sec. præfata q. 43. art. 8. & melius q. 100. art. 1. ad. 7. Inferens ex hoc vnã grauem conclusionem, quæ apud eum videri potest, quòd ipsum ait aduersarius part. 1. cap. 1. num. 22. cum aliis multis, quos refert, & sequitur Dec. in. d. c. Constitutus. & in. c. Episcopus, de præb. Si ergo Papa non est Dominus, à fortiori nullus alius à

10 Christo erit. ergo solus ipse Christus est Dominus verus eorum. Nono, quòd ipsissima huius rei veritas est illa, quæ colligitur ex dictis Innoc. frequentius recepti in c. Cum super, de caus. posses. & propriet. & efficaciter probatur per Pan. relatis aliis opinionibus in ca. Cum esles, de testam. num. 29. & aliis locis citatis per Decium in d. c. Constitutus, de rescript. num. 5. Ex quibus omnibus colligitur, inquam, ipsissima veritas, videlicet, quòd iura quæ habent, illa esse Christi vel Dei, intelligenda sunt quo ad verum & perfectum dominium: & illa, quæ insinuant esse ecclesiæ, prælatorum, aut beneficiariorum; intelligenda sunt quo

ad

ad gubernationem, vel administrationem illorum. Et ea, quæ habent illa esse pauperum, ecclesiarum, vel operum piorum, intelligenda sunt quo ad eorum sustentationem: ita quod verus, & perfectus Dominus est Iesus Christus. Gubernatores autem instar procuratorum, & tutorum cum facultate se de illis alendi beneficiarij. Pauperes vero ecclesiæ & opera pia, creditores quidam quorum sustentationi eorum redditus deductis oneribus debentur. Decimo, quod vera & recepta est illa sententia, quæ habet, aliquot doctores male vocare beneficiarios vsuarios: male item alios vocare eosdem vsufructuarios, ut tangit gloss. singul. vbi late Panor. & Andr. Sicul. in c. fin. de pecul. cleric. eo quod maior est eis facultas, quàm vsuariis: quoniam ipsi possunt in suos, & alios pios vsus de omnibus redditibus beneficiorum disponere; cum tamen vsuarij, qui ex re, in qua vsum habent, nihil capere possunt, præterquàm in solum vsum quotidianum. Institut. de vsu & habit. in princip. & minor quàm vsufructuariis: quia illi possunt donare, & relinquere in vita & in morte licite suos fructus, quibuscunque voluerint. Institut. de vsufruct. in princip. & melius. institut. de vsu, & habit. §. i. sine vlllo paupertatis aut pietatis intuitu, ob solam amicitiam, cognationem, aut liberalitatem, beneficiarij vero minime. Quod palam declarat post alios concil. Trident. sess. 25. cap. 1. de reformat. in hæc verba. Omnino vero eis (scilicet episcopis) interdicitur, ne ex redditibus ecclesiæ consanguineos familiaresue suos augere studeant: cum & Apostolorum canones prohibeant, ne res ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, his ut pauperibus distribuant; & paulo inferius. Quæ vero de episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscunque beneficia ecclesiastica, tam sæcularia, quàm regularia obtinentibus pro gradus sui conditione obseruari, sed etiam ad S. Rom. ecclesiæ Cardin. pertinere decernit. Vndecimo, irrefragabiliter probatur, ea ratione, quod donata & relicta legitime ab eorum dominis, sunt eorum, quibus dantur aut relinquuntur. l. Traditionibus. C. de pact. §. Per traditionem. Instit. de rer. diuis. At bona omnia ecclesiastica sunt legitime ab his, quorum erant, donata, oblata, vel relicta Deo vel Christo, vel eius intuitu & nomine, ecclesiis, vel ministris eius tanquam eius vicariis, procuratoribus, vel dispensatoribus, mediatis vel immediatis, quod idem est, arg. l. si procurator. ff. de acquir. rer. domin. ergo facta sunt eius. Imo cum privilegio, per quod ante quæsitam possessionem, etiam quo ad dominium, quæruntur. l. fin. C. de sacrosanct. eccles. Ergo sunt eius, & quidem iure diuino, & naturali, præsupposito rerum dominio iure gentium introducto. c. Ius gentium. l. distinct. Duodecimo tandem, quod expresse concilium Trident. in loco præcitato per illa verba proxime relata, (Quæ sunt Dei) diffinit, omnes ecclesiæ res esse Dei: & ita iam non videtur licere contrarium tenere, neque opinari. arg. ca. Maiores. 24. q. 1. & ita opinio communis videtur esse iam facta de fide necessario credenda: & consequenter non debuit incaute N. contra determinationem ecclesiæ adeo claram, affirmare; verum dominium illorum esse clericorum. Quod, ut prædixi, nemo catholicorum, quem legerim, vsque ad eum fuit ausus affirmare, etiam ante præfatum concilium, saltem quo ad dominium rerum stabilium, seu immobilium; neque mobilium vsibus ecclesiæ, à beneficiariorum vsibus seiunctis deputatorum.

Sacrarum rerum quatuor species, & quæ: & quartæ speciei duo genera, & alia aliis sacratiores.num.1.

Bonis secundi generis quartæ species vtendi facultas, liberior facultate vtendi bonis primi generis, sed non adeo, vt facultas vtendi patrimonialibus.num.2.

XXV. Moneo, quòd licet dominium verum & absolutum omnium bonorum ecclesiasticorum sit penes Deum, & D. N. Iesum Christum, vt in monito proximo probatum est, & ideo omnia illa sint sacra; & omnis irreuerentia, quæ fit per violationem eorum sit sacrilegium, vt diffinit Thom. in. 2. sec. q. 99. art. 1. & efficaciter probatur per ca. Prædia. ca. Qui abstulerit, & alia citata in monito præced. num. 4. Alia tamen aliis sunt sacratiores, vt idem Thom. probat ibi art. 3. dicens, quòd inter res sacras summum locum obtinent ipsa sacramenta, quibus homo sanctificatur; quorum præcipuum est Eucharistiæ sacramentum, quod continet ipsum Christum; & ideo sacrilegium, quod contra hoc sacramentum committitur, grauissimum est inter omnia. Post sacramenta vero, secundum locum tenent vasa consecrata ad eorum susceptionem, & ipsæ imagines sacræ, & reliquiæ sanctorum, in quibus quodam modo personæ sanctorum honorantur, & dehonantur: deinde quæ pertinent ad ornamenta ecclesiæ, & ministrorum; deinde ea quæ sunt deputata ad sustentationem ministrorum, siue sint mobilia siue immobilia. Quicumque autem contra quodcunque prædictorum peccat, crimen sacrilegij incurrit hæc ille. Ex quibus verbis colligitur esse quatuor species rerum ecclesiasticarum & sacrarum. Prima, sacramentorum. Secunda, vasorum ad susceptionem eorum consecratorum, & reliquiarum, &c. Tertia, ornamentorum ecclesiæ, & ministrorum. Quarta, bonorum ad sustentanda prædicta deputatorum: cui addimus primo, quòd sicut res primæ speciei sunt magis sacræ, quàm res sacræ secundæ speciei; & res sacræ secundæ speciei magis quàm tertiæ; & res tertiæ magis quàm quartæ: ita facultas à Deo ministris eius facta ad vtendum rebus sacris primæ speciei, strictior est facultate vtendi rebus secundæ: & facultas vtendi rebus secundæ speciei, strictior facultate vtendi rebus tertiæ; & facultas vtendi rebus tertiæ, strictior facultate vtendi rebus quartæ. Secundo, quòd res quartæ speciei, scilicet, deputatæ ad sustentandum omnia sacra, sunt, vt supra dictum est, monit. XXI L. duplicis generis; Alterius enim generis sunt stabilia seu immobilia, de quorum numero sunt etiam iura percipiendi annuos redditus, Clem. Exiui. §. Cùmque annui redditus, de verb. signi. & alia pretiosa mobilia. Alterius autem sunt fructus, seu redditus eorum, qui ex illis redeunt annuatim: & quòd quemadmodum illa, quæ sunt primi generis sunt sacratiores, quàm quæ sunt secundi; ita facultas concessa ministris, à Christo vero omnium sacrorum domino, vtendi eis, strictior est, quàm facultas concessa ab eodem vtendi bonis secundi generis. Quòd fit, vt bona primi generis non possint alienari sine grandi causa, & solemnitate. c. Sine exceptione, cum multis aliis. 12. quæst. 2. & c.

Nulli,

Nulli, de reb. eccles. non alien. Bona autem secundi generis, sic. c. Vestra, de locat. & c. Quoniam, ne prælati vic. suas. Tertio, quòd licet facultas vtendi bonis secundi generis, scilicet, redditibus facta sit beneficiariis liberior, quàm facultas vtendi bonis primi generis: non tamen est adeo libera sicut illa, quam habent vtendi bonis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus: quoniam hæc adeo libera est eis, ac laicis, vtendi suis redditibus laicis. arg. c. Fixum. 12. q. 5. & c. Quicumque, de testam. & ideo non possunt eis vti, nisi ad se, & suos, & pauperes sustentandos, vt infra, monito XXVII. probabitur.

S V M M A R I V M.

Bona beneficiarj præmortui, deuoluta in successorem, an sint primi generis, an secundi, quartæ speciei. nu. 1.

XXVI. Moneo, quòd grandis est quæstio, an redditus, de quibus beneficiarius, neque in vita, neque in morte quicquàm disposuit, debeant collocari sub primo genere bonorum deputatorum ad sustentandum sacra, an sub secundo; esto, quòd iure perueniant ad successorem. Quæ quæstio ideo est magni momenti, quòd si collocari debeant sub primo genere, successor non potest ea suis vsibus impendere, plusquàm alia immobilia sui beneficij. Si autem collocentur sub genere secundo, poterit eis vti ad se, suos, & pauperes sustentandos, perinde ac redditibus suo tempore ex bonis primi generis ad eum pertinentibus. Huius quæstionis resolutionem inseremus commentario c. Non liceat Pape. 12. q. 2. quòd etiam remitemus aliquot alias, quæ sicut hæc pertinent ad spolia clericorum: de quibus, quia non poteram in hac apologia pro rei magnitudine, ne nimium excreceret, scribere, commentarium illum separatim compono.

S V M M A R I V M.

Bona ecclesiastica subiecta esse oneri, & modo, vt superflua piis operibus erogentur. nu. 1.

Christiani ecclesie primitiue pretia bonorum dabant Apostolis ad sustentandos egenos. nu. 2.

Clericorum bona esse pauperum, vt intelligendum. nu. 3.

Vicarium potestate sibi tradita vti debere, iuxta mentem tradentis. nu. 4.

Christum non esse minus liberalem nunc, quando est ditissimus, quàm cum esset pauperrimus. nu. 5.

Bona non esse data ecclesiasticis, vt primogenia diuitibus inctuantur, nec vt cognati augeantur. nu. 6.

Onus, & modum inducunt dictiones vt, Ad, Ob, Pro, In, Ne, & c. quæ adduntur dispositionibus, quibus bona data sunt ecclesiis. nu. 7.

- 1 XXVII. Monco, dixisse me in præfato libello, q. 1. nu. 17. prædicta bona ecclesiastica, quæ sunt sacra quartæ speciei rerû sacrarum, vt duobus proximis monitis dictum est, super quibus fundata sunt sacerdotia, seu beneficia, quæ habemus, esse subiecta ei modo & oneri expresso, aut tacito, vt ea, quæ ministris eius sustentatis honeste superfuerint, insumentur in pauperes, & alia opera pia, cuius contrarium affirmat præfatus N. sed male. Primo quidem, propter illas decem & sex rationes ibi positas, quarum potiores neruos summam infra tan gemus. Secundo, quòd ipsemet N. sibi contrarius id satis fatetur in c. 1. part. 1. in hæc verba. Bonorum igitur ecclesiasticorum natura, ab initio nascentis ecclesiæ ab Apostolis constituta, & per manus ad posteros transmissa, duplicem vsum prospicere videtur, diuini scilicet cultus exhibitione, & pauperum victum fide-
 2 lium. Et Gregor. allegatus ibidem per ipsummet sic ait, in c. Quia tua fraternitas. 12. q. 1. Omne quod superest necessitatibus, in causis piis, ac religiosis, erogan dum est, Domino magistro dicente, Omne quod superest date elemosynam: quibus subdit N. hæc verba; Illud certissimum est, illa quæ necessaria non sunt, licet maxime ad ornatum diuini cultus & elegantiam pertineant, necessitatibus pauperum debere cedere, vt beatus Ambros. probat, in canone, Aurum habet ecclesia, 12. q. 2. & diuus Hier. in c. Gloria episcopi ead. caus. & q. Hæc ille. Tercio, quòd licet ille negasset, & nemo contradiceret, probaretur tamen irrefragabi-
 3 liter per Actorum cap. 2. sub finem & c. 5. & 6. Ex quibus palam colligitur, illos fideles primos vendidisse sua bona, & dedisse Apostolis tanquam Christi vica- riis, & eius rem agentibus, pretia illorû, vt alerentur ex eis fideles egeni. Et cer- tum est, eorum successores cum eodem modo & onere retinuisse prædia, quæ postea seruarunt inuendita, vt futuris necessitatibus prouiderent. Id quod clare testatur Melchades Papa in c. Futuram. 12. q. 1. & clarius Urbanus in c. Videntes, ead. caus. & q. Ante quos idẽ ferme dixit Clemens in locis infra citandis. Quar-
 4 to, probatur per c. Res ecclesiæ. 12. qu. 1. quod sic habet. Res ecclesiæ non quasi propriæ, sed vt communes Domino oblatæ, cum timore non in alios, quàm in præfatos vsus, scilicet, pios sunt fideliter dispensandæ, & in c. Episcopus, ead. caus. & q. ibi, Episcopus, si contentus his, scilicet, victu & vestitu minime fuerit; conuertat autẽ res ecclesiæ in suos domesticos vsus, & c. synodo prouinciæ pœ- nas persoluat, & c. Præcipimus, ead. caus. & q. ibi, indigentibus omnia dispen- sentur, & in hoc prædicto cap. fin. 16. q. 1. dicitur, quòd, Quicquid habent clerici, pauperum est, hoc est, quicquid clerici habent, quatenus sunt clerici, hoc est, de redditibus ecclesiæ, deductis necessariis, pauperum est, id est, dandum est paupe- ribus, & piis operibus diuinum cultum & paupertatem respicientibus, & Augu. in c. Quod autem. 23. q. 7. de bonis ecclesiasticis, ait. Non sunt nostra, sed paupe- rum, quorum procuracionem gerimus. Et Ambrosius in c. Conuenior, ead. caus. q. 8. ibi. Omnia mea sunt pauperum, cui consonat c. penul. & c. fin. 12. q. 1. & alia, quæ ad hoc propositum in præfato libello citauimus. Quinto, quòd in c. Reuer- timini. 16. q. 1. Hieronymus ait, Deum in pauperibus, si non accipiant elemosy- nas, defraudari; eo quòd decimæ, & primitiæ, sunt Dei possessiones. Et in c. De- cimæ, ead. caus. & q. decimæ dicuntur ab August. esse tributa egentiu animarum; & quòd eas dare nolens tot animas videtur occidere, quot mortui fuerunt ege- state, esseq; illas rem à Deo pauperibus delegatam. Sexto, quòd bona prædicta
 sunt

sunt bona Christi, quo ad verum & perfectum dominium; prælati vero etiam Papa, & ecclesia etiam vniuersalis, quidam œconomi, dispensatores, & procuratores eius, vt in mon. XXIII. efficaciter & late probatum & declaratum est. At constat iure diuino, & humano, vicarium procuratorem & dispensatorem, debere vti potestate sibi tradita, secundum intentionem domini principalis illam ei tradentis. l. i. ff. de offic. procur. Carfar. c. fi. de præb. iuxta illud Pauli. i. ad Corinth. 4. Sic nos existimet homo, tanquam ministros, ac dispensatores ministeriorum Dei: & illud. Hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur: & iuxta illud eiusdem. 2. ad Cor. 10. Potestatem dedit nobis Deus in ædificationem, non autem in destructionem: & iuxta illud. c. Super litteris, de rescrip. Quæ ratio mouet delegantem, debet & mouere delegatum. At constat (confitente etiam ipsomet. N. & D. Soto, cui nitiur, in lib. 10. q. 4. artic. 4. de iust. & iure) intentionem & voluntatem Christi, fuisse, ac esse, vt de bonis suis superflua dentur pauperibus, vel aliis piis operibus. Credendum enim est, vt in præfato libello diximus, eum velle, vt tanta vel maior liberalitas exerceatur de bonis, quæ data sunt ei, posteaquam vixit immortalis, quam de his, quæ data fuerunt ei, dum esset mortalis. Nam qui cum egeret, non cupiebat mortalia, qui regna daturus erat cœlestia: vt habet hymnus Epiphania, non cupiet postquam habet, & dedit tanta cœlestia. argumento à maiori. c. Cum in cunctis, de elect. Authen. Multo magis, C. de sacrosanct. eccles. Cum ergo tunc voluisset, vt quod sibi supererat, se suisque ministris sustentatis, daretur pauperibus, credendum est nunc quoque velle, vt quod superest suis ministris honeste sustentatis, tribuatur eisdem: quandoquidem non est illi vlla re opus, & ex præteritis præsumuntur futura. c. Ex studiis. & c. fin. de præsump. Ergo ex eius intentione illum modum, & onus habent illa bona beneficiariorum. Septimo, quòd quæ non sunt verisimilia, non sunt asserenda. c. Quia non est verisimile, de præsump. l. Non est verisimile. ff. quod met. caus. At non est verisimile, illos antiquos fideles, tam religiosos, tam humiles, modestos, & tēperantes, qui sua bona ob amorem Dei, & animarum suarum salutem dederunt ecclesiis, ea mente illa dedisse, vt clerici sumptuose comedamus, & bibamus, colēdo gulam, quam illi oderunt, neque vt nos, & nostras domos, familias, parietes, lecticas, mulas, splendide vestiamus, honorem humanum adorātes, cum ambitione & superbia, quas illi pro humilitate, & modestia contempserunt. Neque etiā, vt grandia primogenia, siue maiortatus instituamus, vt cognatos nostros magnificemus; cum illi noluisent illa donate suis, vt Deo donarent. Neq; vt thesaurizemus in terris id, quod imitantes eos, thesaurizare debemus in cælis: sed vt ecclesiæ ministri primū; deinde pauperes alantur. Octauo, q̄ beatus Clemēs, Papa simul & martyr discipulusq; beati Petri in lib. 2. c. 19. de constit. apost. ait, Decimas, & primitias, ad hoc fuisse datas ecclesiæ, in hæc verba. Homo Dei. f. Episcopus, quæ, ex decimis, & primitiis secundum mandatū Dei datur, recte dispenset orphanis, viduis, afflictis, & peregrinis egentibus, vt qui habet Deum harum rerū rationē reposcentem: & Paulo post. Omnibus egētib; cū iustitia tribuentes, ipsiq; his vtētes, sed non abutentes; comedentes de his, sed nō soli vorātes, egenisq; impertiētes. Et in li. 8. c. 39. per hæc verba: Etiā præcipio decimas offerri, ad victū reliquorū clericorū, virginū, ac viuarū, & his, qui sunt paupertate oppressi. Et li. 2. c. 39. per hæc verba. Dabis episcopo

scopo iusta tua: te enim dare oportet, illum vero distribuere tanquam recondum, & dispensatorem rerū ecclesiasticarum: quod clarius testimonium: Nono quod sexta synodus relata in c. Apostolica. 12. q. 2. de his ipsis redditibus agens, decernit, eos esse ad utilitatem ministrorum, & ob escam pauperum, & peregrinorum sustentationem. & Symmachus Papa in c. Indignæ, ead. caus. & q. maledicit eum, qui bona hæc male impendit, eo quod substantiam pauperum contra fas dispergit. & concil. Antioch. in c. Episcopus. 12. q. 1. clare habet, quod quamvis episcopus de sui patrimonij redditibus, ad libitum disponere possit, non tamen de ecclesiasticis: quin & concil. Trid. in sess. 25. cap. 1. de reformat. confirmans id, quod antea dixit Bernardus, late relatus à Dyonisio Carthusiano in lib. contra pluralitatem beneficiorum, art. 8. interdixit episcopis, & aliis beneficiariis etiam si Cardinales sint, ne suos cognatos, aut familiares de redditibus ecclesiæ augeant. Quod utique non fecisset, si non intellexisset esse illam differentiam inter redditus patrimoniales, & laicos ex vna parte, & ecclesiasticos ex altera. Quod his inest onus præfatum ut impendatur in honestam ministrorum, & pauperum, ac aliorum operum piorum sustentationem, & consequenter, ut distribuantur superflua pauperibus, vel aliis piis operibus. Decimo, quod datum vel relictum alicui ut aliquid det alteri, dicitur donatum, vel relictum sub modo: eo quod illa coniunctio, ut saltem cum adiicitur dispositioni requirenti aliquid postea explendum, modum importat iuxta. l. 2. C. de his, quæ sub condit. & l. 2. & 3. de donat. quæ sub modo, & glos. c. Verum, de condit. apposit. & Bart. receptus in l. Quibus diebus. §. Termilius. ff. de condit. & demonstr. dicens idem de illo, quod datur sub illa coniunctione, ne, pro, ut non, vel sub præpositione, ad, & in, quoties adiiciuntur alicui rei postea explicandæ: ut videre est apud eum, à nu. 3. usque ad 10. per. l. Si tibi, & l. 2. ff. de leg. 3. & l. Libertas. §. 1. ff. de manumiss. testam. & l. Cum pater. §. Titio, de leg. 2. & prædicto §. Termilius, & l. ante penul. de leg. 2. & l. Si quis pro redemptione. C. de donat. & l. solemus, & l. fin. de oper. nou. nunciat. quæ duæ postremæ agunt de dictione, in, quod ipsum est de dictione, ob, C. de cond. ob caus. per totum. At bona Ecclesiæ donata sunt, aut relicta D. N. Iesu Christo, vel Ecclesiis, vel personis ecclesiasticis, rāquām procuratoribus, & eius negotia gerentibus. Quod idem est, ut redditus eorum præbeantur vsibus præfatis, vel in eos, vel ad eos, vel pro eis, vel ne, pro ut non dentur aliis. Nam sexta synodus in c. Apostolica. 12. q. 2. de his redditibus agens, decernit, eos esse ad utilitatem ministrorum, & ob escam pauperum, & peregrinorum sustentationem. Pondera præpositiones, ad, & ob, quæ important modum, & onus, ut prædiximus, & in c. Peruenit. 16. qu. 7. Vetatur episcopis dare consanguineis, & ita ne dent consanguineis, quod importat modum. Sicut, ut, non, ut proxime dictum est. Quin & concilium Trident. in sessione 25. cap. 1. de reform. interdixit episcopis, & aliis, etiam si Cardinales sint, ne suos cognatos aut familiares de redditibus ecclesiæ augeant. Pondera verbum, ne, quod inducit modum & onus, & in c. In sacris. 16. q. 1. sic habetur, in sacris canonibus præfixū est, ut decimæ, iuxta dispositionem episcopi distribuantur. Pondera verbum, ut. Pius autem operibus esse distribuendas habetur in c. Decimas, ead. caus. & quæst. libi; Omne quod superest in causis piis ac religiosis erogandum est: ubi etiam pondera præpositionem in; & in c. In canonibus, ead. caus. & quæst. habetur, Episcopum positum ad

per se vel alium dispenſandum misericordiam pauperibus: vbi pondera verbum, ad; quod, vt dictum est, inducit modum & verba principij. c. Decimas, ead. caul. & quæst. sunt hæc. Decimas, quas in vsum pietatis concessas esse canonica authoritas demonstrat, & verba medij, hæc alia. Has vero decimas sub manu Christi fore censemus, vt ille, qui cæteris præest, omnibus iuste distribuatur: in quibus pondera illa verba, in, &, vt, quæ modum important, vt prædiximus. Cum ergo hæc dictiones, ad, in, ob, ne, pro, vt, non, modum & onus important, saltem cum futuræ rei explicandæ adhibentur: cumque bona clericorum sint eius, ad, in, vel ob vsum pietatis & pauperû, vel pro illo data, vel vt eis, & non aliis erogentur, manet probatum, ecclesiæ bona prædicto modo, & oneri subiecta esse.

S V M M A R I V M.

Pauperum appellatione, in hac materia, omnia pia contineri. num. 1.

XXVIII. Moneo, dixisse me in præfato libello, nu. 10. per pauperes in hoc proposito de dâdo superflua redituum ecclesiæ pauperibus, non solum intelligi personas inopes, sed etiam ecclesias, & monasteria tam sæcularia, quàm regularia, & alia omnia loca & opera pia. Quod etiam præfatus N. fatetur, & colligitur ex Tho. 2. sec. qu. 185. art. 7. in corpore, quæst. & ad secundum, & Quodlib. 6. art. 12. & probatur in c. De redivibus, & c. Quatuor. 12. q. 1. Ex quibus colligitur, quod ea quæ super sunt, non debentur solis pauperibus, cum etiam fabricis, ornamentis, & id genus aliis diuino cultui congruentibus, sint impertienda. Quod etiam recte determinat Adrian. in 4. de restit. q. 12. col. 7.

S V M M A R I V M.

Pia opera, quæ radicitus definita, & exemplis illustrata. num. 1.

Pia quædam in se coram Deo, quæ coram iudice sunt profana, & e contrario. num. 2.

Pietatis virtutis opera, non dici pia in proposito. num. 3.

XXIX. Moneo, dixisse me in loco supra, monit. proximo citato, neminem reperisse, qui radicitus diffinierit, quæ sint opera pia; tametsi per plurimos fuerit tactum, vt colligi potest ex Ludo. Romano, in Auth. similiter. C. ad l. Falcidiam, & aliis multis. Verum consideratis omnibus, breuiter definiri possent, esse illa, quæ fiunt principaliter ob cultum diuinum, vel misericordiam, immediate vel mediate: quia pietas in hoc proposito, non significat virtutem illam, qua patriam, parentes, & cognatos, colimus. De qua per Thomam 2. sec. q. 101. sed illam, quæ religio dicitur, qua scilicet, Deum colimus; vt accipit August. lib. 10. de Cinit. Dei cap. 4. & c. 1. 22. q. 2. c. Legi. 23. q. 8. & c. Qualibet. 22. qu. 1. Quibus duobus postremis modis accipitur in nostro proposito, in quo de pietatis operibus agimus. Per illud autem verbum, cultum diuinum, in definitione positum, intelligo non solum illum, quem exhibemus Deo per virtutem religionis, seu

latriæ, sed etiam eum, quem exhibem us per tres virtutes theologicas, fidem, spem, & charitatem, quibus colitur Deus, licet aliter, quàm per latriam, aut religionem, virtutum moralium primam, iuxta Tho. 2. sec. q. 81. art. 5. Quare opera pietatis dicuntur omnia, quæ propter cultum Dei potissimum, & principaliter aguntur, vt capellanæ, beneficia, missæ, & alia officia diuina, & omne, quod ad ea principaliter pertinet. Talia etiam sunt septem opera misericordiæ spiritualia, quæ continentur in illo versiculo; Consule, castiga, dimitte, solare, ter, ora: intelligendo, per consule, etiam doce, vt in Manuali confessoriorum, cap. 24. diximus: quia hæc sunt opera virtutis misericordiæ, qua opitulamur egenis rerum spiritualium. Talia sunt quoque septem opera misericordiæ corporalia, quæ continentur in illo versu; Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo: quos duos versus, vbi supra declarauimus. Necnon id omne, quod principaliter ad ea dirigitur: quia sunt opera eiusdem virtutis misericordiæ, qua opitulamur egenis rerum temporalium, quæ omnia, licet appellentur etiam opera charitatis, iuxta c. Inter opera charitatis, de sponsal. proprius tamen dicuntur opera misericordiæ, & pietatis: quoniam à virtute misericordiæ nascuntur, tanquàm à matre: à charitate vero, tanquàm ab auia, sicut ibidem declarauimus post Thom. 2. sec. qu. 32. art. 1. Talia sunt etiam academix institutz ad docendum ignorantes, præsertim theologiam, & canones, stipendia pulpitorum, atque sermonum ad docendum, & consulendum: quandoquidem sunt opera misericordiæ spiritualia, vel ad ea pertinentia. Talia etiam sunt hospitalia, confraternitates constitutz ad hospitandum, vestiendum, & curandum egenos, ad reficiendas domus inopum exultas, & ad captiuos redimendos: sunt enim opera misericordiæ. Ex qua radicali diffinitione sumi potest ratio illius glos. celebris, l. si quis Titio. ff. de leg. 2. quatenus asserit, quòd legatum illud, quod legatur ad animæ salutem, est pium. Ratio enim est: quia est opus misericordiæ, eo quòd fit ad opitulandum animæ egenti, vel quæ putatur egere. Ex eadem quoque radice sumitur ratio eius, quod Baldus in Margarita, verb. Testator, ait de relinquirente pro anima sua, & de relinquirente filio spurio pauperi. Hinc etiam desumitur ratio, cur legatum alimentorum factum diuiti, in foro exteriori non iudicatur pium, etiam si legans dicat aperte, se illud amore Dei, siue pro anima sua facere, iuxta gloss. receptam in l. Illud. C. de sacros. eccles. Ratio enim est, quia in eo foro præsumitur potius legatum ob amicitiam, cognationem, vel liberalitatem, quàm ob misericordiam: licet vere ob eam legetur. Econtrario vero iudicabitur pium id legatum quod legatur pauperi, & si non exprimat, quòd ob misericordiam. Ex quo infertur nonnunquàm ea, quæ apud Deum sunt opera pietatis, apud iudices iudicantur profana: & econuerso, quod est profanum in eius diuinæ maiestatis conspectu, pium inter gentes existimatur: cui consequens est, beneficiarium, vel quemlibet alium obligatum ad impendendum aliqua in opera pia, debere impendere in opera, quæ vere sunt pia coram Deo, & hominibus: quo vtrique foro satisfaciatur, vel saltem coram Deo: vt in foro conscientiæ sit tutus. Neque arbitretur se satisfacere, eo quòd impendat in ea, quæ hominibus, qui facile decipi possunt, appareant talia. Ex eadem quoque resolutione infertur, non esse opera pia quo ad hoc propositum illa, quæ fiunt solum in honorem, gratiam, & amorem parentum, & cognatorum; si non fiant ob misericordiam

ratione

ratione egestatis : quia licet sint opera illius virtutis , pietatis , qua parentes & iunctos sanguine colimus , vt probat l. Si quis à liberis. ff. de liber. agnosc. ibi; Cum hæc res ex æquitate , charitatèque sanguinis &c. adiuncto §. Item rescriptum , ibi ex officio pietatis , & tradit Thom. recep. 2. sec. q. 101. art. 1. non tamen sunt opera pietatis quæ dicitur religio , qua Deum colimus , neque illius , quæ dicitur misericordia , qua egenis opitulamur.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius potest se honeste alere de redditibus sui beneficij , etiam si habeat patrimonium , seruando illud , & eius redditus quibus voluerit. nu. 1.

Beneficiarius potest adeo libere disponere de his quæ reliquat , ex his quæ decenter impendere potest , ac de patrimonialibus. nu. 2.

Christi menti conformius , reliquæ aliqua ex his quæ decenter infami possunt in aliqua opera virtutum , quam infumere omnia in voluptatem etiam honestam. nu. 3.

Impensa minor sit in victu , cum reliquæ cedunt impendenti , &c. nu. 4.

Abstinencia continentia nutrix. nu. 5.

Monachus , cum certum quid impendendum designatur , potest largiri elemosynam de reliquatis. nu. 6.

XXX. Moneo , dixisse me in præfato libello , q. 1. nu. 9. quod fere omnes sequuntur Innoc. in c. Indecorum , de atar. & qualit. dicentem , quod prius sensit glos. c. Ref. 12. q. 1. & pulchrè resoluit Card. consil. 110. quatenus ait , posse beneficiarium iuste impendere redditus sui beneficij in suos , suorumque necessarios vsus : & in remunerationem de se bene meritorum , & in pauperum alimoniam : intelligendo tamen pauperes , non solum eos , sed etiam alia opera pia ; vt in monito XXVIII. diximus intelligenda. Omnes etiam fere sequuntur illud , quod idem Innoc. ait in c. Episcopus , de præb. scilicet , quod beneficiarius , etiam si diues sit , & habeat ex patrimonio vel aliunde , quo se decenter sustentet : potest tamen licite si vult sustentare se , de sui beneficij redditibus , & seruare patrimonium cum eius fructibus , quibus volet , cognatis vel extraneis. Quod magnifico , & multum amplio in fauorem beneficiariorum in dicta q. 1. nu. 59. & ampliaui antea in Manuali , cap. 27. nu. 127. extendendo illud ad ea , quæ beneficiarius parcius viuendo , & fraudando genium suum seruat , & reliquat ex illa parte reddituum sui beneficij , quam decenter potest impendere suæ personæ vsibus , aien , posse illos tam libere disponere de illis , ac de reliquis suis bonis profanis patrimonialibus , per contractus , vel vltimas voluntates quæsitis : quæ ampliatio proculdubio defendenda est. Primo quidem , quia communis opinio non est deserenda absque textu , vel efficaci ratione id suadente. capitulo finali , vigesima distinctione , & Ioannes Andreas in ca. 1. de const. receptus ab omnibus. Secundo , quia quæsitæ per industriam beneficiarij , sunt ei patrimonialia , vt in præfato lib. q. 1. nu. 7. & supra mon. XXI. & XXI. probauimus. & illa , quæ per par-

- simoniam reliquantur, per quandam industriam quaeruntur. Tertio, quia per hoc non praedudicatur vllis pauperibus, vel aliis operibus piis, sed solum genio, siue ventri, & sensualitati beneficiarij, quam expedit mortificare, iuxta illud 2. ad Coloss. 3. Mortificate membra vestra, quae sunt super terram: & illud 1. Petri. 3.
- 3 Mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. Quarto, quod longe conformius est intentioni Christi, abstinentiae, sobrietatis, & modestiae amantissimi, honeste aliqua reliquere, quae in voluptatem etiam honestam infumi possunt in alia opera bona, puta, charitatis, beneficentiae, vel aliarum virtutum, licet non sint misericordiae, quam suo genio etiam honeste profundere. argum. illius Hieronymi in c. Vtinam semper ieiunare possemus. 76. dist. & c. Episcopus. & c. Parsimoniam. 41. dist. Quinto, per ea, quibus in praefato libel. q. 1. nu. 82. probauimus, id multum conuenire ad seruandam castitatem, & modestiam, quae sunt
- 4 virtutes clericis maxime necessariae, iuxta totam. 41. dist. Sexto, quod fere omnes minus edunt, potant, vestiunt, & minorem familiam alunt, quando sciunt, quod ea quae omittunt impendere in illis, seruare possunt in eleemosynas, & alia virtutum opera, quam cum cognoscunt, quod non plus reliquum sibi facient, si se abstinerint, quam si se saturauerint: Et constat ad castitatem promouendam, abstinentiam cum sobrietate multum conducere, iuxta illud Hymni horae primae, Carnis terat superbiam, potus cibique parcitas: & illud Anastasij, Abstinentia continentiae nutrix est: citatum a glos. Clem. Ne in agro, de stat. Monach. in princip. & quod modestiae, pompaeque mundanae contemptum, multum iuuat
- 5 parcus indumentorum & famulorum vsus. Septimo, quod passim cernuntur, qui satis saturi & induti dicunt; Comedamus etiam hoc, & bibamus illud: & hoc aliud induamus, quando quidem neque plus, neque minus soluturi sumus. Et multi viatores, qui obseruarent ieiunia diebus ab Ecclesia praecipis, ea non obseruant in magnis Galliarum & Italiae diuersoriis, quonia tantum oportet eos soluere incenatos, quam cenatos: quin & multi religiosi sunt, qui minus carnis, & fructuum comederent, & minus vini biberent, paucioribusque indumentis, & calciamentis vterentur, & indumenta, & calciamenta magis obseruarent, si propter id, paulo plus illis elargiretur, ad libros emendos, & ad consanguineos pauperes eleemosyna subleuandos, & alias reulas, quae eos consolarentur, quam scientes, quod non plus sibi acciperent, quam expendent.
- 6 Octauo, quod aliquando respondimus; Monachum vel fratrem, quem conuentus mittit longius, aut addiuturna negotia, quantitate certa pro quotidiana impensa assignata, eo pacto, quod neque plus ea, neque minus dabitur, siue multum siue parum expendat, posse de eo, quod ei supererit, parcius viuendo, eleemosynam elargiri: quia tacite videtur ei facta in id facultas per praedicta, & proxime dicenda, licet ipse sit simplex monachus, qui eam absq; alia facultate facere non potest. iuxta glos. c. Non dicatis. 12. quest. 1. & glos. Clement. 2. de vit. & honest. cleric. verb. Conuertendum. Postremo, quod communi omnium sensui videtur quadrare, quod ea, quae dantur alicui ad eius victum, in dubio ita ei dari, vt liberam facultatem habeat disponendi de illis, sine alterius praedudicio, licet id faciat cum solius suae voluptatis diminutione. Concludit tandem hoc firmiter extrauagans a S. D. N. Pio V. edita anno 1567. 3. Kalen. Septembr. quatenus declarauit non esse annumeranda spoliis S. S. Apostolicae referuatis, ea quae super-

per sunt morientibus clericis beneficiariis, vel pensionariis non habentibus beneficia, vel pensiones excedentes valorem 30. ducatorum aur. de cam. secund. communem æstim. cuius ratio firma est, hinc haurienda, quod quilibet clericus, quamlibet simplex, impendit, aut certe impendere potest honeste in sui sustentationem præfatum redditum 30. ducatorum: & ita ea quæ reliquat ex illis, censentur eis patrimonialia, vel quasi patrimonialia. Ex quo collige obiter, omnes clericos non habentes beneficia, vel pensiones valoris maioris, quàm 30. ducatorum, nullatenus à testando, vel pro libito disponendo, prohiberi.

S V M M A R I V M.

Rationes N. enerues sunt contra communem de reliquatis ex his, qua honeste impendi possunt. num. 1.

XXXI. Moneo, quòd præfatus N. ampliationem nostram in proximo monito firmiter probatam, pertinaciter negat, non solum contra me, sed etiam contra Sotum in lib. 10. q. 4. art. 3. de iust. & iur. & Reuerendissimum Episcopum Didacum à Couarrubias in c. Cum in officiis, num. 2. de testam. quos nos omnes ad id citat: & contra alios, quos in præfato libello, q. 1. num. 59. citauimus, videlicet, Io. Maiorem in 4. dist. 24. q. 17. & Adrianum in eod. 4. q. 12. & quodlib. 6. art. 2. quibus satis consonat Tho. in 2. sec. q. 185. art. 7. quatenus ait, Episcopum dispo- nere posse de redditibus sumptui suo decenti deputatis, perinde ac de reliquis patrimonialibus: cuius sententia, vt paulo post differemus, non debet intelligi de parte sibi per diuisionem assignata; sed de illa, quæ ad suos honestos sumptus est necessaria: cuius N. rationum nerui, enerues, verbisque proflui sunt sex. Primus, quòd Pan. id sentit in c. Cum esses. num. 27. de testam. Secundus, quòd non debet esse melioris conditionis iniquus, sordidus & auarus, quàm æquus, liberalis, & splendidus: & quòd iniquus, auarus, & miser est, qui parce viuendo reliquat, se necessariis defraudando. Tertius, quòd qui id facit, peccat mortali- ter, fraudando se, & suos pro sua dignitate debitis alimentis. Quartus, quem postea iterum incogitanter repetit, quòd secundum opinionem Archidiaconi, clericus est solum vsuarius, & quòd vsuarius solum potest habere id quod ipse vititur, reliquo manente Domino. Quintus, quòd qui clericus hoc allegaret, turpitudinem suam detegeret, nèpe se misere, auare, & sordide id seruasse. Sextus, quòd is cui ex eleemosynis acceptis superest, id debet in eleemosynam dare; vt per Card. Turrecrematam in c. Habebat. 12. q. 1. & in c. In singulis. 86. distin. Hæc autem, quibus nouus hic author nititur, nullatenus obstant. Non primum; quia esto, Panormitanus in d. ca. Cum esses. num. 27. de testam. id sentiat, vt ipse ait; non tamen ex professo, sed veluti per transitum facit, & id quod nos dicimus, tenent ex professo omnes supra eod. monito citati. Ad alia omnia eius argu- menta respondeo, quòd illa præsupponunt duo; quorum vtrumque est falsum, & contra receptas sententias. Alterum, quòd omnis beneficiarius, qui parce viuendo, suum genium fraudat, peccat, & est miser, & auarus. Alterum, quòd nullus qui auare aliquid acquirit, potest plus de illo disponere, quàm qui honeste noluit illud querere. Quorum prius esse falsum in mon. XXXII. proxime sequenti monstrabitur. Alterum vero, in monito subsequenti.

Beneficiarius bono sine reliquans aliqua, de his quæ decenter impendere potest, non peccat, imo meretur. num. 1.

Decentia status non est posita in puncto indivisibili, sed habet latitudinem, alia maiorem, alia minorem. num. 2.

Pius V. Pontifex Max. sanctissimum, rarissimum, & admirabile parsimonia, modestia simplicis, & religiosa mensa, liberalitatisque in pauperes exemplum. num. 3.

Mala suapte natura nullo sine bono fiunt bona. num. 4.

Bonum, quod ob finem bonum est tale, non est suapte natura malum. num. 4.

- XXXII. Moneo, falsum esse, vt in mon. præcedenti dixi, id quod ait præfatus N. part. 3, c. 5. videlicet, omnes qui parce viuendo suumque genium fraudando, reliquant aliqua ex his, quæ deceter expendere possunt, peccare. Primo quidem, quia licet illi, qui fraudant ob avaritiam, vel ob alium malum finem, peccent: quia cuius finis malus est, ipsum quoque malum est. c. Cum minister. 2. q. 5. cum multis, quæ in commentario eius adieci, nuper hic Romæ composito. Illi item qui per indecentiam scandalizando alios id faciunt, contra ca. Nihil cum scandalo, de præscript. licet, inquam, præfati præfato modo fraudando genium peccent, non tamen peccant: imo egregie bene merentur, qui id faciunt principaliter ob abstinentiam, sobrietatem, humilitatem, modestiam, vel alium bonum finem, intra cancellos decentiæ, neminem per indecentiã offendentes;
- 1
2 licet minus principaliter intendant etiam aliqua reliquare, & reliquent. Quod fieri potest, & quotidie multi sanctiores faciunt: quoniam, secundum omnes, & etiam ipsummet nouum authorem, decentia status non est posita in puncto indivisibili; sed habet latitudinem maiorem, vel minorem, iuxta status magnitudinem, vel paruitatẽ. Frequenter enim contingit, vt qui decenter se alit, octingentis; iuxta strictius extremum suæ decentiæ, possit in se alendo decenter impendere mille, iuxta extremum latius suæ decentiæ: & ita cõsequenter sine vlla indecentia peccato, & avaritia, posset is quotannis reliquare ducenta. Deinde idem môstratur exemplo amplissimo iuxta ac sanctissimo & rarissimo, S. D. N.
- 3 Pij Papæ V. qui decenter quidem & honeste pro summa, quã gerit dignitate, posset mensæ suæ quotidianæ impendere plurima: tum in ferculis, vinis, & bellariis, tum in cantoribus, quibus animum grauissimis negociis oppressum refocillaret, in aulais, & tapetibus, auro, argento, & serico intextis, pro festorum varietate variatis, quibus cœnaculum ornaret. Posset & patribus purpuratis, Regum legatis, & aliis conuiuia eademque pro dignitate lauta, & splendida honeste facere: quæ tamen minime facit. Imo maximo Christianorũ omnium exemplo, adeo simplici mensa vtitur, vt nullus, vel rarus sit in eius curia mediocri beneficio ecclesiastico auctus, qui tam simplici vtatur. Oculatus enim testis, vt qui frequenter data opera ob hoc, eius beatitudini cœnanti (non enim solet prandere) astuti, assero vidisse me illum non solum diebus profectis, sed etiam maxime

maxime festis, imo & die ipso S. Antonij abbatis, qui eius natalis, simul & consecrationis, siue coronationis anniuersarius est, duobus tantum ouis in sartagine frixis, & aliquot offis nescio quo herbarum iure, intra lancem madidis, & vnico potu vini aqua temperati, vix sex vnciarum, hauustu contentum cœnatum fuisse. Cum ante cœnam Reuerendissimo eius Architriclino schalco maximo Francisco à Reynoso Reynosorum genere Illustr. prognato, ironice prædixissem: Venio visurus quàm opiparam & sybariticam cœnam, maximus Architriclinus, maximo omnium totius orbis Principi hero suo parauit, hoc die qui natalis, & consecrationis eius est anniuersarius. Quam, & alias eius cœnas nemo non laudat, nemo non miratur, & iure quidem: quia licet sint simplicissimæ, & nulla dapum, bellatorum, calicum, parasitorum, diuitum aulæorum penduntium varietate ornata; splendent tamen composito eius in cœnaculum è cella exitu, & modesta manuum lotionè, benedictione deuota, silentio graui, & perpetuo, lectione sacra sancte prolata, omnium ministrorum incomparabili modestia, ceremoniarum tantæ mensæ debitarum ad amissim obseruantia, gratiarumque actione religiosissima, & ex cœnaculo in cellam receptu compositissimo. Neque vnquam, donec eum ita cœnantem vidi, satis intellexi illud, quod concilium Carthaginense relatum in c. pen. 41. distin. renouatum à Tridentino sess. 25. c. 1. de reform. significat; nempe, dignitatis episcopalis auctoritatem, non tantum quæri opipara sybariticaque mensa, quantum vitæ ac fidei meritis. Tertio, quòd non tollet vim huius argumenti, qui responderit, præfatū S. D. N. omnino quidem laudandum, & super astra ferendum, eo quòd genium suum sic fraudat: quia non fraudat ob auaritiã, de quo fraudatore agit N. sed vt ea, quæ reliquauerit, in pia opera distribuatur: quod adeo quidem fateor esse verum, vt eius cubiculi præfectus maximus idemque Reuer. Alexand. à Casal, peruetere, ac perillustri Casalium familia, eodem ipso die, post cœnam, certiore me fecerit, quòd quia primo die sui Pontificatus anno anniuersario in cõuiuio, quod patribus omnibus purpuratis exhibuit, impendit 1200. scuta: anno insequenti, in quo idem non iterauit, totidem iussit distribui pauperibus: quin & alio anno duplicata impertiuit. Non tollit, inquam, vim præfati argumenti, qui sic responderit. Tum, quia ea quæ suapte natura sunt mala, nullo sine bono fiunt bona. c. 4. Non est putanda. l. q. 1. c. Denique. l. 4. q. 5. quod late probamus in d. commento. c. Cum minister. 23. q. 5. num. Et consequenter non est de se, neque suapte natura mala illa genij fraudatio, si hoc bono sine fit bona, & per consequens eadem ratione fiet bona, si ob virtutem abstinentiæ, sobrietatis, vel ob alium bonum, & aptum finem fiat: & per consequentiam etiam si fiat ad hoc, vt aliqua opera charitatis, beneficentiæ, liberalitatis, & aliarum virtutum exerceat, etiam si non sint eleemosynæ, neque actus virtutis misericordiæ: & consequenter, falsum est omnes beneficiarios fraudantes genium parce viuendo, peccare. Imo indubitatum est, bene mereri plurimos, qui principaliter ob abstinentiam, sobrietatem, studiositatem, beneficentiam, vel alia virtutum opera, & secundario vt aliqua reliquent, parce viuunt, & suum genium fraudant minus, quàm iuste possunt, impendentes de his, quæ decenter secundum decentiæ suæ laxius extremum, poterant impendere.

Auare quærenti frequenter licet, quod non licet nolenti sic quærere. num. 1.

Auaritia, qua non est speciali virtuti iustitiæ contraria, nec acquisitionem impedit, nec ad restitutionem obligat. num. 2.

Intellectus illius dicti, stultus non debet esse melioris conditionis, quàm sapiens. num. 3.

- XXXIII. Moneo, falsum item esse vt supra monito XXXI. dixi, id quod præfatus N. in eod. loco, videlicet par. 3. c. 5. præsupponit, arguendo contra præfatam ampliationem positam supra monito XXX. in fauorem beneficiorum, scilicet, Nemini, qui aliquid auare quærit, licere plus disponere de illo, quàm illi, qui honeste vult illud quærere. Tum, quia qui ob auaritiam mercaturam exercet, & per eam quærit aliqua, sine alterius vlla iniuria & iniustitia fit verus Dominus eorum, & potest de illis rebus perinde ac de aliis suis sancte quæsitis disponere. Sicut & qui in loco sacro contrahendo aliqua quærit, peccat quidem; potest tamen de illis perinde disponere, ac si cõtrahendo in loco profano id fecisset. iuxta gloss. singul. communiter receptam, in ca. Decet. §. fin. de immun. eccles. lib. 6. Tum, quia sola illa auaritia, quæ est contraria virtuti iustitiæ speciali, non autem alia, quæ solum iustitiæ virtuti generali liberalitati, vel aliis virtutibus opponitur, impedire potest disponendi facultatem inducendo restitutionis, siue resarciendæ iniuriæ obligationem, vt sentit Tho. receptus. 2. sec. q. 118. art. 1. & 2. Quare qui beneficiarius, etiam si per auaritiam fraudando genium sine alicuius iniuria, & iniustitia, quæret aliquid de suis patrimonialibus, vel beneficij redditibus, posset de illo disponere, perinde ac de illo, quod per auaritiam contrahendo, & peccando aliàs iuste quæret: cum tamen ille, qui talia noluit quærere, neque quæsiuit, ne quid inhonestum faceret, non posset disponere de illo, quod non quæsiuit, sed potuit vt alij quærere. Tum, quia nil iuuat aduersarium illa l. si à patre. §. Prædo. ff. de petit. hæredit. quam satis incaute ad hoc citat: cui etiam consonat c. 1. de postul. præl. & c. Eum qui, de præb. lib. 6.
- 3 quatenus probat, quòd non debet esse melioris conditionis stultus quàm sapiens, neque malus, & inobediens. quia illud intelligitur, cum vterque idem vel simile facit; quod in casu proposito non contingit. In eo enim agimus de duobus, quorum alter quærit licet auare; alter autem non quærit, neque auare neque honeste.

S V M M A R I V M.

Pauper ditatus iuste eleemosynis libere ei factis, non tenetur ad eleemosynam lege iustitiæ, magis quàm alius diues. num. 1.

Eleemosyna vt plurimum liberius datur, quàm redditus beneficij. num. 2.

Lege naturali ad pacta & onera tenemur. num. 3.

- XXXIII. Moneo, quòd præfatus N. arguendo contra nostram præfatam ampliationem, in monito XXX. positam, inaniter aut false ait in d. c. 5. par. 3.

par.3. pauperem teneri ad elargiendam eleemosynam de superfluo, per eleemosynam quaesito. Inane quidem, si intelligit, quod tenetur vt alij diuites, quia de illo nemo dubitat; false vero si intelligit, quod tenetur plusquam illi. Tum, quia nulla ratio, neq; vlla lex ad id eum obligat: & sine lege vel efficaci ratione non est inducenda obligatio. c. Cōsulisti. l. q. 4. & c. 2. de transl. pralat. Tum, quod libere sine onere vilo vt plurimum donatur eleemosyna pauperibus, vt in præfato libello. q. 2. nu. 28. diximus. Vnde pauper impendens voluptuose, vel male quaesita per eleemosynam, non tenetur restituere, vt Adrian. ait in 4. de rest. q. 12. col. 6. Tum, quod hac ratione, in d. nu. 28. diximus, aliud esse dicendum de redditibus quaesitis per pauperem via eleemosynæ, & aliud de redditibus bonorū ecclesie beneficiorum: quoniam eleemosyna sine vilo datur onere, bona vero prædicta cum onere tacito, vel expresso dandi superflua pauperibus, vt probatū est supra, monito XXVII. & ita tenetur ad illud lege iustitiæ naturali, nulla consuetudine delebili, quæ iubet pacta seruari. c. 1. de pactis, & l. 1. ff. eod. etiam tacita. l. Labeo. ff. eod. quæq; iubet impleri onus iniunctum emolumento ab eo, qui recepit illud. l. secundum naturam. ff. de reg. iur. Clem. 1. de censib. vnde habent originem. l. 1. & 2. C. de donat. quæ sub modo. & l. 2. C. de his, quæ sub condit. & demonstrat. & C. de condit. insert.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius etiam secundum Archid. plusquam vsuarius est, & minus quam vsufructuarius. nu. 1.

XXXV. Moneo, quod præfatus N. etiam arguendo contra præfatam ampliationem, in d. c. 5. 3. par. male significat Archidiaconum dixisse, beneficiarios esse tantum vsuarios, tum quia id ibi nullibi dixit: tum quia, vt alia omittam, Aluarus Pelagius, acerrimus eius in hoc defensor, in præfato lib. de planct. eccles. 2. par. cap. 28. sequutus eum, ait id, quod diximus supra monito XXIII. Vsuarium in re in qua vsum habet, nil aliud habere quam vsum quotidianum. Inst. de vsu & habit. in princip. adeo quidem, vt ius quod habet, neque locare alij, nec vendere, neque gratis concedere potest, vt ipse textus ibi habet. At secundum opinionem Archidiaconi, beneficiarius habet ius administrandi bona omnia beneficij, locandi etiam & vendendi redditus, seque ex illis alendi, & reliqua distribuendi pauperibus, quos elegerit; vt supra late dictum est monito XXX. & sicut non sunt vsuarij tantum, ita non sunt etiam vsufructuarij, saltem libere & plene: quia vt in d. lib. q. 1. nu. 70. diximus, vsufructuarius donare potest, & relinquere in vita, & in morte licite suos fructus cuicunque voluerit. Inst. de vsufruct. in princip. & melius. Inst. de vsu & habit. §. 1. sine vilo paupertatis, aut pietatis intuitu, ob solam amicitiam, cognationem, aut liberalitatem. Beneficiarius vero, minime: quod satis clare probat post alios concil. Trident. sess. 25. cap. 1. de reformat.

S V M M A R I V M.

Vsufructus causalis quid? & quod is nullatenus pertinere potest ad beneficium, in bonis beneficij. nu. 1.

XXXVI. Moneo, quòd sicut præfatus N. male significauit in præfato ca. 3. part. Archidiaconum tenuisse, beneficiarium esse tantum vsuarium, vt in proximo monito dictum est: ita peius dixit in 4. part. cap. 5. quòd beneficiarius est vsufructuarius causalis. Quoniam ille dicitur vsufructuarius causalis, qui habet ius vtendi & fruendi aliqua re vnitum cum eius proprietate, eo quia est dominus eius. iuxta mentem Bart. & aliorum in l. Qui vsufructum. ff. de verb. oblig. quam breuiter Ia. libi col. 5. declarat. At beneficiarius, quàmuis haberet ius vtendi & fruendi rebus, & bonis sui beneficij, non tamen id haberet eo quòd sit dominus eorum, vt efficaciter, & late probatum est monito XXIII. demonstrando periculosum esse, affirmare post concil. Trid. id quòd ipse contra communem, imo & omnium catholicorum sententiam, noue somniauit, in d. cap. 6. videlicet, Verum dominium bonorum ecclesiæ esse penes beneficiarios.

S V M M A R I V M.

Bona etiam immobilia comparata per beneficiarium ex redditibus beneficij, non sunt ipso iure ecclesiæ, nisi nomine ipsius querantur. nu. 1.
Intellectus iurium, quibus significatur, comparata ex redditibus ecclesiæ fieri ipso iure eius. nu. 2.

XXXVII. Moneo, quòd præfatus N. in 3. par. cap. 2. prolixè multa extraria miscendo, rigidiorèmq; se beneficiariis, quàm communis, & nos sumus, exhibendo, concludit, omnia, quæ beneficiarij quærunt de redditibus suorum beneficiorum, quæri ecclesiis eorum; & ita quæri, vt ipso iure dominium eorum transeat in illas; immo & possessio, adeo quidem, vt competat ecclesiis non solum hypotheca, sed etiam Saluianum interdictum: quia conclusio primo ex diametro est contraria alteri eius conclusioni, qua affirmat, beneficiarios, ita dominos esse suorum ecclesiasticorum reddituum, ad dispensandum eos pro libito, ac sunt laici suorum sæcularium. Et ne dicas id dici ab eo arguendo contra suam conclusionem, considera, quòd id prosequitur per 25. folia; & tandem multis extrariis immixtis, affirmat id quòd notamus, excepto illo de Saluiano interdicto, quòd in medio reliquit. Deinde, quòd neque Archidiaconus, neque vllus alius, qui illum sequitur, etiam si lōge strictius, quàm N. loquatur, vnquam dixit, quòd vestes, libri, phialæ, sciphi lances, coclearia argentea, & alia supellectilia, & mobilia, quæ beneficiarij emunt in vsu suarum personarum, vel ad donandum quibus oportet, in iustam remunerationem obsequiorum, aut munerum ab aliis acceptorum, aut conuertendum ea in opera pia, fiant iure ipso ecclesiarum eorum, ita quòd non possunt ea vendere, aut commutare plusquàm alia ecclesiarum suarum utensilia, in vsu proprios earundem comparata: imo neque domus, neque vineæ, prata, aræ, vel alia immobilia, quæ emunt ad tradendum, & postea in dotem, vel donationem propter nuptias, aliquibus pauperibus cognatis, vel aliis, aut capellæ alicui in dotem, vel aliis piis operibus fiant ecclesiarum; ita vt sine causa, & solemnitate ab eis auelli nequeant; obstante c. Sine exceptione. 12. q. 2. & c. Nulli, de reb. eccles. non alien. Tertio, quòd beneficiarius, licet non sit tam liber omnium reddituum ecclesiasticorum dominus,

nus, ac laicus suorum; est tamen dominus astrictus, vel administrator eorum, ad se honeste alendum ex eis, & distribuendum reliqua pauperibus, quos ipse ad id elegerit, presentibus, vel absentibus, presentis temporis, vel futuri. Et ita ea solum, quæ ipse emit pro ecclesia sua, seu eius nomine, ipso iure fiunt eius irrevocabiliter, iuxta l. si. C. de sacros. eccles. non autem alia, quæ emit ad usum suum, vel alia opera pia, in quæ iuste potest ipse illa impendere. Ita quod eadem omnino, & tanta facultas sit beneficiario in rebus emptis ex beneficii redditibus, quæ & quanta in ipsismet redditibus: & consequenter ita, & non plus, neq; minus potest disponere de quæsitis ex eis, ac de ipsismet: nisi cum illa emit, vel quærit ecclesie nomine, ac ea mente ut ilico fiant ipsius beneficii, vel ecclesie, iuxta præfatam. l. fin. C. de Sacros. eccles. quæ non extenditur ad ea quæ beneficiarius sibi emit: quia non transit per illam emptionem ipso iure in beneficiarium dominium rei emptæ nomine ipsius virtute solius contractus facti in usum personæ suæ, vel in fines præfatos. Oportet enim interuenire traditionem, per quam transeat in cum illius dominium, vel potestas disponendi de illa etiam ad pia, sicut poterat disponere de redditibus, ex quibus iam emit, iuxta. l. Traditionibus. C. de pact. & §. Per traditionem. Instit. de rerum diuis. ut tãgitur in fine huius moniti. Quarto, quod non obstant illa multa, quæ ipse pro se adducit, puta. c. Placuit. 12. q. 3. & cap. Sacerdos. & c. Presbyter. & c. Quicumque. 12. q. 4. & c. 1. & c. Inquirendum. & c. fin. de pecul. cleric. quæ verbosius ipse ad litteram recitando citat, nomina conciliorum quibus tribuuntur, nominando. Per quæ videtur probari, quod nullus beneficiarius debet emere agros aliquos, vel prædia sibi, de redditibus sui beneficii; neque nomen suum in instrumentis emptionum inscribere: sed debet emere suæ ecclesie, & nomen eius in instrumento ponere. Ad quæ omnia respondeo: primum, mirari me quomodo N. qui verba illorum adeo ponderat, auit dicere, beneficiarios esse adeo liberos dominos reddituum suorum ecclesiasticorum, ac laicos suorum secularium. Deinde, quod sensus eorum naturalis, & germanus est; quod beneficiarij non debent emere de redditibus ecclesie, quos ipsi non possunt convertere in usus suos, aliquid sibi, sed tantum ipsi ecclesie, neque de redditibus, quos in suos usus convertere possunt, debent quærere sibi eo animo, ut illud fiat suum ad donandum illud, cui voluerit pro libito, sed bene ad effectum utendi eo ad sustentationem suam, & suorum, & pauperum, aut aliorum piorum, presentium, vel absentium, presentis temporis, vel futuri. Caurum tamen & pium esset, ut instrumentum emptionis rei immobilis fieret nomine ecclesie, si illud vult statim ei applicare, vel exprimere generaliter, vel specialiter finem illum pium in quem emit, & vult applicatum iri; si tamen simpliciter & absolute sibi nomine suo emat, fiet suum per traditionem cum illo onere erogandi superflua pauperibus, cum quo redditus illi ex quibus emit, pertinent ad ipsum: quæ est quotidiana, & pia resolutio fundata in illa regula, quæ habet: subrogatum sapere naturam eius cui subrogatur. l. si cum. §. Qui iniuriarum. ff. Si quis caution. & cap. Ecclesia, ut lit. penden. cum alijs, quæ probant frequenter rem succedere loco pretij. Addo tandem textus irrefragabiles, in extrauag. Iulij III. Datum Romæ anno 1549. relata ad litteram à nobis in Comment. cap. Non liceat. 12. quæstio. 2. & in extrauag. Pauli III. edita anno 1556. relata, vbi supra. & in alia Pij III. edita anno 1560. relata ibi.

dem: Per quas præfati summi Pontifices clare declarant, omnia mobilia, im-
mobilia, & se mouentia quæ sita à beneficiariis de redditibus suorum beneficio-
rum, dici & esse spolia ecclesiasticorum debita Papæ, & non aliis. At constat,
quòd si empra à beneficiariis, suo nomine & sibi, fierent ecclesiarum ipso iure,
per l. fi. C. de Sacros. eccles. perinde ac empra nomine ecclesiarum, non cense-
rentur spolia, quæ mortuo beneficiario deberentur Papæ, vel alij habentibus
spoliorum plusquam alia ecclesiis incorporata. Per ea, quæ in diffinitione spo-
liorum dicimus in d. c. Non liceat. Nec obstat, quod supra monito XXIII.
dictum est; Omnium bonorum ecclesiasticorum dominium esse penes Chri-
stum, & administrationem eorum vniuersalem penes Papam, & particularem
maioris partis eorum penes alios: & quòd redditus ecclesiastici sunt bona eccle-
siastica; & consequenter ipsorum & bonorum emptorum ex eis dominium est
penes Christum: & sola administratio penes ministros eius & ecclesias ipso-
rum. Non inquam id obstat: quia vt in monito XXV. nu. 2. dictum fuit, duo
sunt genera bonorum ecclesiasticorum quartæ speciei. Altera sunt bona incor-
porata ecclesiis: altera redditus eorum, & beneficiarij maiorem potestatem ha-
bent in his, quàm in illis. Et licet ipso iure irreuocabiliter, quærat Christum,
& eius ecclesiis ipsius nomine dominium, & administratio emptorum nomine
ipsius: emptorum vero nomine beneficiariorum, dominium & administratio
non quæritur etiam reuocabiliter ante traditionem nec Christo, nec ecclesiis,
nec beneficiariis.

SVMMARIVM.

- Beneficiarius vane, vel profane beneficij redditus impendens, peccat mortaliter,*
num. 1.
- Et asserere contrarium, est aliquibus quadam heresis. nu. 3.*
- Opinio communis tenenda, nisi, & c. nu. 2.*
- Petrus Sotus magnum Dominicani ordinis ornamentum. nu. 3.*
- Cardinalis Illustriss. Vermiensis, etiã ante purpuram nomine Hosius, toti orbi
clarissimus, Petrum Sotum felicissime contra Brentium defendit. nu. 3.*
- Frater Michael Medina laudatus. nu. 3.*
- Novitates, præsertim relaxantes mores, vitanda. nu. 4.*
- Opinio N. apud omnes fere catholicos male audit. nu. 5.*
- Papa, licet nulli legi humane quo ad vim coactiuam subiiciatur, tamen non
permittit sibi vsum opinionis N. nu. 5.*
- Aliena querens, sua perdit, vt totum qui querit totum. nu. 6.*
- Materia superbiendi, ambiendi, & c. tollenda, nu. 7.*
- Didacus à Leyua siue Couarruias laudatus, nu. 8.*
- Bona Ecclesiastica esse vere Christi, & ex mète eius subiecta oneri tribuendi
superflua pauperibus. num. 9.*
- Dominicus Sotus palinodiam tacite canere videtur. nu. 10.*

Ecclesiastici, etiam episcopi, mensa simplici, & apparatu paupere utantur. numero 11.

Beneficiarius, qui tribuit redditus diuiti, qui sibi beneficium procurauit, mortaliter peccat. num. 12.

Traditiones Apostolicæ perinde ac diuinæ seruandæ. num. 13.

Bona ecclesiastica esse Dei, esse danda pauperibus, & non diuitibus, ideoque non esse æque libera atque laica, concilium Trident. definit. num. 14.

Bonorum ecclesiasticorum impensa vana, & profana non ideo mala, quia prohibita, sed prohibita, quia mala. num. 14.

XXXVIII. Moneo, quòd in præfato libello nostro ad prædictam quæstionem primam affirmatiue respondemus, id quod communis opinio sequuta mentem Innoc. in c. Indecorum, de ætat. & qualit. affirmat, scilicet, non solum venialiter, sed etiam mortaliter peccare beneficiarium, qui vane vel profane beneficii sui redditus impendit. Circa quam conclusionem adeo præfatus N. & ego sumus contrarij, quòd ille ait, beneficiarium adeo esse Dominum sui beneficii reddituum, ac aliorum sui patrimonij; perinde quoque posse illos impendere in quoscumque volet vsus, ac alios sui patrimonij redditus: neque plus peccare in illis profane, vancue impendendis, quàm in istis: neque plus quàm laici in impendendis suis sæcularibus redditibus. Ego vero sequutus communem opinionem, quam præ cæteris asserit Archidiaconus in c. Statutum. §. Assessorem. col. penult. de rescrip. lib. 6. & in principio 44. distin. & in c. Si episcopus. 12. q. 1. contra aio; Id adeo esse falsum, & contrarium catholicæ (quæ sacrosancta Romana est) ecclesiæ canonibus, quòd nullatenus esset scribendum, neque audiendum. Primo quidem, quòd à communi sensu non est recedendum sine lege, vel efficaci ratione, per c. fin. 20. dist. & doctrinam Io. And. receptam in c. 1. de cõstit. præsertim, quando est adeo vt hæc recepta; & adeo debili ratione fundata contraria ac insolens, vt nullus antiquorum Canonistarum, etiam ipso N. cõfidente, id audire voluerit. Imo præfatus Archidiaconus in §. Assessorem, esse hæreticum in iure dixerit: cuius dictum, licet N. dicat in 4. part. sui lib. cap. 1. nu. 15. non esse intelligendum de vera hæresi; ait tamen intelligendum esse de dicto adeo à communi sensu & mente canonum alieno, vt nemo nisi qui ab eisdem canonibus aperte dissentire velit, eam sequi posset: quæ sunt verba eius. Alius tamen longe vtroque illorum, & me in sacris litteris cruditor, & grande ordinis Dominicanæ ornamentum; qui ob insignem pietatem, fuit à sacris confessionibus catholicissimi Imperatoris Caroli V. satis sensisse videri alicui potest, eam esse vere hæreticam, in lib. de Institut. sacerdot. 2. part. de vit. sacerdot. lect. 3. tit. de bonis ecclesiasticis, in hæc grauissima verba. Primo omnium constat, ex decursu totius ecclesiæ ab Apostolis, & ipso iure diuino; bona omnium ecclesiarum, cum Christi sint, merito etiam pauperum esse: neque vlla ratione, aut potestate humana fieri posse, vt licite in alios vsus, quàm ecclesiasticos, & pauperum expendi possint. & paulo post. Et contrarium credimus esse errorem grauissimum, saltem contra bonos mores, & iustitiam; & quidni etiam contra scripturam?

hæc ille: cuius dicta, eo maiore sunt apud omnes pios, & eruditos autoritate, quo insigniorem ob pietatem, prudentiam & eruditionem, in suum confessarium sibi præfatus Imperator delegit, & ad bellum in Lutheranos & rebelles Germaniæ suscipiendum, & administrandum constantiorem hortatorem & consultorem habuit, & quo ipsius scripta contra infelicem Brentium felicis dignatus fuit defendere Illustr. & Reuerend. idemque pientissimus & eruditissimus Cardinalis Vermienfis, qui sub nomine, Hosius, etiam ante purpuram toti orbi Christiano erat clarissimus. Non est autem is Petrus Sotus, idem qui Dominicus Sotus supra citatus, vir eiusdem ordinis eruditissimus quidem, & piissimus, sed aliquo nomine illo inferior, qui longe post nos Salamantica cathedram & doctoratum obtinuit, & cuius multas opiniones, quas contra receptas tentavit, habitaque quæ debebatur ei reuerentia, non sine complurium etiam ordinis sui & scholæ virorum doctissimorum consensu, in variis nostris opusculis refellimus. Quarum vna est hæc, vt patet in q. 1. & 2. præfati nostri libelli, cuius apologiam teximus, & antea in Manuali cap. 25. num. 126. & sequen. Vna, inquam, earum quam N. defendere nititur: & magis quàm ille exerit, & amplificat, tanto mea sententia maiore beneficiariorum animarum damno, & decoris clericalis detrimento; quanto magis fulcit illos impios, qui ne decimæ clericis soluerentur, ea ratione multis persuaserunt, quòd illi eis tanquàm sui patrimonij redditibus vterentur. Reuerendus item admodum frater Michael Medina, magnum totius perque illustris Franciscanorum ordinis ornamentum, lib. 7. de recta in Deum fide, omnium ordinis sui virorum (in quibus profecto complures sunt doctissimi, iuxta ac pientissimi) mentem complexus, prædictam nouam opinionem appellauit sacrilegam; & talem, quæ euangelicum opitulandi pauperibus ministerium excludit; quæ adulatoriis, & vanissimis quorundam sophistarum nugis, in scholas irrumpens, protrudere cõp̄it ab eis illam sanctorum Authorum sententiam; Bona clericorum esse bona pauperum: qua factum est, vt ecclesiæ ac toti Clero magni thesauri inuiderentur, & vt in electione episcoporum non gregi, sed episcopis prouideatur, multique Principes hæretici bona ecclesiastica violenter inuaserint. hæc illius sententia. Secundo, confirmo idem, eo quòd nouitates vitandæ sunt, qua parte vitari possunt. In rebus. ff. de legib. & c. Cum consuetudinis, de consuetud. cum ei annotat. & à communi non est recedendum, nisi urgente ad id textu, aut ratione, c. De quibus. 20. distin. & l. penult. C. de fidei commiss. & in dubio, securiora & tutiora sunt sequenda. c. Ad audientiam, de homicid. c. Si quis autem, de pœnit. dist. 7. & non est præstanda materia laxandis moribus, in quod hoc sæculum adeo est propensum. ca. Ex parte, de consuetud. l. Conuenire, ff. de pactis dotal. & in dubio, pro religione iudicandum est. l. Sunt personæ, de relig. & sumpt. funer. At nostra sententia est vetustior, imo & omnium fere antiquorum, & communis etiam recentiorum, ipsomet N. fatente in cap. 1. secundæ partis num. 1. Est item animabus longe salubrior ipsomet teste, in epistola nuncupatoria, & securior vt palam est, & moribus reformandis longe aptior, vt ex concil. Triden. c. 1. de reformat. sess. 25. colligitur, & pietati ac religioni fauorabilior: quippe quæ causam Christi, & pauperum defendit. Ergo potius amplectenda est, quàm opinio eius noua paucorum, parum tuta, & male fida carinis, parum religiosa, & multum laxa, & quæ pluri-

mum beneficiariorū mentes à cœlestibus in terrena demittit. Tertio, quòd hæc
 nouitas omnibus ferme ecclesiæ Christianæ canonibus, vt postea mōstrabitur,
 obuiat; & adeo quidem, quòd nullus antiquus canonistarum, vt dictum est, eam
 tenuerit. Eadem nouitas adeo à cōmuni totius populi Christiani sensu abhor-
 ret, vt rari sint ex his, qui ex animo sunt Christiani, & sacras factorumque do-
 ctorum scripturas legerunt, qui non agre ferant audire; quòd tam libere pos-
 sunt Primates, Archiepiscopi, Episcopi, & alij quique beneficiarij de omnibus
 suis redditibus ecclesiasticis in profanos vsus disponere, ac Reges, Reguli, Duces,
 Marchiones, Comites & alij laici, de suis sæcularibus: cum palam sit, nec etiam
 Papam, licet nulli humanæ legi saltem quo ad vim coactiuam, subiiciatur. ca.
 Proposuit, de concession. præben. id sibi permittere: neque vllius Papæ testa-
 mentum, saltem ad profana, in hunc diem ab aliquo eius successore admissum.
 Quarto, quòd fugienda sunt illa, quibus quis dum quærit aliena, perdit sua. c. 1.
 sub fin. 1. q. 1. iuxta illud. Qui totum vult, totum perdit. At hæc nouitas efficit cle-
 ricum valde odiosum: quin & adeo commouet aliquos Reges, Regulos, & alios
 laicos, qui decimas & primitias soluunt, quique vel quorum præcessores, vrbes,
 oppida, montes, valles, territoria, iurisdictiones, & alia prædia plurima, ecclesiæ
 donarunt, vt eius ministri primū, deinde pauperes sustērentur; adeo, inquam,
 hæc nouitas horum aliquos commouet, vt sint quos pœnitere incipiat, ea illi
 donasse, & velle si possent ea reuocare. Quod vt multis in locis tētatum est, ita
 in pluribus tētatum iri, timeri possit, si hac opinione inflatus clerus superbierit,
 & quærens aliena, sua perdendi periculo exposuerit. Quinto, quòd hæc eadem
 nouitas, est occasio præsentissima clero thesaurizandi, pauperes despiciendi,
 cognatos ditandi, nimium cupiendi, superbiendi, ambiendi, per fas & nefas sa-
 cerdotia quærendi, imo & laxuriandi apparatu saltem & vestitu, & vtinam non
 venere, ac luxu: & denique auertendi mentes à cœlestibus desideriis, in quæ vt
 Deus eas conuertat, nunquàm non rogat & flagitat Ecclesia vniuersa: quas oc-
 casiones fugiendas esse satis probant principium c. 41. distin. & c. Cum iam du-
 dum, de præb. & principium extrauag. Execrabilis. Io. XXII. & præfatum c. 1.
 de reformat. concil. Trident. sess. 25. Sexto, quòd licet vtrumque audiri possit, &
 colorem habeat opinio Cardinalis Zabarellæ in clem. Gratia, de rescript. n. 12.
 & in clem. Quia contingit, de religios. domib. nu. 10. & in c. fin. de peculio cleric.
 videlicet, Beneficiarios redditus ecclesiasticos suos profane impendentes, non
 teneri quidem ad restitutionem, sed mortaliter peccare, vt eam nouissime au-
 diuit D. Didacus à Leyua siue Couarruuias, meus olim discipulus dilectissimus,
 meique veluti filius quidam diligentissimus, nunc autem eruditissimus doctor,
 & scriptor celeberrimus, idemque pater valde Illustris, & Episcopus Segobiensis
 in c. Cū in officiis, de testam. qui tamen pro sua, quæ maxima est modestia, dedit
 ad me mādāta, quibus me certiorē fecit, meā, quæ adeo cōmunis est sententiā, se
 opere seruaturū: & apud eū, qui satis Dominū timet, sentētiam, quā ipse scripsit,
 satis accedere ad nostram, cum timor peccati mortalis magis debeat hominem
 deterrere à peccato, quàm onus restitutionis. Hæc, inquā, opinio licet vt cūque
 audiri possit, & colorem habeat, & eam, vt in libello quem defendo. q. 2. num. 1.
 assero, nisi adeo cōscientia reclamasset, tenuissem. At hæc alia noua, quæ habet
 beneficarium nihilo plus peccare impendendo redditus ecclesiasticos vane vel

profane, quàm reditus sui patrimonij: quodque reditus Regum, Regalorum, Ducum, Marchionum, Comitum, & aliorum laicorum profani ex vna parte, & reditus ecclesiastici Papæ, Patriarcharum, Primatum, Archipræfulum, Præfulum, & aliorum beneficiariorum ex altera, sint in hoc pares, nihilque reditus ecclesiastici differant in hoc à rebus profanis patrimonialibus, tanquàm omnino libera sit illorum, ac horum dispensatio, grauissimus profecto error est, quo ad mores & iustitiam, & quo ad doctrinam hæresis, vel proximus ei, vt grauissime censuit præfatus Petrus Sotus in loco præcitato, & ante illum Archidiaconus communiter receptus in præfato c. Statum. §. Assessorum. col. penul. de rescript. lib. 6. & indignissimum, quod sanctissimo illi & canonum ecclesiæ obseruantissimo Thomæ Aquinati tribuatur, & plane contrarium concilio Tridentino, in cap. 1. de reformat. sess. 25. cuius hac de re fragmentum inseruimus, monit. XXIII. Septimo, quod omnia prædicta bona ecclesiastica, sunt bona Christi quo ad verum dominium: quod per duodecim fundamenta irrefragabiliter probauimus in præfato monit. XXIII. non solum ea generali ratione, qua omnia sunt eius. Psal. 23. & c. Quo iure. §. dist. sed etiam speciali censura, & dispositione hominis, qua omnia sacra & donata ei, sunt eius, ita vt dicantur nullius, scilicet, hominis vel hominum. §. Nullius. Inst. de rerum diuisi. vt ibi late probatur & declaratur. At constat per allegata supra monit. XXVII. per tredecim fundamenta, quod voluntas eiusdem Christi D. N. declarata, & præcepta per ipsummet factis, & per Apostolos & ecclesiam, eius traditionibus, & canonibus est, vt omnia illa impendantur in honestam sustentationem ecclesiæ, ministrorum, & piorum operum. Ergo ea, quæ supersunt ministris decenter sustentatis, debent distribui piis operibus, & per consequens peccatum est contra facere. Octauo, quod vt proxime dictum est, & per sexdecim rationes nervosas probauimus in præfato nostro libello, q. 1. nu. 17. & consequentibus, per quarum aliquas, & alias idem irrefragabiliter probauimus supra monit. XXVII. quod præfata bona ecclesiastica, tam ex voluntate & intentione fidelium, qui ea Christo dederunt, & dant; quàm ex ipsiusmet Christi declarata, & præcepta per ipsummet verbis & factis, & per Apostolos & ecclesiam eius traditionibus & canonibus, habent modum, & onus expresse aut tacite iniunctum, vt ea, quæ ministris eius honeste sustentatis, superfuerint, in pauperes, & alia opera pia infumantur. At qui modum & onus iniunctum rei sibi traditæ ab alio, non implet, facit contra legem iustitiæ commutatiuæ naturalem, quæ iubet pacta seruari. l. 1. ff. de pact. etiam à Monarchis. ca. 1. de probat. quæque iubet impleri onus iniunctum rei ab eo, qui eam recipit. l. Secundum naturam. ff. de reg. iur. & ca. Qui sentit onus, eod. tit. lib. 6. vnde habuerunt originem tituli de condit. caus. dat. & condit. & demonstrat. in ff. & tituli de condit. ob caus. & de his quæ sub condit. & de donat. quæ sub mod. in Cod. & per consequens, peccat mortaliter, quia facit iniustitiam, quæ est peccatum mortale, iuxta Thom. receptum. in 2. sec. quæst. 59. art. 4. Ergo beneficiarius, cui tradita & commendata sunt bona Christi cum præfato modo & onere iniuncto, peccat mortaliter non adimplendo illud. Nonno, quod nullo Christi præcepto, vel exemplo, neque vlla Apostolorum, neque ecclesiæ traditione, neque vlla lege Pontificia, vel Cæsarea, vel ciuili iustum est, vt bona laica in solos ministrorum & alios

alios vsus pios impendantur: neque prohibitum, ne profanis vsibus, alioqui honestis, distribuatur. At exemplo Christi, traditione Apostolorum, & canonibus Ecclesiæ, non solum vno vel altero loco, sed sexcentis explicite vel implicite iubetur illud, & hoc prohibetur; vt videre est in c. Præcipimus. c. penultimo & finali, duodecima, quæstione prima. c. Reuertimini. & c. Quicquid & c. Decimas. 16. quæst. 1. cap. Quod autem. 23. q. 7. c. Conuenior, ead. caus. & qu. 8. & alios quos supra monito XXIII. citauimus. Ergo perperam, & parum pie adæquantur in hoc ecclesiasticorum bonorū, & laicorum redditus, & peius dicitur, nihilo plus peccari, impédendo redditus ecclesiasticos vsibus profanis, quàm redditus laicos. Decimo, quòd etiam ipse Dominicus Sotus, cuius autoritate nitens N. suam opinionem defendere audeat, in lib. 10. de iust. & iur. q. 4. art. 3. col. fin. sic ait. Tempore illo, de quo loquitur Augustinus in c. Decimæ. 16. q. 1. videlicet, quòd in communi vivebatur; pauperes tam laici quàm clerici ex decimis alebantur. Et ita oportet eum confiteri, vt ait Clemens supra relatus, datas fuisse ad sustentationem, non solum ministrorum, sed etiam pauperum; imò & in art. seq. 4. col. 2. forsan conscientia, quæ dictauit ei, se parum misericorditer in art. præcedenti loquutum, adactus dixit: Antiquam ecclesiæ pulchritudinem, in subsidio pauperum eluxisse, quam Apostoli diaconorum ministerio impense viduarum, orphanorum, indigentiumque curam gerebant. Imo paulo post subdit episcopos non debere habere alios filios quàm pauperes; non debere item instituire maioratus, neque cōsanguineis aliter providere, quàm pauperibus; neque locupletare illos, sed tantum vt absque necessitate vitam ducant. Et paulo post col. fin. ait, quòd episcopi non debent esse remissiores in erogādis eleemosynis quàm si lege iustitiæ tenerentur id facere: quinimo subdit, confessarios eis debere in vita, & in morte largissimas eleemosynas, eas facere negligentibus pro pœnitentia imponere, eoque propèmodum res recidere, ac si lege iustitiæ ad restitutionem tenerentur. Imo & addit, quòd beneficiarius, qui vt suum nomen perpetuo celebret in ædificiis etiam piis ampliandis & perornandis insumit ea, quibus præsentibus pauperibus succurri posset, ne fame perirent, non solum rem vanam, sed etiam perniciosam, & Christo ingratiſsimā agere. Quæ dicta, quid aliud quàm palinodiam quandam tacitam eorum, quæ art. 3. præcedenti dixerat, continent? & significant contrariam conclusioni eius, & præfati N. videlicet, longe strictiorem potestatem habere beneficiarios in redditus ecclesiasticos, quàm in patrimoniales, & quàm laicos in laicos: & grauius peccare in eis vane, vel profane impendendis, quàm in laicis: quæ nostra conclusio est. Vndecimo, quòd vltra hæc omnia, efficaciter vrget, quòd sacri canones negant facultatem testandi beneficiariis de redditibus suorum beneficiorū. c. 1. c. Ad hæc. cap. Relatum, de testam. c. Episcopi. 12. q. 2. c. Fixum, ead. caus. q. 5. adeo quidem, quòd neq; summus Pontifex testatur de redditibus sui Pontificatus, vt post alios trad. Perus. in rubr. de testam. col. 33. Quæ facultas non posset negari illis, si suorum reddituum ecclesiasticorum tam domini essent, quàm sunt profanorum. Duodecimo, quòd solum sufficit ad hanc opinionem reuincendam, est: quòd concilium Carthaginense relatum in c. Episcopus. 41. dist. & renouatum nuper in Tridentino sess. 25. c. 1. de reformat. habet: Episcopum habere debere pauperem supellectilem, mensamque ac victum simplicem. Et beatus Hieronym.

10

11

44. dist. in princip. ait, posse quidem clericum viuere de altario, non autem luxuriari: vbi certum est, quòd verbum, luxuriari, non solum significat venereorum vsum, sed etiam quemlibet alium, qui necessitati naturæ, personæque decentiæ non est necessarius, licet alioqui non sit malus. & alio in loco, scilicet, 41. dist. in princip. ait, Nullum clericum veste fulgida vti debere. & ante illos, beatus Clemens lib. 2. cap. 28. de constit. Apostol. qui mentem Apostolorum magistrorum suorum, melius quàm nos intellexerat, ait; quòd episcopi debent esse, non inanes sumptus facientes, non delicati, non sumptuosi, sed expetentes necessaria, ad refarciendam naturam. Et septima synodus in c. 1. 2. q. 4. vetuit, ne vllus clericus veste serica, aut colore variato vestiretur: & S. Bernard. in epist. 2. col. penul. cuidam canonico Lugdunensi scribit in hæc verba. Quicquid præter necessarium victum & simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est: & paulo superius. De altario non licet comparare aurea frena, sellas depictas. & alio in loco, epistola. 42. col. 3. Clamât nudi, clamant famelici, necessitatibus nostris detrahitur, quicquid vanitatibus vestris accedit.
- 12 Et magnus ille noster pater Augustinus, à quo potuit discere Bernardus, ait in sermone. 37. ad fratres in eremo. Clericus, qui sui beneficij fructus tribuit diuiti, eo quòd ipse illud ei procurauit, quàmuis in hoc mundo non castigetur, in alio tamen æterno igne non carebit. & Prosper, in c. Pastor. 1. q. 2. addit, Diuites, qui accipiunt aliquid à beneficiariis, non sine grandi peccato accipere. Quæ omnia plane significant & probant, quòd præfata doctrina, quæ est omnium fere antiquorum, & communis recentiorum, vt dictum est, adeo est vera, vt iure quis miretur, esse catholicum aliquem qui asserat, nullam esse hodie differentiam inter redditus bonorum ecclesiasticorum, & redditus bonorum laicorum, quibus illa sine vllò expresso vel tacito onere speciali, neque humana aliqua dispositione à Deo sunt concessa: & quòd nihilo plus peccent beneficiarij, vane vel profane suos redditus ecclesiasticos impendentes, quàm laici suos. Quis enim adeo superbiat, vt reputans secum, quòd bonorum ecclesiasticorum ipsemet solus Christus Deus speciali ratione ac hominis dispositione est dominus, & quòd per tot authoritates authenticas constet ex mente & voluntate ipsius Christi esse, vt omnes illorū redditus in ministros & opera pia sustendanda insumantur, audeat dicere, non esse pauperibus plus iuris in eius redditibus, quàm in sæcularium bonorum: & quòd est tam liber ecclesiæ reddituū dominus, quàm dux reddituum sui ducatus: & quòd Christus, qui eorum verus & specialis est dominus, adeo est cura vacuus in prouidendo pauperibus nunc quando est ditissimus, & regnat immortalis, quàm plenus ea erat, quando vitam vivebat mortalem, & non habebat vbi caput reclinaret: & quòd Maiestas eius diuina, quæ omnibus dixit Luc. 11. Quod superest, date eleemosynā, non velit, vt sua propria bona, proprium eos habeant alendi onus, & qua parte ministris superfluit, eis impendit: Decimotertio, quòd traditiones Apostolicas, ita obseruare ac venerari debemus, ac leges diuinas; quando contrarium non reperitur decretum per summum Pontificem vel concilium. c. Ecclesiasticarum, c. In his. c. Catholica. 11. distinct. c. Sunt quidam. 25. q. 1. Constat autem Apostolos hoc, quod dicimus tradidisse, idque tertium fuisse ab ecclesia primitiua & à summis Pontificibus, & Episcopis, qui Apostolis continuo, aut sine longo interuallo successerunt, per canones. 40. &

41. Apostolorum, qui referuntur in cap. Sint manifestæ, & capitulo sequenti, 12. quæstione prima & per D. Clementem lib. 2. & 8. de constituto. Apost. & per Urbanum in cap. Videntes. & cap. Res, eadem caus. & quæst. per Melchiam in cap. Futuram, eadem caus. & quæst. Cuius contrarium nunquam neque per concilia, neque per Pontifices fuit constitutum: consequens igitur est, ut id debeat observari. Omitto alia non pauca elegantia quidem (licet non adeo nervosa, ut prædicta) quæ in hoc ipsum persuadendum per virum quendam vita, litteris, & suggestu percelebrem, scilicet, Fratrem Gabrielem à Toro, egregium Franciscani ordinis decus, in libr. de Thesuro misericordie varia eruditione referto, disputantur; prælagiando paupertatem ecclesiasticorum futuram, eo quòd minime curant de præsentis proximorum. Quam quidem iam videmus in Germania, Anglia, & Scotia, sedem posuisse, & sese Gallia insinuare, mittereque in Hispaniam, heu, nostram incursores; quam Deus per suam sanctam misericordiam ab ea eique accedentibus, custodiat, Amen. Decimum-
 quartum, & postremum simul irrefragabile fuerit, quòd sacrosanctum concilium Tridentinum, à quo sine periculo aberrandi à fide non potest discedi, hanc partem canonizare videtur in cap. 1. de reformat. session. 25. per illa verba, quæ licet sint superius relata, hic opportune repetuntur, videlicet; Sancta synodus omnino interdicit episcopis, ne ex redditibus ecclesiæ consanguineos, familiaresve suos augere studeant; cum & Apostolorum canones prohibeant, ne res ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent: sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant: & paulo inferius. Quæ vero de episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscunque beneficia ecclesiastica tam sæcularia, quam regularia obtinentibus pro gradus sui conditione observari; sed ad sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinales pertinere decernit. Per quæ verba, palam determinatur; Primo; bona ecclesiastica esse bona Dei, non solum generali, sed etiam speciali ratione, ut dictum fuit monito XXIII. Determinatur secundo, nullis beneficiariis licere donare de redditibus ecclesiasticis aliqua diuitibus, etiã si cognati sint, & amici ac familiares eorum. Determinatur tertio, licere illis donare illos cognatis, familiaribus & amicis pauperibus, intuitu paupertatis principaliter; licet secundo respicere possint etiam cognationem, familiaritatem, & amicitiam. Determinatur quarto, saltem per consequentiam necessariam, non licere illis donare de redditibus ecclesiasticis tam libere ac laicis de laicis quibus voluerint, & peccare si contra fecerint. Quæ est conclusio nostra; quæ non solum, ut in principio huius moniti diximus, fuit ante præfatum concilium sententia omnium antiquorum doctorum, peneque omnium recentiorum communis: sed nunc post præfatum concilium satis videri potest etiam esse de fide, qualem Petrus Sotus senserat, & satis expresserat fuisse etiam ante illud, aiens perpetuo ductu, & traditione Apostolorum & sanctorum patrum à Christo usque in suum tempus esse traditam & receptam. Nam concilium non vetat præfatam largitionem in cognatos & amicos ea mente, ut per suam prohibitionem incipiat esse mala; & de numero illorum, quæ ideo sunt mala, quia lege humana sunt prohibita, sed ut id quod antea erat, declararetur fuisse & esse malum, & de numero illorum quæ sunt prohibita, quia mala: iuxta illa quæ in simili ait Glossa in cap. Ex parte, de offic. de-

14

leg. præsupposito rerum dominio iure gentium introducto; & quòd res ecclesiæ sunt speciali hominum dispositione ipsius Christi. Et ita unusquisque fidelium cogendus videtur nunc autoritate præfati concilij credere; præfatam largitionem in quoscunque diuites esse malam, & ideo à concilio prohibitam: quia mala est in se, & iure naturali, & diuino, apostolicaque traditione prohibita: cui consequens est, conclusionem nostram non solum videri esse veram, & omnium antiquorum & communem recentiorum, sed etiam hodie de fide. Neque obstat, quod quidam perdoctus ex tempore dixit, concilium ibi agere de rebus ipsis ecclesiarum, & non de redditibus earum, tum quia expresse meminit reddituum ecclesiasticorum: tum quia agit de rebus, quæ possunt dari cognatis & familiaribus intuitu paupertatis, si sunt pauperes, & constat, res ipsas ecclesiæ ex quibus percipiuntur illi redditus non posse dari etiam pauperibus solo paupertatis intuitu, neque sine iusta causa & solemnitate debita. Sine exceptione. 12. quæst. 2.

S V M M A R I V M.

Ratio efficax à nemine hætenus reddita: cur beneficiarius male utens redditibus ecclesiasticis, peccat mortaliter: non autem habentes primogenia & maioratus. nu. 1.

Dominicus Sotus magna ordinis Dominicani gloria. nu. 1.

Iustitia legem infringens, peccat mortaliter, non autem infringens legem liberalitatis. nu. 2.

Præcepta Decalogi sunt leges naturales, & iustitia. nu. 2.

Præceptum septimum Decalogi infringit, qui furatur, qui rapit, qui utitur re aliena in usum alium à concessio, qui pactum onus iniunctum non implet. num. 3.

Alienum capere, & retinere parum differunt. nu. 4.

XXXIX. Admoneo, quòd quàmquam fere omnes sint in conclusione supra mon. proximo probata, quia vident eam ab ecclesia satis decretam: nemo tamen reddit rationem, quæ sufficienter concludat: quare beneficiarij vane, vel male impendendo redditus ecclesiasticos, mortaliter peccant, secundum fere omnes: quàmuis laici idem facientes de redditibus suorum primogeniorum, siue maioratum, & aliorum bonorum, regulariter solum venialiter peccent, secundum eosdem. Et quidem illi qui affirmant clericos esse tam integros dominos reddituum suorum beneficiorum, quàm sunt laici reddituum suorum primogeniorum, siue maioratum ac aliorum bonorum, non possunt reddere aliquam quæ satis fundet eam: quando quidem eos confiteri oportet, neutros esse absolutos dominos bonorum, & iurium, è quibus illi redeunt, & utrosque esse dominos absolutos eorundem reddituum. Quod, credo, fuit in causa, quare doctissimus Dominicus Sotus, magna ordinis Dominicani gloria lib. 10. q. 4. art. 3. de Iust. & iur. tam obscure hac in re loquitur. Nos autem eam & verbo, & scripto ante triginta plus minus annos, Salmanticæ reddidimus, in c. Relatū. 2. de testam. & postea
Conim

Conimbricæ ampliaimus in commento. ca. 1. & ca. Cum secundum, de præb. quod per temporis penuriam, & nimiam occupationum copiam, nondum est manu extrema donatum, & excusum. Ex qua ratione tota huius materiæ declaratio pendet. Ratio igitur radicans, & fundans prædictam omnium fere sententiam, illa est, quod per leges iustitiæ naturales, & diuinas, quarum transgressio mortalis est, ut probat Thom. 2. sec. q. 59. art. 4. id beneficiarius est prohibitum. Laicis autem, & primogenita, seu maioratus habentibus, solum per leges virtutis liberalitatis, quarum transgressio, sine alterius præiudicio facta, solum est venialis, ut probat idem Thom. 2. sec. q. 128. art. 4. & q. seq. art. 1. & seq. Omnia enim decem Decalogi præcepta, sunt leges naturales iustitiæ, iuxta doctrinam Tho. receptam 2. sec. q. 122. art. 2. & in 3. d. 37. q. 2. art. 4. vbi communis id tenet, præsertim Maior. q. 2. nec Scotus in effectu quo ad hoc propositum dissentit: & per consequentiam, septimum, de non furando, & decimum de non concupiscendo rem aliquam, de quibus Exod. 20. & gloss. in ca. Quid in omnibus. 32. q. 7. erunt tales, iuxta l. 1. ff. de furt. At beneficiarius qui contra prædicta facit, præfata duo præcepta infringit: quod probauimus in d. q. 1. à num. 12. quatuor fundamentis. Primum, quod non solum ea infringit is qui clare furatur, aut rapit, sed etiam is qui re aliena contra voluntatem Domini vitur. §. furtum, Instit. de oblig. quæ ex delict. At is qui redditus beneficij sui male vel profane impendit, vitur bonis ecclesiasticis contra voluntatem Domini illorum, quia illa sunt Christi, ut probauimus supra mon. XXIII. qui, ut in mon. XXVII. probauimus, suo exemplo, ecclesiæque suæ, ac Apostolorum traditionibus statuit, & declarauit velle, ut ministri suos redditus solum in suam, quæ honesta sit, sustentationem, & remunerationem, quæ iusta sit, suorum familiarium, & aliorum de se bene meritorum, & in pauperum subuentionem: ergo his duobus præceptis contrauenit. Quod affirmant Laugd. & Card. q. 2. Clem. Quia contingit, de relig. domib. Secundum fundamentum est, quod etiam transgreditur hæc duo præcepta, & leges naturales is qui re in alium vsum accepta, vitur in alium; sicut qui mulam in Salmanticam commodatam, ducit Burgos. §. Placuit, Instit. de oblig. quæ ex del. At beneficiarij, qui in malos vel profanos vsus impendunt redditus, hoc faciunt: quando quidem redditibus in pium vsum datis, in alium longe diuersum vtuntur. Tertium, quod etiam infringit prædicta duo præcepta is qui suos contractus non seruat, etiam si Papa sit, Imperator, aut Rex, ca. 1. de probat. qui licet ad seruandas suas leges humanas cogi nequeant, l. Digna vox. C. de legib. & ca. Proposuit, de concess. præb. sunt tamen obligati ad seruandos contractus cum eis initos, virtute præfati præcepti, quod est lex naturalis. At inter ecclesiam negotia Christi procurantem, & populum Christianum, qui ei tanta bona contulit, ut supra mon. XXVII. probauimus, interuenit contractus saltem tacitus; qui tantum valet, quantum expressus, l. Labeo. & l. Itē quia, ff. de pact. ut ministri eius, id quod superest eis accepta sua, quæ honesta sit, sustentatione, tribuant pauperibus. Quartum, quod etiam duo præfata præcepta transgreditur, qui contra voluntatem Domini sui detinet alienum, in ca. Sæpe, de restitut. spol. Thom. 2. sec. q. 62. art. fin. & diximus in Manuali cap. 17. num. 54. etiam si alij cui non debet, illud soluerit. c. Ea te, de iure iur. & per consequentiam, qui quod debet non soluit ei cui debet, & qui se non exonerat iniuncto

4 sibi onere, quando, & quomodo debet, (quoniam in effectu est alienum recipere, aut retinere, inter quæ parum discriminis est, vt habetur in d.ca. Saape) & ita præfata superflua detinet, & forte in thesauros reponit, aut donat diuitibus ratione cognationis, amicitia, vanitatis, aut vitij, prædicta præcepta infringit: quandoquidem ea bona ex quibus colliguntur, collata sunt ei cum onere dandi pauperibus superflua.

S V M M A R I V M.

Thomas Aquinas pro communi esse opinione, multis ostenditur. num. 1.

Thomas à communi non facile recedit, canones suspicit. num. 2.

Ecclesiarum Prælati, & ciuitatum decuriones, qualiter in hoc sunt pares, vel impares. num. 3. & 5.

Bonis in ecclesiasticis plus potest Christus, quàm Prælati, sicut in bonis ciuitatis plus potest illa, quàm Decuriones. num. 4.

Ecclesiarum redditus, non erant tempore S. Thomæ tam grandes, sicut nunc, & cur Episcopatus Italia & Gallia non sunt adeo opulenti, ac Hispania, numero 6.

Episcopatus Gallia minuunt redditibus 700. Abbatia, mitra & baculo insignes. numero 6.

XL. Confutaturus ea quæ aduersus præfatam, quæ communis & nostra est, decisionem, & eius fundamenta ab N. & aliis opponuntur; Moneo, nihil illa, neque incidenter eis inserta, obstare. Non quidem primum, videlicet, auctoritatem S. Thomæ, cuius personam prædictus N. tam ad confirmanda sua, quàm ad confutanda nostra, rhetorice quidem, sed parum candide induit: quò tanti viri auctoritate tela in eum missa, debiliora lectori viderentur; & fulcra quibus ea fulcit, firmiora: dum contendit significare, non tam se, quàm S. Thomam approbare, & defendere. Quia nos procul dubio credimus eum à parte nostra stare, non solum quo ad præfatam decisionem primæ quæstionis, sed etiam quo ad decisionem secundæ infra ponendam, videlicet, præfatos beneficiarios mortaliter in hac re peccare, & ad restitutionem teneri: quod neruosissime, & ni fallimur, vere coniecturis probamus in sequentibus. Primo quidem, quòd ille non solet facile à communi sanctorum Doctorum sententia recedere; & assollet magna obseruantia, animique demissione, canones sanctæ Matris Ecclesiæ suspicere, & interpretari. Deinde, quòd vir doctissimus, iuxta ac pientissimus, nunquàm affirmavit expresse contrariam partem, quòd etiam N. & Dominicus Sotus fatentur: & in dubio, credendus est potius adherere communi, quàm contrariæ, cum in dubio illa sit amplectenda. Tertio, quòd in sec. 2. q. 43. art. 8. expresse ait, quòd quemadmodum bona ciuitatum commendata sunt consulis, & decurionibus earum; ita bona ecclesiastica sunt commissa prælati earum. Et palam est, virum tam doctum & pium, si de hoc interrogatus fuisset, responsum; Consules, & decuriones ciuitatum non solum peccare, sed etiam tene-

ri ad

si ad restituendum reditus publicos, quos in vsus alios ab eis in quos deputati sunt, insumerent: & consequenter respondisset; Prælatos ecclesiarum debere restituere eos, quos in alios vsus quàm præfixos, & præstitutos impenderent. Neque obstat retortio, qua retorquet in nos hoc argumentum Aduersarius, dicens; quòd decuriones, & rectores ciuitatum, possunt pro libito disponere de stipendijs, & salarijs, quæ à ciuitatibus pro suis officijs & laboribus assignantur; dummodo alia communia sibi non capiant: & quòd ita Episcopus, & alij beneficiarij poterunt ad libitum disponere de partibus sibi assignatis, quæ sunt quædam illorum stipendia. Non, inquam, obstat hæc retortio. Tum, quia id est verum, cum bona ciuitatum sunt libera ab huiusmodi oneribus, & ciuitates ipsæ, veræ ac plenæ illorum dominæ & ita possunt assignare suis decurionibus, & rectoribus stipendia certa ab omni onere libera. At bona ecclesiastica non sunt libera, imo subiecta oneri præfato; vt, scilicet, omnes eorum reditus impendantur in vsus pios, puta, in sustentationem honestam ministrorum cultus diuini, sacramentorum sacri verbi, & aliorum sacrorum, & in subuentionem pauperum, fabricæ, aliorumque piorum operum. Tum, quia etiam si illa libera essent, tamen prælati, qui ea diuiserunt inter Episcopos & Capitala, & instituerunt alia beneficia, non erant, neque sunt veri & pleni Domini eorum; sed ministri, procuratores, & dispensatores illorum constituti mediate, vel immediate à Christo, Domino eorum vero, & pleno: quibus non est facta potestas dandi pro libito stipendia, libere, in quoslibet vsus impendenda; sed solum iuxta intentionem ipsiusmet Christi, per traditiones Apostolicas, & canones Ecclesiæ declaratam: quæ est, vt ministris eius honeste sustentatis, reliqua in pauperes, & alios pios vsus impendantur. Quæ responsio confirmatur per id quod Bart. ait in l. Ambitiosa, num. 7. ff. de decret. ab ord. fac. scilicet, quòd ciuitas, quæ in temporalibus non agnoscit superiorem, potest donare de bonis communibus, non autem consules, & decuriones earum: eo quòd ciuitas ipsa est vera, & plena eorum domina; decuriones autem solum gubernatores. Ita ergo & Christus ipse rerum ecclesiasticarum verus Dominus, posset quidem assignare ministris eius quanta ei liberet stipendia, de his quæ libera essent ei donata ab onere tribuendi superflua pauperibus: non autem prælati, qui ab eo mediate, vel immediate sunt instituti, vt gubernatores, & decuriones quidam ecclesiarum. Corroboratur etiam eadem responsio, ex eo quòd, sicut consilibus, & decurionibus statuta sunt à ciuitatibus certa stipendia, de quibus pro libito disponere possunt; sic etiam beneficiarijs instituta est à Christo, & Apostolicæ Ecclesiæ traditione, honesta sustentatio pro stipendijs, de qua etiam ipsi libere possunt disponere: adeo quòd de omnibus quæ reliquauerint de iis, quæ possent in suam honestam sustentationem impedere, possunt pro libito perinde ac de patrimonialibus disponere; vt diximus in dicto libello q. 1. coroll. 10. num. 59. & defendimus supra late mon. XXX. Confirmatur etiam ex eo, quòd beneficiarij similes sunt decurionibus, quibus nil certum esset pro stipendio statutum; sed sustentatio personarum suarum honesta: de quibus non diceret Aduersarius posse quicquã de bonis ciuitatis impedere in alios vsus, quã à ciuitate præstitutos, exceptis illis quæ pro sua sustentatione darentur: de quibus possent suum fraudando genium, & parcius viuendo, aliquid reliqui facere. Quarto colligitur

præfata memorati Thomæ mens, ex eo quòd in aliis duobus locis, videlicet, Quodlib. 6. art. 12. & sec. 2. q. 185. art. 7. in quibus aliqui affirmât cõtratiũ tenuisse, satis consentit communi, si candide intelligatur: quoniam tria dicit. Primum, quòd episcopus potest disponere de his quæ sibi deputata sunt, perinde ac de patrimonialibus. Secundum, quòd Prælatus restituere tenetur id quod impèdit, ex ea parte, quæ deputata est principaliter pauperibus, vel fabricis. Tertium, quòd etiam tenetur ad restituendum quantitatem notabilem, vltra ea quæ sibi decenter alendo sufficerent, si bona sunt communia ei, pauperibus, & fabricæ. Quæ omnia tria dicta, nos quoque fatemur: ita quòd dubium est, quantam partem dixisset ille esse deputatam præfatis Prælato, & beneficiariis suis vñibus necessariam. Nam Aduersarij aiunt esse totam, quæ ex mensa communi totius ecclesiæ est deputata Prælato. Nos autem affirmamus, esse tantum illam, quæ virorum bonorum iudicio, ad honestam eius sustentationem opus est: & longe verisimilius est, eum intellexisse hoc, quàm illud. Tum, quia hoc consonat traditionibus & canonibus Apostolorum, & Ecclesiæ, quorum ipse semper fuit obseruantissimus: & expedit tanti authoris dicta, quatenus verba patiuntur, ita interpretari, vt illis concordent arg. l. 1. C. de inoff. dot. & ca. Cum expediat, de elect. lib. 6. Tum, quia ex contraria interpretatione, consequeretur quiddam absurdum, ideoque minime audiendum, l. Nam quod absurdũ, ff. de oper. libert. & c. Dudum. 2. de præb. lib. 6. videlicet, quòd vir adeo doctus, & sanctus dixisset, Prælatum, cui pro sua parte ducentorum ducatorum millia in redditibus à mensa capitulari separata essent, perinde posse de illis omnibus disponere, ac de suis patrimonialibus, & sicut Dux sæcularis de suis ducalibus: ac consequenter posset thesaurizare omnes illos redditus si vellet, vel suis cognatis distribuere, si id mallet, emereque ex illis quicquid in Regno venale inueniretur, si triginta annos viueret, retinens eos sine maiori obligatione, quàm Dux: quod est contra concil. Trident. in ca. 1. de reform. sess. 25. & contra illa multa quæ supra monito XXXVIII. & XXXIX. adducta fuere. Quod si quis confessus fuerit, sanctum illum doctorem non fuisse confessurum hoc de Prælato tantorum reddituum; eadem ratione confiteri eum oportebit, eundem non fuisse asseriturum de Prælato. 150000. vel 100. millium reddituum: neque de eo qui haberet 50000. vel 30. millia, neque de habente viginti millia, vel decem millia, si sex millia sufficiunt ei honeste sustentando; quandoquidem eadem ratio idem ius in omnibus illis suadet: & ita est locus regulæ. l. Illud. ff. ad l. Aquil. Quòd si peruicaciter replicetur, eundem sanctum Doctorem dicturum fuisse, de omnibus, quod nos asserimus esse absurdum, triplicare possumus. Primo, ludibrio cuidam fore sanctissimum Clementem, quem citauimus cum aliis in dicto libro q. 1. num. 18. & concil. Carthaginen. & Trident. & alia quæ statuerunt suppellectilem episcoporum debere esse curtam, mensamque pauperem; esseque debere victu, & vestitu moderato contentos, impensasque sumptuosas ne faciant, ne sint delicati, ne cognatos suos ditent. Deinde, quòd ignominia quædam esset San. Thomæ, tantæ sanctitatis, & doctrinæ puteo, asserere, quòd ipse dixisset Hispaniæ Prælatos, qui opulentos redditus suarum dignitatum separatos à mensa Capitulari habent, posse impendere perinde vt patrimoniales, prædicando illum esse columnam, qua nitatur doctrina adeo ab apostolica, & philosophia

christiana, imo & ethnica aliena. Quinto, præfata mens Thomæ colligitur, ex eo quòd eius ætate redditus episcopatum, & beneficiariorum, non adeo grandes erant vt nunc, & in Italia, vbi erat ille ortus, episcopi redditus habent tenues; quia decimæ fructuum non soluuntur hic vt alibi, & in Gallia, qua peregrinatus fuit, & vbi vita defunctus est, vbique suum corpus magna veneratione colitur, & adoratur Tholosæ in Conuentu reformatissimo Dominicanorum: vbi nos quoque frequentissime adorauimus, & eius auxilium, ni fallimur, experti sumus. In qua, inquam, Gallia, etiam episcopatus non sunt adeo opulenti, sicut in Hispania; quippe quos septingentæ Abbatia, & Prioratus baculo & mitra insignes, sanguine reddituum suorum minuunt, vt testatur author libelli de taxa episcopatum regni Franciæ in 16. volumine tractatum, fol. 128. & ita partes quas eius ætate Episcopi tenebant à parte Capitulari separatas, vix eorum sustentationi honestæ sufficiebant. At si admonuissent eum, esse Archiepiscopum, qui habeat ducenta, vel centum quinquaginta millia ducatorum separata ei à mensa Capituli, & fabricæ; & interrogassent, nunquid esset ei mens docendi aliquid; vnde consequeretur eiusmodi Archiepiscopum posse disponere tam libere in vsus quos vellet, ac si essent patrimonij redditus; videtur nobis, quòd quamuis non vsque adeo dure respondisset, ac Archidiaconus in præfato c. Statutum. §. Assessorum, de rescrip. lib. 6. videlicet, hoc affirmare, esse hæresim; respondisset autem, vt minimum, quòd nunquam id cogitauit. Respondisset, qui fieri potest, vt hoc dixissem? quando quidem Sec. 2. q. 43. art. 8. & q. 87. art. 1. ad 1. & art. 4. ad 4. & in Quodlib. 6. art. 10. & q. 119. art. 3. ad 3. scripsi quædam vnde necessario inferitur contrarium, videlicet, decimas & redditus ecclesiasticos non fuisse donatos in solam cleri sustentationem; sed etiam in pauperum, & aliorum piorum operum subuentionem. Itaque recte acutissimus Maior. in 4. dist. 24. q. 17. dixit, nunquam eum fuisse in opinione quæ contraria est communi: quod ipsum nos efficaciter monstrabimus inferius q. 2. mon. VII. de illo eius magno discipulo Cardinali Caiet. Sexto, colligitur præfata mens præfati Thomæ ex eo quòd ipse fatetur, quòd si nulla diuisio bonorū esset facta inter Prælatos & Capitula, & beneficiarios, sed omnia essent in communi & Episcopus vel alius Prælatum, haberet potestatem dispensandi omnes eorum fructus, non posset ex eis quicquam præter sustentationem honestam, sibi, aut profanis vsibus accipere, & si acciperet, non modo peccaret, sed etiam teneretur illud restituere. Cuius ratio est, quia illa omnia sunt dicata, & oblata sustentationi honestæ ministrorum, & pauperum, & aliorum operum piorum: iuxta mentem Christi, veri domini eorum, vt supra mon. XXIII. & XXVII. monstratū est. At qui diuisionem eorum fecerunt, noluerunt, neque potuerunt eximere illa à præfata deputatione, & obligatione, vt infra mon. seq. latius monstrabimus: & aperte colligitur ex concil. Triden. cap. 1. de reformat. sess. 25. quatenus interdicit omnibus beneficiariis largitionem reddituum in alios quàm pios vsus, etiam nunc post præfatas diuisiones. Ergo vir doctissimus iuxta ac pientissimus, non potuit, neque debuit sentire contrarium. Quare non immerito, præfatus Petrus Sotus, vir eiusdem ordinis, adamussim eius doctrinam doctus, cum pro nostra, quæ communis est sententia, esse dixit.

Diuisionem bonorum ecclesiast. inter Prælatos, & Capitula & alios beneficiarios, non efficere eos liberiores suarum partium dominos, quàm erant Prælati omnium ante diuisionem, late, & euidenter probatum, num. 1. & seq.

Facta non præsumuntur. nu. 2.

Communio rerum, solet parere discordiam. nu. 3.

Dispositio ad minuendum, non operatur augmentum. nu. 3.

Ronceuallis monasterium illustre. nu. 4.

Dominus Franciscus à Nauarra stirpe Regia prognatus. nu. 4.

Monasterium S. Crucis Conimbricensis omnium ordinis Canonorum Regularium olim opulentissimum, nunc autem etiam reformatissimum. num. 4.

Pium in usum datum, non est commutandum in alium, sine iusta causa, neque cum illa sine Papæ auctoritate. nu. 5.

Surrogatum sapit naturam eius cui surrogatur. nu. 6.

Beneficiarius etiam præbendæ suæ diuisæ, redditus superfluos debet pauperibus. nu. 7.

Intellectus pulcher c. fin. de his quæ fiunt à maio. par. cap. nu. 8.

Maior pars non præiudicat minori, in rebus communibus ut singulis & c. num. 8.

Beneficiarij ad reficiendas Ecclesias compelluntur. nu. 9.

Præiudicia, licet ita interpretanda sint, ut aliquid contrarius commune operentur: dato tamen aliquo tali, quo ad alia restringuntur. nu. 10.

XLI. Monco, nihil etiam obstare secundum, quod præfatus N. assumit, nempe, quòd diuisio bonorum, vel fructuum, & reddituum eorum, de qua in c. Vobis. & c. Quatuor, & c. de redditibus. 12. q. 1. & erectio præbendarum, & beneficiorum, mutauit naturam primæuam ecclesiasticorum reddituum quòd ad hoc, id enim negamus, & falsum esse probamus. Primo quidem, quòd actus agentium non operantur ultra fines eorū. l. Non omnis. ff. de reb. cred. c. fin. de præb. c. Cum in illis, eod. tit. lib. 6. At intentio, & finis eorum, qui præfatas diuisiones fecerunt, non fuit exoneratio eorum ab onere quod inerat eis alendi pauperes ex superfluis: quod constat ex duodecim coniecturis. Prima, quòd nec vnde id constat, & factum quale hoc est, non præsumitur. c. Cum in iure peritus, de offi. deleg. l. 1. C. de mand. Principum. Secunda, quòd constat fuisse ab hoc longe alium, videlicet, auferendi rixas, dissidia, & lites, quæ inter episcopos, capitula, fabricarios, & eleemosynarios accidere solent: quoniam cum vniuersa bona soli Episcopi administrarent, ut tradit S. Clemens libr. 2. cap. 28. & cap. 29. & affirmat Anaæletus in cap. Præcipimus. 12. qu. 1. minimeque exhiberent beneficiariis, & reliquis congruam quam debebant portionem, ut idem quoque S. Clemens

Clemens in d. cap. 28. & 29. significat, iam hoc temporibus suis in vsu esse cœ-
 pisse, expediens fuit, vt bona ecclesiastica diuiderentur ad discordias sedandas,
 quas rerum communio frequentissime solet importare. l. Cum pater. §. Dulcis-
 simis. ff. de leg. 1. & alia citata ibi à glos. & Doct. & illud Genes. 13. Facta est rixa ³
 inter pastores. Tertia, quòd dispositio, & intentio disponentis ad diminuend-
 um, non debet inducere augmentum. l. Legata inutiliter. ff. de adimen. leg. &
 cap. fin. de verb. signif. sed prælatorum bonorum diuisiones in hoc præcipue fa-
 ctæ fuerunt, vt diminueretur potestas Prælati ecclesiastica bona pro libito in-
 fumentibus: & sæpe nihil, vel non satis distribuentibus canonicis, clericis, fa-
 bricis, vel pauperibus: ergo non debet illis per eas augeri potestas, qua prius ca-
 rebant. At omnes post Thomam Sec. 2. q. 185. art. 7. & Quodlib. 6. art. 12. fatentur,
 non fuisse prius illis potestatem aliam, quàm victum & vestitum honestum sibi
 desumendi, & reliqua pauperibus erogandi: ergo neque post eas diuisiones ha-
 bebunt. Quarta, quòd eadē quoque causa persuasit, vt multæ quoque diuisiones
 ætate nostra fierent inter Abbates, Priores, suosque conuentus, & hospitalia ⁴
 nonnullorum monasteriorum opulentorum, quæ per solos Prælatos gubernab-
 antur: & in his illa quæ pridem facta fuit in illo nostro illustri, & antiquissimo
 cœnobio generalique ac necessario hospitali celeberrimæ Roncauallis, quam
 precibus, & efflagitationibus nostris motus, fecerat ille lōge electissimus Prior,
 prole regia prognatus, vir regio ingenio, virtuteque apostolica præditus, D.
 Franciscus à Nauarra, qui nuper Valentia Archiepiscopus vita functus est, pau-
 per, vt pauperibus subueniret, quæ illustre illud monasterium cum hospitali ge-
 nerali sibi adnexo seruauit, & seruat. Eadem item causa, & ratio fuit illustri mo-
 nasterio S. Crucis Conimbricensis, quod vt quondam totius Europæ monaste-
 riorum canonicorum regularium opulentissimum fuit, ita nunc est omnium re-
 formatissimum. Eadem etiam causa fuit aliarum diuisionum, quas nos tractau-
 mus, non ideo profecto, vt Abbates, Priores, Canonicique libere suas portio-
 nes prodigerent, sed vt eorum capitula, & conuentus, quoties res ipsa postulas-
 set, eis coram Deo & hominibus, iuxta cap. Edoceri, cum ei late annotatis de
 rescript. obuiam irent; palamque contradicere possent, quo ad portiones, quæ
 ad ipsam hospitalitatem, pauperes, & fabricam pertinerent. De suis vero Prælati,
 eam Deo redderent rationem, quam antea de omnibus reddere tenebantur.
 Itaque præfatæ diuisiones, quæ ad diminuendum Prælatorum administrandi ⁵
 facultatem factæ sunt, non fuerunt operatæ augmentum. iuxta præfatum c. si. de
 verb. sign. & l. Legata inutiliter. ff. de adimen. leg. ad infumendum pro libito por-
 tiones suas: quod ante illas minime facere poterant. Quinta, quòd id quod ad ⁶
 aliquem finem, vel vsum conceditur, aut relinquitur, non debet in alios vsus
 commutari, neque infumi: nisi suprema aliqua Imperatoris, aut Regis pote-
 state id fiat l. 1. & l. Legatum. ff. de administr. rer. ad ciuit. pert. Quin etiam ipsi
 peccarent, si absque iusta causa id facerent: quia contra legem naturæ, quæ ve-
 tat vllum suo iure, ac dispositione rei priuari, non possent ordinare sine iusta
 causa, cap. 1. de probat. c. Sunt quidam. 25. quæstio. 1. & late probatur in cap. Quæ
 in ecclesiarum, de constitut. præsertim per Panor. Felin. & Decium. Quinimo
 non sufficeret vlla facultas, etiam imperialis, aut regalis authoritas ad hu-
 iusmodi mutationem faciendam, circa relictæ ad vsus pios, etiam si in alios

æque pios mutare vellent; quia est in hoc necessaria spiritalis, eademque suprema summi Pontificis. Clemen. Quia contingit, de relig. domib. Et quia secularis potestas non se extendit ad spiritualia, c. Bene quidem, 96. dist. & c. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. Neque illa sufficeret, quò iuste fierent, nisi aliqua iusta causa id suaderet: id enim esset contraire alicui ex quinque legibus naturalibus relatis in præfato lib. nostro, q. 1. nu. 10. & conseq. facit. c. Non liceat Papæ, 12. q. 2. cum eis quæ ibi nunc latius scribimus. Tradit Caiet. in Sec. 2. q. 43. artic. 8. & Laugd. cum Cardinal. qu. 2. in d. Clement. Quia contingit. Cum ergo finis, & animus eorum qui præfata bona ecclesiis concesserunt, fuerint supradicti adeo pij, non potuerunt, neque debuerunt cõverti in alios vsus, præsertim profanos, sine autoritate suprema Apostolica, quæ in nulla præfatarum diuisionum inuenietur vlli ad hoc concessa. Sexta, quò intentio eorum qui huiusmodi diuisiones primitus induxerunt, fuit iniusta; quod credendum non est, vel certe fuit, vt vnusquisque de sua portione posset disponere, illo modo quo ante diuisionem Prælati poterat de vniuersis, videlicet, sustentare se honeste, & reliqua pauperibus erogare. Septima, quò absurdum est, & ideo minime audiendum. I. Nam quò absurdum, ff. de oper. libert. & cap. Dudum, 2. de præb. lib. 6. dicere; diuisionem muneris, & gubernationis, quæ vni incumberebat, in tres vel quatuor partes factam, iustam fuisse causam, vt finis atque vsus tam pij, in vsus tam profanos mutarentur. Octaua, quò id quò subrogatur, aut substituitur alterius loco, eandem eius naturam seruare debet. arg. l. si eum qui. §. Qui iniuriarum. ff. Si quis caut. cap. Ecclesia, vt lit. penden. Cum ergo Episcopo, qui solus vniuersa gubernabat, subrogati sint ipsi, atque alij, qui partes assignatas eis gubernarent, omnes seruare tenentur id, quò Episcopus ante diuisionem facere tenebatur; videlicet, se honeste sustentare, & reliqua egenis erogare. Nona, quò celebris ille Gratianus huius libri author, qui Decretorum medullam antiquorum callebat, perspicue ait, in §. fin. sub. c. penul. 12. q. 1. etiam canonicos, in quorum præbendas capitularis portio diuisa est, in earum regimine cum eadem qualitate succedere; hoc est, vt quæ illis superfuerint, debeant egentibus erogare, quò ipsum omnino sensit D. Bernardus, in epist. 2. col. penul. qui ad quendam canonicum diuisam præbendam habentem, scripsit id quò superius allegauimus, videlicet: Quicquid præter necessarium victum, & simplicem vestitum retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. Decima, quò Alexander III. post diuisionem ab antecessoribus suis Pontificibus, inter Episcopos, capitula, fabricas, & pauperes factam, in quadam solemnè decretali epistola respondit, in cap. Relatum. 2. de testam. non posse iure testari canonicos de rebus præbendarum suarum ratione quæsitis, nisi de re culis aliquibus mobilibus, remunerandorum seruitiorum causa, idque solum, vbi consuetudo id faciendi viget. Ex quo plane colligi potest, intentionem eorum qui redditus ecclesiasticos diuiserunt, non fuisse taciendi magis portionum suarum dominos eos quibus eas applicarunt, quàm antea Episcopi fuerant vniuersorum reddituum. Quò ipsum colligitur è quodam Innoc. III. Pontificis doctissimi singulari responso, in c. fi. de his quæ fiunt à ma. par. cap. quò alibi non inueniri ait Panor. in c. Cum omnes, de constit. colum. 3. & Felin. 8. quo decreuit, fabricæ in necessitatem adductæ, posse Episcopum cum maiori parte capituli, etiam minore

nore repugnante è portione capitulari applicare necessaria: quod tamen iustificari commode non posset, nisi dicamus per præfatas diuisiones non fuisse effectos Dominos integros suarum portionum, & reddituum, sed solum administratores eorum; ita vt se honeste sustentatis, quod superesset, operibus impenderent pijs; quoniam cum aliquid est ita multis commune, vt singulis vniciue propria contingat portio, tanquam Domino integro, vt contingerent canonicis suæ portiones particulares; si opinio contraria esset vera, tunc maior pars minori non posset præiudicare. In re enim quæ communis est pluribus vt singulis, non potest maior pars præiudicare minori. l. Per fundum. ff. de seruit. rust. præd. l. Sabinus. ff. Communi diuid. Ratioque germana illius decretalis Innocentij, ex hac nostra communi opinione facile colligi potest, vt pulchre de more colligit Dec. in d. c. Cum omnes, col. 3. perinde ac hæc nostra illius singulari decisione dilucide confirmatur. Ex quibus palam probatur; non esse canonicis tantum iuris in redditibus suarum præbendarum, quantum in redditibus patrimoniorum suorum; cum manifestum sit, neque Aduersarius negat, non posse illos cogi ab Episcopo, ad subueniendum Ecclesiæ fabricæ necessitati de patrimonialibus. Quod autem ego non assignaui præfato cap. rationem decidendi, quam mihi N. imponit, moneo infra mon. LXXII. Vndecima, quod beneficiarij separata beneficia, & separatos redditus eorum ecclesiæ habentes, compelli possunt ad reficienda tecta, & alia ædificia illius, de his quæ illis superfluit, vt singulariter probant cap. 1. & c. De his, de eccl. ædif. quos tamen certum est non posse compelli ad id faciendum de redditibus suorum patrimoniorum superfluis. Ergo per diuisiones huiusmodi, redditus beneficiariorum qui eos diuisos possident, non sunt facti adeo liberi eorundem Domini, ac sunt reddituum, & bonorum patrimonialium eorum quæ aliunde habent. Duodecima, quod diuisiones præfate operari potuerunt, etiam aliquos alios effectus iustos, præter eum quem supra diximus; non operando illum iniustum, quem Sotus & Aduersarius prætendunt, nempe, illum quem operatur diuisio agri ad faciliorem culturæ commoditatem, quæ nec plures agros efficit, nec aliquid à prioris naturæ conditione immutat. l. Caius Seius. §. Titius. ff. de legat. 2. nec onus vllum adiunctum tollit. l. Cum pater. §. Hæreditatem. 2. ff. de legat. 1. & l. Qui cum tutoribus. ff. de transact. Quem item operatur diuisio facta inter se per administratores Reip. suæ commoditatis causa, quæ Reip. nil præiudicat: quoniam singuli eorum poterunt in subsidium conueniri post talem diuisionem, sicut ante illam. l. Imperator. ff. ad municipal. Quem item operatur illa, qua iubet Prætor bina mancipia ministerij causa reseruari pupillis; per quam non censentur omnino diuisa, imo permanent communia; licet vnusquisque pupillorum sibi reseruatorum ministerio conuenienti uti possit. l. Bina mancipia. ff. Commu. diuid. Quem item facit illa qua pater pluribus filiis hæredibus institutis moriens claues & anulum custodiæ causa maiori natu filia tradidit, & liberto eius res quas sub cura sua habuit, assignari iussit; per quam filia præfata nihil debet habere præcipuum. l. Cum pater. §. Pater pluribus. ff. de legat. 2. Cum ergo præfate diuisiones possint operari effectus omnes prædictos iuri consonantes, non sunt dicendæ vanæ, quæuis non operentur illum alium omnibus canonibus contrarium: quia receptum est, quod priuilegia quæ contra ius commune feruntur. c. Priuile-

gia. 3. dist. & debent operari aliquid contra illud. c. In his, de priuil. ita interpretanda sunt, vt dato aliquo quod contra illud operetur, non operentur alia maiora. arg. c. 1. de rescrip. & multorum quæ adduxit Dec. ibi col. 7. Per quæ omnia, palam profecto est, ei qui omnino non est cæcus, & habet vel micam voluntatis intelligendi vt bene agat; diuisiones præfatas bonorum, & reddituum ecclesiarum, non fuisse operatas id quod Sotus & N. parum canonice, ac religiose asseruerunt: neque ob eas ea vel redditus eorum effecta fuisse patrimonialia bona beneficiariorum; neque onere antiquo tribuendi superflua pauperibus, aliue operibus piis exuta fuisse.

S V M M A R I V M.

Diuisio iustus titulus ad transferendum dominium illius speciei, qualis erat ante diuisionem, non tamen alterius. num. 1.

XLII. Moneo, nil etiam obstare illud argumentum, quod præfatus N. magnificat; Diuisionem, nimirum, bonorum communium esse sufficientem titulum ad transferendum dominium; ita vt dominium quod antea erat commune, & indiuisum in toto, per eam fiat in parte proprium; vt de illius portionis fructibus tanquam verus Dominus libere disponere possit. l. 1. C. Cómunia vtriusque iud. l. Cum pater. §. Hereditatem, de legat. 2. At Episcopus, & alij beneficiarij, diuiserunt bona ecclesiarum inter se, & fabricam, & pauperes. c. De redditibus. c. Quatuor. 12. q. 2. Ergo quilibet eorum potest libere disponere de fructibus suæ partis. Nihil, inquam, obstat hoc argumentum: cui (licet dissimulet N.) satis superque feci in præfato libello. q. 1. num. 32. & multis consequentibus; & cui iterum cumulatissime satisfacimus supra in mon. præcedenti. Ex dictis igitur ibi respondemus formaliter; Primo, cõcedendo maiorem; intelligendo eam de translatione talis dominij, quale habebatur in communi; negando autem, intelligendo illam de translatione dominij alterius speciei. Verbi gratia, est commune duobus aliquod prædium, quo ad vtile, & directum dominium; diuiso prædio, vterque fiet Dominus directus, & vtilis suæ portionis. Si autem prædium esset commune quo ad dominium directum tantum, vterque fieret Dominus directus tantum suæ portionis. Et si esset commune quo ad vtile dominium tantum, vterque fieret Dominus vtilis tantum suæ portionis. Et si prædium commune erat subiectum restitutioni, vel obligationi soluendi aliquam pensionem de fructibus eius, vterque erit Dominus suæ portionis; sed cum onere restituendi, vel soluendi partem pensionis illius. Cum ergo, posito sine præiudicio veritatis, quòd dominium bonorum ecclesiasticorum fuisset commune Episcopo, clericis, fabricæ, & pauperibus; cum tamen illa omnia ante prædictam diuisionem eis essent ita communia, vt omnia quæ superessent, ministris honeste sustentatis, erogarentur piis operibus: quod ore pleno etiam ipse N. confitetur, patet quòd per eam non potuerunt fieri propria illorum libera quo ad partes eos contingentes; sed cum onere, & obligatione erogandi superflua piis operibus, quali erant subiecta cum essent cõmunia. Et ita hoc argumentum contra cum retorquetur, & irrefragabiliter nostram sententiam cõfirmat; tantum

tum abest, vt eam infirmer. Secundo, respondetur ad hoc argumentum, negando minorem, videlicet; quòd Episcopus, & Clerici erant ante diuisionem Domini bonorum Ecclesiæ: quia solum erant œconomi, administratores, & dispensatores eorū cõstituti, mediate, vel immediate à D. N. Iesu Christo vero Domino illorū, ad ea fideliter & prudenter regenda, & ad dispensandum redditus in pauperes, & alia opera pia, sustentatione honesta sibi retenta; vt efficaciter probauimus sup. mon. XXIII. & ita nullum per prædictam diuisionem dominiũ fuit diuisum; sed solum potestas administrandi præfata cum onere prædicto: quæ etiam est irrefragabilis nostræ sententiæ confirmatio.

S V M M A R I V M.

Bona fabricis & pauperibus deputata, non sunt magis libera, quàm deputata Episcopo & beneficiariis. num. 1.

XLIII. Moneo, nil etiam obstare aliud argumentum, quo N. multum nititur, videlicet portiones pauperum, & fabricæ, post diuisionem prædictam sunt liberæ omnino: ergo pari ratione portiones applicatæ beneficiariis, sunt omnino liberæ. Nam primo, falsum est antecedens, videlicet; Portiones pauperum, & fabricæ esse omnino liberæ, quia earum redditus non possunt impendi quibuslibet vsibus; quia non profanis: & si portiones Episcopi, & beneficiariorum perirent, vel adeo extenuarentur, vt nullatenus ali possent ad ministerio suo fungendum, merito ex portionibus pauperum, & fabricæ posset desumi supplementum. Secundo, negando consequentiam, scilicet, quòd eadem ratione Episcopus & beneficiarij possint impendere redditus portionum suarum vsibus suis profanis, qua fabricæ, & pauperum portio vsibus suis piis: quoniam ante diuisionem omnes poterant impendi vsibus piis, & nulli profanis; & ita concedemus adeo libere posse Episcopum, & beneficiarios vti redditibus suis ad vsus pios sicuti fabrica, & pauperes suis ad eosdem; neque tamen isti, neque illi possunt vti eis ad vsus profanos: quod etiam confirmat sententiam communem.

S V M M A R I V M.

Dominus non quilibet etiam verus alicuius rei, de ea libere disponit. nu. 1.
Beneficiarios esse Dominos suorum reddituum non probat c. 1. de cler. non res. lib. 6. & si probaret tantum probaret esse Dominos restrictos. nu. 2.
Argumentum à contrario sensu inualidum, ad probandum id cuius contrarium iure exprimitur. num. 2.

XLIIII. Moneo, non obstare quicquid etiam illud quod pro suo Achylle opponunt Aduersarij, nempe c. 1. de cler. non res. lib. 6. quatenus habet, eos qui diuinis non intersunt officiis, non fieri dominos quotidianarum distributionum, quæ interuenientibus eis tribui debent: & ita significat eos qui diuinis intersunt officiis, fieri dominos earum. Quod argumentum, neruosius nos

proposuimus, in præfato libello nostro. q. 2. num. 14. ex mente Adriani in 4. de
 restit. q. 12. & Dom. Soti lib. 10. q. 4. art. 3. de iust. & iur. in hunc modum. Qui est
 alicuius rei Dominus, potest de ea pro libito disponere. l. Si quis vi. §. differen-
 tia. ff. de acq. poss. & ei annot. per Bart. & alios de dominio; & beneficiarij sunt
 suorum reddituum ecclesiasticorum Domini, eo quòd c. 1. de cler. non resid. ha-
 bet, beneficiarios qui non inter sunt horis, non effici Dominos distributionum
 quotidianarum: significans à contrario sensu fieri Dominos illarum eos cui illis
 inter sunt. Infirmèter, inquam, firmat suam opinionem per prædictū c. 1. & præ-
 fatam argumentationem. Primo quidem, quia soluitur negando maiorem; non
 enim quicumque est Dominus etiam verus alicuius rei, potest de ea pro libito
 1 disponere; sed solum ille qui est integer, & absolutus, ac sine onere vllò, &
 vinculo ei annexo. Nam notum est, quòd feudatarius, & Emphyteuta, qui habet
 verum dominium vtile. c. 1. in quib. casib. feud. amit. iuncta gloss. in verb. feudo.
 l. 1. ff. si ager vectig. Nec Dominus primogenij, quod Hispani vocant Maioraz-
 go, siue Maioratum; nec fideicommissarius qui tenetur restituere, licet sint veri
 Domini etiam proprietatis, possunt libere de rebus suis præfatis disponere:
 imo tenentur voluntatem, onus, & vincula per institutores illorum, vel alias
 dispositiones imposita obseruare. l. Femina. C. de sec. nupt. & toto titulo. ff. & C.
 ad Trebell. & ff. de cond. & demonst. quod etiam ipse Aduersarius plane fate-
 tur in 4. part. sui libelli, c. 6. pagella. 16. neque negare potest per præfata, & per l.
 Non ideo minus. ff. De rei vend. quatenus probat, grauatum ad restituendum
 post mortem Dominum esse, licet alienare non possit: & l. generaliter. §. sub
 conditione. ff. qui, & à quib. quæ habet, seruos sub conditione legatos, penden-
 te illa, pleno iure hæredis esse; licet libertatem ab eo consequi nequeant. Quin
 & pupillus, & furiosus Domini sunt absoluti rerum suarum, & tamen eas alie-
 nare nequeunt; iuxta illud Iustiniani in princ. instit. quib. al. non lic. Aliquando
 qui Dominus est, alienare non potest: vbi etiam habetur, maritum inuita vxore,
 fundum dotalem alienare non posse; licet eius sit Dominus. l. Doce ancillam.
 C. de rei vend. Et ita licet præfatum. c. de cler. non resid. lib. 6. probaret (quod ta-
 men profecto non facit) beneficiarios esse Dominos suorum reddituum, intelli-
 gendum erat de dominio restricto, & obligato ad erogandum superflua pau-
 peribus, & non de omnino libero: quoniam oportet iura iuribus concordare. c.
 Cum expediat, de elec. lib. 6. & l. 1. C. de inoffic. dot. & per consequens ita inter-
 pretari illud cap. vt concilietur multis aliis iuribus, quibus contrarium decla-
 ratur, & probatur quòd beneficiarij effectu solum sunt oekonomi, & dispensa-
 tores illorum ad erogandum pauperibus, desumpto sibi tamen ante omnia
 quod statum suum decet; iuxt. doctrinam Innoc. in ca. Indecorum, de ætat. &
 qual. Quod etiam præf. Adrian. licet restituendi necessitatem neget, vt N. ta-
 men ita intelligendum esse illud c. significauit, in 4. de rest. q. 12. col. 2. & Maior
 affirm. in 4. dist. 24. q. 17. & longè ante illos Archid. in Clem. Gratia, de rescript.
 2 col. penul. cum aliis multis, quæ firmissima responsio est. Secundo, respondetur,
 quòd falsum est probari per illud cap. beneficiarios esse Dominos reddituum
 suorum beneficiorum. Nam illud cap. solum inducitur à contrario sensu, quod
 tamen licet alias dicatur fortissimum in iure. l. 1. ff. de offic. eius cui mand. ca.
 Cum Apostolica, de his quæ fiunt à præl. nullatenus tamen habet vires ad pro-
 bandum

bandum id cuius contrarium in iure exprimitur. glos. sollemnis, recepta in cap. Significasti, de for. comp. vbi late Felyn. & text. omnium optimus in c. A nobis, de sent. excom. At contrarium, scilicet, quod non sunt domini exprimitur in c. Quod autem. 23. q. 7. ibi. Non sunt nostra, sed pauperum, quorum procuratoriam gerimus. c. Conuenior, ead. cau. & quæstione, & cap. penul. & fi. 12. q. 1. & c. Edoceri, de rescript. c. 2. de donat. & Clemens ante illos, lib. 2. c. 29. & 39. de constit. Apost. & sanctus Thom. cuius autoritate Aduersarij nituntur, asserit in d. Quodlib. 6. art. 12. & Sec. 2. q. 187. art. 7. clericos non esse dominos reddituum suorum beneficiorum, sed tantum dispensatores, siue quibus est credita dispensatio. Quod ipsum affirmat magnus ille Gratianus huius libri Decretorum author in c. penul. 12. q. 1. & probatur per cap. penult. ead. cau. & quæstione, quæ etiam est firmissima responsio: quod supra monito. XXIII. latius probauimus, monstrando efficaciter verum omnium bonorum Ecclesiæ dominium esse penes Christum. Imo & hoc esse hodie necessaria in salutem fide credendum, per concil. Trid. in c. 1. de reform. sess. 25. cuius ea de re verba ibi transtulimus.

S V M M A R I V M.

Beneficiorum facultas impendendi redditus suos, non fundatur in dominio eorum, sed in concessione ipsius à iure facta, nu. 1.

Beneficiarius regularis tam libere disponit de redditibus sui beneficij regularis, ac secularis de sui beneficij secularis, nu. 2.

XLV. Moneo, nil etiam obstare illud fundamentum, quod præfatus N. vbi supra præsupponit, videlicet, quod potestas impendendi redditus ecclesiasticos, fundatur in dominio quod habet in illis beneficiarij, quia id falsum est: nõ enim fundatur in eo, sed in facultate data eis à iure id faciendi. Nam episcopi qui sunt religiosi, & alij quilibet beneficiarij regulares tam libere possunt impendere de redditibus suis, quàm alij Episcopi, & beneficiarij sæculares de suis, iuxta determinationem Cardinalis florent. in Clem. 2. §. Sed & tales, de vita & honest. cler. & in Clemen. Gratia, col. penul. de rescript. quem etiam in præfato libello q. 1. citauimus, cui nemo vnquam contradixit: cum tamen certum sit, eos non esse dominos illorum, neque capaces dominij eorum, neque alius alicuius rei temporalis propter solemne paupertatis votum, quod in professione emisérunt. c. Non dicatis. 12. q. 1. & c. Cum ad monasterium. §. fin. de stat. monach. Id quod late probauimus in illa rubr. de stat. monach. q. 1. & satis supra mon. IX. & octo seq.

S V M M A R I V M.

Soluens alij, quod alij debet, non satisfacit, num. 1.

Intellectus optimus. c. Peruenit, de fideius. nu. 2.

Princeps respondens ad consultationem, secundum ius præcedens videtur respondere, nu. 3.

Beneficiarius potest soluere debita sua, etiam iniuste contracta, de redditibus beneficij, num. 4.

XLVI. Moneo¹, nil etiam ob stare. c. Peruenit, de fideiuf. quod neruofius quam per præfatum N. inducatur, potest sic induci. Nemo liberatur soluendo vni, quod debet alteri, vel soluendo debita quæ aliis debet, de rebus aliis debitis. ¹ argumento. c. Forte, & c. Denique. 14. q. 5. & c. Ea te, de iure iur. At beneficiarius qui non habet patrimonialia vnde sua debita soluat, debet, imo cogi potest soluere creditoribus suis debita sua de redditibus beneficij sui, per d. c. Peruenit, ² ergo redditus non sunt debiti pauperibus. Ad quod argumentum vno modo respondet Archid. in d. 5. Assessorem, videlicet, quod id fecit Papa ex gratia speciali, & expressa dispositione. Quæ responsio nunquam nobis placuit, & recte ab N. confutatur, quam & nos confutauimus anno 1525. Salmanticæ prælegendo ³ illud cap. pro clarissimo illo doctore Tapia, quem solum à tempore immemoriali vidit Salmantica vtriusque iuris doctoratu à se insignitum. Et merito quidem reprobauimus; quia cum Princeps respondet ad consultationem, secundum ius prius statutum respondere videtur. iuxta glos. celebrem c. Consultationi, de temp. ord. & c. Ex tua, de fil. presb. Tum, quia secundum eius responsionem, cap. illud de nihilo seruiret extra casum in eo contentum, & ita esset delendum, ne membranas inutiliter occuparet. iux. c. Si Romanorum. 19. dist. Aliter respondet Panorm. in c. Cum esses. nu. 27. de testam. videlicet, quod Papa non iubet, vt debita de quibus ibi agitur, soluantur de redditibus beneficij; sed simpliciter de redditibus clerici: & quod ille habebat alios redditus sæculares. Quam solutionem etiam tanquam diuinatorem, quando & vbi supra confutauimus. Aliter videntur respondere Card. & eius sequaces ibidem. Ex quorum tamen responsione sequeretur, quod beneficiarius sola debita intuitu ecclesiæ contracta, & non alia posset soluere de redditibus sui beneficij; cuius cõtrarium nos semper tenuimus; ⁴ & ita scripsimus in Manuali confess. cap. 25. num. 131. afferentes, posse beneficiarium debita sua, etiam iniuste contracta, si alios patrimoniales non habet, soluere ex redditibus sui beneficij, sibi ea capiendo tanquam pauper. & c. licet decis. Rot. in antiq. de solut. 1. & 41. de probat. in eisdem non se adeo extendat. Quare aliter respondimus nos præf. anno. 25. quam responsionem, & modum intelligendi illud cap. significauimus in d. Mann. vbi supra: & latius explicauimus ad aliud propositum in lib. nostro, quem defendimus q. 2. nu. 35. quod nescio quare N. dissimulauit, nisi quia forte deerat ei replicatio contra solutionem, quæ est omni legi & consuetudini consonantissima. Respondemus ergo, quod beneficiarius qui non habet alia bona ex quibus aliis suis creditoribus satisfacere possit, est vnus de pauperibus: & ideo solutio debitorum eius, censenda erit in pauperes erogatio; ac ita ipse beneficiarius tanquam suorum reddituum distributor, potest ex reliquis ipsorum capere sibi tanquam pauper, vnde sua debita tanquam debita pauperis soluat. Neq; ob id ipsius beneficiarij creditores præferuntur pauperibus: sed ipse beneficiarius seipsum tanquam pauperem præfert aliis pauperibus propter potestatem sibi à iure concessam secundum Thom. & omnes erogandi reliqua suorum reddituum pauperibus quos ipse elegerit. Per quæ applicata formaliter ad præfatam inductionem, concessa maiore & minore; negamus consequentiam. Ex eo enim quod nemo liberatur soluendo vni, quod debet alteri, quod continet maior; & ex eo quod beneficiarius potest soluere sua debita, & cõtracta intuitu personæ suæ de redditibus ecclesiasticis si non habet

habet aliud vnde soluat, quod continet minor; non infertur quòd reditus illi non debentur pauperibus, quod est consequens. cum soluendo illos creditoribus beneficiarij pauperis non habentis vnde illa soluat, censentur dari pauperibus: quia dantur pro clerico paupere, qui habet facultatem eligendi pauperem cui eos distribuat; & eligit in primis seipsum, quem debet eligere secundum charitatem ordinatam. iuxta c. Si non licet. 23. q. 5. & l. Præses. C. de seruit. & aqua.

S V M M A R I V M.

Intellectus nouus, & aptus c. Quod quibusdam, de fideius. num. 1.

XLVII. Moneo, non obstare cap. Quod quibusdam, de fideius. quia longe verior est intellectus, qui ad id colligitur ex solutione proxime data ad præfatum. c. Peruenit, eod. tit. quàm sit ille què præfatus N. illi tribuit, videlicet, quòd Abbas, & Conuentus debent soluere pecuniam per se, vel suum religiosum, vel alium, mutuo acceptam de redditibus sui monasterij, etiam si non probetur in utilitatem eius conuersa; tanquàm pauperes quidam, qui proximiores sunt sibi, quàm alijs; qui non habent alia quàm reditus monasterij, vnde illam soluant; & possunt cogi ad hoc à iudice, quia iuste id facere possunt: quãdoquidem iuste possunt sibi pro suorum debitorum solutione tanquàm pauperibus accipere, id quod possent in solutionem debitorum aliorum pauperum, ne ob ea vexarentur, erogare.

S V M M A R I V M.

Intellectus extrauag. suscepit, tit. Ne sede vacan. inter communes, & tit. de elect. inter, Io. XXI. nu. 1.

Consuetudo vt beneficiario post mortem cedant fructus primi vel secundi anni, non infert posse illum de illis pro libito disponere. nu. 2.

Fructus beneficiario post mortem cedentes in qua impendendi. nu. 2.

XLVIII. Moneo, nil etiam obstare extrauag. suscepit; Ne sed. vac. quia late in nostro libello illi responsum fuit q. 3. nu. 12. licet id præfatus N. dissimulet, & forte quod defuerit ei copia ad impugnandam nostram responsionem, quæ continet, primo extrauag. illam esse Io. XXI. quæ est in tit. de elect. inter extrauagantes eius; & in tit. Ne sed. va. inter extrauagantes communes; & in eo solo contra nos & communem induci posse, quod approbat consuetudinem, vt beneficiarius percipiat post mortem reditus beneficij primi, aut secundi anni, Secundo, quòd ex eo non infertur, eam probare; quòd liceat ex consuetudine beneficiarijs pro libito testari, vel impendere fructus primi aut secundi anni, post mortem: quia hoc longe diuersum est; & à diuersis non fit illatio. l. Papi- nianus exuli. ff. de minor. Imo vir doctissimus Zenzelinus à nemine alio citatus, singulariter ibidem in glos. eiusdem extrauagantis, quam habet inter extrauagantes Io. XXI. tit. de elect. in verb. defuncto, ait; fructus istos conuertent-

dos esse in utilitatem animæ defuncti; vel, ut idem Zenzelinus in alia glos. posita in verb. Ecclesiæ, sentit in solutionem nominum, vel debitorum defuncti: quod summam habet rationem, perpenſa mente illorum, qui induxerunt præſatam conſuetudinem id permittentem, quæ fuit; ne bona deessent ſumptibus funeris, & debitorum ſolutioni. Quin & in alia glos. ſuper verb. Perſonis, addidit idem Zenzel. non valere conſuetudinem deferentem prædictos fructus perſonis laicis diuitibus. Tertio, quod prædictis non refragatur, quod Io. Andr. frequentius receptus, in c. Nemo plus iuris de reg. iur. lib. 6. ait, approbari per illam extrauagantem ſuam opinionem, qua tradiderat valere cōſuetudinem permittentem beneficiario teſtari de fructibus primi, aut ſecundi anni poſt mortem ſuam perceptis: nam illius contextus haudquaquam id probat, ut diximus: & ſi probaret, eſſet intelligendus de conſuetudine teſtandi in pios uſus, & non profanos, ut aperte colligitur ex tribus gloſſis Zenzelini proxime citatis. Neque etiam ipſe Io. Andr. contrarium expreſſit, & rationes in præſato libello ubi ſupra citatæ, repetitæque mon. XXXIX. & præcedenti, & tangendæ infra, mon. L. in hanc concordiam nos neceſſario adducunt argu. c. Cum expediatur, de elect. lib. 6. & l. 1. C. de inoffi. dot. Quarto, quod ex his ſequitur: hæredes beneficiarij defuncti non poſſe præſatos fructus percipere, niſi tanquam pauperes: aut quia debita defuncti ex alijs ſuis ipſorum hæredum bonis ſoluiffent, vel in locum aliorum bonorum, quæ defunctus ex ſuis bonis patrimonialibus, vel quaſi prius in pauperes, aut in pios uſus impendiſſet. iuxta ea quæ dicemus infra ead. quaſt. monito LXXVII. & in q. 3. monito ultimo, quæ eſt noua, & valde utilis declaratio prædictorum, & aliorum quæ Doctores leuiter attingentes dixerunt.

S V M M A R I V M.

Stipendium militi datur liberum ab onere largiendi ſuperflua pauperibus: non autem Epifcopo, vel beneficiario pars deputata ei per diuiſionem.
num. 1.

XLIX. Moneo, nil etiam obſtare illud argumentum quo præſatus N. utitur à ſimili, videlicet: Miles ſtipendium quod ei datur, facit ſuum; & mercenarius mercedem quæ ei datur, facit ſuam: ergo Epifcopus, & beneficiarius redditus ſibi per prædictas diuiſiones assignatos, faciunt ſuos. Soluitur enim negando conſequentiam, & ſimilitudinem: quia militi, & mercenario ſoluitur ſtipendium liberum ab omni onere: Epifcopo autem, & beneficiario per præſatas diuiſiones assignantur redditus illi oneri ſubiecti, cui erant ante diuiſionem, per ſupra dicta mon. XXVII. & in libello præſato q. 3. Eodem modo ſoluitur illud debiliſſimum argumentum, quod N. format, nempe: Beneficiarius facit ſuos fructus beneficij exigui, ergo & beneficij pinguis, quando quidem manifeſta eſt ratio diuerſitatis: nam habenti exiguum beneficium, nihil ſibi honeſte ſuſtentato ſuperest; habenti autem pingue, ſuperelle poteſt, & ſi ob circumſtantias perſona non ſuperelleſſet: idem eſſet de habente pingue, & exiguum: per quod apparet, non facere quod aiunt, ad rhombum, ea quæ ſubdit, quod maius & minus non faciunt differre ſpecie, neque in prædicamento ſubſtantia verificari magis & minus, &c.

SVMMARIVM.

Consuetudo vt beneficiarij disponant in vita & morte de redditibus ecclesiasticis pro libito, nullibi gentium esse videtur, & si esset, non valeret: nec hoc debet videri durum. num. 1. & seq.

Consuetudo vt legi deroget, debet esse maioris partis. num. 2.

Academia Caturcensis à Io. XXII. erecta. num. 3.

Consuetudinem libere testandi de redditibus beneficiorum, non esse clericis in Italia, constat ex litteris multorum Rom. Pontif. recentiorum. nu. 4.

Author Commentarium de spoliis clericorum, unà cum hac Apologia componit, in c. Non liceat Papa. 12. q. 2. num. 4.

L. Moneo, non item obstate, quod præfatus N. ait; quòd ex opinione recepta sequeretur quiddam absurdum, videlicet; quòd consuetudo contraria, quam ille ait vbique terrarum esse, non excusaret beneficiarios ea vtentes. Tum, quia id nullatenus est absurdum, licet aliquibus videretur durum, ferendum tamen, vt ait Pelagius vbi supra lib. 2. cap. 29. col. fin. assimilando id sermoni Christi de suæ carnis esu. Io. 6. qui durus quidem fuit Iudæis, cum esset verus. Durum, inquam, videbitur duris corde, & parum in pauperes misericordibus: non autem volentibus imitari vestigia misericordiæ D.N. Iesu Christi, Apostolorum eius, & aliorum omnium, quos hæcenus legimus in sanctorum catalogum relatos: neque his, qui quæ sursum sunt sapiunt, & non quæ super terram, ad Coloss. 3. neque his quæ Christi, & non quæ sua sunt, quærunt, ad Philippen. 2. Tum, quia, licet id præfatus N. dissimulet, huic obstaculo respondimus in prædicto lib. q. 3. num. 7. negando, quod etiam nunc pernegamus; esse vbique terrarum, vt ipse ait, consuetudinem testandi, & donandi pro libito de redditibus ecclesiasticis. Quoniam primo neque Episcopi, neque Abbates, neque alij beneficiarij religiosi, neque item viri litterati, Deum (vt par est) timentes, pauperesque diligentes, qui saniorum beneficiorum partem constituunt, viqueam testantur, sine speciali Papæ licentia, nisi ad summum in opera pia. Deinde quòd pauci ex his qui in profanos vsus testantur, id faciunt de reliquis, & superfluis suorum reddituum ecclesiasticorum: quia collatione aliorum pauci sunt, qui habent beneficia, quæ plusquam ad honestam eorum sustentationem sufficiant. Tertio, quòd multi obtinentium pinguiora beneficia, decedunt oneratiores debitis, quam superfluis abundantes. Quarto, quòd etiam paucis eorum qui frugalioris vitæ sunt, beneficia pinguiora habentibus, superfluunt multa de suis ecclesiasticis redditibus, deductis ex illis suo victu, & necessariis; siue omnia illa impendant, siue parcius viuendo aliquam partem sibi reliquent. Deductis denique, quæ ipsi sua industria, suis muneribus, & functionibus, xeniis, & donis magnatum, cognatorum, donatorum, & aliorum amicorum quæsierunt. Deductis tertio subuentionibus, quibus toto tempore quo beneficiarij fuerunt, subuenerunt mendicantibus, religiosis, vel aliis cognatis, familiaribus, & amicis egentibus, intuitu egestatis. Deductis etiam quarto iis, quæ decedentes testamento relinquunt, sumptibus funeris, famulis benemeritis, atque aliis pijs operibus. Dedu-

ctis quinto mercedibus, quas forte meruerunt per officia ecclesie vniuersali, aut particulari impensa, vltra ea quæ intuitu beneficiorum debebant; iuxta sententiam Io. Maioris, in prædicto libello q. 1. à nobis relatam, & infra mon. LXXV. repetitam. Quæ omnia, iuste deduci posse, in præfato libello q. 1. à nu. 48. vsque in finem quæstionis probamus, & infra repetemus, à mon. LXXV. vsque in finem; & reducerur in summam infra q. 3. mon. vlt. Itaque pauci profecto sunt, qui attentis his, testantur de reliquis beneficiorum suorum in vsu profanos; sed solum de patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus; & de his quæ frugalitate, parsimonia, industria, labore, negotiatione, ac officiis, siue, vt ita dicam, seruitiis parta possident. Quare, ausim affirmare, ne dum omnes beneficiarios, sed neque illorum maiorem partem, sed neque eorum vicesimam, neque etiam quadagesimam contra sententiam communem testari, vel donare consueuisse: & cum ad legem abrogandam oporteat maiorem subditorum partem contra eam facere, secundum Panor. receptum in ca. fin. num. 18. de consuet. apparet liquido, non esse inductam vllam consuetudinem, qua beneficiarij ad libitum testentur, aut donent, nisi vt plurimum in opera pia, etiam si consuetudo præfata legi derogare posset; quod tamen facere non posse, infra q. 3. mon. III. probabitur. Et quicquid prædictus N. dimidio ætatis me iunior, facile de huiusmodi consuetudine pronūciet, ego iam agens annū LXXVIII, gratias Deo, coram quo hæc scribo; licet ab infantia studiis litterarum dicatus, quasi eas fugientes sequens, peregrinatus fuerim, primum, per Celtiberiam, siue Nauarram, deinde, per Castellam nouam: tertio, per Galliam: quarto, per Castellam veterem: quinto, per Lusitaniam: sexto, per vtramque Castellam, & Nauarram: & denique per Galliam, & Italiam, in cuius Roma, omnibus nominibus, nostra sententia, summa; in qua plura dicens, iam tertium annum continuum ago. Et quamuis à quinquaginta annis, aut amplius de iure consulor, non memini vsquam videre consuetudinem beneficiariorum vtendi tam in morte quàm in vita redditibus ecclesiasticis perinde ac patrimonialibus. Imo audiui Cathurci, dum in eius Academia erecta à Io. XXII. ibi (vt aiunt) orto, sacros canones prælegerem, rectores ecclesiarum, qui vellent ne testamenta eorum à fisco Episcopi in ius vocarentur, solere quotannis certam quantitatem in opera pia ipsi soluere, quod aiebant præfati Io. XXII. priuilegio niti. Et in omnibus prædictis prouinciis, vidi plurimos secundum communem sentientes, & operantes, imo & consulentes, quantum, & qua via possent donare in vita vel relinquere in morte aliqua aliquibus cognatis de redditibus beneficiorum etiam tenuiorum, eo quòd ignorabant dictum Innocentij communiter receptum in cap. Episcopus, de præb. de quo in præf. libello q. 1. diximus, & supra mon. XXX. repetimus: per quod magnopere temperatur communis sententia, scilicet, posse beneficiarium seruare suum patrimonium, & redditus eius quibus volet donare, vel relinquere, alendo se decenter ex sui beneficij fructibus; quo intellecto consolabantur. Vidi etiam plurimos longe largiores in elemosynas de redditibus ecclesiasticis quàm de patrimonialibus, dicentes, ij sunt omnino nostri, illi vero non item. Quamobrem non solum putamus falsum, vbi que terrarum, vt ait præfatus N. esse consuetudinem hanc perniciosam disponendi de redditibus ecclesiasticis in vita & in morte, perinde ac de patrimonialibus,

libus, sed credimus nullibi gentium esse talem, quamuis fieri possit vt vnus, aut alter parum sui officij memor, id faciat. Et quamuis sint quidam ditiores & gre audientes sententiam receptam, eo quòd eiusmodi bona per donationem inter viuos, vel vltimam voluntatem, iam quæsierunt, vel ardentè sperant acquirere, & ita eorum conscientias pungit. Quinetiam non parum miror, quòd N. tamdiu versatus in Rotæ prætorio, talem consuetudinem esse vbique testetur, posteaquàm legi librum quendam de spoliis clericorum, in quo eius Author, vir pius, & in audiendis causis super beneficiariorum testamentis egregie versatus, tam Romæ, quàm in regno Neapolitano, asserit non esse talem consuetudinem in his partibus: imo quòd in tota Italia ius commune seruetur, colligitur ex litteris Pauli III. Iulij III. Pauli IIII. Pij IIII. & Pij V. qui nunc regnat, piensissimi, quas præfatus author præfati libri edidit, & quarum partes huc pertinentes nos transcribimus in Commentario quem in c. Non liceat Papæ, cum hac Apologia, tanquàm rem ad eam pertinentem componimus. Ratio autem quare consuetudine inductum sit, ne beneficiariorum testamenta in ius vocentur in Hispania, explicatur infra q. 3. mon. IIII. sub finem.

S V M M A R I V M.

Ecclesia non fouet peccata, eo solo quòd ex causa relinquit ea impunita. numero 1. & 3.

Permissio duplex impunitatis, & approbationis. num. 1.

Consuetudo beneficiariorum disponendi ad libitum de re ditibus, non est nota Papæ, imo contrariam esse in Italia, ipsi Pontifices testantur. nu. 2.

L I. Moneo, non etiam obstare illud argumen. præfati N. scilicet; Ex nullo vero sequitur falsum, secundum omnes; at ex sententia recepta, & nostra sequitur quiddam non solum falsum, sed impossibile, videlicet; quòd Ecclesia fouet peccatum, & habet maculam, & rugam, contra extrauag. Vnam sanctam, de maio. & obed. eo quòd Ecclesia videtur fouere vtentes consuetudine contraria receptæ sententiæ; cum vt ipse ait, sciens & prudens non puniat eos. ergo illa non est vera: tollitur enim facile, respondendo, quòd Ecclesia in hoc nullum fouet peccatum. Tum, quia nullatenus approbat illos qui opinione contraria communi vtuntur: imo ipsa repræsentata per concil. Trident. nuperrime tacite venit ne quis tali consuetudine vteretur, vt videre est, in sess. 25. c. 1. de reform. cuius verba retulimus supra monito XXIIII. & XXVII. Tum, quia vt in monito proxime præcedente probauimus, nullibi est talis consuetudo; & quod non est, non scitur: quia non entis non sunt qualitates. l. si seruum, §. 1. ff. de act. empt. Tum, quia etiam si esset, non tamen esset nota Papæ: quod decisio prima de solut. in antiq. & 41. de probati. in eisdem, satis significant, dum habent; beneficiarij mortui ab intestato bona intuitu ecclesiæ quæsitæ, ad ecclesiam, & non ad hæredes pertinere, & alia. Per quæ apparet ignotam eis fuisse consuetudinem præfatham. Tum, quia imo constat per constitutiones citatas in monito proximo num. 4. constare Papæ de contraria consuetudine Italiæ. Tum, quia vt

in præd. lib. q. 3. num. 16. dixi, & mox in seq. mon. latius probabo; falsum est Pa-
 3 pam, vel alium monarcham fouere omne quod scit illicite fieri: & non punit,
 quia, vt Innoc. III. ait, in ca. Cum iam dudum, de præb. Multa tolerantur, quæ
 si in iudicium deducerentur, iustitia id exigente, non tolerarentur: quæ est re-
 sponso in nostris terminis Caietani in sec. 2. q. 185. & quidem satis firma; licet
 dicat N. sibi eam non placere, nulla cur non placeat adducta ratione: cui dis-
 splicet etiam ratio, quam nos adducimus, scilicet, quòd potest permittere illa
 non approbando, sed solum non puniendo ad alia damna cuitanda, & alios fi-
 nes bonos, iuxta gloss. celebrem ab omnibus receptam in ca. Omnis. 3. distinct.
 & in ca. Meretrices 32. quæst. 4. per quas Io. And. in Mercur. ca. Peccatum de reg.
 iur. lib. 6. receptus vbique, has duas permissionis species expressit. Qua etiam
 ratione ecclesia multa obscæna in Dominica Quinquagesimæ, & feria tertia
 insequente, fieri impune permittit. ca. Denique 4. distinct. multamque in pro-
 stibulis, seu lupanaribus fornicationem relinquit impunitam: sed non ideo
 isthæc approbare censetur d. c. Meretrices, nec posset contra iuris diuini prohi-
 bitionem ca. Sunt quidam. 25. q. 1. Ea vero ratione displicet ei nostra solutio,
 quod eam consequeretur totum ecclesiæ statum damnatum iri; quod tamen
 non consequi palam constat ex prædictis in mon. præcedente.

S V M M A R I V M.

*Papa non solum laicorum, sed etiam clericorum peccata frequenter relinquit
 impunita. num. 1.*

1 LII. Moneo, pro proxime dictorum confirmatione, falsam esse differen-
 tiam illam, quam præfatus N. noue contra omnium mentem ponit inter cle-
 ricos & laicos, videlicet, quòd nusquam in iure reperitur, quòd Papa dissimu-
 let punire crimina clericorum, licet dissimulet quandoque punire crimina lai-
 corum; id quod ait se constantissime asserere. Quæ doctrina, noua profecto
 est, & falsa. Tum, quia nemo quem legere meminerim, hanc differentiam asse-
 ruit. Tum, quia destruitur per præfatum cap. Cum iam dudum, quod de peccatis
 clericorum quæ ex pluralitate beneficiorum fluunt, agit. Tum, quia dissimulat,
 & non punit peccata multorum clericorum, qui non solum alibi, sed etiam
 Romæ aliquot diebus laruati incedunt. Tum, quia etiam dissimulat illa, quæ in
 conuiuuiis vbique gentium, contra c. Quando, & c. Conuiuia. 44. dist. à clero ad-
 mittuntur, bibendo pluries quàm bis, vel ter in prandio. Tū, quia etiam dissimu-
 lat illa quæ clerici, & etiam religiosi per tres sententias, quæ in rem iudicatam
 trāsierunt, occultant. c. Quod ad consultationem, de re iud. & etiam illa quæ per
 regulam de triennali possessore defenduntur, & etiam illa quæ petētes restitu-
 tionē beneficiorū quibus spoliati, etiam ob titulos non canonicos per rigorē c.
 In litteris, de rest. spol. patratur, & multa id genus alia, quæ lōgum esset referre.

S V M M A R I V M.

*Consuetudinem disponendi ad libitum de redditibus beneficiorum, nec esse, nec
 induci posse. num. 1.*

LIII. Moneo, nil etiam obſtare quod N. ait, quòd conſuetudo prædicta, vt beneficiarij tam libere diſponant de redditibus eccleſiaſticis, quàm de patrimonio-
 nialibus, non eſt praua: & recte induci potuit, vel poteſt. arg. cap. fin. de conſuet.
 & l. 2. C. Quæ ſit longa conſuetudo. Tum, quia nullibi, vt ſuprà mon. L. dixi, ta-
 lis conſuetudo inuenitur. Tum quia, vt Reuerendiſſ. Caiet. dixit, vbi ſuprà Sec. 2.
 q. 185. ar. 5. non eſſet conſuetudo, ſed corruptela, & ita nulla. c. Quæ contra, & c.
 Mala conſuetudo, diſt. 8. Tum, quia grauiffime prædictus Petrus Sotus relatus in
 monito XXXVIII. determinauit communem ſententiam iuris eſſe diuini;
 ac eius contrariam eſſe grauiffimum errorem contra iuſtitiam, & mores: non
 obſcure ſignificans, eſſe etiam contra ſcripturam, & ita ſapere hæreſim veram.
 Cuius dictū roboratur per quatuor leges diuinas naturales in mon. XXXIX.
 ſupraſcriptas, & per poſita in mon. L.

S V M M A R I V M.

- Falfa octo ex vndecimo argumento Aduerſarij colliguntur. nu. 1.*
- Falſum eſt, communem ſententiam conſequi, redditus eccleſiaſticos, & bona
 unde illi redeunt, nullatenus poſſe tribui laicis. nu. 2.*
- Bona eccleſiaſtica iuſta de cauſa poſſunt, concedi laicis. nu. 3.*

LIIII. Moneo, nihil etiam obſtare vndecimum argumentum præfati N.
 poſitum ab eo in 4. par. cap. 1. quia continet; Primum, quòd noſtra, quæ ſenten-
 tia communis eſt, habet, quòd redditus eccleſiaſtici non poſſunt dari alijs quàm
 perſonis eccleſiaſticis. Secundum, quòd Commendatores ordinum militarium
 S. Iacobi Calatravæ & Alcantaræ in Hiſpania non ſunt eccleſiaſticæ perſonæ.
 Tertium, quòd non ſunt vere religioſi. Quartum, quòd bigamia, & irregulari-
 tas repugnant ſtatui eccleſiaſticarum perſonarum. Quintum, quòd ex ſententia
 communi & recepta, inferretur quoddam abſurdum maximum, videlicet; quòd
 bona eccleſiaſtica præfatis militaribus ordinibus iniuſte, & illicite eſſent appli-
 cata. Sextum, quòd ex eadem opinione Archid. & communi inferretur eccleſiam
 erraſſe, concedendo illa bona prædictis ordinibus. Septimum, quòd præfat. or-
 dines, & milites iniuſte poſſident bona eis ab Eccleſia cōceſſa. Octauum, quòd
 prædicti præfatorum ordinum milites, iuſte poſſunt ſuos redditus eccleſiaſticos
 vſibus profanis impendere. Quæ omnia, ita eſſe falſa, & parum pia, ſicut ſunt
 noua, monſtrabo in hoc mon. & ſeptem ſeq. Falſum eſt enim primum, ſcilicet,
 quòd ſentētia quæ recepta eſt, habeat, non poſſe redditus eccleſiaſticos dari alijs
 perſonis quàm eccleſiaſticis. Tum, quia nuſquam non docet poſſe, debereque
 ſuperflua illorum dari pauperibus omnibus tam laicis quàm clericis, tam fœ-
 minis quàm maribus, tam infantibus & pueris quàm adultis & ſenibus. Tum,
 quia nuſquam ſentētia communis negat iuſta de cauſa poſſe per Sedem Apoſt.
 cōcedi perſonis laicis bona eccleſiaſtica tit. feudi, vel emphyteuſis, vel precatij,
 vel locationis, imo & venditionis, vt probatur in c. 1. de feud. & in c. 1. de preca-
 rio, in c. Veſtra, de locat. in c. Quarrelam, ne præl. vi. ſu. & in c. Sine exceptione.
 12. q. 2. & in ſumma eius, & in c. Nulli, de reb. eccl. non aliatiffime probatur.

Commendatores S. Iacobi de Spata Calatrava, & Alcantara, ac similes sunt ecclesiastica persona. nu. 1.

Persona omnis est ecclesiastica, vel laica. nu. 1.

Regularis omnis est persona ecclesiastica, & gaudet privilegio canonis, &c. num. 20.

L. V. Moneo, nil obstat prædictum arg. vndecimum præfati N. quia, ut in proximo mon. diximus, præsupponit secundum falsum, videlicet: quod præfati milites ordinis S. Iacobi Alcantaræ, & Calatravæ, non sunt ecclesiasticæ personæ, quod nullus catholicus quem legere meminerim, tenet. Nam & si Dom. Sotus, quem ipse videtur in hoc arg. imitatus, in lib. 7. q. 5. art. 3. de iust. & iure, ausus fuit dicere, eos non esse vere religiosos: non tamen negabit, eos esse personas ecclesiasticas: neque cum colore aliquo negare poterat. Primo quidem, quia omnis persona est ecclesiastica, vel laica, c. Duo sunt genera hominum. 12. q. 1. & præfati Commendatores non sunt laici, ergo sunt ecclesiastici. Deinde, quod omnis persona gaudens privilegio canonis, Si quis suadente. 17. q. 4. quo excommunicantur iniicientes manus violentas in personas ecclesiasticas, est persona ecclesiastica. At prædicti Commendatores gaudent illo privilegio, ut quotidianus usus habet, ergo sunt ecclesiasticæ personæ. Tertio, quod omnis persona regularis, siue sit clericus, siue sit monachus ad chorum professus, siue conuersus, seu deuotus, & perpetuo mancipatus alicui monasterio, est ecclesiastica persona gaudens præf. privilegio, per d. c. Si quis suadente, & c. Non dubium, de sent. excom. etiam si sit mulier, c. de monialibus, eod. tit. Imo etiam si nõdum sit professus, sed tantum nouitius, c. Religiosus, eod. tit. lib. 6. At omnes præfati Commendatores sunt, vel professi ad officia diuina dicenda, vel facièda in choro, aut deuoti, addicti, & mancipati suis ordinibus, & monasteriis ad munera, & alia officia sui ordinis exercenda; & palam gestant regularem habitum, & faciunt professionem, posteaquàm prius egerint nouitios, ergo sunt ecclesiasticæ personæ. Quarto, quod omnis qui est capax beneficii ecclesiastici, est persona ecclesiastica. Tum, quia laici sunt incapaces ad ecclesiastica beneficia, tam ad suscipiendum, quàm ad conferendum cap. Ex litteris, de transact. cap. Cum adeo, de rescrip. & cap. 2. de instit. cum eis annotatis: neque possunt fieri capaces, nisi privilegio S. Sed. Apost. iuxta gloss. Imperium. 10. distinct. & in summa, 16. q. 7. Tum quia beneficium ecclesiasticum definitur esse ius percipiendi redditus ecclesiasticos, conferibile tantum à persona ecclesiastica personæ ecclesiasticæ, ut colligitur ex Calderino, in cap. Postulasti, de rescrip. & ex Anchar. in cap. Beneficium, de reg. iur. bb. 6. & aliis citatis à Fely. in d. c. Postulasti, & à Ioan. Selua, in tract. de beneficio, 1. par. q. 1. quod late post eos probauimus in rubr. de præben. At præfati Commend. sunt capaces beneficiorum ecclesiasticorum, quæ vocantur commendas, quas conferunt solæ ecclesiasticæ personæ, puta Papa, vel alij Prælati, & administratores eorum ordinum, privilegio S. Sed. Apost. ad id deputati neq; possunt conferri laicis, ergo ipsi sunt ecclesiasticæ personæ. Postremo

mo, quòd omnis persona deputata, & donata perpetuo alicui Ecclesiæ, siue sæculari, siue regulari, saltem si defert habitum aliqua ex parte religiosum, licet non emittat tria substantialia vota, censetur ecclesiastica persona, & gaudet priuilegio ecclesiastico canonis, & fori, vt colligitur ex Hostien. Ioan. Andr. Anton. Panorm. in cap. Vt priuilegia, de priuileg. Quæ communis sententia est, quam tenet etiam D. Anton. in part. 3. titu. 11. cap. 2. Syluester, verb. Ecclesia, r. quæst. 7. & verb. Excommunicatio. 6. quæst. 7. & verb. Immunitas. quæst. 4. & alij alibi. At Commendatores præfati, sunt personæ perpetuo deputatæ, & donatæ ordinibus suis, & monasteriis suis regularibus, vt mox dicetur latius: ergo sunt personæ ecclesiasticæ, & gaudent priuilegio canonis, & fori.

S V M M A R I V M.

Commendatores ordinum militarium, sancti Iacobi Calatraua, Alcantara, & similes esse vere religiosos late probatur, numero primo & sequenti.

Religiosus verus est quicumque tria substantialia vota in religione approbata emittit, regularis item omnis. nu. 2.

Beneficia regularia solis regularibus conferenda. nu. 2.

Commendatores prædicti quotannis se expropriant. nu. 3.

Religiosus ordo non desinit esse talis, propter solam facultatis contrahendi matrimonium concessionem: neque propter transgressiones eius professorum. nu. 4.

Papa per Papatum ab obedientia voto soluitur sed non desinit esse religiosus. nu. 5.

Religiosus verus non est, qui non emittit tria substantialia vota, licet aliquem viuendi modum ad religionem pertinentem voueat, numero sexto.

Papa super voto castitatis solemnè dispensare potest. nu. 7.

Religiones ob religiosorum vitia non esse damnandas. nu. 8.

Votum castitatis tam facile potest seruari, ac præceptum sextum Decalogi extra matrimonium. nu. 9.

LVI. Moneo, nil obstare prædictum argu. N. alia etiam ratione: quia præsupponit tertium falsum, vt mon. LIII. diximus, scilicet, Commendatores præfatos non esse religiosos. Primum, quòd licet eis ducere vxores. Deinde, quòd Thom. Sec. 2. qu. 186. ait, quòd illi modi viuendi, secundum quos homines matrimonio vtuntur, non sunt simpliciter & absolute loquendo religiosi: sed secundum quid, in quantum participant quædam quæ ad statum religionis pertinent: cui addo gloss. singularem in Clem. Ex eo, de sent. excommunica-

tionis, quatenus habet; fratres ordinis tertij sancti Fr̄acisci, qui sunt, vel possunt esse coniugati, non esse religiosos; licet quendam viuendi modum ad religionis statum pertinentem habeant. Maxime autem videtur motus auctoritate Dom. Soti, licet eum non citet in lib. 7. de iustit. & iure q. 4. art. 3. qui noue fuit actus dicere hoc; sed vt antea contra illum scripsi in rubr. de stat. monach. ita nunc contra vtrumque affirmo, præfatos Commendatores prædictorum ordinum militarium S. Iacobi Alcantaræ, & Calatravæ, qui per Sed. Apost. approbati sunt, esse vere religiosos. Primo quidem, quòd omnis qui emittit tria substantialia vota in religione approbata per S. Sedem Apost. est vere regularis, & religiosus; & Commendatores prædicti in religionibus suis, quæ per S. Sedem Apost. sunt approbatæ, vouent illa tria substãtialia vota. ergo sunt vere religiosi. Secundo, quòd omnes personæ vere regulares sunt proprie religiosi, vt concludit Panor. in hoc receptus, in rubr. de regul. & in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. At præfati Commendatores sunt vere regulares, quippe qui profitentur regulas B. August. vel B. Benedicti, vel Bernardi, seu Cisterciensium. ergo sunt proprie religiosi. Tertio, quòd beneficia regularia non possunt conferri nisi vere regularibus, & proprie religiosis. c. Cum singulã. §. Prohibemus, de præb. lib. 6. & Clem. 1. de supple. neg. præla. Quibus consonat concil. Trident. sess. 14. de regul. cap. 10. At Commendatoribus præfatis passim conferuntur beneficia regularia, videlicet, Prioratus, Commendæ maiores, Clauariæ, Thesaurariæ, & aliæ commendæ minores. ergo sunt proprie regulares, & religiosi. Quarto, quòd ratio quare Magistri prædictorum ordinum, nunquam conferunt, neque conferre possunt prædicta beneficia regularia vllis laicis, donec post susceptum habitum prædictorum ordinum fecerint professionem in manibus prælatorum ad id deputatorum, est; quia per prædictam habitus susceptionem, & regulæ professionem, desinunt esse laici, & sæculares, & incipiunt esse regulares, & religiosi. ergo post professionem prædictam, sunt vere religiosi. Quinto, quòd obseruantia præfatorum Commendatorum, vt ipsemet Sotus fatetur, habet; vt quilibet illorum quotannis se expropriet, id est, faciat, & tradat ordinis magistro, vel alij prælato in id deputato, inuentarium, seu memoriale omnium bonorum quæ tenet, in signum recognitionis paupertatis solemniter promissæ: per quod significat se nihil pro proprio habere: & quod possidet, siue tenet, nomine ordinis, & non proprio tenere, ac possidere. Quod profecto superfluum, & nulla ratione faciendum esset, si solenni paupertatis voto non obligarentur. At nullum votum dicitur solēne, nisi vera veræ religionis professione, vel facti ordinis susceptione muniatur. ergo prædicti Commendatores vere veram religionē profitentur. Sexto, quòd omnes Cōmendatores prædictorum ordinum, eodem omnino modo suas regulas profitentur; neque est vlla differentia inter professionem quam aliqui profitentur ad seruiendum in choro vel alia diuina officia faciendã: & inter professionem quam faciunt alij, qui profitentur ad faciendum militaria, vel alia ministeria, quæ etiã laicis congruunt. At nemo negare potest eos Commendatores, qui ad diuina officia faciendã suscipiuntur, & profitentur esse, vere ac proprie religiosos, vt & ipse Sotus confitetur. ergo nemo negare potest etiam alios qui eundē habitum accipiunt, & eandem professionem faciunt, esse vere ac proprie religiosos. Septimo, quòd in præfatis ordinibus non solum inueniuntur viri,

viri, quos omnes Commendatores appellant, sed etiam feminæ, quas Cōmendatrices dicunt. Et omnes tam viri, quàm mulieres, eodem modo profitentur; & nemo negat præfatas Commendatrices, simul in suis monasteriis coniuventes, esse proprie religiosas, ergo propositum. Octauo, quòd ipsemet Sotus fatetur, Commendatores cruciferos ordinis S. Ioannis hospitalis Hierosolymitani esse veros religiosos; & tamen illi, & Commendatores S. Iacobi, eandem regulam S. Augustini profitentur; licet isti ex Apostolico priuilegio vxores habere possint; quòd non efficit ne sint religiosi, vt mox dicam. Nono, quòd ij ordines veræ religiones erant antequàm facultas contrahendi matrimonium eis concederetur. At per illam concessionem non desierunt esse tales: quia intèrio Papæ illam concedentis, non fuit talis; & actus agentium non operatur vltra intentionem eorum. *l. Non omnis. ff. de reb. cred. & c. fin. de præb.* Decimo, quòd ipsemet Sotus ait, præfatos ordines esse veras religiones, si secundum primæuam institutionem seruariètur. At nulla regula desinit esse vere religiosa, ex eo quòd cum eam professis quòd ad aliqua dispensetur, vt palam est. Non obstant illa, quibus N. & Sotus mouentur. Non primum, videlicet; quòd prædicti Commendatores possunt ducere vxores. Tum, quia id solū possunt ex dispensatione Sed. Apost. non autem ex tenore regulæ, vel professionis. Tum, quia illa dispensatio non tollit votum castitatis; sed solum restringit, ne sit ei locus in copula maritali; quòd lōge aliud est. Tum, quia qui vere est religiosus, non desinit esse talis, eo quòd super aliqua parte voti cum eo dispensetur. ergo eadem ratione neque præfati Commendatores desinunt esse vere religiosi, eo quòd ab aliqua parte voti castitatis absoluantur. *arg. l. Illud, ad l. Aquil. cum vulgat.* Nullus enim vere religiosus desinit esse talis, eo quòd cū eo dispensetur à S. Sede Apost. super aliqua parte voti paupertatis, puta; vt impēdat inter viuos aliqua bona in aliquos vsus pios, vel alios bonos, in quos sine dispensatione id facere nequirit: vel, vt de eisdem testetur in morte. ergo neque vllus Commendator desinit esse vere religiosus, eo quòd cum eo à S. Sede Apost. dispensetur super aliqua parte voti castitatis. Tum demum, quòd nemo dicat S. D. N. Pium V. non esse vere religiosum, eo quòd per summum Pontificatum fuerit absolutus penitus ab obedientie voto, quo alicui Prælato humano ante illum adeptum tenebatur. Ad secundum autem argumentum respondeo, quòd S. Tho. in loco præcitato, & gl. præf. Clem. Ex eo, non loquuntur de modis viuendi eorum, qui profitentur aliquam regulam religionum approbatarum, neque de illis, secundum quos in aliqua huiusmodi religionum tria substantialia vota emittuntur: sed tātum de illis, qui aliqua conuenientia statui huiusmodi religionum seruāt, quales sunt viri, & feminæ ordinis tertij Prædicatorum, vel Franciscanorum, non viuētes simul, neque profirentes tria substantialia vota, sed obligantes se tantum ad quædam ieiunia, & preces, & ad continentiam quorundam dierum; & ad deferēdum aliquem habitum secretum, vel publicum, quo significētur esse illius, vel illius tertij ordinis. Non obstant etiam rationes Soti, scilicet; quòd rei vxoriz perinde ac ceteri seculares inseruiunt, eosdem, scilicet, ambientes honores, easdemque facultates suæ soboli procurantes, & quòd neque paupertatem, neque obedientiam, nisi solo nomine profitētur. Quænam enim, ait, paupertas est, relationem tantum magistro facere suarum facultatum? ex quibus si vel obolum eis adime-

ret, perinde reclamarent ac cæteri regni nobiles. Et quòd neque obedientiam seruant, eo quòd per totam ferme vitam nullum superioris mādatum audiunt, nisi dum eorum comitia fiunt. Et quòd non sufficit eis dicere, hæc est nostra religio, neque ad aliud tenemur: quia secundum primæuam eorum institutionem, nonnullum clausuræ genus seruabant, multoque crebriora obedientiæ persoluebant munera, longeque aliam habebant paupertatis rationem. Et quòd si Dominicanorum, & Franciscanorum ordines tantum collaberentur, ac præfati ordines sunt collapsi, desinerent esse religiones. Et quòd S. Thomas fuit in hac opinione in Sec. 2. q. 186. art. 4. ad 3. vbi scripsit verba supra proxime hoc eodem mon. relata. Et quòd castitas in eiusmodi vitæ instituto, si humano more loquamur, non est seruatu possibilis. Quas ob rationes, quia fragiles sunt, non debuerat, mea sententia, viam reliquisse regiam, & contra omnium sententiã, nouam cudere. Ex eis enim sola duo argumenta in summa cõficiuntur. Alterum est, hoc vtuntur matrimonio. ergo non sunt veri religiosi: quod argumentum, quàmuis neruosum sit, præsupposita opinione S. Thom. in Sec. 2. q. 88. ar. 11. tum ipse late sequitur in eodem libr. de iustit. & iur. quæst. 5. art. 3. At facile diluitur tenendo contrariam, quæ communis est sententiã Innoc. & aliorum, in ca. Cum ad monasterium, de stat. mona. quam etiam tenet Caietanus in dicto ar. 11. & sentit Scotus in 4. distinct. 38. q. 1. vbi latius Maior. q. 3. & alij multi ibidem, & alibi sequuntur. Quæ, vt concedit posse Papam iusta de causa dispensare super voto castitatis monachi; ita concedit posse dispẽsare super eo quo ad copulam maritalem tantum, quæ pars eius est. arg. 1. Quæ de tota. ff. de rei vend. & c. Pastoralis. §. Item cum totum, de offic. deleg. qua dispensatione non obstante, manebit persona ecclesiastica, quæ gaudeat priuilegio fori, & canonis; & sit habilis ad omnia beneficia regularia, & alia omnia, ad quæ sunt habiles omnes vere religiosi, excepto vno articulo castitatis conjugalis. Et si quis respõ. deat, Sotum noluisse dicere, præfatos Commendatores habẽtes vxores, non esse religiosos; sed non esse adeo astrictos ac alij qui eas non habent, nihil nobis obstabit præfarum eius prius argumentum, cui in hoc sensu accepto etiam nos cõsentimus. Alterum, & posterius argumentum, quod ex eius dictis sumitur, tale est; Præfati equites ambiunt honores, procurant diuitias, perinde ac laici alij; tam ægre ferunt, vt Prælati eorum quicquàm accipiat de facultatibus quas se habere illi manifestat, ac alij nobiles; nihil fere præcipitur eis ab eo quod faciant, nisi cum Conuentus aguntur. ergo non sunt vere religiosi, & ordo quem profitetur, non est vera religio. Ad quod respondeo negando consequentiã vti pessimã. Tum, quia est similis illi, qua sola vsum fuisse terunt pestiferum illum Lutherũ, quãdo cœpit ordines, & religiones sanctas eò euertere, quòd earum professores male illas seruabãt, quàmuis postea etiam alias addidisset. Absit autem vt ob peccata religiosorum, religiones damnemus, sicut neque ob peccata Christianorum, Christianismum damnare debemus. Tum, quia male imitatur Pontificem Max. qui commotus ambitione, avaritiaque religiosorum quatuor ordinum mendicantium, & aliorum non mendicantium, sic exorditur, in c. Quorũdam, de elect. libr. 6. Quorundam oculos sic vitium ambitionis excæcat, quòd quasi suæ professionis immemores, qua contemptris honoribus abiectis diuitiis, spretilque delitiis, arbitrium proprium subiungarunt alterius ditioni, retro respiciant, ad aratum

aratum manu missa, dum præcipitanter ruunt in litigiorum anfractus, & ciu-
 sarum strepitibus se inuoluunt. hæc ibi. Ex quibus tamen non infert eorum or-
 dines non esse veras religiones, eosque non esse veros religiosos; sed malefa-
 cere peccareque, ac debere illis obuiam iri. Et ita statuit ibidem, quod ad ea re-
 primenda iudicauit opportunum. Sic Sotus inferre debebas, eos equites cruci-
 feros, qui neque obedientiam, neque paupertatem, neque castitatem seruant,
 male quidem facere, peccareque ac debere à Prælatiis suis corrigi, & à confes-
 sariis suis, ne amplius agant talia admoneri, regiamque Maiestatem adhortari,
 vt quando gratia Dei, & Papæ, factus est Magister, & Prælatus tot tam illu-
 strium, tamque fortissimorum virorum, eos reformaret, & in antiquam resti-
 tueret formam: quò religionis inimicos, terra marique in castitate, & absti-
 nentia, quibus bellica virtus, fortitudo, & prudentia conseruatur & augetur, in-
 sectantes, diuinæ, humanæque Maiestati pro sua dignitate inferuient. Quòd
 autem significat, omnes præfatos Cruciferos, Equites, & Commendatores, esse
 in damnationis statu; eo quòd ait eos non posse, humano more loquendo, ser-
 uare quam promittunt paupertatem, obedientiam, & castitatem; viuentes lau-
 te, torneamenta, & alia militaria exercentes, feminas aulicas visentes, &c. insi-
 gnis iniuria multorum illustrium, & aliorum esse videtur: quia non est diffici-
 lius eis seruire votum castitatis, quàm præceptum de non fornicando extra
 matrimonij statum, quod est sextum Decalogi. Tum, quia Rolandus vir in ca-
 talogum sanctorum authore Petro de Natalibus relatus, in aulis Regum, &
 maximis bellis, & bellorum exercitiis, seruasse virginitatem traditur. Tum, quia
 S. Thomas optime probat in Sec. 2. q. 188. art. 1. posse institui, & de facto institu-
 tas esse veras religiones ad militiam armatam exercendam. Tum, quia non est
 verum, quod parum caute significat, omnes religiosos vti oportere clausura, &
 solitudine, cū ea non debeat, neque possit vti religiosus armatæ militiae. Tum,
 quia sunt quàm plurimi vidui, & vidue, & virgines in aulis Regiis, quos, & quas
 magna cura castitatem seruasse, seruareque per earum factas confessiones co-
 gnouimus. Aduertereque potuisset plus satis significare raros cœlibes, præter
 eos quos monasteria claudunt, seruare castitatem; imo, neque seruare posse more
 humano loquendo: cum negari non possit id aliqua ex parte spurcissimæ Lu-
 theri doctrinæ fauere. Ad authoritatem autem S. Thomæ, qua etiam nititur, iam
 responsum fuit in mon. præcedenti, scilicet; quòd non loquitur de modis vi-
 uendi eorum, qui in Conuentibus, vel extra eos sine vllò trium, quæ præfata
 sunt, votorum, vel cum vno, vel altero eorum, vel etiam tribus simpliciter, &
 non solemniter emissis, viuunt. De quibus gloss. solemn. in d. Clem. Cum ex
 eo, de senten. excomm. & text. cum gloss. in Clem. 1. in princip. & fin. de relig.
 dom. & late Panor. & alij, in rubr. de regul. & in ca. 2. de for. comp. & idem &
 Felyn. & Dec. in ca. Ecclesia, de constitut. quorum de numero esse illos qui re-
 gulam tertiam S. Francisci extra Conuentus in suis domibus degentes: seruant,
 omnes affirmant. Imo & ipsemet Sotus, dicens idem de his, qui, vel quæ de or-
 dine tertio Dominicanorum sunt, & extra Cōuentus degunt. Est igitur falsum;
 Equites, & Commendatores non esse proprie religiosos, etiam accepto astri-
 ctè verbo, religiosus; & falsius non obligari eos votis quæ emisserunt: & falsius
 eos non posse votum castitatis, si velint, Dei ope perinde seruare, ac sextum

præceptum de non mœchando, nec fornicando; imo falsum, quòd non multi ex
seruant, sicut & prædictum sextum Decalogi Dei præceptum.

S V M M A R I V M.

Ecclesiastico statui non repugnat bigamia, nec irregularitas, licet ordini suscipiendo, vel eius vsui obstet. num. 1.

Ecclesiastica persona sine ordine vlllo esse potest. num. 2.

- L VII. Moneo, ea item ratione non obstare præfatum vndecimum argumentum prædicti N. quia præsupponit quartum falsum, vt diximus in monito L IIII. scilicet; quòd bigamia, & irregularitas ecclesiastico statui repugnant. Tum, quia non repugnant statui monialium, quas constat esse personas ecclesiasticas. ca. De monialibus, de senten. excomm. & ca. Indemnitatibus, de elect. lib. 6. Tum, quia non repugnant statui monachorum, vel religiosorum, quales possunt esse, & sunt multi bigami, & homicidæ, mutilati, & corpore vitiat. Tum, quia sunt irregularitates aliquæ, quæ per professionem regularem, saltem quò ad aliquos effectus tolluntur. ca. 1. de fil. presb. At palam est; monachos, & si non sunt clerici, esse personas ecclesiasticas, & de statu ecclesiastico, ca. Duo sunt genera. 12. quæst. 1. ca. Si quis suadente. 17. quæst. 4. adiuncto ca. Non dubium. & ca. Parochiano, de senten. excomm. vt late probatum est in monito L V. Tum, quia licet clericatui, & ordinis sacramento suscipiendo, & vtendo repugnet bigamia, & irregularitas, non tamen repugnant monachatui, & statui ecclesiastico, qua parte capit etiam nullo caractere clericali insignitos: cum possit esse quis monachus, vel monacha, sine ordine vlllo, & clericatu ca. Alia est causa clerici, alia monachi, & ca. Si clericatus titillat. & ca. Legi. 16. q. 1. quales hodie sunt plurimi, & olim fuere multo plures. Et ita in prædictis ordinibus militaribus, alij sunt ordinati, & deputati ad officia diuina, quibus contraria est irregularitas; & alij non ordinati, præsertim ordine sacro ad officia militaria, vel alia etiam laicis conuenientia destinati: quibus nil nocent bigamia, & irregularitas.

S V M M A R I V M.

Bona ecclesiastica non esse iuste applicata ordinibus militaribus male infertur ex sententia communi. num. 1.

Bona ecclesiastica fiunt profana per alienationem iustam in laicos: & tunc eorum redditus fiunt adeo liberi ac aliorum profanorum. num. 2.

- L VIII. Moneo, ea item ratione non obstare præfatum vndecimum arg. quia, vt diximus in L IIII. mon. præsupponit quintum falsum, nempe; ex opinione Archidio. communi & nostra, inferri; quòd bona ecclesiastica iniuste, & illicite essent applicata ordinibus præfatis militaribus S. Iacobi Alcantaræ, &

Calatra

Calatrauz. Tum, quia per nullam, quæ bona sit consequentiam, potest inferri hoc ex eo quod prædicta communis ait, superflua reddituum bonorum ecclesiasticorum esse tribuenda pauperibus: quia hæc duo separata sunt, & à separatis non fit illatio. l. Naturaliter. §. Nihil cōmune. ff. de acq. poss. Tum, quia non negat Archid. cum communi, posse Papam erigere nouas religiones, & noua monasteria, & collegia pia instituire: neque consequenter negat, quòd eadem ratione qua potest concedere Papa aliis monasteriis, collegiis, & ordinibus ecclesiasticis, approbatis à se, vel ab eius Sede; eadem potuit, & potest cōcedere collegiis, monasteriis, & ordinibus militaribus: quia, vt supra probauimus in mon. L V. & L V I. ita sunt hæc ecclesiastica, & religiosa, sicut & illa. Tum, quia concedere bona ecclesiastica eiusmodi piis, & religiosis ordinibus, & collegiis ad vsus pios institutis, potius videtur cōsonare, quàm dissonare sententiæ communi asserenti, saltem superflua eroganda esse pauperibus, aut piis operibus. Tum deniq; quod Archid. cum communi non negat, vt supradictum est mon. L I I I I. posse Papam, & alios Prælatos iusta de causa concedere bona ecclesiastica etiam laicis in feudum, vel emphyteosim in perpetuum, vel vsque ad aliquod tempus, prout causa exegerit: imo & vèdere, ac omnino alienare, si causa id exposcat. iuxta cap. Sine exceptione. 12. q. 2. Neque negat quòd qui acceperit ea per eiusmodi iustos contractus, possit ad libitum disponere de redditibus eorum, seruatis conditionibus, & modis eis adiectis: quia iam defierunt esse ecclesiastica, per prædictos iustos contractus: sed solū negat, posse Prælatos, & alios Beneficiarios erogare iuste in vsus profanos, & superfluos redditus bonorum ecclesiasticorum, dum manent ecclesiastica, & antequam iusta de causa cum solemnitate debita fiant profana, & desinant esse sacra, etiam quartæ speciei sacrorum: qualia sunt antequam iuste alienentur. iuxta Tho. in Sec. 2. qu. 99. art. 3. & alia cit. in mon. X X I I I I. & X X V.

S V M M A R I V M.

Ecclesiam errasse concedendo bona militaribus ordinibus, nullatenus ex communi sententia infertur. nu. 1.

L I X. Monco, ea item ratione non obstare vñdecimum argumentum præfati N. quia præsupponit sextum falsum, vt supra mon. L I I I I. diximus, s. inferni ex opinione communi ecclesiam errasse, concedendo bona ecclesiastica ordinibus militaribus: & professores eorū iniuste illa tenere. Tum, quia per nullam, quæ bona sit, consequentiam hoc inferri potest ex opinione Archid. quatenus asserit, superflua reddituum ecclesiasticorum eroganda esse piis operibus: imo ex dictis in præcedenti mon. potius infertur contrarium, cum largiti præfatis ordinibus sancte institutis, ad sanctam fidei catholicæ defensionem armatam, sit largiri piis operibus, cum præfati ordines, vt prædictū est, sint pij, ecclesiastici, & religiosi, ad illam defensionem instituti. Tum, quia vt diximus in præcedenti mon. neque Archid. neque eius vllus sequax, negat posse Ecclesiam creare huiusmodi ordines, & concedere illis bona ecclesiastica ad vsus pios, in quos sunt

instituti: neque consequenter negat eorum professores iuste possidere illa, quæ sibi iuste sunt concessa, sed solū negat ecclesiam concessisse vnquam illis illa bona, ad vtendum eorū redditibus in vsus malos, vanos, aut, profanos suo pio instituto contrarios: & ita teneri eos ad impendendum redditus, in suos vsus decentes, & alios pios. Quare, non debuit. N. ex tam pia opinione prædicti Archid. ad tam impiam conclusionem, quæ haberet Ecclesiam errasse, & præfatos milites iniuste possidere bona ab ea concessa inferre.

S V M M A R I V M.

Commendatores iniuste possidere bona ecclesiastica, non inferitur ex sententia communi, cum contrarium potius inferatur. nu. 1.

LX. Moneo, ea item ratione non obstare vndecimum arg. præfati N. quia præsupponit septimum falsum, vt diximus in mon. LIII. videlicet, quòd ex opinione, quæ communis & recepta est, Archid. & nostra, inferretur, si vera esset, quoddam maximum absurdum, scilicet, præfatos milites, & eorum ordines, iniuste possidere bona ecclesiastica. Tum, quia nullo colore illud ex ea inferri potest: quia nullatenus ex eo quod beneficiarij teneantur ad impendenda superflua piis operibus, consequitur quod bona ecclesiastica iniuste possideantur à prædictis Commendatoribus, & eorum ordinibus: neq; quòd errauit ecclesia concedendo eis illa: quoniam præfati ordines sunt instituti ad opera pia, videlicet, ad bella iusta, non qualia, qualia: sed pia, quæ pro fide catholica, ac religionis Christianæ defensione assumuntur, vt expresse Thomas receptus docet in Sec. 2. q. 188. art. 3. & professores eorum sunt personæ ecclesiasticæ, imo religiosæ, imo & beneficiarij regulares, tenendo cum gloss. Clemen. Dispendiosam, de iudic. canonicatum regularem, & monachatum esse beneficia regularia, qua parte sunt iura recipiendi redditus ecclesiasticos saltem alimentorum: & ita bona, & redditus per ecclesiam eis addicta, piis operibus censentur applicata. Tum, quia licet aliquot personæ eorum ordinum non impendentes eorum redditus superfluos in id ad quod bona illa sunt à Papa illis ordinibus applicata, neque in obsequium regis, qui est eorum Magister & Prælatus, vel alias de ipsius mādato iusto certe peccent: tamen ob earum singularum peccata non dicitur ordo peccare, neque illa debent ei nocere. iuxta regulam: Delictum personæ, non debet in damnum Ecclesiæ redundare. de reg. iur. lib. 6. Et est casus in cap. si Episcopum. 16. q. 6. Tum, quia non bene sequitur, quòd beneficiarius peccat in impendendo redditus sui beneficij, ergo iniuste possidet beneficium, & bona eius, quia separata sunt: & à separatis non fit illatio. l. Papinianus exuli, cum concordantiis. ff. de minoribus.

S V M M A R I V M.

Commendatores redditus suarum commendarum regularium, male, vel profane ultra suam decentiam impendentes, peccare late probatur. num. 1. & seq.

Votum paupertatis, non tantum solemne, sed etiam simplex efficit, ne vouens licite aliquid sibi querere, vel quesito uti possit. nu. 2.

Votum paupertatis simplex non videtur impedire acquisitionem rei, sicut nec votum castitatis acquisitionem uxoris, quàmuis utrumque impediat usum iuris quesiti. nu. 3.

LXI. Moneo, ea item ratione nihil obstare vndecimum argumentum præfati N. quia præsupponit octauum falsum, vt diximus in monito LIIII. scilicet, prædictos milites, & Commendatores non peccare impendendo redditus suos superfluos in vsus profanos, & alios ab his in quos per regulas, & iuxta præcepta Sed. Apost. & Regis, qui eorum summus magister est, impendunt. Tum, quia negari non potest, id esse rebus acceptis in vnum vsum, vt ad alium, quod est peccatum. §. furtum. Instit. de oblig. quæ ex del. naf. Tum, quia negari non potest, eos emisisse votum paupertatis solemne, quod neque etiam Sotus negat. Cui consequens est, non posse illos impendere sua, nisi in ea in quæ impendere debent, secundum regulam quam professi sunt: sicut neque Abbates, neque Priores, & alij Prælati, expresse, vel tacite professi regularium ordinem, possunt absque peccato monasteriorum suorum bona, & redditus impendere in alios vsus, quàm in illos in quos regula quam professi sunt, iubet impendi: vel in alios pios, in quos Prælati iuste ac rationabiliter præcipiunt iuxta sacros canones, vt vigilantissime Ioan. Maior. definit in 4. dist. 38. q. 2. col. 3. & 4. dicens: Abbatem qui contrarium facit, esse omnium monachorum maxime proprietarium: quod satis colligitur ex c. 2. de testam. & ex toto titulo de stat. monac. præsertim cap. Cum ad monasteriũ. §. fin. quatenus habet votum solemne paupertatis esse tam indispensabile, quàm votum solemne castitatis. Colligitur item ex cap. 1. 18. q. 1. & cap. 1. & cap. Quàm sit, & cap. Abbates, & cap. Visitandi, & cap. Eleutherius, ead. caus. qu. 2. Tum, quia etiam votum paupertatis simplex obligat vouentem ad sui obseruantiam: & consequenter ne velit sibi dominium aliquod querere, & rebus illis tanquàm eorum dominus uti: iuxta illud psal. 75. Vouete, & reddite, relatum in cap. Magnæ, de vot. Et ita, quàmuis vota prædictorum militum, & commendatorum, essent simplicia, quæ tamen certum est esse solemnia; & in religione approbata emissa per suprascripta mon. LVI. obligarentur tamen per ea nolle habere quicquàm proprium, neque uti re quapiam tanquàm sua. Nam licet dicamus eum qui paupertatem simpliciter vouit, non fieri capacem, quò minus si emeret aut hæreditatē, aut donationem acceptaret, fieret eius dominus: sicut & qui castitatem simpliciter vouit, si de facto matrimonium contrahat, peccat quidem, querit tamen dominium uxoris: oportet tamen dicere, quòd peccat volēdo emere, vel emēdo aliquid vt fiat suum, vel hæreditatem, vel donationē acceptando: & quod sicut qui voto castitatis simplici alligatus, contraxit matrimoniũ, non potest petere debitum, licet reddere valeat. c. Quidam, & c. 1. de cōuers. coniug. ita qui post paupertatis votum etiã simpliciter emissum, aliquid querit, etiã si faciat illud suũ, tamen non potest uti tanquàm suo. Quoquo igitur se. N. vertat, non potest defendere, præfatos milites licite posse uti redditibus bonorum illorum ordinibus addictis,

tanquam suis propriis, & vt dominos illorum; licet possint, & debeant tanquam administratores eorum, vti eis in suos, & pauperum, vel alios pios vsus, & defendere contrarium, est impietati longe proximius, quam dicere, Clericos seculares vti posse redditibus ecclesiasticis, tam libere ac patrimonialibus. Quod esse veram haresim, vel saltem illi proximum, dixit Petrus Sotus in mon. XXXVIII. & duobus sequentibus supra relatus.

S V M M A R I V M.

Commendatores militarium ordinum male equiparari clericis secularibus quò ad bona temporalia late probatur. nu. 1. & seq.

Votum paupertatis, non tantum solemne, sed etiam simplex, facit illicitam voluntatem acquirendi temporalia, eam vouenti. nu. 2.

LXII. Monco, non etiam obstare illam æquiparationem, qua præfatus N. æquiparat in 4. part. cap. 2. nu. 4. prædictos Commendatores aliis clericis secularibus, quo ad dominium, & possessionem bonorum temporalium, nimium blandiens eis, blande suadendo, vt conscientias suas dirigant in hoc secundum regulas, quibus clerici seculares possunt dirigere suas, quia id falsissimum est. Tum, quia clerici seculares nullum paupertatis votum emittunt, & iuste, ac sancte possunt habere propria. c. Habebat. c. Certe, & seq. 12. q. 1. Adeo quòd etiam testari possunt de bonis patrimonialibus, sine vlla vllius dispensatione c. Quia clerici, de testam. & c. Fixum, 12. q. 5. etiam si essent Eremitæ. 19. qu. 2. §. E contra, sub c. Perlatum: præfati autem Commendatores emittunt votum, non quale, sed solemne, vt proximo monito probatum est. Tum, quia hoc est æquare religiosos secularibus clericis, quò ad paupertatem; cum tamen omni iure clerici sint capaces dominij temporalium, & nullo neque diuino, neque humano religiosi, vt probatū est, monito. 1 X. & octo seq. Tum, quia nullus, qui votum paupertatis perpetuum, etiam tantum simplex emisit, potest iuste quærere, vel retinere sibi vllum dominium bonorum temporalium: quia contrairer voto licet simplici, quod est peccatum mortale. c. Magnæ, de vot. cap. Vouentibus. 17. qu. 2. Nam quemadmodum qui vouit castitatem, id est, renunciauit omnibus venereis, promittendo se nunquam vsurum eis, contrauenit voto, habendo, vel habere volendo rem carnis etiam maritalem: ita qui vouit votum paupertatis perpetuum, etiam simplex: quod est renunciare omnibus bonis temporalibus, promittendo Deo, se nunquam quæsiturum, neque habiturum illa sibi tanquam propria, mortaliter peccat, quoties vult illa sibi quærere, vel habere tanquam propria: quia contrauenit voto per præfata iura. Tum, quia nil obstat his dicere, quòd plus ligat votum castitatis, quam votum paupertatis: quia hoc nemo dixit, neque vlla ratione defendi potest: quia eodem omnino modo quo vsus venereorum, & voluntas vtendi eis repugnat voto castitatis perpetuo, id est, quo promissum est semper à venereis abstinere: ita habere dominium temporalium bonorū, vel velle habere illa tanquam propria, repugnat voto paupertatis perpetuo, id est, voto quo promissum est, se nūquam habiturū aliquid propriū. Tum, quia nemo negat, neq; negare potest, q; qui vouet voto simplici obedi-

tiam

tiam alicui Prælato: sicut in aliquot religionibus vouent aliquot nouitij ante professionem, perpetuo, vel pro tempore quo in eis manebunt, peccât mortaliter non obediendo, vel nolendo obedire tempore quo ibi sunt; ita nemo negare debet, quòd qui vouit paupertatem perpetuam, vel temporariam, non seruando, vel nolendo seruare illam. Nam profecto qui hæc negaret, negare conuinceretur vota castitatis, paupertatis, & obedientiæ perpetua non ligare; quod est hæresis Lutherana, & abominanda contra sacras, & canonicas scripturas. Cum ergo præfati Commendatores voueant prædictas regulas, & consequenter emittant tria vota substancialia, è quibus vnum est votum paupertatis, quod etiam si non esset solemne, vti est, obligaret ad nunquam habendum, neque volendum habere aliquod temporale proprium, quanto magis, ad non disponendum de illo tanquàm de proprio: & per consecutionem, nullatenus debet quis docere, ipsos quòd ad hoc æquiparari clericis secularibus, si formidat lutherizare.

S V M M A R I V M.

Commendatores ordinum militarium, caueant ab assentatoribus, contra receptissimas sententias. num. 1.

LXIII. Moneo, fieri ex præmissis, vt charitas, & obseruantia qua sum, & esse debeo in prædictos ordinum militarium Commendatores, genere, dignitate, ac bonorum ecclesiasticorum administratione adeo illustres, & eorum confessarios adeo doctos; cogat me admonere, simul orare eos, ne huiusmodi assentationibus vllatenus assentiantur: neque credant per authoritatē. N. etiam si longe maior esset quàm est, excusari à peccato in re adeo insolenti, & contra sententias adeo receptas, & fundatas iure tam diuino, quàm naturali, iubente seruari ea quæ promittuntur non solum Deo, sed etiam homini; præsertim in Hispania, cuius legibus ex iure pontificio deriuatis, tanti fit fidei datæ obseruantia, vt omne pactum, quamlibet nudum; & omnis pollicitatio, quomodolibet facta, si modo licita est, efficaciter obligat promittentem, & parit actionem contra legem iuris gentium. §. Igitur nuda, & alias ei conformes. ff. de pact. deriuatis inquam, ex iure pontificio, imo è naturali, & diuino; de quo in c. 1. de pact. & c. Iuramenti. 22. q. 5. & l. 1. ff. de pact. quæ est recepta sententia; quicquid aliqui Nouatores innouent.

S V M M A R I V M.

Decimas ante Lateranense concilium laicis concessas, & alias quas Principes habent, non posse iuste ab eis teneri, non inferri ex communi sententia, late probatur. num. 1. & seq.

Decimarum fructus, bonaque alia ecclesiastica iusta ex causa per Sed. Apost. concedi possunt laicis, ita vt eis tanquàm profanis vtantur. num. 2.

Quàmuis Thomas, cui sua tribuit Aduersarius, expresse dixerit, ius percipiendi decimas non posse illis dari. num. 3.

LXIII. Moneo, nihil obstare illud assumptum præfati N. in duodecimo argumento, nempe; ex prædicta opinione Archid. & communi sequi non posse, vltos laicos iuste possidere decimas eis ante concilium Lateranense ab Ecclesia in feudum concessas; & quòd neque Principes sæculares partem villam decimarum per Ecclesiæ gratiam accipere possent; quod est cõtra c. Cum Apostolica, de his quæ fiunt à præl. c. Prohibemus, de decim. cum eis annotat. & contra Thom. Sec. 2. quæst. 87. art. 2. ad 3. Nil, inquam, id obstat; quoniam falsum est illud assumptum: non enim inferuntur contenta in eo ex communi sententia. Tum, quia decimæ ante concilium Lateranense concessæ, quarum concessionem iura probant, fuerunt iusta de causa concessæ; & solas illas decimas possunt iuste habere Principes, quas Apostolica Sedes ex iusta causa illis concessit & Archid. cum communi non negat; imo confitetur posse Ecclesiam iusta de causa concedere bona ecclesiastica laicis ad tempus, & in perpetuum, etiam taliter vt fiant profana: ita vt eorum redditibus tanquàm aliorum profanorum libere vti possint, vt dictum est, monito LXIII. & LVIII. Tum, quia, vt dictum est, in duobus monitis proximis, Archid. & communis loquitur de redditibus bonorum ecclesiasticorum, pro tempore quo manent ecclesiastici; non autem pro tempore quo iusta de causa, & cum solemnitate debita desierunt esse sacra & ecclesiastica: qualia esse desinunt per alienationem factam in personas profanas, ad hoc vt eis pro libito perinde ac patrimonialibus vtantur, per notat. in summa, & in cap. sine exceptione. 12. q. 2. & in cap. Nulli, de reb. ecclesi. non al. & ideo licet ex ea sequatur, quòd aliqui laici iniuste possident decimas, ij scilicet, qui ab Ecclesiæ prælatis sine iusta causa, & solemnitate debita acceperunt: non tamen sequitur in vniuersum omnes laicos, etiam Reges, & Principes iniuste possidere omnes quas possident decimas: quoniam quàm plurimi possident eas in feudum, vel alio titulo iusta de causa, & cum solemnitate debita quæsitas; quales videntur esse omnes concessæ ante concilium Lateranense: ex quibus sunt illæ, quæ olim cum Pyrenæi montes cœperunt à Mauris, & Saracenis occupari, pro stipendio perpetuo concessæ fuere ad iustos sumptus faciendos multis nobilibus, tam citra, quàm vltra nostram, quæ celeberrima est, Roncam Vallem; tam qua parte in Hispanias, quàm in Gallias, & mare Oceanum protenduntur, quò illarum, & patrimoniorum suorum redditibus militantes, Christicolarum terras defenderent, & in Christi, & sanctæ Sedis Apost. obedientiam reducerent. Quam ob eandem causam, in multis aliis terris idem factum fuit, & iuste fieri potest; cum omnia bona ecclesiastica iusta de causa, & cum solemnitate debita, possint alienari, ca. Sine exceptione, 12. quæst. 2. & cum causa pietatis, & religionis conseruandæ, vel restituendæ, sit vna principalissima, ob eandem causam, & ad colligendos & alendos peregrinos, & alios pauperes, tum ægrotos, tum sanos, in variis Regnis, variis ordinibus, militaribus, & hospitalariis, & hospitalibus, sunt concessæ aliquot decimæ, cum aliis bonis ecclesiasticis: & hoc est, & non amplius, quod ait S. Thom. in Sec. 2. quæst. 87.

art. 1. ad 3. quicquid N. significet. Imo expresse distinguit inter concessionem decimarum iusta de causa factam, & aliam, dum ait; posse illas concedi laicis, pro Ecclesie necessitate, vel ad subventionem pauperum; clare significans, non posse illas sine iusta causa in usus profanos concedi. Imo (quod nescio quare N. non animadvertit) expresse habet ibi Thom. non posse concedi ius eas percipiendi laicis, eo quod sit quid spirituale, etiam cum iusta causa; sed solum res ipsæ, iam perceptæ, vel percipiendæ, quæ pro decimis soluuntur, retento iure percipiendi per eius Ecclesie ministros. Id quod Caiet. ibi animadvertit. Itaque ex opinione Archidiac. recepta, infertur quidem, non posse decimas cõcedi vlli laico, etiam Regi, absque iusta causa, ad hoc vt eis pro suo libito, perinde ac patrimonialibus vtatur in quoscunque volet usus, siue pios, siue profanos; non autem (quod non possent concedi) tam personis profanis, quàm ecclesiasticis ad usus pios; neque quod non possent concedi iusta de causa, & cum solemnitate debita, etiam personis profanis, ad hoc vt eis perinde ac patrimonialibus pro libito vtantur; & quod Thom. strictius in hoc scribit, quàm Archidiac. quia ille negat ius percipiendi decimas, posse laicis concedi, etiam cum iusta causa: quod neque negat, neque affirmat Archidiac. Quodque, quia est contra N. allegantem illum pro se, illi relinquo resoluendum.

S V M M A R I V M.

Decima, vel fructus beneficiorum, & alia bona ecclesiastica iuste data in solutum, vel in pretium damnorum, impensarum, vel laborum subitorum, vel subeundorum Nobilibus, vel aliis, libera esse videntur ab onere dandi superflua pauperibus: sicut erant bona perdita, vel damnificata, impense, & pretium laborum, pro quibus sunt data. num. 1. licet non illa, quæ alias ob causas conceduntur. num. 2.

LXV. Moneo, pro maiori huius rei luce, quod ex præmissis infertur, plurimum referre; an decimæ, siue vt Thomas loquitur, res quæ pro decimis solutæ, vel soluendæ sunt, concedantur laicis in solutionem, & compensationem damnorum, & impensarum, quas de suis patrimoniis, antea fecerunt, vel postea facturi erant, & in remunerationem laborum subitorum, vel subeundorum pro Ecclesia, eiusque sancta fide catholica, ipsa id adhortante: quales videntur concessionem factæ laicis ante concilium Lateran. nobilibus suprascriptis. An vero concedantur, vt eas in futurum in pia bella, vel in alimenta pia impendant, non præcedentibus aliis sui patrimoniij damnis, laboribus, & impensis susceptis. Quales videntur concessionem factæ multis ordinibus militaribus, ad tuendos, & alendos in futurum peregrinos, & alios fideles, ac ipsam fidem catholicam. Nam multo amplius & liberius ius est in concessis priori modo quàm posteriore: quia concessionem priori modo factæ, sunt quædam debitorum solutiones, & alienationes iusta de causa factæ, personis etiam laicis, & profanis in usus quos ipsæ vellent, nullo eis onere, vel modo adiecto. Posteriori vero modo concessæ sunt donationes sub modo, & ob causam factæ, quæ ad modum, &

onus in concessione positum ligant, nec ab onere dandi superflua pauperibus liberant, cum mancant ecclesiastica. Nam quem admodum Episcopus, vel alius beneficiarius, qui aliquos redditus de suis patrimonialibus, suæ dedit Ecclesie, poterit tantundem impendere in usus quos volet, de redditibus ecclesiasticis, iuxta Gratiani doctrinam in §. Item, sub ca. Iniustum. 12. q. 2. quàm probat per c. seq. Si qualibet, & alia duo sequentia, ead. ca. & q. Quod etiam nos in præf. lib. quæst. 1. num. 67. in corol. 15. quæst. 5. diximus, & infra monito. LXXVII. dicemus. Sic illi quibus pro solutione, seu iusta compensatione sumptuum, impensarum, laborum, & damnorum, pro ecclesia susceptorum, aliqua bona ecclesiastica sunt libere data, poterunt eis perinde uti in quos volent usus, ac potuissent uti bonis, quæ præfatis sumptibus, impensis, laboribus, & damnis quærere sibi potuerant.

SUMMARIUM.

Bona empta ex redditibus ecclesiasticis, fieri Ecclesie: empta vero ex patrimonialibus beneficiarij non fieri eius, necessario infert, non esse eiusdem rationis utrosque. num. 1.

- 1 LXVI. Moneo, nil valere responsionem præfati N. ad illud arg. videlicet; Empta ex fructibus beneficij, fiunt ecclesie, secundum ipsum, in 3. part. ca. 2. & empta aliunde, sunt clerici, secundum eundem. ergo non sunt eiusdem rationis fructus beneficiorum, & bona patrimonialia, & fructus eorum. Respondet enim; bona diuisa per diuisionem, facta esse tanquàm tabulam rasam, in qua nihil depictum est, &c. Tum, quia concessio antecedente, ut ipse late in suo lib. 3. part. ca. 2. concedit, necessario est concedendum eius consequens, quod irrefragabiliter concludit; quàmuis supra monito XXXVII. monstrauimus præfatum antecedens non esse adeo generaliter affirmandum, ac ipse affirmat.

SUMMARIUM.

Bona ecclesiastica qui dicit esse iure naturali diuino in opera pia dicata, cogitur fateri, quòd consuetudo impendendi ea in profana, est contra illud, & inualida, num. 1. Quicquid inepte respondeat Aduersarius. nu. 2.

Legem naturalem, & diuinam, qualis est de sacrificando Deo, de puniendis delictis, & de confitendo presbytero, potest iuuare & determinare lex humana, cui satisfaciens satisfacit naturali. num. 3.

Legem naturalem non iuuat, sed destruit lex humana, quæ contrarium eius quod illa intendit, statuit. num. 4.

- LXVII. Moneo, quòd non obstat responsio præfati N. ad duo argumenta nostra; quorum alterum est: iure naturæ, & per consequens diuino, & Apostolorum primæuo instituto, bona ecclesiastica sunt destinata in ministrorum Ecclesie

clefiæ sustentationem, & diuini cultus exhibitionem, & pauperum alimenta, vt
 ambo concedimus: ille in principio sui libelli, nos vero in l. q. nostri. Ergo con-
 suetudines, & leges huic instituto cōtrariæ, prauæ, iniquæ & iniustæ sunt. c. Quæ
 contra. & c. Mala. 8. dist. Alterum est, quòd hæc bona, ex quibus portiones præ-
 dictæ sunt assignatæ, siue constent ex oblationibus, seu decimis, siue piorum ho-
 minum largitionibus, seu per industriam ab Ecclesia aliis titulis acquisita sunt
 operibus pijs iure diuino, vt dictum est, vel piorum hominum donantium vo-
 luntate dicata. ergo natura eorum non est ita mutabilis, ac habet opinio, quam
 ipse male tribuit Thomæ. Responsum autem eius ad ea, est, concedere quidem,
 quòd hæc bona iure naturali, & diuino generali, & ex eorū institutione habent
 naturam supradictam: sed quòd lex canonica, & positua potest legem natura-
 lem, & diuinam generalem determinare: & quòd satis est seruare illas determi-
 nationes, verbi gratia, offerendum esse sacrificium Deo in genere iubet lex na-
 turæ: determinatio autem sacrificiorum, quomodo, & quo tempore fiant, est de
 lege diuina, positua, vel humana, vt colligitur ex S. Thoma, Sec. 2. q. 85. art. 1. ad 1.
 Punienda item esse delicta in genere, est iuris naturalis, sed determinatio vt sic,
 vel sic puniantur, est iuris humani, secundum eundem Thomam receptum in
 Quodlib. 2. qu. 4. art. 8. Confitenda item esse peccata mortalia sacerdotibus, est
 iuris diuini, iuxta concil. Trident. in c. 5. sess. 14. canon. 6. & secundum omnes in
 4. dist. 17. Determinatio vero, quibus temporibus, vel quibus sacerdotibus id fa-
 ciendum sit, est iuris humani, c. Omnis, de pœnit. & remiss. & alia similia, vt col-
 ligitur ex eodem Thoma. q. 122. art. 4. & 147. art. 3. & 4. Sic in proposito nostro, vt
 ipse ait, decimæ, oblationes, & alia bona ecclesiastica iure quidem diuino, & na-
 turali generali sunt impendenda præfatis operibus pijs: at determinatio in par-
 ticulari, fieri potest per Ecclesiæ leges, & consuetudines, quas sufficit seruare.
 Quæ profecto solutio, inepta est argumento soluendo, neque vim eius vllatenus
 minuit, imo auget. Tum, quia solæ illæ determinationes humanæ legum
 naturalium valent, per quas non tolluntur illæ, sed adiuuantur, & determinan-
 tur, vt præfata exempla demonstrant. At consuetudo quam N. defendit, legem
 naturalem ab ipsomet concessam, destruit: quod per eadem exempla demon-
 stro. Nam licet lex humana, vt illo, vel illo modo rationabili Deo sacrificetur,
 adiuet & declarat legem naturalem, de sacrificando Deo; lex tamen humana,
 quæ statueret, vt sic, vel sic sacrificetur alicui creaturæ, esset iniqua: quia aduer-
 saretur legi naturali, quæ soli Deo sacrificandum esse dicitur, vt in Sec. 2. q. 85. art. 2.
 probat Thom. Sic etiam lex humana quæ dicitur vt illo, vel illo modo rationa-
 bili crimen puniatur, adiuvat, & declarat legem naturalem de puniendo cri-
 mine: at lex humana, quæ dicitur, vt hoc vel illo modo crimen præmiaretur,
 destrueret illam. Sic lex humana, quæ iubet confiteri semel in anno peccata
 mortalia sacerdoti, iuuat, & declarat legem diuinam de confitendo sacerdoti:
 sed quæ lex humana, vel consuetudo dicitur, vt confiteri solum Deo sufficeret,
 vel angelo custodi, vel laico, vel clerico non insignito presbyterio, destrueret
 legem diuinam de confitendo presbytero. Sic in proposito, lex vel consuetudo
 humana, quæ determinaret modum rationabilem, quo præfata bona in illa, aut
 illa opera pijs impenderentur, iuuaret quidem, & determinaret bene legem na-
 turalem, & diuinam, de impendendis eis in opera pia. At quæ lex, vel consuetu-

do dicitaret, vt ea impenderentur in vsus profanos, & alios ab his in quos lex naturalis ac diuina dicitant, destrueret illam: & ita solutio N. cum similibus per eum adductis, irrefragabiliter conuincit eius opinionem esse falsam, & contrariam sibi concedenti iure naturali, & diuino præfata bona esse in prædicta pia opera dicata.

S V M M A R I V M.

Bona ecclesiastica non solum intentione, sed etiam præcepto, & traditione Christi, Apostolorum, & Ecclesie sunt operibus piis deputata nu. 1.
Lex non obligat ad finem quem intendit: sed ad illud quod in illum præcipit: nec legis fine, vel causa cessante, cessat lex. nu. 1.

LXVIII. Moneo, nil obstare quod N. incepte applicat suis responsionibus in eadem parte 4. c. 2. nu. 8. dum vi prædictorum argumentorum pressus, quasi diuerticula quærens, vere, sed parum sibi vtiliter, ait hæc, scilicet, non obligari nos per leges ad implendam intentionem earum, sed solum ad faciendum ea quæ ipsæ præcipiunt, vt probat S. Tho. 1. sec. q. 100. art. 9. & 10. vt lex de colendis festis, cuius finis est, vt vacantes exterius ab operibus seruilibus, vacemus Deo interius, intendendo in eum mentes, per fidem, spem, & charitatem, non obligat nos ad illam intentionem, sed tantum ad vacandum ab operibus seruilibus, vt colligitur ex Thom. Sec. 2. q. 122. art. 4. ad 3. & quod cessante fine legis, non cessat lex: & quod licet deficiat legis intentio, vel finis, non deficit ipsa lex, quamuis sit iusta causa, vel mutandi legem, vel dispensandi, vt per S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 3. Neque cessante causa legis, cessat lex, per l. primam. ff. de minor. adiuncta. l. 1. C. de his qui veniam atat. impet. in quibus plus satis spatiatur, sed frustra quo ad nos, tum quia ea non negamus: tum quia late probamus in mon. XXVII. Christum, & Apostolos eius, & successores eorum, non solum habuisse intentionem, vt bona ecclesiastica præfatis ministris ecclesie & piis operibus impenderentur, sed etiam vt id fieret, præcepisse. Tum, quia etiam ipsemet N. in responsione ad duo argumenta, in præcedenti mon. posita, ingenuè fatetur id quod in initio libri sui affirmauerat, nempe, iure naturæ, diuino apostolicoque instituto ecclesiastica bona esse in præfatorum piorum operum sustentationem destinata.

S V M M A R I V M.

Decima, licet quò ad sustentationem necessariam ministrorum, debeantur iure naturali diuino: tamen quò ad quotam debentur iure humano: & ideo Ecclesia iusta de causa, posset illam augere, & diminuere. nu. 1.
Decima non debentur, etiam si petantur, extante consuetudine præscripta, ne soluantur, nu. 2.

LXIX. Moneo, quòd infirma est responsio præfati N. in d. c. nu. 10. ad illud argumentum, quod plurimum cum vrget, videlicet, Plurimas diuisiones, & beneficiorum

neficiorum erectiones inuenit factas ex bonis, quæ fuerunt communia: & ex
 quibus pauperibus, & fabricis debebantur superflua, nulla pauperibus portione
 destinata: & ita videri, quod portiones Episcopis, & aliis beneficiariis assignatæ
 transferant ad eos cum præfato onere partiendi eis superflua de portionibus
 suis. Replicari enim potest: Primum, quod idem facit ipse in hoc quod ait, Do-
 minicum Sotum fecisse in lib. 10. q. 4. de iust. & iur. videlicet, quætere diuerticu-
 la, quibus vim argumenti cuadat. Replicari etiam potest, secundo, quod N. à So-
 to recedens, tres pene paginas implet dictis Thomæ ad verbum translatis ex
 Quodlib. 2. q. 4. arti. 8. Ex quibus nil aliud quod eius proposito conueniat, colligi-
 tur, quam quod Ecclesia iusta de causa posset statuere, vt plus, vel minus quam
 decima pars fructuum ministris Ecclesiæ solueretur: quod nemo negat. Et nos
 concedimus, quod Ecclesia vel consuetudo iusta de causa inducere potest, vt in
 multis Italiæ terris iam induxit, ne populus peccet, non soluendo decimas, si non
 petantur. Quod nos non solum concedimus, sed etiam ampliamus, vt procedat
 etiam si petantur, modo ministris Ecclesiæ necessaria aliunde provideantur suf-
 ficienter, vt in eisdem Italiæ terris fieri audio: eo quod vt pridem Salmanticæ
 ab hinc quadraginta annos cum interpretarer prælectione extraordinaria, c. 1.
 de decim. libr. 6. irretragabiliter probaui glos. illius, & Innoc. in rubr. de decim.
 cum plerisque omnibus nostris doctoribus, errare in asserendo decimam par-
 tem fructuum in lege noua iure diuino deberi, secutus opinionem Thom. Pri-
 ma. 2. q. 99. & Sec. 2. q. 87. arti. 1. & aliorum Theologorum, quam etiam illa gloss.
 recitat, quæ habet: legem de soluendis Ecclesiæ decimis esse legem humanam
 quo ad quoram, vt. s. soluaturs pars decima potius quam alia maior, vel minor:
 quamuis sit naturalis & diuina, quo ad hoc vt sustentatio necessaria soluaturs
 ministris: iuxta illud, Dignus est mercenarius mercede sua, Luc. 10. & alia citata
 in c. 1. 13. qu. 2. Vbi memini respondere Petro Rauennati, qui in fine compendij sui
 nostrorum sententiam adeo mordicus tenuit, vt quendam Theologum, cogno-
 mento de Alta platea, & contrariæ opinionis adsertorem ob hoc hærescos ar-
 gueret, citauitque Io. Maiorem in 3. sen. dist. 57. q. 36. vbi etiam præfato Rauennati
 respondit, pronuncians cum hæreticū, si suæ opinioni pertinaciter contra præ-
 dictam, quæ fundatissima est Theologorum, inhæreret. Itaque plus confitemur
 ipsi N. quam quod ipse colligit ex Thoma, nempe: posse Papam, imo & consue-
 tudinem præscriptam iusta de causa minuire, vel augere obligationem, qua po-
 pulus debet soluere decimas, dummodo ex eis, vel aliunde, ministris & fabricæ,
 sufficienter iuxta legem præfatam naturalem provideat. Confitemur, inquam,
 hæc omnia: sed negamus ex eis inferri quicquam quod ei profit. Tum, quia præ-
 supponit falsum, videlicet, quod Ecclesia vel Papa statuerit: vel quod in diuisio-
 nibus à se factis, bona diuisa ab hoc onere dandi superflua pauperibus, exem-
 rit: vel quod vlla consuetudo canonica id induxerit: quia, vt supra mon. L. pro-
 bauimus, sanior & maior pars beneficiariorum Deum timentium communem
 opin. quæ post concil. Trid. cæpit esse de fide, vt in mon. XXIII. & XXVII.
 diximus, seruauit, & seruat, & diuina voluntate semper seruabit. Tum, quia esto,
 esset verū hoc quod præsupponit, non tamen ex eo inferitur, q. Ecclesia vel Papa
 eius opinionem possint inducere, s. quod decimæ, & alia bona ecclesiastica iure

naturali & diuino piis operibus debita, pro libito clericorum in vsus impendantur profanos: quia non bene consequitur: Papa vel Ecclesia potest inducere, ne soluatur decima, imo, neque quinta, neque vlla alia pars fructuum pro ministris Ecclesiarum, & piorum operum: ergo à fortiori potest inducere, id quod eius opinio habet, scilicet, ne ministri Ecclesiarum teneantur de bonis Ecclesiarum tribuere superflua piis operibus, atque pro libito possint illa in profanos vsus impendere. Non, inquam, valet hæc illatio: Primo quidem, quòd ratio longe diuersa probat antecedens, quàm suadeat consequens. Inducere namque quòd populus non soluat decimam partem fructuum ministris Ecclesiarum, neque aliam maiorem, neque minorem, modo provideat eis de sufficienti sustentatione, non est contrarium vlli iuri naturali vel diuino, vt est prædictum. Inducere vero id quod eius opinio continet, videlicet, quòd ministri Ecclesiarum pro libito insulant eas in vsus profanos, contrarium est legi naturæ, quæ iubet pacta seruari, & onera iniuncta impleri, quæ cõtinetur in septimo præcepto Decalogi, Exod. 20. & l. 1. ff. de furt. quæ dum generaliter prohibent furtum, non solum prohibent contrectationem rei alienæ, inuito domino, præfata l. 1. sed etiam omnem rei alienæ vsurpationem c. Pœnale. 14. q. 5. Prohibent item contrectationem rei alienæ, in alium vsum quàm cõcessum, §. furtum. Instit. de oblig. quæ ex del. nal. prohibent retentionem rei, non seruatò modo in quem accipitur: neque soluto onere cum quo datur. l. 1. & 2. C. de donat. quæ sub mod. Prohibent denique, ne quis rem in vnum vsum, præsertim pium, destinatum in alium, præsertim profanum vertat. At inducere, vt opinio N. seruetur, est inducere, vt beneficiarij omnes has leges transgrediantur, vtendo rebus alienis, scilicet, Christi, contra mentem eius, ab ipsomet, & ab Apostolis eius eorumque successoribus tam factis, quàm dictis, & canonibus longe lateque præceptas, vtendo in alium vsum rebus dicatis ad alium, vtendo in profana rebus dicatis ad pia, vtendo eis non adimplendo modum, non soluendo onus eis iniunctum, per adducta supra mon. XXVII. Tum, quia sicut Ecclesia vel Papa posset iusta de causa inducere, ne soluatur decima, etiam posset iusta de causa inducere, vt ministri Ecclesiarum fructibus eorum in quos vellent vsus vterentur: puta, si tantundem, vel amplius, impenderent de suis bonis patrimonialibus, in illos vsus pios, in quos illi fructus erant conuertendi: quod supra mon. LXIII. ex Gratiano in §. Item, sub c. Iniustū. 12. q. 2. diximus; probādo id per c. Si quis qualibet, & c. seq. ead. cau. & q.

SVMMARIUM.

Papa non potest iuste sine iusta causa, destinata in vnum vsum pium, conuertere in alium: & nunquam etiam sine iusta causa statuit, vt bona ecclesiastica in pios vsus destinata, conuertantur in profanos. nu. 1. & seq.

LXX. Moneo, quòd N. in 4. par. c. 3. licet longa verborum ambage, in extraria parum necessaria spatietur, non satisfacit illi argumento, videlicet: Nemo etiam Monarcha, etiā spiritalis, qui est Papa, potest mutare iuste, sine causa iusta, voluntates disponentium in vnum vsum pium, in aliū præsertim profanum: neque

neque facere facultatem cuiquàm, vt rebus in vnum vsum dicatis, vtatur in alium, secundum omnes, argumento l. i. ff. de pact. ca. i. de probat. & Clem. Quia cõtingit, de relig. dom. l. Legatam. ff. de administr. rer. ad ciuit. pert. l. Testamen- ta. C. de testamen. l. De contractu. C. de rescind. vend. l. Rescripta. C. de precib. Imp. offer. cum notatis in eis. Ergo bona Ecclesiæ ad vsum pios per fideles dica- ta, non possunt beneficiarij in vsum profanos conuertere. Responso autem il- lius vaga in summam redacta, est, quòd Monarchæ, qui publici iuris custodes sunt, possunt ex causa iusta mutare defunctorum, & viuorum voluntates, cum id ius publicum poscit, etiam pias, si sit Papa. Quæ solutio, argumento soluendo inepta est. Nam argumenta non tendunt ad probandum, quòd Monarchæ non possunt mutare voluntates defunctorum; sed quòd nemo antequàm id iusta de causa fiat, potest rebus in vnum vsum pium dicatis, vt ad alium; & quòd nullus Monarcha, saltem spiritualis, iusta de causa, imo neque iniusta, statuit, vt bene- ficiarij possint in vsum profanos vti rebus dicatis ad pios: & quòd illa quæ illis honeste alitis superessent, possent vsibus impendere profanis. Bona enim pars diuisionum, & erectionum beneficiorum, facta est autoritate Episcoporum, Abbatum, & aliorum Præsulum eis superiorum, inferiorum tamen Papa; qui- bus & si sit potestas diuidendi bona, & erigendi beneficia, iuxta cap. Edoceri, cum ei annotatis, de rescript. non est tamen potestas eiusmodi mutationum fa- ciendarum; Clem. Quia contingit, de relig. dom. quod etiam ipse N. faterur. In illis autem quas Papa fecit, aut confirmauit (quarum aliquot vidimus) nulla talis clausula inuenitur. Neque est præsumendum in dubio, Papas in huiusmodi re- rum diuisionibus, gratis contra tot canones, contra traditionem Apostolicam, imo & ipsiusmet Domini, quibus contrarium inductum est, id facere voluisse; cum id faciendo peccassent, vt & ipsemet N. fatetur; & ita argumentum ma- net insolutum.

S V M M A R I V M.

*Votum de aliquo dando alicui Ecclesiæ vel altari, potest commutari per Pa-
pam sine vll: us consensu. num. 1.*

Bonum publicum, præferendum priuato. num. 2.

LXXI. Moneo, quòd nil obstat reprehensio, qua præfatus N. incidenter reprehendit Caiet. in 2. tom. tract. ii. quæst. 3. dicentem: *Votum quo quis vouet dare aliquid alicui Ecclesiæ vel altari, esse commutabile, sine vlllo illius Eccle- siæ vel altaris præfati consensu: quia eum iniuste reprehendit N. Tum, per ra- tiones eius, quibus ipse minime responderet. Tum, quia per eiusmodi votum non est ei quæsitum tale ius Ecclesiæ vel altari, quod per dispensationem, aut com- mutationem tolli nequeat, sine illius consensu, cum obligatio principaliter, & formaliter Deo ipsi quærat. c. Magnæ, de voto. Et Thom. neruose probat Sec. 2. q. 88. art. 5. & in 4. distinct. 38. quæst. 1. art. 1. ad 5. Ecclesiæ vero vel altari se- cundario, & materialiter, & veluti quædam circumstantia loci, quod non est attendendum. c. Quàmuis, iuncta gloss. fin. de pact. lib. 6. & l. si quis nec causam.*

ff. de reb. cred. & per alia irrefragabilia fundamenta, quibus non respondet N. Tum, quia male significat, quod Caietan. vilipendit in hoc nostros doctores: quia, imo eos satis honorando declarat, ut palam est eum legenti. Tum, quia Bart. fere ab omnibus receptus in l. Qui Romæ. §. Flavius. num. 1. ff. de verb. oblig. tener, quod donans aliquid alicui, ut post aliquod tempus perueniat ad aliquam Ecclesiam, potest illud onus remittere donatario saltem in id consentienti, non obstante quod Ecclesiæ sit quæsitæ utilis actio minus principaliter per l. Quoties. C. de donat. quæ sub mod. quam doctrinam ab omnibus fere approbati late tradit Iason in d. §. Flavius, col. 1. & 2. & merito per illum text. qui probat per donationem serui factam alicui ut eum manumittat, quæri quidem seruo ius petendi libertatem, sed per donantem & donatarium, mutata voluntate, posse illud tolli. Idem probatur per l. 3. ff. de ser. expor. quatenus habet, onus exportandi seruum, posse remitti à vendente & emente sine illius consensu. Nec obstat, quod utilis actio, vel officium Iudicis quæretur illi tertio; quia ut eleganter, & noue respondit Ias. vbi supra non est quæsitum irreuocabiliter, sed est locus pœnitentiæ: quia quo ad illum tertium est contractus in nominatus, in quo licet pœnitere, in l. Si pecuniam, ff. de reb. cred. Non autem potest dici id quod Caietan. ait; nullam actionem vel ius quæri per huiusmodi votum Ecclesiæ, sed illud esse reuocabile volente donatore, & donatario principali, qui est Deus ipse, qui videtur velle, volente iusta de causa eius Vicario. Parergon autem, seu incidens illud, quod præfatus N. infert, videlicet, de bono communi præferendo priuato, & de non dissimulando malo publico propter damnum priuatum, ex Thom. 1. part. quæst. 92. art. 1. ad 3. Et quod reformatio officiorum publicorum iuste fieri potest, parum nos tangit: & confitemur ea iuste fieri posse, modo in eis seruentur seruanda, euitentur scandala, & bonum priuatum non adeo excedat publicum, &c. iuxta intentionem Thom. ibidem art. 1. & Prima 2. q. 113. art. 9. ad 2. & glos. Bart. & aliorum in l. 1. ff. sol. matr. & glos. Panor. & aliorum in c. Licet, de regul.

S V M M A R I V M.

Intellectus c. fin. de his que sunt à ma. par. cap. num. 1.

Communi re potest quis uti ad vsum destinatum, inuito consorte. num. 2.

- LXXII. Moneo nil obstare, quod incaute ait N. in 3. par. ca. 3. num. 8. quod ego scripsi in meo lib. q. 1. num. 39. in fin. quod ratio decidendi ca. fin. de his que
- 1 fi. à ma. par. cap. quod statuit singulariter, quod emergente necessitate Ecclesiæ, maior pars capituli statuere potest renitente minori, quod aliqua pars reddituum singulorum de capitulo applicetur ei; quia redditus illi sunt destinati ad illum vsum, & quod communi re potest uti vnus ad vsum destinatum contradicente
 - 2 socio, §. Religiosum, Instit. de rer. diui. Tum, quia licet Panorm. assignet illam in d. ca. Cum omnes, tamen efficaciter confutat cum Dec. quem ego sequor, col. 3. lect. Tum, quia ego non allegaui Panor. ad hoc propositum, sed ad hoc quod ipse in d. c. Cum omnes, dixit non inueniri alibi decisionem illam præfati c. fin. ad quod etiam supra monito XLI. num. 8. allegaui. Tum, quia ego ibi dixi rationem

tionem germanam illius decisionis esse illam, quam ponit vbi supra Dec. quæ longe diuersa est à prædicta, scilicet; quòd ibi non agitur de rebus omnino pertinentibus ad singulos de capitulo, sed de his quæ saluis alimentis Canonico-
 rum, debentur operibus pijs: & ita iuste potuit statuire Innoc. ibi, vt stante ne-
 cessitate Ecclesie, in illam infunderetur aliqua pars, quæ non esset necessaria eis
 honeste alendis.

S V M M A R I V M.

Lex secundum rationem & intentionem legislatoris ligat. num. 1.

*Finis præcepti non est in præcepto, nec mortificatio carnis in præcepto ieiunij
 ad eam præcepti. num. 2.*

LXXIII. Moneo, non ob stare id quòd præfatus N. aut false, aut certe im-
 proprie dicit in 4. part. c. 2. num. 7. scilicet; quòd intentio legis non ligat, sed ipsa
 lex. Tum, quia leges secundum rationem, ex qua colligitur intentio legislatoris,
 obligant; ita quòd nec plus, nec minus obligant, quàm ipse per eam obligare
 intendit. arg. l. Cum pater. §. Dulcissimis. ff. de leg. 2. & ca. Meminimus, iuncto ca.
 suggestu, de appell. vbi Pan. receptus hoc annotauit col. 2. & arg. ca. Marchion. 1.
 q. 1. in illis verbis: Nec putemus in verbis scripturarum esse euangelium, sed in
 sensu; non in superficie, sed in medulla; non in sermonum folijs, sed in radice ra-
 tionis. & arg. c. vlt. de reg. iur. libr. 6. vbi is committit in legem, qui legis verba
 complectens, contra legis nititur voluntatem, & alia multa, quæ citat Fely. in c.
 tua, de iureiur. Tum, quia S. Thomas allegatus per eum in Prima 2. q. 100. art. 9.
 & 10. non ait vt ipse: sed quòd finis præcepti, non est in præcepto; sed id tantum
 quòd præcipitur ad illum finem, in quem id præceptum est; vt qui abstinet in
 festis ab opere seruili, à quo præcipitur abstinere, vt mentes ab illo seriatas le-
 uemus in Deum, seruat illud præceptum, licet non leuet mentem in diuinam
 eius Maiestatem, vt colligitur ex Thoma recepto in Sec. 2. q. 122. art. 2. & qui ab-
 stinet à bis comedendo in die ieiunij præcepti, seruat ieiunium præceptum ad
 carnis mortificationem, licet non assequatur illam, secundum eundem S. Tho-
 mam Sec. 2. q. 147. art. 3. Tum, quia hoc dictum Thomæ, parum fauet eius propo-
 sito: quia nec Archidiaconus, nec communis ait, beneficiarios obligari ad dandum
 superflua pauperibus, eo quòd iura diuina, vel humana præcipiunt aliqua, vt per
 ea perueniatur in hunc finem, sed eo quòd iura diuina, & humana canonum ec-
 clesiasticorum præcipiunt vt id faciant, vti probatum est supra mon. XXVII.
 & repetitum monito XXXVIII.

S V M M A R I V M.

*Bona omnia ecclesiastica tam tempore Apostolorum, quàm postea donata,
 sunt eiusdem conditionis, quia sunt vnum patrimonium Christi. nu. 1.*

Similis similem quærit. num. 2.

Iure diuerso non est eadem res censenda. nu. 3.

*Bona beneficiorum nouorum, non eximuntur onere antiquo, eo solo quòd sup-
ponantur alicui nouo. num. 4.*

LXXIIII. Moneo, prout dixi in dicta q. 1. num. 41. nil obstate, id quod præfatus N. post Sotum ait; quòd saltem bona, quæ post Apostolos donata sunt, & quæ quotidie Ecclesiæ donantur, minime habent idem onus, neque consequenter saltem beneficia super eisdem bonis fundata: quia hoc quoque falsum est. Primo quidem, quia omnia bona ecclesiastica tam noua quàm antiqua sunt, & appellantur patrimonium Iesu Christi, c. Cum secundum, de præb. c. Cum ex eo, de elect. lib. 6. ad quem solum eorum dominium pertinet, vt post Innoc. in c. Cum super, de caus. poss. supra mon. XXIIII. efficaciter probatum fuit. Deinde, quòd omnia eisdem fruuntur priuilegijs cap. Quamquàm, de censib. lib. 6. & Clem. fin. cum ibi citatis, eodem tit. omnia sunt sacra quartæ speciei rerum sacrarum. Thom. Sec. 2. q. 99. art. 7. Et quisquis suffuratur, aut rapit eorum aliquid, sacrilegus est. c. Prædia. 12. q. 2. Et nulla possunt alienari, sine causa iusta, & solemnitate. c. Sine sessione. 12. q. 2. & cap. Nulli, de reb. eccles. non al. Cum igitur omnia sortiantur eadem priuilegia & honores, par est quoque vt eadem sortiantur onera. l. secundum naturam. ff. de reg. iur. Clem. 1. de censib. Tertio, quòd similes similia expetere, & affectari præsumuntur, iuxta illud Ecclesiast. cap. 13. Omnis caro ad similem sibi coniungetur: & in Ethic. Similis similem quærit, & monedula monedulam. At hi qui post Apostolorum, eorùque discipulorum tempora, bona donant, & donarunt ecclesijs; similes sunt his, qui ante eos aliquid donarunt eisdem, puta, fideles, pij, humiles, & modesti; ob eademque causas id fecerunt ob quas illi, ob amorem nempe Dei, & suarum animarum salutem. Credendum est igitur eos voluisse vt abs se donata eadem onera secum deferrent, quæ præcorum dona detulerunt, hoc est, vt ministri sacrorum, commodum, honestamque ex eis exciperent; & reliqua quæ supereressent, pauperibus erogarent: nullatenusque in malos, aut profanos vsus effunderent, nec in thesauros recondiderent, ignorantes cui congregarent ea. Psalm. 31. Quarto, quòd res eadem, non est iure diueto censenda. c. Quia cognouimus. 12. q. 2. c. In noua. 16. q. 7. c. Ecclesijs, de consec. distinct. 1. At omnia Ecclesiarum bona, sunt vnum Iesu Christi patrimonium; eodem igitur iure censenda sunt. Quinto, quòd D. Gregor. relatus in d. c. Quia cognouimus. 12. q. 2. qui multo post Apostolorum, eorumque discipulorum tempora floruit, insigniter statuit, omnia per summos Pontifices in bonis ecclesiarum antiquis decreta, fore quoque similiter in nouis obseruanda: quandoquidem omnia vetera, & noua, vna eademque sunt substantia, idemque Christi patrimonium. Moneo item, quòd præfatis nil etiam obstat, quòd Dom. Sotus libr. 10. q. 4. art. 3. de iust. iur. in aliud propositum plurimum perpendit, nempe; multos catholicos post Apostolorum tempora, multa donasse, donareque quotidie certis tantum adiectis oneribus, quòd illud aut illud fiat, ideoque illorum ministros posse de eorum redditibus solutis illis oneribus pro libito disponere. Quæ perpensio, nil præfatis refragatur. Primo quidem, quòd potius ea confirmat, quòd ad redditus decimarum, & primitiarum, quas clerici vel monachi possident; & quòd ad bonam partem aliorum prouentuum bonorum ecclesiasticorum, quæ constat esse antiquissimam, maximam

ximamque partem eorum. Quoniam, qui de his nouis, hac ratione noua, hoc nouum dicit, negare videtur de antiquis, in quibus hæc ratio cessat. cap. Qualis. 4
 25. dist. & c. Nonne, de præsump. Confirmat item, quò ad alia bona temporalia, quæ Apostolorum, atque discipulorum temporibus, catholici viri Ecclesiis donarunt. Constat enim idem per eos de ipsorum bonorū redditibus, atque de ipsis decimis fuisse dispositum. Cōfirmat item, quò ad reliqua bona temporalia, quæ nullis omnino oneribus nouis impositis, concessa sunt postea ecclesiis. Et merito quidem, quia probabile est, quòd cum ob eosdem fines eandemque piam deuotionem; ob quæ sui prædecessores donarunt, nullis aliis adiectis oneribus, eadem quæ illi imposuerunt onera, imponere voluisse, nempe; vt inde ministri factorum, ac pauperes alerentur. Secundo, ideo non refragatur nobis prædicta Soti perpensio, quòd maior pars reddituum, qui assignantur ecclesiis, collegiis, capellis, & aliis piis locis noue fundatis à Regibus, magnatibus, & aliis, decerpuntur, è beneficiorum annexorum decimis, quas constat esse antiqua ecclesiarum bona, & Apostolorum ordine, præfato oneri addicta: neque vlla vllius, quæ iusta fuerit, autoritate ab eo exempta. Cum probari nequeat talis exemptio vlla, gratia Sed. Apost. quæ sola iusta de causa id facere potest, vt prædictum est supra in d. lib. q. 1. nu. 38. & in mon. L IIII. & LVIII. supra eodem: neque vlla interuenit causa, quòd ab eo eximerentur. Cui consequens est, neq; Pontif. Max. iuste potuisse ab eo eximere; per dicta in d. lib. in 3. q. num. 21. & supra mon. XL I. num. 5. Tertio, ideo non refragatur nobis præfata Soti perpensio, quòd qui suis duntaxat bonis profanis aliqua beneficia fundarunt, quæ non sunt adeo multa, certis oneribus impositis, non donarūt maiora bona, quàm quæ sufficerent ministris alendis, & oneribus subeundis: quæ postea alicubi creuerunt eo, quòd fructus & redditus eorum adaucti sunt. Est enim verisimile mentem fundantium, saltem tacitam, eam fuisse: vt si redditus eorum adeo crescerent, quòd honeste sustentatis, & solatis oneribus multa superfluerent, illa insumerentur eo modo, quo insumentur ea quæ supersunt ex aliis bonis ecclesiasticis, & non in superfluos, & profanos vsus, neque inde thesaurizarent, neque diuites ditarent, sed alendis egentibus distribuerent. Quæ mens tacita, conicitur ex eo quòd est verisimile, quòd si fuissent interrogati, quid ex talibus superfluis fieri vellent, respondissent (& ita debet haberi pro responso. arg. glol. sing. & receptæ. l. Tale pactum. §. fin. ff. de pact.) vt idem fieret quòd fieri deberet, de superfluis reliqui patrimonij Iesu Christi Opt. Max. cum eorum intentio fuisset, vt ea vniretur eidem, eisdemque fruere priuilegiis: scientes, aut scire debentes, neminem alium, neque sæcularem, neque ecclesiasticum esse tam absolutum eorum bonorum, & reddituum eorum dominum, quàm sunt sæculares suorum. Et ita consequenter voluerūt, saltem tacite, vt essent subiecta oneribus generalibus, quibus Christi patrimonium submittitur. Conicitur item mens hæc tacita, ex eo quòd qui aliquam Capellam, vel aliud beneficium particulare fundat, non censetur velle ea eximere à generalibus aliorum beneficiorum oneribus, scilicet, recitandi horas, residendi, & aliis: propterea quòd eis certa onera noua imponant.

Beneficarij ecclesiastici lege naturali tenentur operibus pijs erogare superflua. nu. 1.

Pauperibus nulla lege ita consultum ac Christiana. nu. 2.

Decimas, primitias, & alia innumera bona habent deputata Christiani cultui diuino, & pauperibus. nu. 3.

Beneficarij minime retineant auare quae eis supersunt. nu. 4.

Ludolphus, & Dionysius magnum Carthusiani ordinis decus. nu. 5.

Auarus deterior est prodigo. nu. 6.

LXXV. Moneo, intulisse me in praefato libello, ex praedicta conclusione, & eius confirmatione & contrariorum confutatione multa Corollaria, quae non solum illam declarant, sed etiam ex animo timentes Deum: & sibi consolantur, & dirigunt in praxim, quorum summa cum aliquot auctariis infra patet. Primo quidem non humana tantum, verum & naturali, atque diuina lege, & non qualis qualis virtutis, sed verae iustitiae, beneficiarios erogare debere quae supersunt pauperibus, vt est probatum in mon. XXXIX. ideoque nulla consuetudine ab eo excusari posse: quia illa nihil valet contra legem naturalem, vel diuinam, cap. Quae contra. c. Mala. c. Frustra. 8. dist. c. In his. xj. dist. c. fin. de consuet. Secundo, quod nusquam in toto terrarum orbe fuit vlla gens, vel natio, probata improbatue legis, aut sectae, quae tam ingentes loculos, seu hursam pecuniarum habuerit paratam cultui diuino, & pauperibus, sicut Christiana. Quae quidem, non solum in id dedicauit decimas praediales omnium fructuum, ac reddituum e terrae cultura prouenientium, c. Non est. c. Tua nobis. c. Ex transmissa. & c. Cum non sit, de decim. Thom. Sec. 2. q. 87. & Quodlib. 2. art. 8. & Host. in summa, de decim. 5. 1. de triplici decim. & Panor. in d. c. Non est. omnesque personales lucri cuiusque liciti, mixtas quoque cuiusque pecudum pecorumque generis, venationis, & piscationis, ea lege, vt deducta sustentatione honesta ministrorum diuini cultus, praedicationis, & sacramentorum omnium, egentibus erogentur. Verum, & his minime contenta, habet huic pio operi paratas omnes primitias, & alia innumera bona, terrarum, vinearum, pratorum, montium, vicorum, oppidorum, & urbium. Et nisi in aliquibus regnis prohibitum fuisset donare, relinquereue plura bona ecclesijs, omnia fere fuissent earum: quod factis colligitur ex c. Clericis, de immu. eccles. lib. 6. Et aliquot legibus Galliae, & Portugalliae; in quibus regnis tam effusi fuerunt olim in donando ecclesijs, quam nunc parci, & ad auferendum ab eis proni. Et ita personales decimae iam vbi que ferme subtractae sunt, imo & praediales in aliquibus Regnis. Cui rei magnam videtur occasionem praebuisse, quod palam cernitur, non dispendi ea in id, in quod donata fuerunt. Nam quod non capit Christus, rapit filcus, vt ait August. in c. Decimae. 16. qu. 1. Atque vtinam alij male insumentes, alij male detrahentes, & auferentes non iritemus Deum ad iracundiam, qua de omnibus vindictam quam meremur, sumat. Imo vero sua nos afflet gratia, vt emendati, salui fiamus, Amen. Tertio, non solum peccare mortaliter beneficiarios qui id quod

quod superest è redivibus nostris prodige insumimus, verum etiam qui auare seruamus: quoniam superius in monito XXXIX. probauimus; beneficiarios non solum humana, sed & naturali ac diuina, eademque iustitiæ lege obligatos esse ad id quod superest egenis erogandum. Cui quidem obligationi minime satisfacimus, vt ibidem dictum est, non insumendo male, nisi etiam bene erogemus. Aliud enim est soluere & tradere: aliud custodire & retinere. c. Sicut hi. 47. distin. & cap. Saep. de restitut. spol. Hanc eandem conclusionem affirmauit celeberrimus ille Ioan. Gerson, in alphabet. 40. littera, E, & duo illi æque pij, ac docti, Ludolphus in vita Christi. §. 1. cap. 68. fol. 3. littera, E. & Dionysius in libr. contra pluralitatem beneficiorum, art. 7. ordinis Carthusianorum prælustre decus: qui quidem ibi, & alij alibi, referunt celeberrimum illum, & Episcopum, & doctorem Gulielmum Parisiensem affirmasse, quendam amicum suum litteris insignem, qui iam vita functus erat apparuisse; dixisseque quòd vna de tribus caulis ob quas fuit damnatus, erat; quia quod è beneficiorum redivibus ei superesset, pauperibus non erogasset. Quare periculose arbitror viuere beneficiarios, qui superflua redivuum suorum extra casus in supradictis comprehensos seruant, sine proposito ea in pia opera saltem futura probabiliter sperata impendendi. Quarto, magnam esse multorū beneficiorum socordiam, qui grauitè detrahunt illis qui splendide edunt, ac bibunt, & vestientes se sumptuose, redivus suos impendunt, cum ipsi misere viuētes, arca numis impleant, parum animaduertentes, non tam prohiberi beneficiariis sumptus prodigos, quàm præcipitur largitionem & debitam exonerationem. Id quod palam sentit Tho. Sec. 2. q. 119. art. 3. ad 1. Neque prodigus sumptus esset peccatum mortale, nisi quia debitam exonerationem præpedit. Neq; perpendunt, quod D. Bernard. in epist. 2. col. penult. non tantum carpit canonicum illum Lugdunensem, quòd è redivibus præbendæ comparauerat ephippia aurea, sellas depictas, calciariaque argentea: sed & quòd præter honestum victum, & vestitum redivus retineret. Minus enim malum est prodigus sumptus, qui aliquibus prodesse potest, quàm auara retentio, quæ nemini, vt etiam docet Ethnicus Arist. 4. Ethic. & Tho. Sec. 2. qu. 119. art. 3. est ergo necesse, domini, patres, fratresque, vt non modo non prodigamus redivus beneficiorum: sed etiam ne auare eos retineamus.

SVMMARIVM.

- Ecclesiastici redivus magni, quare minus boni eos habenti, quàm pauci, victui sufficientes. nu. 1.*
- Et quare melius est ampliores non appetere. nu. 2.*
- Beneficium, aut Episcopatum idoneum relinquere ob alium maioris redivus, sine aliqua causa, peccatum est. nu. 3.*
- Mutationes dignitatum, Daemonium, & mundus inquirendas nobis procurant. nu. 4.*
- Auaritia non est, partem aliquam congruam redivuum, necessitatibus veteri similiter futuris obseruare. nu. 5.*

Neque vel numos paulatim congerere magnis, & piis operibus, & quid tunc fieri debeat. num. 6.

Ne mors inopina nobis intercedat. nu. 7.

LXXVI. Moneo, ex præmissis etiam inferri: Primo, decipi vulgus cogitās grande bonum esse alicui amplos redditus ecclesiasticos habere. Primum, quia magno labore opus est ad ita intendendum eorum dispensationi, ut ob eos à Dei gratia non decidat, retinendo, vel insumendo, ubi, quando, quare, & quomodo non debet. Deinde, quòd rari sunt animi satis fortes ad resistendum tentationibus cognatorum, & amicorum, plura quàm par est petentium, iuxta illud cuiusdam sub mortem conquerentis. Medici abstulerunt mihi corpus, & animam amici, ut refert Ludolphus, in vita Christi, par. 1. cap. 68. fol. 2. Nec impulsibus mundi, qui ut plus iusto impendamus, quasi vim quãdam infert, & avaritiæ conatibus, quæ ad retinendum plusquam oportet impellit. Præterea, quia multo facilius est diuitiarum sæcularium rectam rationem reddere, quàm ecclesiasticarum, ut colligitur ex mon. XXXVIII. Et dominus de diuite laico loquens, dixit, Matth. 19. & Marc. 10. Difficile esse diuitem intrare in regnum Dei. Quod latius confirmes, per ea quæ de paupertate voluntaria ad vitam æternam multum opitulante, scribit Thom. Sec. 2. q. 184. art. 3. & 6. Secundo, non esse tam prudentiæ consonum quàm aliqui existimant, quærere ob nostri amorem plures redditus ecclesiasticos, quàm sint nobis necessarij ad hanc vitam honeste agendam. Neque suscipere etiam si id rogaremur: quia id est appetere multum oneris, & parum leuaminis. Non enim est facile habenti magnos redditus tribuere illos solis operibus piis, petentibus eos de more, & importune cognatis, & amicis, arg. cap. Non æstimemus. 13. q. 2. & c. Peruenit. 1. q. 3. & c. 1. sess. 25. Concil. Trid. de reform. Quin & iudicio nostro non vacat id culpa, saltem veniali: nisi cum vere Deo dicere possumus, quòd nolumus, neque acceptamus eos, saltem principaliter, ob nostri amorem: sed solum ob eius sanctum, vel Reip. obsequium, & ad impendendum superflua pauperibus. Alioquin enim finis inordinatus esset, per prædicta, & consequenter malum: quia cuius finis malus est, ipsum quoque malum est. cap. Cum minister. 23. qu. 5. cum multis, quæ ibi nuper scripsimus, post Thom. Prima. 2. qu. 1. art. 3. melius q. 18. art. 6. Quæ omnia plurimum iuuat id quod Cardinalis Florentinus determinauit in Clem. Gratia, de rescript. licet plus aliis laxauerit plurium beneficiorum obtinendi facultatem, vno eorum sufficiente, videlicet neminem posse illa obtinere vllò modo, neq; cum dispensatione, neque absque illa, nisi ea conditione, ut non thesaurizet ex eorum prouentibus, neque indulgentiorem victum, aut factum ob id adderet maiorem. Et quoniam permulti habebat plura beneficia, quàm ad honeste viuendum essent necessaria: pauci vero æquam expositionem Cardinalis præfati obseruabant: decreuit sanctum Concil. Trid. sess. 24. c. 17. de reform. ut nullus permittatur habere nisi vnicum, quod sibi sufficiat, beneficium. Tertio nescite me Episcopos, aut ecclesiarum parochialium rectores, omnino à peccato excusare, qui honestum victum in terris salubribus habentes, sine alia necessitate, aut vtilitate publica student relinquere sua beneficia, eo solo q; minoris sint redditus: & capiunt alia,

eo solo quòd sint maioris. Primo, quòd appetere Episcopatū propter bona illius temporalia, manifeste est illicitum, vt probat Thom. Sec. 2. q. 188. art. 1. Secūdo, propter ea quæ in præcedenti monito diximus. Tertio, quia iura pontificia sæpius renouata, ratione iusta id prohibuerunt, c. Mutationes. c. Scias. quæ agunt de Episcopis, & ca. Non oportet. ca. Peruenit. quæ agunt de aliis minoribus, 7. q. 1. quæ nescio quare nõ citauit Sotus in lib. 3. q. 6. art. 2. col. 13. de iust. & iur. Quibus aperte præcipitur, vt neque auaritia, neque præsumptione, neque voluntatis propriæ causa, huiusmodi fiant mutationes; sed solum necessitate, aut vtilitate; non quidem propriæ crumentæ, seu bursæ, vt eadem decreta aperte significant, præsertim finis d. c. Mutationes. Quarto, quòd oues cognitæ vtilius gubernare possunt, quàm eas, quas nondum cognoscunt, neque sciunt quanto tempore cognoscent; & ita gratius inseruiet in eis Domino, nisi alia causa aliud suadeat, per prædictum c. Mutationes. & ca. Scias. Quinto, quòd non possunt impendere sibi suisque plus quàm poterant, cum sola beneficia minoris valoris haberent, nisi ea ipsa sint altioris dignitatis, & honoris, per præfatam cõclusionem communem principalem, ex qua hæc inferimus; & per dictum Cardinalis in Clem. Gratia, de rescript. Sexto, quia saltem habentibus idonea beneficia, quibus honeste ali possint, peccatum est appetere propter se altiorem regendarum animarum locum, c. Qui episcopatum. ca. In scripturis. ca. Clemens. 8. quæst. 1. tradit Thom. receptus Sec. 2. q. 185. art. 1. At altioris loci, minorisque redditus beneficia maius animarum onus habent frequentius. Verumenimvero, cum hæc ita sese vere habeant, Deusque omnibus præsens extet, qui per se, & per eius sponsam, matremque nostram Ecclesiam sanctam, nos ea ipsa edocuit: Diabolus tamen, & mundus, propter animi nostri imbecillitatem, nonnullos prouectam etiam ætatem agētes, in has varias beneficiorum mutationes nos trahunt exagitatos, paulo minorem curam vt eas adipiscamur adhibentes; & vtinam non maiorem quàm ad æternam gloriam consequendā adhibeamus. Quare non possum non laudare illum Episcopum Italum, qui refertur ante paucos annos renuisse translationem sui ad opulentiorē episcopatum, dicens, Cum vix possim impedere, vt par est, redditus Episcopatus quem habeo tenuiores; quomodo impedam iuste illius qui offertur ampliores? Quarto, non esse auaram retentionem, qua mediocrem pecuniæ quãtitatem necessitatibus verisimiliter futuris, ægritudinum, litium annorum steriliū, & id genus aliorum, prudenter obseruamus. iuxta doctrinam Thom. Sec. 2. q. 32. art. 5. Dixi verisimiliter, contra eos qui dicunt, seruare se in id tempus, quo centum fuerint annorum, cum tãtum sint adhuc triginta; siue neptibus pauperibus ex fratre sororeue collocandis, quæ nondum natæ sunt, & id genus aliis. Non enim oportet omnes casus qui contingere possunt, considerare. Tho. in d. art. 5. ad 3. quæ quidem minime nos docet vera prudentia, sed potius pusillanimitas, & auida sollicitudo diuinæ prouidentia parum fidentes proponunt. Quinto, non esse item auaram retentionem illam contra illud: Nolite de crastino cogitare, Matth. 6. qua paulatim cumulamur id quod necessarium est matrimoniis aliquot piis contrahendis, aut fabricandis ecclesiis, capellis, collegiis, hospitalibus aliisque huiusmodi piis ac sanctis operibus. Est enim viri prudentis ædificiis perficiendis, etiam antequàm incipientur, necessaria prouide parare. iuxta illud Luc. 14. Qui vult turrim ædificare, prius se-

dens computat sumptus, &c. ne insultetur ei; quod cœpit edificare, & non potuit consummare. Quamquàm profecto etiam in hoc casu, perquam commodum esset, vt quemadmodum sensim pecunias congerimus, ita etiam aliquibus piis, & probatus viris catholicis, vnâ, atque alterâ, inter viuos donationem ir-reuocabilem faceremus; adiecto onere impendendi ea omnia bona in his piis operibus, quæ faciendâ destinamus. Esset tamen prudentiæ, addere illis clausulam, per quam liceret nobis, aut quibusdam aliis; quorum prudentiæ atque pietati fidimus, mutare illa in alia opera pia, si aliquo respectu illa non conuenirent tantum quantum alia. Donationes autem ita fiant, vt eas minime reuocare possimus, sed velimus nolimus, donata à nobis bona his, aut illis piis operibus insumenda necessario permaneant: quia mors inopina solet bona propòita impedire. l. 1. ff. de cond. & demonstr. iuxta illud; Nescitis diem neque horam, Matth. 25. Et quæ piis finibus coaceruamus, possent cedere malis. iuxta illud; Exhibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum, Psal. 145. Si forte neque iure, neque factò intercedente morte testari possemus in offendiculum proximorum, auaritiâ mortuorum inde coniciendum, vt ante paucos annos cuidam magno Præfuli accidisse vidimus, qui pecuniam ingentem collegio ingenti fabricando congererat.

S V M M A R I V M.

Beneficiarij ea, quæ parce viuendo de suo honesto victu detrahunt, faciunt sua. numero 1.

Beneficiarij satisfaciunt erogando ea quæ sibi supersunt quibuscunque pauperibus, aut piis operibus quæ delegerint. nu. 2. & seq.

Pauperes qui à testamentario deligendi. num. 3.

Pauper est in hoc cui pro sua decentia necessaria desunt. nu. 4.

Pauper efficitur aliquis nimia patris, siue fratris felicitate. nu. 5.

Pius V. Papa mirificum hac in re dedit exemplum. nu. 6.

Beneficiarij de prouentibus ecclesiasticis insumere possunt pro libito tantum, quantum in ecclesiam suam, ac pauperes de patrimonialibus impendent. numero 7.

- LXXVII. Moneo etiam ex præmissis inferri, Primo; Conclusionem nostram minime locum habere in his, quæ beneficiarij de suo victu honesto parcius viuendo seruant, vt sensit Thom. Sec. 2. q. 185. art. 7. & exprimit Maior in 4. dist. 24. q. 17. & probant Adrian. in 4. de restitut. q. 12. & Sotus lib. 10. q. 4. art. 3. de iust. & iur. quod late monito XXX. probauimus; & probatum late defendimus aduersus præfatum N. contrarium mordicus tenentem in monito XXXI. Secundo; quod beneficiarij satis officio nostro facimus impertiendo ea quæ supersunt, quibuscunque pauperibus, quos ad id elegerimus; tametsi cæteris paribus piensius esset (arg. l. Si quis ad declinandum, C. de Episcop. & cler. & l. In ecclesiis, eod. tit.) erogare parochianis, aut inhabitantibus locum, vbi situm est beneficium

beneficium; & pietius dare pauperibus, aut melioribus, qui virtute præstantiores esse videntur. arg. d. l. si quis & c. Pulchra, & c. Non satis. 86. dist. Diximus, cæteris paribus, eo quod vt colligi potest, ex d. c. Non satis. & c. Est probanda. & c. Consideranda. & ca. Pulchra. 86. dist. aliqua ratio patriæ, cognationis, amicitia, obsequij honesti, & aliorum similiû haberi potest, quod iuste præferatur extraneus indigenæ, pauperiori minus pauper, atque meliori minus bonus. Quâuis Vlticus relatus à Dionysio in libr. contra plural. benef. art. II. contrarium dicat, nihil ad id allegando; qui tamen allegare poterat legem illam, Si quis ad declinandam. C. de Episcop. & cler. quæ habet id quod à testatore pauperibus relinquitur, dandum esse hospitali sui loci, si vnum tantum habetur; & si plura pauperiori. Et licet ea lex sublata sit per §. Si quis autem pro redemptione, Auth. de Eccles. tit. col. 9. quatenus de hospitali loquitur: non est tamen sublata quò ad illud quod decernit de erogando sui loci pauperibus, vti singularis gloss. approbata. c. Si pater. verb. pauperum, de testam. libr. 6. declarauit. Ipse vero non auderem obstringere ad hoc beneficiarios. Primum quidem, quòd testamentarius, siue cui testator pauperum electionem commisit, eos quos vellet eligere possit, etiam si non essent ex eius loco, iuxt. doctrinam Ioan. And. Dom. Perus. communem super d. gloss. d. c. Si pater. Deinde, quòd neque D. Clemens in præf. lib. de const. Apost. 8. ca. 36. & lib. 2. ca. 29. Neque vllus textus habet decimas impartiri debere pauperibus loci qui eas soluit: imo iubet easdem elargiri, etiam peregrinis, & alienigenis. Tertio, quòd vetus cõsuetudo, quæ est optima legum interpret. ca. Cum dilectus, de consuet. & l. Minime. ff. de leg. declarasse videtur, satis esse dari pauperibus, etiam si non sint loci beneficij. Quarto, quòd illi gloss. textibusque, quorum optimus videtur. l. Quæ conditio. §. Cum ita. ff. de cõdit. & demonstr. in quibus illa fundatur, responderi potest; ea habere locum in testatore, qui tanquàm homo priuatus loci sui cohabitatoribus propensior videtur. Nos vero loquimur de sancta matre Ecclesia Catholica, quæ cunctos mundi fideles suos reputat filios. c. Alma mater, de sentent. excommun. libr. 6. Clem. 1. in princip. de summa Trinit. Et ita non tam speciali complectitur amore, quàm testator eos qui in vno particulari loco cohabitant. Qua ratione confirmatur id quod dictum est, nempe; gloss. præmissam non habere locum in testamentario executore, cui testator pauperum electionem commisit; & è contrario per illud dictum hæc responsio corroboratur. Adde, quòd nemo damnat eos Præsules, qui collegia & hospitalia necessaria, litteris discendis, vel pauperibus excipendis, etiam extra suos episcopatus ædificarunt, & dotarunt ex redditibus suorum præfulatum: neque beneficiarios, qui cognatos, vel aliàs pauperes patriæ suæ longe à suis beneficiis distantes, modeste collocant. Tertio, infertur, quòd bene distributum intelligetur id quod distribuitur eis, qui licet habeant necessaria ad vitam seruandam; non tamen ad se decenter pro sua qualitate sustentandum, vt recte Diuus Thom. Sec. 2. q. 32. art. 6. præsupponit. Et Bart. in l. 1. C. de factosan. Eccles. num. 36. explicat, ambo frequentius probari. Et apertius Caietan. Sec. 2. quaest. 43. art. 8. quod satis colligitur ex quibusdam D. Ambros. decretis, videlicet, ca. Consideranda. ca. Est probanda. & ca. Non satis. 86. dist. quod notandum est ad excusationem eorum qui cognatis, & aliis carentibus dote sufficienti ad nubendum æqualibus, vel ducendas æquales, auctaria dotium in id re-

- quisita largiuntur, & aliorum multorum. Quarto, infertur dubitari; Vtrum frater, vel nepos ex fratre, vel sorore illius qui ex humili conditione cooptaretur in magnam aliquam dignitatem, qui habebat necessaria ad suam decentem sustentationem, antea quam cognatus eius fuisset promotus. dicitur pauper, ad hoc vt ille cognatus tribuere possit aliqua iuste, si non habeat tanta quibus honorifice in eius domo conspiciatur. Nam prædictum concilium Trident. sess. 25. c. 1. de reform. significat non posse: quod etiam antea D. Ambrosius in d. ca. Est probanda. ibi, subsidium necessitatis, non tamen vt ibi ditiores fieri velint, sensit; & aperte determinat Maior in 4. distinct. 24. quæst. 19. satis forti argumento fretus. Nobis tamen videtur, quod huiusmodi Prælatus potest dare iuste tali fratri aut nepoti plus aliquantum, quo se ita tractet, vt à prudentibus, religiosisque viris non habeatur minoris post cognati promotionem quam antea. Eius enim dignitas efficit, vt illi maiorem necessitatē patiantur, quam antea; & quod non habeant necessarium pro statu suo, qui per augmentum status tam proximi cognati aliquantum creuit. Et decet vt qui causam damni dat, id resarciat. arg. c. fin. de iniu. & l. Qui occidit. ff. ad legem Aquiliam. Sed non est illis dandum tantum, quantum vt plurimum petunt; nec tantum quo superbi, otiosi, vitiosique fiant. Et quia certum est, posse illis dari tantum, quantum extraneis eiusdem qualitatis, id quod etiam prædictum concilium Trident. sensit in d. c. 1. sess. 25. de reform. cōduceret, vt huiusmodi Prælatus vteretur eorum ministerio in negotiis, & officiis in quibus lucrificantes id quod ab aliis lucriferi poterat, honeste vitam agerent: quod si id facere nollent, ob eorum culpam sine sua destituere posset. Quod totum approbare visus est nūc Beatissimus Pater & D. N. Pius V. assignando pro dote cuidam nepti suæ mille quingentos aureos, additis postea magno rogatu, vt fertur, aliis quingentis, exemplo raro, mirando, tamque sanctissimo Papa digno. Quinto, infertur; quod etiam iuste expensum dicitur, quicquid Prælatus expenderit ex prouentibus suis in eum qui non est pauper, si de patrimonio suo, siue de acquisitis industria sua, tantundem ad utilitatem Ecclesie suæ expenderit, vt ait Gratian. in §. Item, sub c. Iniustum. 12. q. 2. per c. sequens. Si quis qualibet, etiam mediate, vt defendendo suam electionem, vel prouisionem. c. Vt præteritæ, de elect. quales sunt impensæ factæ in litigando super suo iusto iure, vt ibi notatur. Illud item quod in honestam ac decentem hospitalitatem, arg. c. De monachis, de præb. & §. 1. 42. distinct. & c. 1. 82. distinct. & illius Ciceronis lib. 2. offi. Decorum valde est, patere illustribus hospitibus domos virorum illustrium. Illud item quod in conuiuium honestum ca. Conuiuia. 44. dist. aut in necessitatem eius, qui ea quibus indiget, non potest aliunde habere, quæ ipsum non decet ei vendere.

S Y M M A R I V M.

Beneficiarij nequeunt insumere ob solam liberalitatem, nec humanam amicitiam. num. 1.

Possunt tamen in colligendos honeste hospites, qui eorum Ecclesie vel beneficio prodesse valent. num. 2.

Ministerium

Monasterium sanctæ Mariæ à Paulari laudatum. nu. 2.

Beneficiarius secularis potest cuilibet largiri id quod meretur ob maiora obsequia, quàm quæ suum beneficium requirit. nu. 3.

Intellectus illius Pauli: Presbyteri qui bene præsumt, &c. nu. 4.

LXXVIII. Moneo, intulisse etiam primo, quòd sola liberalitas, aut amicitia humana non sufficit ad huiusmodi sumptus iustificandos. Primo, quia hoc non facit ut opus illud sit pium per dicta in mon. XXIIX: Secundo, quòd sanctum Concil. Trid. in sess. 25. c. 1. de refor. omnino prohibet Episcopis, & quibuscunque beneficiariis ecclesiasticis, etiam si sint Cardinales: ne consanguineos & familiares suos, nisi fuerint pauperes, de ecclesiasticis prouentibus extollant. Id quod olim statuerat sexta synodus relata in c. Quisquis. 12. q. 2. & concil. Tollet. in cap. Decenter. 89. dist. quin eos vehementer monet, ut carnalem erga suos affectum ex animis euellat, uti radicem & originem multorum malorum: quod colligitur ex glos. adiuncto tex. c. Peruenit. l. qu. 3. quod non faceret, si liberalitas & humana amicitia iustam dandi eis causam constitueret. Secundo inferitur, quòd ex hoc inferunt aliqui, non esse bene impensum id quod in quibusdam Ecclesiis & monasteriis impenditur, hospitio suscipiendo aliquot consanguineos, ac iure consultos, aut nobiles per ea transeuntes, aut in ipsa per aliquot dies animi gratia sese recipientes. Nobis tamen semper visum est contrarium: quia illa non est pura liberalitas, quæ consistit in pura donatione, de qua in l. 1. ff. de donat. Imo donatio ob causam, quæ non est pura donatio, iuxta præfatam l. 1. & totum tit. ff. de condi. cau. da. & C. de cond. ob. cau. Tum, quia est artificium acquirendi, & conciliandi voluntates eorum qui fouerunt, aut fouendi potestatem habent eorum iura, & causas in iudicio, & extra illud: & ita saltem mediate fit in Ecclesiæ utilitatem, dummodo ita fiat, ut absit epularum curiosarum, vel immodicarum, & vinorum nimia exuberantia. arg. c. A crapula, de vit. & hon. c. Ecclesiæ principes. 35. distinc. Nec cum ab omni specie mali cauendum sit. 1. ad Theff. 5. & c. Cum ab omni, de vit. & hon. significant, non tanti habere paupertatis statum quem professi fuerunt quàm diuitiarum, quem deseruerunt per votum paupertatis, quod se protendit ad renunciationem omnium bonorum secularium. Tho. Sec. 2. q. 186. art. 7. ad 4. Et nitentes quærere honorem temporalem quem effugerunt, ut docet ibidem vterque Thom. non amittant spirituales, quem procurare tenentur. Ne item hospites quos ædificare debent, bono exemplo temperantiæ, modestiæ, abstinentiæ, ac sobrietatis, vitiis eis contrariis offendant, & ita abeant, reprobantes magis immoderatam eorum exhibitionem, quàm approbantes moderatam ipsorum hospitalitatem: in cuius confirmationem ibidem hæc addidi: Hodie octauo die Iulij anni 1566. in hac sanctissima ordinis Carthusiani domo sanctæ Mariæ à Paulari, quæ est cælestis imago in charitate, religione, tranquillitateque; vbi mihi, cum ad eam Mantua Carpentaria siue Madrid pene mortuus, delatus essem, Virgo mater eius patrona, in tertium diem pristinam salutem impetrauit; horum ipsius seruorum & dominorum meorum in ea commorantium intercessione. Hodie, inquam, legens sanctas eorum constitutiones, quibus in tanta perfectione tota Carthusiana congregatio conseruatur, vnâ inueni, cuius exemplum hic positum, ea quæ dicta sunt, vnice

probat, scilicet, in 3. composi. cap. 6. Hospitibus cum ad nos veniunt, aut per nos inuitantur ad conuiuia, non ministrentur nec præparentur diuersa & exquisita cibaria, ex quibus & religiosi, & sæculares, imo etiam & ipsi hospites scandalizantur, & grauatur: vnde duobus non curiole præparatis ferculis, cum coquina, caseo, & fructibus debent esse contenti, nisi tantæ dignitatis, &c. Pro quo faciunt c. Non satis, & c. Pulchra. 86. dist. Tertio, inferitur, quod pro nostræ conclusionis limitatione teneri potest opinio Io. Maioris in 4. dist. 24. col. 4. scilicet; beneficiarium non magis mortaliter peccare expendendo prodige de suorum prouentuum parte, quam merentur eius labores, & vtilitas quam affert ecclesie Dei, vltra mediocre seruitium, quod eius beneficium requirit: quàm expendendo de portione cuius eget ad necessariam sui sustentationem, de qua mon. LXXVI. dictum est. Primo quidem, quia lege naturali diuinaque dignus est operarius mercede sua, Luc. 11. ad Corinth. 9. & c. 1. 13. q. 2. Deinde quod si vniuersalis Ecclesia omnes ecclesiasticos prouentus in vno cumulo haberet, & seruientibus eis satisfaceret, vnicuique deberet pro merito tribuere, tribuendo plus ei qui plus mereretur. Tertio, quod certum est, clericum cui ecclesia daret de sua mensa trecentos ducatos, eo quod labor eius, & commodum quod ei adfert, eos merentur; posset de illis omnibus libere disponere: quoniam essent bona per industriam eius acquisita, quæ sunt ei patrimonialia, & ab onere bonorum ecclesiasticorum libera. c. Quia nos, de testa. & c. Episcopi. 12. q. 1. & dictum est, supra mon. XXII. etiam si centum ei sufficerent ad vitam honeste transigendam. Qua ipsa ratione, videtur, quod idem facere potest de trecentis ducatis, qui redeunt ex eius beneficij fructibus: quàmuis centum ex illis sufficerent ipsius honestæ sustentationi, si obsequia quæ facit, præter ea quibus obstrictus est, id meretur. Postremo, quod illud Apost. 1. ad Timoth. 5. Presbyteri qui bene præsent, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina. Quamquam à nonnullis, præsertim ab vtroque Thom. in d. c. 7. 1. ad Timoth. intelligatur de stipendio, & reuerentia: recte tamen intelligi potest de duplici vel maiori salario, vt Gelasius in c. Consuluit. 74. dist. & glos. solemniter ex eius dicto colligit; presbyteros plus salarij recipere debere, quàm diaconos; plus autem hos, quàm alios minores: id quod optime in Episcopatu Palentino perpensum reperitur. Cuius rei ratio est, quod presbyteri magis operantur in Ecclesia, præcipue si concionentur, & doceant: ita vt nobis fateri liceat, quod si duo habeant singula beneficia trecentorum ducatorum reddituum, ambo possunt prohibito expendere id, quod illis ad se honeste sustentandum opus est, boni viri iudicio, etiam si suis beneficiis plusquàm mediocriter non inseruiant: fingamus id ascendere ad centum & quinquaginta: quo ad sustentationem, iam si alter eorum non magis inseruiat quàm omnino tenetur: alter vero multo magis, audiendo confessiones, concionando, docendo, visitando infirmos, consolando, pacis & aliorum huiusmodi curam habendo; poterit hic recte expendere tanto plus, quantum eius seruitia supererogatoria pro viri boni iudicio meretur: Meritis enim inæqualibus inæqualia præmia debentur. Thom. Prima 2. q. 47. art. 7. ad. 3. Et gratia maior datur vni, quàm alij. Prima 2. q. 112. art. 4. quæ si alia centum & quinquaginta valuerint, poterit is de toto suo reditu pro sua voluntate disponere, nil plus de illo pauperibus erogando, quàm laicus alius de suo. Quæ

conclu

conclusio, consolans est, & incitans, addensque eis calcaria, qui magnos prouentus habent, vt operarij quoque magni sint in vinea Domini.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius non amittit suos fructus, eo solo quòd male viuit, contra Adrianum, nec etiam non celebrando horas amittebat vsque ad Concilium Lateran. nu. 1.

Beneficiarij minores, mediocres, & Episcopi, quòd ad hoc aequales. nu. 2.

Prouentus item distributionum, & alij. nu. 3.

Ordinatum ad augmentum religionis, non debet operari diminutionem. nu. 3.

Beneficiarius pro voluntate sua disponit de rebus quasitis sui ordinis ratione, puta, per confessiones, &c. nu. 4.

LXXIX. Moneo, me etiam intulisse hæc alia. Primo quidem; quòd dura nimium videtur opinio Adriani in 4. de restit. q. 14. col. 9. scilicet; quòd beneficiarius, qui male viuit assidue Deum offendendo, sui beneficij fructus amittit, eosque restituere tenetur, quomocumque illis vtatur. Durior vero illa Car. Alexan. in summa. 12. q. 3. videlicet: quòd eos amittit pro rata temporis ille, qui malam vitam agit interdum, & si non ita viuit assidue: quoniam verius existimamus eos, dummodo titulos habeant canonicos, suasq; horas celebrent, non amittere; imo de illis legitime viuere posse. Primo, quia neque textum, neque rationem necessariam habent, quo suam probent opinionem. Deinde, quòd legibus quas illi citant, responderi potest, quòd neque causa totalis, neque etiam magis præcipua qua eos acquirit, est bona vita; sed titulus, & officium diuinum, quod potissimum consistit in horis canonicis pronunciandis, quæ appellantur pensum seruitutis in c. Presbyter. 91. distinct. & cap. 1. de celebr. miss. Postremo, quia communis opinio Panor. & aliorum in cap. 1. de celeb. miss. affirmat, quòd ante Lateranen. concil. coactum sub Iulio II. & continuatum sub Leone X. sess. 9. §. Statuimus, quem explanauimus in repet. cap. Quando, de consecr. distinct. 1. cap. 7. à nu. 31. non amittebat fructus ille qui non pronūciabat horas canonicas: imo neque post illud, qui non pronūciat intra sex menses ab eo habito, vt in præfato. §. Statuimus, statutum est. At constat eum qui eas non pronūciat, male viuere. Attamen tam integrorum, & doctorum virorum opinio notanda est, ad retrahendum à suis vitiis eos, qui palam eis vtuntur. Præterea intuli, quòd quantum ad hoc nihil interest inter Episcopos, & Rectores; atque Priores, & Parochos; nec inter hos, & canonicos, & portionarios; nec inter hos, & capellanos, aliosque simplices beneficiarios: quamquàm aliter sensit Caiet. Sec. 2. quæst. 185. artic. 7. contra quem etiam Dominicus Sotus prudenter dixit, lib. 10. qu. 4. art. 9. de iust. & iur. quia in omnibus eadem ratio militat, cum omnes fundati sint in bonis ecclesiasticis, quæ Iesu Christi patrimonium existunt; & in omnibus locum habent ea, quibus dicta communis, & nostra conclusio nititur.

Conciliumque Trid. sess. 25. cap. 1. de reform. non solum prohibet Episcopis, sed etiam cæteris beneficiariis, ne suos consanguineos, & familiares, de prouentibus ecclesiasticis diuites efficiant. Addo intelligendū esse id quod supra de pensionibus dixi, de illis quæ dantur in titulos beneficiarios, vel in titulos perpetuos quasi beneficiarios; non autem de illis quæ dantur in stipendium, & subsidium impensarum in aliquod tempus Nuntiis, Legatis, Cardinalibus, & aliis familiaribus, vel alia negotia gerentibus: aliter quàm constituendo eas super beneficiis ecclesiasticis, vt diximus supra mon. XXXIII. Intuli etiam, quò ad hoc propositum nihil referre, si prouentus quærantur ex quotidianis horarum distributionibus, aut ex communi cumulo, quem grossam appellant: quicquid sentiat glos. Gulielmi, verb. consuevit, in Extrauag. Suscepti, ne sede vac. inter communes. Primo, quòd alia bonorum quærendorū ratio constituta per eum, qui ipsa recipit, non potest mutare finem ob quem illa ei data fuerunt ab aliis l. & l. Legatam. ff. de administ. rerum ad ciuit. pert. & Clem. Quia contingit, de relig. dom. Deinde, quòd distributiones subrogantur illi cumulo grossæ, & subrogatum habere debet qualitatem illius cui subrogatur. l. Si eum, §. Qui iniuriarum, ff. Si quis caut. & c. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, vt lit. pen. Tertio, quòd statutum ad vnum finem, contrarium illi operari non debet, l. Legata inutiliter. ff. de adimp. leg. & c. si. de verb. sig. At finis in quem institutum est in multis Ecclesiis, vt prouentus per distributiones, quærantur, est; vt clerici magis obstringantur, fiantque religiosiores quàm essent, si eosdem aliter quærerent: & consequenter non debet maiorem licentiam, & minorem religionem in illis operari, quòd liberius, & minus religiose de illis disponere valeant, quàm antea, quando quærebantur ex cumulo communi. Postremo, quòd nihil obstat. c. 1. de cler. non resid. lib. 6. quo nonnulli nituntur, ob id quod superius in mon. XLIII. ei est responsum. Insuper intuli, quòd dictæ conclusioni non est locus in eo quod clerici, ratione suæ dignitatis clericalis, extra suorum beneficiorum fructus lucrantur; puta, per missarum celebrationem, aut per officium capellanorum, &c. quia illa sunt bona quasi patrimonialia, quæ in hoc æquantur patrimonialibus, vt in mon. XXII. probatum est. Idemque sentimus nos, de eo quod lucrantur ob confessiones, officia diuina, stipendia pulpitorum, conciones, siue Capellanas, & Vicariatus; siue sua beneficia obstringant eos ad id, siue non, ob ea quæ ibidem dicta sunt.

SUMMARIUM.

- Prelatus quidam magnus huius conclusionis magnū dedit exemplum. nu. 1.*
Beneficiarius de suo beneficio viuere potest, & alia sua bona seruare cuiicumque voluerit. nu. 2.
Beneficiarius, & Pensionarius quò ad hoc non differunt. nu. 3.
Remedium ordinarium utilius quàm extraordinarium. nu. 3.
Beneficium regulare numquàm seculari collatum est, nequeulare regulari in titulum, sed in commendam sic. nu. 4.
Tantum tamen authoritatis habent Commendatarij, quàm titulares. nu. 5.

Religio

Religiosus, si & quid dare potest, de eo quod parcius viuendo reliquum facit.

numero 6.

Religiosus donare potest concessione, seu consuetudine iusta. num. 7.

LXXX. Moneo, me etiam ibidem intulisse. Primo, quòd insigne exēplum, & imitatione dignum fuit illud, quod quidam pater Dominicanus valde venerabilis, & permagnus concionator, quem nos cognouimus, exhibuit. Is Prælato cuidam primario morti proximo, qui supellectilem suam, & actiones multi valoris vni nepoti suo legauit, duabus vel tribus horis antequàm moreretur, dixit; quòd ea de causa sola damnaretur, nisi sibi consuleret; & Prælati, vti vir singulari virtute præditus, timore tremens, de remedio eundem consuluit: quod cum intellexisset, conuertit illud legatū in aliud pium opus illustre, quod etiam hodie in ciuitate quadam primaria refulget. Cuius similia quædam acta sunt, nobis consulentibus, à nonnullis beneficiariis; qui alioqui suos consanguineos ditandi causa damnati fuissent: nam id effugere nequibant, etiam si vera esset opinio aliquorum, qui dicunt eos non teneri ad restituendum ea, quæ in vsus profanos expendunt, licet mortaliter peccent: quoniam, cum ipsimet fateantur, mortaliter peccare illos, qui sic expendunt, morientes huiusmodi legata non retractando, quæ retractate poterant, non satis pœnitebat, & diabolus eorum animas rapuisset. c. Firmissime. 17. q. 1. ca. Omnis, de consecr. distinct. 4. & hæredes eorum bona, parum de ipsorum pœnis indolentes possiderent. Ad hæc intuli, quòd vehementer consolatur beneficiarios illud Innocentij, ab omnibus fere approbatum in c. Episcopus, de præb. & in c. Quoniam, ne prælat. vic. videlicet: quòd omnes viuere possunt, atque capere de suis prouentibus ecclesiasticis, quantum ad congruam eorum sustentationem opus est; & seruare quibus volunt suum patrimonium, cum eius fructibus, quæ communis est opinio, quàm etiam sequitur Dec. in d. ca. Episcopus. licet in c. Postulasti, de rescript. aliter dixisset, quamque nos multum ampliamus contra præfatum N. supra mon. XXX. Eadem ratione, quàmuis illi non id penitus exprimant, idem facere possunt de illis quæ consequuntur ex quacumque industria sua litterarum, munerum, negotiorum, legationum, cōtractuum, ac donationum, & aliorum modorum non pertinentium ad eorum beneficia, neque bona: quia vt dictum fuit in præf. lib. quæst. 1. num. 7. & repetitum supra monito XXI. omnia huiusmodi sunt eis perinde ac patrimonialia. arg. ca. Quia nos, de testam. & c. Episcopi. 12. quæst. 1. Insuper intuli, id ipsum quod dictum est de beneficiariis ecclesiasticis, dicendum esse de pensionariis pensionum ecclesiasticarum, quas Pontif. Max. constituere solent super fructibus aliquorum Episcopatum, & aliorum beneficiorum, ad vitam eorum; & quas alij Prælati ad vitam beneficiorum, videlicet; quòd quicquid inde supererit illis, desumpto eo, quo ipsi pro decenti eorum statu egent, tenentur expendere in pauperes, aut alia pietatis opera. Primum, quia res transeunt cum oneribus suis. c. Ex litteris, de pign. ca. Pastoralis, de decim. & l. 1. C. de distr. pig. Et summi Pontifices, & alij non absoluunt ab onere cui subiacent fructus beneficij, nempe; vt ea quæ supersunt pauperibus, aut operibus pietatis erogentur eo solo, quòd iubeant, vt alius qui non sit beneficiarius, eos

ad sui sustentationem accipiat. Secundo, quod concessio pensionum, plus efficere non debet, quam vellet ille qui concedit eas, arg. l. Non omnis. ff. de reb. cred. & l. In agris. ff. de acq. rer. dom. & summi Pontifices in suis diplomatibus apponere consueverunt, quod eas concedunt pro alimentis, vt commodius pensionarij possint sustentari; palam significantes, nolle vt eas prodigant, arg. §. l. 42. distinct. & §. l. 44. distinct. Tertio, quod remedium ordinarium favorabilius est, quam extraordinarium. gloss. solemn. & pen. Clem. 2. de off. ord. l. In caus. 1. ff. de minor. At reditus pensionum est extraordinarius. Cum ergo reditus beneficiorum, licet sit ordinarius, ad id oneris teneatur, non cōuenit, vt pensiones sint immunes ab eo. Quarto, quod ei qui minus meretur, nō debet plus dari. arg. §. l. Instit. de iust. & iur. & l. Iustitia. ff. eod. tit. Et minus meretur pensionarius, qui celebrare non tenetur officium diuinum, vt late tradidimus in ca. Quando, de consecr. distinct. 1. c. 17. num. 14. neque seruire, quam beneficiarius, qui vtrumque facit. Quinto, quod qui contradixerit, æque dicere debet, quod si summus Pontifex vni concederet centum seu ducenta millia ducatorum in pensionem, posset is de illis in vita, & in morte disponere, tanquam de patrimonio suo; quod à ratione dissentaneum est, & absurdum, & ideo non dicendum. l. Nam quod absurdum, de oper. lib. ca. Dudum. 2. de præb. libr. 6. Confirmantur hæc per Extrauag. Pauli III. cuius tenorem inserimus præf. Commentario. ca. Non liceat Papæ. 21. q. 2. per quam declarat ea quæ clericus de huiusmodi pensionibus querit, esse censenda de spoliis, quæ debentur Papæ post mortem clerici ea querentis; & constat patrimonialia, vel quasi, non esse censenda de illis. Licet aliud arbitret esse dicendum de salariis, vel subsidiis impensarum voluntariis, quæ solet Papa tribuere suis Legatis, & aliquot Cardinalibus indigentioribus. Et etiam Episcopi, & alij Prælati aliquibus aliis, vt determinauimus supra mon. XXXII. Præter hæc cito textum nouum, & singularem in Extrauag. Sanctiss. D. N. Pij V. ædita anno 1567. 3. Kal. Sept. quam etiam refero ad litteram in d. comment. c. Non liceat. 12. q. 2. quæ dum in sensu directo diffinit ea, quæ supersunt clericis pensionariis, non habentibus pensiones excedentes valorem triginta ducatorum, non esse censenda spolia pertinentia ad Cameram Apostolicam; sed computanda esse inter patrimonialia, vel quasi patrimonialia. Clare in sensu contrario diffinit, ea quæ supersunt pensionariis de pensionibus maioris valoris esse computanda inter spolia: & ita inter ea, quæ non sunt patrimonialia, neque quasi patrimonialia: de quibus illis pro libito disponere liceat, quod ibidem latius repeto. Præterea intuli, quod & si Sedes Apost. semper obseruauit illam regulam, quæ colligitur ex ca. Possessiones, de reb. eccl. ca. Inter quatuor, de relig. dom. c. Cum de beneficio. & c. Cum singula. §. Prohibemus, de præb. libr. 6. videlicet, regularia; regularibus, & sæcularia sæcularibus, in non conferendo beneficiū regulare sæculari, nec sæcolare regulari in titulum, nisi tantum in commendam ad vitam: vtrique tamen ita disponere possunt de fructibus commendarum beneficiorum per summum Pontificem ad vitam commendatorum, sicut de fructibus beneficiorum in titulum collatorum, pro conuenienti sua sustentatione, dando superflua pauperibus. Primum, quod in ipsis diplomatibus Pontifex Max. illis concedit facultatem in suos ipsorum vsus expendendi. Deinde, quod Commendatarius tantum iurisdictionis & authorita-

tis habet in administratione beneficij cōmendati (præcipue per summum Pon-
 tificem ad vitam, alienandi potestate excepta, quam eisdem adimit per sua di-
 plomata) quantum titularis c. Querelam. vbi Panorm. not. l. de elect. Panorm. &
 Decius in c. Edoceri, sub finem, de rescrip. Per quod tolluntur quidam scrupuli,
 qui nonnullis inciderunt super quibusdam rebus, ad Commendatarios Ron-
 cignallis & S. Isidori Legronensis spectantibus. Intuli etiam, quod vera existit
 elegans illa Cardinalis Florentini regula in Clem. 2. de vit. & honest. cler. §. sed
 tales, & in Clem. Gratia, de rescrip. col. penult. videlicet; quod eandem potesta-
 tem quam habent sæculares disponendi de suorum titularium beneficiorum &
 commendatorum prouentibus, habent etiam regulares de suorum beneficio-
 rum titularium, & commendatorum redditibus. Primum, quod ratio propria,
 qua sæculares prouentibus suis uti possint ad moderatam sui sustentationem,
 superfluis in pauperes distributis, non est, quod illi sint eorum integri & abso-
 luti Domini, sicut superius probatum est in monito XLIII. Sed quod Ec-
 clesia, eiusque ministri constituerunt eos, eorum prouentuum dispensatores, per
 titulos canonicos; quos in id conferunt. Quo munere etiam religiosus fungi
 potest, etiam si non possit esse verus alicuius rei temporalis Dominus, ob so-
 lemne suum paupertatis votum. ca. Non dicatis. 12. quæst. 1. cap. Cum ad mona-
 sterium. §. final. de statu monachor. Præterea, intuli ex proxime illatis, quod
 quemadmodum, ut supra monito XXX. & LXXVII. significatum est; cle-
 rici sæculares possunt elargiri cuiunque voluerint illud, quod parcus viuendo
 superesse faciunt, de eo quod in honestam sui sustentationem impendere
 poterant. Ita quoque Religiosus facere possit, de illo quod parcus viuendo,
 superesse faceret de parte illa quam honeste valet in suos sumptus expendere. 6
 Primum, quia ratio radicalis ob quam sæcularis illud facere potest, non est,
 quod ille dominium eius adipiscitur; sed quia Ecclesia per suos titulos eidem
 concedit, ut illud pro voluntate sua possit expendere. At huius facultatis æque
 capax est religiosus ac sæcularis; licet non veri Domini eius. Secundo, quo-
 niam hoc plus adiumenti præstat ad seruandam abstinentiam, sobrietatem,
 modestiam, & castitatem, ut docet experientia, quæ optima est rerum magi-
 stra. ca. Quam sit, de elect. lib. 6. l. Legatis, §. ornatricibus, ff. de leg. 3. Tertio, per
 ea quæ supra monito XXXI. deducta fuerunt contra præfatum N. ad proban-
 dum, licere beneficiario sæculari disponere de his quæ reliquat, ex his quæ de-
 ceter in suos vsus impendere potest. Quarto, quod Alex. III. l. in c. Cæterum de don.
 quod in hoc dixit singul. And. Sic. in tract. de præstan. Card. q. 10. art. 6. respondit,
 quod consuetudo potest dare facultatē religioso donandi aliquid, quo non gra- 7
 uetur multum Ecclesia; quod palam verum est, quod ad redditus, de quibus conclu-
 sio nostra loquitur, ut sentiunt Pan. Imol. & alij omnes in d. ca. Cæterum. Atque
 notum est, donationem illius quod parcus viuendo quæritur, non asserre mul-
 tum damni Ecclesiæ. Verum tamen est, quod hæctenus videbatur nobis verius
 contrarium huius illationis, eo quod religiosus non est dominij capax: & ideo
 non potest esse Dominus illius quod parcus viuendo quærit, sicut clericus sæ-
 cularis. Nunc tamen videtur quod ad hoc respōderi per primā huius illationis ra-
 tionē, scilicet; quod ratio radicalis, quare sæcularis potest disponere de illo quod
 per parca vitā lucratur, non est tā quia ipse sit integer Dominus illius, quā quod

Ecclesia iusta de causa facit ei facultatem disponendi de illo; quæ ratio æque locum habet in religioso, sicut probatur efficaciter in dicta responsione Alexan. III. in d. c. Cæterum. quod maximi momenti est, ad excusandos à peccato multos religiosos, qui sunt Abbates, priores, aut beneficiarij minores, qui non solum nonnullos pauperes consanguineos subleuant, ex eo quòd parcius viuendo, residuum faciunt; sed etiam aliquos diuites ratione amicitia, liberalitatis, vel obseruantia, ditiores aliquot munusculis donant.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius tam ægotans quàm bene valens, donandi facultatem habet: & si testari non potest. num. 1. Et lepida ratio quare beneficiarij testari prohibentur, & non donare. num. 2.

Intellectus cap. Ad hæc, de testam. num. 2.

Beneficiarius religiosus qui ægotat an donare possit pauperibus, & piis operibus. num. 3.

LXXXI. Moneo, intulisse me etiam hæc alia. Primo quidem, quòd & si beneficiarij ægotantes de redditibus suis ecclesiasticis testari non possunt, vt in 3. q. dicemus; donare tamen possunt per viam eleemosynæ inter viuos, siue sani sint, siue ægoti pauperibus, aliisque piis operibus. Quod enim hoc facere possint, dum sani sunt, constat: quia superius monito XXXVIII. & XXXIX. dictum est, eos non solum id posse, verum etiam debere. Quod autem etiam dum ægotant id ipsum facere possint, probatur. Primum, quia textus hic Hier. cum aliis supra citatis, qui faciunt huiusmodi facultatem beneficiariis, & præcipiunt vt illa vtantur, generaliter loquuntur, & ita generaliter sunt intelligendi. l. De pretio, de publ. in rem act. c. Solite, de maiorit. non excipiendo infirmos à sanis. Deinde, quòd per infirmitatem non amittunt suos titulos. cap. Tua. & toto tit. de cler. ægot. quibus sancta mater Ecclesia eis præfatam facit facultatem. Tertio, quòd Alex. III. indicat aperte, in ca. Ad hæc. de testam. maiorem beneficiario esse facultatem dum ægotat ad largiendas eleemosynas, per donationem inter viuos, quàm per vltimam voluntatem. Quarto, quòd id est appositum medium ad beneficiarios eripiendos ab ea perplexitate reprobata per c. Nerui. 13. distinct. c. Nemo, de pœnit. distinct. 7. quam inducit ex vna parte obligatio conferendi superflua pauperibus, quam superius monito. XXVII. confirmatam reliquimus. Ex altera vero prohibitio, qua vetantur dare per vltimam voluntatem. Certe, talis perplexitas cessat aperte, si dixeris; posse donare inter viuos beneficiarios superflua, dum ægotant. Quinto, quòd pauperibus quibus superflua sunt eroganda, est multo magis expediens, vt cum non acceperint à beneficiario dum valeret, saltem dum ægotat, accipiant. Sexto, quòd apertissimum est beneficiarium ægotantem aliquam portionem bonorum erogare posse, per c. Ad hæc, de testam. sed eadem ratione, qua conuincitur exigua portio posse dari, conuincitur etiam posse dari copiose, quantum

tum ad præfens negotium attinet. Nulla enim alia ratio reddi potest, cur possint dare aliqua, nisi quia habent facultatem id faciendi, virtute suorum titulorum: at virtute eorum, habent quò ad omnia, ergo, &c. argum. l. Illud, ff. ad leg. Aquil. Et quia qui de vno dicit, vt videtur negare de alio dissimili, ita videtur affirmare de alio simili. Dom. in ca. Qualis. 25. distinct. & probat glos. in verb. Mobilibus, in d. c. Ad hæc. Septimo, quòd ratio potissima, quia interdicitur beneficiariis, ne legare possint, ea est; vt certe vel sic cogantur, dum viuunt, erogare superflua pauperibus. At quòd ad hunc finem, commodius est ea donare quando aduersa valetudine laborant, quæ dum valerent, donare noluerunt; quàm non donare, & ob id post mortem hæredibus cedere. Octauo, quòd non obstat quæ ex aduerso affertur ratio, scilicet, in idem recidere; ægrotum morti proximum inter viuos donare posse, & posse donare per vltimam voluntatem. Vnde cum negetur hoc secundum, inferunt & primum denegandum. Non, inquam, id obstat: nam qui per vltimam voluntatem donat, reuocare potest id quod dedit, si conualescat. c. Vltima voluntas. 13. qu. 2. c. Cum Marthæ, de celebr. miss. quod nequaquàm poterit, si semel donet inter viuos. l. Sicut ab initio. C. de actio. & oblig. l. In commodato. §. Sicut. ff. Commodati. Nec obstant Alex. verba in d. c. Ad hæc. qui dum permittit ægrotantibus, posse aliquid donare inter viuos, sed moderate; visus est innuere à contrario sensu, non posse dare large, vel immoderate: nam id est efficax argumentum. Tum, quia argumentum à sensu contrario licet aliàs dicatur fortissimum in iure. l. 1. ff. de off. ei cui mand. &c. & cap. Cum Apostolica, de his quæ fiunt à prælat. nihil probat, si ex eo colligitur aliquid, contra id quod in iure habetur expresse. text. optimus, in c. A nobis. 2. de sent. excõ. & glos. celebris, & recepta c. Significasti, de for. comp. Vbi late Felyn. & in eod. c. Ad hæc, est glos. adiuncto tex. Nam textum loquentem solum de mobilibus, intelligit etiam de immobilibus. Expressum autè est, imo & præceptum à iure diuino, naturali, & humano per hoc cap. & alia multa citata supra in præfato lib. q. 1. nu. 17. & supra eod. mon. XXVII. non tantum beneficiarios dare posse superflua pauperibus, sed & dare debere. Tum etiam, quia verbum illud, moderate, referri potest ad alia bona ecclesiastica, quæ nec dum sani sunt beneficiarij, possunt expendere. Et in hunc modum exponunt Panor. & Andr. Sic. in 1. not. verbum illud. Non vult ergo summus Pontifex dicere, non posse beneficiarios ægrotantes ea conferre pauperibus, quæ præstare possent sani: sed tantum id vult, non posse dare de bonis alijs, nisi modicum quid, idque non alijs quàm pauperibus. Et certe textus ille, vt maximum, id tantum probare posset; Donationem ita factam in maxima quantitate, per beneficiarium morbo graui correptum, suspectam & fraudulentam habendam. Quem intellectum satis sentit ibi Panor. sub fin. & etiam Andr. Sic. post Per. nu. 6. quatenus ait; eiusmodi donationem esse suspectam, & satis consentit D. Didacus ibidem, & donationem potius esse quam vocant causa mortis, quàm irreuocabilem inter viuos. Nam ex eo quòd noluit ea bona conferre cum sanus erat, & citra periculum; non leuis sumitur coniectura, non tam voluisse dare libere, & serio, id quod dedit, dum in discrimine versaretur, quàm per viam vltimæ voluntatis, aut donationis causa mortis. arg. c. Semel malus. de reg. iur. lib. 6. cū glos. & latissime Didacus in rubr. de testam. in par. 3. nu. 15. & not. in c. Tua. & c. Is qui, de spons. quæ duo quod huc

attinet, cum agimus de effectu, exæquantur. Bald. & Iaf. l. 2. ff. de iust. & iur. Cæ-
 rerum coniectura hæc, seu præsumptio, si coram Deo vera, & non dissimulata
 donatio fuit, vim & valorem nequaquam amittit in interiori conscientie foro,
 vbi cessat omnis præsumptio, veritasque sola viget, & valet. c. Humanæ. 22. q. 7.
 Itaque concludo huiusmodi piam donationem, valorem integrum ante Deum,
 & in foro conscientie habituram, dummodo vero animo fiat, vt irrevocabilis
 sit; quàmvis quoad forum exterius ficta, & in fraudem facta præsumatur, si non
 3 apponatur remedium, quod ex proxime subsequen-
 etiam, dubium esse definitione Papali dignum; an quæ dicta sunt in illatione
 proxime præcedenti, efficere possint etiam religiosi beneficiarij, graui morbo
 laborantes: & videtur id eos minime posse, quippe qui nec legare permittan-
 tur. c. 2. de testam. Auth. Ingressi. C. de Sacrosanct. nec vllum habeant, aut habe-
 re possint rei alicuius dominium. c. Non dicatis. 12. q. 1. c. Cum ad monasterium,
 de stat. monach. Nihilominus tamen oppositum nobis videtur magis conforme
 iuri: licet hæctenus nunquam asseuerare id sum ausus. Primum, quòd supra eod.
 mon. LXXX. dictum reliquimus; disponere tantum posse beneficiarios re-
 gulares de suis redditibus, quantum & de suis sæculares, iuxta doctrinam Card.
 cui nemo contradixit in Clem. 2. §. Sed & talis, de vit. & hon. cler. Hos autem id
 posse, proxima illatione probauimus. Deinde, quòd id non est testari, sed inter
 viuos donare. Quæ duo, etiam si qui donat, ægrotet, longe sunt diuersa, c. Ad-
 hæc, cum annot. ei de testam. Non enim potest quod sic semel dederit, reuocare,
 licet ab initio. C. de act. & oblig. vti potest, quod per viam testamenti, & vlti-
 mam voluntatem reliquerit, c. Cum Marthæ, de celebrat. missar. c. Vltima vo-
 luntas. 13. q. 2. Nec ita facile experientia, quæ est rerum magistra. c. Quam sit, de
 4 Elect. libr. 6. à testante inducuntur homines, quantumuis ægrotent, & ita sint
 morti vicini, vt de eorum salute desperetur; sic ad statim donandum, atque ad
 donandum post mortem. Est namque natura nostra viuendi cupientissima, &
 quæ sibi semper vitæ spem polliceatur. Adde, quòd vt possit aliquis bona di-
 stribuere, non est necesse, cum esse dominum eorum quæ sunt distribuenda: sat
 est illi, si sit ei facultas ad hoc concessa, per eum qui possit eam facere, vt est con-
 cessa tutori. l. Lex quæ tutores. C. de administr. tur. & procuratori, & executori,
 & curatori. l. ob æs alienum. & toto tit. C. de præd. minor. Sed nec beneficiarius
 ipse regularis rei alicuius est dominus, etiam cum prospera valetudine perfrui-
 tur; & tamen in pauperes aliaque pietatis opera distribuere potest libere redi-
 tus suos omnes, ob facultatem sibi ab Ecclesia pia matre nostra per beneficij
 titulum factam.

S V M M A R I V M.

*Donationes non omnes tempore mortis factæ, ab ecclesiasticis ius testandi non
 habentibus sunt, nec præsumuntur fraudulentæ. nu. 1. Et tribus modis fir-
 mantur. nu. 3.*

Præsumptio omnis cessat in foro conscientie, & præualet veritas. nu. 2.

Donatio beneficiariorum ad pia, ante traditionem valida. nu. 4.

Donans ante traditionem fit debitor. nu. 5.

Beneficiarius remuneret famulos. nu. 6. & quantum. nu. eodem.

Ingratitudo semper peccatum. nu. 6.

Beneficiarius non solum potest expendere, id quod est ei opus, quatenus est beneficiarius, sed etiam quatenus est nobilis, aut graduatus. nu. 7.

Beneficiarius prius potest sibi providere, quàm Ecclesiæ quò ad vnum finem, & non quò ad alium. nu. 8.

LXXXII. Moneo, intulisse me etiam vbi supra hæc alia. Primo quidem, quòd non est verum absolute, id quod præfatus N. ait, in d. cap. 4. quòd donationes beneficiariorum, quibus ius testandi non est, de quæsitis ex fructibus, quales in Hispania sunt Episcopi, & in Italia clerici secundum eum, & secundum nos omnes omnium terrarum beneficiarij facta ab eis in infirmitate morti proxima constitutis, etiam si nomen donationis inter viuos eis imponatur, & ad traditionem deueniatur iure vltimæ voluntatis sunt censendæ, & sunt inutiles, arg. l. Filie meæ emancipata, & ægra, ff. Solut. matr. quam in hoc notat Bald. in Auth. Nisi rogati. C. ad Trebel. col. fin. allegando etiam in hoc cap. 1. de renun. lib. 6. facit in c. De his, de sepult. & in l. si filia, ff. de diuor. l. Si cum mulier de morte viri desperans, ff. rerum amot. Ex quibus satis colligitur, quòd videatur in fraudem facere ille qui testari non valens, grauatus desperata infirmitate, mortique vicinus donat: etiam si dicat se donare inter viuos. Hoc, inquam, non est absolute verum: quia contrarium probauimus in libello quem defendimus in præfata q. 1. nu. 65. & supra duabus illationibus proximis. Non obstant illa supra pro Aduersario citata. Tum, quia tandè concedit hoc, quod nos dicimus esse verum in donationibus ad pia, quas solas licere beneficiariis nos asseueramus. Tum, quia eius fundamenta, quod etiam ipse satis concedit, non probant deesse facultatem donandi eis, qui ægroti, testandi factione carentes, donant: sed quòd eiusmodi donationes præsumantur fraudulentæ, cum fiunt ad profana, quod etiam nos concedimus. At quia in foro conscientie omnis præsumptio cessat, si coram Deo vere fiant, proculdubio coram ipso, & in conscientie foro valent. Itaque concludo; huiusmodi piam donationem, etiam magnæ quantitatæ, valere ante Deum, & in foro conscientie, dummodo vero animo fiat, vt irreuocabilis sit: regulariter tamen præsumendum esse factam in fraudem: quod ampliat Aduersarius procedere, etiam si traditio rerum donatarum fiat in vita, & donatio fiat ad profana. Sed donatio ad pia liberatur ab hac præsumptione tripliciter, per ea quæ in nostro lib. q. 1. nu. 89. diximus. Primo, facta in vita traditione reali eorum quæ donantur, Secundo cum donans iurat se nunquam donationem reuocaturum seque illam facere, vt satisfaciatur obligationi, qua tenetur, quæ ei supersunt, piis operibus, & pauperibus erogare. Tertio, cum ex qualitate, ac consuetudine personæ, ac circumstantiis loci, temporis, ac aliis, posset iudicari non esse fraudulenta, puta, quia erat homo assuetus facere largas elemosynas, & quod forte illa quæ donat habebat in nominibus, & alia eiusdem generis. Nam contra gloriosissim Sanctum Laurentium, qui iam iam moritu-

rus thesauros Ecclesiæ dedit pauperibus, nulla mala præsumptio oborta fuit. Intuli præterea esse verum id quod in dicto libello qu. i. num. 88. diximus, quod
 4 etiam noster Aduersarius approbat, videlicet; valere donationem à beneficiariis factam piis operibus, etiam ante cōsecutam rei donatæ traditionem, etiam si absque præfato iuramento fiat: licet contrarium tenuerint And. Sic. in d. c. Ad hæc. col. 2. & aliquot alij alibi. Tum, quia nihil adducunt in suæ sententiæ confirmationem. Tum, quia non satis aduerterunt Innoc. in d. c. Ad hæc. contra eos aperte satis tenuisse, allegando text. in l. si quis argentum, C. de donat. quæ habet; donationem esse validam ante rei donatæ traditionem, quamuis doneur res ad vsus profanos, quāto magis si ad pios, de quibus nos verba facimus? Tum quia ex eo quod dixit Panor. actualiter donet, & non relinquat donandum post mortem, non licet colligere, voluisse illum dicere: traditionē esse necessariam, sed solam donationem inter viuos. Tum, quia ea quæ debet beneficiarius, sunt persoluenda ex eius redditibus, iuxta communem omnium sententiam in c. Peruenit. de fideiuf. per illum text. quem supra mon. XLV. declarauimus noue ac verissime; præsertim, ea quæ debentur piorum operum causa, in quibus nemo dubitauit. At vero, qui donat, licet non tradat, debitor cōstituitur. per d. l. si quis
 5 argentum, in princ. & aliis multis. §. seq. & ad id quod donatur persoluendum, obligatur: fatemur tamen, quod præfatorum Doctorum opinio defendi potest, quò ad hoc, vt donationes eximix quantitatis, quæ fierent tempore valetudinis aduersæ, in foro exteriori, præsumerentur fraudulentæ, nisi remedia prædicta
 6 illis adhibeantur. Insuper etiam intuli, quòd non solum non peccat, sed etiam laude dignus est beneficiarius, qui à famulis, & ab aliis accepta obsequia, muna & beneficia compensat. Ea namque compensatio, non tam est censenda donatio, quàm rei debitæ persolutio. Nam licet non intercedat obligatio tanta quanta sit necessaria ad hoc, vt peti possit ex rigore iustitiæ: intercedit tamen ea obligatio, quā antidoralem vocant, & ius debitæ gratitudinis. l. Sed et si. §. Consultuit. ff. de petit. hæred. cap. Cum in officiis, de testam. At ingratitude, vt minimum est peccatum veniale, vt probat S. Thom. Sec. 2. q. 107. art. 3. Absit autem dicere, quòd Deo, vel Ecclesiæ sit gratum, beneficiarium peccare venialiter etiam in pauperum gratiam. c. In ciuitate, de vsur. c. 1. 21. q. 2. c. Si aliquid, adiuncta glos. 22. q. 4. Nullus autem est, qui Ecclesiam ipsam, aut Ecclesiasticos eximere possit ab ea obligatione, qua cuncti natura tenemur exhibere nos gratos beneficientibus nobis. l. Si non sorte. §. Libertus, adiuncta glos. in verb. Natura, ff. de cond. indeb. c. Ecclesiasticis. 12. q. 2. vbi glos. dixit; Ecclesiam teneri ad antidora. c. Relatum. 1. de testam. c. Precarie. c. Episcopus. 10. q. 2. Illud tamen diligenter est inspiciendum, beneficiarios causa remunerationis non posse dare, nisi quantum satis est ad satisfaciendum obsequiis, & muneribus acceptis, idque fatetur omnium communis sententia: quam post Bart. in l. si quis pro eo, §. 1. ff. de fideiuf. tenent Alexan. Iaf. & Dec. in l. Si donatione. C. de collat. cum aliis ab eis citatis. Quæ sententia innitur illi insigni cap. præfato Relatum, ibi; Iuxta sui seruitij meritum. Caterum, nos in ea sententiâ sumus, posse dari, non tantum quod exæquet accepta beneficia, sed etiā aliquid vltra. Et inducit nos ad hoc assuerandum, q̄ non satis gratus est, is qui accepit ab alio beneficiū aliquod, si solū tantundem ei repenset, quantū gratis accepit ab illo, vt optime definit S. Th. Sec. 2. q. 106.

q. 106. art. 6. Arist. 4. Eth. dicta secutus. Nec enim ad id tantum quod accepit est inspiciendum, sed ad id etiam quod ei fuerit gratis exhibitum. Vnde natum est proverbum illud Gallicum, Qui donat, lucratur; si donatarius non est illiberalis. Verum enimvero non tantum eò amplius exhibere potest, quantum sibi libuerit, sed quantum à viro cordato fuerit definitum. arg. l. 1. ff. de iur. delib. c. Doctus; de offic. del. Verbi gratia, est quidam cognatus, famulus, aut alius quiuis, qui mihi ea præstitit obsequia, quæ si pretio æstimarentur, duodecim aureis constarent, non possem iuste nomine remunerationis, quadraginta vel triginta persolvere, possem tamen quindecim aut sexdecim. Exhibuit alius beneficium quoddam gratuitum, valens aureis duodecim, non potero lege gratitudinis, quadraginta vel triginta reddere; licebit tamen, quindecim aut sexdecim. Conclusio hæc nostra, noua quidem est; innititur tamen rationi satis antiquæ iuris naturalis, & apposita est satis ad sexcentas donationes remuneratorias augendas, quæ firmitatem habere nequeunt, nisi præcedant obsequia, quæ sunt eas commerita. De quibus in l. Si forte. ff. de castr. pec. & in l. si donatione. C. de collat. & in c. Relatum. 2. & in ca. Ad hæc, de testam. & alibi sæpe. Aduertendum tamen, quòd licet ratione remunerationis, non possit clericus suo amico, vel familiari, alioqui pauperi, donare plus quàm eius obsequia merita sunt, & aliquid amplius, ad quod lex gratitudinis obligat: tamen, ratione paupertatis, poterit dare quantùm ipsa paupertas exigit, sicut & aliis pauperibus. l. Illud. ff. Ad l. Aquil. Intuli quoque; beneficiarium quemcūque posse de beneficij sui redditibus expendere, non tantum ea quæ decentiæ & qualitati beneficij necessaria videntur, sed etiam quæ conditionem personæ decere videntur, seruata ratione generis, gradus, & ordinis. Primum quidem, quòd Innoc. in cap. Indecorum, de rit. & qual. absolute permittit beneficiario ea expendere posse, quæ deceant ipsum; nec restringit vllò modo facultatem hanc ad beneficij decentiam. Deinde, si id neget, fatearis oportet, tunc nihil amplius profuturum beneficiario, quò ad ipsum attinet, duo vel tria possidere beneficia cum legitima dispensatione, si æqualis sint conditionis, quàm vnum tantum: quod est contra mentem c. De multa, de præb. & contra Extrauag. Execrabilis, Ioan. XXII. cum in sui gratiam & vtilitatem, expendere amplius ei non liceat, quàm si vnicum tantum beneficium haberet. Adde illud quod vrget vehementissime, permisisse quidem generale Concilium in d. cap. De multa. cum nobilibus & litteratis dispensari posse, vt plura quàm singula, possint obtinere beneficia. Cuius constitutionis is finis aperte fuit; vt talem agere vitam eis liceret, qualis expediret generis nobilitati, gradibus, atque litteris. Postremo, id ipsum ex Extrauaganti prædicta Execrabilis, Io. XXII. conuincimus; quæ licet iniunxit cunctis qui beneficia incompatibilia possidebant, vt ea dimitterent; ab eo tamen præcepto exceptit Cardinales, & Regum filios; innuens aperte, eos posse de redditibus expendere, non tantum quæ responderent satis qualitati beneficiorum, sed etiam quæ responderent personarum conditionibus. Cæterum, illud diligenter expendendum; quòd licet alimenta beneficiarij, vt ex textu c. De his, de eccles. ædif. quem ibi dixit nescire se alibi Panorm. Cui tamen ei similis in §. fin. r. q. 1. colligitur, anteponanatur reparationi templi, ita quòd si quid desit, deesse potius debeat Ecclesiæ quàm beneficiatio. Id tamen intelligendum venit de illa portione,

quæ ei obringit in alimentum, iuxta qualitatem tantum Ecclesiæ commensuratum, & non iuxta qualitatem personæ. Nam si oppositum contendas, cogeri fateri necessario, filium Regis habentem duo beneficia, quorum vtrumque valeret octingentis aureis, nequaquam obligandum, ad contribuendum partem vllam vel minimam, in Ecclesiarum reparationem, & ornamentorum: quod est plane absurdum, & ideo indignum relatu, & auditu, l. Nam quòd absurdum, ff. de oper. lib. facit, quod anteponenda est omnino necessitas conferuandæ naturæ vitæque, necessitati conferuandi decori personæ, vt docuimus in Manuali nostro cap. 24. num. 3. post Thomam, & alios multos, quos ibi citauimus. Et latius monstramus, in Commentario cap. Quiescamus, quem vna cum hac Apologia componimus. Ex quo habes, non excusandos à culpa milites religionum militarium, quos Commendatarios vocamus, qui ob id, quòd nihil eis de redditibus superest, absumpta ea parte, quæ necessaria est ipsis alendis, & sustentandis, iuxta sui status qualitatem, templa habent minantia ruinam; vel certe, non vti decet apparatus, & multo peius adornata.

S V M M A R I V M.

Rex Hispania qui superat omnes Prælatos, excepto Papa, in redditibus ecclesiasticis, potest de illis sustentare suum regale decus, & quantum debeat se abstinere à dispendendis illis in diuites, & malos vsus. num. 1.

Commendatarij professi perpendant periculum male insumendi suos redditus. numero 3.

Papa testari nequit. num. 3. & latius infra q. 3. mon. 2.

Rex Philippus secundus Hispania Rex, tarde per authorem cognitus, tardius eius heroica acrarissima virtutes ceteris gentibus agnita, parumque per indigenas vulgata, quæ propria sunt ei, vel in eo maxime præminent, sine assentatione vlla insinuantur ab Authore: quia id è Repub. Christiana in publicum omnium Regum, & Regulorum exemplum esse visum est, paucis, quæ bello paceque gessit, temporaria & æterna gloria incomparabili digna recensitis. num. 2.

Beneficiario ab aliquo qui recipit, an peccat. num. 4.

LXXXIII. Moneo, intulisse me vbi supra, etiam Regem nostrum, qui redditibus ecclesiasticis plus quàm vllus Ecclesiæ Prælati, excepto summo Pontifice, abundat; quippe qui administrator est trium illorum Magistratum ordinum militarium S. Iacobi Calatrauæ, & Alcantara, ac tertiæ partis decimarum totius Regni Castellæ, & bonæ partis Regni Granatæ, & Insularum fortunatarum, non solum posse iuste de redditibus magistratum expendere quantum expedit officio magistratus, & decentiæ, qua vtebantur Præcessores ipsius; sed etiam quæ expediat Regali apparatus; dum nihil deficit his, quæ ex præscripto legum, & statutorum illorum ordinum sunt facienda. Quàmuis non defuerit cui magis arriserit oppositum, hac ratione permoto; quòd negari nequeat

queat, ea quæ super sunt de redditibus ecclesiasticis cuiusvis prædictorum magi-
 strarum, illa deducta quantitate, quæ sat sit magistratui, quatenus magistratus
 est, expédi non posse in vsus profanos, iuxta ea quæ dicta sunt in mon. XXVII.
 & XXXVIII. Multo verius tamen apparet id quod dictum est, ob ea quæ in
 præcedenti monito definiuimus. Et ad argumentum pro Aduersario factum, eo
 quòd à quibusdam eruditis pluri quàm par sit fieri videtur, explicite respòdeo
 id quod in libro edito vulgari sermone implicite respondi, referèdo me ad mo-
 nitum præcedens. Verum quidem esse, magistrū vnus cuiuslibet magistratum
 præfatorum, teneri ad largièda piis operibus ea quæ super sunt ei, deductis quæ
 sunt illius decentiæ necessaria, vti magistro illius magistratus, si alio respectu
 non egeret pluribus; non tamen si alio respectu pluribus egeret, vt contingit in
 casu nostro, in quo idem qui est magister, est etiam Rex: & qua parte est Rex,
 pluribus eget, quàm qua est magister, sicut & Cardinalis, & filius Regis, de qui-
 bus agit Extrauagās Execrabilis, Io. XXII. de præb. Imo & alij nobiles, & lit-
 terati, de quibus agit Conciliū generale in c. De multa, eod. tit. habètes legitime
 multa beneficia, non solū possunt suis vsibus impèdere illa quæ sunt eis necessa-
 ria tanquā beneficiariis vnus illorū beneficiorū; sed etiam quæ sunt necessaria
 tanquā Cardinali, filio Regis, nobili, vel litterato. Abūde tamen ex his colligi-
 tur, quātum Regalis Maiestas animaduerrere debeat in quē finē præfati magi-
 stratus, & alij redditus ecclesiastici Regiæ coronæ Castellæ fuerūt à S. Sed. Apost.
 vniti; & cauere, ne superflua quæ contra infideles expendere debet, in alios vsus
 absumat, præsertim in donando diuitibus, & scutris, & alijs quibusuis ob fines
 haud pios. Hic me locus Christiane Lector cogit, nō nihil dicere de tātō Monar-
 cha. Tum, quòd tātū illud quod in eodē sermone vulgari edito dixerā, visum est
 nōnullis nimium, & per assentationē dictum. Tū, quòd ex eo coniicio, illas tanti
 Regis heroicas virtutes, quas publicum in exemplum oportuit esse notissimas,
 parū exteris esse notas. Cuius rei causam arbitror esse, quòd bona pars Nobiliū
 Hispaniæ, in laudādo suo Rege tā parca est, quā in profundèdo pro eo suo san-
 guine larga. Hæc eadē enim effecit, vt mihi quoq; indigenę ignotę fuissent ante
 annū 1564. ante quē nec de cōsuetudine, neq; de facie illum noueram, nec eius
 Curia vnquā ingressus fuerā. Quippe qui cōtentus, & supra merita ornatus, ho-
 nore, ac honorariis quatuor præfatarum, quæ celeberrimæ sunt, academiarum,
 nunquā Regiæ Curia munera in illum, neq; in hunc vsq; diē ambiui; nec petij,
 nec accepi. A præfato vero anno, in quo eius Maiestaté pro causa Reuerèdissimi
 Toletani adiuui, & ab eo nunquā antea visus, nemine subindicante, cognitus fui;
 cæpi eū de facie, ac consuetudine cognoscere, & curiosè omnia, & singula eius
 acta, dictaq; perpendere; demirariq; illum alium ab eo quē mihi pinxerunt, vt
 miratus dicitur *Æneas* molem magalia quòdam. Dicam autem, non eius natale
 solum, non genus, & proauos, & quæ non fecerit ipse, nec ea quæ fecit, illi cum
 alijs Principibus cōmunia; sed tātum quædam quæ dono diuino ei sunt peculia-
 ria, aut certe in eo lōge præminētia. Idq; faciā sine adulatione vlla, quæ me tam
 senem, tanquā peregre, ac fere sine spe ad eius regna redeūdi agētem; nec ab eo
 dono vllō alio quā gratia sua, quæ tamen mihi eius subdito maximum est, do-
 natum decet. Vt alia ergo in alijs emineant, ita præminet in eius Maiestate fides
 illa catholica, quæ virtutum omnium est prima, licet non maxima, vt facile

4 putes eam comitatam supereminentia fidei alterius, quæ gratis data dicitur gratia. Religio autem, quæ maxima est virtutum moralium, adeo in eo resplendet; ut in sacris mira cum animi attentione audiendis, ceremoniisque sacris seruandis, omnes quotquot viderim Reges, Regulos, & alios Principes viros (vidi autem quàm plurimos in Hispaniis & Galliis) superet; si vnum gloriose memoriæ Ioannem tertium Lusitanorum Regem nunquàm satis laudatum, eundemque proxime cognatum eius & socerum iam vita functum excipias. In puniendâ vero, fugandâ, extirpandâque hæresum peste, neminem habeat parem. Tam rarissima vero præminet in eo prudentia (quæ omnium virtutum, quas cardinales vocant, est maxima) præsertim ea qua bene regnatur, tamque eubulia, synesi, ac gnome alta, considerationeque semper & vbique comitata, & à præcipitatione aliena, quod quam plurima, eademque maxima Regna, maximos Principatus, & Imperia, longissimis terrarum, mariumque spatii à se inuicem distantia, pacatiora, & in officio sibi audientiora, à multis iam annis continet, quàm vix vnquàm ea vlli alij tot annis continerint. Sane iustitia quæ (ut ille ait) mirabilis est, velut Hesperus, adeo in eo resplendet, ut vix vnquàm vllus in eius imperiis, & regnis, etiam cum singula singulos Reges, & Dominos haberent, tutiorem inter improbos innocentiam seruarit; neque æquanimius iudicia contra se, per sui consilij Proceres lata, audierit; neque (quod pro miraculo est) minus vlli iudicium insinuauerit, vtri partium maluerit faueri; neque qui magis præstiterit illa. Iudicium Regis honor, iudicium decet & clementia Reges. Vix enim vnquàm vlli delinquenti, sine iusta causa, & sine læsi consensu ignoscit: nec è contrario cuiquàm, concurrentibus his, veniam negat. Veritate autem, quæ pars iustitiæ ponitur, adeo pollet; ut numquàm nec serio, nec ioco; neque in magnis, neque in paruis rebus mentiatur, mendacellæque omnes habeat exosos. Quod ad fortitudinis virtutem attinet, demitor esse qui eum imbelliæ insimulent. Quorum ut opinionem demonstrarem esse vanam, plura quàm putaram, sed pauciora quàm possem ob breuitatis gratiam, in medium adducam. Primum quidem, quod animum eius vere regium, in corpore viribus viridis, elegantique composito proportione inclusum, ea Phrenandrea, siue fortitudo munit, & occupat; ut nullum inueniat in eo locum inanis, plusque satis sibi fidens, gloriæque fiducia, quæ Reges solent in bella præcipites ferre: neque vllus vanus timor, qui eosdem ab eis mature suscipiendis nonnumquàm deterret. Quod sit, ut quotiens opus est, serenissimo animo, de bello, & pace, priusquàm quicquàm statuatur, quos oportet consulat, & tam secrete id faciat; quod etiam sui consilij Proceres nesciant quid statuerit, donec id exequi iubeat: sitque, ut licet pacis, quæ bellorum finis & scopus esse debet, sit studiosissimus, artisque illius assequendæ, conseruandæque pollentissimus, bellorumque quod ad eius fieri potest impediendissimus: cum tamen ad ea suscipienda vis aliqua coegerit, eorum sit susceptor cautissimus, & in finem vsque prosequendis constantissimus. Deinde, quod nulli Imperatorum, Regum, & Ducum, qui à quingentis annis cum longe maioribus exercitibus quàm ipse in Gallias irruerunt, ea gloria contigerit, quæ illi: cum anno 1557. fuso exercitu Gallico, capto direptoque fano sancti Quintini, oppido munitissimo, cum aliquot aliis, sine graui sui exercitus iactura, triumphans, Valentianam rediit; non

quouis tempore, sed quo Reges militem hybernatum deducere solent: nempe tertio Idus Octobris. Quin & vere insequenti, cum Bruxellis complementum sui exercitus expectans, à duobus Henrici Gallorum Regis huius nominis secundi (qui tamen fortuna fortitudineque, prudentia militari comitata, nulli suorum Præcessorum secundus erat) impigerrimis, reique militaris callentissimis ductoribus, nempe Duce Guisio, & Mariscalco Termio, à tergo & à fronte premeretur, suis omnibus trepidantibus, & non paucis consulentibus, vt Antuerpiam refugeret, quò inde in Hispaniam, si res ita ferret, se reciperet; ipse solus, soli Deo fidens, inuicto & interrito animo, contra omnium sui consilij Procerum & Ducum sententiam, decreuit; vt Comes Agamontensis cum bona parte militum, quos in Guisij occursum præmiserat, mira celeritate reuocata, & aliquot aliis repente collectis, in Termium irrueret. Qua irruptione, fuso, fugato, captoque cum multis nobilibus Termio; se, suos, suaque omnia in tuto posuit. Imo & consecuta æstate, comparato iusto exercitu, eundem Henricum apud Dorlanum ad pacem sibi honorificentissimam, quæ hæctenus durat, & vtinam duret æternum, coegit. Tertio, quòd postea in Hispaniã reuersus, rebusque Regnorum illius compositis, & Isabella Regina terque quaterque maxima, pacifque toti orbi Christiano pernecessaria administra, incomparabili cum pompa excepta, mox Pennonem in Mediterraneo mari sitam, Hispaniæque infestissimam, & arte locique natura munitissimam, à Turcarum potestate in suam, sine vlla sui exercitus iactura, reduxit. Melitamque, siue Maltam maximo, pertinacissimoque Turcarum exercitu obsessam, & mira Valletæ prudentissimi, fortissimique Magistri magni ordinis sancti Ioannis, suorumque fortissimorum cruce signatorum militum virtute, robore, piaque audacia, iamdiu se defendentem, missa magna delectissimorum militum manu, ab omni molestia liberauit, non sine ingenti Solimanni dolore, iactura, & dedecore. Et in orbis noui prouincia, cui nomen florida, arcem à Gallis clam erectam, & in pernitiẽ omnium nauium ex Peru imperio, & ex noua Hispania, in suam antiquam redeuntium, valde munitam singulari Dei beneficio, Petro Melendio Duce, vi, citra vel vnus militis iacturam, cepit. Et omnes fere Galli qui eam munierant, & defendebant, quique plus mille ducenti erant, cum non sine magno Diuorũ munere in Hispanorum (qui vix erant quadringenti) manus venerunt, licet essent viri fortissimi, & ex bona parte nobiles: quia tamen erant impij, & Lutherani, occisi fuerunt: quamuis tanta occidio extra pugnam facta, tam pio Regi minime, quod palam est, placuit. Postremo, vt alia omittam, quis eorum qui satis nouit quàm armulæ sint Hispaniæ, Galliæ, non magni faciat suppetias illas magnas, tamque opportunas quas Gallorum Regi, ob ætatem puerilem, & Lutheranorum multitudinem laboranti, per Hispaniam, Italiam, & Flandriam, transmisit: Quam vero prudenter, caute, ac fortiter anno superiore in Flandriam pro Lutheranis tumultuantem, Duce Albeni ductore prudentissimo traduxit exercitum saluum per Alpes & fines Gallorum, Helueticorumque, qui suæ sectæ Lutheranis maxime fauent, aliorum esto iudicium; mihi quidem pro miraculo fuit. Cuius tamen magnitudinem superauerunt administratio iustitiæ, aptæ natæ gentes frænare superbas, sumpta sine populi tumultu, de quàm plurimis, & in his aliquot Magnatibus, diuinæ humanæque Maiestati rebellibus, vindicta rarissime audita: & duæ victo-

riæ, altera ad Gröningiam, altera ad Damum Frisiz oppida munitissima, quas dum hæc typis excuduntur, Dominus Sabaoth, siue exercituum Deus, ministerio eiusdem Ducis, & ductoris, dedit ei fere incruentas: non obscure significans id, quod antea tempore patris eius viri incomparabilis Caroli V. fortissimi, gloriosissimi que Imperatoris insinuauerat: nempe, Christiano à fide catholica deficiente, non solum gratiam, charitatem, spem, aliasq; huiusmodi virtutes tolli, sed etiam prudentiã, consilium, fortitudinem, tum animi, tum corporis auferri, vel certe diminui; quando Germani, pectora nata bello, fide catholica defecti, tam sædæ occidioni subiacerunt: ob quæ omnia S. D. N. idemque Pontifex maximus Pius V. piëtissimus, festa, preces; supplicationes publice decretas, summasque gratias Deo, cū Patribus purpuratis, Clero, ac Populo Romano pedes non semel egit. Magnitudinem autem sublimitatemque animi vere Regij, qua magnificentia munerum, & donorum in suos, & arcium munitarum regiarum, pomæriorum, pomariorum, & leporariorum, & cuiusdam superbissimi templi, omnes qui ante illum in Hispania regnarunt Reges antecellit, maxime laudarem; nisi essent quibus aliquantum ea viderentur nimia. Illis plane metrioris temperantiæ, modestiæque characteribus insignissimus est, quòd raro aut nunquam vno die plus, neque pluries edat, aut bibat, quàm alio. Quodque iam inde à puero (quod pro miraculo est) nullum vnquam suæ, vel alterius ditionis, nec vllum famulum etiam infimæ functionis, etiam in ministrando grauitè errantem, vllò verbo iniurio, nec irato incesserit; contentus blande admonere, ne adeo incurius foret. Quodque dum à sacris ad prandium rediens conuenitur à multis, & nonnunquam à plus centum, perinde singulos eorum singulariter, cum ea benignitate, serenitate, ac frontis hilaritate audit, eisq; respondet, ac si solus cum vnus conueniret; etiam si oporteat, ob id vnã, vel alteram horam differre prandium: nec prius se quieti sub noctem tradit, quàm omnes libellos supplices ab eis porrectos, superscribat nominibus eorum, quorum est cõtenta in eis cum eius Maiestate tractare; & tradat illi qui eius rei curam gerit, vt crastino mane eis illos distribuat; simul certiores faciat eos, qui eos porrexerunt, quibus sint distributi, vt sciant quos adire oporteat, pro habenda eorum expeditione. Quod denique molestias se adeuntium, quales quales illi sint, inaudita corporis, & animi sibi constantium consistentia ferat, adeo quidem, vt me, hominem alioqui nihili, pro illustrissimo Toletano se alloquentem, audierit Pinciz vnã horam & amplius, semper stans, & rectus; appositissimeque de more suo, ense pugioneque accinctus; & adeo sibi semper constans, & immotus, vt nunquam tussiret, vel expueret; nunquam vllam sui corporis partem, non caput, non collum, non os, non vultum, non humeros, non brachia, manus, digitos, crura, pedes, vel quid aliud, in vllã partem moueret. Audiuit, inquam, mirã præsentia, & intentione animi, responditque adeo apta, tersaque oratione, cui nihil poterat addi, vel adimi; vt præmeditatus, & ex præscripto locutus videri potuisset. Quæ profecto nunquam visa, lecta, vel audita fuerunt. Et vt tandem infantiam meam balbutientem, nimiumq; vltra crepidam, in messem alienam digressam compescens, finiam; puto cum omnes qui ante se in Hispania regnarunt, gloria, non vno nomine superantem, longe superaturum, si tria quæ dono Dei præueniente facere cœpit, eodem subsequente perfecit. Primum, si nonnull

nulli qui indirecte laicam potestatem sub specie maioris iustitiæ, vtilitatisque publicæ, intra ecclesiasticæ fines intrudere nituntur, satis vere intellexerint, se imitantem suos Maiores, & in his Carolum Magnum, qui relatus in cap. In memoriam. 19. dist. sic ait. In memoriam beati Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam Ecclesiam, & Apost. Sedem, vt quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, ecclesiasticæ esse debeat magistra rationis. Quare, seruanda est cum mansuetudine humilitas: & licet vix ferendum ab illa sancta Sede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione toleremus. Velle, inquam, in primis, vt Ecclesiæ authoritas, & potestas suspiciantur, & colantur, eiusque iura illæsa seruentur; esseque frequentissimo exemplo persuasum, earum cultu, Regna florescere, & contemptu, marcescere, ac tandem à fide catholica deficere. Alterum est, si ita exequatur sua iura, quibus iam pridem iubet militibus suis stipendia debita integre persolui, vt nullatenus per Ducum & atatis præfectorum, & Theaurariorum auaritiâ, fraudem, & noua inuenta quicquàm eis diminuatur, vel differatur, ne viri egregij, quorum fortitudine fidei, non solum gloria, imperia, & regna, sed etiam ipsa fides catholica cultus Dei & iustitiæ in eis stant, & florent, verecunde mendicent; aut inuerecunde concutiant plebem, aut violenter grassentur, aut turpiter à fide regia deficient, neue suo exemplo viros ad bella natos à militia ita deterreant, vt cum delectus militum habetur, pauci ea digni ascribantur. Tertium est, si Diuum Ludouicum Regem Fræcorum sua de stirpe antiqua prognatum, imitatus, nonnullis qui patrimonium regium nouis inuentis, eisdemque Ecclesiæ, Populo & Plebi grauibus, cõtra ius, falsque augere procurant, dixerit in sententia ea quæ illum cuidam Consiliario suo in primis erudito, & perspicacissimo dixisse in hæc verba testatur Remundus Ruffus vir pius iuxta ac eruditus, in eo quem contra Molinæum pro Papæ primatu, erudite, pie, ac ornate si quis alius scripsit, lib. pag. 390. & seq. Sum tuus & frater, & Rex, te fratrem amicissime moneo, hortor, & rogo, vt fluxis his rebus, quas à me te consequi & speras, & ambis; & quibus repëtino casu vnà cū vita carere potes, optimæ mentis conscientiam, salutē, incolumitatēq; illam sempiternam anteponas. Rex vero cum sim, hæc edico: vt si te post hac contra ius, iniuriam tueri captionum nescio quibus anfractibus intellexero, nõ solum palã te iubebo argui, sed dignitate & gradu deiectum efficiam, vt singulari sis exemplo omnibus, quod intelligant me nihil nisi ius colere, & tueri, Regemq; me esse non Tyrannum. Intuli etiam vbi supra, quod materia præsens, & desiderium quod inesse mihi debet salutis animarum tot, & tam illustrium virorum, quot & quàm sunt Commendatarij ordinũ militarium Hispaniæ, & aliorũ Regnorum, impellebant me 3 admonere, quã graue peccent, qui perinde suos prouentus ecclesiasticos in profanos vsus insumunt, ac si omnino sæculares essent, non reputãtes secum, quod præterquàm q̄ illi sunt prouentus ecclesiastici, ipsimet sunt religiosi, & emiserunt solemne paupertatis votũ, quo dominium omnium quæ habebant amiserunt, simul cum capacitate noue quærēdi res vllas sæculares, vt supra mon. I X. cum 8. seq. & mon. LXII. cõtra præfatũ N. monstrauiimus, ac consequenter, nihil eorũ quibus vtuntur, est suũ, nec potest esse. Nã quãuis summus Pontifex cū illis, circa votũ castitatis dispēsauerit, vt ducere possint vxores: nunquã tamen super paupertatis voto dispēsauit, nec vt dispēsset, aliqua iusta, & rationabilis causa re-

periri potest, vt alibi in q.1. super tit. de stat. mon. à nobis assertum est, & supra monito XI. repetitum; dum efficaciter probaui, eos non solum esse personas ecclesiasticas, sed etiam vere religiosas. Et quia in prædicta rubrica late egimus de difficilibus dubiis, quæ circa eorum facultatem administrandi, & eorum sumptus, & administrationem occurrunt: & ne Apologia ista nimis excrescat, nihil aliud hic addam, præterquàm; quòd supplico humiliter eorum Excellentissimis, & Dominationibus, simul & Confessariis, vt perpendant eorum Commendarum prouentus esse ecclesiasticos, ac consequenter quæ de illis superfluunt, deberi pauperibus, & aliis piis operibus lege diuina, & naturali iustitiæ. Itè, quòd sunt religiosi, qui se per votum solemne paupertatis, ab omni dominio, & possessione sæcularium bonorum abdicarunt, & ea per suam professionem in ordinem quem professi sunt, transtulerunt. Et consequenter redditus, & prouentus eorum effecti fuerunt ecclesiastici. Cui consequens est, eos ægre posse disponere de illis, nec inter viuos, neque per vltimam voluntatem, nisi cum quibusdam restrictionibus: quamuis ad id habeant diplomata summi Pontificis quamlibet fauorabilia. Quoniam cum ipse (vt tamen cum debita eius semper reuerentia loquar) non possit de suis ecclesiasticis redditibus pro libito testari, etiam si non sit ex monachali electus statu, sed ex sæculari, vt inferius patebit, minus poterunt facere præfati domini Commendatarij de prouentibus suarum commendarum eo modo quo aliqui suis priuilegiis innitentes faciunt: cum sint religiosi, & inhabiles ad dominium, & etiam possessionem cuiuscunq; rei, etiam minimæ, saltem suo iure, nominèque habendæ. Intuli quoque peccare quidem mortaliter eos, qui per donationem à beneficiariis bonorum, notabilem quantitatem accipiunt, si ea esse sciuerint de redditibus ecclesiasticis; & si non excusat illos aliquid eorum, quæ mox infra ponemus. Nam qui causam dat peccandi, vel certe peccato consentit, peccat; ad Rom. 1. & c. Notum. 2. q. 1. & late in Manuali cap. 11. nu. 9. Qui vero hanc accipit, profecto vel scit eum qui donat mortaliter peccare, vel scire tenetur; & consequenter peccat. Colligi etiam potest ex hoc, multos eorum qui cognatos desiderant ad Episcopatus dignitatem euectos videre, quòd ditiores ex eorum donationibus reddantur, plus sibi mali, quàm veræ utilitatis exoptare. Desiderant enim, vt promoti peccent, ac consequenter peccant, quod peius est eis, quàm sit bonum diuitiarum. arg. c. Præcipimus. 12. q. 1. & l. Sancimus. C. de Sacros. An autè qui hæc acceperit bona, restituere teneatur, & quomodo; explicabitur infra q. 2. mon. XXVI.

S V M M A R I V M.

Frater Alphonsus, Maldonadus nomine, re ipsa optime donatus. nu. 1.

Moniales tot debent excipi in monasterium, quot ali possunt de redditibus monasterij, & non plures. nu. 1.

Moniales iuste suscipi possunt vltra eas, quæ sustentari possunt de illius redditibus, modo deferant dotes suæ sustentationi sufficientes. nu. 2.

Simonia frequenter admittitur à Prælatibus in ingressu monasteriorum, similiter & à subditis. nu. 3.

Etiam in accipiendis superfluis dotibus. nu. eod.

LXXXIII. Moneo, addidisse me vbi supra prædictis hanc quæ sequitur decisionem, quam vt apponerem præfato libello, cum iam vltimam vellem apponere manum, rogauit Venerandus admodum pater, frater Alphonſus Maldonadus, dotibus optimis bene ac egregie donatus, videlicet; Peccare monialium Abbatiffas, aut alio quouis nomine monasteriis præfectas, fuos redditus ita prodige expendentes, vt moniales denuo admittere omnino recuſent, niſi tantis dotibus onuſtas, & tantis expenſis factis, quantæ ſufficerent abundè illis per totam vitam alendis. Et tamen nec admiſſis pridem monialibus, nec his quæ denuo admittuntur, vel ſolas veſtes conferunt; imò nec frequenter medicinas. Primo quidem comprobatur id, tam ex antiquo iure, in cap. Periculoſo. §. Sane, de ſtat. reg. quod habuit originem à cap. 1. de inſtitut. quàm nouo Concilij Trident. cap. 3. ſeſſ. 25. de regul. præcipiente, ne plures moniales admittantur in monasteria, quàm ex eorum redditibus abſque penuria earum ſuſtentari poſſint; quod præfata nullo modo exequuntur, cum nullas indotatas accipiunt ex redditibus monaſteriorum alendas. Deinde, quia præfata Concilia præſcribunt, ne plures accipiant, quàm ali poſſint ex propriis rediubus: at illæ multo plures accipiunt, ſi habeant dotes. Tertio, quia vehementer abſonum apparet, monasteria monialium vnus cuiuſdam Ciuitatis viginti millium aureorum redditibus annuis, & eò amplius perfrui: & tamen ob hos redditus adeo copioſos, nullam monialem admittere, nec ab ipsis ſuſtentari; niſi pro dote, ſupelleſtilibus, & expenſis aliis ſecum adferat, vt multi referunt, octingentos; qui ſufficere haud dubie poſſent ad emendum centum in ſingulos annos ad vitam earum, ſi mille dipondia octo millium pretio emanant, vt emi ſolent. Imo licet eam ſummam tantum deferret, quæ ſufficere poſſet emendis octuaginta aureis, vel ſeptuaginta in ſingulos annos ad vitam, ſatis eſſent, & ad alimenta, & ad veſtes, & etiam ad medicinas. Et ita non ingreditur expenſis monaſterij, ſed ſuis propriis. Poſtremo, quòd mens Conciliorum ea eſt, ne plures moniales indotatæ, nec dotatæ, in monasteria cooptentur, quàm ex redditibus monaſteriorum ali poſſint. Et quòd in his monaſteriis, in quibus iam admiſſæ hunc numerum excedunt, nullo modo admittantur aliæ, donec vel eo uſque decreſcat numerus earum; vel creſcant redditus, vt illi numero alendo, & amplius, ſufficiant. Id quod aliquorum Prælatorum præſcripto, in monaſteriis aliquot iam ſeruat, poſt Concilij Trident. definitionem. Et Carthuſienſibus cœnobiis ſeruari præcipitur ſtatuto quàm ſtriſtiſſimo, cap. 12. 3. p. compil. ſtat. quod mire exaggerat Dionyſius Carthuſienſis lib. 1. de Simonia. art. 16. Dubitatio tamen vehemens hinc oboritur; poſſint ne Præfectæ monialium alias admittere ſufficienter dotatas, poſteaquàm expletus ſit numerus earum quæ poſſunt ali ex annuis redditibus monaſteriorum. Ex altera enim parte pugnat uſus; id enim crebro fieri cunctis eſt perſpicuum; & conſuetudo eſt optima legum interpret, cap. Cum dilectus, de conſuet. Ex altera vero iura, videlicet, d. ca. Periculoſo, de ſtat. regul. & ca. 3. ſeſſ. 25. Concil. Trident. quæ id prohibere videntur, imò ſimoniacum eſſe innuitur in cap. Quoniam, de ſimon. & Extrauag. Vrba. V. Ne in ea, vt profuſe ſatis Dionyſius tam in libr. 1. quàm in 2. de ſimon. deducit; aſſeuerans firmiter, id à labe ſimonix non excuſari, licet niſi aſſu-

matur pro ingressu religionis, nec pro monachismo, sed tantum sustentationis gratia; nec excusari ab hoc monasterij paupertate. Et ad hæc omnia comprobanda, vehementer vrget Extrauag. Urb. V. quam retulit Dionysius præfatus, libr. 1. art. 7. & libr. 2. art. 2. de simon. Nobis tamen videtur. Primo expedire quidem, ne plures assumantur, cum id iura censeant multo melius. Et quòd amplissimæ dotes, quas aliquæ exhibent, in causa sunt, vt quædam quæ non sponte ad religionem inducuntur; & quædam quæ aptæ non sunt, ingrediantur monasteria. Vnde fit, vt maiorem in spiritualibus faciant iacturam, quàm reportent commoditatem in temporalibus: quod demonstrat satis Dionysius in d. art. 7. de simon. Difficile etiam factu est, hoc ab omni simoniae labe excusare, vti melius, quàm vllus alius, author ille suadet in libr. 1. & 2. de simon. Secundo tamen dicimus id non esse malum, licet oppositum assenserimus melius. Credimusque posse Præfectas monasteriorum, sine vlla culpa aliquas ad religionem anhelantes, & aptas, sufficienter dotatas admittere; etiam vbi sit expletus numerus earum, quæ ali possint ex redditibus monasterij; dum tamen ab omni simonia caueant moniales, quæ solent aliquid pro suffragiis accipere. Primo, quia id asseueravit S. Thom. à Caietan. probe expositus Sec. 2. quæst. 100. art. 3. ad 4. Deinde, quia nunquam, vt credimus, vel difficile in Hispaniis, Dionysij approbabitur sententia: vbi complures, suas filias in monasteria deferunt, non tam religionis gratia, quàm ne cogantur nuptui tradere inferioris ordinis hominibus. Rursum, quia etiam Sanct. Thomas tenuit, licere recipere virgines dotatas in monasteriis, in quibus non sufficerent omnibus, si reciperentur sine dote. Iam autem tempore S. Thomæ illud erat cautum in cap. Periculoso, de stat. regul. lib. 6. quod modo innouat Trident. Concilium in d. cap. 3. de regul. sess. 25. scilicet, ne admitterentur feminae plures intra monasteria, quàm ali possent. Vnde ius tum antiquum, tum nouum exponendum apparet, ne recipiantur indotatæ, vel cum damno aliarum monialium, vel cum expensis Monasterij. Illa autem simonia quæ interuenire solet, subterfugi posset, quibusdam obseruationibus additis; quàmuis difficulter, vt Dionysius astruit in d. artic. 7. libr. 1. & in d. artic. 2. libr. 2. de simon. Vnde id obseruatur quàm diligentissime in ordine Carthusianorum, ex statuto præscripto in cap. 2. 3. par. stat. Carth. de quo locuti sumus, quòd grauissimas pœnas adhibet, contra Præfectas, & moniales alias, si ante ingressum, vel post, dona vlla vel præmia acceperint vel per se, vel per alium, ab ea quæ denuo in earum numero cooptatur, iuxta ea quæ præscripsit etiam Extrauag. Urb. V. quæ sub grauib. censuris inhihet donationes, & acceptiones omnes, directas, aut indirectas, tam his quæ admittuntur, quàm admittentibus. Quia tamen hæc simonia euitari potest, si dos necessaria pauperi monasterio detur, huic nostræ

3 sententiæ tandem adhaereo, obtestans Præfectas Reuerendissimas in Domino, ne recipiant plures, quàm alere possint monasteriorum redditibus annuis, etiam indotatas, & sine muneribus: quod si alias dotatas receperint, caueant, ne id in aliarum cedat detrimentum; & ante omnia prospiciant, ne vel ipsæ moniales suffragium dantes, in simoniam aliquam incidant. Illud etiam pro certo habeant, & animaduertant, ex pacto aliquid accipere vltra id quod necessarium sustentationi monialis iudicio cordatorum censeatur, esse simoniacum.

Nam

Nam ex pacto nihil aliud possunt accipere, præter illud quod alendæ moniali sit necessarium: eo quòd ei monasterium præ inopia, non potest tribuere. Si ergo aliquid ultra acceperint, vel si dotem exegerint, quando monasterium posset eam alere, illicite recipiunt. Quod si hæc vera sunt; quid, quæso, dicemus ad prodigas illas expensas, & profanos apparatus fieri solitos ex pacto tacito, vel expresso, dum vel ingrediuntur monasterium, vel professionem emittunt? Quid aliud moderatius, quàm vt hæc vehementer interdiciantur, & culpentur, ac puniantur illæ, quæ talia faciunt? & simul etiam doceantur, quanto honestior apparet cunctis hæc inspicientibus, modesta quædam humilisque temperantia, spiritali coniuncta contemplationi, quàm pomposa intemperantia mundanæ cuidam admixta voluptati in funeralibus eius quæ per professionem moritur mundo, & nascitur, vel excrefcit Deo.

A P O L O G I Æ L I B R I
D E R E D I T I B V S

Secunda Quæstio.

An beneficiarij impendentes superflue, vel profane reditus suorum beneficiorum, non solum peccent mortaliter; sed etiam teneantur ad restitutionem?

S V M M A R I V M.

Bonis de eisdem intelligitur quæstio secunda, de quibus prima. num. 1.

Iustitia speciali non tenetur, quicumque per Iudicem cogi potest. num. 2.

Leges de omnium virtutum actibus feruntur, & ita tam de actibus virtutum theologarum, quàm moralium cardinalium, & eis contributarum. numero 3.

Iustitia specialis, & generalis longe differunt. num. 4.

MONEO primo, quòd ad hanc secundam quæstionem respondurus, in prædicto libello præmissi; Primo, intelligendam illam esse de omnibus, & solis eisdem reditibus ecclesiasticis, de quibus intelleximus primam, supra monito XXI. & XXII. Fallum item esse, quòd præfatus N. ait, videlicet, quòd quicumque possunt compelli per Iudices ad aliquid faciendum, tenentur ad illud lege iustitiæ veræ & specialis; cuius transgressio ad restitutionem obligat. Quoniam cum leges ferantur de actibus omnium virtutum, vt

Nam ex pacto nihil aliud possunt accipere, præter illud quod alendæ moniali sit necessarium: eo quòd ei monasterium præ inopia, non potest tribuere. Si ergo aliquid ultra acceperint, vel si dotem exegerint, quando monasterium posset eam alere, illicite recipiunt. Quod si hæc vera sunt; quid, quæso, dicemus ad prodigas illas expensas, & profanos apparatus fieri solitos ex pacto tacito, vel expresso, dum vel ingrediuntur monasterium, vel professionem emittunt? Quid aliud moderatius, quàm vt hæc vehementer interdiciantur, & culpentur, ac puniantur illæ, quæ talia faciunt? & simul etiam doceantur, quanto honestior appareret cunctis hæc inspicientibus, modesta quædam humilisque temperantia, spiritali coniuncta contemplationi, quàm pomposa intemperantia mundanæ cuidam admixta voluptati in funeralibus eius quæ per professionem moritur mundo, & nascitur, vel excrefcit Deo.

A P O L O G I Æ L I B R I
DE REDITIBVS

Secunda Quæstio.

An beneficiarij impendentes superflue, vel profane reditus suorum beneficiorum, non solum peccent mortaliter; sed etiam teneantur ad restitutionem?

S V M M A R I V M.

- Bonis de eisdem intelligitur quæstio secunda, de quibus prima. num. 1.*
Iustitia speciali non tenetur, quicumque per Iudicem cogi potest. num. 2.
Leges de omnium virtutum actibus feruntur, & ita tam de actibus virtutum theologarum, quàm moralium cardinalium, & eis contributarum. numero 3.
Iustitia specialis, & generalis longe differunt. num. 4.

MONEO primo, quòd ad hanc secundam quæstionem respondurus, in prædicto libello præmissi; Primo, intelligendam illam esse de omnibus, & solis eisdem reditibus ecclesiasticis, de quibus intelleximus primâ, supra monito XXI. & XXII. Fallum item esse, quòd præfatus N. ait, videlicet, quòd quicumque possunt compelli per Iudices ad aliquid faciendum, tenentur ad illud lege iustitiæ veræ & specialis; cuius transgressio ad restitutionem obligat. Quoniam cum leges ferantur de actibus omnium virtutum, vt

- docet Thomas receptus Prima 2. quæst. 95. artic. primo, & melius, 96. artic. 3.
- 3 iuxta illud Philosophi Ethic. 5. Præcipit lex, quæ debent fortes opera facere, & quæ temperati, & quæ mansueti. Similiter autem secundum alias virtutes & malitias; hæc quidem iubens, hæc autem prohibens: ideo tam diuersæ sunt leges, quàm diuersæ sunt virtutes, de quarum actibus illæ feruntur. Vnde, alia sunt præcepta, & leges fidei, de quibus Thomas Sec. 2. quæst. 17. & aliæ leges virtutis spei, de quibus idem ibidem. quæst. 22. & aliæ leges, & præcepta charitatis, de quibus idem ibidem. quæst. 44. & aliæ leges, & præcepta prudentiæ, de quibus idem ibidem. quæst. 56. & aliæ leges, & præcepta iustitiæ specialis, de quibus idem ibidem. quæst. 122. & aliæ leges, & præcepta fortitudinis, de quibus idem ibidem. q. 140. & aliæ leges temperantiæ, de quibus idem ibidem. q. 170.
- 4 Cum ergo alia sit virtus iustitia specialis, quæ principaliter versatur circa res, & actus exteriores, & in reddendo debitum secundum æqualitatem; & alia iustitia generalis, siue legalis, quæ versatur in referendo omnes actus virtutum in commune bonum humanum; sicut charitas versatur in referendo eos omnes in commune bonum diuinum, siue Deum, vt docet D. Thom. ibidem. q. 58. art. 7. Cumque alia sit virtus iustitia specialis, quæ principaliter versatur in iis quæ sunt ad alterum, ad reddendum debitum secundum æqualitatem; & aliæ sunt virtutes annexæ illi, quæ potentiales vocantur: quæ licet versentur in iis quæ sunt ad alterum, vt iustitia specialis; deficiunt tamen ab ea, eo quòd non versantur principaliter circa actus exteriores, sed circa interiores, & secundo circa exteriores; & circa eos non in reddendo debitum legale secundum æqualitatem, sed aliæ in reddendo debitum morale tantum, vt liberalitas, modestia; vel in reddendo debitum legale, sed non secundum æqualitatem, qualis est religio, qua reddimus Deo debitum; & pietas, qua exhibemus parentibus, patriæ, & sanguine iunctis debitum cultum: & obseruantia, qua dignitate, virtuteque præminentes colimus, vt eleganter docet idem ibidem, quæst. 80. art. 1. Cum ergo, inquam, hæc virtutes adeo inter se differant; ita etiam oportet, vt leges, & præcepta de actibus earum lata, tantumdem differant. Itaque cogitur N. confiteri, multos multis ita debere, vt per Iudices compelli possint ea præstare, quæ tamen non sunt debita per leges iustitiæ specialis; sed tantum per leges generalis iustitiæ, quæ cum omnibus aliis virtutibus concurret; vel per leges speciales illarum virtutum specialium differentium à iustitia speciali, eo modo quo dictum est. Quamobrem, cum fundamenta N. contra communem, & nos, agant de legibus charitatis, vel misericordiæ, vel pietatis; nihil ei profunt, neque obstant nostræ conclusioni: quia à diuersis non fit illatio. l. Papinianus ex. li. ff. de minor.

S V M M A R I V M.

Iustitiæ specialis legem frangens, tenetur semper ad restitutionem faciendum. numero 1.

Leges de alendis parentibus vel liberis, non sunt leges iustitiæ specialis. nu. 2.

Iustitiæ specialis debitum quantum differat à debito aliarum virtutum. n. 2.

II. Moneo

II. Moneo, quòd ex monito proximo inferitur contra N. esse inconcusse tenendum, quòd omnis frangens leges iustitiæ veræ specialis, tenetur ad restitutionem damni, & non qualem qualem; sed secundum æqualitatem. Tum, quia hæc est communis Alexandri Halensis, & Antecessorum nostrorum opinio, relata infra mon. VII. à qua non est recedendum sine lege, vel efficaci ratione, per iura sæpius allegata. Tum, quia nullius momenti est argumentatio illa; Hoc est debitum adeo legale, vt debitor possit cogi ad illud per Iudicem. Ergo est debitum legibus iustitiæ veræ & specialis, vt in proximo monito probatū est. Tum, quia leges quæ iubent, vt cogantur per Iudices parentes alere filios, vel è contrario certis casibus non sunt de legibus iustitiæ specialis, de quibus loquitur Alex. Halen. cum communi, vt expresse probatur in l. Si quis à liberis. ff. de lib. agnos. c. ibi: Sed cum hæc res ex æquitate, & charitate sanguinis descendat: per quæ verba Iurisconsultus exprimit leges illas de alendis filiis à parentibus; & è contrario non descendere ex iustitia illa speciali & vera, de qua Tho. receptus in præf. Sec. 2. q. 8. sed ex pietate, quæ est virtus specialis, illi applicata; quæ patriæ, parentibus, & sanguine iunctis prouidet: de qua idem Thom. etiam receptus ibidem. q. 101. Tum, quia nec debitū legale, quo quis tenetur, & potest cogi à iudice ad faciendas eleemosynas, siue ad subueniendum extremam vel magnam necessitatem patienti, iuxta glos. receptam iuncto textu cap. Sicut hi. 47. dist. & tradita per Tho. Sec. 2. q. 32. est debitum legibus iustitiæ specialis præfata; sed legibus charitatis & misericordiæ, vt probat Tho. vbi supra. Tum, quia inter iustitiam specialem, & alias virtutes speciales hoc distat; quòd illa, & eius leges principaliter & immediate versantur circa res & actiones exteriores, ad reponendam in eis æqualitatem eius quòd formaliter, vel virtualiter datur, & accipitur. Misericordia vero, & pietas, & omnes aliæ virtutes speciales, & earum leges, versantur principaliter & immediate circa actus interiores in mouendo, vel moderando passiones animi, licet minus principaliter: & per consequentiam, moueant etiam ad actus exteriores. Quod singulariter & subtiliter sensit Tho. Sec. 2. q. 122. art. 1. ad 4. Itaque ex eo quòd non tenetur ad restitutionem damni qui violat leges pietatis, & misericordiæ, non soluendo parentibus, vel pauperibus debitum legale, quòd debet illis legibus pietatis, vel misericordiæ, non inferitur; quòd non teneatur ad restitutionem damni, quòd præstat, violando leges iustitiæ specialis, cum hæc sint separata ab illis: & à separatis non fiat illatio, per iura vulgata: & ita in vniuersum est vera præfata cõmunis, & nostra propositio.

S V M M A R I V M.

Lex quæ iubet succurrere patienti extrema, non est lex iustitiæ specialis, sed charitatis, pietatis, misericordiæ, vel iustitiæ generalis. nu. 1.

III. Moneo, quòd ex duobus proximis monitis inferitur, quòd N. toto celo errat, noue tenendo contra omnes; legem quæ iubet succurrere necessitatem extremam patienti, esse legem iustitiæ specialis. Tum, quia per allegata in illis, constat illam esse legem charitatis, misericordiæ, pietatis, vel iustitiæ generalis; non autem specialis, quæ versatur circa res exteriores; & in reddendo legale

debitum secundum æqualitatem. Tum, quia qui obligatur ad dandum aliquid extrema patienti, vt ab eis liberetur, & non dederit illud ei, non tenetur restituere illud posteaquàm illa necessitas transierit, si aliquo alio modo liberetur; neque hæredibus eius, si perierit secundum omnes, & ipsummet N. Cum tamen is qui debet alicui aliquid per legē iustitiæ specialis, tenetur illud soluere, etiam posteaquàm transierit tempus, & articulus in quo soluere tenebatur ipsi, si superuixerit; vel hæredibus eius, si obierit. l. i. & per totum titu. C. vt actiones ab hæred. & contra hæred. & in l. i. C. de hæred. act. Tum, quia qui debet ex mutuo, vel aliquo alio contractu alicui extremam necessitatem patienti illud, quo cum posset ab illa liberare, si non succurreret ei, teneretur ei soluere illud si superuueret per alterius opem; vel hæredi eius, si obiret mortem: & non alia ratione, quàm quia illud ei lege specialis iustitiæ debebat. At id quod sine vlllo contractu expresso, vel tacito debetur alicui propter solam necessitatem extremam, non debet restitui lapso tempore illo necessitatis, & non alia ratione, quàm quia non debetur ei lege specialis iustitiæ, sed alia charitatis, misericordiæ, pietatis, vel iustitiæ generalis. Ergo propositum. Tum, quia non obstat Caietani authoritas, qui visus est significare N. quòd legibus iustitiæ tenemur necessitatē extremam patienti succurrere. Nam, quia cum generaliter loquatur de legibus iustitiæ, potest intelligi de iustitia generali, & non de speciali; cum dicta Doctorum in dubio ita interpretari debeant, vt iuri recepto consonent. arg. cap. Cum expediat, de elect. lib. 6. Et si eius dictum aliter intelligatur, est falsum, & contra communem omnium.

S V M M A R I V M.

Dominium vnus & eiusdem rei, non potest esse pluriū in solidum, & non transit ipso iure in extreme egentem. nu. 1.

Restituere tenetur quis ea, quæ extrema patiens accepit, lapso illius necessitatis articulo, nisi & c. nu. 2.

I III. Moneo, satis consequens esse proximis tribus monitis, veriore esse illam sententiam, quæ habet; Neminem fieri verum dominum rei qua eget ad liberandum se ab extrema necessitate; licet iuste posset eam accipere, etiam auctoritate propria, & ea vti quatenus esset ad id necessaria: quàm contrariam. Tum, quia illa sententia contraria non videtur probari vlla lege, vel efficaci ratione, sine quibus non est affirmandum aliquid cōtra ius regulare, cap. Legatur. 24. q. 2. §. Consideremus; in Auth. de Trient. & femil. coll. 3. c. Consului. 2. qu. 5. & c. 2. de transl. præl. & ius regulare habet id quod est vnus, sine consensu eius, non effici alterius. l. Id quod nostrum est. ff. de reg. iur. Tum, quia lex illa celebris quæ est secunda in §. Cum in eadem. ff. ad l. Rhod. de iactu. non habet; res fieri communes per necessitatem, sed esse comunicādas. Tum, quia non patiuntur iura, vt eiusdem rei dominum sit penes plures in solidum, l. 3. §. Ex pluribus. ff. de acq. poss. Tum, quia legi charitatis, misericordiæ, ac pietatis, & cuiuscunq; alterius virtutis satis fit, succurrendo necessitatem extremam patienti sufficienter, ad hoc vt ab ea liberetur, vt palā est. At frequentissime succurri potest, & abunde

de quidem extrema patienti, commodando, vel locando ei rem illam qua eget, non tradendo ei dominiū illius. Verbi gratia, Aliquis, alioqui saltem alibi diues, in montibus, Alpibus, vel Pyrenæis niuecanis, necessitatem extremam alicuius vestis patitur: & aliquis alioqui pauper, deferens vestes pretiosissimas, holose-ricas pellibus herminorum carissimis duplicatas siue suffultas, obuiat illi, tene- tur quidem ei vnam, vel duas, vel plures, & quotquot ille ad illam necessitatem subleuandam eget, commodare vel locare, sed non dare, & transferre in illum illarum dominium. Imo, cum se in aliquem locum vbi necessitas illa cessaret, reciperent, posset illam, vel illas quas commodauit, repetere: quod nemo nega- bit. Tum, quia nemo diceret, quòd si quis, alioqui diues, aliquo in loco fame moriens, obuiaret alicui pistori, viginti mulos panibus coctis onustos aliquo agenti, fieret dominus omnium illorum panum: cum tamen qua ratione fieret dominus vnus, eadem quoque fieret omnium, antequàm vllò illorum ad sedan- dam famem vteretur. Neque quisquàm diceret, pistorem obligatū esse ad dan- dum dominium omnium illorum illi: neq; illum autoritate propria posse om- nes eos sibi occupare. Imo, quilibet eruditus dicit satisfacere pistorem, com- municando illi esurienti panes necessarios ad illam esuriam sedandam. Tum, quia ridiculum videtur, & grauitati legum cōtrarium, dicere; extremam famem patienti, quæri dominium omnium panum, qui in foro venduntur: & ilico sedata per vnum panem fame, illud ei perdi; & rursus iterata fame, fieri eius, & propul- sata ea, desinere esse illius. Tum, quia glossæ receptæ in d. §. Cum in eadem, & in d. cap. Sicut hi. 47. dist. asserunt, verbum, cōmunia, in illo dicto; Necessitas omnia facit communia: exponendum esse per communicanda^b. Tum per quædam alia, quæ considerauimus in nostro Man. Confes. cap. 17. à nu. 60. vbi hoc aliquantu- lum limitamus.

SVMMA RIVM.

Alphonsus Castrensis laudatus. nu. 1.

Actiōe subsidiaria, qui tenetur, ad tantam restitutiōem tenetur, ad quan- tam qui principali. nu. 2.

V. Moneo, quòd non est vera doctrina illa noua, quam præfatus N. spatia- tus late circa quiddam incidens, cōtra celeberrimum, eundemq; eruditissimum virum Alphonsum Castre. affirmat, videlicet, q̄ licet qui obligatur lege iustitiæ simpliciter, si tēpore opportuno non soluat, teneatur ad restitutiōem, non au- tem qui non obligatur simpliciter, sed tantū in subsidium. Tum, quia nullo iure illa fundari potest: & ita erubescendum est id sine lege dicere. §. Consideremus: Auth. de Trient. & semiff. coll. 3. & c. 2. de transl. prel. Tū, quia qui tenetur actiō- ne subsidiaria, perinde restituere debet, ac qui tenetur actiōne principali. l. San- cimus. C. de Sacros. Eccles. quæ habet, eum qui vasa sacra quæ emit, confluauerit, vel alio modo immutauerit, teneri actiōne in factum subsidiaria, in defectum actiōnis rei vendicationis: per quam tantundem recuperatur, quantum per rei vendicationem in cuius subsidium datur. Et qui tenetur actiōne subsidiaria l. Aquiliæ, perinde tenetur, ac si teneretur actiōne directa eiusdem. §. fin. Instit.

de l. Aquil. Omnis item actio in factum, est subsidiaria, vt ait Bart. in d. l. Sancimus. nu. 2. C. de Sacros. Eccles. quæ habet locum in variis articulis iuris, vt habet text. ibi, quos enumerat glos. eius, in verb. Articulis, & in rubr. ff. de præscript. verb. & Bart. vbi supra nu. 16. & in l. Ex placito. C. de rerum permut. videlicet, in omnibus casibus, in quibus datur actio præscriptis verbis, & ex omni interdicto, & edicto vnde non oritur actio nominata, vt aiunt præfata glos. & Bart. in hoc recepti. Et tamen certum est, cum qui tenetur actione præfata in factum, teneri ad restitutionem. l. Naturalis. l. Quoties, de præscrip. verb. quæ probant eam dari, saltem ex tribus contractibus innominatis, & in l. In bonæ fidei. C. de pact. quæ cum ei concordantibus habet, eam nasci ex pactis bonæ fidei contractibus ex continenti appositis. Et pater, vel maritus, qui tenetur actione in factum, pro furto, vel vxori, vel filio, facto in subsidium actionis furti, quæ non datur contra patrem, vel maritum; perinde tenetur restituere rem sublatam, ac si teneretur actione furti. l. si quis vxori, ff. de furt. cū allegatis ibi, per gloss. & Bart.

S V M M A R I V M.

Charitate sola obligatum ad aliquid, posse ad id compelli. nu. 1.

Actio, vel officium iudicis datur, quoties equitas id suadet. nu. 1.

VI. Moneo, quòd N. non debuit niti auctoritate præfati Dom. Soti, dicendo; quòd affirmauerit in lib. 4. q. 3. de iust. & iur. Eum qui ex sola charitate ad aliquid tenetur, non posse ad id per Iudicem cogi. Tum, quia ille ibidem ait, quòd licet aliàs id dixisset; tamen non habet locum illud in obligatione succurrendi extremæ necessitatis articulo. Tum, quia licet vterque id assereret, non est verum: quia quoties æquitas suadet actionem dari, aut aliquid dari, vel fieri, datur remedium officij Iudicis, vel actionis in factum, vel certi condictio ex lege: siue illa æquitas descendat ex lege lata super actibus charitatis, siue fidei, siue misericordix, siue pietatis, siue iustitiæ veræ specialis, siue alterius cuiuslibet virtutis, vt supra, ead. q. monito. I. & II. dictum est, & probatur per l. Qui seruandarum. & l. Solent. & l. Quoties. vbi latè de hoc gloss. recepta. ff. de præscript. verb. facit. l. Si me & Titium, cum ei annot. ff. de reb. cred. & l. Hæreditas. ff. de petit. hæred. & in terminis nostris est gloss. cap. Sicut hi. 47. dist. verb. Esurientium. & in cap. Tibi domino, verb. Necessè. 61. distinct. & in cap. lus naturale. 1. distinct. verb. Communis. & l. Neminem. C. de Sacros. Eccles. quæ glossæ habent, cogi posse diuites officio Iudicis, ad faciendam eleemosynam pauperibus maxima necessitate laborantibus. Et ita ille grauissimus, eruditissimusque Aluarus Pelagius vbi supra de Planctu Eccles. lib. 2. cap. 28. col. fin. concludit, posse beneficiarios iure compelli ad erogandum superflua pauperibus. arg. c. Qualiter, & quando, ibi, Redde rationem de accusationibus; & melius per cap. 1. 10. q. 3. ibi, Et singulis annis Episcopo ratio fiet, & per alias rationes: cui satis consonat Cardinalis in Clem. Gratix, de rescrip. col. pen. Quorum ipse opinioni lubens me subscriberem, quando concurreret maxima necessitas pauperum, & clara superfluitas beneficiariorum nolentium eis subuenire, vel clara in profanos vsus profusio: de quo latius infra tractabimus. Quamuis decisio hæc Pelagij, magis nititur legibus iustitiæ veræ & specialis, quibus ad id tenentur beneficiarij, vt ibi dicemus.

Beneficiarius impendendo vane, vel profane beneficij redditus, non solum peccat mortaliter, sed etiam tenetur ad restitutionem. num. 1. Quod etiam tenuit Thom. num. 2.

Restituere tenetur, qui ex communibus minus quàm debet tribuit singularibus. num. 3. Et qui onus, vel modum iniunctum non adimplet. n. 4.

Furtum admittit, qui re aliena in alium vsum quàm concessum, utitur. numero 5.

Beneficij fructus dari ad pauperes sustentandos, multis in locis Thom. affirmat. numero 5.

Iustitia specialis legem frangens, tenetur ad restitutionem, non autem frangens charitatis legem. num. 6.

Præcepta omnia Decalogi sunt iustitiæ, sex quidem postrema vera & specialis: quatuor vero prima, partium potentialium eius. num. 7.

Beneficiarius, secundum omnes, tenetur magis quàm laicus ad eleemosynas, ergo alia lege quàm laicus. num. 8.

Beneficiarius, qua lege mortaliter peccat, abutendo suis redditibus, eadem tenetur restituere. num. 9.

Beneficiarius qua lege ante diuisionem tenebatur restituere profane impensa, eadem & post eam tenebitur, quia diuisio quò ad hoc nihil nouauit. numero 10.

Eleemosynarius cum facultate se alendi, restituere debet pauperibus qua vane impendit, & talis est beneficiarius. num. 11.

Decima, & alia bona ecclesiastica, onus pauperum alendorum habent. nu. 12.

Beneficiarij prodigitas, etiam de parte sibi à communi separata, sacrilegium dicitur à S. Bernardo. num. 13.

Concilium Trident. tacite sensit beneficiarium lege iustitiæ teneri ad dandum superflua pauperibus. num. 14.

VII. Moneo, me in præfato libello dixisse; quòd circa decisionem huius quæstionis secundæ, ego semper vsque ad compositionem illius, secutus fui communem sententiam; & tunc percupiui tenere contrariam, & tenuissem certe, si quo modo satisfacere meæ conscientiæ potuissem: sed quia id facere non potui, ideo tunc firme tenui, & nunc firmiter asseuero prædictam communem, scilicet: beneficiarios insumentes male, vane, aut profane notabilem reddituum præfatorum quantitatem, vltra id quod per contenta in corollariis 1. quæst. præfati libelli, quæ supra repetuntur in summa à monito LXXV. vsque ad finem quæstionis præcedentis, eis permittitur, non tantum peccare mortaliter, sed etiam obligari ad restituendum: quod quia præfatus N. & quidam alij, quàmuis aliorum collatione pauci contrariam affirmant, validissime infe-

quentibus argumentis probo, nullatenus ab ea recedendum. Primum quidem, quod opinio communis id habet, etiam ipsomet N. id confitente in 2. par. ca. 1. Nam eam affirmant ij, quos citauimus in præf. libello, quem in hoc defendimus quæst. 2. num. 8. scilicet, Archid. & Dom. in princip. 44. distinct. & in c. Statutum. §. Assessorem, de rescript. lib. 6. & in c. Præsenti, de offic. ord. eod. lib. quibus ibidem consentiunt Ioan. And. Anchar. & Perul. & Ioan. Lina. in Clem. Gratia, de rescript. & Panor. in ca. Cum secundum, de præb. vbi nos late probauimus, & in c. Cum esses. num. 21. de testam. Alberi. in dictionario, verb. Clericus. Aluarus Pelagius vir grauissimus, qui lib. 2. de Planctu Eccles. c. 28. col. 8. & quinque seq. neruosisime hanc partem probat, dicens, se illam conscientia urgente affirmare. Idem Anton. in c. fin. num. 17. de pecul. cler. Felyn. in c. Postulasti. num. 6. de rescript. & in c. De quarta. num. 33. in fin. de præscrip. Dec. in c. Episcopus, de præb. & Anton. Burgen. in c. 1. num. 28. de empt. & ante illos Alex. Halen. doctor irrefragabilis. 3. par. q. 36. memb. 5. Richard. item in 4. dist. 15. art. 3. q. 1. ad 1. & post eos Paludan. in eod. 4. dist. 24. q. 3. art. 3. Gabriel in præfata distinct. 15. q. 8. & Maior in prædicta dist. 24. q. 17. qui ausus fuit dicere; nullum doctorem qui ante eius ætatem mortuus fuisset, contrarium tenuisse: quàmuis in hoc lapsus fuerit, vt vbi supra diximus; & Guiliel. de monte Laugd. in Clem. Quia contingit, de relig. dom. Sanctissimus item ille Anton. Archiepiscopus Florent. in 3. par. tit. 15. c. 1. §. 19. & in 2. part. tit. 2. c. 2. §. fin. quàmuis Syluester idem tenens in verb. Clericus. q. 4. per inaduertentiam contrarium imponat ei, in 2. part. tit. 2. §. fin. & Angelà Clauasio in verb. Clericus, 4. §. 4. vit miraculis, vt fertur, clarus. Summa item Pisana, verb. Clericus, 4. §. 4. cum Henrico Gandauenſi quodlib. 8. q. 25. Driedonius etiam lib. 2. c. 4. de libert. Christ. Imo & Caiet. Sec. 2. q. 185. art. 7. & q. 119. tantum abest, vt ille allegari debuisset pro contraria sententia: quoniã pro nostra parte est, si satis perpendatur, vt in d. lib. q. 2. num. 9. ostendimus; quàmuis obscure loquatur, vtens nouis loquendi modis. Ait enim, quod vbi reditus Episcopatus, & Canonicatus exarquant, vel parum excedunt, eam partem quæ eis est ad se honeste sustentandos necessaria, non tenentur ea quæ profane impendunt, restituere; sed sic quando est longe maior. Quod dicere, perinde est ac affirmare; cum non teneri ad restituendum ea quæ in alios vsus insumpserit, de parte illa quæ sibi honeste alendo iudicio virorum prudentum est necessaria: reliquum autem sic. Quod totum ipsum etiam nos omnino fatemur cum communi sententia, extendentes nos paulo vltra, per ea quæ diximus in dicto libello. quæst. 1. corol. 10. & seq. à nu. 59. & supra q. 1. mon. XXX. & seq. Eandem etiam affirmat Vlricus auctor grauissimus, qui late refertur, & probatur ab illo perdocto iuxta ac per sancto Dionysio Carthus. in lib. contra pluralitatem, art. 2. last. etiam cõf. 75. vol. 2. Socin. cõf. 32. vol. 1. Petr. de Vbald. in tract. de successione ab intestato, part. vlt. & denique id ante omnes sensit Innoc. III. in c. Indecorum, de ætat. & qual. & adeo est communis, vt Io. Maior vbi supra, ausus fuerit dicere, vt prædiximus; nullum, qui antequàm ipse nasceretur mortuus fuisset, contrarium tenuisse. Et adeo, inquam, communis, & canonibus Ecclesiæ cõsonans, vt Archid. in præfato. §. Assessorem, dixerit, contrarium esse iuris hæresim. Et Petr. Sotus supra monito XXXVIII. relatus, affirmauerit; esse grauissimum errorem, saltem contra bonos mores, & iustitiam; & quidni contra scripturam? quæ
fuit

sunt verba eius. Secundo, principaliter probatur, eo quòd etiam Diuus ille Thom. cuius autoritate nituntur contrariam partem affirmantes, si eius sententia, & verba satis perpendantur, pro nostra parte est, vt præfatus Petrus Sor. indicat, allegando eum pro hac parte, & Ioan. Maior vbi supra, vehementer contendit; nullatenus eum adeo pium & doctum virum contra hæc tenuisse: quod ex multis dictis eius rem ita se habere colligimus supra, quæst. 1. monito XL. Tertio, principaliter probatur nostra prædicta conclusio rationibus adeo fortibus; vt ob eas esset affirmanda, etiam si Thom. & communis teneret contrarium, iuxta doctrinam quæ colligitur ex cap. Capellanus, de feriis. & l. 2. §. sed neque. C. de veter. iur. enu. Quarum vna est hæc; quòd non solum qui accipit, vel retinet iniuste alienum, tenetur ad restituendum illud. cap. Si res aliena. 14. q. 6. cap. Peccatum, de reg. iur. lib. 6. sed etiam ille, qui distribuenda communia singularibus, quibus sunt distribuenda, distribuit eis minus quàm debeat, vt affirmat Thom. Sec. 2. q. 62. art. 2. ad 3. vbi late Caiet. At omnis beneficiarius, qui ea quæ sunt sibi superflua, non distribuit piis vsibus, minus quàm debet dat eis, ergo tenetur ad restitutionem. Quarto, probatur altera ratione, scilicet; quòd etiam tenetur ad restitutionem, qui accipit aliquid cum onere dandi illud, vel aliquam eius partem alteri, si onus illud non impleuerit, per l. 1. 2. & 3. C. de Donat. quæ sub mod. quatenus habent; eum cui aliquid donatum est, vt det alimenta donanti, vel aliquid aliud, etiam tertio tenetur ad dandum illud sub obligatione restituendi ei, etiam si alij dederit illud. Probatur & in l. 2. C. de his quæ sub mod. vel condit. quatenus habet; Legatarium teneri ad implendum modum, sub quo aliquid ei relinquitur sub obligatione restituendi, etiam si alij dederit. Tradit. Bart. communiter receptus in l. Quibus diebus. §. Terminus, num. 13. agens de effectu modi, num. 17. agens de remediis quibus quis compelli potest ad seruandum modum. Probatur etiam in cap. Verum, cum ei anpot. per gloss. & alios, de condit. appo. At bona quæ beneficiariis dantur, illi sunt oneri subiecta, vt omnia in honestam ministrorum Ecclesiæ sustentationem, & alia pia opera insumantur; vt irrefragabiliter probauimus in præf. libello quæst. 1. per sexdecim rationes, & per aliquas illarum, & alias supra quæst. 1. monito XXVII. ergo licet beneficiarius iuste recipiat sui beneficij redditus ex eis collectos, si in id non impendit, tenetur in illud impendere, quod est restituere. Quinto, quòd qui furtum realiter committit, tenetur restituere. ca. Pœnali. & cap. Si quid inuenisti. 14. quæst. 5. ca. Si res. ead. cau. quæst. 6. At beneficiarius qui redditus ecclesiasticos, vsibus impendit profanis, furtum admittit: nam vtitur re aliena, videlicet, D. N. Iesu Christi in alium vsum, quàm in quem capit; & qui hoc facit, furtum admittit, §. furtum. Institut. de oblig. quæ ex del. nascun. vti qui equum sibi commodatum ad Senas, ducit Neapolim. Et ita Guiliel. de monte Laugd. asserit, in d. Clem. Quia contingit, de relig. dom. Et latius Aluarus Pelag. vbi supra. Quod etiam colligitur ex præfato Thoma, qui in Sec. 2. q. 185. art. 3. sub finem, ait; Decimas primarie quidem cultus diuini ministris exhiberi, secundario autem vt pauperibus subueniatur: & quæst. 87. art. 3. ad primum ait respondendo ad argumentum quod fecerat ad probandum, quòd hodie sint superflua decimæ; quia in lege veteri, ideo leuitis soluebantur, quia non habebant partem in possessionibus populi, vt habetur numer. 18. inquit;

In lege veteri speciales quædam decimæ deputabantur subuentioni pauperum: sed in noua lege decimæ dantur clericis, non solum propter sui sustentationem, sed etiam vt ex eis subueniatur pauperibus; ideo non superfluent, sed ad hoc necessariæ sunt possessiones Ecclesiæ, & oblationes, & primitiæ, simul cum decimis, hæc ille. Neque obstat, quòd Dom. Sotus de iust. & iur. lib. 10. q. 4. art. 3. conclus. 5. contendat, quòd decimarum finis, non alius fuit quàm Ecclesiarum seruitium, sacrorumque sacramentorum administratio, eademque causa exigantur à Populo euangelico, qua olim à Mosaico, eo quòd Sanct. Thom. Sec. 2. q. 77. art. 1. nullam rationem assignet pauperum. Tum, quia præfatus N. contrarium fatetur, vt diximus in monito XXVII. verba eius ad litteram referendo. Tum, quia S. Thom. in locis supra citatis, dicit; quòd ipsæ etiam decimæ, quæ ministris Ecclesiæ dantur, per eos debent in vsus pauperum dispensari. Et apparet etiam ex D. Clemente, quem nos in d. libello. q. 1. num. 23. retulimus, & supra in hac Apologia q. 1. monito XXXVIII. Et S. August. in c. Decimæ. 16. quæst. 1. Decimas, egentium animarum tributa appellat: quòd etiam de oblationibus dicit idem S. Thom. Sec. 2. q. 86. art. 2. in corpore quæstionis, ibi. Et ideo oblationes, quæ à populo Deo exhibentur, ad sacerdotes pertinent, non solum, vt eas in suos vsus conuertant; verum etiam, vt fideliter eas dispensent; partim quidem expendendo eas in his quæ pertinent ad cultum diuinum; partim vero in aliis, quæ pertinent ad proprium cultum: quoniam qui altari seruiunt, cum altari participant, vt dicitur 1. Corinth. 9. partim etiam in vsus pauperum, qui sunt quantum fieri potest, de rebus Ecclesiæ sustentandi. hæc ibi S. Thom. Sexto, principaliter probatur alia ratione, videlicet; quòd inter leges obligantes ad mortale charitatis & iustitiæ veræ & specialis, hoc distat; quòd qui transgreditur legem charitatis, licet peccet, non tenetur restituere: qui vero transgreditur legem iustitiæ veræ & specialis, non solum peccat, sed etiam tenetur restituere, iuxta doctrinam doctoris irrefragabilis Alexand. Halen. communiter receptam in 3. par. q. 87. quæ bene defenditur ab Adriano in 4. de restit. q. 1. col. 9. in §. De currentibus cum fure. Quam nos quoque secuti fuimus in repet. c. Inter verba, pag. 208. num. 714. & in Manua. Confess. c. 24. num. 5. & Dom. Sotus lib. 5. q. 3. art. 4. & lib. 4. q. 7. art. 3. col. 4. & alibi sæpe de iust. & iur. & supra ead. q. monito I. repetiuimus. At qui beneficiarius in alios vsus quàm pios, suos redditus impendit, legem iustitiæ veræ & specialis transgreditur, vt proxime dictum est: quia transgreditur legem de non furando, quæ est lex iustitiæ specialis. Nam, vt affirmat Thom. in hoc receptus in Sec. 2. q. 122. art. 1. & in 3. lib. sentent. distinct. 37. quæst. 2. art. 4. vbi communis id tenet, præsertim Maior q. 4. neque Scotus quòd ad hoc propositum dissentit; omnia præcepta Decalogi, de quibus est præceptum de non furando, Exod. 20. & gloss. in c. Quid in omnibus, 32. q. 7. sunt leges iustitiæ: & sex quidem postrema, de quibus est præceptum de non furando, sunt iustitiæ veræ & specialis; licet quatuor prima sint partium iustitiæ potentialium, puta, religionis, & pietatis, vt colligere est ex Thom. Sec. 2. q. 80. art. 1. Septimo, probatur alia ratione, videlicet; quòd iuste negari non potest, clericos abutentes ecclesiasticis redditibus, peccare contra legem iustitiæ specialis: quoniam omnes, etiam Dom. Sotus in d. libr. 10. q. 4. art. 4. & etiam præfatus N. in 4. par. prædicti c. 5. pag. pen. c. 6. pag. 19. affirmant; multo magis obligari beneficia

beneficiarios ad eleemosynas erogandas, quàm laicos: quod adeo quidem aiunt esse verum, vt nihil minus teneantur ad eleemosynas, eo quòd dicantur ab eis omnium bonorum Ecclesiæ domini, quàm si còtrarium dicerent nobiscum. Ita N. in præfata parte 4. pag. 19. & Sotus in d. art. 4. Imo & ipse N. in præfata pag. pen. ait; quòd maius peccatum committitur in abusu reddituum ecclesiasticorum quàm aliarum rerum: vbi etiam sequitur Sotum ad verbum in d. artic. 4. dicentem hæc verba. Episcopi strictiori misericordiæ nexu tenentur, quàm diuites sæculares. Quibus addit N. id quod ipse dicit de Episcopis, idem de aliis clericis, qui redditibus ecclesiasticis abundant, dicendum esse: quæ profecto nullatenus iuri consonare possunt, nisi aliqua lege iustitiæ ad id tenerentur. Nam leges charitatis æque obligant omnes Christianos tam laicos, quàm clericos. Nam sicut frequenter accidit, quòd vt clericus cælibem agens vitam, habeat plura superflua, quàm laicus vxorem & familiam nutriens: ita quotidie contingit, multos laicos esse ditiores, ac minorem familiam agere, quàm clericos; & habere multo plura superflua, quàm illi. Et ita frequentissime contingit, plus laicum, quàm clericum ad eleemosynas teneri lege charitatis, attentis circumstãtiis personarum, loci, temporis, & facultatum, vt palam est: & ita necessario fatendum, aliqua iustitiæ lege teneri beneficiarios ad eleemosynam, qua non tenentur laici: & non est alia, quàm supradicta de erogandis superfluis pauperibus, & operibus piis, ergo tenentur illa; & per consecutionem impendèdo ea profanis vsibus, transgrediuntur legem iustitiæ: & cum qui legem iustitiæ transgreditur, non solum peccet, sed etiam teneatur restituere; consequens est, beneficiarios teneri ad restitutionem eorum, quæ male, vane, vel profane impenderunt. Octauo, quòd Adrian. de restit. q. 15. Sotus lib. 10. q. 4. art. 3. Reuerendiss. Segobienfis in cap. Cum in officiis, de testam. Card. in Clem. Quia contingit. q. 2. de relig. dom. & omnes alij, etiam qui negant necessitatem restituendi præter præfatum N. concedunt peccare mortaliter beneficiarios, qui vt præmittitur, superflue, aut vane prædictos redditus impendunt. Et nulla inuenitur ratio quæ sufficienter probet, eos potius peccare mortaliter, quàm sæculares, in simili modo infumendis suis; quæ non æque probet, teneri eos ad restituendum, si eam transgrediendo, peccant; vt efficaciter probatum est supra mon. XXXIX. Neq; potest tollere vim trium argumentorum præcedentium prædictus N. respondendo; non teneri ad restitutionem omnes, qui legem iustitiæ specialis transgrediuntur: quoniam id falsum esse probauimus supra ead. q. mon. II. Per quæ, & per adducta in mon. III. constat eum toto cælo errare, dum ait; Errare apertissime Dom. Sotum in tribus locis, & me in vno, & alios Doctores, qui sunt fere omnes alibi; quòd diximus, lege charitatis & non iustitiæ veræ & specialis teneri quem ad succurrendum extremam necessitatem patienti. Errat enim credèdo, quòd quicumque ita lege ad aliquid dandum, vel faciendum obligatur, vt ad id per Iudicem cogi possit, lege obligatur iustitiæ veræ specialis; quòd palam falsum est, per adducta supra, ead. q. mon. I. Quibus probatur, pro varietate virtutũ, varias leges & præcepta de actibus earum tum naturaliter, tum diuinitus, tum humanitus esse latas: ad quarum obseruantiam cogi quis potest imperio conscientiæ, officio Iudicis, aut actione per Iudicem interiorem, & exteriorẽ; spiritualem, vel sæcularem: quarum tamen non omnes transgressores, sed solum illi qui transgrediuntur leges

virtutis specialis iustitiæ, tenetur ad restitutionem: licet cogi possint ad illarum observantiam; & consequenter teneatur legibus iustitiæ generalis, siue legalis.

10 Nono, principaliter & efficaciter probatur; eo quod nullus unquam dubitavit, quod ante diuisionem factam, & erectionem beneficiorum, clerici ultra sibi necessaria usurpantes contra legem iustitiæ agerent, & tenerentur ad restitutionem; quod & ipse N. fatetur, & expresse Tho. supra allegatus probat. sed diuisionis bonorum, vel fructuum, & reddituum eorum postea facta in tres vel quatuor partes, de qua in cap. Vobis. & cap. Quatuor. cap. De redditibus. 12. q. 1. Et erectio præbendarum, & beneficiorum, quod ad hoc, nihil mutauit de natura eorum: quod multis modis probauimus in præfato libello, q. 1. à nu. 22. & supra q. 1. mon. XLIIII. Decimo, quod eleemosynarius, cui Rex mille aureos annuos donaret, ea lege vt se honeste aleret, & superflua pauperibus distribueret, obligatus

11 esset certe ad restituendum ea quæ in alios vsus profanos insumeret. argumento totius tit. ff. de condict. caus. dat. & C. de cond. ob caus. In præfato autem libello, q. 1. nu. 17. & multis seq. & supra in hoc, q. 1. mon. XXVII. monstratum fuit; beneficiarios esse eleemosynarios eiusmodi sacrosanctæ Ecclesiæ. Sumus enim eleemosynarij ea lege constituti, vt nos primû ex redditibus nostris alamur, & postea quæ superfuerint, distribuamus pauperibus, alijsue pijs operibus. Vndecimo, quod qui accipit aliquid subiectum conditioni vel oneri alicui, dandi illud aut illud, illi aut illi, non solum mortaliter peccat, eiusmodi conditioni vel oneri non parendo; sed etiam obligatur ad implendam illam conditionem, vel onus: quod est perinde ac restituere. Et supra in d. lib. q. 1. d. nu. 27. & alijs seq. & in hoc q. 1. mon. XXVII. efficaciter monstratum est; Decimas & alia bona ecclesiastica ea lege & onere fuisse donata, vt quæ superessent ministris, erogarentur pauperibus. Duodecimo, quod mens omnium Pontif. Max. Conciliorum, & Sanctorum, quos citauimus supra ead. q. 1. mon. XXVII. & seq. hoc sentit. & adeo quidem, quod Diuus Bernardus duobus in locis, in Epistola 2. col. pen. & in 42. col. 3. affirmavit, facere contra eam quæ communis, & nostra est, conclusionem; esse rapinam, & sacrilegium. Cuius assertio esset falsa, si id non esset contra præceptum de non furando; quæ contrauentio in rebus sacris est sacrilegium. 17. q. 4. Et Diuus Bernardus illam suam sententiam desumpsisse videtur ex dictis Augustini in sermone 37. ad fratres in Eremo, & Hieronymi relati à Gratiano in princip. dist. 42. & 44. & in hoc ipso cap. si. 16. q. 1. & Prosper. 2. q. 1. cap. Pastor. Non tollet huius argumenti vim, respondere; frequenter viros sanctos dicere, esse pauperum & eis debitum, quicquid per solas charitatis & misericordiæ leges debetur, vt D. Ambrosius ait in cap. Sicut 1j. 47. dist. in hæc verba. Egentium panis est, quem tu recondis: nam sicut nos confitemur id eis, ita eos fateri oportet nobis, quod D. Bernardus faciens discrimen inter redditus ecclesiasticos & sæculares, asserit; quod aliquot impensæ clerici essent sacrilegium in suis redditibus impendendis, quæ tamen, vel illarum similes, nullum peccatum, aut non plus quàm veniale essent, si fierent à sæcularibus. Neq; obstat, si quis dicat; eum agere tantum de clerico, qui prodige impendit de communi cumulo reddituum Ecclesiæ, & non de parte sibi destinata; quoniam expresse agit de Canonico præbendario, qui prodige impendit de suæ præbendæ redditu. Non tollit etiam præfatus N. vim argumenti, quod desumitur ex Hieron. in c. Gloria Episcopi.

11. quæst. 1. & ex Ambros. in cap. Aurum, ead. caus. & q. ut monstratur infra mon. X. Decimo tertio, quòd sacrosanctum Concil. Trid. sess. 25. c. 1. de reform. sanctæ nuper vetuit; ne ullus Episcopus aut alius beneficiarius, etiam si Cardinea dignitate fulgeret, cognatos, vel familiares suos ex redivibus Ecclesiæ augetet. Quod ipsum ante præfatum Concil. per multos Pontif. Max. & Concilia, quorum decreta in d. lib. q. 1. à nu. 17. & supra in hoc, ead. q. 1. mon. XXXVIII. allegauimus; vetitum fuit. Quòd non plus præcepisset eis, quàm laicis, si Ecclesiastici non essent plus obstricti ad dandum superflua pauperibus, quàm laici. At non essent plus obligati ad hoc, si solis charitatis & misericordiæ legibus ad id tenerentur, cum illæ etiam laicos obligent, cap. Sicut ij. 47. dist. & fatentur omnes. Cui consequens est, eos obligari ad id iustitiæ specialis legibus: quarum transgressio circa res exteriores, ad restitutionem damni per id illati, obligat, ut efficaciter probatum est, contra præfatum N. supra hac q. mon. III. Alio item modo præfatum Cõcilium nostrum propositum probat, scilicet; quòd nulla ratio alia, quæ sit firma, eius prohibitionis reddi potest, quàm quòd lege iustitiæ bonis Ecclesiæ est iniunctum onus elargiendi superflua pauperibus, quòd non est iniunctum bonis laicorum: ergo præsupponit Conciliũ, cum qui violauerit eius prohibitionem, legem iustitiæ specialis violaturum, ac per consecutionem, obligatum iri ad restituendum: quæ est nostra conclusio, & præfatæ secundæ quæstionis decisio, per omnia præfata irrefragabiliter probata, videlicet, beneficiarios non solum peccare vane aut profane redditus ecclesiasticos impendendo: sed etiam teneri ad restitutionem sic impensorum. Quòd adhuc dilucidius constabit, per monita sequentia, quibus subuertuntur præfati N. fundamenta, non supra petram, sed super arenam fundata,

C O N F U T A T I O F V N D A M E N T O R U M
partis aduersæ, per monita subsequentia.

S V M M A R I V M.

Beneficarij non sunt suorum reddituum domini absoluti: quoniam habent onus dandi superflua pauperibus. nu. 1.

VIII. Moneo, nil obstare præfatæ nostræ cõclusioni, argumentum primum & principale partis aduersæ, quo nituntur etiam Adrian. in 4. de rest. q. 12. & Domin. Sot. in lib. 10. q. 4. art. 3. de iust. & iur. videlicet c. 1. de cleric. non resid. lib. 6. quatenus significat à cõtrario sensu: beneficiarios fieri dominos distributionum quotidianarum, quas interessendo diuinis, lucrantur. Nam ei copiose ac efficaciter respondimus supra. q. 1. monit. XLIII.

S V M M A R I V M.

Beneficarij redditus non aquiri stipendiis præsidum, probat Concil. Trid. nu. 1.

IX. Moneo, nil etiam ob stare secundum aduersæ partis argumentum, videlicet; quòd qua ratione præfides, magistratus, & alij ministri Regis possunt libere disponere de stipendiis & salariis suis sine restituendi obligatione, eadem etiam beneficiarij poterunt disponere de prouentibus reddituum sibi deputatis; quæ stipendia & salaria eorum dicuntur sine restituendi obligatione: nihil, inquam, obstat hoc argumentum. Tum, quia contrarium statuitur in concilio Trid. nuperrimo in sess. 25. cap. 1. de reform. & aliis multis canonibus. c. Peruenit. 1. q. 3. & c. De Syracusanæ. 28. dist. quibus beneficiarij vetantur donare quicquàm cognatis & familiaribus, nisi paupertatis intuitu. At palam est, Regum ministros posse donare quæ ex stipendiis suis lucrifaciunt tam per viam vltimæ voluntatis, quàm donationis inter vivos quibuscunq; voluerint, tam cognatis quàm extraneis, sine vlllo paupertatis vel pietatis intuitu. Tum, quia omnia iura, quæ de hac re statuunt, videlicet. 12. q. 1. 12. q. 2. & 3. & c. Ad hæc. & ca. Relatum. 2. de testam. contrarium significant. Tum, quia hoc consequeretur quiddam absurdum, & ideo non audiendum. l. Nam quod absurdum. ff. de oper. libert. c. Dudum, de præb. lib. 6. Quod etiam ipsimet iudicant esse tale, nempe, quòd clerici non tenentur plus, ad erogandas eleemosynas de suis redditibus ecclesiasticis, quàm laici de suis sæcularibus. Nam, nulla rationum, quibus Domin. Sotus in d. lib. 10. q. 4. art. 3. & 4. de iust. & iur. nititur, magis obligare clericos quàm laicos, concludit contra eum qui in prædicta similitudine ministrorū Ecclesiæ, & Regum se fundauerit: quādoquidem nulla eorum probat obligari clericos ad hoc nisi per leges charitatis & misericordiæ, quibus etiam laici tenentur.

S Y M M A R I V M.

Charitatis lex ex æquo ligat laicos, & clericos habentes superflua. nu. 1.

- 1 X. Moneo, quòd præfatus N. infirme respondit ad c. Mos. & c. Gloria Episcopi. 12. q. 2. dicens; quòd illi textus loquuntur de hospitalitate debita lege charitatis, & non lege iustitiæ. Tum, quia lex charitatis ex æquo ligat laicos, & clericos habentes superflua; & capitula prædicta clare significant longe plus teneri Episcopos quàm laicos. Tum, quia præfatum. c. Mos. continet eam partem, quæ assignatur Episcopo, & eius familiæ destinati ei propter hospitalitatem, & susceptionem pauperum: & ita cum illo modo & onere, ad quod implendum leges iustitiæ specialis obligant. l. 1. & 2. C. de donat. quæ sub modo. & alia latius citata supra in monito XXVII. primæ quæst. Tū, quia illa verba Hieronymi. Gloria Episcopi est pauperum opibus prouidere: ignominia sacerdotis est propriis studere diuitiis; longe aliam & ampliorem obligationem significat inesse Episcopis ad subueniendum pauperibus, quàm aliis laicis: & quòd ipsum significat illud Apostoli, Episcopum hospitalem esse debere. 1. Tim. 1. relatū in princ. 42. dist. At nulla ratio potest reddi, cur Episcopi habentes superflua, plus teneantur ad hospitalitatem, quàm laici habentes eadem, nisi quòd Episcopi non solum tenentur ad eam legibus charitatis, sicut laici, sed etiam legibus iustitiæ specialis, propter onus dandi superflua, bonis ecclesiasticis iniunctum.

S V M

S V M M A R I V M.

Beneficarij propter diuisionem bonorum, olim, vel recens factam, non eximuntur ab onere superflua pauperibus erogandi. num. 1.

XI. Moneo, quòd præfatus N. incaute significat, me dixisse; diuisiones bonorum ecclesiasticorum hæctenus factas, esse sine causa iusta ordinatas; cum ait, non posse negari, diuisiones fructuum, & erectiones beneficiorum, ab Ecclesia iusta de causa esse factas, illa videlicet, quam non expressimus de impedienda discordia, quam communio parere solet, vel alia. Incaute, inquam, hoc significat: quoniam argumentum nostrum non prætendit concludere absolute, diuisiones illas fuisse absque iusta causa factas; sed disiunctiue, quòd fuerunt factæ sine iusta causa: quòd non erat dicendum, vel non ea intentione, vt absolutiorem potestatem haberent Episcopus & clerici post diuisionem in suis partibus, quàm Episcopus habebat ante diuisionem in omnibus. Quia licet interueniret causa diuidendi administrationem, non aderat tamen causa ad mutandam naturam illorum bonorum; quæ iure diuino, naturali, & humano eis inerant, vt superflua darentur pauperibus. Quòd autem subdit, intentionem legis non esse in præcepto, inepte dictum esse, probatum est supra, quæst. 1. monito LXVIII. & LXXIII. Et præterea nil facit ad propositum nostrum, in quo non loquimur de intentione legis, sed de intentione partium agentium, vltra quam eorum actus nil operari iure vulgato probamus; neque ipse negat.

S V M M A R I V M.

Beneficario non est tam lata facultas vtendi redditibus sui beneficij, quanta marito redditibus dotis. num. 1.

XII. Moneo, nil obstare illam, quæ noua est, æquiparationem; quam facit præfatus N. in ca. 7. partis 4. inter beneficarium quò ad bona ecclesiæ suæ, & maritum quò ad bona vxoris in dotem sibi ab ea data. Tum, quòd maritus vere est Dominus rerum dotalium l. Doce ancillam. C. de rei vend. l. Dotale. ff. de fundo dota. non tamen beneficarius rerum ecclesiæ, vt supra mon. XXIIII. probatum est. Tum, quòd in alienatione rerum dotalium, non requiritur illa causa & solemnitas, quæ in alienatione rerum ecclesiæ. Sufficit enim consensus ab vxore, sine vi & dolo sponte præstitus & iuratus. ca. Cum contingat, de iureiur. imo & consensus secundus post biennium præstitus. Authent. Siue à me. C. Ad Vell. & gloss. recepta in d. ca. Cum contingat. Tum, quòd maritus prohibito perinde impendere potest fructus ex re dotali perceptos, ac perceptos ex aliis suis propriis. iuxta l. Pro oneribus. cum aliis ibi à gloss. citatis. C. de iure dot. non autem beneficarius, vt probatum est supra quæst. 1. monito XXVII. Tum, quòd neque Reuerendiss. Segobiensis Episcopus, quem ipse citat in lib. 4. variarum resolutionum. ca. 15. id affirmat; sed solum aut id, quòd in monito seq. tractabimus.

Diuisio fructuum beneficij, inter præcessorem, & successorem, facienda est, ut sit inter usufructuarium & non ut sit inter maritum & uxorem factò diuortio attento iure communi. num. 1.

Licet in Hispania in episcopatibus, & etiam in aliis beneficiis aliquarum diæcesum contra fiat. num. 4.

Diuisio fructuum inter fidei commissarium, & eum cui restituendum est fideicommissum, fit eodem modo, quo inter Dominum, & usufructuarium. numero 2.

Argumentum à simili, soluitur per dissimile, datum in proposito in quo fit. numero 3.

Beneficiario non est tantum iuris in rebus beneficij, quantum marito in rebus uxoris, nec sustinet onera tam graua, quam maritus. num. 3.

¹ XIII. Moneo, nil etiam obstare nobis id, quod præfatus N. secutus præfatum Reuerendiss. Segobiensem in lib. præfato, tenet contra communem, scilicet; Diuisionem fructuum beneficij inter mortuum, & successorem faciendam esse eo modo, quo fit inter maritum & uxorem factò diuortio pro rata tēporis anni, pro quo sustinuit onera maritus. iuxta l. Diuortio. ff. Solut. matrim. & non eo modo quo diuiduntur inter usufructuarium & Dominum finito usufructu: quæ est sententia contraria communi, ut ipsemet Segobiensis fatetur, quam tenet gloss. c. Si propter, de rescript. lib. 6. verb. Primi anni, recepta ibi per doctores, & in c. Præfenti, de offic. ord. lib. 6. & per Card. & Imol. post Host. in c. fin. de pecul. cleric. & alios citatos per præfatum Reuerendissimum. Moneo, inquam, nihil id obstare. Tum, quia ex eo, licet esset verum, nil contra nos in bona consequentia inferri potest. Tum, quia id non est tenendum, licet præfati Reuerendiss. auctoritatem, non abs re magnificens, considerabam pro eo facere, quòd alioquin contingere posset, ut beneficiarius seruiret beneficio semi annum sine vllò emolumento; puta, si iam vindemia facta Septembri, acciperet Kalendis Octobris beneficium, cui seruiret vsque ad Kalendas Aprilis, in quo tempore nil fructuum percipitur; quod videtur absurdum, & ita non dicendum, l. Nam quod absurdum. ff. de opet. libert. Licet, inquam, hoc pro eo consideraue-
² rim; tamen in hac specie ei non accedo. Tum, quia, ut supra sæpe dixi, à communi non soleo discedere, nisi textu vel efficaci ratione ad id me adigente. iuxta c. fin. 20. distinct. & Ioan. Andr. receptum in c. l. de constit. Tum, quia beneficiarius & fidei commissarius videntur esse sibi quòd ad hoc similes, arg. eorum, quæ adducta fuerunt in monito XXIII. & certum est inter fidei commissarium, & inter eum cui restituendum est fideicommissum, esse diuidendos fructus eo modo, quo diuiduntur inter Dominum, & usufructuarium; per l. Herennius. ff. de vsur. quæ habet; omnes fructus, qui post acquisitum ex causa fidei commissi dominium ex terra percipiuntur, ad fidei commissarium pertinere: licet maior pars anni, ante diem fidei commissi cedentem, intercessisse dicatur. Tum, quia
argumen

argumentum illud à simili, quo ille à communi recedit, de marito ad beneficia-
 rium, dissoluitur per dissimile, quod in eo ipso proposito in quo adducitur, in-
 uenitur. Nam licet verum sit, beneficiarios onera beneficiorum subire debere
 (c. fin. de rescript. lib. 6. ibi. Quia propter officium datur beneficium) sicut ma-
 ritus onera vxoris. l. Pro oneribus. C. de iure dot. tamen onera mariti longe ma-
 iora sunt: & iura efficiunt cum Dominum rerum dotalium, vt perinde redditus
 earum, ac suatum, impendere possit: & ita concurrunt in eo duo, nempe, domi-
 nium, & onerum sustentatio. Beneficiarium autem non faciunt iura rerum ec-
 clesie Dominum, vt probatum fuit in monito XXIIII. Nec concedunt ei
 tam liberam facultatem impendendi earum redditus ac marito, vt probatum est
 in monito XXVII. Quare iure gloss. præfata cum communi potius assimila-
 uit eum vsufructuario quo ad rem in qua vsufructum habet, quàm marito,
 qui rei dotalis habet dominium. Et quàmuis N. dicat illam opinionem esse in
 vsu Hispaniis: ego tamen eo ætate grandior, id non vidi seruari, nisi in Episco-
 pis, Abbatibus, & Prioribus conuentualibus; neque ipse Couarrubias id ait in
 loco præcitato; imo significat contrarium, dicens: æquius & iure verius videri
 sibi contrarium eius quod communis tenet. Dum item ait idem Alberico fuisse
 visum in d. l. Diuortio. num. 12. sed alios ibi doctores, neque Cosmam vbi infra
 tit. de annat. §. Item quæ, ausum fuisse id tenere. Neque est verisimile tot docto-
 res, qui in tot regnis & prouinciis præfatam gloss. approbauerunt, non fuisse
 monituros suos auditores & lectores contrariæ praxis, si quam sciissent: ne-
 scire autem vix poterant in re tam frequenter, & numquàm non contingente.
 Et ita credere par est, non solum in theoria à Doctoribus, sed etiam in praxi à
 Iudicibus, & partibus eam seruata esse extra illos episcopatus, in quibus à
 paucis ante hac annis, constitutionibus Synodalibus aliud statutum est, vt in
 Pampilonensi, vbi annus quò ad hoc, & aliquot alia, incipitur Nouembri, à fe-
 sto celebri Beati Martini. Nec videtur obstare consideratio nostra: quoniam
 responderi potest, quòd illa solum probat, quòd eiusmodi beneficiario, qui ni-
 hil de redditibus beneficij percepit, & aliquo tempore illi seruiuit, soluatur ho-
 nestum salarium, quod pro tali seruitio debetur, sicut & vsufructuario, qui præ-
 dium in quo habebat vsufructum, coluit arando, serendo, putando, fodiendo;
 & moritur ante messem, vel vindemiam; debent solui expensæ, quas in id fecit
 à Domino, qui vult fructus eius habere. Quare, certum mihi est, quòd successor
 in Ecclesia parochiali, cui mortuus per se vel per alium inseruiuit, & ante vllos
 fructus perceptos obiit, debet soluere illi tantum, quantum ad honestam su-
 stentationem inseruiendo indiguit, etiam iure naturali. l. Secundum naturam. ff.
 de reg. iur. c. Qui sentit onus, debet sentire còmodum, eod. tit. lib. 6. & l. Fructus
 sunt, qui restant deductis expensis. ff. Solut. matrim. Quod confirmari potest
 multis adductis per Paulum. 1. Cor. 9. & c. 1. 13. q. 2. Quæ lex quia naturalis est,
 nulla consuetudine deleri potest. c. fin. cum ci annotat. de consuetud.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius facit suos fructus à solo separatos, etiam nondum reconditos.

NUMERO I.

XIIII. Moneo, nil etiam ob stare id, quod præfatus N. subdit, & nos concedimus cum præfato Reuerendissi. vbi supra; nempe, sufficere beneficiario præmortuo, vel eius causam habenti, quòd fructus sint à solo separati; licet nondum sint in horrea congregati, ad hoc, vt ad eum pertineant. Nil, inquam, obstat: quia ex eo concessio, nil contra nos sequitur; & ita concedimus id esse verum. Tum, quia probatur in l. Si eius. ff. de rei vindicat. secundum veriore[m] intellectum l. Arboribus. §. Iulianus, alias est. l. Si fur. ff. de usufruct. & l. Si usufructuarius. ff. Quibus mod. usufruct. amit. Tum, quia communis est, vt ait Tiraquel. lib. 6. de vtroque retract. §. 5. gloss. 4. in princip. Tum, quia nullum fundamentum firmum habet gloss. dicti ca. Præfenti. quæ requirit fructus esse collectos, & in horrea reconditos; licet ei consentiat etiam gloss. in d. c. Si propter. & in d. l. Si fur, in princip. ff. de usufruct. & l. Ex aduerso, in princip. ff. de rei vindicat. Tum denique, quòd in quodam decreto ecclesiæ Gallicanæ, id satis clare determinatur in tit. de annat. §. Item quòd ecclesia; vbi Cosmas ait, id quod defendimus esse communiter receptum; & patet per Card. Imol. & Barbat. in d. c. vlt. ad finem, de pecul. cleric. Alberic. in d. num. 12. Domin. in d. c. Si propter Perus. in d. cap. Præfenti. Salycet. in l. Si pater. C. de usufruct. Florian. in l. Qui scit. §. Si alieno. ff. de vsur. & alij alibi, & contrarium ait esse trufam. Bald. in d. l. Si usufructuarius, addens; reconditionem in horrea, nil agere ad rhombum. Contra quam tamen communem sententiam facit, quòd aliàs præter omnes considerabam, scilicet; quòd licet possessor bonæ fidei fiat Dominus fructuum simulac separati sunt à solo, à quocunque separentur: usufructuarius tamen non fit Dominus eorum, nisi percipiantur; vel per ipsum, vel per alium nomine ipsius separentur. l. Si fur. ff. de usufruct. & l. Si usufructuarius. ff. quib. mod. usufruct. amit. At vt plurimum beneficiarij non separant, nec portant in areas; vel torcularia per se neque per alios nomine suo fructus agrorum, ex quibus debentur decimæ, quæ sunt bona pars fructuum beneficiorum Hispaniæ, & Galliæ. ergo non fiunt eorum ex sola separatione. Ad quam replicationem memini aliquando respondere, quòd Domini prædiorum, qui tenentur ad soluendas decimas Deo & beneficiariis, colligunt omnes fructus, & videntur colligere illos sibi, Deo, & beneficiariis, pro partibus quæ illos tangunt. Pro quo facit, quòd Paulus relatus ibi à Bald. in d. l. Si usufructuarius. dixit sufficere, si separatio fiat ab usufructuario vel ab alio nomine eius explicite, vel interpretatiue. Quòd ipsum sensit etiam Bald. in d. l. Qui scit. §. Præterea, de vsur. licet non sufficiat separatio casu facta. Vnde poma, glandes, & alij fructus per se decidentes, non fiunt usufructuarij, donec illos accipiat, & tractet, per se vel per alium; & ita satis possunt dici segetes, & vna ex quibus decimæ debentur separate à solo, vt decimæ cedant beneficiariis eo ipso, quòd eas messuit, vel collegit Dominus, aut colonus, sciens ex eis decimas deberi Deo, & beneficiario: & ita interpretatur consuetudo, quæ valde rationabilis, & ecclesiis fauorabilis est.

S V M M A R I V M.

Diuisio fructuum inter præcessorem, & successorem in primogenio facienda est vt inter usufructuarium & Dominum. num. 1.

Primogenia omnia, siue Maioratus, non sunt dignitates. num. 2.

XV. Moneo, nil ob stare id quod præfatus N. referens præfatum Reuerendiss. Segobiensem, tener, videlicet, quod diuisio fructuum inter succedentem in primogenio seu maioratu, & eum qui tenuit illum, non est faciendâ eo modo, quo fit inter usufructuarium, & dominum finito usufructu. Tum, quia nihil ex eo concessio contra nos infertur. Tum, quia non est illud tenendum: quia contraria opinio videtur communis. Tum, quia secundum omnes, eadem, quæ de diuisione fructuum inter usufructuarium & dominum finito usufructu diximus, dicenda sunt inter fidei commissarium, & eum cui vel à quo restituendum est illud, sine vlla pro rata temporis diuisione; per præfatam l. Herenius. ff. de vsur. Et palam est primogenia esse fidei commissis in hoc simillima. Tum, quia non obstat. c. r. §. His consequenter, in tit. Hic finitur lex, in vsibus feudor. Quia, §. ille exorbitat à iure communi, ideoque non est extendendus de feudo ad maioratus. c. Quæ à iure, de reg. iur. lib. 6. præfertim, quia non est eadem ratio, vt palam est. Non obstat etiam ratio, quam præfatus Reuerendiss. Segobienensis adducit, videlicet, quod quemadmodum maritus sustinet onera vxoris, ita & vocati ad maioratus sustinent onera illorum, quos dicit esse dignitates: quippe, qui constituuntur per testamenta, per contractus vltro citroque obligatorios, & donationes sub modis factas, sine vlla Regum authoritate. iuxta l. Filiusfamilias. §. Diui. 2. ff. de lega. 1. cum annot. ei per omnes. Tum, quia etiam authoritate regia constituti carent dignitate, & nobilitate, nisi aliqua clausula, quæ ad id eos extendat, muniantur: quod palam probatur per diffinitionem nobilitatis Bartho. communiter receptam in l. 1. C. de dignit. lib. 12. Tum, quia cap. Quam periculosum. 7. qu. 1. in contrarium citatum, non loquitur de huiusmodi maioratibus, & primogeniis: sed de aliis, quæ in veteri testamento aliquid sacerdotij habebant, quale non habent præfati maioratus; & ita longe similiores sunt in hoc fidei commissariis, usufructuariis, & beneficiariis, quam marito & vxori, de quibus supra. Tum, quia rari sunt maioratus, quorum domini & successores teneantur ad grandes impensas necessario faciendas in bellis, vel aliis, etiam si nolit gratis facere: & quando essent aliqui tales, & detentores eorum, eas necessario facerent, possent successorem ad soluendas eas, si ex maioratibus (altem tantundem non percepissent, compellere: vt supra dictum est de beneficiariis.

S Y M M A R I V M.

Pensio non est soluenda ei, qui ante diem solutioni à Papa præfixum, moritur.

num. 1.

XVI. Moneo, nil nobis ob stare id, quod præfatus N. incidenter ait, id quod est dictum de diuisione fructuum inter maritum & vxorem, idem esse dicendum de diuisione solutionis pensionum à Papa super beneficiis constitutarum. Tum, quia nil ex eo concessio contra nos infertur. Tum, quia contrarium videtur tenendum, per easdem prædictas rationes, & per stylum curiæ, qui videtur hoc magis obseruare, vt hic Romæ à plerisque audio. Tum, quia licet vt ait Ludouicus Rom. conf. 388. & constat ex litteris ipsius Papæ, pensiones præfatæ constituuntur ad commodiorem sustentationem eorum, & quasi in alimentum, non tamen sunt vere alimenta illius naturæ, cuius sunt illa, de quibus in tit. de alim.

& cibis. sed talium, quæ dantur sub modo expresso vel tacito, vt cedente die ad id præstituto, accipiant illa; siue maior, siue minor pars anni transierit; & non percipiant illa, si antequàm dies cedat, finiantur.

S V M M A R I V M.

Intellectus Concilij Tridentini. nu. 1.

XVII. Moneo, nil mihi obstare, quod præfatus N. in 2. par. c. 8. nu. 23. significat, me dicere in libro meo in q. 2. nu. 24. quod concilium Tridentinum sess. 25. c. 1. de reformat. nouauit aliqua circa hæc; quatenus prohibet Episcopos & clericos ex redditibus beneficiorum, consanguineos aut familiares ditare; quia ego non dixi, conciliū in hoc aliquid nouasse: sed contendi declarasse ius antiquum, quod secundum communem sententiam continet; beneficiarium, qui suos cognatos, vel familiares ditat, non solum peccare, sed etiam ad restituendum teneri. Quod supra mon. XXIII. & XXVII. repetiuimus, vt est videre in responsione inductionis, qua ille vititur contra me per locum à contrario sensu, infra mon. LXX.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius quantum pro se sustentando egeat, arbitrium est. nu. 1.

XVIII. Moneo, nil obstare illud Soti argumentū, videlicet; quod non potest satis recte aestimari, quanto egeat beneficiarius pro sua honesta sustentatione; & quod ea quæ per iustitiā debentur, non sunt relinquenda iudicio prudentium, qui possunt esse varij: imo debet determinari clare. Pro quo facit. l. Leges. C. de leg. & l. Constitutiones. C. de iur. & fact. ignoran. Nil, inquam, obstat hoc fundamentum. Primo quidem, quod S. Tho. in d. q. 185. ar. 7. Sec. 2. & in d. Quodl. 6. ar. 12. cui ille in hac re nititur, ait contrariū. & Vlricus à Dionysio relatus, affirmat in lib. 1. contra pluralitatem benef. art. 11. Deinde, quod licet non possit aestimari omnino, & vt aiūt punctualiter, facile potest paulo plus, vel paulo minus, vt arbitrantur Ioannes Maior in 4. dist. 14. q. 18. Tertio, quod quamuis eius arbitrium nimis videatur strictum: tamen oportet vt beneficiarij sciāt quanto vnus quiuis eorum paulo plus vel minus egeat pro sua honesta sustentatione: quoniam, esto non obligaretur ad restitutionem superflui impensi; tamen necessarium est ad sciendum quando peccat mortaliter: quando quidem, etiam ipsemet D. Sotus fatetur in lib. 10. qu. 4. art. 4. de iust. & iure. in 3. conclus. sic impendentes superflue, peccare mortaliter; & ideo oportet vt sciatur, quantum in suam sustentationem honestam iuste expendere valeat. Quarto, quod ratio assertionis præfati Soti est cōtra mille iura, quæ multa iustitiæ opera boni viri arbitratui relinquunt, puta, l. 1. de iure delib. & c. De causis, de offic. deleg. & plurima, quæ congerit Rauen. in alpinab. aureo, verb. Arbitrium. & Decius in c. Sedes, de rescript. & alij alibi sæpiissime. Est item contra ipsummet. S. Thom. qui in hoc ipso proposito expressim ait contrarium in Sec. 2. qu. 185. art. 3. ad 1. ibi. Non potest determinari

nari quando fit ista necessitas; & paulo post: Hæc determinatio, humanæ prudentiæ relinquitur.

S V M M A R I V M.

*Beneficiarij magis abligantur ad largiendas eleemosynas, quàm laici. nu. 1.
Prodigalitas laicorum venialis, clericorum autem mortalis. nu. 2.*

XIX. Monco, falsum esse illud fundamentum, quo præfatus Sotus contra
communem nititur; vt dixi in præfato libro q. 2. nu. 21. videlicet, quòd beneficia-
rij non sunt obligati ad eroganda superflua per leges iustitiæ, quæ obligant ad
restituendum: sed tantum per leges misericordiæ & charitatis, quæ etiam laicos
obligant ad eleemosynas: neutros tamen constringentes ad restitutionem, vt
supra monito II. & III. dictum est. Hoc, inquam fundamentum est falsum.
Tum, per ea quæ adducta sunt monit. I. supra ead. q. Tum, quia est multorum in-
conuenientium fons. Consequitur enim illud, quòd sine iusta ratione Sacrosan-
ctum Cõcilium Trid. in d. scil. 25. cap. 1. de reform. vetuisset beneficiarijs, ne quæ
superessent eis, donarent cognatis & familiaribus, si alioquin non essent pau-
peres, non vetando id ipsum laicis. Consequitur item purificatio beneficiario-
rum & laicorum quò ad eleemosynæ faciendæ necessitatem: quando quidem se-
cundum illum, vtrique tenentur legibus misericordiæ, & neutri vlla lege iusti-
tiæ. Cuius tamen contrarium tenet ipsemet, imo & præfatus N. Tum, quia esset
quodammodo scandalizare populum Christianũ. Quod satis colliges ex Caiet.
Sec. 2. q. 87. artic. 1. Populus enim tot decimas & iura soluit clero, persuasum sibi
habens id, quod præfatum Concilium sess. 25. de reform. & multa alia, vt c. Hoc.
c. Episcopus. & c. Precarie. 10. q. 2. significant, nempe, quòd omnia superflua de-
bent in pauperes & in opera pia impèdere. Tum, quia est contradicere S. Tho.
cuius ipse autoritate nititur, qui significat, prodigalitem beneficiarij circa
reditus suos esse peccatum mortale: prodigalitem autem laicorum non plus
quàm veniale, in Sec. 2. q. 183. art. 7. & Quodli. 6. art. 12. & expressius. q. 119. art. 3. in
hæc verba. Prodigus peccat in alterum consumendo bona, ex quibus alijs debe-
ret providere: quod præcipue apparet in clericis, qui sunt dispensatores bono-
rum ecclesiasticorum, quæ sunt pauperum, quos defraudant prodige expenden-
do. Quæ determinatio non esset vera, nisi inueniretur lex aliqua, quæ obstrin-
geret beneficarium ad eleemosynam, & non laicum. Tum, quia est (si res satis
perpendatur) fundare, beneficiarios non solum non teneri ad restituendũ vane
vel profane impensæ, sed neque mortaliter in hoc peccare: quando quidem nec
laici, quibus ille pares facit, peccant plusquam venialiter, prodigendo sua sine
alterius damno, quod est contraire Thomæ vbi supra, & contraire sibi metipfi,
qui contrarium expresse tenet lib. 10. q. 4. art. 3. de iust. & iur.

S V M M A R I V M.

*Beneficiarius non soluitur ab obligatione restituendi male impensa, propter
impotentiam, & potest illo & illo modo restituere, etiam si sit Monachus.
num. 1.*

XX. Moneo, infirmam esse item illam considerationem Soti vbi supra, scilicet; quòd res inutilis est asserere, beneficiarios teneri ad huiusmodi restitutionem: quia non possunt eam facere, nisi de suis ipsis redditibus; qui, iuxta sententiam quam defendimus, debentur operibus piis, etiam sine hac restituendi obligatione. Quæ tamen consideratio infirma est. Primum, quòd huiusmodi restitutionem facere poterit beneficiarius, si est secularis, de suis bonis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus si habet: sin autem, de eo quod quærere potest parcius viuendo, & etiam de eo quod merebitur vltra suam congruam sustentationem, inseruiendo beneficio multo plus quàm obligatur ad inseruiendum necessario illi, iuxta ea quæ in prædicto libro q. 1. coroll. 9. nu. 59. & coroll. 17. nu. 20. dicta fuerunt; & repetita supra, q. 1. mon. LXXVIII. nu. 3. & etiã de illo, quod per suam industriam donationes & vltimas voluntates quærere potest. c. Expedi. c. Certe. 12. q. 1. c. 1. de testam. c. Fixum. 12. q. 5. de illo item quod recuperare potest ab his, quibus male dedit. c. Si quis presbyterorum, de reb. eccles. non alienand. & trad. Caiet. in d. q. 185. art. 7. quod infra Monit. XXI. repetetur. Secundo quòd impotentia restituendi non tollit obligationem id faciendi. l. Continuus. §. Cum ita. ff. de verb. oblig. Quamuis excuset à culpa non restituendi pro tempore, quo illa impotentia durauerit. l. Nam & is. ff. de dolo, & c. Olim. 2. de restit. spoliat. Plus tamen coloris habet Soti cõsideratio in beneficiario regulari, cuius omnia bona, quæ per secularem quæsita essent illi patrimonialia vel quasi patrimonialia, sunt ipsi ecclesiastica; quia quicquid habebat ante professionem, quæritur per eam suo monasterio & ordin. c. In præsentia, de probat. & Auth. Ingressi. C. de Sacrosan. & quicquid vndecunque post eam quærit, quærit eisdem, per mon. IX. cum seq. & per monitum LVI. & LXII. supra q. 1. Nihilominus tamen responderi potest, quòd etiam regularis potest restituere de reliquatis parce viuendo, iuxta monitum XXX. q. 1. & per mon. LXXX. eiusdem q. & per sacrificia & orationes; rogando item amicos vt pro eo soluant: & denique petendo humiliter per se, vel alios remissionem debiti, quàm æquiparat restitutioni glos. c. Peccatum, de reg. iur. lib. 6. verb. Restituatur.

S V M M A R I V M.

Concilium Tridentinum quomodo tacite sentit, beneficiarios teneri ad restituenda male impensa. nu. 1.

Ratio unica legis habetur pro expressa. nu. 1.

XXI. Moneo, quòd nil etiã obstat id, quod diximus in præfata. q. 1. esse maximum eorum, quæ me in contrariam partem mouebant, præfatum Sacrosanctum concilium Trid. sess. 25. de reformat. Quòd quamuis vetet beneficiario donare & expendere pro libito, non tamen præcipit, vt restituat quod sic insumpserit: & qui de vno dicit, de alio negare videtur. c. Qualis. 25. dist. 1. Cum prætor. ff. De iudic. Nihil, inquam, id obstat. Tum, quia sicut non declarauit expresse hanc restitutionem esse necessariam: ita etiam non declarauit non esse necessariam. Tum, quia potius videtur tacite declarasse illam esse necessariam: eo quòd vetando beneficiariis, ne cognatis & familiaribus; nisi paupertatis intuitu, superflua donarent; non vetando idem laicis, significauit, quòd vltra leges
charitatis

charitatis & misericordiæ, quibus etiam laici obstringuntur, est lex aliqua iustitiæ, quæ solos beneficiarios obligat. Nulla enim alia ratio reddi potest, & ita hæc videtur expressa. argum. l. singul. Quamuis. C. de fidei comiss. iuncta gloss. & Baldo ibidem. Tum, quia qui de vno dicit, etiam dicit de alio simili, secundum Dom. in d. c. Qualis. maxime si esset consequens illi, vt videtur esse in hoc casu. l. Illud. ff. de acquir. hæred. c. Præterea, de offic. deleg.

VMMARIVM.

Consuetudo non potest contra hanc conclusionem num. 1.

XXII. Moneo, quòd nil etiam obstat id, quod vbi supra dixi esse de præcipuis eorum, quæ me in contrariam partem mouebant, videlicet, quòd aliquibus videtur, quòd quamuis recepta opinio in theoria affirmauerit semper id quod nos dicimus; praxis tamen communis seruauit contrarium. & antiqua consuetudo magnam secum confert authoritatem. c. Cum dilectus, de consuetud. & l. Minime. ff. de legi. Nil, inquam, id obstat. Primum, quòd in d. libello. q. 1. num. 18. & q. 2. num. 1. & 3. & supra eodem, monito XXXIX. probatum reliquimus; præfatam obligationem esse legis naturæ ac diuinæ, præsuppositis pactis expressis vel tacitis, de quibus in monito XXVII. q. 1. contra quam nihil prodest consuetudo etiam immemorabilis. ca. fin. de consuetud. ca. Quæ contra. ca. Mala. & c. Frustra. 8. distinct. Deinde, quòd licet aliquot per ignorantiam aut temeritatem, vsi sint opinione contraria; alij tamen longe plures, vsi sunt communi; vt monstratum est supra. q. 1. num. 50. & par est credere; eo quòd quasi omnes confessarij eam tenuerunt: neque sunt tot, qui ei contrauenerint, quot aliqui putant. Nam ex corollariis præfatæ primæ quæstionis, repetitis supra. q. 1. à monito LXXV. vsque in finem, & redactis in summam infra, q. 3. monito vltimo, colliguntur multæ causæ, quibus excusantur. Tertio, quòd vt singulariter in d. q. 185. art. 7. ait Caiet. mentem diui Thomæ secutus, hæc non est consuetudo, sed abusus contra ius diuinum. Et in Sec. 2. q. 43. art. 8. asseruit, quòd omnis donatio rei ecclesiasticæ, pietate vel necessitate vacua, non est distributio, sed dissipatio à dispensatore usurpata: & quod maxime aduertendum est, agit de ipsiusmet Papæ impena, & dispensatione. Quæ Caietani doctrina, non est tam eius, quàm Clementis in d. lib. 2. & 8. de constit. & aliorum Sanctorum, & fere omnium doctorū citatorum sup. ead. q. mon. VII. & q. 1. mon. XXXVII.

SVMMA RIVM.

Beneficium qui confert indigno, cui restituet. num. 1.

XXIII. Moneo, nil etiam obstat id, quod aiunt Aduersarij, videlicet, quòd licet beneficiorum collatores peccent non conferendo ea dignioribus. c. Licet. 8. q. 1. & 5. Nunc autem. 24. dist. c. Graue, de præb. non tamen videntur obligati ad restituendum postea quàm ea contulerunt. Nihil, inquam, id obstat;

imo plus iuvat nostram causam, quàm contradicētium; quoniam collator obligatur ad conferendum ei, qui dignus sit; & si contulerit indigno, tenetur ad restituendum, secundum omnes; quàmuis alij dicant, restituere debere digno, qui fuit neglectus, vt Caiet. Sec. 2. q. 62. art. 2. Alij vero Ecclesiæ cui nocuit, vt Adrian. d. q. 12. & Sotus lib. 5. q. 6. art. 3. de iust. & iure: quorum sententia melior nobis videtur. Et ita nos dicimus; beneficiarium esse obligatum ad danda superflua digno, puta, pauperi vel operi pio; & si ea confert alij, confert indigno, & manet obligatus ad restituendum eis quibus nocuit.

S V M M A R I V M.

Bona destinata immediate pauperibus, ad quem modum differant à deputatis immediate beneficiariis. num. 1.

XXIII. Moneo, nihil etiam ob stare Thomæ dictum in Sec. 2. q. 185. art. 7. & Quodlib. 6. art. 12. quo ponit grande discrimen inter bona ecclesiastica principaliter deputata ministris, & minus principaliter pauperibus, & operibus piis; & inter illa, quæ principaliter deputantur pauperibus, & minus principaliter ministris: & videtur præfato N. non esse aliud, quàm quòd male impensa circa hæc, obligant ad restituendum; non autem male impensa circa illa. Nil, inquam, hoc obstat. Tum, quia vt vbi sup. q. 2. num. 10. & sup. eod. mon. XL. monstratum fuit, S. Tho. non est in contraria opinione. Tum, quia discrimen prædictum optime verificatur in eo, quòd longe maiorem potestatem habent ministri circa bona principaliter deputata eis, quàm circa alia. Quoniam prius sunt alendi de illis ipsi, quàm Ecclesia reparanda. ca. De his, de eccles. ædific. Neque debentur pauperibus, nisi sola superflua. c. Cum secundum, de præb. c. 1. 13. q. 2. & illa debentur eis, quos ipsi elegerint. Quorum omnium contrarium dicendum est de alijs. Clem. Quia contingit. §. Vt autem, de relig. domib. renouata in d. concil. Trid. sess. 7. c. 15. de reform.

S V M M A R I V M.

Pauper liberius expendere potest quasita per eleemosynam, quàm beneficiarius quasita per beneficium. num. 1.

XXV. Moneo, quòd nil obstant etiam illa quatuor quæ Adrianum in 4. de restit. q. 12. col. 6. mouerunt; non quidem ad negandum quòd peccant mortaliter, sed tantum quòd non tenentur ad restitutionem. Primum, quòd pauper, eleemosynam sibi largitam expendens superflue aut voluptuose, non tenetur ad restituendū. Alterum, quòd omnes diuites tenentur ex superfluis facere eleemosynam; non tamen tenentur ad restitutionem non faciendo eam; quamuis in eo mortaliter peccent. Tertium, quòd obligatio quæ obligat soli Deo, non habet onus restituendi; licet obligatus peccet mortaliter non soluendo. Quartum, quòd qui recipit centum aureos, cum onere impendendi illos in honorem vel gloriam Regis vel ciuitatis, non tenetur restituere, si eos id non expenderit.

Nihil,

Nihil, inquam, hæc obstant: quia priora duo argumenta sumuntur per locum à simili, qui iuridicus quidem est; iuxta c. Inter cæteras, de rescrip. & c. 2. de trasl. sed dissoluitur per dissimilitudinem, iuxta notata in dictis capitulis, & in c. Constitutus, de appellat. quæ in casu proposito inuenitur. Nam eleemosynæ non dantur pauperi sub modo, quo redditus beneficiorum beneficiariis conceduntur. Nec diuitibus Deus bona concedit cum speciali obligatione faciendi eleemosynam, quemadmodum decimæ, aliaque bona fuere olim concessa, hodieque conceduntur Ecclesiis. Tertium autem, falsum est: nam obligatio soli Deo quaesita, producit necessitatem restituendi. Si enim quispiam aliquid Deo voueat, aut iuret se illi daturum, receperitue ut Deo det, ad restituendam illud Deo tenetur. c. Sunt qui opes, & c. Sacrilegium. 17. q. 4. & c. Debitores, de iureiur. Quartum item, falsum est: nam si quis centum aureos accipiat, ut in honorem Regis vel ciuitatis conuertat, restituere tenetur, si non conuerterit in illum honorem, vel ei à quo accepit, aut Regi vel ciuitati. arg. l. 1. & l. Legatam. ff. de administ. rerum ad ciuit. pertin. l. Legatum ciuitatis. ff. de usu & usufruct. legat.

SUMMARIUM.

Beneficiario ab aliquo accipiens aliqua de redditibus eius, an & quando peccet, & restituere teneatur. num. 1.

Debitore ab aliquo qualis accipiens aliquid teneatur creditoribus eius restituere. num. 1.

Beneficiario ab aliquo dotatam, qualis ducens peccet, & teneatur restituere. numero 2.

Beneficiario ab aliquo, qui aliquid male accipit, cui restituet. num. 3.

Beneficarij debita, an solui possint ex debitis eius non perceptis ante mortem. numero 4.

XXVI. Moneo, in præfato libello sub finem. q. 2. inferri. Primum, quòd ingens est dubium, An accipiens aliquid iniuste à beneficiario ex redditibus ecclesiasticis, teneatur ad eius restitutionem. Et quidem alij putant teneri, alij contra. Nobis videtur, Primum pendere decisionem huius quaestionis à legibus loquentibus de debitoribus facientibus aliquid in fraudem creditorum, quæ habentur sub tit. ff. de his quæ in fraudem creditorum & C. de reuocand. his quæ in fraudem, & §. Item si quis in fraudem, Instit. de action. Nam ut sup. q. 1. mon. XXVII. probauimus; beneficarij debitores sunt pauperum, & operum piorum, ipsique pauperes & pia opera, creditores sunt illorum. Secundo dico, quòd is qui aliquid à beneficiario accepit, non tenetur restituere si beneficiarius sit soluendo: quia cum debitor est soluendo, eius creditores nihil repetere possunt ab eo, qui à debitore aliquid, quacumque ex causa etiam donationis, aut alia lucratiua accepit. l. Ex his & l. Ait prætor. §. Propterea ff. quæ in fraud. & l. penul. de reuocand. his, quæ in fraud. ibi; Possessis & distractis. Nam leges prædictæ, in debitores fraudatores editæ, cessant, cum debitor potest soluere creditoribus; quod indubie locum habet in beneficiario habente bona patrimonialia vel

quasi, quæcumque velit donare potest, iuxta tradita in illationibus proximæ quæstionis. Imo etiam credimus, quòd licet beneficiarius solum habeat redditus beneficii; si tamen velit sumptus diminuere, ac frugalius vivere, aut alio modo bona congerere, vt pauperibus satisfaciatur, quòd tunc is, qui aliquid accepit, non amplius teneatur, quàm illum monere, vt vitam agat frugalem, pareat sumptibus; & bona quarat, vnde possit restituere, idque expectare. Tertio dico, quòd si ignorans clericum beneficiarium soluendo non esse, nec amplius eum in bonis habere, quàm id quod sibi donatum volebat, id ab eo acceperit ex causa onerosa iusta, quòd non tenetur ad restitutionem. Ea primum ratione; quòd vt accipiens aliquid ex contractu, aut ex causa onerosa, à debitore fraudatore, teneatur ad restitutionem, duo interuenire oportet. Primum, vt debitor soluendo non sit; secundum, vt suscipiens ab eo, sciat eum non esse soluendo. d. l. penul. C. de reuocand. his quæ in fraud. l. Qui autem. §. Similique modo. ff. eod. Secunda ratio est; quia is, qui à clerico beneficiario aliquid ex titulo oneroso, veluti ex contractu emptionis aut locationis, alioue contractu nominato, siue etiam innominato iusto suscepit bona fide, tantùdem dedit quantum suscipit; & subinde nihil restituere tenebitur per illam longe pulcherrimam doctrinam Scoti viri perspicacissimi in 4. dist. 15. q. 2. art. 2. quam citauimus in Commen. c. final. de vsur. nu. 13; & probatur per dicta Thomæ. Sec. 2. q. 58. art. 6. & q. 59. art. 2. videlicet; quòd in omnibus commerciis & contractibus est seruanda iustitia commutariua; ita quòd tantum valeat quod datur, quàm valet quod accipitur. Quarto dico, quòd accipiens aliquid à beneficiario ex donatione, aut ex alia causa lucratiua, quem scit nil amplius in bonis habere, quàm id quod pauperibus erogare tenetur, debet quod accipit restituere, si beneficiarius donator illud non restituerit, siue sciat donatarius, siue ignoret beneficiarium donatorem soluendo non fuisse. Quia, vt suscipiens à debitore fraudatore ex causa lucratiua ad restitutionem teneatur, sufficit ipsa re fraudari creditorem; quàmuis is qui suscipit, fraudem non participet. l. Qui autem. §. Simileque. ff. Quæ in fraud. Nec his obest, si quispiam dicat; bona beneficiarij obligata esse tacite, & hypothecata pro refectione dani à beneficiario illati bonis ecclesiasticis, iuxta gloss. quæ singularis putatur in c. Ex litteris, de pignorib. quæ tamè similem habet in c. Similiter 16. q. 1. Et subinde pauperes tanquàm creditores præferendos esse alijs creditoribus. Nam primo responderi potest; nullam contrahi hoc casu hypothecam, eo quòd nullus textus id exprimit, vt super d. glossa dicunt DD. Secundo, quòd quamuis fateamur hypothecam contrahi, contrahetur solum quòd ad indemnitate bonorum & iurium Ecclesiæ, ex qua beneficiarius redditus suos percipit; & quòd non porrigitur ad ipsos redditus, quos beneficiarius sibi excipit, & habet etiam bonorum liberam administrationem cum onere largiendi superflua pauperibus, aut in alios pios vsus conuertendi: quæ videtur singularis & æqua declaratio. Cui tamen obiici potest illud, quòd obligatio prælati ecclesiastici est similis obligationi tutoris vt præd. gloss. dixit, cuius bona sunt tacite hypothecata; non solum pro bonis in inventario contentis, sed etiam pro redditibus ex bonis prouenientibus. l. Si mater. C. in quibus casib. pign. vel hypoth. l. fin. ff. eod. Quare aliter & singulariter huic obiectioni respòdemus, repetètes aliqua ex parte, quæ diximus sup. q. 1. mon. XLVI. nēpe; quòd beneficiarius cū nō habet bona, ex quibus pauperibus

ribus aliisque suis creditoribus satisfacere possit, ipsemet beneficiarius annu-
merandus est pauperibus. Quare tunc solutio suorum debitorum censenda erit
quasi erogatio in pauperes, ac ita ipse beneficiarius tanquam suorum reddituum
distributor, potest ex reliquis ipsorum suscipere sibi tanquam pauper; unde sua
debita tanquam debita pauperis soluat. Nec eo modo ipsius beneficiarij credi-
tores præferuntur pauperibus; sed ipse beneficiarius se ipsum, tanquam paupe-
rem, præfert aliis pauperibus, propter potestatem sibi à iure cōcessam erogandi
reliqua suorum reddituum pauperibus, quos ipse elegerit. Quibus suffragatur id
quod diximus in Manuali cap. 25. nu. 131. & supra in præfato monito XLVI. scili-
cet; beneficiarium debita sua, etiam iniuste contracta, soluere posse de reliquis
suorum reddituum, illa accipiendo tanquam pauper, ut diximus; ut ex illis soluat
tanquam pauper nomine suo debita sua. Inferitur secundo, quòd non abs re du-
bitatur: An is qui cum consanguinea, aut propinqua beneficiarij vel alia matri-
monium contrahit, peccet mortaliter, accipiendo illam dotem: & an teneatur
acceptam restituere, & petens promissam, sit repellendus. Et nobis videtur, quòd
si probabiliter putet, beneficiarium posse tam amplam dotem iuste constituere,
non peccat acceptando illam, nec non restituendo acceptam, nec petendo pro-
missam. Primum ea ratione, quia recipit dotem ex causa maxime onerosa, l. Pro
oneribus. C. de iure dot. & c. Salubriter, de vsur. Deinde, quòd clerici tenentur
soluere ex suorum beneficiorum redditibus sua debita. c. Peruenit, de fideiuss. cum
ei annot. per solutionem pulcherrimam, quam inseruimus Manuali, cap. 25. nu-
mero 130. & latius explicuimus. q. 1. mon. XLVI. & c. Cum secundum, de præb.
etiam iniuste contracta, si alia bona non habeant. Et clericus, qui dotem pro-
misit, ignorantem non potuisse illam à se promitti, tenetur ob promissionem &
dolum commissum dotem soluere, ac resarcire ei damnum quod accepit ex nu-
ptiis contractis, sub spe promissionis inutilis dotis, & subinde obligatur. arg. l. 1.
§. Ait prætor. & l. penul. & sequ. ff. de dolo, & per supradicta in illatione præce-
denti; si in promissione dotis, ut prædictum est, contrahens has nuptias non par-
ticipauit fraudem factam pauperibus, & piis operibus: alioqui contra dicen-
dum videtur. arg. l. penul. & sequ. ff. de dolo; & magis speciatim, in l. Si debitore.
& l. Ait prætor. & l. Si quis participet. ff. Que in fraud. cred. Tertio inferitur, quòd
elegans dubium à paucis propositum est; cui scilicet restituendum sit id, quod
perperam est datum, aut receptum à beneficiario ex redditibus ecclesiasticis. Ego
existimo satis excusari eum, qui illud restituere ipsi beneficiario, aut eius Eccle-
siae in opera illius pia conuertendum, aut etiam si restituat aliis pauperibus vel
operibus piis. Nam licet ipse beneficiarius in alios pauperes, aut in alia etiam
opera pia illud forte impendisset, iuxta dicta supra. q. 1. monit. LXXVII. nu. 2. &
4. tamen cum non teneatur beneficiarius, ut ibidem monstrauius, certis & no-
minatis pauperibus; vel piis operibus erogare: is qui ab eo accepit, excusatur re-
stituendo illis, quibus donando ipse beneficiarius satisfecisset, tanquam, scilicet,
in eius locum successus. Quia surrogatus sapit naturam eius, cui surrogatur. l. Si
eum. §. Qui iniuriarum. ff. Si quis cautio. & cap. Ecclesia S. Mariæ, ut lit. penden.
Quarto, inferitur, fuisse perquam duram Iulij III. summi Pontificis Extrauag.
prohibentem, debita Episcoporum & aliorum beneficiorum non soluta, solui
ex fructibus, aut redditibus ipsorum beneficiorum nondum exactis. Tum, quia

- licet ipse Iulius iustis ductus rationibus id sanxisset, & in Lusitania multos excitasset tumultus: tandem tamen vsu recepta non fuit. Tum, quia non fuit satis promulgata. Tum quia reditus beneficiorum, statim cum reditus percipiuntur, non solent solui propter ipsorum locationes, quibus solutio differtur. Tum, quia oportet interdum beneficiarios mutuum dare, & solutionem expectare: saepe etiam ex mutuo viuere, etiã ad verius & opportunius eleemosynas elargiendas. Tum, quia decedens obligatus, pauper est censendus; & subinde nomine eius solutum, pauperi datum intelligi debet, vt supra. q. 1. monito XLVI. docuimus. De intellectu autem Extrauag. præfatæ Iulij. III. dicemus in Comment. quem vnã cum hac apologia scribimus, de spoliis clericorum, in c. Non liceat Papæ. 12. q. 2.

S V M M A R I V M.

Beneficiarios non esse liberos à legibus iustitiæ per dicta ipsius N. probatur. num. 1.

Leges generales non solum veræ & specialis iustitiæ, sed etiam charitatis & aliarum virtutum determinari possunt: imo re ipsa determinata sunt legibus specialibus. nu. 2.

Charitatis lex de amando Deum, licet non determinetur quò ad amandi mensuram, determinatur tamen quò ad alias circumstantias. nu. 3.

- XXVII. Moneo, inferri etiam ex prædictis. Primo, quòd præfatus N. parum firmiter dicit, in 4. par. cap. 5. se probasse contra sententiam receptam; beneficiarios liberos esse à legibus iustitiæ, vinculoque restitutionis in reddituum suorum dispensatione. Quoniam late probatum est contrarium supra eadem quæst. monit. VII. & IX. & mon. XXVII. XXXIX. & L. Et vltra ibi posita, pondero contra N. quòd ipsemet in ipso c. 5. pag. antepenult. bis affirmat, multo magis peccare illos cum de superfluo suorum reddituum non faciunt eleemosynam, quàm laicos de superfluo suorum, non facientes eam: & in pag. penult. addit, quòd ex natura rerum maius peccatum committitur in abusu reddituum ecclesiasticorum, quàm aliorum. At nulla ratione alia hoc contingere potest, quàm quia lege aliqua iustitiæ ad id tenentur ipsi, qua laici non tenentur: cum ipsemet in eod. cap. pag. 16. fateatur lege charitatis & misericordiæ omnes ex æquo teneri, iuxta illud Ambrosij, quòd ipse in hoc citat ad verbum in c. In singulis. 86. dist. Misericordiæ est communis vsus, ideo commune præceptum est omnibus ætatibus omnibus officiis necessaria, & ab omnibus deferenda: non publicanus, non miles excipitur, non agricola vel urbanus, diues & pauper: omnes in communi admonentur, vt conferant non habenti. Misericordia enim plenitudo virtutum est, & omnibus est proposita. hæc ibi. Et quòd ipsemet in d. c. 5. sequitur sententiam communem, quæ habet, etiam laicos teneri sub pœna peccati mortalis, ad impendendum superflua pauperibus, etiam extra necessitatem extremam, lege charitatis: & ita vel vtrique peccant æqualiter, quòd ipse negat: vel aliqua alia lege tenentur clerici ad id, qua non tenentur laici, quòd ipsum oportet confiteri, & cum non sit alia quàm iustitiæ, illa tenetur: quæ nostra & com

& cōmunis conclusio est. Nec prodest ei respondere, quòd ratione personæ vel ordinis clericatus magis peccant. arg. cap. Homo christianus. 40. dist. Tum, quia circumstantia illa personæ, non auget adeo peccatum, vt de veniali efficiat mortale, nisi votum, vel alia lex particularis infringatur, vt probat S. Tho. Sec. 2. q. 186. art. 10. Tum, quia ipsemet ait prouenire ex natura & cōditiōe reddituum ecclesiasticorum. Qualem necunde habent, nisi ex lege iustitiæ, quæ iubet vt rebus alienis in eos vsus ad quos dantur, vtamur; & non in alios. §. Furtum. Instit. de oblig. quæ ex delict. nasc. Clem. Quia contingit, de relig. domib. & quæ iubet vt pacta seruemus, oneraque iniuncta commodis subeamus. c. 1. de pact. l. 1. cod. tit. l. 2. C. de donat. quæ sub modo. & l. Secundum naturam. ff. de reg. iur. & alia citata in mon. XXVII. Nec item prodest ei respondere id, quod ipsemet insinuat, scilicet, quòd ideo magis peccant, quia & si non cōtraueniunt legi & præcepto iustitiæ, contraueniunt tamen intentioni. Quia vt diximus. q. 1. monit. LXVIII. & LXXIII. ipsemet dicit, eum qui contrauenit intentioni legis, non peccare, si quod ea præcipit seruet. Et quia ipse exæquat redditus ecclesiasticos redditibus patrimonialibus, in quibus certum est, eos non peccare plus quàm laicos; & ita nunquam neque ipse, neque vllus alius se ab hac replicatione iuste absolueret poterit. Secundo infertur, nil prodesse præfato N. id, in quod ipse veluti ansa trahente ansam, incidit in d. c. 5. pag. 2. scilicet, quòd solæ leges naturales generales pertinentes ad iustitiam, determinantur per leges positiuas; & quòd leges pertinentes ad charitatem non determinantur, neque determinari possunt per eas. Primum quidem, quòd ex eo concessio nil contra nos in bona consequentia inferri posset. Deinde, quia illud est falsum, neque vsquàm id dixit S. Thom. cui ipse id imponit, vt mox monstrabitur. Tum, quia lex generalis naturalis de colendo Deo, quæ pertinet ad religionem, & est alia diuersa virtus à iustitia speciali vera, iuxta S. Thom. Sec. 2. q. 8. art. 7. adiuncta. qu. 81. artic. 1. & 5. determinata fuit in lege veteri per plurimas leges positiuas, quales erāt omnes cæremoniales; probante id S. Thoma Prima. 2. q. 99. art. 5. & in noua per multas leges ecclesiasticas, qualis est de Missa festis audienda c. Missas, de consec. distinct. 1. & de Missa in altari lapideo facienda. c. Altate, ead. distinct. & cum vestibus sacris. cap. Vestimenta, eadem distinct. & multæ aliæ de quibus in d. dist. & in tit. de consecrat. eccles. vel altaris. Tum, quia lex naturalis de ieiunando generalis, quam constat pertinere ad temperantiam, non ad iustitiam, determinatur quòd ad modum & tempus per multas leges ecclesiasticas, vt ipsemet Diuus Thom. probat in Sec. 2. q. 147. artic. 3. Tum, quia illi legi generali de viuendo secundum rationem humanam & diuinam, quæ secundum omnes est naturalis cap. Consuetudo. 1. distinct. cap. Quæ contra. 8. distinct. quæ non solum pertinet ad iustitiam, sed etiam ad omnes alias virtutes; data sunt quamplurimæ determinationes per quamplurima particularia præcepta tam diuina quàm humana de omnibus virtutum actibus lata, vt videre est apud D. Thom. Sec. 2. in fine cuiuslibet tractatus cuiuslibet virtutis tam theologiæ quàm moralis. De præceptis quidem fidei. quæstio. 16. de præceptis spei quæstio. 22. de charitatis quæstio. 44. de prudentia. quæst. 50. & de aliis in aliis locis citatis supra eadem quæst. mon. I. Tum, quia lex generalis charitatis diuina & naturalis de amando Deo & proximo, multis modis declaratur; & determinatur legibus humanis, & diuinis positiuis.

Nam omnia præcepta Decalogi dantur propter charitatē Dei & proximi; iuxta Tho. qui in præfata Sec. 2. q. 44. art. 1. ad. 3. sic ait, Omnia præcepta Decalogi ordinantur ad dilectionem Dei & proximi: & ideo præcepta charitatis non fuerunt connumeranda inter præcepta Decalogi, sed in omnibus includuntur. & artic. 2. ait oportuisse legem naturalem de amando Deo distingui & declarari per duo præcepta de diligendo Deum, & de diligendo proximum, & in artic. 3. addit hæc alia. Omnia præcepta pertinētia ad charitatem & actus eius, includi quidem in duobus supradictis, sed propter tardiores, de singulis explicite præcepta esse tradita. De Gaudio quidem, ad Philippen. 4. Gaudete in domino semper. De pace autem, ad Hebræos 12. Pacem sequimini cum omnibus. De beneficentia autem, ad Galat. vlt. Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. De singulis beneficentiæ partibus, inveniuntur præcepta tradita in sacra Scriptura, vt patet diligenter consideranti. hæc ille: & in 4. artic. concludit, quòd legi de amando Deum generali, adiuncta est lex particularis de modo amandi eum, scilicet, ex toto corde: & magis præcipitur modus actuum virtutis charitatis, quàm modus actuum aliarum virtutum. Ad idem est, quòd lex de charitate & de diligendo Deo & proximo generalis; determinatur per leges de ordine ac modo in eo seruando; de quibus late Tho. per. 13. articulos in Sec. 2. qu. 26. Et tex. opt. cum glos. e. primo. 30. distinc. & per leges de diligendo non solum verbo, sed etiam opere. 1. Ioan. c. 3. Et rursus lex de diligendo proximum opere per illa duo præcepta de faciendo eleemosynā de superfluo. De quibus nunc etiam vnà cum hac Apologia componimus Commētarium in c. Quiescamus. 42. distinc. Non obstant ea quæ ait Thom. Prima. 2. q. 99. artic. 5. Tum, quia solum loquitur ibi de præceptis legis veteris; & de illis solum dicit duo. Alterum est, quòd omnia præcepta legis veteris reducuntur ad moralia, cæremonialia, vel iudicialia, quod nil facit pro eo. Alterum est, quòd determinatio legis in rebus humanis pertinet ad iudicialia; in rebus autem diuinis ad cæremonialia: quod etiam nil facit pro eo, & pro nobis multum: quatenus præsupponit, non solum posse fieri, sed factas esse aliquot determinationes cæremonialium, quas constat non pertinere ad virtutem iustitiæ. Tum, quia expresse ait, præcepta generalia quæ pertinent ad religionem, determinari. Et constat, quòd licet religio, quæ ordinat hominem quò ad cultum Dei sit virtus adhærens iustitiæ speciali, tanquàm pars potentialis eius, non tamen est iustitia vera, quæ est ad alterum secundum æqualitatem, vt dicitur supra ead. q. mon. I. & seq. & colligitur ex Thom. in Sec. 2. qu. 82. art. 4. adiuncto eo quòd dicit in q. 57. art. 3. Non obstant etiam verba Thomæ, quæ Aduersarius citat in Sec. 2. q. 134. art. 3. quæ solum significāt, non esse determinatam certam mensuram Deum amandi, vltra quam cum amando peccetur per excessum; sed non ait, non posse fieri determinationes, & declarationes super modo, loco, tempore, & aliis circumstantiis amandi: quinimo contrarium affirmat in locis supra eisdem monitis, ad hoc citatis.

Tertia Quæstio.

An possint beneficiarij de redivibus beneficio-
rum testari.

S Y M M A R I V M.

*Beneficiarij, nec pro libito, nec ad pia possunt testari de superfluo reddituum
beneficiorum. num. 1.*

*Beneficiarij, cur in vita possunt erogare superflua pauperibus, & non per vl-
timas voluntates: ratio aptissima, cuius inaduertentia multi errarunt.
numero 2.*

ONEO in primis, præmisisse me in præfato libello circa hu-
ius quæstionis decisionem; Primo, quòd ei non est locus in
omnibus beneficiariorum bonis; sed in eis tantum, in quibus
dicimus esse locum prædictis duabus quæstionibus, scilicet, in
bonis tantum reddituum beneficiorum, & non in bonis patri-
monialibus, de quibus indubie testari possunt. c. 1. c. Fixum. 12.
q. 5. c. 1. c. Quia nos, de testam. Neque in quasi patrimonialibus, per ea quæ su-
perius definita sunt q. 1. num. 21. & 22. Deinde, quòd respondemus ad eam; bene-
ficiarium nequaquam posse de redivibus suorum beneficiorum testari. Primo,
quia mille pontificiis legibus, & canonibus hanc testamenti factionem Eccle-
sia eis prohibuit, videlicet, c. Episcopi c. Sint manifesta. 12. q. 1. c. Quia Ioannes.
c. Fixum. 12. q. 5. c. 1. c. Ad hæc. c. Quia nos, c. Cum in officiis. & c. Relatum. 2. de te-
stam. Authent. Licentiam C. de Episcop. & cleric. Secundo, quia eisdem rationi-
bus quibus superius asseruimus, non posse beneficiarios bona ista de redivibus
beneficiorum pro libito impendere, conuincitur non posse etiam eos saltem
pro libito de illis testari. Ergo idem ius seruandum est. l. Illud. ff. ad l. Aquil. c. 2.
de transl. prælat. Tertio, quòd minorem facultatem habent testandi de his redi-
tibus, quàm disponendi inter viuos. Nam possunt inter viuos, omnes illos pau-
peribus donare, & in opera pia impendere; per hoc præfens cap. & alia multa
supra adducta. At per viam testandi & vltimæ voluntatis, solâ modicam quan-
tatem, ac in pias causas vel in remunerationem, idque consuetudine demum
permittente, iuxta responsum Alex. III. c. Relatum. 2. de testam. ergo nec pro
libito, neque in pias causas possunt iure testari; licet per dispositionem inter vi-
uos possint ad pia erogare. Quarto, quòd prudentissimo consilio Ecclesia con-
stituit, vt maiorem haberet beneficiarius potestatem distribuendi inter viuos,
quàm per vltimam voluntatem. Perpiciebat enim, beneficiarios teneri ad ero-
ganda reliqua istorum reddituum pauperibus, dum vita fruuntur, vt per hoc c. &

alia prius citata cōstat; & superius ostēdimus. q. 1. mon. XXVII & XXXVIII. Perispiciebat, item huic erogationi maximo esse impedimento avaritiam. Similiter experientia docente, intelligebat; nil esse consultius ad inuitandum eum, cui vsus fructus aliquorum bonorum relinquitur, ad liberalitatem in vita exercendam, & ad auertendum à nimio illorum desiderio, quàm ei vsumfructum eorum relinquere, sub conditione, ne de illius redditibus quicquàm decedens relinquere possit. Quæ est vera & germana ratio, qua fuit adempta clericis testandi facultas in fauorem etiam pauperum, quibus in vita donare poterant. Cuius rationis ignorantia fuit in causa, vt quidam iuris ciuilibus interpretes, Petrus scilicet, & eius sequaces in Authent. Licentiam. C. de Episcopis & cleric. Pontificij interpretibus obstreperent; dicentes, eos incidere in l. Fufiam caniniam, quæ vetabat dare libertatem testamento, & non inter viuos. l. i. C. de leg. Fuf. canin. & Bald. in d. Auth. Licentiam. eos defendere conatus, flaberetur; ac Panormitani & Ancharani rationes in d. c. Adhæc, de testam. Barbatio ibidem col. 2. non approbarentur. Et ipse Barbatius ingenuè fateretur, se huius prohibitionis rationem non esse assecutum. Quinto, quòd absurdum fuisset, quòd Ecclesia permisisset beneficiariis absque iusta causa testari, de reliquis redditibus beneficiorum in superfluos & profanos vsus; cum sint illa, vt superius ostendimus, pauperibus debita legibus naturæ diuinis, quas tutari ad sanguinem & necem vsque, Ecclesiam oportet; authore diuo Urbano Summo Pōtifice in c. Sunt quidam. 25. q. 1. Sexto, quòd hoc ipsum constitutum fuit ab Apostolis, eorumque primis, aut saltem proximis successoribus; vt ex canonibus Apostolorum, eorumque discipulorum aut successorum apparet, in canon. Apostol. 40. & 41. qui referuntur in c. Sint manifestæ, & c. seq. 12. q. 1. & colligitur ex. c. Episcopi. & ca. Videntes, ead. caus. & q. & c. Quia Ioannes. & ca. Fixum. 12. q. 5. Septimo tandem nobis opitulatur, quòd non solum communis, sed etiam omnium vna est opinio; iure communi non posse beneficiarios de redditibus beneficiorum testari in illos vsus profanos, aut superfluos: neque etiam in pauperes & alia opera pia; vt constat per Pan. And. Sicul. & Perus. in rub. de test. & per alios ab eis citatos.

CONFUTATIO FVNDAMENTORUM CONTRARIÆ OPINIONIS.

SUMMARIUM.

Bonorum Ecclesie verus Dominus est Christus, non solum generali ratione, quia omnia sunt eius, sed etiam speciali: & ita beneficiarij sunt quidam eius procuratores. num. 1.

Consuetudo, vt beneficiarij pro libito testentur de redditibus ecclesiasticis, nullibi est, & sicubi esset, non valeret. num. 2. Quia contra legem naturalem esset. num. 3.

Præcepta Decalogi sunt leges naturales, & consequenter præceptum de non furando. numero 3. Quod multis modis infringitur. numero 4. & 5.

Bona Ecclesia expresse vel tacite, oneri dandi superflua operibus piis subiecta, numero 4.

Lege pactorum, quia naturalis est, obligantur etiam Papa & Reges. nu. 4.

Traditio Apostolica & Ecclesia pro diuina lege tenenda. num. 6.

Intellectus c. Relatum. 2. de testam. ab N. datus, refellitur. num. 7.

Papa legibus humanis exemptus, legi de non testando pro libito, quomodo subiicitur. num. 8.

Constitutio interpretans, in terminis interpretata intelligenda. num. 7.

II. Moneo, præfatum N. contra sententiam receptam affirmare; omnes beneficiarios posse perinde testari de redditibus suis ecclesiasticis, ac de bonorum patrimonialium redditibus. Cuius fundamenta nil obstant. Non primum, fundatum in c. 1. de cleric. non resid. libr. 6. quatenus significat fragiliter à contratio sensu, beneficiarium fieri Dominum distributionum, quas interessendo diuinis, lucratur; & per consecutionem, omnium reddituum sui beneficij. Nam contrarium probant in sensu directo omnia illa iura, quæ in quæst. 1. monito XXIII. citamus: quatenus determinant D. N. Iesum Christum esse verum Dominum omnium bonorum ecclesiasticorum; non solum illa generali ratione, quòd Domini est terra & plenitudo eius, Psalm. 25. & ca. Quo iure. 8. dist. sed etiam speciali ratione, & humana dispositione, sicut alij omnes; beneficiarios autem esse dispensatores, & procuratores eius. Et quia licet aliquo largo modo dici possint Domini, non tamen possunt dici absoluti, sed astricti; vt se sustentatis, reliqua piis operibus impendant, vt late dictum est, in q. 1. monito XLIII. respondendo latissime præfato c. 1. Non obstat etiam secundum, scilicet; quòd consuetudo vbique gentium id habet. Tum, quòd in quæst. 1. monito L. probauimus id esse falsissimum, adeo quòd nullibi gentium sit consuetudo tam libere testandi de redditibus ecclesiasticis, ac patrimonialibus laicis. Tum, quia tenendum est, quòd consuetudo beneficiariorum, si qua esset testandi ad libitum de redditibus ecclesiasticis, nil valeret. Primo quidè, quòd opinio communis id habet; quam etiam ipso N. attestante in ca. 7. 2. part. tenet Panor. in c. Cum in officiis, nu. 5. de testam. & in ca. 1. de eccles. ædific. & alij complures, quos refert Reuerendis. Episcopus Segobiensis Didacus à Leyua, siue Conarrubias in c. Cum in officiis, num. 9. de testam. qui dicunt eam esse communem, & ei assentire omnes fere in c. 1. de testam. & in c. Relatum. 2. eod. tit. & in c. final. de pecul. cleric. quamuis ipse N. magnopere labore frustra ponderando minutatim verba aliquorum doctorum ad suadendum dubium esse, a. sit communis. Nam, quicquid ipse dicat, non solum communis, sed omnium fere opinio habet, non valere consuetudinem; vt beneficiarij perinde testentur pro libito de omnibus redditibus ecclesiasticis, ac de patrimonialibus. Quod etiam tenuit Rochus Curtius in c. fin. de consuetud. fol. 22. col. 3. & Philippus Perus. in rubric. de testam. col. 23. & col. 32. & Caiet. in Sec. 2. q. 85. art. 7. Quam & ipse ante annos triginta etiam præfato Reuerendissimo audiente me, dictando è cathedra, confirmaui Salmantica. Nam & si aliqui doctores dicant illam, vel illam consuetudinem testandi de illis, aut illis redditibus valere: rarissimi tamen sunt, qui ausi fuerint

- dicere id, quod præfatus N. ait, valere; vt ad libitum omnes beneficiarij de omnibus redditibus ecclesiasticis, perinde ac de patrimonialibus, testentur. Secundo
- 3 probatur, quòd hoc est adeo verum, vt quàmuis nemo id tenuisset, deberet tamen teneri: eo quòd omnia decem præcepta Decalogi, de quo Exod. 20, & glos. in ca. Quid in omnibus, 32. q. 7. sunt leges diuinæ; imò & naturales, iuxta doctrinam Thomæ receptam, in Sec. 2. q. 122. art. 3. & in 3. dist. 37. q. 2. art. 4. vbi communis id tenet, præsertim Maior. 4. 2. Neque Scotus in effectu, quòd ad hoc propositum, dissentit: & per consecutionem, septimum de non furando, & decimum de non concupiscendo rem alienam, erunt tales; iuxta l. i. ff. de furt. At beneficiarius, qui contra sententiam receptam vitur contraria ipsius N. contra eas facit, vt probatum est in q. i. monito XXVII. & XXXIX. rationibus firmissimis; quarum summam repetitarum, Prima est; quòd non solum eas infringit is, qui alienum furatur aut rapit, sed etiam is, qui re aliena, contra voluntatem Domini vitur. §. Furtum. Instit. de oblig. quæ ex delict. nascuntur: & quòd qui de redditibus beneficij sui contra præfatum sententiam receptam testatur, vitur bonis ecclesiasticis contra voluntatem D. N. Iesu Christi, cuius illa vera esse sup. q. i. mon. XXIII. probauimus; & eius Ecclesiæ, cui administrationem ille commisit, vt ibidem monstratum fuit. Secunda, quia etiam infringit
- 4 præfata duo præcepta is, qui pacta & conuentiones non seruat, etiam si Papa sit, Imperator, aut Rex. c. i. de probat. & c. i. de natur. feud. & l. i. ff. de pact. & ibi per Bald. allegantem Magistrum Sentent. qui licet ad seruandum suas leges humanas cogi nequeant, l. Digna vox. C. de legib. & c. Proposuit, de concess. præb. sunt tamen obligati ad seruandas conuentiones cum eis initas virtute præcepti; quod est lex naturalis, & inter Ecclesiam, & ministros ipsius, negotia Christi procutantes, & populum Christianum, qui ei tâta bona contulit, fuit (vt sup. d. q. mon. XXVII. probatum est) conuentio saltem tacita, quæ tantum valet quantum expressa, l. Labeo, & l. Item quia. ff. de pact. vt ministri eius, id quod superest eis, accepta sua, quæ honesta sit, sustentatione, tribuerent pauperibus vel alijs operibus pijs. Cui consequens est, necessarium esse, vt eis, & non alijs tribuantur. Cum autem palam sit, consuetudinem contra ius naturale aut diuinum nihil valere, esseque corruptelam per c. Quæ contra. & c. Mala. 8. distinct. palam quoque erit, eam de qua loquimur, esse (vt Caietanus dixit) corruptelam & hæresim, vel illi proximum, dicere illam valere, vt Petrus Sotus relatus in d. r. q. n. 38. significauit, & satis Archid. ibidem etiam relatus expressit. Tertia, quòd etiam
- 5 transgreditur hæc duo præcepta, & leges naturales, qui re in alium vsum accepta, vitur in alium: sicut qui mulam in Salmanticam commodatam, ducit Burgos. §. Furtum, de oblig. quæ ex delict. At beneficiarij, qui opinione contraria receptæ vtantur, hoc faciunt: quando quidem redditibus in alium vsum datis, in alium vsum longe diuersum vtantur. Quarta, quòd etiam dicta duo præcepta transgreditur, qui quod debet, non soluit ei cui debet; & qui se non exonerat iniuncto ei onere, quando & quomodo tenetur. Quoniam in effectu est alienum accipere aut retinere, c. Sæpe, de restit. spoliat. & Thom. in Sec. 2. q. 62. art. fin. & probat totus titulus. ff. de condit. & demonstrat. l. 1. & 2. C. de donat. quæ sub modo. At qui præfata superflua detinet, aut non tribuit pauperibus, aut donat diuitibus ratione cognationis, amicitia, vanitatis, aut vitij, non se exonerat,
- neque

neque soluit cui debet: quandoquidem, ea ex quibus colliguntur, collata sunt ei cum onere dandi pauperibus. Tertio probatur, quòd non valeat præfata consuetudo: quia ex sine. c. 2. & principio cap. 5. Actorum, adiuncto. c. Videntes, 12. q. 1. ex vna parte, & c. Futuram, ead. caus. & quæst. ex altera, ex Clemente in locis supra. q. 1. mon. XXIII. & LXXVII. citatis, colligitur sententiam communem esse traditionem Apostolicam & Ecclesiæ, vt ministri primum, deinde pauperes fideles alantur. Et omnis traditio Apostolorum, à successoribus eorum veluti per manus suscepta vel obseruata, pro diuina institutione tenenda est. c. Ecclesiasticarum, & c. In his. II. distin. 6

Quarto, probatur idem, eo quòd bona ecclesiastica sunt bona Christi, & non Prælatorum Ecclesiæ, etiam iure naturali & diuino, vt irrefragabiliter probatum est in mon. XXIII. qu. 1. Et per supra proxime dicta probatum est, quòd traditione Apostolorum declaratum est, intentionem. D. N. Iesu Christi fuisse, vt illa in sola opera pia impendantur. Ergo iuris diuini est, vel ei æquipollentis, ne ea in alios vsus quàm pia opera impendantur. Quinto, quòd ad hoc est casus in capitulo Relatum. 2. de testamen. quem post & ante alios multum cõmendat Rochus vbi supra: quatenus ibi Innoc. III. declarando concilium Lateranense, quod in cap. Cum in officiis eod. tit. habet, quæsitæ per clericos ex bonis ecclesiæ, post mortem eorũ pertinere ad eorum ecclesias, siue moriantur testari, siue intestari, ait, procedere illud tam in mobilibus, quam in immobilibus: subdens tamen, non esse cõsuetudinis improbandæ, vt aliqua mobilia pauperibus, & religiosis locis, & illis qui viuenti seruierant, siue sint consanguinei siue alij, aliqua iuxta seruitij meritum conferantur. Per quod clare significat, eam solam testandi consuetudinem de rebus ecclesiasticis valere, per quam relinquuntur bona in pia opera, vel in iustam obsequiorum remunerationem. Neq; obstat, quòd præfatus N. velit intelligere illum textum de ipsis bonis stabilibus ecclesiasticis, & non de rebus eorum, ad administrationem rectoris eius pertinentibus. Tum, quia hoc est velle nouare omnia recepta. Tum, quòd vna constitutio interpretans aliã, intelligenda est in terminis interpretata. Auth. Hæc constitutio. §. Hæc igitur. Coll. 6. & c. Cum in officiis, eiusdem tituli, quod ibi declarat Innoc. loquitur de rebus Ecclesiæ pertinentibus ad eius rectorum. Tum, quòd ipsemet Innoc. in d. cap. Relatum. Vers. Cæterum, clare demonstrat; se de rebus Ecclesiæ loqui, & non de bonis alijs stabilibus Ecclesiæ; quatenus ait, ea quæ prædixit, non esse intelligenda de his quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina proueniunt: quoniam illa distribuuntur pro arbitrio decedentis. Palam ponens differentiam inter quæsitæ ex bonis Ecclesiæ, & alia aliunde quæsitæ. Itaque in effectu probat, valere consuetudinẽ testandi de quæsitis ex bonis Ecclesiæ in opera pia: non autem in alia. Quæ, vt postea dicemus, est vera cõclusio, & resolutio. Sexto, idem probatur, quòd Papæ sunt omni lege humana superiores, neque obligantur ea quatenus est humana. cap. Cuncta per mundum. 9. q. 3. c. Proposuit, de concess. præb. l. Princeps. ff. de legib. At Papæ ligantur lege de non testando ad profana de rebus Papatus: quia non permittit Ecclesia, neque successores eorum talia testamenta exequi. Imo præfata eorum bona deferuntur ad eum, quem Camerarium, seu Camarlengum vocant: cuius officium morte Summi Põtificis non finitur. Clem. Ne Romani. §. eo prouiso, de elect. vbi bona glo. in propositum nostrum. Ergo lex de non testando

ad profana de reſtitibus eccleſiaſticis, non eſt tantum humana, ſed etiam natu-
 ralis vel diuina. Neque obſtat dicere ex aduerſo, quòd Paparum ſiue Pontifi-
 cum Maximorum teſtamenta, non admittuntur, etiam ad pias cauſas facta; vt
 ipſemet dixi in præfato libello. q. 3. & quòd ita hoc argumentũ non probat plus
 de conſuetudine teſtandi ad profana, quàm ad pia. Et ipſe fateor in præfata q. 3.
 legem de non teſtando de reſtitibus eccleſiaſticis ad pia opera, ſolum eſſe huma-
 nam, & non naturalem, neque diuinam. Non, inquam, hoc obſtat. Tum, quòd
 ſufficit in eo propoſito, quòd probet legem de non teſtando ad profana eſſe di-
 uinam vel naturalem. Tum, quòd alia ratione impeditur executio teſtamento-
 rum Pontificum Maximorum ad profana: & alia teſtamentorum ad pia: quia illa
 impeditur, eo quòd ſunt contra legem naturalem, vel diuinam; hæc vero, quia
 omnia relictã in pios uſus de reſtitibus eccleſiaſticis poteſt uertere Papa in
 alios. Clem. Quia contingit, de relig. domib. & ita ſucceſſor poteſt bona relictã
 à præceſſore in vnum uſum pium, conuertere in alium; & longe facilius quàm
 ea, quæ laici relinquunt de bonis ſuis profanis. Quoniam relictã ab his non
 poſſet ſine iuſta cauſa, vt ſatis declarauit concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 5. de re-
 format. Relictã vero Papæ poſſet conuertere pro uoluntate ſua, vel certe pro
 longe minori cauſa: quia ſunt relictã de bonis ſuapte natura piis uſibus dedica-
 tis. Septimo facit, quòd cum in antiqua, & parte deciſa. c. Ad hæc, de teſtam. vt
 refert Ioan. And. in Mercurial. reg. Nemo plus, de regul. iur. lib. 6. erant quædam
 uerba, quibus ſignificabatur, ualere huiusmodi conſuetudinem: quæ tamen in
 hac, quam habemus authentica compilatione, ſublata fuerunt; & non alia ra-
 tione, quàm quia illud quod illa uerba ſignificabant, licet forte non probarent,
 erat contra legem naturalem, vel diuinam, per prædictã. Nam ratio, quam N.
 reddit, ſcilicet, quòd illa conſuetudo, de qua ibi, erat aliqua particularis, & ne
 amplius ſerperet, & ne per illam daretur occasio eam extendendi, & alias ge-
 nerandi, fuerunt ſublata illa uerba. Quia fateatur, legem meliorem eſſe, non te-
 ſtari clericos, quàm teſtari. Illa, inquam, ratio nihil ualet. Tum, quia eſt mera
 diuination, & ſomnium, vt ex ſe patet. Tum, quia leges prouidere quidem ſolent,
 ne conſuetudines prauæ, quæ ſunt contra leges naturales vel diuinas, oriantur:
 non tamen ne oriãtur illæ, quæ ſunt rationabiles, licet ſint contra leges huma-
 nas, & non tam utiles ac illæ. c. ſi. de conſuet. Et ita cum, ipſo fatente, prouiſum
 fuerit in decidendo præfatum capitulum, Ad hæc, ne oriãtur aliæ huiusmodi
 conſuetudines; palam colligitur hanc eſſe prauam, & directe vel indirecte con-
 tra legem naturalem vel diuinam, ac per conſecutionem inualidam. Tum, quia
 ſi N. opinio eſſet uera, uidelicet, quòd beneficiarij perinde poſſint diſponere in
 uita & in morte de reſtitibus eccleſiaſticis, ac de patrimonialibus, rationabilior
 profecto eſſet conſuetudo teſtandi pro libito, quàm contraria. Quare neq; illa
 opinio eſt uera: & ratio tollendi uerba præfata, fuit; quia contra legem natura-
 lem vel diuinam erat conſuetudo ſignificata per ea, & ita nullatenus tolerabi-
 lis. c. Sunt quidam. 25. q. 1. c. Quæ contra 8. diſtinã.

S V M M A R I V M.

*Conſuetudo, ut beneficiarius percipiat fructus unius vel alterius anni poſt
 mortem,*

mortem, valida. numero 1. Et quomodo intelligenda remissive. numero 2.

Consuetudo derogat legi, quatenus est humana, non quatenus est naturalis, vel diuina. nu. 3.

Consuetudo clericorum testandi ad libitum à Papa, non toleratur in Italia, nec alibi. nu. 4.

Nec approbari potest ab vlla potestate humana, cum esset contra diuinam auctoritatem. nu. eod.

Permissio duplex, altera quæ probat, altera quæ tantum non punit. huius speciei esse illam, quæ permittitur alicubi consuetudo clericorum testandi ad libitum, & qua de causa. nu. 5.

Consuetudo testandi etiam ad pia, non est in Hispania Episcopis: videtur autem esse inferioribus, quæ tamen nec illis est in Italia, nec in multis partibus Gallie, sine facultate Episcoporum. nu. 6.

III. Monco, nihil etiam obstare proximi moniti conclusioni illa quinque, quæ in præfata. q. 3. nu. 11. etiam ipsemet mihi opposui. Primum est Extrauagans, quæ incipit, Suscepti, Ioan. XXII. quæ est in tit. de elect. inter Extrauagantes eius, & in tit. Ne sede vacan. inter Extrauagantes communes; quæ approbat consuetudinem, vt beneficiarius percipiat post mortem redditus beneficii, primi aut secundi anni. Secundum est, quod videtur Innocentius approbare in c. Cum tibi, de verb. significa. præfata consuetudinis valorem; quod ibidem Panorm. annotasse dicitur. Tertium est, quod consuetudo potest legem abrogare humanam. c. fin. de consuet. l. 2. C. Quæ sit longa consuetudo, qualis videtur esse hæc, prohibens beneficiariis hanc testamenti factionem; & quod contra eam est generalis consuetudo. Quartum, quod beneficiarij videntur domini suorum reddituum. c. 1. de cleric. non resident. lib. 6. per locum à contrario sensu; & quod dominus cuiusque rei potest pro libito de ea disponere, atque testari. l. Si quis vi. §. Differentia. ff. de acquir. possess. l. 1. ff. ad legem Falcid. l. 1. C. de Sacrosanct. Eccl. Quintum, quod summus Pontifex cum non puniat beneficiarios testamenta facientes, satis videtur legem id prohibentem abrogare velle, cum alioqui peccarent. argument. cap. Qui negligunt. & cap. Resecanda. 23. quæstio. 4. cap. Qui consentit. 83. distinct. Ad quæ argumenta parum vrgentia sic respondetur. Ad primum quidem eodem omnino modo, quo respondimus supra quæst. 1. monito XLVIII. defendendo non probari per illam valere consuetudinem disponendi ad libitum de redditibus ecclesiasticis inter viuos, neque testando. Ad secundum respondemus, Primum quod Inn. in allegato c. Cum tibi, de verb. sign. non asserit esse vllam consuetudinem testandi clericorum, neq; de potestate testandi loquitur, sed de potestate ordinandi, quam ordinationem gloss. in eod. c. refert ad ordinationem inter viuos faciendam, iuxta constitutionem Alex. III. positam in d. c. Ad hæc. Deinde, quod quamuis Inn. ibi eam consuetudinem præsupponeret, intelligendus tamen foret de consuetudine testandi in pios, & non

in profanos vsus, iuxta supradicta in responsione argumenti primi, remissa ad monitum XLVIII. quæst. primæ. Ad tertium respondemus, primo fatendo consuetudinem posse indubie derogare legi humanæ, quatenus est humana. ca. fin. de consuetud. sed non quatenus illa cõplectitur legem naturalem, aut diuinam. c. Quæ contra mores. 8. dist. & late Fely. in c. i. de treug. & pac. Et subinde fateor, consuetudinem posse beneficiariis concedere facultatem testandi in pios vsus, cum id lege tantum humana prohibeatur: sed non testandi in vsus profanos; cum id lege naturali comprehensa in septimo præcepto sit interdictum, vt probatum fuit supra q. i. monit. XXI. & XXXIX. Secundo, respondeo, negando plane id quod hoc argumentum supponit, videlicet, Cõsuetudinem generalem vbique vigere, vt beneficiarij ad libitum testari possint: contrarium enim efficaciter monstratum fuit supra ead. qu. mon. I. I. & q. i. monit. L. Ad quartum respondemus, inficientes aperte; beneficiarios esse dominos reddituum ecclesiasticorum, saltem liberos, & absolutos, sicuti sunt reddituum suorum patrimonialium, & quasi patrimonialium, & vt laici suorum bonorum: sed solum dispensatores, vel domini astricti & obligati, vt victu sibi honesto retento, quæ superfluum elargiantur pauperibus: quia supra q. i. mon. XXIII. efficacissime probatum fuit, solum Iesum Christum D. N. esse verum dominum omnium bonorum ecclesiasticorum, non solum ea generali ratione, qua Domini est terra, & plenitudo eius, Psal. 23. & c. Quo iure. 8. dist. sed etiam speciali, qua alius quilibet est iure gentium rei suæ dominus; & per eum immediate concessam esse administrationem eorum Ecclesiæ vel Papæ, & mediate alijs Prælatiis, & beneficiariis, per titulos canonicos supra dicto modo restrictam. Ad quintum, negamus primo; summos Pontifices tolerare vbique præfatam consuetudinem: quia palam est non tolerare illam in Italia, vt latius monstramus in commentario. cap. Non liceat Papæ. 12. q. 2. quem cum hac Apologia componimus. Secundo, etiam negamus, videri summos Põcifices voluisse legem prædictam abolere, ex eo quod beneficiarios testamenta facientes non punierint. Primum, quia superior non videtur legem à se latam, à subditisque receptam abrogare, eo quod transgressores eius non puniat. c. Cum iam dudum, de præben. glo. c. Omnis, dist. 3. & late Fely. in c. i. de treug. & pac. sup. gloss. illius singularis vers. Noua lex. & constat hanc legem communem, fuisse receptissimam. Item, quia legem naturalem, aut diuinam positiuam, nequeunt superiores, vt maxime id velint, ac expressim caueant, tollere. Quia legē maioris, minor non tollit. Clem. Ne Romani, de elect. cap. Cum inferior, de maiorit. & obed. Neque etiam circa eam indulgere seu dispensare sine iusta causa. glo. c. Non est, de voto, & c. Quanto, de iurciuran. Notatur late in c. Quæ in ecclesiarum, de constit. Et lex prohibens testamenti factionem de redditibus ecclesiasticis in vsus profanos, est naturalis, comprehensa in septimo Decalogi præcepto, vt eam superius explicuimus in hac ead. quæst. 3. monit. II. & latius. q. i. mon. XXI. & XXXIX. Et subinde, nec tacite nec expresse hanc legem superiores tollere possunt; nec circa illam dispensare sine iusta causa, vt luculenter Panor. docet in repet. c. Cum esses. num. 29. de testam. Quæ dispensatio recte facta, declaratio effectu ipso iudicanda est, iuxta Thom. Quodlib. 4. artic. 13. & Quodlib. 9. art. 15. & Maior in 3. distinctio. 24. quæst. 12. & melius in 3. distinctio. 37. quæstio. 12. vbi Scotus subtiliter de duplici dispensatione.

Negamus

Negamus item id, quod insinuat in fine præfati quinti argumenti, scilicet; summos Pontifices, aliosque prælatos permitrentes testamenta beneficiariorum, non facta prius abrogatione huius legis, peccare. Primum, quia non illa permittunt approbando, sed solum non puniendo, ad alia maiora damna cui-tanda, & alios fines bonos: quod fieri potest, iuxta glossam celebrem ab omnibus receptam in ca. Omnis. 3. distinct. & in ca. Meretrices. 32. quæst. 4. & Io. Andr. in Mercurial. ca. Peccatum, de reg. iur. libr. 6. receptus ubique, qui has duas species permissionis expressit. Qua etiam ratione Ecclesia, multa obscena in carnis priuio fieri impune permittit. ca. Denique 4. distinct. multamque prostibuli, seu lupanaris fornicationem impunitam omittit: sed non idco isthæc approbare censetur, d. ca. Meretrices; nec si vellet, posset, contra iuris diuina prohibitionem. ca. Sunt quidam. 25. quæst. 1. & hac ratione non sunt dicendi perperam agere superiores, huius legis transgressores non plectendo, ad cui-tanda plura & maiora damna litium, iurgiorum, inimicitiarum, & sumptuum, quæ in dies oriuntur; exquirendo, an & qualiter, ac quatenus circa prædicta beneficiarij excesserint; & mouendo lites aduersus eorum hæredes. Quod profecto esset litibus, & scandalis implere orbem, cum paruo commodo; eo quod multis modis se possent hæredes defendere, allegando multas rationes, quibus disponere potest beneficiarius, tam in morte, quam in vita ad libitum de omnibus redditibus sui beneficij; vel de aliqua eorum parte, quæ colligi possunt ex præfato libello. quæst. 1. à num. 48. vsque in finem. & in hoc supra. quæst. 1. à mon. LXXV. vsque in finem tanguntur, & resumuntur infra, mon. vlr. Quare multo satius est committere ista omnia conscientie beneficiariorum, vt rationem ipsi debitam ineant, & illam reddant Deo, qui indubie petiturus est eam exacte istorum reddituum suæ administrationi commissorum. Ad quod etiam respexit lex Regia Hispaniæ in petit. 87. in curiis seu comitiis Vallisoleri, anni 1533. ibi. *(y sobre las herencias de los clericos, mandamos que se guarde la costumbre, que en esto se ha tenido, y desde agora se den las prouisiones, que fueren necessarias para que se guarde la dicha costumbre)* respexisse, inquam, videtur, quatenus præcipit seruari clericis consuetudinem, quam circa testamenti factionem obtinent. Nec enim mens eius latoris fuit, vt omnia passim testamenta beneficiariorum tueretur; nec si ea fuisset, iusta foret: sed tantum voluit quieti Reipub. consulere, & seminaria & fomenta litium, iurgiorum, & scandalorum prudentissimo consilio submouere, ac ipsorum testamentorum conditores, suæ ipsorum conscientie relinquere, vt eorum Deo reddant rationem, exacte eam reposituro. Qua ratione audio etiam fe. re. Pium IIII. vt infra monito IX. tangemus, & latius declarauimus super ipsiusmet Extrauaganti in comment. ca. Non liceat. 12. quæst. 2. quem cum hac apologia tanquam rem ad eam pertinentem componimus, statuisse; ne testamenta clericorum in Vrbe decedentium, in ius vocarentur, sicut ante eum vocari solebant. Sit itaque hæc conclusio; quod consuetudo non concesserit, neque etiam possit concedere beneficiariis testandi facultatem de redditibus ecclesiasticis in profanos vsus, licet in pios sic: quamuis nec in pios Episcopis Hispanis concesserit; & si par sit credere concessisse illam ad pios vsus aliis minoribus clericis secularibus, & beneficiariis in Hispania: quoniam in Italia id non esse consuetudine concessum, palam

constat ex prædicta Extrauag. & aliis quas Paulus III. Iulius III. Paulus III. Pius III. & S. D. N. Pius V. ediderunt; quarum tenores qua parte huc pertinent, in prædicto c. Non liceat, à nobis transcribuntur. In aliquibus etiam partibus Galliz non consueuerunt clerici sine Episcoporum facultate, vel aliorum aliorum obseruatione etiam ad pia testari.

SUMMARIUM.

Episcopi, qua ratione in Hispania non testantur. num. 1.

Beneficarij minores Episcopis etiam simplices, qua ratione non testantur. n. 2.

Beneficiarius, etiam Episcopus, potest relinquere testando cui voluerit tantum quantum de patrimonialibus dedit gratiose. num. 3.

- 1 IIII. Moneo, inferri ex prædictis, Primum; quòd bona pars rationis, qua quotidie Summus Pontifex per suos collectores in Hispania accipit omnia spolia, seu bona Episcoporum, quæ relinquunt tempore mortis de redditibus ecclesiasticis, omnibus reiectis testamentis, est; quia Episcopi non possunt de illis iure testari, per prædicta; & per textum in hoc singularem in c. Quia Ioannes. 12. quæst. 5. Dixi, bona pars rationis, quia non est tota; est enim pars eius, quòd per ius antiquum scriptum, vel non scriptum, id est consuetudinem antiquam, vel per nouas Extrauagantes, sunt reseruata ipsi Papæ; vt latius diximus in Commentario præfati. ca. Non liceat Papæ. 12. quæst. 2. Hæc eadem ratio est, quare Summorum Pontificum testamenta à successoribus suis non recipiuntur, quò ad redditus ecclesiasticos; quando saltem eos ad alios quàm pios vsus relinquunt. Quin omnia prædicta eorum bona deferuntur ad Cameraarium; cuius officium morte Summi Pontificis non finitur. Clem. Ne Romani. 5. Eo prouiso, de elect. vbi bona glossa in propositum nostrum, vt prædictum est supra ead. quæst. mon. II. Dixi, saltem quò ad alios vsus, quàm pios: quoniam alia ratione opus est ad ea infringenda, cum eos in pios relinquerent, quæ posita est in monito II. huiusmet quæst. Inferitur item, quòd nullus omnino beneficiarius testari potest de his rebus, quas non liceret ei donare inter viuos diuitibus propinquis, & amicis, sine respectu pietatis, aut paupertatis. Nam ex supra dictis liquet, quò ad illas omnes, prohibitam esse beneficiariis testamenti factiorem; & minorem potestatem eos habere testandi, quàm donandi. c. Ad hæc adiuncto c. Relatum. 2. de testam. & c. Quia Episcopus. 12. quæst. 5. vbi glossa memoranda. Inferitur item, verum esse id, quod Panor. in ca. Cum esses, de testam. num. 23. late ac efficaciter probat cum communi, contra glossam in c. Præsenti, de offic. ord. libr. 6. videlicet; nullum beneficarium, quamlibet simplicem, posse de redditibus eius testari. Primum, quia iura pontificia id prohibentia, generaliter de omnibus beneficiariis loquuntur, & ita generaliter sunt intelligenda. l. De pretio. ff. de public. ca. Solitæ, de maiorit. & obed. Deinde, quia expressim quædam illorum iurium prohibent simplicibus beneficiariis testamentum facere, videlicet. c. Relatum 2. de testam. & c. Episcopi. & c. fin. 12. quæst. 1. quæ id prohibent canonicis, quos esse beneficiarios simplices in confesso est. Tertio, quia
eadem
- 2

eadem ratio dicitur adimendam esse vtrisque beneficiariis simplicibus & curatis testamenti factionem, cum vtrorumque beneficiorum simplicium & curatorum redditus sint ecclesiastici, & bona ecclesiastica: habeantque subinde onus adiunctum tacite vel expresse erogandi illorum superflua pauperibus, vt superius abunde dictum est in quæst. 1. vbi etiam monito XXVII. & XXXIX. docuimus, redditus simplicium beneficiorum nequaquam liberius erogari posse, quam redditus aliorum. Infertur etiam ex prædictis ratio concilij Agathensis. c. Si Episcopus. 12. quæst. 5. permittentis Episcopo, vt quantum de bonis suis patrimonialibus Ecclesiæ contulerit, tantundem possit decedens propinquis, aut quibus maluerit relinquere: quia, scilicet, tunc æquipollenter seu virtualiter de redditibus suis patrimonialibus effectu inspecto testatur. Et de æquipollentibus idem est iudicium. l. fin. ff. mandat. c. Licet ex quadam, de testib. Infertur etiam, quòd beneficiarius, qui rebus suis patrimonialibus, aut quasi patrimonialibus, quidpiam pauperibus donauerit, possit tantundem ex testamento cui voluerit relinquere ex redditibus ecclesiasticis, per præfatum. c. Si quis Episcopus. 12. quæst. 5. & tradit Perus. in rubr. de testam. col. 32. Sicuti etiam beneficiarius aliquid donans Ecclesiæ inter viuos ex bonis patrimonialibus, potest deinde tantundem sibi ex bonis Ecclesiæ assumere. c. Si quis qualibet. 12. quæst. 2. vt supra dictum est, quæst. 1. monito LXXV. & tradit Perus. vbi supra. Quod temperandum est, iuxta Panormitani doctrinam in cap. 1. de rerum permutat. & in repet. ca. Cum esses, de testam. num. 31. pulchrius. Quo multi excusari possunt, & imputare redditibus ecclesiasticis omnia, quæ in eleemosynam expendunt ex bonis suis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus, vt tantundem cui velint sana conscientia relinquere possint.

S V M M A R I V M.

Beneficarij diuina lege prohibentur testari de redditibus beneficij ad profana, humana vero ad pia. num. 1.

Concordia negantium & asserentium, consuetudine posse induci vt beneficarij testentur. num. 2.

V. Moneo, inferri etiam ex prædictis; quòd licet beneficiarij, dum bene valent, imo & cum ægrotant, possint & debeant inter viuos omnes suos redditus superfluos, & quærita ex eis, pauperibus & piis operibus donare. iuxta hoc. ca. Hieronymi. & c. Cassellas. & c. Episcopi. 10. quæst. 2. vt iam superius dictum est in quæst. 1. monito XXVII. & seq. per testamentum tamen & vltimam voluntatem nequaquam possunt, neque ægroti neque sani. Infertur etiam quòd alia lege ac ratione prohibentur beneficiarij testari de reliquis suorum reddituum in profanos vsus; & alia lege ac etiam ratione in vsus pios. Nam testamenti factio in vsus profanos interdicitur lege naturali diuina comprehensa in septimo Decalogi præcepto: & etiam in ratione, quæ dicitur repugnare legi naturali vti re aliena in alium vsum ab eo in quem accepta sit: & quod est debitum vni, alteri soluere. Id quod late monstratum est supra in eadem q. monito

III. & quæst. 1. monito XXI. & XXXIX. Quorum vtrumque facit beneficiarius, dum reliqua istorum reddituum debita pauperibus, vult ex testamento in profanos vsus relinquere, per late in prædictis monitis adducta. Testari vero in pios vsus haudquaquam hac lege & ratione beneficiariis prohibetur. Cum testando in pios vsus, in eum vsum in quem acceperunt, his reliquis vtantur, & soluant eisdem, quibus debentur. Prohibentur autem testari lege canonica, intendente; vt beneficiarij reliqua ista inter viuos, in pia opera impendant, & vt illorum desiderium abiiciant. Quæ fuit ratio scopusque huius prohibitionis, supra in hac quæst. monito I. declaratus. Infertur etiam ex his, decisio illius perobscuræ quæstionis, à multis quidem proposita, à nemine tamen hæcenus radicatus explicatæ; An scilicet, consuetudine induci possit, vt beneficiarij testari valeant de redditibus beneficiorum, abrogando ius commune contrarium. Et respondemus; nullam omnino consuetudinem inducere posse istam testandi factionem, contra iuris communis prohibitionem, in quantum ea in septimo continetur præcepto, ac legi concordat naturali in eo comprehensæ. Quandoquidem consuetudo contra legem naturalem, & diuinam nulla est. c. Quæ contra mores. & c. Mala consuetudo. 8. distinct. & consequenter nequit præstare facultatem testandi in profanos vsus, cum aduersetur hoc, vt proxime & in III. monito diximus, septimo præcepto, & legi naturali in eo comprehensæ. Potest autem consuetudo introducere, vt in pios vsus beneficiarij testentur; cum hoc lege humana tantum prohibeatur, & non naturali, cui derogare potest consuetudo. c. fin. de consuetud. l. 2. C. Quæ sit longa consuet. vt proxime explicuimus. Qua radicali, vt ita dicam, declaratione, conciliari potest opinio improbantium istam consuetudinem permittentem testamenta concedere beneficiariis, quam fere omnes amplectuntur; ex quibus multos retulit de more D. Didacus in d. c. Cum in officiis, de testam. num. 9. cum opinione contraria paucorum, quos idem retulit ibidem. Cui tamen non accedit Hostien. in c. fin. de pecul. cleric. Solum enim ait id esse verum secundum quosdam. Neque D. Anton. 3. par. tit. 10. §. 14. solum enim ait, id fieri, non tamen dicit bene fieri; quàmuis quidam putant eos esse in illa paucorum opinione.

S V M M A R I V M.

Papa, quanto difficilius potest facere facultatem testandi ad profana, quàm ad pia. num. 1.

Papa, An, & quomodo testari possit plusquàm alij clerici. num. 2.

Testandi facultas de redditibus ecclesiasticis intelligitur ad vsus pios, etiam si, & c. numero 3.

Privilegium ita interpretandum, vt operetur aliquid contra ius commune: sed dato aliquo tali effectu, restringendum, ne alia, præsertim maiora operetur. numero 3.

VI. Moneo, inferri etiam ex prædictis; quòd conclusio Panormitani in c. Cum esses, de testam. num. 30. asserentis; summum Pontificem non posse concedere

cedere facultatem testandi de rebus ecclesiasticis absque iusta causa, restringenda est quò ad facultatem testandi in profanos vsus: quia hæc est contra legem naturæ. Et ideo tanta causa in hoc requiritur, quanta in dispensatione & relaxatione legum naturalium. Non autem est extendenda, quò ad facultatem testandi in vsus pios: quia hæc legi tantum humanæ aduersatur, & ideo hæc sancte dari potest ex causa longe minori: & si fiat sine vlla causa, in vtroque foro valebit; licet quò ad forum conscientie peccaretur, saltem venialiter. Quia contra legem suam potest summus Pontifex sine iusta causa dispensare, ad effectum, vt valeat dispensatio: imo & ad effectum non peccandi mortaliter; imo & ad effectum non peccandi venialiter, si aliqualis causa iusta putata subesset, vt satis colligitur ex vtroq; Thoma Prima. 2. q. 96. art. 5. & Sec. 2. q. 187. art. 3. Et si quis diligentius expendat argumenta Panormitani, intelliget per illa nil aliud probari. Quæ sane noua, aperta, & optime fulcita declaratio est. Infertur etiam ex prædictis multo certior & clarior decisio illius quæstionis; An summus Pontifex testari possit, quàm illa non nihil confusa Perusini in rubri. de testam. col. 32. & 33. dicentis; Possit Papam, sicut & reliquos simplices clericos. secundum gloss. sing. in l. Cum hæredes. C. Qui testament. face. poss. Est enim clarior & profundior responsio; non posse testari eum de rebus ecclesiasticis ad vsus profanos: quoniam hoc est prohibitum per legem naturalem inclusam in septimo præcepto Decalogi. Possit tamen testari ad vsus pios: quia hoc est prohibitum per solam legem humanam, cui Papa subiectus non est: saltem quo ad coactionem. cap. Proposuit, de concess. præb. & cap. Cuncta per mundum. 9. q. 3. & vterque Thom. Prima. 2. q. 96. art. 5. Non obstat id quod audio, scilicet; Pontificum summorum successores, prædecessorum testamenta minime admittere solere, etiam si sint ad vsus pios facta: quia responderi potest per ea quæ respondimus ead. quæst. mon. III. scilicet; quòd possunt efficere, non quidem vt prædecessorum suorum testamenta in pia opera facta non valeant, sed ne in illa impendantur, in quæ reliquerunt, sed in alia quæ eis videbuntur convenientiora. Non autem possunt iuste efficere, vt illa in vsus insumantur profanos: quia id lege naturali vetitum est, per suprascripta in ead. q. mon. III. & q. I. mon. XXXIX. Infertur etiã ex prædictis facultatē testandi à summo Pontifice prælatis, & aliis beneficiariis ecclesiasticis concessam, intelligendam esse in dubio concessam ad vsus pios, & non ad profanos, vt decidit Barbat. de præstant. Cardinalium, part. 1. q. 4. col. 3. per ea quæ ipse allegat, quæ paulò plus nos superius digessimus. Et quia licet omne priuilegium debet ita intelligi, vt aliquid operetur contra ius commune. c. In his, de priuileg. & l. ff. ad municipal. dato tamen aliquo quod operetur, in reliquis debet restringi. c. Porro, de priuileg. l. si quando. C. de inoffic. testam. c. 1. de rescript. vbi pulcherrime Deci. col. 5. Vnde, cū prædicta facultas sit priuilegium, & operari possit effectum testandi ad vsus pios cōtra ius commune, non debet alium maiorem effectum operari, scilicet testandi ad profanos. Idem quoque asseruimus de priuilegio testandi ad quoslibet vsus concessio non exprimendo profanos eadem ratione. Et quia faciēs facultatem generalem, quæ ex proprietate verborum potest comprehendere ea quæ sunt delicta, & non sunt delicta; non debet præsumi, velle delinquere, vel mandare delictum. l. Si procurator. ff. de condit. indeb. c. 2. de reg. iur. l. Merito. ff. pro socio. Dicere autem facultatem

illam generalem extendendam esse ad vsus profanos, nil aliud est, quàm in dubio profiteri Papam peccare, causamque peccandi præstare: quia vt mox dicitur, peccat concedendo id absque iusta causa. Facit à simili, quòd Papaderogando iuri patronatus, non videtur derogare iuri patronatus laicorum, etiam si dicat se derogare iuri quorumcunque patronorum, vt probat Fely. in tract. Quando litteræ apostolicæ. Infertur etiam ex prædictis, peccare illum, qui priuilegio aliquo munitus, è reatibus ecclesiasticis ad vsus profanos testatur: quamquam id sit apostolicum, & in eo exprimat, vt possit testari ad vsus profanos, si absque iusta causa ei concessum fuerit. Quia illa est dispensatio contra legem naturalem diuinam, contra quam priuilegium concessum sine iusta causa nemini prodesse potest, saltem quò ad forum interius. glos. adiuncto textu. cap. Non est, de voto. & cap. Quando, de iureiur. Et hanc existimo esse causam, quare ego nullam hucusque viderim facultatem particularem, in qua summus Pontifex expresse concedat alicui, vt de bonis ecclesiasticis in diuites & vsus profanos, sine paupertatis aut pietatis intuitu, testari possit: quamquam vidi aliquas facultates, quibus testandi simpliciter & quomodocunque voluerit, potestatem concedit. Verum ad vsus profanos huiusmodi dispensationes extendendæ non sunt, per superius dicta. Dixi, particularem facultatem: quia postquam scripsi præfatum libellum, & in Urbem veni, vidi Extrauagantē Iulij III. datam Nonis Febr. anno 1560. cuius tenorem transcribo in comment. cap. Non liceat Papæ. 12. qu. 2. Qua clericis apud Sedem Apostolicam residentibus, sit facultas testandi de bonis suis, etiam ex reatibus ecclesiasticis quæsitis in cognatos & extraneos, diuites & pauperes. Quæ tamen facultas, vt super ead. Extrauag. annoto, intelligenda est quò ad forum exterius tantum: quia facta fuit, vt audio, ad tollendas grauissimas illas molestias, quæ fiebant per ministros à Camera deputatos, omnibus clericis ægrotis; annotando, etiam antequàm morerentur, bona, quæ habebant vndecumque quæsitæ; ne morientibus illis, cognati, hæredes, & famuli absconderent, vel amouerent à domibus eorum ea spolia, quæ post mortem eorum, Cameræ Apostolicæ debebantur, vt paulò latius dicam super dicta Extrauag.

S V M M A R I V M.

- Testamentum testantis per priuilegium valet, nulla de tali priuilegio facta mentione. nu. 1.*
Interpretatio in dubio, facienda ita, vt actus valeat. nu. 2.
Princeps regulariter non præsumitur in dubio vti potestatis plenitudine, nisi cum alias actus non valeret. nu. 2.
Iudicis sententia fundata in causa minus sufficienti, sustentatur per aliam sufficientem. nu. 3.
Iudex fungens duplici potestate, præsumitur vti efficacior. nu. 3.
Donatio à Rege filio facta, valet: etiam si non exprimat se in id potestatis plenitudine vti. nu. 4.

VII. Moneo, id in quo inter præfarum N. & me conuenit; valere testa-
 mentum eius, qui habet priuilegium testandi, etiam si testetur non exprimendo
 se virtute illius testari. Primo quidem per l. 3. ff. de milit. testamen. quatenus ha-
 ber, militis testamentum valere, priuilegio militari, etiam si iure communi vo-
 luit testari, & non adhibuit omnia in id requisita. Deinde, quòd in dubio inter-
 pretatio debet fieri, vt actus valeat. l. Quoties, de verb. obligat. & l. Quoties in
 actionibus, de reb. dub. & in cap. Abbate Sancti, de verb. signif. cum simil. ibi al-
 legatis in glossa, in verb. Valere. Tertio, quòd licet Princeps non præsumatur
 in dubio vti plenitudine potestatis, vt notat Innoc. in cap. Innouit, de elect. ta-
 men, si aliter actus non valeret, præsupponitur ea vti, ad hoc vt actus valeat; vt
 notat Paul. de Castro in l. Ex imperfecto, C. de testam. & Alex. in l. Quamquam.
 C. de testam. milit. Quarto, quòd sententia fundata in aliqua lege parum facien-
 te, sustentatur per aliam melius facientem, secundum Panorm. in cap. Cum ex
 officij, de præscript. quem sequitur ibi Fely. col. 13. ver. Quarta conclusio, qui su-
 perius in 6. conclusione probauerat, iudicem qui duplicem potestatem habet, in
 dubio procedere virtute efficacioris. Non obstat, quòd Bald. dixerit in c. 1. §.
 Item sacramenta, de pace iuramen. firm. col. penul. nu. 19. Donationem factam à
 Rege proprio filio, non valere, nisi expresse dicat, se potestate Regia id facere.
 Nam licet eum sequatur Fely. in c. Qualiter & quan. 1. col. 2. de accusat. & Hyp-
 polit. alios referens in sing. 196. non est verum. Tum, quia licet iure communi
 donatio inter patrem & filium in potestate constitutum non valeat. l. Donatio-
 nes quas parentes. C. de donat. inter vir. & vxorem. & l. Frater à fratre. ff. de con-
 dit. indebit. tamen id fallit in donatione, quæ fit à Rege filio vt ipsemet Bald. di-
 cit vbi supra, & alij plures, quos allegat Tiraquell. in tract. de nobilit. cap. 37. nu.
 45. argum. l. penul. C. de donat. inter virum & vxorem: & quòd quæsitum ex tali
 donatione fit quasi Castrense peculium, iuxta l. Cum multa. C. de bonis quæ li-
 ber. & vt supra dictum est, quando Princeps facit aliquem actum, quem non po-
 test facere nisi vtatur plenitudine potestatis, etiam in dubio videtur illa vti.

S V M M A R I V M.

Testandi facultas, non moritur morte illam concedentis. nu. 1.

Licentia eligendi confessarium, non expirat morte illam concedentis. nu. 1.

Gratia facta non expirat morte illam facientis. nu. 1.

Indulgentia morte concedentis eam, non moritur. nu. 2.

Mandatum morte mandantis re integra moritur. nu. 3.

Sententia, præceptum sine cognitione latum moritur morte ferentis. nu. 3.

Licentia non residendi morte concedentis non moritur. nu. 4.

VIII. Moneo, dixisse in dicto libello q. 3. à nu. 22. id, in quo etiam inter præ-
 fatum N. & me conuenit, scilicet; facultatem siue licentiam testandi non mori
 morte concedentis: licet contrarium tenuerint aliqui, de quibus est Marianus
 Socinus iunior, consilio. 89. volum. 1. quod neruolius quàm ipse, & alij per

ex quibus in c. Placuit, nu. 3. fecit Palud. contra quosdam alios in 4. dist. 7. q. 1.
 probantibus, ab hinc circiter viginti octo annos; potestatem eligendi confessa-
 rium à Papa vel Episcopo factam, non expirare morte concedentis. Primo qui-
 dem, quòd gratia facta non expirat morte concedentis illam, vt est casus, cap. Si
 cui, de preb. lib. 5. quatenus habet potestatem alicui collatum ad conferendam
 aliqua beneficia, nulla persona expressa, non expirare morte concedentis: quia
 potius est gratia, quam mandatum. Deinde, quòd c. Si super gratia, de offic. de-
 leg. lib. 6. habet non solum gratia durare post mortem eam facientis, sed etiam
 mandatum eius executorium simul cum ea factum. Tertio, quòd glos. memora-
 bilis in Clem. Dudum, de sepult. §. Statuimus. Ver. Ac deinde, in Verb. Concede-
 runt, habet licentiam featribus presentatis concessam, non expirare morte con-
 cedentis. Pro qua est text. in Extrauagilator cunctas, §. Duos, de priuil. Quarto,
 quòd glos. illa celebrata: c. Cam ex eo, de elect. lib. 6. Verb. Septennium, & sin-
 2 gularis putata à Romano, sing. 17. habet; Dispensationem ab Episcopo studij
 causa factam parrocho ad septennium de non residendo, reuocari per eum non
 posse; & à fortiori per eius mortem non reuocari: cum reuocatio expressa sit
 potentior tacita, quæ fit per mortem. l. 4. ff. locat. Quinto, facultas ordines acci-
 piendi à quocunque malueris Episcopo, non expirat concedentis morte, secun-
 dum Card. receptum in Clem. fin. de elect. q. 7. Et quòd licentia concessa cuiuspiam
 celebrandi in domo sua, non expirat morte concedentis. Rota in antiq. decis. 380.
 Camerarius. Sexto, quòd gratia à Papa facta, simul ac ipsius manu signatur, per-
 perfecta est; & non expirat morte ipsius. per citata à Fely. in rubr. de constit. col. 4.
 Septimo, Innoc. receptus ait in cap. Quod translationem, de offic. deleg. Indul-
 3 gentias à legatis concessas, finita eorum legatione durare. Non obstat, quòd
 mandatum re integra morte mandantis moritur. c. Gratum. & c. Relatum, cum
 ibi annotat. de offic. deleg. l. Mandatum. C. eod. Quia aliud est in mandato de
 faciendo aliquid, de quo illa iura loquuntur: aliud de gratia, licentia, vel facul-
 tate cuiuspiam facta, de qua nos agimus. Non obstat, quòd sententia, qua excom-
 municantur omnes furtum committentes, expirat morte illam proferentis. glo.
 recepta in c. A nobis. i. de sent. excom. Quia aliud est de sententia pœnali, & con-
 ditionaliter sine causæ cognitione lata: aliud de concessione fauorabili, & gra-
 tia; vt expresse annotat Panor. in illo c. penul. de cleric. nò resid. Hoc ipso modo
 diluitur & l. si. ff. de pœn. quæ habet; Inhibitionem artis exercendæ alicui factam,
 morte vel depositione inhibentis expirare. Loquitur enim de iudicis præcepto
 inhibitorio sine causæ cognitione lato, quod inhibentis officio finito, ipsum
 quoque finitur. Non obstat etiam glos. penult. de cleri. non resident. quatenus
 4 videtur habere, quòd licentia cuiuspiam de non residendo concessa, morte con-
 cedentis expirat. Quia primo illa ipsa in fine videtur in contrarium inclinare,
 dum ait; eiusmodi licentiam de non residendo ab Episcopo concessam, posse
 per successorem reuocari; & ita innuit, eam morte concedentis non esse reuo-
 catam. Et quia illa glos. quatenus contrarium sentire potest, reprobatur per
 Ioan. And. Card. Panor. & communem ibidem.

S V M M A R I V M.

Testandi facultas non finitur per primum testandi actum. num. 1.

Dispositio secundum materiam intelligenda. num. 2.

Verba de primo actu tantum esse intelligenda; quomodo limitatur. num. 3.

Regula l. Boues. §. Hoc sermone ff. de verb. signif. quomodo intelligitur. n. 3.

Testamentum nulli iuris queritur ante mortem. num. 4.

IX. Moneo, tenuisse me etiam in dicta questione. 3. §. num. 21. Facultatem testandi à Papa concessam, non consumi per primum testandi actum, contra sententiam Philippi Decij in conf. 312. quem sequuntur aliquot recentiores, & in his Tiraquel. in l. Boues. §. Hoc sermone. ff. de verb. signif. col. final. num. 78. qui dicunt, testamentum primum valiturum, & non secundum; & contra quandam postillam præfati consilij; quæ habet, neutrum valere, non quidem prius, quia testator non perseverat in eoque posterius, quia testandi facultas intelligenda erat de primo testamento; quas opiniones refellimus ibi. Primo quidem, quia videntur magis fundatæ in rigore verborum, quam in intentione gratiam & facultatem concedentis, contra cap. Intelligentia, de verborum signif. Secundo, quia dispositio debet intelligi secundum naturam materiæ super qua fit. arg. l. In contractibus. §. fin. C. de non numer. pecun. l. Si vno. ff. Locat. sed natura testandi est deambulatoria atque mutabilis vsque ad mortem. c. Ultima voluntas. 3. q. 2. cap. Cum Martha, de celeb. miss. Tertio, quia in confesso est, eum qui eiusmodi facultatem habet, posse primum testamentum revocare; alioquin non esset tam testamentum, quam contractus. l. Sicut ab initio. C. de action. & obligation. & sequeretur, quod posset quis legem ponere in testando, à qua non posset ipse recedere contra l. Si quis in principio. ff. de legat. 3. vbi communiter concluditur; id non posse fieri etiam per iuramentum. Quarto, quod qui facit testamentum, in quo non perseverat vsque ad mortem, intestatus videtur decessisse. argumen. l. 2. §. Testamentum. ff. quemadmodum testam. aperi. ibi; Testamentum autem proprie illud dicitur, quod iure perfectum est, & quod continet supremam voluntatem. Instit. de hæredit. quæ ab intestat. defer. in princ. ibi; Sed & qui testamentum fecit, si eius hæreditas non est adita, vel ruptum vel irritum est testamentum, intestatus non improprie dicitur decessisse. facit. l. Intestatus. ff. de verb. signif. Neque obstat regula illa. l. Boues. §. Hoc sermone. ff. de verb. signif. quæ Decium & alios movit, videlicet, verba promittentis aut concedentis; non comprehendere nisi primum actum; quia multis modis, eisdemque firmissimis, vbi supra respondimus, quos summatim hic reperimus. Respondi quidem, Primum; regulam illam intelligendam esse, quæ dispositio est nimis onerosa, aut odiosa, vt diximus in c. Placuit. num. 68. de pœnit. distinct. 6. qualis non est facultas testandi de redditibus ecclesiasticis ad vsus pios; quando quidem concessum est, vt ecclesiasticis bonis ad debitum modum utamur. Secundo, quod illa regula non habet locum, nisi quando primus actus est validus, & aliquando produxit effectum. argumen. glos. memorabilis in cap. Ex tenore, de rescript. quæ non tantum agit de contractu inuálido, sed etiam de válido; elidibili tamen, vt ait Tiraquel. vbi sup. limit. 1. num. 5. probans; oportere actum primum esse validum & utilem, ac talem, qui sit sortitus effectum aliquem; sed testamentum, quousque testator vita deccdat, nullum producit effectum, & simulac

reuocatur; nihil manet. Tertio, quòd illa regula non habet locum, quãdo per primum actum, intentioni concedentis vel promittentis minime satisfiit, vt pulchre annotauit Fely. in cap. Sicut 2. de reug. & pa. col. penult. verb. Fallit quinto; & paulò amplius dilatauit Tiraquel. in limit. 61. Sed constat eum, qui primum testamentum facit, quòd post modum reuocat, non satisfacisse intentioni gratiam testandi concedentis, nisi aliud faciat: quia illa fuit vt cum testamento decederet. Quarto, quòd dicta regula non habet etiam locum, quãdo causa & ratio quibus est concessa facultas, durat post primum actum, secundum Ludouicum Roman. conf. 504. Fely. vbi sup. fallen. 4. & Tiraquel. limit. 10. quæ in nostro casu durat: quando quidem causa & ratio concessæ gratiæ, fuit; vt ille cui facta est, decederet contentus, eo quòd eius vltima voluntas impleatur. l. 1. C. de Sacros. Eccles. Quinto, quòd illa regula locum non habet, quando contrarium æquitas suadet, vt ait Salycet. in l. Dotis prouisio. ff. de iure dot. Quæ in hoc casu euidentis est, attenda concedentis persona, & sine in quem conceditur, & natura actus concessi, & nummis quibus cõstitit. Sexto, quòd dicta regula non habet locum, quando per primum actum, nihil iuris alicui quæsitum est: id quòd latissime confirmat Tiraquel. limit. 23. & patet, quòd per testamentum, quousque testator vita defunctus sit, nullum ius cuiquam quæritur. c. Cum Martha, de celeb. missar. & c. Vltima voluntas. 13. q. 2. & ita credo solitum fieri ab eis qui huiusmodi facultatem habent. Concludo itaque illum, qui talem facultatem habet, posse testari; testamentumque reuocare semel, & pluries dum viuit, ita vt vltimum sit efficax.

SVMMARIVM.

Testari qui potest, potest codicillari, & donare causa mortis. num. 1. Plus continet in se minus in causa odiosa. num. 2.
Dispensatio ad quæ accessoria, & quæ minora extenditur. num. 2.

X. Moneo, etiam esse verum id, in quo inter præfatum N. & me conuenit contra Decium in præfato conf. 512. videlicet; Eum cui testandi facultas est, posse donare causa mortis, & facere codicillos; quòd neruosius quàm ipse defendo. Primo quidem, quia qui potest hæc facere. l. Marcellus. ff. de donat. caus. mort. & l. Conficiuntur. ff. de iure codicill. & Cui conceditur quòd est plus, conceditur vtrique quòd est minus. c. Cui plus, de reg. iur. lib. 6. & reg. In eo quòd plus. ff. cod. cum allegatis in eis. Quòd procedit in omni materia etiam odiosa. l. Nec in ea. ff. ad l. Iul. de adult. l. In ius. ff. de liber. & posthum. etiam ipsomet Decio confitente, in locis mox infra citandis. Secundo, quòd non obstat id, quò maxime nititur Decius, scilicet; quòd in dispensationibus non valet argumentum à maiori, secundum Host. receptum communiter in c. Postulasti, de rescrip. vt late trad. ibi Fely. col. 72. verb. circa tertium; quia eius dictum non procedit, quando illud minus est accessorium, vt sentit gloss. in memorab. c. Quia in tantum, de præb. iuxta gloss. c. Si quis in clero. 7. quæst. 1. & gloss. c. Non potest, de præben. lib. 6. Sed quia replicari potest contra hoc, quòd illæ glossæ sunt intelligendæ de accessoriis, quæ necessario consequuntur dispensationem, & non de

de aliis, sine quibus dispensatio potest prodesse. iuxta glossas illas solemnes Clem.2. de ætate & qualitat. verb. In eadem. & c. Statutum, de rescript. libr. 6. verb. Canonics; & facultas testandi prodesse potest etiam si non comprehendat facultatem, donationem causa mortis vel codicillos faciendi. Ideo respondeo secundo, & melius; illud Hostien. esse limitandum, vt procedat solum in materia mandatorum, iuxta. c. Cui de non sacerdotali, de præb. libr. 6. eo quod eorum fines diligenter sunt seruandi. l. Diligenter. ff. mandat. vel cum non militat eadem vel maior ratio in minori, & non alias; vt irrefragabiliter probat ipsemet Decius, contra quem arguimus in d. c. Quia in tantum, à num. 5. per. c. Per venerabilem. qui filij sunt legit. & alia; concludendo idem esse in dispensationibus, quod in aliis odiosis, & restringendis: quod tenet in l. Non debet. ff. de reg. iur. libr. 6. & antea in c. At si clerici. §. de adulteriis. nu. 7. sed neruosius, in d. c. Quia in tantum.

S V M M A R I V M.

- Testari multominus potest religiosus quàm clericus secularis. num. 1.*
- Monachus, quicquid acquirit, acquirit monasterio vel beneficio. nu. 1.*
- Religiosus, an testari possit cum Papa priuilegio. num. 2.*
- Papa dispensare potest cum iusta causa, super voto substantiali monachi. numero 2.*
- Dispensatio super voto paupertatis, non est necessaria religioso quò testetur. numero 3.*
- Religiosi quadruplices quò ad testandi potestatem. num. 4.*
- Religioso cui iustum morale, vt concedatur vltima voluntatis dispositio. numero 5.*

XI. Moneo, inferri etiam ex prædictis; beneficiarium, si est religiosus professus, multominus testari posse, quàm clericus secularis. De rebus enim ecclesiasticis eadem ratione qua clericus testari non potest: de aliis vero bonis, quæ secum detulit in monasteriũ, vel post ingressum quæsiuit per hæreditatem, donationem, aut alium quemcumque modum, multominus testari potest: quia non est, neque potest esse Dominus alicuius rei. c. Non dicatis. 12. q. 1. & c. Cum ad monasterium, de stat. monach. Auth. Ingressi. C. de Sacros. Eccles. Tradimus late in rub. de statu monach. & sup. q. l. mon. l. X. & octo sequent. & LVI. & LXII. immo vero, quicquid acquirit, acquirit monasterio, vel beneficio. ca. Multos. 54. dist. cap. Cum olim. 2. de priuil. & cap. In præsentia, de probat. At nemo de rebus alienis testari potest, cap. Filius de testam. l. Cum aliena. C. de legat. ad effectum vt Dominus teneatur eas dare. Et sane hoc habet locum, quàmuis sit Abbas, vel is factus sit Episcopus aut Archiepiscopus. cap. 1. 18. quæst. 1. d. cap. Cum olim. 2. de priuil. Hi enim neque ad pia opera testari possunt. Panor. receptus in rub. de testamen. sub finem, & Bart. receptus in l. 1. C. de Sacros. Eccles. verb. Tertio. q. 10. Addo autem primum, quòd est adeo magna difficultas; An religiosus potest cum priuilegio Papæ testari, vt nonnulli hoc Summo Pontifici remittant deciden-

dum, vt Perus. in rub. de testam. col. penult. Alij vero affirmant non posse; quoniam videtur eis, quod Papa non potest eum absoluere à voto substantiali paupertatis, per finem. c. Cum ad monasterium, de stat. monach. Alij vero opinantur posse propter aliquam magnam causam. Hi enim videntur assentire communi opinioni Innocen. Io. And. & aliorum in d. c. Cam ad monasterium, quæ habet; Papam posse absoluere monachum monachatu ex magna causa: in qua opinione eadem perstat Perus. in d. rub. col. penult. Secundo addo, vtrosque plurimum errare, existimantes esse necessarium euellere à monacho monachatum, & reddere eum sæcularem, vt ei priuilegium testandi præstari possit; quia sat est efficere, vt sicut potest monachatum non relinquendo, aliquorum bonorum & eorum reddituum liberam habere administrationem, vt de illis per contractus inter viuos possit disponere; ita etiam habeat liberam facultatem, vt in vltima voluntate de eisdem bonis disponat. Quam quidem facultatem, tametsi religioso concedere non potest Abbas, neque alius præter Papam: Papa tamen potest ei facile eam concedere, licet eum à voto paupertatis non absoluat. Hoc enim non est monachum alicuius rei Dominum facere; sed solum efficere eum executorem atque dispensatorem, qualis etiam iure communi esse potest religiosus. ca. 2. de testam. lib. 6. nisi fuerit ordinis minorum. Clem. Exiui. §. Proinde, & §. Verum, de verb. signif. quales quotidie fiunt à testatoribus, & illo munere sancte vtuntur; nec ob id voto paupertatis contrahunt. B. (y) Tertio, addo; quod quantum ad hanc rem attinet, quadruplices sunt religiosi. Quidam enim sunt beneficiarij. Alij sunt simplices religiosi, qui in Conuentibus perfectæ communitatis resident, & nullam rem sæcularem habent peculiarem separatam. Alij sunt, qui beneficia quidem non habent, sed neque in perfecta communitate viuunt: imo habent cum superiorum licentia certam quantitatem panis, vini, pecuniæ, ac aliarum rerum victui suo necessariorum: ita vt si quid eis desit, id aliunde quærant; si quid vero superest, sibi & suis necessitatibus obseruent. Alij denique sunt cum licentia Summi Pontificis, aliaue sufficienti extra monasteria degentes. Hi quidem eis bonis aluntur, quæ industria sua, labore, aut elemosynis quæritant; quorū nil reddunt suis monasteriis; neque ab eis quicquam recipiunt. Quarto, addo; Summum Pontificem huiusmodi priuilegium primis, hoc est, beneficiarijs religiosjs quotidie concedere solitum: quoniam nihil incommodi monasterio neque beneficio infertur, eo quod ipse, ea quæ in vita donare potest, in morte relinquat. Immo ex hoc sæpe monasterio commodum euenit: quoniam aliquot non donant in vita, & patius viuendo quærant, quæ iuxta suum priuilegium in morte relinquunt: quod minime fecissent, si id priuilegij à Papa non habuissent. Postea vero decedunt intestati, & succedit eis monasterium, vel suum beneficiū. Quinto aliquibus militaribus ordinibus facta est iam facultas generalis, vt Cōmendatarij eorum, è fructibus & redditibus ecclesiasticis Cōmendarum licite testari possint; dummodo certam quandam summam, suo magno Magistro vel Cōmendatario maiori soluant. Quinto, addo; quod secundis, hoc est, simplicibus religiosjs, qui in perfecta communitate degunt, facultatem hanc testandi, Papa minime dare consuevit. Non quia concedendo hanc facultatem, videatur eos bonorum proprietarios facere; sed quia non habent, neque habuerunt vquam in vita rem aliquam vel in proprietate, vel in administratione: & non decet vt quis

quis disponat in morte de his bonis, in quibus in vita neque proprietatem, neque possessionem, neque administrationem vllam habuit. Quàmuis si aliquis religiosus cum ingressus est monasterium, vel post ingressum, aliquam hæreditatem, vel donationes magnas bonorum monasterio quæreret, aut si magna sua industria, & labore multa bona lucrifaceret; honestum videretur, vt superior eius, aut certe Papa, facultatem ei faceret donandi in vita, vel relinquendi in morte aliqua nonnullis cognatis, amicis, aut aliis, non quidem diuitibus, sed pauperibus; vel aliqua Missarum sacrificia, aut alia opera pia in eius memoriam instituendi. Quod frequenter solet fieri in eorum remunerationem, & ad exhortandum alios, vt idem faciant, inspicientes ita suas pias intentiones iuari. Tertiæ speciei religiosi consuevit Papa huiusmodi facultatem concedere: quia hoc nihil aliud est, quàm administrationem bonorum prorogare; vt quemadmodum habent eam in vita de superiorum licentia expressa vel tacita; ita quoque habeant tempore mortis. Quartis, eadem quoque ratione qua tertiis, & maiori, testandi facultatem cōcedere solet; quia licet bona quæ vtrique habent, monasterij sint, quò ad proprietatem & possessionem, Auth. Ingressi. C. de Sacros. Eccles. c. 2. de testam. Tamen, ea quæ tertijs habent, quærūt è bonis eiusdem monasterij, cui subsunt, parcius viuendo: quarti, ex aliis bonis atque aliis modis. (Δ) Quamquàm scio S. D. N. Pium V. id cuidam monachæ huius quartæ speciei, etiam à multis rogatum & flagitatum, noluisse concedere.

S V M M A R I V M.

Commendatores ordinum militarium non posse testari, nisi ad hoc, & hoc modo. nu. 1. Et clausula bullæ Pij V. per quam adimuntur militibus ordinibus, & quibusdam aliis facultates testandi. nu. eod.

XII. Moneo, ex præcedenti monito, & aliis supra positis in monito V. inferri, esse difficile defensu; Commendatarios ordinum militarium testari posse, quoquo modo voluerint, veluti aliqui testantur, videlicet, relinquendo bona sua diuitibus in vsus profanos. Primo, quia sunt religiosi, vt ostendimus in rubr. de stat. monach. & supra. qu. 1. mon. LVI. & LXII. Deinde, quia si ipse Summus Pontifex de suis redditibus ecclesiasticis pro libito testari non potest, vt superius ead. quæst. monit. VI. diximus, sine aliquo respectu paupertatis aut pietatis; multo minus poterunt Commendatarij, qui eius innituntur priuilegijs. arg. c. Cum in cunctis, de elect. Auth. Multo magis. C. de Sacros. Eccles. Quocirca, dico primo, neque cum priuilegio, neque sine eo, posse eos testari de redditibus suarum Commendarum; sine intuitu paupertatis aut pietatis, per dicta supra ead. qu. mon. VI. Secundo, neque etiam posse testari eos sine priuilegio è bonis quæ habuerunt ante professionem, neque de his quæ post professionem quaesierunt; neque de redditibus eorum, quia sunt religiosi: & religiosi non testantur. cap. 2. de testamen. & dicta Authen. Ingressi. & quia nihil habent proprium. Omnia enim quæcunque habent, sunt Commendarum, & ordinum eorum. Quoniam omnia ea, quæ habent religiosi ante professionem, sunt propria monasterij, &

ordinis, quem profitentur. Authen. Ingressi. C. de Sacrosan. Eccles. & cap. In præsentia, de probat. Et quemadmodum quicquid seruus acquirit, domino acquirit. §. Item nobis acquiritur. Inst. per quas person. & l. Placer. ff. de acquiren. hæredit. Ita quicquid religiosus quærit post professionem, acquirit monasterio, vel beneficio. cap. Cum olim. 2. de priuileg. vbi hoc Innocentius ab omnibus receptus ait: & consequenter non potest pluiquam seruus testari, præd. Authen. Ingressi, & c. 2. de testam. Tertio dico, eos de supradictis bonis testari posse cum priuilegio, dummodo pauperibus, saltem non habentibus sufficientia ad decenter viuendum, & operibus piis, & non profanis vsibus relinquunt: sunt enim illa omnia bona ecclesiastica, & è patrimonio Iesu Christi, & suo proprio nomine nihil aut dominij, aut possessionis in eis habent. præd. §. Item nobis acquiritur, & præd. cap. In præsentia. & cap. Cum olim. 2. cum ei annot. de priuileg. & latius diximus supra eodem lib. quæst. 1. monit. IX. & octo sequent. & quæst. 2. monit. XX. Quarto admoneo id, quo monitum hoc plurimum confirmatur, scilicet; S. D. N. Pium V. Anno. D. 1568. Quinto Id. Septembris in Bulla reuocationis quorundam priuilegiorum, militibus testandi facultatem in hæc verba abstulisse. Præterea, omnes & quascunque licentias & facultates testandi, & aliàs quomodocunque disponendi, etiam ad certam & quantumuis modicam summam & quantitatem, de rebus, fructibus & bonis immobilibus, mobilibus, & se mouentibus, ad magistros, priores, præceptores, milites, fratres, & personas militiarum & hospitalium prædictorum ratione illorum; necnon præceptoriarum, hospitalium & beneficiorum ecclesiasticorum, etiam secularium, & aliorum ordinum regularium, ac pensionum & fructuum quorumcunque prouenientes; necnon facta hucusque, non tamen effectum sortita vigore licentiarum & facultatum prædictarum, testamenta, & alias dispositiones huiusmodi, etiam si per easdem licentias, & facultates disponatur, quòd dimidia vel alia pars rerum & bonorum prædictorum militibus, hospitalibus, domibus, & locis vnde illa prouenerint, aut aliis piis locis relinquuntur. Decernentes omnes & singulas reservationes, assignationes, translationes, vniones, annexiones, incorporaciones, suppressiones, applicationes, appropriationes, testamenta, donationes, & alias dispositiones quascunque, quas prætextu priuilegiorum, facultatum, dispensationum & indultorum prædictorum sic reuocatorum; ac contra præsentium tenorem per quoscunque etiam dicta Apostolica autoritate fieri vel factas persequi cõtigerit, tanquam subreptas & extortas, nullius prorsus roboris, vel momenti esse; nec per eas ius, aut titulum, etiam coloratum, cuiquam acquiri; nec quemquam quocunque tempore, quauis causa restitutionem in integrum, reductionem ad terminum iuris, aut quoduis aliud gratia, vel iustitiæ remedium impetrare, aut etiam ab alio vel aliis impetratis, aut motu simili concessis, vti; nec præsentis litteras, de subreptionis, vel obreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel alio quopiam defectu notari, vel impugnari; nec sub vllis reuocationibus, suspensionibus, limitationibus, aut aliis contrariis dispositionibus, similibus, vel dissimilibus reuocationum, & ordinationum ab ipsa Sede, quandocunque & quomodocunque emanandis, comprehendendi: sed semper ab illis exceptas; & quoties illæ emanabunt, toties in pristinum & validum statum restitutas, & plenarie reintegratas esse, & ceteri: sicque

que in his & omnibus & singulis aliis supradictis per quoscunque iudices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatij Apostolici Auditores, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales in quavis causa & instantia, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter interpretandi & iudicandi facultate & autoritate, vbique interpretari, iudicari & diffiniri debere; necnon irritum & inane quicquid fecus per quoscunque quavis autoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari. Volumus autem similibus privilegiorum dispensationum, facultatum, & indultorum concessionem nostris explodi temporibus, & quod nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus. Non obstantibus &c. Per quæ tolluntur latissime omnia contraria, & muniuntur prædicta contra quascunque derogatorias litteras. b

S V M M A R I V M.

Commendatoribus non licet ita primogenia siue maioratus testando instituire, ac clericis secularibus nu. 1.

Commendatorum militarium status, cur non adeo desiderandus nu. 2.

XIII. Moneo, ex supradictis inferri; quòd licet clerici prædicti sæculares possint instituere maioratus magnos, & paruos è suis bonis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus, & aliis de quibus disponere possunt, perinde atque de supradictis, & vel diuitibus, vel quibuscunque voluerint relinquere quemadmodum laici, vt supradictum est, in l. quæst. mon. XXI. XXII. XXX. & seq. & in hac quæst. monit. I. Nullus tamen Commendatarius professus potest huiusmodi maioratus facere pro diuitibus: quia illi dominiorum & possessionum sunt capaces. cap. Quia nos, de testam. cum ibi citatis. Hi vero quia religiosi, nequaquam. cap. In præsentia, de probat. & c. 2. de testam. Et quoniam tractauimus in præfata rubr. de stat. monach. an Commendatariorum filij sine peccato possint bona libera, quæ parentes eorum ante professionem habuerunt ex testamento, vel ab intestato sibi tanquam hæredes quærere; & an idem sit dicendum de bonis post professionem quæsitis, & alia his conformia; & quia hæc Apologia creuit inter manus plus quàm putaram, nil de hac re aliud dicam, præter id quod ante multos annos Salmanticæ, cum essem gymnasta & cathedrarius illius celeberrimæ Academiae dixeram, nempe iure mirandum; quòd tot viri adeo nobiles, & illustres, & sanguine clarissimo creti, ab omnique labe defecato prognati, adeoque christiani, etiam habentes aliunde, quòd se honeste alant, tanta cura & opere in hos militares ordines cooptari, assumiq; satagant, ob umbratilem illum, quem habitus eorum præstat, honorem, vel ob Commendarum redditus, quos postea quàm fuerint cooptati, adipisci sperant. Cū tamen sciant, aut certe scire debeant; facere hoc, esse facere se religiosos, vt in præfata rubr. de stat. mon. & supra q. l. monit. LVI. & LXII. probauimus, secuti Tho. Sec. 2. q. 188. art. 3. Esse prauifacere quoddam opus adeo hæroicum & sublime, q; recte factum, quoddam martyrium est, remissionemq; à culpa & pœna præstat. authore Tho. Sec. 2. q. 189. art. 3. ad 3. Esse omnibus voluptatibus venereis renunciare, excepta cõiugali, idq; per dispositionem, eod. authore, ead. Sec. 2. q. 186. art. 4. Esse refutare

omnes honores, & omnia bona sæcularia, fierique illorum incapaces, etiam eodem authore, ibidem. Esse voluntatem suam omnino abnegare, & eam alienæ submittere. c. Nullus. cap. Religiosus, de elect. lib. 6. Esse grauius peccare, cum vel honores, vel reditus in præcipuum scopum & finem tanti operis appetant. Quandoquidem, non solum hoc tam grande opus, verum & quodlibet cuiusq; virtutis, cui pro fine præcipuo præfiguntur temporalia bona, est prauum & peccatum, saltē veniale: cum non liceat maiora in minora ordinare, vt nuper probauimus in cap. Cum minister. 23. q. 5. nu. 30. & olim probaueramus in repet. cap. Inter verba. 11. q. 3. nu. 150. secuti Adrian. in Quodlib. 10. col. 4. Esse item velle sibi contraria secumque pugnantia, contra. l. Vbi repugnātia. ff. de reg. iur. Est enim velle per paupertatem sæcularem, magnas diuitias sæculares acquirere; & per submissionem mundanam, sublimitatem mundani honoris quærere. Esse liberam facultatem sibi tam in vita, quàm in morte disponendi adimere, ad maiorem & liberio rem consequendam. Esse mille sese implicare scrupulis, qui sibi oborientur in vtendo alienis, perinde ac si essent sua. Esse denique abuti quodammodo religionis statu, omnium (excepto Episcopatu) perfectissimo; docente id Thoma. Sec. 2. qu. 184. artic. 7. Imo, & nonnullam dare ansam murmurandi Lutheranis, qui dum abusus religionum damnare, eas vero ipsas laudare deberent, damnant has propter illos impudenter. Adde, quòd religiones militares non fuerunt institutæ ad indulgendum genio, neque ad diuitias & honores sæculares, quibus sui professores renunciant, quærendos, vt late Thom. docuit. q. 188. art. 3. ad 4. Institutæ enim fuerunt, vt fidem catholicam armis defenderent: quod fieri posse probat idem author ibidem art. 3. viuentes in castitate, quæ salutem & vires auget. Est enim castitas, vt quidam ait, omnium virtutum viror, & smaragdus, sicut è contrario venus squalor & mollities eneruis, quæ vt alius ait, vires eneruat: vtque vtentes abstinentia & sobrietate, quæ ingenia exacuunt, stratagemata bellorum acrius, & altius penetrarent. Sicut enim cæcitas mentis nascitur ex luxuria, docente Thoma vbi supra q. 154. art. 5. & hæbetudo mentis ex gula, secundum eundem ibidem. quæst. 148. art. 5. sic ex castitate, abstinentia, & sobrietate nascuntur claritas, acumen, & serenitas mentis: quia contraria operantur contraria. c. Sciendum. 8. q. 1. & l. Et si contra tabulas. ff. de vulg. & pupill. Vtque efficerent corpora laboribus, cæterisque malis bellicis perpetiendis habilia. Equidem, ipse, vt iudico miseros eos, qui præcipue ob caducos honores, diuitiasque fallaces, sese præfatis ordinibus ingerunt, & addicunt: ita fœlices arbitror illos, qui iuxta Christi consilium, abnegantes semetipsos, & spretis venereis aliisque bonis temporariis, eius Maiestati se, suaque omnia cum vita deuouentes, in præfatos hæroicos fines religionum militarium, cruces & insignia obtinere procurant; conāturque plus coram Deo & hominibus, sanctum semperque duraturum honorem, æternaque bona quærere, ob clara gesta, & vitam Euangelicam; ad quod cruces quas gestant in pectotibus obligant: quàm caducum, diuitiasque fugaces, quæ earum sola vana gestatio parit. Idque in gloriam D. N. Iesu Christi, qui nos omnes sua misericordia seruet æternum, Amen.

ADMONI

ADMONITIO CONFESSA-
riorum, & consultorum super peccato malæ
impensæ reddituum ecclesia-
sticorum.

S Y M M A R I V M.

*Confessarios, & consultores beneficiariorum, quæ animaduertere oporteat ad
absoluendum, vel dammandum peccati mortiferi ob impensam reddituum
suorum. numero 1.*

*Beneficiarj & laici impensa omnis inordinata, peccatum: sed illa clerici re-
gulariter mortale, hac vero laici regulariter veniale. num. 1.*

Beneficiarj prodigalitas & auaritia, qua parte peior quàm laicorum. num. 1.

Beneficiarj regularis impensa, quomodo resarcienda. num. 2.

*Beneficiarj impensa quibus casibus iudicanda ordinata, & quibus censenda
inordinata. numero 3.*

Ecimo quarto & ultimo, Moneo ex omnibus in hac Apologia de-
cisifis, inferri; admonendos esse confessarios & consultores benefi-
ciariorum, ^a ne facile peccati mortalis, & restitutionis damnent, ^a
vel absoluant beneficiarium confitentem malam bonorum suorum
impensam: imo mature considerent, Primum, omnem impensam quorumcun-
que bonorum, à quibuscunque quocunque modo factam, si est inordinata, hoc
est, contra rectam rationem naturalem, diuinam vel humanam; omnem item
retentionem inordinatam, esse peccatum, saltem veniale; quia illa est prodiga-
litas, hæc auaritia; hæc est contra virtutem liberalitatis per defectum, illa con-
tra eandem per excessum; & ita vtraque mala, & peccatum, saltem veniale.
Quod probat Thom. Sec. 2. q. 118. art. 1. & 119. art. 2. Inter impensam autem pro-
digam, & retentionem auaram beneficiariorum de redditibus ecclesiasticis ex
vna parte, & similem de redditibus laicis ex altera, hoc distare; quod hæc regula-
riter est venialis, illa vero mortifera, vt diximus supra q. 1. mon. XXXIX. post
Thom. in d. q. 119. art. 2. Deinde, animaduertant, an sit regularis, vel secularis. Et ²
si est regularis, eadem censura censeant impensam factam ex aliis bonis, quo-
quomodo quæsitis ante, vel post professionē, ac de redditibus ecclesiasticis: quia
illa omnia sunt ecclesiastica, eo quod quicquid habebat ante professionem, sit
per eam monasterij vel ordinis. Auth. Ingressi. C. de Sacros. Eccles. c. In præsen-
tia, de probat. & quicquid post eam quærit, acquirit eisdem. c. Cum olim. 2. de
priuil. & dictum est sup. q. 1. mon. X. & tribus seq. & LVI. & LXII. & modum
restituendi male impensa, pono sup. q. 2. mon. XX. Si autem est secularis, con-
sideret cuius speciei sint bona illa, quæ impendit; & non censeat eum mortaliter
peccare magis quàm laicum, si bona illa erant patrimonialia, vel quasi patri-

3 monialia, per posita in mon. XXII. Quorum de numero sunt etiam ea, quæ ratione dignitatis clericalis missando, prædicando, confessiones audiendo, & alia sacra ministrando quæsierit; vt ibidem, & in mon. LXXIX. probatur. Idem si erant ecclesiastica, sed reliquata ex illa eorum parte, quæ illi ad decentem vitam erat conueniens, per monit. XXX. & duo sequentia. q. i. & monito LXXVII. ead. q. etiam si auare fuerint reliquata, siue residua facta; præfato mon. XXXI. & seq. Idem si ea beneficiarius ipse sit commertus ex obsequiis Ecclesiæ præstitis, vltra ea quæ tenebatur præstare inseruiendo mediocriter suo beneficio per posita in q. i. mon. LXXVIII. vel si tantundem dederit Ecclesiæ suæ, vel pauperibus ex bonis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus, quantum de redditibus ecclesiasticis impenderit, mon. LXXVII. Ita quòd tantundem potest pro patrimonialibus habere de redditibus beneficij, quantum in eleemosynas & alia opera pia impenderit, postquam beneficium fuit adeptus, per idem monitum: quod est maxime notandum. Iudicet etiam bene impensum, quod datum fuerit pauperibus quibuscunque etiã alienigenis, & locis piis extra suam parochiam, vel episcopatum sitis, per d. monit. LXXVII. etiam si non fuerint data in necessitatem naturæ, sed tantum decentiæ personæ, per monit. LXXVII. Idem faciat, si fuerit impensum in decentiam, aut vtilitatem Ecclesiæ immediatam, vel mediatam, hospitio suscipiendo Regem, proceres, & iudices eius; litteratos item, & alios amicos, & etiam aliquando inimicos, vt loco & tempore opportunis profint, vel non noceant Ecclesiæ, vel iuribus eius, vel litigãdo, pro iuribus Ecclesiæ, vel pro sua electione vel prouisione, per mon. LXXVII. & mon. LXXVIII. q. i. Idem si fuerit impensum in remunerationem obsequiorum à cognatis, amicis, vel famulis ei præstitorum, per monit. LXXXI. ead. q. Idem iudicet, de vere irreuocabiliterque donatis ad quæuis opera pia, etiam in articulo mortis, per d. mon. LXXXI. & seq. d. q. i. Idẽ etiam de illo superfluo beneficiarij, quod seruat in pia opera etiam futura, modo probabiliter sperentur, per mon. LXXVI. Nec putet male impensum, eo quòd beneficiarius male viuat, & ob id perdat fructus, modo aliàs canonice possideat, per mon. LXXIX. Idem item iudicet de quæsitis, per distributiones, quod de aliis redditibus, per mon. LXXIX. & de quæsitis per pensiones, per monit. LXXX. Pro male vero impenso, iudicet retentionem superfluatorum, sine iusta causa, & sine proposito impendendi piis operibus, saltem futuris probabiliter speratis, per mon. LXXV. Beneficiarium autem, qui fuerit confessus, se impendisse notabilem quantitatem de redditibus ecclesiasticis male, vane, aut profane, extra casus, & modos sub prædictis comprehensos, peccasse mortaliter, tenerique ad restituendum, qua parte poterit, illam piis operibus. Iudicet itẽ diuitem, qui gratuito contractu recipit à beneficiario aliqua, sciens non esse patrimonialia, vel quasi patrimonialia, neque ob causas prædictas largita, peccare mortaliter; tenerique ad restituendum vel procurandum, quòd donans restituat; & restituere, si ille id non fecerit, iuxta monitum LXXXI. q. i.

Quoniam

Quoniam subsequens S. D. N. PII PAPÆ V. Bulla, nondum erat typis excusa, quando excudebatur Monitum LXXIX. Quæstionis primæ, non fuit in eo tenor eius insertus. At quia sub finem excusionis huius Apologiæ fuit excusa, & illius cognitio atque lectio plurimum est utilis & necessaria beneficiariis, ac pensionariis: ideo hic eam duximus subiiciendam.

PIUS EPISCOPUS SERVUS

*servorum Dei, Ad perpetuam rei
memoriam.*

LX proximo Lateranensi Concilio pia & salubris sanctio emanavit; ut quicumque habens beneficium ecclesiasticum, cum cura, & sine cura; si post sex menses, quam illud obtinuerit, diuinum officium, legitimo cessante impedimento, non dixerit; beneficiorum suorum fructus pro rata, omissionis officij & temporis, suos non faciat, sed eos tanquam iniuste perceptos, in fabricas ipsorum beneficiorum, vel pauperum elemosynas erogare teneatur. Veruntamen multorum animi suspensione tenentur, cuiusmodi ratæ prædictæ ratio sit habenda. Nos huic rei euidentius atque expressius providere volentes. Statuimus, ut qui horas omnes Canonicas vno vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficij seu beneficiorum suorum fructus, qui illi vel illis diebus responderent, si quotidie diuiderentur: qui vero matutinum tantum, dimidiam: qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam: qui harum singulas, sextam partem fructuum eiusdem diei amittat: tametsi aliquis choro addictus non recitans omnibus horis Canonicis, cum aliis præsens adsit, fructusque & distributiones forte aliter assignatas, sola præsentia iuxta statuta, consuetudinem, foundationem, vel alias sibi lucrifecisse prætendat: Is etiam præter fructuum, & distributionum amissionem. Item, ille qui primis sex mensibus officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusauerit, graue peccatum intelligat admisisse. Declarantes præstimonias, præstimoniales portiones, & quælibet alia beneficia, etiam nullum omnino seruitium habentia, obtinentes, cum prædictis pariter contineri. At quicumque pensionem, fructus, aut alias res ecclesiasticas ut clericus percipit, eum modo prædicto ad dicendum officium paruum Beatæ Mariæ Virginis decernimus obligatum; & pensionum, fructuum, rerumque ipsarum amissioni obnoxium^b. Nulli ergo omnino hominum liceat hæc paginam nostrorum statuti, declarationis, & decreti infringere; vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursum. Dat. Romæ, Apud sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo septuagesimo primo, Duodecimo Kalend. Octobris, Pontificatus nostri Anno Sexto.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1950

1950

1950

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

N. - 24937 R

PROPUGNACVLUM
A P O L O G I A E

LIBRI DE REDITIBVS
ECCLESIASTICIS DOCT.

MARTINI AB AZPILCVETA
NAVARRI.

EODEM AUTHORE.

Ad S. D. N. Gregor. XIII.

LUGDUNI,

Apud Gulielmum Rouillium sub scuto Veneto.

M. D. LXXV.

Cum privilegiis & licentia Superiorum.

132

QUANTUM sit immoti stabilisque potentia Veri,
 Nos passim Lector pagina sacra docet.
 Quin etiam varios, penitus docta per usus,
 Quæ dici rerum certa magistra solet.
 Nam solidum quamvis marmor consumat, & æra
 Longa dies, dura singula fauce terens
 Regna Semiramidis, Romana Palatia, Nili
 Pyramides, Solymi fana superba Dei,
 Splendida Luculli, & radiantia tecta Neronis,
 Mausoli, & Trivia marmora rara Dea:
 Maius opus Verum, quod nec dissolvere possunt
 Secula, nec rauco fulmina iacta sono.
 Non hoc conficiunt Martis fera bella ferocis,
 Nec caua lorato scuta gerenda sinu:
 Non galeæ, non hasta teres, gladiique micantes
 Spicula, tela, arcus, lancea, funda, manus.
 Per medias sed fixa acies, mediosque tumultus,
 Adhæta manet, fundit & usque dolos:
 Atque suis iugulat sinuosa sophismata technis,
 Quas struit errorum pernicioosa lues.
 Scilicet accepto ut florescit vulnere virtus,
 Sic magis hæc, fuerit si exagitata, micat.
 Quod probat exemplo doctrina hoc tradita libro,
 Quæ micat illato mastige multo magis.
 At contra, occasu fallax doctrina perenni
 Commentis propriis ludificata ruit.
 Haud secus ac validis magalia peruia ventis,
 Sarmiento fragili rusticæ structa cadunt.
 Nil itaque est mirum, illustris si scripta Nauarri
 Perstant, repperias vix quibus vtilius.
 Nam pia de vultu conatur sumpta Tonantis
 Scribere, ab hoc solo premia percipiens,
 In quod non auium, legum sed consulit exta,
 Quas natura tulit, Prodeus, atque Deus.

Scuto circumdabit te veritas eius. Psal. 90.

S. D. N. G R E G O -
R I O X I I I . P O N T . M A X .

*MARTINVS AB ASPIL-
cueta Doctor Nauarrus,*

Perpetuam in ista sua mira gubernandi vigi-
lantia perseuerantiam.

V A M humillime, beatissime
Pater, supplico S. V. vt qui
crederis dignatus fuisse legere
quandam Antipologiã tibi di-
catam, & aduersum me scri-
ptam, digneris quoque & si non
legere, saltem audire, vel certe summam relatam
cognoscere huius epistolæ subiectæ quã ad pium
Lectorem scribo, precatus Deum Optimum Max.
vt cuius diuina prouidentia mirabiliter ad istam
maximam monarchiam electus fuisti, cuiusque
consilio mirabilius eam gubernas, in terris, eius-
dem immensa bonitate mirabilissime olim regnes
in cælis. Amen.

P I O L E C T O R I

M A R T I N V S A B A Z P I L C V E T A

Doct̄or Nauarrus S. in Domino plurimam.

RESPONSURVS quàm breuissime cuidam Antipologiae scriptae in me, & S. D. N. dicatae, praemoneo te pie Lector, scripsisse me sermone Hispano, in Hispania ab hinc circiter octo annis quendam libellum, de reatibus Ecclesiasticis super c. fi. 16. q. 1. quem Regi nostro Philippo II. Catholicissimo nonnullis de causis dicaui, & postea latinitate donatum in Latio, scilicet record. Pio V. ob alias nuncupau: in quem quidam N. (huius nomen causa honoris & amoris, taceo,) genere & munere Illustris, alium eiusdem tituli librum me praesente, & nullatenus praemunito, in Vrbe editum eidem Pio dedicauit, spiritu non satis (vt quibusdam etiam Illustrissimis viris visum fuit) amico, cum ante triginta annos Salmanticae fuisset mihi multis nominibus amicus, quādo ego primae functionis canonum Cathedram, post multorum annorum praelectionem regebam, & nondum ipse illos audire coepisset, & de quo in vrbe bene mereri studui, etiam in quibusdam suae conscientiae scrupulis contundendis, cui profecto non respondi, nisi intellexissem aliquot auditores meos antiquiores illo vtriusque Iuris professione, in Vrbe, & in Hispania, voluisse respondere, & timuissem, ne in ea re pro sua in me maxima beneuolentia, modum excederent, & ne plurima vera quae facta recta remanere Reipub. Christi. intererat, iusto patrocinio destituerentur. Quare, ipsemet debita cum modestia, & tacito nomine, causa praedicta, Apologiam eius compositam eidem Pio nuncupau, reputans fore, vt ei satisfaceret: contra tamen euenit, quoniam licet suum librum iterum, vt ipse testatur, in Hispania imprimi fecerit, & multa vt audio mutauerit, Antipologiam tamen praedictam clam misit ad vrbe, quae nudiustertius X. Kal. Nouembr. huius ann. M. D. LXXIII. quo finem editioni Latinae Manualis Confessoriorum ponebam, in manus meas venit: cui Antipologiae eiusdem de causis quibus Apologiam scripsi, hoc quoque, ceu eius auctarium 20. Responsis digestum, sub censura tamen sanctae Sed. Apost. & cuiuslibet alius recte sentientis, subiicio: precatus imprimis D. Iesum, de cuius patrimonio Christiane impendendo agitur, vt suae gloriosissimae Virginis matris interuentu, spiritu recto nos donet, & principali confirmet, quod dicenda omnia ei placeant. Amen.

S V M

SVMMA RIVM.

Author cur iuste commotus condonet, & cur ei senium male impropetatur numero I.

N primis igitur, fateor me pro fragilitate mea, prima eius lectione Paulum fuisse commotum, quòd viderem me falsitatis, mendacij, philautiæ, detractionis, adulationis & senectutis, tum clara, tum fucata oratione argui, subsannari, & irrideri: Imo & religionis ergo despici, & qualis antea fuerim oblitum esse prædicari: sed re altius sedata mente pensata, animaduerti mearum partium esse, imitari eum qui quum malediceretur, non maledicebat, & senectutis opprobrium pro beneficio ducere, quippe quod est magna mihi occasio gratias agendi Deo Opt. Max. quod adeo sanam mentem quoad naturalia in corpore sano, dedit, vt octogesimum annum agens, post tot labores, in tot Academiis exantlatos, nullo corporis morbo laborem, iciunia, ac officij mei munera, tam suaue ac vnquam feram, & ea vi memoriæ, & intellectus vigeam, vt clare intueat nunquam mihi fuisse minus ineptam euboliam, nec minus obliquam synesim, nec voluntatem minus passionum nebulis subiectam. cuius rei argumenta sunt Commentaria in c. Cum minister 23. quæst. 5. & in c. Non liceat 12. quæst. 2. & prædicta Apologia, quicquid ipse solus ei obiiciat, & traductio Manualis Confessoriorum adeo repurgata, aucta, & reformata, quæ hoc triennio edita, & iis quæ antea edideram collata id palam demonstrant. Quod ipsum faciunt responsa quotidiana tam in sacra Pœnitentiariæ Prætorio, quàm extra illud à variis variarum orbis plagarum petita, & à nobis in dies reddita, comparata iis quæ antea respondere solebamus. Quæ non ad iactantiam sed ne opuscula nostra, quæ quamplurimis prodesse audio, nominis mei iactura, desinant eis esse vtilia, cõmemoramus (Deo teste) cui essemus ingrati, & mentiremur, si secus diceremus, & ea omnia ei adeo accepta non ferremus, vt nil nisi errata, & minus dolata, nobis adscribamus.

Secundo, quòd duæ sunt conclusiones principales quibus ego in Commentario c. fin. 16. quæst. 1. digesto in tres quæstiones, respõdi ad duas earum primas. Altera, quod beneficiarius vane vel profane dispendendo fructus reddituum beneficij, peccat mortaliter. Altera, quod non solum peccat, sed etiam ad restitutionem qua parte potest, tenetur. Ad quas defendendas scripsi principaliter præfatam Apologiam, contra prædictum librum N. licet multa alia ad eas pertinentia quæ mihi visa fuerunt in suo libro digna censura, addiderim, & vt confusione, tadio, labore, & impensa te pie lector leuarem, inferui ei, omnia quæ in libello N. & meo, ad eas pertinentia continebantur, simul cum his quæ noue addebam. Quo fit, vt immerito centies reprehendar ab N. quod dicta in illo commentario, repeto in Apologia, cum in Epistola ad te in eius principio data, promissem, & protestatus essem, me id in rem tuam facturum.

S V M M A R I V M.

Beneficiarium peccare mortaliter disponendo vane vel profane iam nunc N. fatetur, & sic non absoluitur volens id facere, vel non reuocans factum si potest, contrarium tamen eum dixisse in priore libello monstratur 22. & amplius locis. num. 2.

2

Tertio gratias ago Deo Opt. Max. & ob amorem eius condono N. omnia impropetia suæ responsionis, quatenus me, vt priuatam personam tangunt, eo quod tandem planè confiteatur priorem præfatarum conclusionum, pura beneficiarium peccare mortaliter, vane, vel profanè impendendo fructus sui beneficij, etiam quando laicus simili modo impendendo suos, non ita peccaret, quod tamen non fecit vsque ad pag. 23. in qua superatus (ni fallor) argumentis meis, respondens Monit. 40. id confessus est semel, & postea iterum ad Monit. 7. quæst. 2. pag. 58. gratias, inquam, ago Deo, Tum quia placet ei veritatem præualere, tum quia multi Urbis resipiscunt qui opinioni contrariæ, tanquam laxiori, & appetitui suauiori, adhærere cœperant, dicentes, satis esse sibi, vt bona conscientia possent impendere suos redditus beneficiales in profana, perinde ac patrimoniales libere pro suo libito: habere pro se opinionem tanti Doctoris, qui ausus fuerit Doctori N A V A R R O in faciem respondere, edito libello, & dicato sæcl. rec. Pio V. Pont. Max. ignorantes quid sua Sanctitas respondisset. Tum quia iam super ea nulla erit contentio, & illa tanquam constituta, & confessa, ad confirmationem alterius aptissime vti poterimus. Quam vt nemo tot fulcris fulciuit quot nos fulcimus in præfata Apologia quæst. 1. Monit. 27. & 38. & seq. Ita nemo eam tot modis restrinxit: vt enim fategi vias male dandi obstruere, ita conatus fui vias bene dandi aperire, ampliando & probando multas dandi intuitu pietatis, paupertatis, remunerationis, & iustitiæ, non solum obligantis de præcepto, sed etiam de consilio, vel honestate, vt videre est in prædicta q. præsertim à Monit. 77. Quæ res omnibus beneficiariis debet esse gratissima, quippe qua ars bene dandi, docetur. Stat igitur conclusio ab omnibus & etiam ab N. confessa, quod beneficiarius impendens quantitatem notabilem reddituum suorum beneficialium, vanè, vel profanè, id est, sine iusto respectu pietatis, paupertatis, remunerationis, vel iustitiæ, quæ ipsum ad id obligat, saltem de consilio, vel honestate, peccat mortaliter. Huic conclusioni est consequens, non posse absolui à confessario illum beneficiarium qui habet propositum impendendi notabilem quantitatem reddituum sui beneficij in profana, vel vana exceptis modis prædictis, nisi desistat ab eo, quoniam eiusmodi propositum est peccatum mortale, cum velle facere id quod est peccatum mortale, sit mortale, c. Vouentibus 17. q. 1. c. periculose & c. si cui, de pœnitent. distinct. 1. & is quem non pœnitet omnium peccatorum mortalium, nequit absolui, ca. Desleat, de Reg. iur. & c. fratres, de pœnitent. distinct. 5. Consequitur item quod qui beneficiarius, testatus est, vel legauit, vel aliam dispositionem quam iure reuocare potest, de redditibus beneficialibus, in profana fecit, tenetur pœnitere, & consequenter reuocare illa, vt
quidam

quidam maximus Prælati Hispaniæ cum propinquus morti legasset vni nepoti supellectilem suam valoris plus quam centum millium ducatorum, monitus à Confessario Dominicano, quod recta infernum adiret, petito, & accepto remedio, quod vnicum erat, reuocauit illud, & in pia mutauit, precatus nepotem, vt id boni consuleret, qui non solum boni consuluit, sed & sua omnia obtulit, vt ea piis redderet, si ad suæ animæ salutem, id opus esset.

Quarto, quod perperam me arguit falsitatis, eo quòd in prædicta Apologia dixerim cum in suo libro tenere contrarium prædictæ conclusionis, nempe, clericum de fructibus superfluis sui beneficij ita libere posse disponere, ac laicum de fructibus sui patrimonij, & ob id non plus peccare mortaliter, vane, vel profane disponendo de illis extra pios vsus, quam illum, & eo magis, quod multis Apologiæ meæ locis congestis nonnulla iniuriosa verba miscendo id faciat, subdens, quod non cito loca in quibus id ipse teneat, quum notorium sit vrbi, & orbis partibus in quas liber eius in vrbe typis excusus peruenit, eum multis eiusdem, tum directè, tum per firmam consequentiam id tenuisse, primo quidem, fol. 174. pag. 2. ibi,

Opinio S. Thomæ est, quod Episcopus, & clericus potest disponere de redditibus sui beneficij vel portionis sibi assignata, eo modo quo de bonis patrimonialibus.

At in confesso est clericum de suis bonis patrimonialibus tam libere posse disponere in vita & in morte, ac laicum de suis, iuxta text. cum glo. cap. quia nos, de testam. & arg. cap. cum dilectus, cum glof. memorabili de iur. pat. ergo per consequentiam necessariam tenet id quod diximus eum ibi tenuisse.

Secundo, in eadem pagina 1. ibi,

Et ita vult D. Thom. quòd illorum fructuum Episcopus & Clericus sint Domini, & à lege iustitia liberi, licet lege charitatis sicut in alijs etiam bonis & clerici, & laici (vt infra dicemus) non sint soluti.

Nonne hic directo exæquat in hoc clericum laico?

III. fol. 175. pagina 1. ibi,

Quæ opinio S. Thomæ videtur hoc argumento probari, clericus sicut in bonis suis patrimonialibus habet dominium, ita habet in fructibus sui beneficij: ergo eodem modo de istis, sicut de illis disponere potest.

Nōne palam dicit clericū esse tam Dominū redditū beneficij, ac patrimonij sui? Nōne argumētum quod adducit ad probandū opinionē quā ipse male imponit S. Thomæ, fundat in hac paritate laici, & clerici, & patrimonij, & redditus beneficiorū? Cū ergo ipsemet cū omnibus tā theologis, quā Canonistis teneat laicum nō peccare dispēdendo bona sua extra sustentationē suā, & opera pia, modo ordinate id faciat, imo nec si inordinate faciat sine præiudicio tamen alterius, plus quam venialiter, per firmam consequentiam cōfiteretur clericū idē faciētem, de redditu ecclesiastico, non peccare mortaliter, quod nos diximus eum tenuisse.

III. fol. 175. inducens pro se cap. peruenit, de fideiussor. quo respondet Papa debita beneficiarij soluenda esse de fructibus beneficij illius, Post confutatas aliorum solutiones, subdit hæc verba fol. 176. pag. 2.

Ex quibus de iure, & obseruantia apparet illos fructus non esse debitos pauperibus, alioquin id fieri non posset. Iniustum enim esset quod ex re alteri debita, alteri satisfiat: signum ergo manifestissimum est illos esse fructus proprios ipsius

clerici, & eos libere posse alienare, & hoc ratione maxima nititur: nam iniquum esset, ut clericus possidens beneficium pingue, eximatur à debitis, essetque omnino commercium ei interdictum, quod nullo canone factum est, imo permissum clerico est vendere, & emere dummodo non ita mercetur, ut mercatoris nomen, & officium usurpare videatur. Nec potest dici quòd id contingat, non quia Dominus sit, sed quia administrator cum libera, qui licet peccet, non tamen in exteriori foro facta ab eo reuocantur, ut Card. & alij de quibus in sua opinione retulimus. Hæc ibi,

Nonne clare asserit beneficiarium esse plenum Dominum fructuum sui beneficii? Nonne etiam damnat Card. docentem quod peccat eo modo quo administrator cum libera peccaret? Nonne ait signum manifestissimum esse prædictos fructus esse proprios beneficiarij, & ideo liberam facit ei emptionem & venditionem eorum sicut laicis, modo mercatoris nomen non usurpet? Nonne qui hæc ait, directo, & consequenter ait, cum non peccare in his plus quam laicum? Nonne ait Papæ responsum iniustum iudicandum esse, si tales redditus deberentur pauperibus? quia iuberet soluere creditoribus de eo quod antea erat pauperum, siue debitum pauperibus. Nonne ait clericum posse alienare illos perinde ac laicum? Nonne per hæc clericum æquat laico in dominio reddituum suorum? Quid enim aliud denotat verbum (plenos dominos) cum aliis idem denotantibus?

V. fol. 178. pag. 1. ibi, *Ex discursu extrauagantis Suscepti, Apparet manifestè quod supportatis oneribus, & diuino cultu exhibito, fructus beneficiorum sunt omnino liberi, quod non esset, si omnia que supersunt, egentibus, & pijs operibus essent dispensanda. Imo & ibidem admittitur consuetudo, ut beneficiarius habeat hæredes in fructibus sui beneficii, etiam anni post mortem suam sequentis. Et ita non solum dominium, & proprietatem fructuum vivo conceduntur, sed & mortuo consuetudine deberi possunt, ergo natura fructuum beneficiorum non est talis, ut superflua pauperum sint. nihil enim potest magis superfluum reperiri, quam quod mortuo referuatur.* Hæc ibi.

Pondera in his verba illa, omnino liberi, & quod non sunt dispensanda pauperibus, & illa, quibus etiam hæredes permittit.

VI. fol. 178. dum fundans se in effectu diuisionis transferendi in Dominum, sic concludit.

Intellige quod transfertur dominium scilicet ut dominium, quod antea erat commune, & non diuisum, nunc in ea parte sit proprium, & ab omni communiione liberum: quo fit, ut de illius portionis fructibus libere tanquam vere Dominus, disponere possit, quod enim commune erat, proprium est effectum. Hæc ibi.

Pondera singula verba que significant clericum habere proprietatem, & dominium reddituum ecclesiasticorum perinde ac laicum suorum.

VII. eod. fol. & pag. ibi, *Quod ex prædicta diuisione pauperibus vel pauperi, tribuitur, ita sit ipsius pauperis, ut nulla obligatione astrictus sit, & etiam si aliquid sibi super sit, restituere, nec aliquis unquam pauperis rem sibi datam pleno iure eius effici negauit, ergo idem dicendum est de clerico quoad portionem sibi assignatam, & hoc argumento vritur Erater Dom. de Soto in d. lib. 10. de iust. & iur. q. 4. art. 3. in 3. conclus. licet solum utatur quoad ea, qua sub eleemosyna nomine clericis*

clericis dantur, tamen ad omnia etiam que ex redditibus sua portionis clericis applicantur, aptari potest, quod probatur, quia cum portio pauperum, & portio clerici, ex eodem cumulo deducatur, non est cur diuerso iure censeretur, cum ab una eademque re proueniat.

Nonne clarè exæquat pauperem acquirentem per eleemosynam, & clericum acquirentem redditus? Nonne ait pauperem liberum dominium quærere in eleemosynis? Nonne superat in hac re Sotum, quem constat tenere quod dico eum tenuisse?

VIII. fol. 179. pag. 2. ibi. *Si miles facit suum stipendium, si suam mercenarium mercedem, quare clericus redditus in stipendium sibi assignatos suos non efficiet? nec in milite neque in mercenario distinguitur, an id quod sibi statutum est, necessarium in victum sit, & vestitum, vel abundans sit, & superfluat, nam, si ultra laborem dominus mercenario retribuat, liberalitas domini non debet efficere, ut nos ob id iniquiores simus.* Hæc ibi.

Nonne exæquat dominium clerici in redditibus suis, dominio militis in suo stipendio? Nonne tam plenum, & liberum facit dominium clerici quam mercenarij? At in confesso est militem & mercenarium non peccare eo solo quod stipendium, vel mercedem impendant, extra opera pia, ergo fatetur nec clericum idem facientem peccare, præsertim mortaliter, eo solo quod idem faciat. Et hoc est quod nos dicimus eum tenuisse.

IX. fol. 180. pag. 1. ibi. *Si igitur Ecclesia vberes, & abundantes fructus clerico assignauit, clericus illius stipendij largioris eodem modo, dominus est, sicut & iusti & necessitati soli sufficientis.*

Nonne parificat superflua clericorum cum superfluis militum & mercenariorum, quoad peccandum vel non peccandum per dispensationem illorum? At hoc est quod dicimus eum tenuisse.

X. fol. 182. ibi. *Manifestum ergo consuetudines prædictas excusare à peccato mortali, & liberare à lege iustitia, alias male faceret ecclesia eos ita tolerando: quod dicere esset impium, & insanum.*

Nonne palam fatetur non peccare mortaliter clericum libere suos redditus extra pia insumendo?

XI. fol. 183. pag. 2. ibi. *Melius esset, ut consuetudine induceretur, ut que supersunt omnes in pauperes largirentur, sed licet optandum id sit, non tamen imperandum.*

Nonne palam tenet clericum non teneri de præcepto, nisi consuetudo aliud dicat, ad erogandum superflua pauperibus? Ergo consequenter dicit eum iure non peccare mortaliter, imo nec venialiter, quum consilia non obligent etiam ad veniale, nisi ob contemptum gloriæ. *in cap. Quis autem, 10. dist. quod est plus quam quod nos dicimus eum tenuisse.*

XII. fol. 187. pag. 2. ibi. *Ergo & portio clericorum à lege iustitia, licet superfluat est secuta.*

Nonne concludit non peccare clericum plusquam laicum in distributione sui patrimonij? At laicus non peccat mortaliter, nec venialiter ob id solum quod non det superflua pauperibus, excepto necessitatis articulo, ergo consequenter idem ait de clerico quoad redditus ecclesiasticos.

XIII. fol. 190. pag. 2. copiosius adhuc ibi. *Card. Zabarell. his angustis constitutus, existimauit hos canones eo pertinere, ut clerici peccati rei constituantur ab illis verò a deo administrationem cum libera sibi facultate concessam, ut quicquid de bonis in vita statuerint, rata, firmaque habeantur, nec restitutionis necessitate obligentur, posse tamen eis administratione interdici, interim tamen gesta retractari non posse, sic igitur vult peccare eos, qui superflua non dant pauperibus, ad restitutionem tamen obligari noluit. Quis opinio licet videatur in S. Thomae opinionem aliquo modo incidere, in multis tamen differt, cum Card. clericos non dominos, sed administratores efficiat, & eorum potestatem in suis fructibus nolit eandem esse, quam in bonis propriis possunt exercere. At S. Thomas eos dominos constituit, & idem ius eis in portione sibi assignata quod in patrimonialibus propriis bonis habent, concedit. Item interdici his bonorum administratione si abutuntur, vult Card. sed S. Thomas non magis horum bonorum interdictionem admittit, quam priorum, cum eiusdem rationis ea esse censeat, hac ibi.*

Nonne clericum facit plenum, & liberum dominum reddituum suorum? Nonne aequat patrimonialia clerici cum redditibus beneficij? Nonne expresse damnat Cardin. eo quod dicat cum peccare dispendendo in profana, licet dispensio valeat, & licet possit ei interdici? At hæc plura sunt quàm quæ ego dico eum tenuisse.

XIII. fol. 192. pag. 1. ibi. *Thomas in sua opinione nullam constituit differentiam, inter Episcopum & alios clericos, nam ut ex eo apparet, eiusdem rationis existimat portionem Episcopo assignatam, & portionem assignatam clerico, & utriusque portionis fructus bonis patrimonialibus aequat.*

Nonne idem hic etiam confirmat?

XV. fol. 139. pag. 1. ibi. *S. Thom. vult naturam horum bonorum non distare à bonis patrimonialibus, ut apertis verbis dicit.*

Nonne etiam idem hic confirmat?

XVI. Eodem fol. pag. 2. ibi. *S. Thomas dixit ex natura bonorum nihil differre portionem assignatam clerico, à bonis patrimonialibus, & posse de ea sicut de patrimonialibus disponere.*

Nonne etiam hic idem copiosius dicit?

XVII. fol. 195. ibi. *Sit itaque conclusio, clericus, etiam Episcopus de fructibus portionis sibi assignata, si naturam rerum, vel personarum respicias, potest ita disponere, sicut laicus de bonis patrimonialibus posset.*

Nonne ipse ait se Thomam cui suam opinionem falso imponit, sequi? Et nonne ait, Thomam aequate portionem de fructibus ecclesiæ assignatam clerico bonis patrimonialibus eius? & ita disponere posse ac laicum de suis patrimonialibus? Quid ergo tam audacter negat quod ego dico eum dixisse, quod non peccat magis mortaliter clericus dispendendo redditus sui beneficij, quam laicus redditus sui patrimonij?

XVIII. fol. 201. pag. 2. ibi. *Clerici de his bonis, ut de patrimonialibus, sicut per consuetudines permissum est, disponere possunt, & à lege iustitia sunt liberati, & multo magis ab eadē lege iustitie soluti erunt hæres clerico, quibus ex testamento, vel ab intestato hereditas est delata dictis consuetudinibus permittentibus.*

Nonne etiam hic idem confirmat?

XIX. fol. 208. pag. 1. ibi. *Clericus quoad legem iustitia satisfacit in expendendo*

dendo fructus sui beneficij, si obseruet id, quod in erectione sui beneficij à Pontifice facta statutum reperitur, quod si nihil reperiatur, seruando consuetudinem illius prouincie, in qua existit tale beneficium, satisfacit tam quoad disponendum inter viuos, quàm in ultima voluntate.

Nonne hic addit quod non solum donando sed etiam testando potest de redditibus Ecclesiasticis idem facere, quod de suis patrimonialibus, & laici de suis?

XX. fol. 222. pag. 1. ibi. *Et ita tam laici quàm clerici, tam mares quàm feminae, cuiuslibet cōditionis, sub peccati mortalis præcepto eleemosynā facere tenentur, &c.* Adiungendo illa præcedentibus, expresse ait beneficiarium non teneri ad eleemosynam lege iustitiæ, sed solum lege charitatis, sicut quilibet alius laicus mas, vel femina, tenetur eam facere de superfluo. Rogo te igitur lector: Nonne qui hæc dicit, nunc clare, nunc per consequentiam, affirmat eum in impendendo suos redditus extra opera pia nõ magis peccare, saltem mortaliter, quàm laicum impendendo extra ea? At ipsemet, & omnes tam theologi, quàm canonistæ confitentur laicum nullatenus peccare impendendo extra pia, modo id ordinate faciat, nec plusquàm venialiter, licet inordinate, sine tamen alterius præiudicio id faciat, ergo fatetur clericum, non peccare plus mortaliter in impendendo suos redditus, profanè, quàm laicum in impendendo suos, quod ego vere dico eum dixisse, & ipse id male negat.

XXI. Quod in nulla parte sui libri dixit beneficiariū ob solum vanum vel profanum vsum fructuum sui beneficij peccare mortaliter, cum tamen in supradictis 20. locis, & aliis, æquauerit in hoc clericos laicis, & fructus beneficiorum bonis patrimonialibus beneficiarij, & in confesso sit apud omnes clericum, in vso vano vel profano sui patrimonij secularis, non peccare plus saltem mortaliter, quàm laicum in vso vano vel profano sui.

XXII. Quod etiam in hac responsione, adeo id ægre confitetur, quod vsq; ad 40. Monit. quod tangit pag. 23. id non fecerit, imo contrarium per bonam consequentiam tacite aiat pag. 18. ibi.

Postquam cuiuslibet clericorum est assignata sua portio, & per erectionem beneficiorum pars cuiuslibet est separata, ex illo enim tempore, & lege iustitiæ, quilibet clericus suam portionem, tanquam propriam liberā possidet, nam solum quoad legem iustitiæ attinet, clericos in parte sua liberos efficio, & non quoad legem misericordiæ. Et pag. 59. ibi.

In consumptione autem quoad legem iustitiæ, pares essent decuriones in suis salariis, & clerici in suis redditibus: licet quoad legem misericordiæ longe distent. Nonne per hæc Reditum beneficij facit propriū beneficiarij, & exæquat patrimonio eius? & facit liberum à lege iustitiæ, sicut laici patrimoniū? & solum subiicit legi misericordiæ, vt laicum? & in locis supra citatis omnes, laicum, & clericum pauperem, & diuitem æque lege misericordiæ teneri? ergo consequenter negat iterum quod affirmat clericum ob solum vanum vsum vel profanum peccare mortaliter, cum ille vsum sola lege misericordiæ non sit maius peccatū, quam vsum vanus & profanus laici. Id ipsum significat in replicando solutionibus à me datis ad c. 1. de cler. non resi. lib. 6. Mon. 44. & in replicando ad intellectum. c. peruenit de fideiuss. à nobis noue apratū in Monit. 46, dum conatur facere clericos plenos dominos fructuū suorum, & pauperes tam liberare à dādo superfluo cō-

rum, quàm laicos, quæ etiam debentur eis lege misericordiæ qua sola dicit eis deberi clericorum.

Nihil autem excusat eum, id quod refert se dixisse in c. 1. prima par. sui libri, scilicet, clericum magis peccare impendēdo redditus ecclesiasticos vane vel profane, quam laicum idem faciendo. Primo quidem quia adeo non exprimit eum peccare mortaliter ibi, quod nec nunc relatis ad literā quæ ibi scripsit falsus est illud vsque ad Monit. 40. vt prædictū est & ob hanc conclusionē quam tenebat contrariā priori prædictarum duarum. Et quia tenuit clericū tam liberum habere dominiū in redditibus ecclesiasticis, quā in patrimonialibus, & consequenter quam laicum in suis laicis, dixi ego post Concil. Trid. eum tenere conclusionem proximam hæresi, quam ante illud eruditissimus, ac piētissimus Petrus Sotus ibi a me citatus, dixit esse talē, & non eo quod tenuisset alterā conclusionē, licet contra communē, quam nos sequimur, scilicet quod clericus quamuis in hoc peccet mortaliter, non tamen tenetur ad restitutionem, quod ex fragmentis mei libri ab eo ad literam recitatis, palam est. Secundo, nil eum illud excusat, quia id dixit in principio libri quod postea in 4. parte, quia illum horis succisius vt (ipse ait) & opus demonstrat, composuit potuit obliuisci, & ego illud ei ad memoriam reuocaui, & opposui eius prædictis dictis in 4. parte, non quidem eo quod ibi exprimeret contrariū eorum quæ in viginti, & amplius locis præcitatis 4. part. tenet, sed quod ex eo eliciebatur, hoc illo forti argumento videlicet tu asseris ibi. Quod clerici magis peccant non erogādo superflua in elemosynas, quā laici, & non potest dari alia ratio quam quia lege iustitiæ, ad id tenentur, quia lege charitatis laici æque ac illi in id obligātur, vt tute late fateris in d. 4. parte c. 5. in prin. Ergo &c. Excusat tamen eum hæc plena cōfessio a peccatis alienis eorum qui responsione hac visa cōcipient non posse tam pro libito, & libere impendere in quæcunq; profana vellent, quam perlecto suo libro conceperant; & ita cessabunt a nimium libera in profana dispensatione.

S V M M A R I V M.

Beneficiarium teneri restituere male impensa confirmatur num. 4.

Cesar Costa Archiepiscopus Campanus laudatus num. 4.

Franciscus Turrianus magnum Societatis Iesu ornamentum num. 4.

V. loco demiror eū cui irascūtur aliqui viri pietate, eruditioneq; clari, quod in ipsa Epistola nūcupatoria ausus est affirmare opinionē meam quæ habet beneficiarios ecclesiasticos vane, vel profanè suos redditus profundentes, peccare mortaliter, & teneri ad restitutionē, esse omni a veritate alienā, & quæ maximè ecclesiastici status securitatē labefactat. Tum quod nō meminit quod eam antea in Epistola nūcupatoria ad Pium V. appellauit saluberrimam, & quā re ipsa sequi animarum saluti magis expediat. Tum quod etiam contrarium tenentes, iudicant eam tutiorem, vt & ipsemet in prædicta Epistola iudicauit. Tum quod fatetur 2. part. sui lib. c. 1. fol. 76. pag. 2. esse magis communem, quam monstrabimus, esse ad huc communioem quam ipse putet. Tum qua iam priorem illius partem. s. quod peccat mortaliter, gratia Deo, planè confitetur, quæ

quæ grandis gradus est ad alteram, scilicet, quod teneatur restituere, nam argumentum omni solatione maius ad concludendum clericos teneri lege iustitiæ ad dandum superflua pauperibus, videtur esse hoc, Clerici plus prohibentur suos redditus impendere vane vel profane quam laici suos, & magis tenentur dare illos pauperibus quam laici suos, & non tantum utcumque magis, sed sub pœna mortalis peccari: At lege, misericordiæ, & charitatis utriusque prohibentur, & tenentur æqualiter, ut ipsemet N. & Sotus confitentur, ergo alia lege fortiore prohibentur, & tenentur ad id clerici, quam laici, & non alia quam iustitiæ, ergo lege iustitiæ, ac consequenter tenentur ad restitutionem, quia violans illam, tenetur restituere secundum omnes etiam Sotum, præter N. Ergo, &c. Tum quia non debuit eam adeo traducere siue infamare etiam propter alias multas, & irrefragabiles rationes adductas in d. Monit. 7. Tum quia probatur idem quod ait Ioan. Maior, S. Thom. non fuisse in contraria opinione, quem etiam Petrus Sotus ut ibid. dicitur, pro nostra parte allegat. Pro qua etiam Caietan. esse efficaciter conuincimus. Tum quia fere omnes antiqui, & maior pars recentiorum eam tenent, & adeo quidem, quod prædictus Maior aiat nullum eorum qui ante ipsum nati essent, tenuisse contrarium, & Petrus Sotus id hæresi esse proximum, & Archid. esse hæresim. Et quanquam alia aliis iure placeant, aliis quidem alia ratione, & aliis alia, mihi semper placuit mos ille docendi, dictandi, & scribendi, quo me audiente Iodocus ille Belgæ, quem diuus Carolus V. in Hispaniarum Cancellarium promouit, cuiusque sunt apostillæ multæ glossarum Codicis Tholosono more dictatæ, utebatur dicens, satis esse vnum vel alterum textum firmum, & vnam, vel alteram rationem firmam, cum vno vel altero classico doctore qui putaretur communiter receptus, ad vnum propositum citare, esseque alia ut plurimum superflua, quin & nonnunquam damnosa, quippe quæ inutiliter paucis sententiis occupent horas prælectionis, impleant chartas, & mentem prælegentis, & audientis distrahant, & pectus infrigident, ac fastidiant. Ideoque de industria soleam tacere multos quos sciam vel facile scire queam, propositam à me sententiam tenere: Quamuis item videat mihi plus satis textuum, glossarum, & authorum pro hac sententia in Apologia allegasse, & recte alia quædam omisisse, addam tamen hic quæ audio rei tam sanctæ, tamque necessariæ persuadendæ profutura. Alterum quod Reuerendissimus Campanorum Archiepiscopus Casar Costa, vir omnigena eruditione & virtute clarissimus libr. 1. ambiguitatum iuris ca. 40. in hæc verba scribit.

Ecclesiasticos prelatos uehementer errare, & mortali crimine esse obnoxios, si ea quæ præter honestum eorum iudicium de redditibus Ecclesiasticis supersunt, pijs operibus non erogent, receptissima est opinio Didaci Couarr. in c. cum in officio. num. 3. de test. m. usque adeo ut contrarium affirmare, non procul ab hæresi distet Prob. in c. Nemo, de elect. lib. 6 num. 73 in addit. ad Io. Monac.

Sed an de suis tantundem restituere teneatur, magna sane dubitatio est, & Martinus Nauarrus Iureconsultus clarissimus, parique scientia, & pietate insignis duobus editis uoluntibus, confirmat abutentes prelatos reliquosque clericos de sua substantia ad restitutionem teneri, repugnantibus tamen Dom. Soto libr. 10. q. 4. art. 3. de iust. & iur. Didaco in c. cum in officio, de test. m. num. 3. Zaba. in Clem. gratiæ, de rescript. man. 12. & Sarmiento in libello hæc

de re edito. Ego quidem præter tot canonum auctoritates quibus Nauarri opinio quæ contumacis est, uehementer mihi uideatur, & præter Auct. à Nauarro doctissimè collectos in Apolog. q. 2. Mon. 7. Reperio idem sentire Castrens. consil. 257. 1. uol. num. 7. cum seq. Prob. in c. Nemo, de elect. lib. 6. num. 44. in addit. ad Io. Monac. post Io. de ligna. in tracta. de plurali benefic. q. 11. Bertrand. consil. 278. 2. uol. ex prima editione Rebus. in prax. benef. de dispens. ratio. etat. in uerb. nec non debitis. num. 8.

Quia iure quoque civili hanc questionem determinatam inuenio, Iustinianus in Auth. ut deter. sit num. cleri. prope finem utrumque affirmat, & peccare prelatos, & clericos non erogantes in pia opera ea quæ præter honestum uictum supersunt, & de suo ad restitutionem teneri. Ita enim inquit iuxta Holoandri uersionem. Quæmadmodum autem ad ea pertinentes sumptus certa sine descripsimus, ita conuenit ut sanctissimus pro tempore Patriarcha, & Reuerendissimi clerici circumspiciant, ne reliqui sumptus, qui ex ecclesiasticis redditibus sunt, aliter quam in pijs, & Deo placitis causis infumantur, & ut in illos conferantur, qui & reuera egent, nec aliunde habent unde uiuant (hæc enim Dominum Deum conciliare solent) non uero per patrocinia, & hominum studia in locupletes distribuant ea quæ ad ecclesiasticos sumptus suppetunt, ut exinde egentes uite necessarijs defraudentur. Nouerint n. Dei amantissimi Oeconomi, tam qui nunc, quàm qui olim pro temporibus futuri sunt, quod si quid in his deliquerint, non tantum poenis coelestibus erunt obnoxij, sed etiam de substantia sua sacrosanctæ ecclesiæ indemnitatem præstabunt. Huius quæ restitutionis meminit Balsamo in Nomocanone tit. 10. c. 1.

Vnde nos ita colligimus, olim Oeconomi Conciliorum ueterum decretis in ecclesijs constituebantur, qui præerant dispensationi ecclesiasticarum rerum, qui si erogassent mandato Patriarcharum, & Episcoporum in profanos usus, non in pia opera, tantundem de sua substantia tenebantur ecclesiæ restituere. Ratioque erat, quia Oeconomus iussiones Episcoporum, quas Balsamo supra citato loco appellat formæ, contra rationem canonum sequi non debebat, erant enim nullius roboris, ut inquit Balsamo. Sed cum hodie Episcopi Oeconomorum fungantur munere, abutentes, & in pia opera non erogantes pari ratione tenebuntur restituere, præter diuinam ultionem, ut Imperator inquit, & poenas ecclestes, ex quo mortale delictum colligitur, uel etiam ita colligi potest. Cautum est in Concil. Antiocheno, Episcopum non erogantem ecclesiasticos redditus in pia opera, sed in domesticorum usus, & commoda, Synodo Præuinciali poenas daturum, cuius canonis meminit text. in c. Episcopus. 12. q. 1. & quæ poena sit cui obnoxius erit Episcopus, uideatur per hæc constitutionem Iustini ini declaratum, tantundem scilicet de suo restituere.

Nec dicat aliquis, hoc ius ante diuisionem fuisse, aliud deinde ius post assignatam cuique portionem constitutum fuisse, nam diuisio nullum nouum ius tradidit Episcopis, quod antea non obtinerent, hæc enim diuisionis natura non est, sed distinctæ portiones fuerunt, ut Episcopus arceretur à reliquis, non ut in sua maius ius, aut dominium obtineret, & ut iurisperitorum uerbo utar, non quo magis, sed quo minus haberet facta est diuisio. Deinde aperitissimè apparet ad sumptus Patriarcharum, & clericorum portionem illam, de qua Iustinianus meminit, fuisse assignatam, ut ex uerbis facile colligitur. Hæc ille.

Qui late refellit solutionem eius, qui responderet præfatam Auth. esse Imperatoris cui nulla est potestas statuendi de rebus ecclesiasticis ca. Bene quidem 96. distinct. c. ecclesia de constit. & addi posset illam legem non esse iuris noui constitutionem, sed antiqui declaratoriam, & quoddam testimonium Imperatoris de mente & ratione canonum ecclesiæ ad faciendam fidem quod ecclesia illo tempore id seruabat, & erat iusta obseruatiua: quod licere Imperatori, nulla dubitatio est.

Alterum

Alterum quòd nonnulli eruditissimi (in quibus est doctissimus Doctor Alfonso Delgadus Ecclesiæ Toleranæ Scholasticus dignissimus, & Canonicus admodum Reuerendus) quibus hæc communis sententia placet, diligenter quæserunt multos alios præter citatos à me, qui eandem affirmant, quos omnes tam quærentes, quam quæritos, licet ita suspiciam, vt eorum autoritas ad tam piã sententiã credendã, mihi pro ratione fuerit: *Quæ* tamen volentẽ nolentem ad eam tenendam etiam si nullus recentiorum eam teneret, trahunt & compellunt, sunt textus & rationes irrefragabiles quibus eam præ omnibus qui ante nos scripserunt munisse in prædicta Apolog. putamus, id ipsum attestante eruditissimo Doctore Francisco Turriano scriptore diligentissimo, & iudicio emunctissimo: cuius autoritatem penes me multum auget, quod Illustrissimæ Societatis Iesu sit professor & insigne ornãmẽtum. At quia fortassis Pie lector, hæc sola leges, & non dignaberis, vel nõ vacabit præfata quæ in Apologia congeruntur legere, admoneo te primo rationem illam firmam superius tactam, quod cum clericus prodigens in profana reditus suos, peccet mortaliter, non autem laicus idem faciens, consequens est, illum fortiori lege teneri quã hunc, & cum vterque lege charitatis, & misericordiæ, peræque teneatur, consequitur illum teneri lege iustitiæ, ac consequenter restituere, quum secundum omnium excepto N. sententiam, violans leges iustitiæ, restituere teneatur. Deinde, quod multis ibi probo, quod ecclesiæ Christianæ traditione, canonibus eius & donantium intentione, bonis ecclesiæ est adiectus modus & onus, vt dentur superflua pauperibus: & quod accipiens aliquid cum onere hoc vel illud faciendi, lege iustitiæ tenetur ad illud. Tertio, quod præcipuum fundamentum N. est quod S. Thom. teneat id quod ipse, quod tamen non esse verum, per multa ibi probo, & in his quòd Ioan. Maior constanter id affirmat, & multi eiusdem ordinis, puta Caiet. eius defensor acerrimus in loco proprio, scilicet, 2. 2. q. 187. arti. 7. cõmunem effectu tenendo, & declarãdo expresse Thomã, quatenus quodlib. 6. artic. 12. significat cõtrarium intelligendum esse de his quæ plus minus sunt necessaria ad suam honestam sustentationem, & non de aliis. Addens non posse cadere in sapientis sensum, quod tam grandes reditus tantum illa necessaria excedentes concedantur Episcopo sine onere & obligatione distribuendi eos pauperibus, nam scimus alicubi 30. alibi 60. & 80. imò & 100. & circiter 200. millium aureorum annuorum summam excedere. Et quod Petrus Sot. eiusdem ordinis, & illius sectator grauissimus, eum pro nostra parte citat. Et f. Ioan. Bromiardus eiusdem etiam ordinis in concionãdo exercitatissimus, in summa prædicantium litera P. XIII. à num. 41. non solum asserens beneficiarios vane & profane impendentes, teneri ad restitutionem, sed etiam late affirmat accipientes ab eis non solum pro actu vitioso, vt meretrices & lutores, sed etiam pro actualioqui bono vt cognati & affines quo ditiores, & nobiliores fiant, ad idem teneri. Quin & subdit, experimento (quod & certe nos testari possumus) compertissimum, eas domos quæ huiusmodi largitionibus crescunt, cito & grauius corruere: & fœminas quæ talibus reditibus splendide dotatæ longè altioris ordinis viris nubunt, tandem despici, odio haberi, desereri, & pœnas pro dotantium peccatis, præsertim post eorum mortem dare.

Sed & Pirrus Tarus Iureconsultus clarissimus, & cum primis vrbis con-

scientiæ recti cum scientia consummata cōiunctæ nomine celeberrimus, etiam antequam ob id à S. D. N. Gregorio XIII. in Illustrem Vicarium Illustrissimi Reuerendissimique Cardinalis sui Vicarij maximi deligeretur, testatur acriter fuisse olim se præsentem coram sœcl. rec. Paulo III. hac de re disputatum, & tandem in sententiam cuiusdam præcellentis Magistri Dominicani (cuius permagna tunc erat autoritas) communem opinionem firmiter astruentis, conuentum. Cum igitur hæc ita sese habeant, viderit N. an satis modeste in Epistola sua nuncupatoria, ad summum Christi Vicarium omni iustitia & veritate præditum, dixerit præfatam communem sententiam omni à veritate alienam, & quæ statum Ecclesiasticæ disciplinæ labefactet. Præsertim quum eam in altera ad Pium V. epistola appellauerit saluberrimam, & animarum salutem magis expedientem.

S V M M A R I V M.

Testandi de consuetudine, quid Author senserit. num. 5.

Author prolixitatis nomine malè notatus. num. 5.

Don Didacus Couarruias Præses Illustrissimus laudatus. num. 5.

- 5 V I. Frustra videtur conari N. me exosum facere Illustrissimo supremi Regis Consilij Præfidi, eidemque Reuerendiss. Episcopo Segobien. Dominoq. meo peculiarissimo omni laude maiori Don Didaco à Leyua & Couarruias, ob ea quæ de consuetudine testandi in prædicta Apologia dico. Tum quia Vrbs & orbis palàm nouit, quo sim erga eum affectu, reuerentia & officio. Tum quia non est facile crediturus, me in hac ætate, & opinione, incidisse in eam omnes carpendi libidinem, quam mihi impingit, quem longe iuniorem & Xenodochiæ illecebris magis illectum probe nouit, etiam meorum æqualium, etiam Auditorum, largum laudatorem, & maiorum reuerentem cultoremque extitisse, & adeo quidem vt ob hoc malè audirem apud reputantes memet nimium subhiscere apud quos me oportuit in Epistola ad te in Manuali meo data purgare, nouitque notum esse toti orbi Hispano cui ipse præest, quod quamuis ab omni animi hoste intus coram Deo tota mea ætate, tentatus fuerim, ambitio tamen, avaritia & detractio adeo raro me insigniter triumpharunt, vt forte pluries de nimio illarum contemptu, & nimio laudandi alios officio fuerim notatus. Tum denique quod cum dignatus fuerit legere, vel ab alio lecta audire quæ scribo in locis ab N. citatis scilicet quæst. 1. Monit. 40. & Monit. 50. & seq. & quæst. 3. Monit. 2. facile pro suo singulari, & sereno ingenio colliget me non dicere nullibi esse vllam testandi consuetudinem, imo expresse aio in Hispania esse aliquam & lege Regia iussam seruari, & quod credo illam esse validam etiam in foro conscientiæ, quoad testandum, intuitu pietatis, paupertatis, remunerationis & debiti solutionis, sed aio nullam esse consuetudinem præscriptam & validam, testandi pro libito in profana sine aliquo prædictorum intuitu, quamuis in multis Regnis, & Prouinciis extra Italiam, & in aliqua eius parte, iustè in foro exteriori toleretur consuetudo, ne testamenta clericorum

num ob hoc in iudicium deducantur, & seruari iubeatur ad obuiandum frequentissimis litibus quæ alias orirentur. Quæ scilicet recor. Pius V. admonitus ante quàm licentia imprimendi fieret, respondit esse iustam, & sanctam opinionem. Quin & ipsemet N. ni fallor, satis illud fatetur in 3. par. suæ huius responsionis ad Monit. i. pag. 68. ibi.

Si ius permetteret simpliciter clericis testari, presumendum propterea non esse, profanè eos testaturos, sicut & in vita disponere permittit: non tamen possumus dicere ad hoc permittere, ut vanè & profanè (ut verbis Domini Martini utamur) clerici disponant: quia cum lex misericordia debeat eorum actus dirigere, neque lex iustitia in hoc disponat, eorum conscientia relinquitur.

Hæc ille. Nonne qui ait iure permittente testari, non licere ad profana testari, satis ait, sola consuetudine contra ius permittente, licitum non iri? Intellet etiam eius Illustrissima Dominatio, quod licet vsu captum sit ne qua quæstio in foro exteriori super hoc fiat, non tamen constare id esse legitime vlcaptum quoad forum conscientia, eo quod maior pars ecclesiasticorum id faciat, quandoquidem maior pars est pauperum, vel non habentium vltra suam honestam sustentationem necessariam, & aliorum bona pars est Episcoporum, & superiorum, & Abbatum, & Religiosorum qui de tali superfluo non testantur, & aliorum magna pars plus debitorum quàm quæsitorem relinquit, & aliorum, multi solum intuitu pietatis, paupertatis, & remunerationis de suo redditu Ecclesiastico testantur, & non sine scrupulo, ut mihi per aliquorū quæsitæ constat, & multi solum de patrimonialibus, & per industriam suam, & per munera, & dona Principum, & aliorum diuitum, aut cognatorū quæsitæ. Ita quod paucissimi sint collatione aliorum, qui testentur ad profana de superfluo solius redditus ecclesiastici, extractis iis quæ ad se sustentandum fuerint necessaria, & omnibus aliis in pia etiam elemosynis minutis, & remunerationibus iustis factis simul cum his quæ sunt eis debita ob seruitia facta ecclesie vniuersæ, vel particulari vltra ea ad quæ ratione sui beneficii tenebatur, quæ omnia esse subtrahenda à superfluo de quo inhibetur testatio, ibi probauimus. Quare multum addæcor ad opinandum quod esto consuetudo testandi ad pia de redditibus ecclesiasticis sit præscriptibilis, & præscripta in Hispania, ut credo, consuetudo tamen testandi ad profana pro libito, neq; est præscriptibilis, nec si esset talis, esset præscripta, quia paucissimi vtuntur ea Equidè prædico ipsimet N. quod quum mortis articulus eum presserit, non facile audebit testari ad profana de redditu ecclesiastico qui ei superfuerit, demptis ex eo omnibus prædictis, quicquid nunc satis iuuenis alios docere tentet. Quod autem iniuria me prolixitatis, superflue repetitionis, & desiderij augendi librum accuset, inde colligas, quod licet alij eruditione, aliisq; orationis virtutibus me præcellant, breuitate tamen dictandi omnes meæ professionis æquales meos Gymnastas Hispanos anteuertisse Salmatica, & Conimbrica testantur. Et quod Deus & amanuenses mei nouerunt iustos tractatus de elemosyna, & de spoliis clericorū, quos interserere Apologia, ceu valde pertinentes ad eam, decreueram. Alterum in Commentarium c. Non liceat, 12. q. 2. quem iam edidi. Alterum in Commentarium c. Quiescamus, 42. dist. quem propediem edam, relegaui, ne nimium Apologia cresceret. Et quod vt supra dixi, transcriptionem multorum in libello defenso contentorum cuius me accusat, feci quia id pro-

mihi facere in Epistola ad te data, quo te leuarem labore, confusione & impensa legendi tres libros, vnum illius, & duos meos, quorum trium summam, ad argumentum nostrum præcipuum pertinentem cum potioribus neruis in vnum collectam facile habere, legere, intelligereque posses. Et quidem facile prudens lector iudicabis, quantum præcellam eum breuitatis ergo, si eius librum superfluis & vulgatis in re clara citationibus, & parergis, ostentationis causa parum ad rem propositam pertinentibus distentum, & in multas partes & capitula dissectum contuleris cum Apologia mea his omnibus defæcata, præter vnam digressionem in defensionem Regis nostri Philippi II. magna de causa ei insertam. Quæ & si non sit, vt ipse me carpendo ait, sententiis & aliis tanti Regis historia dignis ornata, fuit tamen opportune scripta, & tanta fide recepta, ob opinionem quæ de authore habebatur etiam à primi ordinis viris qui eam ignorabant, vel non aduertebant, vt multi etiam suæ Maiestati deuoti, longe magnificentius de illo post eam lectam sentiant, quàm antea sentirent, & multi qui palam obloquebantur, nunc etiam secreto laudent: vera enim magis dicentis fidem quàm verborum lenocinium exigunt: vtinam in cæteris ira de Rege cælorum mereret, vt in hac re de eodem, & de Rege terræ bene meritum fuisse credo, satis mihi præmij esse ducens, muneri, & pierati qua erga eum esse debbam, satisfecisse.

S V M M A R I V M.

Paulus Manutius cum Aldo filio laudatus nu. 6.

Reditus simplici d. scribendum nu. 6.

- 6 VII. Ad id quod de verbo, reditus, an simplici, an duplici d. sit scribendum tam prolixè & parum necessario congerit, hoc solum respondeo. Quod Paulus Manutius quem ille meritò appellat doctissimum, & orthographiæ obseruantissimum, ego verò multis etiam aliis nominibus iure suspicio, in suo Calepino vbi ex professo suam expressit sententiam cum simplici d. scribendum censet. Quin & nunc interrogatus, & admonitus quod N. pro sua opinione contraria eum in Concilio in officina sua impresso citat, ingenue respondit, quod in suo Calepino scripsit sentire, mirarique quod N. contrarium ei adscribat ob errores fugientes Correctorem à Populo Romano depuratum in opere cuius correctioni minime ipse intendebat, nec intendere tenebatur. Quin & citauit filium suum Aldum, virum profecto pro ætate cum primis eruditum, patris, Auique decus eximium, idem tenentem in suo libro de ratione orthographiæ, valde elaborato, & eruditionis reconditæ plenissimo, sub litera R. Et iure quis meretur, eum qui me nimix prolixitatis arguit, tanta cura inutili, tot errores in Concilio Romæ impresso quæsisse, & eis atque aliis parum necessariis lectorem occupasse. Ad ea verò quæ inutiliter super authore. c. fi. 16. q. 1. inuoluit, inutile duco respondere.

S V M M A R I V M.

Nobilitas, quæ per religionem amittitur, & aliud esse nobilem, aliud nobili parente natum &c. nu. 7.

VII. Quod

VIII. Quod si eius inutilem prolixitatem in respondendo ad Monit. 6. q. 1. 7 imitari vellem, multa possem respondere his, quæ tum laudando tum vituperando, de nobilitate, eruditione, & virtute mea, quam noui esse tenuissimam, & extollendo discipulos meos, quæ gloria mea est, iuxta illud Filius sapiens gloria patris, profundit, sed satis duco respondere primo me iniuste ab eo quadam tenui despici, quod sim Canonicus Regularis, & quod incaute suggillet ab eo, quod cum sim Canonicus regularis, me significauerim nobilem, tum quia nõ dixi me nobilem, sed tantum ex utroque parente nobili antiquissimæ familiæ, licet non adeo diuitis, nullo dånatæ sectæ sanguine infecto, natum, quod iure me potuisse dicere, non obstante religione, nemo vnquã negauerit, nisi qui non animaduertit, vt N. aliud esse dicere quem esse nobilẽ, & aliud dicere quem esse natum ex nobili: imo, & aliud esse natum ex nobili, & aliud natum ex utroq; parente nobili, imo & aliud ex utroque parente nobili, aliud ex utroque parente nobili nullo damnatæ sectæ sanguine contaminato, quod non quilibet nobilis, etiam Illustris & laicus verè, & iurè dicere potest. Tu quia licet nobilitas politica per religionis professionem perdat, iuxta glo. vulgatas cap. 1. de purg. canon. c. Ea quæ, de stat. monac. & c. scripsit. 27. q. 1. Nobilitas tamen naturalis hoc est sanguinis, non potest perdi, arg. l. ius agnationis. ff. de pact. quã in hoc citat Lud. Rom. sing. 37. & alij alibi; Secundo, quod non debuit infamare me dixisse, nullum discipulum inueniri doctiorem suo Magistro, qui agnoscam me ab aliquot discipulis meis eruditione, & aliis animi dotibus longe superatũ, quod magnæ gloriæ duco: Licet verum sit illud Magistri Magistrorum Matth. 10. Non est discipulus supra Magistrum, in quantum talis, ex mente Thom. & aliorum ibidem.

SVMMARIVM.

Votum circa solemne paupertatis, hæc multa exorbitantia dixit N. numero 8.

IX. Quod licet ipse in bono sensu dixisset omnes teneri ad seruandã consilia mentaliter, & ego id ipsum dixerim in monit. 7. quæst. 1. tamen verba ipsius bis repetita secundum propriam, imo & cõmunem acceptionem, vt accipi deberent siue barbara sint, siue latina c. ex literis de spõs. & LLabeo de supell. leg. non habent bonum sensum, quod nec ipse nũc negat. Nec satis excusatur, quod aliquod eorum sit barbarum, quo se ipse excusat, nam etiam barbara secundum communem significationem per eadem iura accipi debent: & ideo visum fuit nobis expedire, vt lector id admoneretur. Et quidem qua in eum sum charitate, & obseruantia, doleo eum adeo adhuc perstare in multis à via cõmuni exorbitantibus, quæ ego efficaciter confutauì, à mon. 8. vsq; ad 19. vt etiã aliqua periculosiora nunc adiiciat. In quibus sunt quod Apostoli, esto vouerint statum perfectionis ad se perficiendum, non vouerunt paupertatem. Quod vouens votum solemne paupertatis, non sit inhabilis ad dominium quærendum. Quod Apostoli per Apostolatũ, & monachi per Episcopatũ absoluuntur à voto solemni paupertatis præcedentis. Quod Petrus & monachi post votũ solemne sunt domini etiam in speciali, vestium, panis, & eduliorum. Quod dominiũ rerum tem;

poralium est necessarium prælatis ad administrandum, Quod dominium verum bonorum stabilium ecclesiæ habent prælati & clerici. Quod Franciscanus in particulari est dominus vestium, & cibi ad vescendum donatorum. Quod Monachus querit sibi dominium vestium, & ad vescendum sibi datorum; non autem seruus. Et consequenter quod seruus & monachus non æquiparantur in acquirendo, ille sub domino, & hic ordini suo, vel Monasterio: vel certe Deo speciali ratione & quod paupertas seruilis maior est paupertate Euangelica. Quod ridiculum est dicere Monachum non esse dominum eorum quæ vestit, & edit. Quorum omnium diffinitionem Illustrissimis ac Reuerendissimis ac aliis causarum fidei cognitoribus, debita cum submissione ac reuerentia relinquo; satisfecisse me muneri meo ratus, quod recepta & secuta pium lectorem admonuerim, & ipsa quicquid ille respondeat, efficaciter probauerim.

S V M M A R I V M.

Bona donata Deo, non esse illius priuatiue vt donata proximo, sunt illius, periculosum, contra Concilium Trid. nu. 9.

- 9 X. Demitor quod perlecto meo Monit. 14. pertinaciter doceat clericos esse veros dominos, non solum fructuum bonorum immobilium ecclesiæ, sed etiam eorundem immobilium, perinde ac pupillus, & minor rerum suarum, & primogenitus, & fideicommissarius rerum restitutioni subiectarum. Et consequenter quod Concil. Trid. definiens sess. 25. c. 1. de Reform. bona ecclesiæ esse bona Dei, solum definitat, esse ipsius tanquam generalis domini omnium aliorum iuxta illud psalm. Domini est terra &c. relat. in cap. Quod iure 8. dist. cumlatiue, & non ita priuatiue, quod ipse solus sit verus, & particularis dominus, & non alius, cum ratio, mens, & verba ipsius Concil. & fundamenta irrefragabilia quibus ad id moueri potuit, posita in d. Monit. 14. sint ei contraria. Quin & ipsa ratio naturalis qua probatur Deum & si non amplius, saltem æque fieri dominum specialem priuatiue rei specialiter sibi à fidelibus suis oblatae, & donatae, ac alius homo sit rei sibi donatae, & quod Deus cui res ita donata est, habet dominium illius rei priuatiue, & non cumlatiue, vt haberet alius homo cui illa donaretur, adeo quod nullus alius etiam ecclesiasticus, etiam ipsemet Papa sit dominus illius, sed solum administrator. Papa quidem vniuersalis, & immediatus, alij autem particulares, & mediati, quæ est catholica conclusio, quam in illo Concilio determinari, per sacram Illustrissimorum Reuerendissimorumque Cardinalium illi interpretando deputatorum congregationem definitum iri arbitramur.

S V M M A R I V M.

Repetitionis inutilis N. & non Anther carpendus nu. 10.

- 10 XI. Iam tertio miror, quod me millies ad Mon. 25. & alias carpit, eo quod multa ex libello meo de Rediibus meæ Apologiæ in eam transtulerim, cum in epistola in principio eius ad te data, legerit iustam causam ob quam id me facturum promisi, & non aduertit, quanto iustius reprehēdetur, & scitatis arguetur

tur ab omnibus, quod sine villo exemplo tertio quoque verbo, me nominat tribus & aliquando pluribus verbis, scilicet Reuerendus Dominus Doctor Martinus ab Azpilcueta Nauarrus, contra illud glos. celebr. Rubr. ff. quod met. caus. gaudent breuitate moderni. Quod toties ita facit, vt bona parte libellus eius minueretur, si id non fecisset. Peius autem & durius est, quod me reprehendit eo quod in 1. q. Monit. 30. cum plerisque omnibus ea de re tractantibus teneo illam quæ beneficiariis est consolationis plena conclusionem, scilicet id quod beneficiarius per parsimoniã sibi facit reliquum de fructibus sui beneficij quos honeste in suam sustentationem impendere potest, fieri ei quasi patrimoniale, de quo perinde liberè ac de aliis patrimonialibus in vita & in morte, disponere potest, per friuolas, & è longinquo petitas ratiunculas. Tum quod nemo vsque ad eum contrarium dixit, tum quod omnes qui ea de re loquuti sunt, id probant, nam & ultra ibi citatos, id tenet Franciscus à Platea grauissimus Author, de Restitut. num. 130. Doctor item celebris Ioan. Bachonus in 4. dist. 21. q. 1. art. 1. Tum quia omnia quæ per suam industriam sibi quærit clericus, fiunt ei patrimonialia c. Quia nos, de Testam. At qui clericus per parsimoniam sibi aliqua reliquat, per industriam id facit, & non per qualem qualem, sed pœnosam, & suo genere Deo acceptam. Tum quod famulus cui herus daret 100. ad aliquod negotium, ea lege quod non teneretur ad plus dandum, nec famulus ad reddendum quod ex eis parcius viuendo reliquaret, suum faceret, ex mente omnium. Tum per alia in Apologia citata. Et ita N. videri potest contrarium dicere, vt non solũ mihi aduersetur in his quibus clericorum facultatè angusto, sed etiam in his in quibus amplio, male significans quod ego velim eos in illo residuo liberare à lege misericordiæ, quum certum sit, ei & omnibus, me non liberare eos ab illa plusquàm in patrimonialibus, quum illis illud exequem, sed à lege iustitiæ qua tenentur dare pauperibus alia quæ ad suam decentè sustentationem non sunt necessaria. Non autem abs re declaro præfatum dictum Innoc. habere locum etiam in illo beneficiario qui iusta de causa, puta iustæ legationis Regiæ vel similis legitime abest à suo beneficio, & lucratur aliquod salarium, potest enim viuendo de fructibus beneficij lucrifacere de salario quasi patrimonialia sibi facere, perinde ac faceret legata, & donata sibi ea legatione fungenti, quia nulla eorum sunt intuitu Ecclesiæ quæsitæ, sed omnia sunt industria vel alia ratione seculari parta, & ita eadem ratio facit, vt illud dictum in omnibus habeat locum argum. l. Illud. ff. ad leg. Aquil. & c. Dudum 2. de Elect. An autè idem dici possit de absente sine iusta causa, maioris quæstionis est, posset tamè idem respõderi si debitas horas recitaret, & non abesset taliter, nec tali de causa, nec tali casu quo ipso iure perderet fructus, quia ex eo quod peccaret per absentiam iniustam, non sequitur quod perderet facultatem impendendi fructus per iustum titulum sibi quæsitos, quo minus se de illis honeste sustentare posset, quia à diuersis non fit illatio. l. Papinianus. ff. de Minorib. c. Ad audientiam de decim. & per alia quæ gratia breuitatis omitto: omnino tamen optans & exhortans ne quis ita absi. Cæterum miror quod aiat me Monit. 32. adulationis causa laudasse fœl. recon. Pium V. de sancta parsimonia qua vitabat sumptus in aulæis, conuiujs honestis, musicis, & alijs quibus animi causa, & paterni erga coniuuas, & assistentes affectus pro sua summa dignitate vti potuisset, quasi id nequiuisset

honeste facere, cum videamus honestissime medio inter vtrumque delecto S. D. N. Gregorium XIII. mediocritatis iuri diuino, & humano consonæ obseruantissimum, aliquid horum amplius quam illum admittere, iuxta illud, Inter vtrumque vola, medio tutissimus ibis, relatum à glos. c. l. de off. custod. & ea quæ habentur in textu & gloss. 5. Hæc autem sub c. Charitas est aqua, de pœnit. distinct. 2. Idque facit præfatus N. non aduertens se falli, præsupponendo omne quod in opera virtutum expenditur, in opera pia censeretur impensum: quasi omnia opera fortitudinis, magnanimitatis, magnificentiæ, obseruantix, & aliarum huiusmodi, longe alius speciei quam misericordia, & religio, sint pia de quibus in hac materia agitur, contra omnium sententiam probatam in Monit. 1. q. 3. quod se non intelligere ibi fatetur.

S V M M A R I V M.

Pauper de quæsitis per eleemosynam, non tenetur plusquam alij diuites ad eam. num. II.

Empta à clerico nomine suo, non fiunt Ecclesiæ, præsertim immediate, & quoad possessionem quod N. dixerat. num. II.

Diuisio non omnis transfert dominium. num. II.

XII. Gaudeo quod ad Monit. 34. clare agnoscat pauperem non teneri ad faciendam eleemosynam de quæsitis per eum, plusquam alios laicos diuites, cuius contrarium eius verba mihi significare videbantur: quæ confessio plurimum commodat responso meo 3. supra posito quatenus æquiparando clericorum quæsitâ ex fructibus ecclesiasticis quæsitis pauperum, & horum quæsitâ quæsitis laicorum, per bonam consequentiam dixit clericos non peccare mortaliter impendendo illa in vsus profanos, quod eum dixisse ibi probare intendimus. Gaudeo item quod ad Monit. 35. confiteatur ex opinione Archid. non sequi beneficiarios esse reputandos vsuarios, quod ego dixi eum significare in 3. part. c. 1. Et nihil eorum quæ ad id congerit eum excusat, quia ipse dixit ex ea sequi beneficiarium esse instar vsuarij, qui solum quotidianum vsu habet, allegando prin. instit. de vsu & habitatio. Gaudeo etiam quod agnoscat ad Monit. 37. empta de fructibus beneficij nomine beneficiarij non quæti ecclesiæ immediate, & minus possessionem eorum, quorum posterioris contrarium nemo ante illum asseruit. Quod autem ipse id dixerit in suo libro palam est legenti eum c. 1. 3. part. num. 28. nec ipsemet nunc directe negat, licet rem multis inuoluat. Quod verò postea ad Monit. 41. præsupponit per omnem diuisionem bonorum, diuidentes fieri plenos dominos suarum partium, manifeste falsum est, cum passim fiant diuisiones quoad administrationem tantum, & non quoad alios effectus quam constituendos dominos plenos, vt ex cap. Edoceri, cum lat. not. ibi per Pan. Dec. & alios, & per deducta à nobis in q. 1. Monit. 41. per eum citato palam est in theoria; cuius rei vnum ex multis exemplis in praxi est diuisio Ronczuallis inter Priorem & capitulum eius. Argutias autem quibus ni-

titur

titur fraudare pauperes cleemofynis sibi adeo debitis de superfluo beneficiariorum, quod impendendo illud in profana ipsomet confitente peccatur mortaliter, remitto D. N. Iesu Christo pauperum patri.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius regularis similis in hoc seculari. num. 12.

Mater N. splendide dotata redditibus ecclesiasticis. num. 12.

Restituit quis debitor sibi, vt pauperi. num. 12.

XIII. Quod an secum pugnantia implicet, dum replicat ad solutiones datas à nobis Monit. 44. ad cap. 1. de cler. non resid. lib. 6. & idem faciendo Monit. 46. contra intellectum à nobis noue aptatum c. peruenit, de fideiuss. ipse viderit, nobis enim id visum est. Cæterum quam studiosus nouitatum velit apparere noster N. facile colligas ex eo quod sine vlllo textu & ratione reprobat dictum Cardinalis à toto orbe Christiano vsu receptum, & à nemine in theoria reiectum, textuque ac ratione ab eodem & à nobis Monit. 45. fundatum de beneficiario regulari, quod ratione sui tituli canonici possit disponere de fructibus suis perinde ac secularis clericus de suis in pia Clem. 2. §. sed & tales, de vit. & honest. cler. Quod omnino tenendum est. Tum quia nemo ei contradicit. Tum quod §. ille Sed & tales, probat illud quatenus iubet regularem qui epitogio nimis breui seu foderato vtitur, si est beneficiarius, det illud pauperibus, si autem careat beneficio, tradat illud superiori, qui illud suo arbitrio operi alicui pio impendat. Vides differentiam inter regularem simplicem & beneficiarium in impendendo, quæ nulla ratione alia nititur, quam quod hic sine alio consensu potest redditus beneficij administrare, ille vero non ea quæ à suo Monasterio accipit. Tum quod omnis titulus canonicus beneficij dat illum habenti facultatem dispendendi redditus in sui honestam sustentationem, & opera pia. At omnis secularis & regularis cui canonicè collatum est beneficium, habet canonicum titulum, quia canonicè tenet illud, & beneficium sine canonica institutione obtineri non potest cap. 1. de reg. iur. lib. 6. Tum quia iure quilibet regularis potest in suam sustentationem, & opera pia suos redditus impendere. At secularis non potest in alios suos secundum omnes absque peccato ergo vtrique est par potestas iustè dispendendi. Tum quia alioquin sequerentur duo absurda. Alterum, quod nulla esset differentia inter religiosum simplicem habentem peculium, & habentem beneficium: Cùm vterque possit suam sustentationem honestam accipere, & neuter posset in aliud impendere. Alterum, quod nullus regularis factus Abbas, Episcopus vel Archiepiscopus posset dispendere suos redditus sine superioris licentia, quæ sunt absurda, & ita non audienda. Nam quod absurdum. ff. de oper. libert. Quare me male notat suspitionis, quod ego id sequar eo quod sum regularis, quum ego probabiliore forte coniectura dicere possem, eum tenere has nouas opiniones, eo quod mater eius splendide dotata fuit bonis intuitu ecclesiæ quæsitis. Arbitror autem quod vt multi viri eruditissimi, & piissimi probarunt, ita quoq; probasset N. si absque

stomacho scripsisset illam conclusionem quam ego infero Monit. 46. & in Manual. latino c. 25. num. 123. scilicet pauperem qui tenetur restituere pauperibus, posse sibi tanquam vni ex eis aliquid retinere, præsertim in foro conscientia, saltem de consilio confessarij, vel Episcopi vt Anchar. consil. 84. dixit Abbatissam executricem ad distribuendum pauperibus, etiam in foro exteriori posse deligere suum pauper monasterium, quamuis effectu sit eligere se ipsam arg. c. Nullam 18. q. 2. & Cald. consil. 39. posse parentem deligere filios pauperes, quâuis reputentur idem quod pater l. fin. C. de impub. Quod enim præcipue obstabat apud eos, erat præsumptio suspicionis, & fraudis quæ in foro conscientia celsat. Nec obstat quod inter dantem & accipientem, debeat esse distinctio, quia idem sæpe diuerfa ratione vice duorum fungitur, vt actoris & Rei, in c. ex literis, de probat. & aliorum in aliis multis citatis per glo. eius. Et ita qui vno respectu est debitor, altero potest esse pauper cui restituatur præsertim coram Deo, quem latere non potest, quod tanquam vere pauper capiat à se vero debitore, si res ita se habeat. Quam decisionem cum sua ratione confirmant Thom. & Caietan. 2. 2. quæst. 32. artic. 9. ad 3. Thomas quidem decisionem, quatenus ait quod distributor elemosynarum in pauperes, potest sibi si est pauper distribuere, sicut & aliis. Rationem autem Caietan. quatenus arguit primo contra Thom. eo quod lege ciuili cauetur, eum cui data sunt centum, vt det cui voluerit, teneri mandati, si ea consumpserit, quod habet l. si mandauero 2. §. si tibi centum. ff. mand. quam ipse non allegat, & postea respondet. Quod illud est verum, de illo qui non vt distributor, applicaret sibi ipsi pauperi, vt alteri, sed absolute consumeret, non autem de illo qui paupertatis intuitu sibi tanquam alteri applicaret. Distribuens enim sibi intuitu paupertatis propria, mandatum impleuit, dando cui voluit ratione duce, quæ ipsum non deterioris conditionis esse dicat ex hoc, quod est distributor, quam si non esset. Stat ergo solida literæ doctrina, quod distributor libere institutus potest se ipsum in pauperes referre, si est, & absque fraude tantum sibi distribuit. Debet enim se vt extraneum computare, & in persona donantis distribuere. hæc ille. Quid verò sentiendum esse de consuetudine testandi clericorum censeam, dixi supra in responso 6. per vbi dicta tolluntur omnia quæ replicat ad Monit. 50. & 51.

S V M M A R I V M.

Clericorum aliqua mala impunita permittit ecclesia licet ea non probet, n. 13.

13 XIII. Quod ego non dixi in Monit. 53. Ecclesiam permisisse vel permittere impunitos clericos sacris ordinibus initiatos, vsurarios, vel concubinaros, quod alicui videri potest mihi imponi ab N. quicquid tamen ille dicat, verum est Ecclesiam permisisse, ac permittere multa peccata impunita clericorum licet plura laicorum, non enim videmus eam punire clericos primæ tonsuræ, nec minorum ordinum beneficio carentium ad meretrices accedentes, nouit enim N. quod omnes fere scholastici Salmantica, & Pincia ætate nostra erant minorum ordinum, vel primæ tonsuræ, & palam multi eorum accedebant ad meretrices, quorum nullum vnquam vidimus ob hoc solum punitum, Quod ipsum
etiam

etiam in reliquo orbe seruari videmus, & audimus. Pluralitatem itē beneficiorum simplicium tanto tempore permisit impunitam, quod licet illa esset à principio illicita, quia quodlibet eorum requirebat residentiam personalem iuxta c. Conquerente de cler. non resid. facta est consuetudine permissiua tanti temporis licita iuxta multas gloss. & multa iura, & resolutiones communes doctorum in c. Extirpanda. §. qui vero, de præb. & alibi sæpe. Item tota nostra aetate, etiam nunc post Concil. Trid. quo nouè prohibita fuit pluralitas beneficij ei qui haberet vnum sufficiens, vidimus, & videmus impunitos vixisse ac viuere habentes plura quorum vnum sufficit. Et quicquid ille dicat non trahuntur in iudicium triennales possessores, siue iuste, siue iniuste teneant beneficia, nisi in casibus expressis, neq; qui in carnis priuio multa leuia peccata, & notoria, etiam in Vrbe committunt, nam c. Denique 4. dist. perinde seruatur in clericis ac laicis saltem quoad leuiora, & alia multa quibus confunditur eius opinio constantius quam oportebat asserta, scilicet, quod Ecclesia nulla mala clericorum ad euitandum maiora permittat impunita, licet non probet ea. Quod etiam in hac ipsa specie, fecisse & facere lentit Caiet. 2. 2. q. 185. art. 7. ibi per patientiam &c. Caterum ea quæ verbosissime adducit contra Monit. 54. diluuntur vno verbo, quod nec Papa, nec alij qui diuiserunt, & erexerunt beneficia Ecclesiastica, id fecerunt animo exonerandi illa, onere dandi superflua pijs operibus cui antea suberant, nec interuenit iusta causa id faciendi, per ea quæ ipse in monit. 41. irrefragabilia induxi.

SUMMARIUM.

Religione de militari multa absurda respondet N. nu. 14.

D. Samaritanus Caruial licentiatus laudatus, nu. 14.

Religiones militares esse vere religiones, & eorum professores veros religiosos, gaudereque priuilegio Canonis & fori nu. 14. & 15.

Commendas militum religionum vera beneficia regularia esse, nu. 14. & 15.

XV. demiror de N. quod tot audeat de religionibus militaribus, & professoribus illarum directe, vel indirecte dicere, & quidem, mea sententia, periculosa, & iuri, & facto contraria. Primo, nullam religionem militarem, esse veram religionem contra Tho. & omnes in Apolog. Monit. 15. & sequentibus citatos. Secundo, quod nec Cōmendatores illorum nec vlli alij profitentes eas ad exercendam militiam vel alia munera tēporalia aliena à diuinis officiis & contemplatione, gaudeāt priuilegio canonis. Si quis suadente 17. q. 4. contra c. Non dubium, de sent. excō. & alia ibi citata. Per quæ constat etiam conuersos quarumcunque religionum nullo ordine insignitos, & ad alia munera, quam diuinorum officiorum profitentes eo gaudere, etiam fœminas, c. de Monialibus, de sent. excō. & contra multa infra deducenda. Tertio, quod non gaudeant priuilegio fori. Imo iudicentur à iudicibus laicis in quorum territorio degunt, cum non solum iure, sed etiam consuetudine totius Hispaniæ inuiolabiliter obseruata nullus eorum iudicetur ab alio quam à Rege, vel ordinum consilio, quod ipsum representat, vel à Priore: à Rege, inquam, non tanquam Rege, sed tanquam ad-

ministratore Magisteriorum supremorum illorum ordinum, ita quod nec ipse, nec consilium eius iudicat eos auctoritate laica, sed ecclesiastica quam olim magistri habebant, & nunc habet Rex, non vt Rex, sed tanquam administrator constitutus à S. Sede Apostolica Magisteriorum illorum quæ fuerunt Regiæ Coronæ adnexa, siue vnita, ante quod nullus rex Hispaniarum exercuit in illos vllam iurisdictionem amplius quam in clericos, vt cõstat per Historiam & per praxim qua in hunc diem sola ecclesiastica iurisdictione iudicatur. Et ideo vbi-
 cunque delinquant, nullus ibi si non adest Rex ipse, vel prior, vel consiliũ præ-
 fatum punit eos, vtpote priuilegio fori exemptos ab omni iurisdictione laica, etiam Regia quatenus est laica. Et ita quatenus habet iurisdictionem ecclesia-
 sticam per quam non infligitur pœna sanguinis. Quæ est vna præcipua causa
 quare tantopere appetitur militia horum ordinũ quæ suos professores omnes
 à timore pœnæ sanguinis liberat, sicut ordo sacer, vnde, præsidēs, & consiliarij
 consilij prædictorum ordinũ non possunt esse laici, sed oportet vt sint religiosi
 ordinum illorum, quod esse notissimum, & vtitatissimum mox demonstrabitur.
 Quarto, quod nullus vnquam dixit prædictos commendatores siue milites or-
 dinum militarium esse personas ecclesiasticas, cum vt ego probo, sint etiam re-
 ligiosi, & multis suis bullis vt infra subiiciam, Põtifices Max. appellent eos non
 solum ecclesiasticos, sed religiosos: & eo nomine laude & fauore dignissimos.
 Quinto, quod negat consequenter professores præfatorum ordinum etiam qui
 vocantur de Alcantara, & Calatraua, qui profitentur regulam sancti Benedicti
 vel Cisterciens. esse ecclesiasticas personas, motus eo quod videntur sibi non vo-
 uere castitatem & paupertatem, eo quod verbis suarum professionum id non
 exprimunt, non aduertens quod omnes religiosi tam sancti Benedicti quã Ci-
 stercienses qui eandem regulam seruant, simili modo profitentur, & per illam
 professionem fiunt veri religiosi: non aduertens item, quod vouens obedien-
 tiam secundum aliquam regulam monachalem à sede Apostolica approbatam
 videtur vouere castitatem, & paupertatem quas regula illa iubet seruari: etiam
 si nullam aliam expressiorem de illis mentionem faciat, & per id fit verus reli-
 giosus, secundum Innoc. recept. in cap. consuluit, de Regul.
 Non item aduertens quod etiam conuersi regulæ sanc. Benedicti, & Cisterciens-
 sis quam prædicti milites (vt dictum est) profitentur, etiam Sutores, Latomi, Car-
 pentarij, & Agricoltæ sint Ecclesiasticæ personæ, imo religiosi, & gaudeant pri-
 uilegio canonis, & fori secundum omnes in dd. c. & in c. 2. de for. compet. & vbi-
 que. Sexto, quod soli & omnes deputati ad militiam vocantur Commendato-
 res, cum proprie nulli præter eos qui habent Commendas sint Commendata-
 rij, nec appellentur in regula tales, & vulgo tam professi ad diuina officia, quam
 ad arma, appellentur Commendatarij, vt palam est in Hispania, adeo quod Sal-
 manticæ collegia eorum qui student inibi literis (quod soli professi ad diuina,
 siue chorum faciunt) appellentur Collegia Commendatariorum, Et in Vrbe
 Reuerendus admodum licentiatus Samartinus de Caruaial & prudentissimus
 idemq; ob maxuna quæ in ordinem suum sancti Iacobi contulit officia, & per-
 egit negotia, Regi summo sui ordinis Magistro acceptissimus, & processus ad
 chorum imo presbyter nullo alio nomine vulgo appellatur quam El Commen-
 dator Caruaial. Septimo, quod negat eos integrum votum paupertatis emit-
 ter e,

tere, contra quod ultra illa quæ adduxi in prædicto monit. 35. & sequ. adduco 3. cap. prima tit. 9. de la Regla y establicimientos de la Caualleria de la orden de Santiago, in quorum primo omnes professores illius tam milites, quam clerici iubentur manifestare semel in anno omnia bona mobilia, & immobilia quæ habent peculiaria, & petere licentiam tenendi ea, exprimendo valorem cuiuscunque illorum in specie, quod temperatur per secundum, quo aliquibus de iustis causis stabilitum fuit, vt sufficeret militibus manifestare bona sua in genere sine expressione valoris eorum in specie. Clericis autem non, quamuis vtrique incurrerent pœnam ablationis eorum quæ celarent. In tertio vero scribuntur hæc verba.

Los bienes inmuebles que dexaren los frailes de nuestra orden que muriesen sin hijos legitimos, que queden libres, y essentos para la dicha nuestra orden, y dellos no puedan mandar, ny testar ny disponer a persona alguna que sea en ninguna manera: porque todo lo que el religioso adquiere, a su orden lo adquiere.

Quod postea fuit relaxatum ex parte ab Innocentio, 8. vt ibidem refertur in c. 4. sed nuper scilicet. Pius V. omnia priuilegia testandi professoribus ordinum militarium cōcessa reuocauit, per bullam cuius tenorem huc pertinentem transcripsi in prædicta Apologia qu. 3. Monit. 12. Qua ratione Papa hæc priuilegia posset dare, & tollere, daret, & tolleret professoribus prædictis si non essent vere professi paupertatem? & quomodo Regia maiestas ferret vt tot Illustrissimi, Illustres & nobiles viri alioqui laici penderent à nutu Papæ quoad dispositionem bonorum temporalium in suis Regnis si totum? quum non patiatur, vel minimum agricolam laicum, suorum Regnorum pendere ab eo etiam quoad dispositionem vnius prædiali secularis. Octauo, quod Commendatariorum præfatorum commendæ non sunt beneficia ecclesiastica, nec regularia, sed secularia, quæ conclusio inaudita est in theoria, & in praxi adeo inusitata quod nullatenus sine dispensatione Apostolica (quam nō scio hæctenus esse cōcessam) possunt conferri aliis quam religiosis professis eorundem ordinum, ita quod Rex quatenus est solum Rex, nihil potest disponere de illis, & quatenus est magister Commendatarius à sed. Apostolica deputatus, non potest commendam vnius ordinis conferre nulli alterius, sine dispensatione Apostolica per quam fiat facultas transeundi ad alium, qui fiat capax illius, quod frequenter factum ad Regias preces scimus, & super valore facultatis consulti sumus, & non aduertit, quod conueniat ei tota definitio beneficii ecclesiastici, quam diligenter collectam præsertim ex Cald. Fel. & aliis in c. postulasti de rescript. & Anch. in cap. 1. de reg. iur. lib. 6. late declaramus in rubr. de præb. & retulimus in commentario c. non liceat. 12. q. 2.

SUMMARIUM.

Don Michael à Marann on licentiatu laudatus, nu. 15.

Religiosos milites non posse moraliter seruare castitatem in Curia sui Magistri dure dictum, nu. 16.

XVI. Quod prædicti Cōmendatores gaudeant priuilegio prædicti canon.

Si quis suadente, & fori, vltra supradicta & adducta in Apologia, allego fragmenta sequentia tractatus nuper editi à nobilissimo viro; eodemque doctissimo Licenciato Don Michaelè à Marañon, non vno nomine mihi suspiciendo, qui fiscalis omnium ordinum munere apud prædictum Consilium Regium in præfenti fungitur; cuius propositio prima sic habet.

Que las milicias y ordenes de Santiago, Calatrava, y Alcántara (las quales juntamos por ser casi una orden) sean perfectas religiones, y los caualleros y personas de ellas uerdaderos religiosos y exemptos dela jurisdiccion seglar ansi en lo cibil, como en lo criminal, no tiene duda alguna, y muchas causas ay y razones de que manifestamente se concluye la dicha religion, y exempcion delas dichas ordenes y personas. Y porque seria largo traer las aqui todas, se diran en summa las que basten para mostrar ser uerdad lo dicho. Y las demas y estas y solution de contrarios se podra uer copiosamente con sus allegaciones en derecho y Theologia en el libro que de la origen y religion y exempcion de estas milicias tengo escripto, diuidido en siete capitulos por mas distinta y particularmente esmemzarlo y traer lo todo: a qual remito ad lector.

Primeramente que las ordenes de Santiago, Calatrava, y Alcántara y personas de ellas, sean religiosas. No recibeduda pues consta, y es notorio que professan expressamente, y con todas las ceremonias de religion los tres uotos substanciales, y bastantemente para religion perfecta. Y que son ordenes aprobadas, por la sede Apostolica de Roma por el Papa Alexandro tercero, y Innocencio tercero, y Honorio tercero, y Lucio tercero, y Iulio segundo, y Leon decimo. Y otros muchos summos Pontifices, con muchos encomios y loores uerdaderos de entera y perfecta religion. Y que la orden de Santiago es de la orden de sant Augustin, y como a tal fue dada la regla y orden de biuar a los clerigos, religiosos dela dicha orden, conforme a la de sant Augustin. Y los otros caualleros dela dicha orden diputados para la Militia y defensa corporal dela fe y nombre Christiano, fue asi mismo dada su manera de rezar y uiuar en todo conueniente, a caualleros religiosos y a estado militar religioso. La qual orden de sant Augustin nada duda ser de las mas antiguas de Christianos y exempta, y la orden de Calatrava y Alcántara, es de la orden de Cistel. Y la misma sin tener otra diferencia, mas de ser estas militares instituida para la dicha defension dela fe. Y en todo siguen la regla de Cistel, y bien debaxo de su obediencia y se gouernan por sus diffiniciones, Reciben el habito con las mesmas solemnidades y le traen de continuo de dia y de noche, la qual ordẽ de Cistel es de las mas celebres del Christianismo, y por leyes dela partida muy loada y todas dichas tres ordenes y personas de ellas, son uisitadas por personas de su orden nombradas en sus capitulos generales que cada un año son obligadas a celebrar, Confessan sus peccado a persona de su orden. Pueden ser absueltos por los superiores de su orden de excommunication y irregularidad si en ellas incurren, como los de mas religiosos de otras religiones Pagan sus decimas los de Santiago a su orden y los de Calatrava y Alcántara a nadie de sus labores y gratias conforme al priuilegio de Cistel incorporado en derecho. Gozan todos del Canon, si quis suadente del qual no gozarian ni delo arriba dicho a no ser religiosos. Mueren como religiosos, entierranse como tales. Y en summa que tomemos el principio, medio y fin de su orden de todas tres milicias y miremos entrada, uida y muerte delas personas de ellas ninguna cosa les falta para ser perfectas religiones y las personas uerdaderos religiosos. Y asi como religiones, se puede passar a ellas del estado Clerical, y de ellas no a estado otro alguno, ni religion. Por donde tambien claramente se conuenice ser religiones y no de menos perfeccion que qualquiera delas otras. Porque a serlo, podriase passar de ellas a las otras como a mas perfectas conforme a derecho.

Ante se puede cõ uerdad dezir que estas Religiones exceden en cierta manera a las otras.

Porque

Porque las otras consisten las mas en obras de la uida cõtemplatiua, y de la actiua tienen poco a lo menos en respectõ de estas. Y estas cõprenden perfectamente entrãbas uidas. Porque los Clerigos de estas Religiones exercen, como es notorio, en los conuentos de la orden muy cumplidamente las obras de la uida Contemplatiua en los diuinos officios: y en rezar, y en muy grande contemplacion y apartamiento del mundo, y en los demas exercicios de la uida contemplatiua. Y aun los Caualleros que no son Clerigos, tambien cumplen perfectamente las dichas obras en el entre tanto que estan en los deuotos conuentos, porque son obligados a assistir, y asisten a ellas juntamente con los dichos Clerigos de la orden. Y los unos y los otros no pueden salir, ni salen de los Conuentos sin pedir licencia, mas que los Religiosos de otras Religiones. Y si fuera de los conuentos quando de ellos salen los dichos caualleros con licencia, como dicho es hecha su profission, no cumplen las obras de la uida contemplatiua, es porque no se compadecen las mas de las dichas obras, o no conuienen con la milicia como uemos en los frayles predicadores que por predicar no se ocupan en el choro, y en otras obras que impiden el estudiar o predicar. La qual Milicia tambien en estos Caualleros ua enderecada derechamente al mismo fin que las obras de la uida contemplatiua. Porque su fin desta milicia es el ensalcamiento de la fe uerãdadera de DIOS. Que es el mismo immediato amor de DIOS en quien consiste tambien el fin de la uida contemplatiua. Y aun para este fin, es el medio en esta milicia el mas perfecto de todos. Porque es per medio de la muerte y martirio. Por lo qual bien a proposito dize el Cardenal Alberto: en la regla de Santiago en el capitulo de los ayunos ser cosa mayor y mas graue, y pesada, dificultosa, y trabajosa poner la persona a peligro de muerte, y a tantos trabajos y peligros, como estos Caualleros la ponen cada dia en la guerra contra moros por defesa y aumento de la fe catholica, que no estando en paz y sosiego, afligir el cuerpo con abstinencias, disciplinas, y otras maceraciones. Que son los exercicios de otras Religiones, por los quales pretenden exceder a la Religion destas ordenes. Y CHRISTO nuestro Saluador por Sant. Iuan lo dize, que nadie puede tener mayor amor a otro, que exponer la uida por el. Y la uida actiua y sus obras se cõplen en estas ordenes, perfectissimamente, y muy muy largamente sin contradiccion que en las otras Religiones de obra, y no solamente de palabra. Porque tienen mas bienes para cumplirlas, y estan dedicados para ellas muchos hospitales con grandes rentas sin otras infinitas limosnas, y rescates de captiuos que se haze en estas ordenes por obligacion, sin las limosnas uoluntarias. Y en general todos los demas bienes de estas ordenes se gastan en obras pias en la dicha guerra contra moros, y en monesterios de monjas y sustentar otras gentes que la orden manda. Y no solamente los bienes (que es el primer grado de charidad con el proximo) ponen estos Caualleros por sus proximos: pero tambien ponen el trabajo corporal y uida, que son los otros dos grados de la charidad del proximo. Y en conclusion cumplen todas las obras de misericordia como elegante y uerdaderamente lo dize el dicho Cardenal en el dicho capit. de ayunos.

Et post multa quibus probat authoritate Alberti Card. & eius rationibus super regula S. Iacobi perfectionem illius religionis subdit hæc.

Y no dexan de ser Religiones perfectas, por no exercitarse tan principalmente en las obras de la uida contemplatiua, como otras Religiones, porque segun Sancto Thomas, y los demas Theologos, y canonistas, muy bien se puede instituyr Religion para obras de la uida actiua. Y segun el mismo S. Thomas la uida de los Apostolos de CHRISTO (que fue el retratto y dechado de la perfeccion de Religion) consilio principalmente en la predicacion del Euangelio, la qual pertenece segun el mesmo S. Thomas a la uida actiua. Y entre las obras de la uida actiua se puede instituyr Religion y aun deue dize el mismo S. Thomas para la milicia

licia, o guerra en defension de la fe. Como es la de estas ordenes. Y creo para mi que quando S. Thomas dixo que podia instituyr se Religion, y deuia (como dicho es) para la dicha guerra, estando la fe en peligro por falta de los Principes Christianos, que quiso entender por estas ordenes, que no mucho antes del tiempo de S. Thomas se confirmaron todas tres por el Papa Alexandro tercero. Y se hizieron Religiones por la misma causa y razon de estar la fe Christiana en gran peligro en Espanna por la discordia y guerras de los principes Christianos de Espanna entre si. Como a la letra lo dize la regla de la orden del bienauenturado Santiago, poniendo la razon y causa de su institucion. Y por el mismo peligro testifica el Arcobispo don Rodrigo, que fue instituyda la orden de Calatrava, cuya filiacion es Alcantara.

Et paulo post. Y mas se ha de aduertir que en el uoto de la obediencia que es el principal de los tres uotos, exceden estas Religiones a las otras, porque se uota en estas ordenes la obediencia en todo y por todo, y comprehende el martyrio, y se padece cada dia en esta Milicia. El qual excede a toda otra perfeccion Christiana, y a la Virginitad, segun S. Thomas y Theologos. De donde se sigue, segun el mismo S. Thomas, que puesto que estas inclitas Religiones fuesen en los otros dos uotos, inferiores a las otras Religiones, se hauria de compensar con este exceso de estas sanctas Religiones a las otras en el uoto de la obediencia que comprehende tambien el martyrio, como dicho es, y excede a toda otra perfeccion, & infra. Y considerando creo esta summa perfeccion destas sagradas Religiones esta prohibido por las bullas Apostolicas de la confirmacion de estas ordenes que de ellas no se pueda passar a otra alguna Religion de qualquier calidad que sea. Y nadie que sin passion quier a juzgar, y aya uisto la regla, y bullas, y priuilegios de estas ordenes, negara ser perfectas Religiones. Y los que lo contrario han dicho sin auer las uisto, (por que si las uieran no lo dixeran) no pudieron bien juzgar, ni escriuir de lo que no uieron, ni por pretender que no se guardaua la Regla, negar la Religion. Que es error manifiesto.

Et paulo post. Y que mas aprouacion de la Religion destas ordenes es menester, de que su Mog. y los catholicos Reyes de Castilla, los possen y tienen con titulo de administracion del Papa como a cosa religiosa y ecclesiastica. Y cada dia supplican al Papa por ellas, como por ordenes y religiones. Y los Papas si estas ordenes no fueran religiones ecclesiasticas, como, o para que las auian de eximir de la jurisdiccion ecclesiastica de los obispos, y otros como las eximien y les dan otros muchos priuilegios. Y las llaman religiones en muchas bullas. Y si algun texto uiera en derecho que las llamara expressamente religiones, nadie dubdara de su religion: pues porque mas se a de dubdar llamando las el summo Pontifice religiones fuera de texto. Pues el mismo poder se tiene el Papa no haziendo texto, que haziendo le. Y el poder destes pontifices que llaman a estas ordenes religiones, es el mismo que el de los otros que hizieron los textos del derecho Canonico. Y aun que mas frequentemente las llamen ordenes, lo mismo importa que llamen las religiones, assi en derecho como en el comun hablar. Y si contra lo arriba dicho de la religion de estas ordenes, replicare alguno que no es su regla de este tiempo la que yo he pintado, o abuenos no se guarda, ni se exercitan los caualleros dellas, en la Milicia sino los mas en todo lo contrario de su regla y profesion, Argumento fue este y error. Primeramente de Vulelef, y Iuan Hus reprobado en el Concilio de Costancia, y renouado en nuestros tiempos por su discipulo en los errores Martin Lutero, para deshazer la orden y potestad ecclesiastica por los abusos, transgresiones, excessos, y males de los ecclesiasticos. Y es de los Moros para reprovar nuestra ley Christiana por los pocos que diz en que las guardan de estos pocos que la siguen. Como que la ley no por si sino por los que la siguen, o guardan se uiesse de juzgar ser buena, o mala: A lo qual todo y a lo de matrimonio, y a otros defectos y objetos que

que contra la religion destas nobles ordenes opponen algunos, Respondo largamente en el dicho libro en el capítulo quinto, donde copiosamente se trata este artículo de la religion de estas Milicias, y se puede ver. Por manera que siendo estas nobles ordenes religiones, y las personas de ellas religiosas, que dubda puede auer: para no ser exemptas en todo de la jurisdiccion seglar? Y que hombre de uyzio podra negar que las personas destas ordenes no se aten muy bien por los uotos que hazen y se obliguen a la religion.

Et paulo post. Y por concludir con exemplo sacado del mismo echo y caso que tratamos notoriamente se ve cada una, que si un clérigo, o sacerdote toma el hábito de alguna destas ordenes, se exime de la jurisdiccion ecclesiastica a que estava sujeto. Y es juzgado solamente por su orden. Y esto sin contradiccion de nadie, y mandandolo su Magestad. Luego la orden destas Milicias y religiones, pues atrae así a su jurisdiccion reglar al clérigo y sacerdote que era de la jurisdiccion y estado ecclesiastico. De donde tambien se sigue, y necessariamente que pues la jurisdiccion de estas ordenes es mas poderosa que la ecclesiastica, y la ecclesiastica que la seglar que lo sera tambien mas que la seglar. Y que la ecclesiastica sea mas poderosa que la seglar, es notorio. Porque si un lego se haze clérigo, se exime de la jurisdiccion seglar, a que estava sujeto y passa a la ecclesiastica.

Et post pauca. Item parece que no tiene dubda la dicha exempcion por la ley 12. tit. 16. lib. 2. ordina. echa por los Reyes catholicos en Toledo anno de 1480. Por la qual declaran por religiosos a los caualleros de estas tres ordenes, y de la de sant Iuan, y gualando los a todos y comparando los con los demas religiosos de otras ordenes. Y como a tales religiosos y exemptos de la jurisdiccion seglar, los inhabilita para officios seglares, y la causa de hazerse a quella ley fue don de Guzman cauallero de la orden de Calatrava, corregidor que fue de ciudad Real, el qual en la residencia fue acusado de cierto homicidio, y por el hábito se eximio de la jurisdiccion seglar. Por lo qual los dichos señores Reyes hizieron a quella ley para los caualleros de las dichas quatro ordenes, y en general para todos los religiosos de qualquier orden.

Et post pauca. Que en Madrid siendo fiscal el Bachiller de la Torre, por todo el consejo Real presentes sus Altezas de los dichos señores Reyes Catholicos, se declaró por la exempcion de Calatrava, de quien sus Altezas se querian informar, y por consiguiente de Alcantara, que es cosa anexa de Calatrava, y una misma orden y la de Santiago esta y gualada quanto a este artículo, ala de Calatrava por la dicha ley 12. del ordinamiento y tambien ay declaracão expressa de summos Pötifices a quã esta declaracion pertenece, por depēder principalmente de ser, o no estas ordenes cosa religiosa y ecclesiastica, De la orden y caualleria de Santiago, ay declaracão y bulla del Papa Innocētio, y del Papa Martino 5. de la orden de Calatrava y Alcantara. ay declaracão del mismo Innocētio 4. y Innocētio 8. y Leon 11. y así quando el Señor Rey Dō Iuã el segūdo hizo degollar a don Aluero de Luna maestro de Santiago hizo despues traer de Roma para si y los demas que auã interuenido en la muerte del maestro, absolucão de la excomunião en que auã incurrido por auer puesto manos uiolētas en el dicho maestro. como lo testifica el Doctor Motaluo glossador de las partidas, y del cōsejo del mismo Señor Rey Dō Iuã.

Hac ibi. Per quæ omnia constat quam aliena à factō, & iure N. responde- rit ad Monit. 35. Quare quicquid ipse & Dominic. Sotus Author alioqui gra- uissimus, & multis nominibus mihi suspiciendus, collega que meus olim in Academia Salmanticensi eruditione quidem, & ætate me longe prior, loco ve- ro posterior, in hac re dicant, mihi, vt in prædicto Monit. 36. dixi, videtur iniu- riam omnibus Ecclesiasticis & laicis agentibus vitam cælibem in Curias Pon- tificum Maximorum & aliorum Ecclesiasticorum & Regum ac Principum se- cularium, Imo & in aliis vrbibus extra septa Monasteriorum, dicere, quod mi-

lites præfatorum ordinum obsequentes Regi Magistro suo, non possunt moraliter loquendo seruare votum castitatis, quia non est difficilius eis seruare illam, quam aliis sacris initiatis suam, & aliis cælibibus, sextum decalogi præceptum extra septa Monasteriorum habitantibus, quamuis certum sit, cæteris paribus, facilius esse illam seruare intra illa quam extra.

S V M M A R I V M.

Commendatarius cur vocatus Author. num. 17.

Religionem militarem dicere non esse veram, piaculum, & eius professorem habere proprium, peius, num. 18.

- 17 XVII. Quod incaute imponit mihi quod ego Monit. 80. q. 1. num. 5. appellauit canonicos Regulares Roncæuallis, & S. Isidori Legionensis Commendatarios, quod nec per somnium vnaquam venit mihi in mentem, non enim ego appello ibi canonicos Commendatarios, sed prælatos quibus eorum præfecturæ in Commendam conferebantur, quorum altera scilicet prioratus Roncæuallis sic collata fuit quatuor præcessoribus eius qui nunc est Reuerendissimus Illustrissimæ familiæ Don Antonius Mantricus in Episcopum Pamp. à Regia Maiestate nominatus Dominus meus quam colendissimus & altera scilicet Abbatia S. Isidori commendata fuit multis vsque ad præsentem, de quo nescio an fecerit professionem, & acceperit in titulum, nec ego me appellauit Commendatorem, eo quod sim canonicus simplex Roncæuallis, sed quia Commenda del Villar, prope Villagran Legionensis diocesis, cui iurisdictio temporalis meri, & mixti imperij inest, illius ordinis mihi fuit collata à Priore generali,
- 18 & per Sedem Apostolicam confirmata anno 1524. An vero periculose significet in responsione ad 57. Monit. non esse veram religionem quæ ad militandum instituitur, ipse viderit, mihi ego piaculum censerem, per prædicta in 15. responso, satis autem miror, quod audeat dicere, quod ego exæquo regulares clericos, secularibus, eo quod dixerim vtrisque eandem facultatem disponendi de fructibus beneficiorum, quasi per hoc concesserim quod regulares possint habere patrimonialia propria sicut seculares. Caueat autem ipse an periculose dicat contra religionem Christianam, quod Commendatores post votum paupertatis solemne possint habere propria patrimonialia, quod etiam generalius ante dixisse notauimus in 9. responso non aduertens, quod omnes illi etiam de more se expropriant, vt in 15. Responso prædixi.

S V M M A R I V M.

Commendatores ordinum militarium Hispaniæ habent Ecclesias separatas commendatas, quæ aliis non conferuntur, num. 19.

Beneficiarius licet non teneatur rescicere ecclesiam priusquam sumat necessarium ad se alendum secundum qualitatem beneficij: secus tamen de necessario sibi secundum aliam qualitatem extrinsecam, num. 19.

XVIII. Quod

XVIII. Quod alia quæ subiicit vsq; ad secundam partem non sunt digna quibus respondeatur, nisi vt aduertat, an sibi constet, an vero secū pugnet affirmando exerte supra ad monit. 40. quod clericus peccat mortaliter insumendo fructus beneficij vane, vel profane, quod ipsum repetit in secunda parte ad monit. 7. & quod non parificauit clericos laicis quoad dispendendum redditus suos; & nunc parificat eos quatenus facit eis liberam facultatem disponendi de eis, & absoluit eos ab omni lege, præterquam misericordiæ, qua secūdem eundem etiam tenentur laici, qui tamen secundum eundem non peccant mortaliter sic sua impendendo, si enim hoc est verum, quomodo illud non est falsum? & è contrario, legens vero ea quæ ad 82. respondet, fateor me valde tentatum ad retaliandum, nisi me condonatio supra facta, & missa quam nunc indigne feci, ab eo retraxisset: Quis enim ferat tam frequētem, & duram reprehensionem transcriptionis eorum quæ in libello defenso continentur factam ab eo qui nouit me lectori iam inde à principio in Epistola ad eum data ob vtilitatem eius id facturum promississe? Quis item ferat audire Commendatores ipsos non habere Ecclesias, quarum decimas ipsi recipiunt, quæque ideo non habent Rectores principales, quia sunt vnitæ ordini, & ab ordine commendatæ commendatoribus, & ideo solum ponuntur in eis Vicarij perpetui vel temporales quos ipsi præsentant? Quis item ferat audire ordines prædictos non habere Ecclesias quæ non conferuntur presbyteris ordinum, & quod reparatio ecclesiarum quæ non habent redditus separatos à mensa Commendatarij non debeat fieri ab eo? Quorum contraria sunt notoria Hispanis, & eorum testis omni exceptione maior est in Vrbe prædictus Commendator Don Samartinus de Caruaial Visitator S. Iacobi frequenter designatus cum aliis eius rei consciis. Cæterum assertio quod filius Regis Parochiam mille aureorum habens, non teneatur reparare, & ornare illam necessariis si illis mille eget ad suum statum quasi Regium decenter sustentandum licet, ipsa non habeat redditum separatum, ad se conferuandum, & quod potius Parochiani tenentur illam reparare, indigna est quouis canonū perito, præterquā ipso ad contradicendū mihi adeo propenso.

S V M M A R I V M.

Legem nullam quæ nititur æquitate esse iustitiæ, non dixit Author nu. 20.

Actus vnus & idem vario respectu ad varias virtutes & varias leges pertinere potest, nu. 21.

Lege iustitiæ non obligatur quicumque iudicis officio cogi potest, nu. 22.

Officium iudicis nobile non est actio, & frequenter datur contra obligatum alia lege quam iustitiæ, nu. 22.

Legale debitum multiplex, & quæ legalis iustitiæ pariat actionem, & quæ officium iudicis, & quæ neutrum, nu. 23.

Lex subsidiaria regulariter parit actionem, quicquid N. dicat, nu. 24.

Necessitatem extremam patientis non sunt ipso iure ei necessaria, licet sit danda & ab eo possint accipi, nu. 25.

Dominium rerum Ecclesia est apud Deum specialiter & primatiue, nu.26.

Gloriam per iustitiam, & eius opera quari, nu.27.

Iustitia vt maxima virtutum moralium, nu.27.

Beneficiarius successor cum precessore, vt diuidit fructus remissive, nu.28.

10 XIX. Quod quia satis supra in Responso s. dictum est quoad alteram conclusionem principalem in qua tenco beneficiarium non solum peccare mortaliter impendendo vane & profane fructus sui beneficij, sed etiam teneri ad restitutionem, circa quam versantur omnia quæ ego dixi in secunda quæstione Apologiæ & ipse dicit in secunda parte suæ Antipologiæ non respondeo singularim multis quæ sine certo scopo disputando verbose inuoluit, & dilatat superfluis allegationibus, & parergis, quicquid venit in buccam effundendo, & tertio quoque verbo errorem, Iuris principiorum ignorantiam, incogitantiam, obliuionem, aut ætatis defectum impropere, alia nostra non intelligens; alia nolens, aut non potens intelligere. Quæ omnia Deus Opt. Max. ei condonet, vt ego iam condonauì, & quidem animo non ficto, sed pro antiqua inter nos amicitia, & charitate, ad obsequendum ei quibus in rebus mea tenuitate voluerit parato, solum adiiciam hæc pauca, & nuda confirmationibus, & confutationibus, quibus cum in iustum crescerent librum, & auctarium fieret maius aucto. Primum, quod ipse qui impropere mihi tranquillam senectutem, forte per præcipitis iuuentutis ardorem, ait in principio, ambiguum sibi fuisse an mea prima quæstio proponeretur de peccato tantum beneficiarij male impendentis, an etiam de obligatione restituendi. Quilibet enim senex, imo & adolescens, sine tumultuario feruore, tenorem quæstionum legens, præsertim adeo serio ac ipse, clare vidisset, cum vt patet, ex 2. mon. 1. q. prima quæstio habeat, an talis beneficiarius peccet mortaliter. Secunda, An esto peccet mortaliter, teneatur restituere? Nonne qui cæcus non est, videt in prima quæstione non quari de restitutione, sed solum de peccato mortali? Item quod mirum est virum iuuenem, diligentem, & adeo apud se sapientem, non intellexisse, quod ego ei non impono in meo primo monito, quod ipse dicit ad illud, sed tantum quod non omne id ad quod quis cõpelli potest, debetur iustitiæ specialis lege, in quo ipse lapsus est in suo libro, & fallitur in hoc ipso monit. & sequenti, dum putat omne id propter quod ad iudicium venit, esse debitum iustitiæ specialis, cuius contrarium ego in monit. 1. qu. 2. irrefragabiliter probo, monstrando multas leges, & præcepta multarum virtutum aliarum à iustitia speciali esse, ad quarum obseruantiam quis à iudice compelli potest, licet non sint præcepta, & leges virtutis iustitiæ specialis, sed vel noluit intelligere, vt bene ageret, psal. 68. relat. in cap. Ideo. 37. dist. aut certe credo ei dicenti se non intelligere, quia nondum peruenit ad hanc (quæ non est triuialis) cognitionem. Secundo, quod miror eum putare, vel fingere me moueri illa doctrina Thomæ quam in fauorem meum allegat, tacite me ignorantia illius notando ad monit. 2. meum quam postea contra me opponit, non enim facit pro me, licet ipsemet (vt ait) non intelligens id falsum putet, & insinuet me dicere nulla lege iustitiæ in nullo casu teneri patrem filio, vel

vel matitum vxori, neque econtrario, & falsius imponit mihi quod dixerim
 leges quæ statuuntur ob æquitatem, & fundantur in ea, non pertinere ad iusti-
 tiam specialem, quod legista insensatus non dixisset, & ipso teste ad 6. monit.
 allegem. l. Si & me & Titium. ff. de reb. cred. ad probandum actionem ob solam
 æquitatem dari, & contra id mihi falso impositum opponit, nullum finem ar-
 guendi faciens, multa quæ cuique iurisperito ad manum erant, ego enim id so-
 lum dixi de lege quæ tantum ex pietate, misericordia, vel charitate descendit,
 & non de descendente ex æquitate, cui omnes fere leges nituntur, authore Celso
 qui relatus ab Vlpian. in l. i. ff. de iust. & iur. ait ius esse artem boni, & æqui, & iu-
 risconsultos philosophos æquum ab iniquo separâtes. III. quod non intelligit 21
 aut certe non aduertit, quod vnus & idem actus vno respectu potest esse vnus
 virtutis, & altero alterius, vt actus alendi filium vel parentem, est actus virtutis
 pietatis quatenus ex solo amore naturali, vel charitate procedit, sed quatenus
 pacto, promissione, legato vel iusta lege tenetur alere, siue amet siue non, & ale-
 re sic vel sic, & illo, & illo tempore, velit, nolit, actus specialis iustitiæ est, & ita
 fieri potest, quod actus qui non parit actionem, nec restituendi obligationem
 quatenus est actus vnus virtutis vel vitij, pariat eas quatenus est alterius, sicut
 passim apud Theologos inuenias actum suapte natura indifferêtem, fieri actum
 alicuius virtutis, vel vitij, ob legem præcipientem, vel vetantem illum. Imo &
 actum vnus virtutis, fieri alterius, ob diuersum finem, vel diuersum præceptum
 vel legem, sicut vnus, & idem actus, lege naturali vel diuina, & humana præce-
 ptus, vel vetitus, vno respectu pertinet ad legem naturalem, & altero ad huma-
 nam, vt est pulchrum in re graui exemplum apud Caiet. in tract. 19. quæst. 3. Non 22
 item intelligit, aut certe non aduertit, quod aliud est obligari quem ad aliquid
 lege iustitiæ, & aliud obligatum lege alius virtutis compelli posse officio iudicis
 nobili ad implendam illam, potest enim quis cogi officio iudicis ad faciendum
 quod iubet lex misericordiæ, pietatis, charitatis, religionis, mansuetudinis, vel
 alius virtutis quæ est multiplex, vt ex Tho. recep. probo in d. i. Monit. adiunctis
 illis quæ tradunt post alios, Fel. in c. i. de off. iud. & Iaso. in princip. de Act. super
 glos. in verb. Ius, & citati ab eis, & alij alibi de officio iudicis nobili, quod non
 est proprie actio, quod est misericorditer implorandum, quod per illud prouid-
 detur pauperi de aduocato, & fratribus minoribus, de eleemosyna eis relicta,
 & cogitur diues aliquando facere eleemosynam, &c. quamuis enim ad multa
 quæ debentur lege iustitiæ specialis, cogi possit quis officio nobili sine actione,
 non tamen omnia ad quæ quis illo cogi potest, debentur lege iustitiæ, per pro-
 xime dicta, & mox dicenda, quod & Caiet. i. To. tract. 9. q. 3. dixit de compulsionem
 ad implendum votum officio Episcopi sine actione faciendam. Nec item intelli- 23
 git, aut certe non aduertit duplex esse debitum etiam legale, alterum quod debe-
 tur de honestate, & non de præcepto, qualia sunt aliqua debita virtutis liberali-
 tatis, & gratitudinis, ad quod non datur actio nec officium Iudicis, & eam fran-
 gens, non cogitur restituere. Aliud est debitum legale, quod debetur de præcepto,
 necessario faciendum, & hoc rursus est duplex. Alterum, quod debetur lege iustitiæ
 specialis, & ad hoc vt plurimum datur actio, saltê iure canonico, & violator co-
 gitur restituere. Alterum, debitum de præcepto lege tantum alius virtutis, & ad hoc

quatenus ab ea tantum præcipitur, non datur actio, nec coactio, ad restituendum, sed officium tantum iudicis nobile, ad cogendum ad illud implendum. Exemplum primi, debitum à diuite patienti necessitatem non extremam, nec adeo magnam, illud enim obligat de honestate tantum, & non parit actionem, nec obligationem restituendi, nec officiū iudicis ad compellendum. Exemplum secundi, est debitum ex contractu, vel quasi, delicto, vel quasi, vel vltima voluntate quod parit actionem & restituendi obligationem. Exemplum tertij, debitum quod quis debet egenti extreme, quod non parit actionem, nec obligationem restituendi, sed officium iudicis nobile, quo potest ad id compelli, & ita pertinet ad iustitiam generalem legalem, quæ non parit actionem, nec restitutionem, quando non concurrit, cum iustitia speciali, & tunc sic, nec officium iudicis, quando non concurrit cū virtute, quæ illud parit, & tunc sic. Per quæ nondum forte hæctenus ita declarata sunt componēda dicta Alex. Halen. S. Thom. S. Ant. Caiet. Adria. Panor. Turrec. & aliorum multorum, quæ primo aspectu secum pugnare videri possunt. Quæ & alia posita in meo monit. 8. N. intelligere voluisset, non se frustra torfisset, fingendo scopos in quos sagittas mitteret, vidissetque propugnacula quibus Adria. Sot. & ego quos carpit, defendimur, & laudari meremur.

24 Sexto, quod ego efficaciter probavi verum esse regulariter, & simpliciter, eos qui lege subsidiaria tenentur, obligari ad restitutionē, quod est contrarium eius quod ipse simpliciter dixit, & nunc meis argumentis coactus

25 limitat, per quod an satisfaciatur ipse viderit. Septimo, quod vim facio mihi patienter ferendo illa quæ ad monit. 4. respondet de dominio rerum existentis in extrema necessitate, asserens me non intellexisse doctores, quos, gratia Deo, adeo antequam forte ipse nasceretur intellexi, vt audeā dicere nullum vnquam tam vere, clare, resolute, & ad praxim apposite ea de re dixisse, ac ego scripsi in Man. Confes. c. 17. à nu. 60. nam & ipse inde forte didicit quæ dicit me non intelligere, & non aduertit secum pugnare, asserendo egentem extreme fieri dominum eius rei quam apprehendit, ad se conseruandum necessariam, & mox argumento meo conuictus, dicit teneri ad restituendū vestem pretiosam sine qua præhensa periisset.

26 Octauro, quod insulse, ne dicā, periculose, iterum confundit dominium speciale quod Deus habet in re speciali donatione, vel dispositione, hominis sibi dicata, cum dominio generali quod habet in omnibus, etiā laicis. Tum quia significat Deum esse minus capacem ad querēdum dominium quam proximum. Tum quod parum obseruat Patres Concilij Trid. dum reputat eos dicentes bona Ecclesiastica esse bona Dei, & ob id statuētes redditus eorum non esse donandos diuitibus, intellexisse de dominio generali quod habet etiam in bonis laicis, & non de speciali quod habet priuarie vt dictū est, supra in 10. responso, & resoluitur infra nu. 31. iuxta profundā & hæctenus nullibi sic traditam resolutionem Apologia Monit. 24. 1. q. Nono, quod licet desiderare in eo memoriam vel diligentiam, dum ait se non meminisse vbi arguat de dominio militis super suo stipendio quæsito ad dominiū clerici in suis fructibus, cum multis ver

17 bis id faciat 4. part. c. 1. post. nu. 4. fo. 179. Desiderare licet etiā circumspectionem, dum incaute, peruertendo sensum gloriosi c. gloria Episcopi. 12. q. 2. ait ad Monit. 10. non queri gloriam per opera iustitiæ, sed misericordiæ, & alias indebita, contra illud, iustus vt palma florebit, & alia mille loca scripturæ, & contra illud

Thom. recep. 2. 2. q. 183. art. 3. Christiana perfectio essentialiter consistit in præceptis, & instrumentaliter in consiliis, & contra expressam eiusdem determinationem ab omnibus recept. 2. 2. q. 58. art. 12. qua iustitiam præfert liberalitati, & omnibus aliis virtutibus moralibus etiam misericordix, quatenus est tristitia alienæ miserix, ratione regulata, vt subtiliter docet Caietan. ibidem. Quod tamen est intelligendum de aliis virtutibus ordinatis ad se vel proximum, & non de religione quæ ordinatur in Dei honorem, quæ est prima moralium secundum eundem 2. 2. q. 81. art. 6. Probat autem Thom. hoc per illud Tullij 1. offic. In iustitia virtutis splendor est maximus, ex qua boni viri nominantur. Et per illud Arist. 5. Ethic. Præclarissima virtutum est iustitia, & neque est Hesperus, neque lucifer, ita admirabilis. Quod ait procedere non solum in iustitia legali, sed etiam in speciali, duplici ratione, & pondera in dicto Cic. verbum splendor, & in Arist. verba, Hesperus & lucifer, quibus significatur gloria quæ ab Ambrosio definitur esse clara cum laude notitia, vt late monstramus in c. Inter verba 11. q. 3. & est contra totam Ecclesiam Christ. quæ tribuit lauream gloriæ martyribus, non solum quibus se ad id, cum non tenerentur, obtulerunt, sed etiam his qui quæsi tenebantur id pro fide Christi subire. Quin & contra sapientiam Ethnicorum, qui ob iustitiam egregie seruata, alij Traianum, alij Aristidem, alij alios eius maximos cultores, gloriosissimos appellauerunt. Decimo, quod sufficit eum exzquare maritum, & beneficiarium quoad dispositionem fructuum dotalium, & beneficialium, ad hoc vt dicatur male illos exzquare, quod nos prætendimus, quum teneat, beneficiarium dispendendo vane, vel profane, peccare mortaliter, & tenere debeat maritum, id faciendo non ita peccare per prædicta. Item quod vt doleo totam fere urbem concepisse librum eius contra me fuisse scriptum, ita gaudeo eum dicere rem ipsam non sic se habere. Item quod non fuit visa nobis iniqua diuisio fructuum inter præcessorem & successorem beneficii instar diuisionis inter maritum, & vxorem, sed quod illa non est iure communi statuta, nec vsu antiquo recepta, cum in Monit. 13. q. 2. dico, nulla glos. neque doctor ordinarius antiquus meminerit talis consuetudinis contrariæ opinioni communi, quam noui non fuisse ante 1525. annum, in Regno Nauarræ, nec Castellæ veteris, vbi mihi quoque tunc collata fuit Commenda suprascripta, sicut ipse ait se nunc habere pingue curatum in Regno Castellæ Nouæ siue Toletano. An autem ea tunc seruaretur ibi, sicut nunc seruari ipse testatur, nescio, quamuis sciam, quod & ipse non ignorat, non esse iustam causam cur impingatur mihi eius ignorantia, eo quod fuerim in vtroque iure Gymnasta 50. (vt ipse ait) annis, siquidem ybique terrarum ad Gymnastas Academiæ super iuris vtriusque dubiis concurritur. In reliquis autem quæ respondet vsque in finem, parua diuersitas est, vel cōuenimus

18

S V M M A R I V M.

Beneficiarius potest sibi facere patrimoniale de suo redditu, quantum impartit pauperibus de suo patrimonio, num. 29.

Discere potest quiuis etiam senex à iuvene, num. 30.

Bonorum sacrorum & laicorum differentia quoad dominium, administrationem, impensionem, & peccatum, num. 31.

29 XX. Quod ad ea quæ respondet Monitis meis 3. quæst. solum replico, primum, quod gaudeo eum ad primum dicere, non posse clericos iuste testari ad profana, esto iure simpliciter concederetur, vt possent testari, quia nec in vita ita possunt disponere, in quo conuenimus, Quod satis perpensum, magnus gradus est ad meam conclusionem, quod non valet consuetudo testandi ad profana de quæstis ex redditibus beneficiorum. Secundo, quod nihil ego impono ei quod non dicat ipse in suo libro directè, vel indirectè per necessariam consequentiam, vt in multis articulis supra monstraui. Tertio, quod qui legerint suum librum & meum, iudicabunt meum (ni fallor) longe præcellere suum methodo, breuitate, claritate, & resolutione. Quarto, me mirari, quod quum sit largissimus in concedenda clericis facultate dispendendi, neget posse iuste beneficiarium impendere in profana tanquam patrimoniale tantundem de redditibus beneficij quantum impenderit de suis patrimonialibus, in opera pia in quæ illi redditus poterant impendi, quod ego affirmavi Monit. 4. quæst. 3. per c. si Episcopus. 12. quæst. 5. & merito, quia videtur quis soluere in causam duriolem, & potius quod debet, quam quod non debet. l. 1. ff. de solut. & l. cum de indebito. ff. de probat. Et consequenter qui clericus debet dare superflua reddituum beneficiorum pauperibus, in dubio, actu, vel virtute vult potius dare de his quæ debet, quam quæ non debet, & consequenter dare quæ dat de patrimonialibus in compensationem eorum quæ retinet, vel accipit de redditibus beneficiariis per præfatas leges, & multa similia quæ facile adduci possent, nisi quum expresse in onus sui patrimonij id faceret, quia tunc secus esset, arg. l. continuus. §. cum ita de verb. Quinto, quod meam de commendatoribus ordinum militarium, doctrinam contra quam ipse multa scripsit directè, & consequenter approbavit Pius V. in bulla quam dicit legisse insertam Monit. 12. & alia multa adducta supra responso 11. Ultimo, quod ipse viderit an modeste dicat ab eo me didicisse quædam leges Iurisconsultorum & Codicis satis profecto vulgatas, quas antequam ipse nasceretur, iam prælector docere poteram, qui eo improperante 50. annis fui Gymnasta in Academiis, & me sciente, & Deo gratias agente, circiter 40. An item modeste dicat me indicante se, nouisse Aluarum Pelagium, quem ante 20. annos in Manuali confessariorum Hispano non semel citaui. Quæ non dixerim pie lector, vt significem putare me adeo senem non posse, vel non esse paratum ab eo iuvene discere multa diuina, & humana, græca, & latina, Pontificia, & Cæsarea, possum enim & paratus sum, discere etiam ab alio longe inferiori, imitatus Patriarcham illum meum maximum Augustinum relatum in c. si habes 24. quæst. 3. & Pomponium 78. annorum dicentem in l. Apud Iulianum. ff. de fideicom. libert. non pigere se alterum pedem in tumulo habentem, aliquid addiscere: vt qui iam pridem certius quam ille Ethnicus noui sententiam gloss. c. nisi cum pridem, de renunc. super illo, Spiritus vbi vult spirat, hoc disticho contentam.

Tu spiras vbi vis, tua munera, diuidis vt vis,

Scis cui des, quod vis, quantum vis, tempore quo vis.

Sed ne mea opuscula & responsa multis utilia, eius improperiis definant esse talia, & vt apud se reputet, an id damni reficere teneatur. Et quod fortassis inter nos quoque est locus illi apud Hieronymum parcemix, Bos lassus fortius figit

figit pedem. Et quod non rarò senilis cantio e st Cygnea Numine Dei ; qui nos ambos, & omnes sua sanctissima pace conciliatos in terris, æterna tandem gloria donet in cœlis. Amen.

Coronis itaque resolutoria fit, quod quicquid blandiamur nobis beneficiarij tam seculares quam regulares, veritas consistit in his octo. Primum, quod omnium bonorum pecuniariorum sicut & aliorum omnium verus & summus Dominus est Deus Opt. Max. illa sua dispositione generali, qua ipse est terra, & plenitudo eius, tam quoad naturam, quam quoad vsum, vt declarat Thom. in neutro libro ad hoc citatus 2. 2. q. 66. art. 1. Secundo, quod horum bonorum quædam sunt communia, & nullius, ita quod neque sunt Dei, neque hominis singulariter, neque hominum communiter vlla dispositione humana in id sufficienti, sed capientium fiunt, quales sunt lapides in littore maris, & pisces eius l. 1. ff. de acquir. rer. dom. Alia verò sunt diuisa quæ aliqua dispositione humana sunt alicuius, & hæc sunt duplicia, quædam Dei tantum, quæ etiam appellantur nullius in §. sacræ, & §. nullius, instit. de rer. diuis. alia tamen ratione quam superiora, scilicet, quia nullius hominis singulariter neque hominum vniuersaliter sunt, sed Dei tantum, secundum gloss. recept. ibi & in l. 3. ff. de acq. rer. dom. qualia sunt omnia Ecclesiastica & Deo dicata per humanam oblationem, donationem, conventionem, delictum, vel vltimam voluntatem, iuxta c. sunt qui opes 17. q. 4. & c. Res, cum gloss. 12. q. 1. & alia multa præsertim c. 1. de refo. sess. 25. Concil. Triden. & l. Nulli & l. Id quod & l. si quis ad declinandam. C. de Episc. & cler. cuius gloss. in verbo, minui, probat posse Deum institui hæredem, & ei donari & legari. Quæ omnia dicuntur sacra alicuius ex quatuor speciebus sacrarum, secundum Thom. recept. 2. 2. q. 99. ait 3. & probatur in iuribus prædictis, licet alia sint aliis sacratiora, vt probatur in Apolog. q. 1. Monit. 24. Alia vero sunt hominis, vel hominum singulariter, vel vniuersaliter, qualia sunt omnia profana & laica, siue sint publica, siue priuata, iuxta §. vniuersitatis, & §. singulorum instit. de rer. diuis. Tertio, quod hæc consequitur, solum Deum, & nullum hominem esse verum Dominum bonorum ecclesiasticorum, & ita ecclesiasticos, siue seculares, siue regulares disponentes de illis, disponere de alienis: bonorum autem profanorum esse veros dominos laicos, & clericos seculares singulos, vel vniuersos ad quos ea humana dispositione ad id sufficienti pertinent. Et ita eos disponentes de iis, disponere de suis, Quarto, quod vniuersalis omnium bonorum ecclesiasticorum tam mobilium quam stabilium, quæ sunt Dei, administratio, siue ius administrandi ea nomine ipsius pertinet ad Pont. Max. per concessionem immediate factam ei, vt suo summo vicario. Particularis verò mediatè, vel immediatè ab eodem Pontifice concessa inferioribus beneficiariis secularibus, vel regularibus pro sua cuiusque institutione, & titulo, ita quod nullus eorum etiam ipsemet Papa, est verus Dominus eorum, sed solum administrator rerum alienarum. Papa quidem summus, sed immediatus, alij verò particulares, & mediati. Quinto, quod inter beneficarium secularem, & regularem hoc distat, quod ille potest habere verum dominium rei pecuniariæ profanæ vna cum iure administrandi hæc vel illa bona ecclesiastica per hunc, vel illum titulum beneficarium canonicum à Papa sibi mediatè, vel immediatè concessum, & quicquid acquirit intuitu suæ personæ,

acquirat sibi quoad verum dominium: quicquid verò acquirat intuitu sui beneficij, acquirat Deo quoad verum dominium, & Papæ quoad administrationem vniuersalem, sibi verò, quoad particularem: Regularis verò quicquid acquirat tam intuitu suæ personæ, quam sui beneficij, acquirat Deo quoad verum dominium, & Papæ quoad administrationem vniuersalem, & immediatam, suo verò beneficio, & sibi quoad particularem mediatam. Sexto, quod inter clericum secularem non beneficiarium, & regularem simplicem non beneficiarium, hoc distat, quod ille siue sit sacris initiatus, siue non, quicquid iuste acquirat, sibi acquirat quoad tam verum dominium quam laicus, ea quæ sibi acquirat, hic verò nihil penitus acquirat sibi quoad verum dominium, nec veram possessionem, neque vsumfructum, neque vsum iuris, sed quicquid acquirat, acquirat primum Deo quoad verum dominium, & Papæ quoad vniuersalem administrationem immediatam, & quoad particularem mediatam ordini suo, vel Monasterio si est capax talis iuris administrandi, sin autem, remanet illud apud Papam, & sola administratio facti apud ordinem suum, vel monasterium dum Papa illis eam permittit, & etiam propriam suæ personæ dum Papa, vel suus prælatus eam sibi iuste permittit. Septimo, quod tam Papa quam omnes alij beneficiarij, siue seculares, siue regulares, debent administrare prædicta bona Dei, tanquam administratores alienorum bonorum, scilicet Dei, secundum voluntatem eius declaratam per sacras literas, traditiones Apostolicas, & Canones Ecclesiasticos Conciliorum vniuersalium, & Pontificum Max. Octauo, quod voluntas Dei, & D. N. Iesu Christi declarata per præfata, est quod Papa, & omnes alij ministri inferiores beneficiarij possint se alere decenter ex redditibus suorum beneficiorum, & quod superflua naturæ, & decentiæ, distribuant in pauperes quos elegerint, siue mendicos, siue alios, indigentes tamen, saltem ad se decenter sustentandum, vel in alia pia, vel iustæ gratitudinis officia, & non thesaurizent ea etiam ad mutandum statum inferiorem in altiorem, nec donent illos diuitibus, etiam cognatis, vt ditiores, vel nobiliores fiant, & quod contrafacientes, in notabili quantitate, peccant mortaliter, ceu vtentes rebus alienis contra voluntatem Domini, & tenentur ad restitutionem, quia violant legem iustitiæ, non solum ipsi, sed etiam qui accipiunt ab eis, nisi excusentur per aliquod eorum quæ nos colligimus in Apologia q. l. Monit. 77. Cæptum 8. Kal. Nouembr. finitum, eisdem Kal. manu extrema donatum, die sacro B. Martino Apostolorum pari, cuius vt intercessione contra omnia aduersa muniamur, cum tota Ecclesia oramus. Amen.

LAVS DEO.

Gonzalo Herrera Episc. Laodicen. Franc.

Turrianus Societ. Iesu.

VIA ex literis tuis postremis intellexi propositū esse D. Lierno Episc. Mondonien. designato scribere de bonis ecclesiasticis: & quid ipse de ratione eis vtendi sentiam, cupere scire: faciam: & quod amicus tuus à me petit: & quod ego ei pro sua in me beneuolentia & studio atque officio mea scripta (vt scribis) defendendi: debere mihi videor. Tametsi post tam multa de hac re à duobus magnis viris sæpius vltro citroque magna concertatione disputata: & ab altero eorum vtriusque Iuris consultissimo veritate tam subtiliter limata: & tot ac tantis argumentationibus, & auctoritatibus canonicis grauissime conclusa, fortassis actum agere videor. Sed si nihil aliud in hac scriptione proficiam in re honesta amicis morem gerere operæ pretium est. Et quia eadem repetere nec opus est: neque sine fastidio legentis & scribentis fieri potest: inuestigabo paulo diligentius, si quid forte ab illo grauissimo patrono & fortissimo propugnatore veritatis nobis relictum est quod ad propositum ei finem episcopos, ecclesiam, & pauperes adiuuādi pertinere possit. Bona igitur ecclesiastica sic data sunt domino, cuius sunt, vnde *xxviii* id est dominica in apostolicis constit. appellatur: sicut tempore apostolorum dederunt Ananias & Saphira vxor pretium agri, quem vendiderant. Deo enim dederunt, non hominibus, sicut scriptura testatur, cum ait: Cur tentauit Saranas cor tuum mentiri spiritui sancto? non es mentitus hominibus, sed Deo. Deo igitur dederant, cui oportebat fidem seruare, & non fraudare eum, auertendo partem doni oblatis. Huiusmodi ergo bona Deo oblata Deus ipse postea (sicut à sanctis apostolis in suis constitutionibus traditum est) dedit episcopis, & aliis ministris tanquā operariis cibo suo dignis, sicut ait euāgel. Matth. Cum vero cibum dixit, ea intelligi voluit, quæ naturæ necessitas postulat. Vt canon apostolorum *41.* & synod. Antiochena canone *25.* interpretantur. his enim indigent ministri. Quod si ex donis Deo oblatis, opes ministris ecclesiæ Deus concessisset, & non necessaria tantum, opes, siue diuitias, & non cibum vocasset, quo dignos esse dicit ministros ecclesiæ, tanquam mercede sua. Hoc enim contentos esse vult, & non amplius sibi sumere, sicut apostolus ait, habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Quod quidem de episcopis in primis dixisse, qui in locum apostolorū successerunt, testis, & interpret est idem canon Synodi Antiochenæ *25.* qui sequens canonem apostolorum, episcopo cōcedit, vt ex bonis ecclesiasticis accipiat: quæ (inquit) opus sibi sunt ad vsus suos necessarios, & hospitum: vt nihil eis desit secundum apostolum dicentem: habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Et apostolica constitutio libro *2. c. 24.* Sumat (inquit) episcopus ex bonis ecclesiasticis, quantum sibi sufficiat: in indumentum, quantum necessitati & honestati congruat. Quod si aliunde suppetat illis ad viuendum, &

sunt fortasse diuites, licet eis dare bona sua, quibus videatur secundum canonem apostolicum 40. & de euangelio viuere, sicut dominus ordinauit, sumentibus ex bonis ecclesiasticis (vt iam diximus) quantum sibi & familie atque hospitalitati sufficiat, tanquam qui sint & indigentes & operarij: vt quod accipiunt, sit eis merces, qua sunt digni propter opus ministerij, quæ vero supersunt, aliorum egentium sunt. Omnino enim huiusmodi bona donata sunt Deo. Quæ ideo græce dicuntur *δῶρα* id est: dona, quæ dari solent etiam non indigenti, vt certe nulla re indiget Deus cui donantur. Cum vero dat Deus ministris ecclesiæ ista dona sua, quia iam tanquam indigentibus dat, non *δῶρα* sed *δωρεῖα* vbique & scriptura, & apostolica constitutio vocare solet. Sunt enim *δωρεῖα* quæ data interpretari solemus, ea quæ indigentibus dantur. Notauit hanc vim verbi huius Sanctus Maximus Dionisij Areopagitæ scholiastes in questionibus & responsionibus ad Thalassium. Sic Paul. in epist. ad Philippen. c. 4. vsus est hoc verbo, cum ait: & Thessalonicam semel & bis mihi in vsu misistis: non quia quæro datum: græce est *δῶρα* in quo digna est admiratione scripturæ sanctæ prouidentia: quæ eo verbo in mercede ministrorum ecclesiæ utitur, quod eos statim redarguere potest, si non contenti cibo suo, plus appetant, id est: si ex possessionibus & bonis ecclesiasticis plus sibi sumant quam quod eis ad vsus vitæ necessarios honestos, & decentes sufficiat. Continuo enim eos rogabimus, ista, quæ supersunt necessitati, quo nomine vocabuntur? *δῶρα* enim, id est, dona, non sunt, quæ dari solent etiam non indigentibus: vt idem quoque Sanctus Maximus notauit. Deus autem ista dona sua, id est, sibi oblata, non dat ministris ecclesiæ tanquam non indigentibus: sed potius dat in cibum, id est, ad necessarios vsus vitæ, velut indigentibus: vt canon apostolorum nos docet. Neque rursus sunt *δωρεῖα* id est, data: quia hæc indigentibus dantur. Ista autem supersunt istis: non igitur istorum sunt, quæ istis, neque tanquam non indigentibus à domino Deo donata sunt: neque tanquam indigentibus data. Nemo enim indiget superfluis. Restat ergo, vt sint aliena, & distribuenda quibus debentur, & quorum sunt: vt si non distribuantur: iniuste ablata sint: ablata dico egentibus, quorum sunt. Quod si ablata sunt, iustitia postulat, vt restituantur. Deinde, si episcopi veri & legitimi domini fructuum possessionum sunt: cur eos scriptura sancta, & apostolica doctrina à Clemente Petri & Pauli discipulo scripta, & apostolici pontifices œconomos, id est, dispensatores, & procuratores vocant: aut si œconomi simul & domini sunt, consequens est, vt partim horum bonorum ecclesiasticorum tanquam propria eorum sint: ea scilicet, quæ ipsis ecclesiæ ministris ad vsus vitæ necessarios opus sunt. Partim non propria, sed ipsius à Deo commendata, & concredita: tanquam fidelibus œconomis. Quod si œconomi, siue dispensatores eorum sunt, quæ necessitati supersunt, an ratio iustitiæ naturalis non docet, si œconomus auertat sibi & suis vsibus, quæ dispensanda erant: ea refarcire: & compensare debere? aut certe si non debet, non œconomus, siue dispensator; sed dominus est episcopus, & mentietur scriptura; quæ œconomos siue dispensatores vocat, vt apud Lucam in parabola; cum ait: Quis putas est fidelis dispensator & prudens? (Græce est œconomus) quem constituit dominus super familiam suam: vt det illis in tempore tritici mensuram: quem locum

locum de dispensatore spiritali & non sæculari, ecclesiastico & non civili, necessario secundum scripturam intelligendum esse, satis (vt opinor) probaui lib. 5. defensionis epistolarum pontificum apostolicorum cap. 9. aduersus Magdeburgenses Centuriatores. Sic etiam vocat apostolica constitutio lib. 2. cap. 24. cum ait: Vos episcopos oportet, non magnas impensas facere: neque donis Dei tanquam alienis, sed tanquam propriis Dei vti, vt bonos œconomos siue dispensatores Dei decet. Deinde subiungit. Sumat ergo episcopus alimenti quantum sufficiat: in indumentum, quantum necessitati, & honestati conueniat. Item cap. 35. Dabis, inquit, sacerdoti quæ ei debeantur, primitias aræ, torcularis & oblata pro peccatis, tibi enim conuenit, vt largiaris, illi vero tanquam œconomus, & ministratori rerum ecclesiasticarum, vt dispense: caue tamen ne episcopum ad rationes voces, neq; dispensationem eius obserues, quomodo, aut quibus, aut vbi, vtrum bene an secus, habet enim ratiocinatorem Deum, qui hanc illi œconomiam, siue dispensationem in manus tradidit. Deum dixit ratiocinatorem episcopi, ne licentia, & impunitas à iudicio hominum illecebra ei esset male dispensandi. Sic quoque apostolici pontifices episcopos olim vocabant: sicut ex scriptura sancta, & ex apostolica traditione didicerant. Vnde Alexan. primus in epistola 1. Quod autem (inquit) ad alios iudices prius non debeant, quam ad se (sic enim est in exemplari Vaticano manu scripto) sacerdotes vel actores accusari: ita à tempore apostolorum obseruatum & diffinitum inuenitur. Episcopos, qui sunt (sicut Clemens Romanus vocat) sacerdotes populorum, vocat Alexander actores ecclesiæ suæ. Sic enim legendum est, sicut in vetustis exemplaribus manu scriptis scriptum reperitur: & non auctores vel rectores, quos prius quam accusentur, conueniri vult Pont. Alexad. ab iis qui in eos querelam habent. œconomos enim græce: quos nunc, vt antea dixi, dispensatores interpretari solemus. olim interpretati sunt actores; id est, administratores, siue procuratores. Testis est interpretatio latina antiquissima epistolæ ad Galatas, in qua verbum œconomus græcum sic translatus est, cum ait. c. 4. quanto tempore hæres patulus est, nihil differt à seruo: cum sit dominus omnium: sed sub tutoribus & actoribus est, vsque ad præfinitum tempus à patre, pro actoribus græce est œconomis. Et in vetustissima interpretatione Irenæi lib. 4. cap. 44. in fine: quis igitur (inquit) fidelis actor bonus & prudens. Locus est euangelij Luca 12. in quo œconomus est Græce, Latine, dispensator. pro quo interpres Irenæi (vt dixi) actor vertit. Sic etiam vocat episcopos Anacletus in epist. 3. actores ecclesiæ, id est, œconomos, vel dispensatores. Ego (inquit magnus Basilius) cum carnem audio, carnem intelligo, cum scapham, scapham. Nomina enim ad significandas res imposita sunt. Similiter nunc dicendum est: nos cum episcopos œconomos & dispensatores audimus, œconomos & dispensatores intelligimus. Nomen igitur, quo sancti apostoli episcopos œconomos bonorum ecclesiasticorum vocauerunt, vt Clemens Romanus in cōst. apost. testatur, & nomen item, quo ipsa bona ecclesiastica eis data *ἀπομάρτα* id est, data indigentibus appellarunt, hæc inquam nomina, voluerunt illi sancti apostoli, vt perpetuo episcopos admonerent, debere eos ceteros esse necessarios ad vsus vitæ: reliquorum vero ad distribuendum tantum in vsus egentium potestatem eis fieri, vt si hoc

non fecerint, ea quæ egentibus fraudata fuerint, egentibus reddenda sint. Si quod Apostolus Timotheo in epist. 1. scripsit omnibus scriptum esse voluit, cum ait, formam habet sanorum verborum, quæ ex me audisti in fide, & in dilectione in Christo Iesu domino nostro, qui œconomus, & dispensatores quos scriptura sancta, & traditio apostolicæ doctrinæ, & pontificum apostolicorum consuetudo vocat, dominos potius vocant, & faciunt, & dispensationem ac procurationem bonorum domini in dominium vertunt, quomodo isti formam habent sanorum verborum in fide creditæ dispensationis, & in dilectione pauperum in Christo Iesu domino nostro, & episcopo animarum nostrarum, cui primum bona ipsa oblata & donata sunt? Rursus idem apost. in epist. ad eundem: Si quis (inquit) non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei quæ, secundum pietatē est, doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum: at qui ex numero est sanorum sermonum domini nostri Iesu Christi, & ad doctrinam, quæ secundū pietatem est, pertinet sermo, qui tradit secundum scripturam, & apostolicam doctrinam, & apostolici canonis constitutionem bona ecclesiastica Christo domino donata esse, & eorum œconomos, & procuratores episcopos esse, cui sermoni sano, & pietatis pleno qui non acquiescit, qualis sit apostolus dicit, non ego. Et iterū in extrema parte epistolæ, O Timothee, inquit, depositum custodi, deuitans profanas vocum nouitates, depositum vocat, vt doctus Tertul. in lib. de præscription. heretic. sentit, apostolicam doctrinam ecclesiæ catholicæ traditam, quæ instar depositi fideliter in ea custoditur, à qua qui discedit, is inducit vocum, id est, vt Vincent. Lirin. vetus & grauis auctor interpretatur; dogmatum, rerum, & sententiarum nouitates profanas, quæ nihil, inquit, habent sacri, nihil religiosi, & ab ecclesiâ, & templo Dei sunt alienæ. At nemo iam ignorat, vocari, vt supra docui, episcopos in euang. in apostol. doct. & apostol. constit. & in epist. pontificum apostolicorum œconomos, dispensatores, procuratores, actores, & administratores. Qui ergo eos bonorum ecclesiasticorum dominos dicunt, & faciunt, fidem apostol. doct. ecclesiis Dei traditæ instar depositi crediti violant, & profanam vocis nouitatem introducunt. Denique si corrumpunt bonos mores colloquia praua, vt apost. in epist. ad Cor. priore ait dictum Menandri comici approbans, profecto ad colloquia praua pertinet dicere episcopos dominos bonorum ecclesiasticorum, siquidem ad auaritiam, & non ad largitatem ministros ecclesiæ hæc vox inuitat, quos apostolus vult habentes alimenta, & quibus tegantur, his contentos esse. Sed ne iam amplius, si qui adhuc cōtradiciunt, subterfugiendi locum cogitent, & in aperto latebras querant, imponat finem disputationi apostolica constitutio à Clem. Ro. lib. 2. cap. 24. descripta, quæ sic ait. Quæ secundum mandatum Dei tribuuntur, decimas dico: & primitias insumat episcopus, vt homo Dei: quæ causa, & ratione pauperum sponte offeruntur, distribuatur decenter in pupillos, in viduas, in afflictos & calamitosos, in hospites egentes, tanquam qui Deum habeat harum rerum ratiocinatorem, quarum œconomiam, id est, procurationem ei commiserit. Impartite ergo episcopi cum iustitia omnibus indigentibus, & vos vtimini bonis domini, sed nō abutimini. edite ex eis, sed ne soli ea deuoretis: quin potius cōmunicate cum egentibus, & declinate offensionē Dei. Non dixit, impartite omnibus egentibus cū misericordia, aut charitate, sed cum

iustitia.

iustitia. Ne quis diceret (vt iam quidam dixerunt) non esse restituendum, si quis eos fraudaret, quibus impertiendum erat: quia lex non iustitiæ specialis, sed lex charitatis impartiri iuberet. Iubet igitur lex apost. const. cum iustitia distribuere omnibus egentibus, vt cuiusque ratio, & necessitas postulauerit, quod quidem ad iustitiam distributiuam pertinet: ergo qui hanc iustitiam in distribuendo non seruauerit, quæ in alios vsus conuerterit, ea per legem iustitiæ specialis & commutatiuæ restituere egentibus debet. Hæc enim est, quæ id, quod in eo, quod distribuendum erat fraudatum est aliis, emendate & corrigere debet, vt docet S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 1. in respon. ad 3. Deinde quia propter charitatem Dei & proximi seruanda est hæc iustitia in bonis Domini in vsus egentium distribuendis. Idcirco eadem Apost. constit. de lege etiam charitatis in proximum admonet subiungens: etenim si ista bona soli insumpseritis, illud vobis tanquam insatiabilibus, & qui soli ea comedetis, exprobrabit Dominus: Lac denorabatis, & lanis operiebamini, & in alio loco: An soli in terra habitabitis? quocirca iussum est (inquit) vobis in lege: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Non solum igitur lex charitatis iubet episcopis bona Domini; id est, ecclesiastica cum omnibus egentibus cõmunicare, hoc ipsum enim iuberet quamuis omnia bona ecclesiastica episcoporum essent (vt sunt) patrimonij bona. Sed in primis lex iustitiæ distributiuæ hoc iubet, quia non sunt episcopi, sed communia omnium egentium. ob hanc causam prius de iustitia admonuit & præcepit, quam de charitate apostolica constitutio. Licet sit charitas excellentior virtus; sed quam habere episcop. non potest, nisi illam iustitiam bona Domini in vsus omnium egentium distribuẽtem seruet. Subiungit deinde apostol. const. Atque hæc quidem dicimus: non vt laboribus vestris non fruamini. scriptum est enim non alligabis os boui trituranti, sed vt moderate cum iustitia fruamini. Ecce iterum iustitia in iis etiam seruanda, quæ episcopi vsui deputata sunt. Iniustitia ergo est episcop. bonis ecclesiasticis ad vsus suos & familiæ immoderate vti. Tantum enim sit episcopi proprium ex bonis ecclesiastic. ad viuendum ex eis, aut ad dandum, cui velit, si malit ex patrimonio viuere, quantum eidem ad vsus necessarios & decentes secundum gradum & locum, quem tenet, necessarium est. Ergo secundum Apost. constit. episcop. qui iis, quæ specialiter vsui eius deputata sunt; immoderate vtitur, ita vt immoderata sibi retineat, & aliis egentibus non subueniat, non solum peccat, vt in bonis patrimonij sui similiter vtendis peccaret, scilicet, contra debitum charitatis, sed etiam cõtra debitum iustitiæ in primis peccat. At fortasse, quod dixit S. Thom. 2. 2. q. 185. eandem rationem videri in his immoderate vtendis, vt de bonis propriis non asseueranter affirmavit, sed dubitanter dixit, cum ait, videtur esse eadem ratio. Subiungit postea eadem Apostol. constit. vt igitur cum bos in area operatur ore non alligato, inde pastum capefcit, non tamen totum, quod in area est ab eo depascitur, sic etiam vos cum in area, id est, in ecclesia Dei operam exercetis, edite ex ecclesiæ bonis. En igitur, quod bos in area ore capit, dum laborat messẽ terendo. Exemplum est, & in vetere scriptura, vt Apost. Paulus interpretatus est, figura fuit eius partus siue portionis, qua episcop. contentus esse debet. siue ipse ex summa nondum distributa bonorum omnium ecclesiasticorum alioqui communium sibi sumat; siue iam antea facta partitione bono-

rum Domini in clericos, in fabricam, in pauperes: nihil enim refert, nec enim quia pars episcopi maior alioqui quam vsus necessarij, & decentes moderate requirunt, inuenta est specialiter eius vsui deputata. Idcirco totam quantacunque sit ei deuorare sine crimine iniustitiæ licebit? absit, non ita est: secundum Apost. constit. nec hoc vnquam S. Tho. sensit. De ea igitur parte loquitur S. Tho. quam vocat specialiter vsui episcopi deputatam: in qua videri dicit per immoderatum vsum peccare. sicut in propriis bonis: in qua scilicet, non est notabilis supra necessitatem excessus: & latere potest. Sin vero sit multus excessus, qui non potest latere, id ipsum sensit, vt ratio naturalis & diuini iuris postulat, quod sensit, cum episcopus plusquam debet de communi summa ante diuisionem bonorum sumit, ita vt multus sit excessus, qui latere (inquit) non potest, vnde videtur (inquit) bonæ fidei repugnare, bonæ fidei dicit, scilicet, dispensationis ac procurationis bonorum ecclesiasticorum creditæ. Ex quo fit, vt non solum peccet mortaliter, sed etiam restituere debeat, quia vbi bona fides creditæ dispensationis seruata non est, ibi alienum iniuste ablatum est. Probat deinde Apost. constit. testimonio prophetæ Ezechielis, quod dicit de episcopo moderato vsu bonorum ecclesiasticorum cum iustitia, id est, vt non plus iusto sibi sumat, etiam ex parte sibi assignata. Non enim exprobrabit Dominus episcopo, quod de lacte gregis māducet, & de lana ouium vestiatur. Quis enim (inquit Apostolus) pascit gregem, & de lacte eius non manducat? Sed exprobrabit secundum apostolicam doctrinam, quod lac gregis vt insatiabilis deuoret: & quod de aliorum lana vestiatur, hoc est, plus iusto in cibos & indumenta sibi sumat. Hoc enim significat apud Ezechielem, lac deuorabatis, & lanis operiebamini. & paulo post idem Ezechiel: pascebant (inquit) pastores semetipsos, & greges meos non pascebant. Significat immoderatos sumptus in vsus suos fecisse, & oues indigentes defraudasse pastu necessario. In qua re quia iniustitia erat, minatur paulo post Dominus, inquiens: Visitabo oues meas, & pascam illas in iudicio, iniustitiam plane exprobrat pastoribus. Est igitur secundum scripturam apostolica constitutione interprete, iniustitia in vsu immoderato partis episcopi, quod si iniustitia est: est igitur opus restitutione, quæ est actus iustitiæ commutatiuæ, vt quæ distribuenda erāt egenibus, vt eorum communia, egenibus reddantur: aut in alios vsus pios collocentur. Immo, vt sicut Apostolus ait: omne os obstruatur; neque verbum ipsum restitutionis proprium in sacris canonibus prætermisum est. Synodus enim Antiochena, quæ grauissima est, & plures canones apostolorum renouauit, ac confirmauit canone 25. renouans canonem apostolorum episcopus (inquit) ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum in omnes qui indigent: cum omni reuerentia, & timore Dei. participet autem & ipse quibus indiget. Si tamen indiget, tam in suis, quam in fratrum, qui ab eo recipiuntur, vsibus necessariis: ita vt nullo fraudetur iuxta sanctum apostolum dicentem: habentes alimenta, & quibus regamur, his contenti simus. Deinde subiungit, quod si contentus his minime fuerit, scilicet, necessariis, conuertat autem res ecclesiæ in suos domesticos vsus, & prouentus ecclesiæ vel agrorum domesticis suis, aut propinquis, aut fratribus, vel filiis tribuat, ita vt per huiusmodi personas occulte res ecclesiæ laedantur: Synodo prouinciarum pœnas iste persoluat. sic interpretis vetus è græco vertit. Est autem hic

penas persolvere Synodo, rationes Synodo referte. hoc enim significat, quod Græce est *ὀφθαλμαίμα*, quod vulgo dici solet: syndicari. Cum quis rationem administrationi quæ fidei eius commissa est, reposcitur, ut si quem fraudatum esse constiterit, confectis rationibus soluendum sit. Iudicio ergo Synodi Antiochena, si episcopus non contentus necessariis, plus in usus domesticos, aut domesticorum, vel propinquorum infumat, siue diuisa fiat bona ecclesie, siue non sint (nihil enim refert, neque Synodus quidquam referre iudicavit, quæ episcopum necessariis, ut cumque sit, omnino contentum debere esse secundum apostolicum canonem decreuit) contra iustitiam facit, & restituere debet. Immo ne quis sententiam canonis vel malitiosa cavillatione eluderet, vel per errorem falso existimaret, hoc genus lædendi res ecclesie à Synodo prohiberi, cum episcopus prouentus ecclesie vel fructus agrorum non per presbyteros, & diaconos ecclesie tractat, sed per domesticos, & propinquos, siue fratres, siue filios, quibus potestatem eorum cum iactura rerum ecclesiasticarum dederit. Addidit canon: Si autem aliter accusatur episcopus, aut presbyteri, quod ea, quæ pertinent ad ecclesiam, vel ex agris, vel ex alia ecclesiastica occasione, sibi usurpent: ita ut ex hoc pauperes affligantur, criminationi vero & blasphemie tam sermo prædicationis, quam hi, qui sic dispensant, exponantur: & hoc corrigi oportet, sancta Synodo, id quod decet, probante. Corrigi oportere dixit, qui è Græco vertit, pro eo, quod est, restitui oportere. verbum enim Græcum *ἀποδοῦναι* quo vsa est Synodus, restitutionem proprie significat, sicut Aristot. in lib. 5. moralium docet, ubi eam partem iustitie, quæ commutativa dicitur, quæ in damnis & lucris æqualitatem constituit, *ἀποδοῦναι* vocat, id est, partem iustitie quæ in restituendo versatur. Quomocunque igitur episcopus non contentus iis, quæ ad usus suos necessarios decenter sufficiunt, plura sibi auerit cum egentium detrimento, is iustitiam non seruat, & corrigere ac emendare debet restituendo: ut Synodo provincie decere visum fuerit. hunc canonem non interpretatus, sed securus est Iustinianus in authen. 3. ut deter. sit num. cler. ubi æconomis ecclesiarum iubet, si egentes à patriarcha, aut reliquis clericis defraudari fuerint, indemnitate præstare: quod quidem sine restitutione fieri non potest, ut in Synodo Antiochena sancitum est. Postremo si quis adhuc iudicio Synodi Antiochena grauissimæ non acquiescit, & insuper ex iudicio Dei futuro, quid in re sit, scire cupit, videamus quid Isidorus Pelusiota eruditissimus & sanctissimus pater ante annos prope mille ducetos in epist. ad Paladium diaconum de iudicio in huiusmodi episcopos futuro scripserit, interpretemur latine. In altero (inquit) sæculo pronunciabitur contra eum à iudice incorrupto in illo horribili tribunali, cum clamabunt esurientes his vocibus: nos quidem neque cibos ad necessitatem naturæ ab hoc accepimus, hic vero deliciis perfluens, & opes congerens, reliqua in honores splendidos insumpsit. Nudi dicet: durior hic, & difficilior quam hiems nobis fuit. Egroti, grauior ipsa agritudine extitit. Pupilli: nullum patrociniū ab eo tulimus. Vidua: non attulit nobis cōsolationem. Inclusi in carcere: non stillauit in nos lachrymam compassionis. Calamitosi: non porrexit nobis manum subleuationis, & (ut summam dicam) cum omnes, quorum est episcopus ordinatus, in eum clamauerint: quid existimas facturam esse iudicem incorruptum? an non grauius puniet, quem nec honor fecit meliorem?

omnibus sane liquet, ita fore. Si quis vero non credit pronunciationem sententiæ in euangelio legere potest. Diuidet (inquit) eum, & partem eius cum infidelibus ponet. hæc tenet Isidorus. Hæc est sententia, quam Dominus in euangelio Lucæ ait, pronunciamdam esse in illum dispensatorem: quem constituit Dominus super familiam suam, ut daret illis in tempore tritici mensuram. Ille vero percutiens seruos & ancillas, sicut ait euangelium, cœpit edere, & bibere, & inebriari, id est, immoderate uti bonis ecclesiasticis sibi ad impertiendum egentibus datis; quæ quidem qui non impartit, eis egentes percutit fame, ac nuditate. Sed fingamus proficisci hinc in alterum sæculum huiusmodi episcopum, dolentem quidem, non distribuisse egentibus, quæ suis vsibus necessariis super fuerunt, sed non prouidentem, ut post mortem saltem distribuantur, cum tamen posset. An continuo silebit illa, quam dixi egentium querimonia, & lamentatio? An muta erit accusatio illa esurientium, & nudorum? minime. Non enim illæ voces audientur: quia hunc non pœnituit suæ in eos inhumanitatis & iniustitiæ: sed quia inhumanus & iniquus in eos fuit. & quod eis abstulit, aliis postea egentibus, qui loco priorum in vita remanserunt, neque dum vixit, neque post mortem reddidit. Si igitur verum esset, in legem tantum charitatis ac misericordiæ, non autem in legem etiam iustitiæ eos episcopos peccare, qui pauperes ecclesiasticis elemosynis defraudant: nullæ querelæ esurientium, & nudorum illic audirentur. quia iniustæ essent. Audientur tamen (ut hic grauissimus auctor, & sanctissimus Isidorus Pelusiota testatur) illa igitur pœnitentia sine correctione restitutionis, non fuit vera pœnitentia. Hæc enim est bonorum ecclesiasticorum lex à Domino eorum instituta, à sanctis Apostolis tradita, & eorum canonibus diuinis sancita, ut ex eis clerus cuius pars & hæreditas est Dominus ea tantum quæ ad vsus vitæ necessarios opus sunt, moderate tanquam sua sumat: reliqua vero tanquam non sua, sed Domini propria cum egentibus communicet. Idcirco sunt hæc ecclesiastica bona illæ admirabiles diuitiæ, quas propheta Esaias dicit prophetans de ministris noui testamenti, cum ait c. 61. Vos autem sacerdotes Domini vocabimini ministri Dei nostri. Dicitur vobis, fortitudinem gentium comedetis. hoc dicit propter eorum, qui ex gētibus conuertendi erant, largas oblationes possessionum, decimarum, primitiarum, aliorumque bonorum, quæ fortitudinem & vires vocare solet scriptura, ut cum ait Ecclesiast. 14. secundum vires tuas porrigens da pauperi. Deinde subiungit Esaias: & eritis in diuitiis eorum admirabiles. Quid enim admirabilius esse potest, quam eos, qui huiusmodi diuitias quamuis amplissimas habent, sic eas tamen habere, quasi non habeant? sic possidere quasi non possideant? quod quidem tunc fit, cum ij, qui ex clero sunt, ex bonis ecclesiasticis copiosis, quæ habent, ea tantum sibi, familiæ, & hospitibus sumunt, quæ ad vsus vitæ necessarios sufficiunt: reliqua in vsus omnium egentium collocant, quippe quæ eorum fidei ad distribuendum commissa sunt. hoc ergo est in ecclesiasticis ac dominicis bonis habere, & possidere ea tanquam non habentes, neque possidentes, cum hoc modo & lege habentur, & possidentur. Qui autem episcopos faciunt bonorum episcopatus sui dominos, & reliquos clericos suorum beneficiorum: ita ut quæ necessariis vsibus superflua sunt, peccent quidem, si aut auare seruent, aut immoderate insumant: sed non teneantur lege restituendi, quæ cum iniuria & damno egentium

egentium insumpserunt, nullam isti admirabiliorem legem in bonis domini, quæ dominus clero suo dedit, relinquunt, quam in patrimoniis secularibus, & mendacem faciunt prophetiam, quæ prædixit de ministris ecclesiæ nostræ futuros esse admirabiles in diuitiis domino oblatis. Diuitias enim non facit admirabiles copia ipsa, sed earum vsus, & vtendi lex. Rursus isti, quod in tribu leuitica, quæ euangelici cleri typus, & umbra fuit, in veteri testamento figuratum est, carere volunt re & veritate in nouo. Vt enim leuitica tribus, quæ ministrabat tabernaculo testimonij, quod typus ecclesiæ nostræ erat, ex donis Deo oblatis alebatur, sicut dominus ei per Moysen dixit: ego pars & hereditas tua in medio filiorum Israel, sic clerus ex bonis domino oblatis pro ministerio ecclesiæ alii debet. Et sicut voluit dominus, vt tribus leuitica donis illis Deo oblatis pro ministerio tabernaculi contenta, nihil inter filios Israel in eorum terra, quam eis dominus dedit, & diuisit, possidere: sic voluit, vt præter ea, quæ ex bonis ecclesiasticis domino oblatis ad edendum & vestiendum, & ad reliquum vitæ cultum necessarium & decentem clero sufficerent, nihil reliquorum bonorum domini Dei tanquam proprium more & lege secularium possiderent: sed eorum economi, & procuratores tantum essent ad suppeditandum egentibus, quod longe excellentius ac perfectius erat, & magis statum euangelij decebat, habere scilicet, procuracionem tantum eorum bonorū ad largiendum egentibus, quam nihil possidere, vt veteres leuitæ in terra Israel. Siquidem in non habendo, nulla cura aut sollicitudo est, in habendo autem ad distribuendum cum iustitia magna esse debet, quæ si fuerit magna, rursus apud Deum & ecclesiam Dei laus & gloria est. Hac igitur excellentia, & perfectione, ac laude euangelium, ecclesiam, & clerum Christi priuāt, & spoliāt, qui episcopos faciunt dominos bonorum omnium sui cuiusque eorum episcopatus: & similiter in beneficiis reliquorum clericorum. Imo faciunt hac ratione multo melius ac perfectius prouisum fuisse leuitis veteris testamenti, quam leuitis noui. Expeditijs enim erat in veteri testamento ad obeundum ministerium tabernaculi: nihil leuitas in terra filiorum Israel possidere, contentos donis Deo oblati, quam non contentos leuitas noui testamenti necessarijs à domino pro ministerio datis, accipere ab eo insuper, quæ non essent sibi necessaria, nisi lege domini qui ea dedit tenerentur ad suppeditandum ea egentibus, tanquam aliena & non sua. Illud præterea dicendum est, tam necessarium esse episcopis prouidere omnibus egentibus, quæ necessaria eis sunt, vt si non habeant ad tribuendum eis, secundum apostolicam constitutionem petere ab alijs debeant. Sic enim ait apostolica constitutio libr. 4. cap. 8. idcirco accepistis datum leuitarum, oblationem populi, vt suppetat vobis, & egentibus, & non cogamini accipere ab iniquis; & paulo post: sin vero datum non sufficiat, denunciatur fratribus, & collectam fac ad ministrandum orphanis, & viduis in iustitia: hoc ipsum sancti apostoli, quibus episcopi successerunt, exemplo suo eos docuerunt. Sic enim Paulus in epistola ad Galatas scripsit: & cum cognouissent, gratiam quæ data est mihi, iacobus, Cephas, & Ioannes, qui videbantur columna esse, dextras dederunt mihi: & Barnabæ societatis, vt nos in gentes, ipsi autem in circuncisionem: tantum vt pauperum memores essemus: quod ipsum sollicitus fui, vt facerem. En beatus Petrus profecturus ad prædicandum iudeis dispersis per Pontum, Galatiam, Cappadociam,

Asiam, Bythiniam sicut ipse in epistola sua priore scribit, & Paulus profecturus ad gentes à Hierosolymis per circuitum vsque ad Illyricum (vt ipse ad Roman. scripsit) cum scirent hoc esse proprium pastoris, non solum spiritualia gregi ministrare: id quod potissimum est, sed egentibus ea etiam, quæ ad vitæ vsus necessaria sunt, prouidere, communem curâ pauperum habere voluerunt, vt discant episcopi animatum & corporum pastores, si forte pauperes in diœcesi sua non habent, aut superest eorum necessitati, alienis etiam pauperibus opitulari. aut rursus si ex diœcesi sua ad vsus suorum pauperum quantû satis sit, colligere non possunt, vt aliunde quærant. Cura enim pauperibus subueniendi communis esse debet: sicut Paulus ex ecclesiis Galatiæ ad pauperes ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis, collectas mittebat. vt ipse 1. Cor. cap. 16. testatur. Satis ergo (vt arbitror) hæcenus demonstratum est, quid episcopi in bonis ecclesiæ cum iustitia vtendis facere debeant secundum naturam, scripturam, futuri sæculi iudicium, apostolicæ constitutionis traditionem, pontificum apostolicorum, & synodi Antiochenæ sententiam, & sanctorum apostolorum exempla. Contra vero si non faciant, ista omnia ab eis violari, & contemni.

Habes Reuerendissime Domine, quid de bonis ecclesiasticis, & eorum vsu sentiam. communicabis cum Reuerendiss. Domino Lierno Episcopo Mondoniensi, qui quid sentirem, scire desiderabat. Communicabis insuper, si qui alij videbuntur, quibus & epistola mea, & charitas tua prodesse possit. & vt me inter tua sacrificia Deo, ac domino nostro Christo Iesu precibus commendes, te per tuam in me charitatē obtestor. Romæ, ex domo Societatis Iesu. MDLXXIV. April. XX.

ACHILLES STATIVS LVSITANUS, Martino Azpilcueta Nauarro, viro ornatiss.

ac iuris consultiss. in Domino

Salutem.

M iam pridem in eadem, qua tu, cogitatione versatus, de tota Ecclesiasticæ pecuniæ ratione commentariolum mihi ipse cōfecissem, eum domi scilicet seruauit tam diu, atque in sinu prope continui, quoad nostræ ætatis hominū ea de re opiniones explorassem: in quibus tu ista auctoritate, virtute, eruditione dignam sententiam princeps dixisti, & vero etiam literis publicè mandasti. Quæ tametsi propter nominis tui magnitudinem & admirabilem istam in omni genere laudis præstantiam, apud omnes homines plurimum valet, quia tamen vir singulari pietate, ac doctrina præditus Franciscus Turrianus in eadem sententiam pedibus isset, ac manibus, idque elegantissima ad Laodicensem Episcopum epistola declarasset, tritam satis iam esse viam putauit, qua cæteris, quibus idem videretur, ingredi liceret. Ergo ego qualemcunque lucubratiunculam meam perire nolui, ad teque mittendam putauit,

taui, vt si probares ipse, dux, & auctor descriptionis huius, manare tuto posset ad ceteros, sin improbasses, equidem non recusarem quo minus etiam periret. Hic vero labor ipse meus mihi, Deo est gratia, plurimum, si praterca nemini profuit, multumque religionis iniicit, ne seculi nostri contagione infectus eo prolaberer, quo cupidi hodie multi mortales, atque ambitiosi precipites feruntur. Neque vero, qui me ne de nomine quidem fortasse nosti, ad te sum veritus scribere, quem olim Conimbrica, vbi mihi natiuitatis, ac doceri puero contigit, gentis meae praclarissimum doctorem, ac magistrum inter ceteros, & obseruavi, & sum maxime semper admiratus. Itaque me, & tua in omnes bonarum artium studiosos humanitas, & summum in gentem meam studium tuum, idemque vtriusque nostrum sensus impulerunt, vt te scripto nunc, & si non dedignabere, coram etiam fidenter conuenire, sed iam demum quam proposui ad rem aggrediar.

Principio quod ad rem maxime pertinet, quae redum videtur, cuiusmodi sint res ipsae ecclesiasticae, id vero est, a quibus profectae, atque oblatae, quibus item de causis, & quos denique in usus ex eorum qui obtulerint sententia ad Episcoporum pedes, qui sunt ipsi successores Apostolorum, delatae: quod ipsum aperte quidem, breuiterque declarat Aquisgranense Concilium cap. CXVI. in quo sic est. Res Ecclesiae, sicut a sanctis patribus traditur, & in superioribus capitulis continetur, vota sunt fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum: fideles namque fidei ardore, & Christi amore succensi, ob animarum suarum remedium, & caelestis patriae desiderium, suis propriis facultatibus sanctam locupletem fecerunt ecclesiam, vt his, & milites Christi alerentur, & ecclesiae exornarentur, pauperes rectearentur, & captiui pro temporum opportunitate redimerentur. Quapropter vigilantia, ac solerti cura prouidendum est eis, qui eius facultates administrant, ne eas in suos solummodo usus conuertant, sed magis iuxta possibilitatem rerum Christo famulantium, imo eorum, in quibus Christus patitur, & vestitur, curam gerere penitus non negligant. In eandem sententiam Urbanus Pontifex Maximus: Res Ecclesiae fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur: non ergo debent in alios usus, quam in Ecclesiasticos, & praedictorum Christianorum fratrum indigentiam conuerti, quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, atque ad praedictum opus explendum traditae, si quis autem quod absit, secus egerit, videat ne damnationem Ananiae, & Sapphyrae percipiat, & reus sacrilegij efficiatur, sicut illi effecti sunt, qui pretia praedictarum rerum fraudati * sunt. Ad haec Urbani verba additum est in veteri libro id quod sequitur. Haec fratres valde cauenda sunt, & timenda, quia res Ecclesiae non quasi propriae, sed vt communes, & Domino oblatae cum summo timore, non in alios, quam in praefatos usus fideliter sunt dispensandae, ne sacrilegij reatum incurrant, qui eas inde abstrahunt, vbi traditae sunt, & quod peius est, anathema maranatha fiat, & si non vt Anania, & Sapphyra fecerunt, mortui ceciderint, anima tamen, quae potior est corpore, mortua, & alienata a consortio fidelium cadat, & in profundum Barathri labatur. Itaque si res ecclesiae pauperum sunt patrimonium, earum pauper est dominus, & quidem iure optimo: quod ius quicumque violat, cum iustitiae leges euerterit, quos laeserit, quibusque iniuriam intulerit, obscurum esse non potest. Neque vero sum nescius, quid altario deseruientibus, ac ministris Euangelij: quid factis reficiendis, atque ornandis aedibus debeatur, & inter quos exciseri haeredita-

Sic est in veteri libro.

tem hanc oporteat. Sed idem tamen contendo, illos ipsos à pauperum non esse numero sejungendos, sic tamen ut gradus, dignitatisque eorum ratio habeatur, quam tuoti sumptibus possint necessariis, & cum res ita rulerit, ut alterutrum necessario sit omittendum, fabrica potius, ædificiorumque ac totius Ecclesiasticæ suppellectilis pauperum causa multo sit ipsa cura posterior: imo vero res Ecclesiæ, si necesse sit, distrahi, diuendique aurum, argentumque conflari, & in usus pauperum conuerti oporteat: quod quam vere à me positum sit hoc loco, postea videro: id modo constat, res Ecclesiæ pauperum dici bonæ, pauperum esse patrimonium, pauperum pecunias iure, meritoque appellari: quod si est, perspicuum etiam est, horum bonorum dispensatores quidquid interuenterint, quid quid vitio administrarint, ac flagitiose, luxurioseque perdiderint, dissipauerint, effuderint, Christi pauperibus abstulisse, eosque lege repetundarum teneri. Namque, quod nonnullorum pace dixerim, quàm est illud leue ac triuolum, quo tanquam perfugio solent uti, peccatum confitentes, si quis acceptam pecuniam Ecclesiasticus minime Ecclesiasticè, & ut religiosum virum decet, expendit, Ergo patronus, qui pecuniam, remque omnem suam domesticam seruo, vel dispensatori cuicunque administrandam commiserit, si parum bona, vel nulla etiam fide in aliena pecunia versabitur, utriusque scilicet optimè cautum putabimus, si dispensator, vel potius ipse tantum patronus fuisse peccatum intelligat, nihil sibi restitui postulet, scutica solum, ac flagello contentus sit. Tu vero inquit, doce quæ me contingit, quàmque mihi Episcopus, & Ecclesiæ portionem tribuerit, cum arbitrato meo male consumpserim, esse quod pauperibus restituum. Equidem nihil esse, quam ut id doceam, puto facilius, modo illud teneamus, ministro ecclesiæ necessaria tantum tribui, aut ipsum sibi suppeditare debere. Nam si nec Episcopo licet, nisi quibus tantum indiget, Ecclesiæ rebus participare, sic enim loquitur canon. XXV. Antiocheni Concilij, quid Clericis infra Episcopum liceat, omnes intelligimus. Beatus Prosper, cuius etiam auctoritate sunt vsi Patres in Concilio Aquisgranensi lib. II. de vita contemplatiua, in eandem sententiam scribit, interpretans Apostoli verba è priore ad Corinthios epistola, apud quem inter cætera sic est. Quid est aliud de Euangelio viuere, nisi laborantem inde, ubi laborat, necessaria percipere? Atque ante Prosperum B. Hieronymus de vita Monacho, Clericoque instituenda: si autem ego, inquit, pars Domini sum, & funiculus hæreditatis eius, nec accipio partem inter cæteras Tribus, sed quasi leuita, & sacerdos uiuo de decimis, & altari seruiens, altaribus oblatione sustentor, habens victum, & vestitum, his cõtentus ero, & nudam crucem nudus sequar, Cur autem hac tenuitate clericus vitam degere cõtentus debeat, docet itè Prosper eodè libro. Quod si inquit, quilibet minister Ecclesiæ non habet unde uiuat, nõ ei reddit hic, sed necessaria præstat Ecclesiæ, ut in futuro præmiũ laboris recipiat, quod in hac vita iam spe Dominicæ promissionis expectat. Iam ne igitur vides Clericũ necessariis rebus ecclesiasticis vtendis fruendis contentũ esse debere, ut reliquũ quod est, pauperi cedat? Quod profecto adeo verũ est, ut si Clerico suppetat, unde vitã toleret, res Ecclesiasticas non liceat attingere alendi sui, sustentandiq; causa. Quod olim admiratus, cum apud Dionysium Carthusianũ virũ fide, ac religione præstantẽ, in libro de vita sacerdotum, art. xxiv. legissem, veterum, sanctissimorumque Patrum testimoniis ab eo

confirmatum, ac Prosperi locum ille alterum adduxisset, omisit alterum, quem subitio nunc ex eodem libro. Nec illi, inquit, qui sua possidētes dari sibi aliquid volunt, sine grādi peccato suo, vnde pauper victurus erat, accipiunt. De Clericis dicit per Prophetā spiritus sanctus, peccata populi mei comedunt, sed sicut nihil habentes proprium, non peccata, sed alimenta, quibus indigere videntur, suscipiunt, ita possessores non alimenta, quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt. Minus dixit vir sanctissimus, atq; doctissimus, cum etiam necessariis rebus interdictum esse videatur egētibus clericis, si suo indignam ordine vitā ducant. Quod mihi significare videntur verba illa synodi Romanæ. De donis autem sanctorum, id est Catholicorum virorum, vel matronarum, quæ offeruntur Ecclesiis Dei, pascantur pauperes spiritu, id est serui Dei, & cuncti Ecclesiastici ordinis degentes castè, ac pie sub regula Christi. Quæ postrema verba clerico cuiusque non temere suppeditandam esse pecuniam, pauperumque eleemosynas demonstrant. Cur igitur, inquit, si quod necessitati superest, pauperum proprie esse censetur, Episcopus portionem meam tantam esse voluit? quia nimirum te quoque rerum Ecclesiasticarum voluit secum esse & participem, & dispensatorem: his enim duabus tanquam partibus constat vita clericorum: hæc cuiusque clerici, quæ possidet, pecuniæ bipartita ratio est, vt & sibi ipse consulat, & proximorum inopiam subleuet. Habebat, inquit, B. Augustinus Homilia LXVI. in Ioannem, habebat Dominus oculos, & à fidelibus oblata suis conseruans necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat: tunc primum Ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta, vt intelligeremus quod præcepit, non cogitandum de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, vt nihil pecuniæ seruarietur à sanctis, sed ne propter illa Deo seruiatur: Quod vltimum nimirum idem illud est, quod supra posui Beati Prosperi, vt in futuro præmiū laboris recipiat. B. Ambrosius lib. II. officiorum, eo animo sua fideles obtulisse dicit Ecclesiæ Ministris, vt per eorum manus, quorum fidei, atque integritati summa omnia tribuerent, ad pauperes peruenirent. Quo factum opinor, vt labente hodie, vel tuente potius Ecclesiastica disciplina, pauperi fideles eadem, qua maiores nostri, in Ecclesiam liberalitate nunc vtantur, scio, inquit Ambrosius, plerosque sacerdotes quo plus contulerunt, plus abundasse, quoniam quicumque bonum operarium videt, ipsi confert, quod ille suo officio dispelat, securus quod ad pauperem sua perueniat misericordia. Nemo vult nisi pauperi proficere suam collationem: nam si quem aut immoderatum, aut nimis tenacem dispensatorem viderit, vtrumque despiciet, si aut superfluis erogationibus dissipat alieni fructus laboris, ac recondit sacculis. Reddēdum hoc loco existimo, quod supra sum pollicitus, rebus scilicet Ecclesiasticis salutem pauperum longe anteponēdam, sic vt omnia potius vendere, si necessitas postulet, non dubitemus. Quod olim fecisse B. Ioannem Chrysostomum, eique ab aduersariis obiectum fuisse legimus. Namque ille cum pecunia deficeretur, nec haberet vnde pauperibus erogaret, quæ confecerat ipse cimelia, quibusque abūdaret Ecclesia, eius rei causa diuēdit: quod eius factum quantavis dignū laude existimatur. Acacius vero Abidenorum Episcopus, persarum amplius septem millia, quos Romani bello cepissent, ac nisi pretio redimerentur, eorum se omnium cadem facturos esse minitaretur, cum Rex Persarum, vel id leuiter curaret, vel pecuniam tantam repræsentare non posset,

collecta vndique Ecclesie vasa conflavit, captiuos, & quidem Ethnicos, & seruitute, & imminente periculo liberavit: quod illi ad omnem posteritatis memoriam summæ laudi fuit. Est apud me B. Ambrosij Homilia de perfecta liberalitate, nec dum, quod sciam, edita, in qua vir sanctissimus docet hunc esse auri argentiq; vsum in Ecclesia Dei, quem locū ne quis desideret, iam subiicio. Aurum, inquit Ambrosius, Ecclesia habet, non vt seruet sed vt erogat, vt subueniat necessitatibus. Quid opus est custodire, quod nihil adiuvat: an ignoramus quantum auri, atque argenti de Templo Domini Assyrij sustulerunt? nonne melius constant sacerdotes propter eleemosynam pauperum, si alia subsidia desint, quam sacrilegus contaminata asportet hostis: nonne dicturus est Dominus, cur passus es tot inopes fame mori? & certe habebas aurū, ministrasses alimoniam, cur tot captiui deducti in commercio sunt nec redempti, ab hoste occisi sunt: melius fuerat, vt vasa viuentium seruares, quam metallorum.

His non potest responsum referri: quid enim dices? timui, ne Templo Dei, ornatus deesset; Respondebit; aurum sacramenta non quaerunt, neque auro placent, quæ auro non emuntur, ornatus sacramentorum, redemptio captiuorum est: vere illa sunt vasa pretiosa, quæ redimunt animas à morte: ille verus Thesaurus Domini est, qui operatur, quod sanguis eius operatus est. Tunc vas Domini sanguinis agnosco, cum in vtroque video redemptionem, vt calix ab hoste redimat, quos sanguis à peccato redemit. Quam pulchrum vt cum agmina captiuorum ab Ecclesia redimuntur, dicatur, nos Christus redemit: ecce aurum quod probari potest, ecce aurum vtile, ecce aurum Christi, quod de morte liberat; ecce aurū, quo redimitur pudicitia, seruetur castitas: hos ergo filii malui vobis liberos tradere, quam aurum seruare; hic numerus captiuorum: hic ordo præstantior est, quam species poculorum: huic muneri proficere debuit aurum redemptoris, vt redimeret periclitantes: agnosco infusum auro sanguinē Christi, non solum irrutilasse, verum etiam Diuinæ operationis impressisse virtutē redemptoris munere. Tale aurum sanctus Martyr Laurentius Domino reseruauit, à quo cum quaereretur Thesauri Ecclesie, promisit se demonstraturum: sequenti die pauperes duxit; interrogatus vbi essent Thesauri, quos promiserat; ostendit pauperes dicens, hi sunt Thesauri Ecclesie, & vere Thesauri, in quibus Christus est, in quibus fides est: hos Thesauros demonstrauit Laurentius, & vicit, quod eos nec persecutor potuit auferre. Nunquid dictum est S. Laurētio, non debuisti erogare Thesauros Ecclesie, vasa sacramentorum vendere, &c. At B. Flavianus Constantinopolitanus Episcopus, ad quem extat illa B. Leonis Papæ Euāgelicæ penè auctoritatis epistola, nō modo idem sensit, & probauit, sed esse res omnes Ecclesiasticas pauperum declarauit; quod ea, quæ de pauperum prærogatiua, & bonorum Ecclesie iustissima possessione supra posui, etiam cōfirmat. Magnus, inquit, Flavianus Episcopus Constantinopolitanæ Ecclesie dixit, cuncta, & quæcumque possidet Ecclesia, non alibi, quam in subleuandis pauperibus impedi debere. De ædificationibus vero sacrarum ædium, hac ipsa de causa deponēdis, & sentite, & testari videtur Isidorus Pelusiota auctor antiquissimus, & grauissimus, cuius ex Epistola ad Eusebium Episcopum sunt hæc. Aiunt te Ecclesiam Pelusij ædificare arte, atque opere quidē pulcherrimo, sed iniquissimis rationibus, perque summam iniuriam, ac magno pauperum malo, quorum impensis opus facis,

facis. Quod profecto nihil aliud est, nisi Sion in sanguinibus, & Hierusalé in iniquitatibus ædificare; Deus autem non ex alieno sacrificium requirit, sed id carne peius abominatur; & quæ sequuntur apud illū. Effectū arbitror vtrumq; , & necessaria tātum sumēda Clerico de bonis Ecclesiæ, & eorū quantūcumq; acceperit, esse dispēsatorem oportere, si quid necessarij superest sumptibus. Nūc illud, quod rem maximè cōtinet, etiam demonstrandum est, quam in eo culpā, Clericus cōtraxerit, non cuiuscumq; peccati, aut criminis esse nomine appellandam, sed furti, sed rapinæ, sed sacrilegij. Quod si ita est, & quod furto scelus admiseris, non nisi restitutione demū expiari, quod Clerico supererat, quoniā pauperi negavit, atq; subtraxit, debet id omnino restitui. Origenes Homilia in Matthæum X V I. fraudandi verbo in hoc vtitur genere. Diaconi, inquit, qui non bene tractant Ecclesiasticarū pecuniarū mēsas, sed semper de eis fraudāt, & ipsas, quas dispēfant, nō secūdū iustitiā dispēfant, & diuites sūt de rebus pauperū, ipsi sunt nūmularij, pecuniarū mēsas habentes, quas Christus euertit, &c. At qui fraudat, alteri, quod suū est adimit, quod qui facit, idē furatur, vel quod grauius sup. dixit Urbanus, sacrilegiū in rebus admittit Ecclesiasticis. Disertius, opinor, ac dilucidius mellifluus ille Doct. S. Bernardus in Epistola ad Fulconē. Verūtamenē, inquit, quæ sunt illa tua beneficia? Ecclesiæ: rectè, quia surgis ad vigilias, vadis ad missas, horis chorū nocturnis, diurnisq; frequētas, benefacis, sic Ecclesiæ præbēdā gratis nō accipis; dignum est, vt qui altario deseruit, de altario viuat: cōceditur ergo tibi, vt si bene deseruis altario viuas; nō autē, vt de altario luxurieris, vt de altario superbias, vt inde cōpares tibi frēna aurea, sellas depictas, calcaria deargentata, varia, griseaq; pellicea, à collo, & manibus ornatu putpureo diuersificata: deniq; quidquid præter necessariū victū, ac simplicē vestitū de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est: & reliqua apud sanctissimū virum, quæ legenda omnibus ecclesiasticis viris magnopere suadeo. Nō est, inquit Bernardus, tuū, quorū sit autē expressit Magnus Basilius Homilia in sanctū Mamārbē, qui panē illū viduarū dixit, & pupillorū, cū Episcoporū negligētiā, vel inhumanitatē potius accusaret. Si non est igitur Clericosū, quod præter necessarium victum, ac simplicem vestitum retinent, iis, quorū est, reddant, si rapina, quibus abstulerunt, restituāt; si sacrilegiū, Tēplis Dei, hoc est eius pauperibus reponāt, quos rebus omnino suis sacrilegi nudauerūt. An nō idē sanxit Conciliū Carthaginense, cum Episcopum, presbyterum, diaconum vel quemcunque clericum, denique, qui ante ordinationem nihil haberet suū, ordinatus, agro, prædiisue, nisi vel liberalitate alterius, vel hæreditate fuisset auctus, iussit illa omnia Ecclesiæ restituere; negantem parere; ecclesiastico indignum honore esse, haberique iudicauit. Nimirum abstulisse furto iudicatur, qui restituere cogitur, furatus autem existimatur, qui necessariis rebus contentus, non habebat vnde emeret nō necessaria, lege canonem in concilio Aquisgranēsi capite L x x x i x. Ego vero in necessariarum rerum modo statuendo, pro dignitatis, ætatis, temporis, valetudinis ratione, & canonas, & sanctorum Patrum scripta, dicta, facta, quæ nemini non sunt proposita, atque obuia; iterum, atque iterum clara voce testatus appello, & clericorum omnium conscientias, quæcum ad ostium stat Christus, & pulsat, tacitus etiam conuenio, Vrinam sapiant, & intelligant, quicumque sacram pecuniā tractant, colligunt, dispensant quocumq; nomine, ne præter ne-

cessitatē rebus abutentes sacris, sacrilegij necessatio crimine teneantur obstricti.

Verum, omnia facile vitari possent incōmoda, & scādala, si maiore religione, studio, atque delectu hominum fierent ordinationes, tam maiorum, quā minorum ordinum. Quo in genere tribus modis peccari ab ordinatoribus, B. Gregorius docuit, triplici videlicet ab eo qui ordinatur, præstando, atque offerendo munere, à manu, à lingua, ab obsequio. Quā sit autem perniciosum Episcopis, penes quos est ordinatio, in malis ordinationibus flagitium, luculentē quidem Ioannes Chrysostomus scribit in interpretatione Actuum Apostolorum: Est enim apud illum sic. Multos Episcoporum saluos esse non arbitror, imò verò maximam eorum partem perire atque dānari: cuius rei causa ea est, quod opus, ac negotium id sit magni, ac præstantis animi, quodque vi, ac necessitate sæpe cogat mores omnino suos exuere, ac deponere. Etenim multipliciter vndecumque oculatum esse oportet Episcopum. Neque verò mihi tu illud dixeris, peccatum presbyteri est, aut Diaconi, horum enim omnium culpa, & peccatorum causæ in ordinantis caput videlicet referūtur, ac redundant. Quid B. Leone PP. sanctus? quid in ordinando religiosius ac circumspectius? & tamen quanti res ipsa sit, vt intelligeretur, de eius oratione ad Apostolorū principē B. Petrū, deq. Apostoli ipsius apparitione, ac responso, in opere quod limonation Græcè inscribitur memoriæ traditū hoc legitur. Sanctissimus ac par Angelis Leo Romanorum præsul, quadraginta diebus mansit ad sepulchrum B. Petri, in ieiunio, & oratione perseverans, & petens ab Apostolo, vt pro se ad Deū intercederet, sua sibi vt peccata dimitterētur: cōpletis autē quadraginta diebus, visus est illi adesse Apostolus dicens, oravi pro te, & remissa sunt tibi omnia peccata, præter ordinationes, hoc enim à te solum postulabitur, bene, an malè ordinationes feceris.

HÆc sunt, vir Ornatissime, quæ pridem studiosè colligebam, & commentabar: quæ, si vt de re ipsa inter nos conuenit, sic ad rem quoque fecisse tibi videbuntur, nōsque de eo amabis; ego verò tum huius operæ meæ fructum me cœpisse maximum putabo. Vale, Dat. Romæ, Kal. Iulij. Anno sal. M. D. LXXIV.

F I N I S.

MARTINVS AB AZPILCVETA DOCT. NAVARRVS,

Achilli Statio Lusitano viro eruditissimo, multisque nominibus
suspiciendo, in Domino salutem.

EPISTOLAM tuam, & Cōmentarium de pecunie Ecclesiasticæ ratione, charitate, religione, prudentia, modestia, eruditione, & elegantia plenam, iucundè suscepī, quidē perlegi, & ea tuo nomine insignique summa digna comperi: simul in animum induxi, tuæ auctoritatis adco ualidis fundamentis innixæ necesse nonne nostræ (que uerior, receptior, queque pientior & salubrior est) sententiæ, multum roboris addi posse: Ideoque è Repub. Christ. ea edenda, typisque publicanda iudicauī. Vale nostræ Lusitanie decus. Dat. Romæ, XVI. Kal. Augusti, M. D. LXXIV.

INDEX

P R A E C I P V A R V M
M A T E R I A R V M, Q V Æ I N
p r æ s e n t i o p e r e c o n t i n e n t u r :

In quo, q. quæstionem, m. monitum, n. numerum, p. paginam significat.

A

- Abstinentia continen-
tiae nutritrix. q. 1. m. 30.
n. 5. p. 36
- Academia Caturcen-
sis à Io. 22. erecta.
q. 1. m. 50. n. 3. p. 70
- Actio subsidiaria qui tenetur ad tan-
tam restitutionem tenetur ad quan-
tam, qui principaliter. q. 2. m. 5. n. 2.
p. 131
- Actio vel officium iudicis datur quo-
ties æquitas id suadet. q. 2. m. 6. n. 1.
p. 132
- Actus vnus & idem vario respectu ad
varias virtutes & varias leges per-
tinere potest. n. 21. p. 219
- Alfonfus Castrensis laudatus. q. 2. m. 5.
n. 1. p. 131
- Alphonfus Delgadus doctor laudatus.
n. 4. p. 199
- Aliena quærens sua perdit, vt totum,
qui quærit totum. q. 1. m. 38. n. 6. p. 47
- Alienum capere, & retinere parum dif-
ferunt. q. 1. m. 39. n. 4. p. 54
- Alternatiuam proferens, cuius altera
pars est vera, non est carpendus. q.
1. m. 3. n. 1. p. 4
- Apostolos non habuisse dominium in
speciali, esse contrarium Extrauag.
Cum inter, incaute dixit Aduersa-
rius. q. 1. m. 8. n. 1. p. 9
- Apostoli si vouerunt omnia necessaria
ad perfectum statum, vouerunt &
paupertatem contra Aduersarium.
q. 1. m. 9. n. 1. p. 9
- Argumentum à cōtrario sensu inuali-
dum ad probandum id, cuius con-
trarium iure exprimitur. q. 1. m. 44.
n. 2. p. 64
- Argumentum à simili soluitur per dis-
simile datum in proposito in quo
fit. q. 1. m. 13. n. 3. p. 143
- Auare quærenti frequenter licet, quod
non licet nolenti sic quærere. q. 1. m.
33. n. 1. p. 40
- Auaritia, quæ non est speciali virtuti
iustitiæ cōtraria, nec acquisitionem
impedit, nec ad restitutionem obli-
gat. q. 1. m. 33. n. 2. p. 40
- Auarus deterior est prodigo. q. 1. m. 75.
n. 6. p. 99
- Auaritia non est, partem aliquam con-
gruam reddituum necessitatibus ve-
risimiliter futuris obseruare. q. 1. m.
76. n. 5. p. 101. Neque vel numos pau-
latim congerere magnis & piis
operibus; & quid tunc fieri debeat.
nu. 6. Ne mors inopina nobis in-
tercedat. n. 7. ibid.
- Author cur iuste commotus condonet,
& cur ei seniu male improperatur.
nu. 1. p. 189
- Author prolixitatis nomine male no-
tatus. n. 5. p. 200
- Author huius epist. an fuerit Hierony-
H h

- mus, q. 1. m. 1. n. 1. p. 2
 Author Salmaticensem cathedrā cano-
 num primariā regebat, cū nō dū N.
 eos audire cōpisset. q. 1. m. 5. n. 1. p. 6
 Author putat non fuisse animū N. mi-
 nuendi nomen eius. q. 1. m. 5. n. 2. p. 6
 Authoritatem externis bonis augeri.
 q. 1. m. 6. n. 1. p. 6
 Authori consultum ne nudus externis
 cum ornato eisdem in arenam as-
 cendat: & quibus se ornare posset.
 q. 1. m. 6. n. 2. p. 6
 Authorem audiuit totū vnum annum
 canones Emanuel à Costa insignis
 doctor quem insigniter laudat ad-
 uersarius, cum gymnasta magno sa-
 lario ius civile interpretaretur. q. 1.
 m. 6. n. 4. p. 7
 Author protestatur obseruatum se
 semper merito Aduersarium. q. 1. m.
 6. n. 5. p. 7
 Authoritas summorū pontificum ne-
 cessario obseruanda. q. 1. m. 24. n. 3.
 p. 24
 Author commentarium de spoliis cle-
 ricorum vnā cū hac Apologia com-
 ponit in C. Non liceat papæ. 12. q. 1.
 q. 1. m. 50. n. 4. p. 70

B

- B**eneficiarios non esse vsuarios nec
 vsufructuarios sed maiore facul-
 tate quā illi & minore quā hi.
 q. 1. m. 24. n. 13. p. 27
 Beneficiarius potest se honeste alere
 de redditibus sui beneficij etiam si
 habet patrimonium seruādo illud,
 & eius redditus quibus voluerit. q. 1.
 m. 30. n. 1. p. 35
 Beneficiarij ecclesiastici lege naturali
 tenentur operibus pijs erogare su-
 perflua. q. 1. m. 75. n. 1. p. 98
 Beneficiarij minimè retineant auare,
 quæ eis supersunt. q. 1. m. 75. n. 4. p. 98

- Beneficiarij quæ parce viuendo de suo
 honesto victu detrahunt, faciunt
 sua. q. 1. m. 77. n. 1. p. 102
 Beneficiarij satisfaciunt erogando ea
 quæ sibi supersunt quibuscunq; pau-
 peribus, aut pijs operibus, quæ de-
 legerint. q. 1. m. 77. n. 2. & seq. p. 102
 Beneficiarij de prouentibus ecclesia-
 sticis insumere possunt pro libito
 tantum quātum in ecclesiam suam
 ac pauperes de patrimonialibus im-
 penderint. q. 1. m. 77. n. 7. p. 104
 Beneficiarij nequeunt insumere ob so-
 lam liberalitatem nec humanam
 amicitiam. q. 1. m. 78. n. 1. Possunt ta-
 men in colligendos honeste hospite-
 tes, qui eorum ecclesiæ, vel benefi-
 cio prodesse valent. nu. 2. p. 105
 Beneficiarius secularis potest cuilibet
 largiri id quod meretur ob maio-
 ra obsequia quā quæ suum benefi-
 cium requirit. q. 1. m. 78. n. 3. p. 105
 Beneficiarius non amittet suos fructus
 eo solo quod male viuit, contra
 Adrianum: nec etiam non celebra-
 do, horas amittebat, vsque ad Con-
 cilium Lateranē. q. 1. m. 79. n. 1. p. 107
 Beneficiarij minores, mediocres, & Epi-
 scopi quod ad hoc æquales. q. 1. m. 79.
 n. 2. p. 107
 Beneficiarius pro voluntate sua dispo-
 nit de rebus quæ sitis sui ordinis ra-
 tione, puta, per confessiones & c. q.
 1. m. 79. n. 4. p. 108
 Beneficiarius de suo beneficio viuere
 potest, & alia sua bona seruare cui-
 cunq; voluerit. q. 1. m. 80. n. 2. p. 109
 Beneficiarius & pensionarius quod ad
 hoc non differunt. q. 1. m. 80. n. 3.
 p. 109
 Beneficiarius tam ægrotans, quā be-
 ne valens donandi facultatem ha-
 bet, & si testari non potest. q. 1. m. 81.
 n. 1. p. 112. & lepida ratio, quare be-
 neficiarij testari prohibentur, &
 non

- non donare. q. 1. m. 81. n. 2. p. 112
- Beneficiarius religiosus qui ægrotat, an donare possit pauperibus, & piis operibus. q. 1. m. 81. n. 3. p. 112
- Beneficiarius remuneret famulos. q. 1. m. 82. n. 6. p. 116. & quantum. n. eodem
- Beneficiarius non solum potest expendere id quod est ei opus, quatenus est beneficiarius; sed etiam quatenus est nobilis, aut graduatus. q. 1. m. 82. n. 7. p. 117
- Beneficiarius prius potest sibi providere quàm Ecclesiæ, quò ad vnum finem, & non quò ad alium. q. 1. m. 82. n. 8. p. 117
- Beneficiario ab aliquo qui recipit, an peccat. q. 1. m. 83. n. 4. p. 120
- Beneficiarius impendendo vane, vel profane beneficij redditus, non solum peccat mortaliter, sed etiam tenetur ad restitutionem. q. 2. m. 7. n. 1. p. 133. quod etiã tenuit Tho. n. 2. p. 134
- Beneficiarius, secundum omnes, tenetur magis quàm laicus ad eleemosynas, ergo alia lege quàm laicus. q. 2. m. 7. n. 8. p. 137
- Beneficiarius qua lege mortaliter peccat abutendo suis redditibus, eadem tenetur restituere. q. 2. m. 7. n. 6. p. 136
- Beneficiarius qua lege ante diuisionem tenebatur restituere profane impensa, eadem & post eam tenebitur, quia diuisio quò ad hoc nihil nouauit. q. 2. m. 7. n. 10. p. 138
- Beneficiarij prodigitas etiam de parte sibi à communi separata sacrilegium dicitur à S. Bernardo. q. 2. m. 7. n. 13. p. 138
- Beneficiarij nõ sunt suorum reddituum domini absoluti, quoniam habent onus dandi superflua pauperibus. q. 2. m. 8. n. 1. p. 139
- Beneficiarij reditus, non æquari stipendiis præsidum probat concil. Trid. q. 2. m. 9. n. 1. p. 140
- Beneficiarij propter diuisionem bonorum olim vel recens factam non eximuntur ab onere superflua pauperibus erogandi. q. 2. m. 11. num. 1. p. 141
- Beneficiario non est tam lata facultas vtendi redditibus sui beneficij quanta marito redditibus dotis. q. 2. m. 12. n. 1. p. 141
- Beneficiario non est tantum iuris in rebus beneficij quantum marito in rebus vxoris; nec sustinet onera tã graua quàm maritus. q. 2. m. 13. n. 3. p. 143
- Beneficiarius facit suos fructus à solo separatos etiam nondum reconditos. q. 2. m. 14. n. 1. p. 144
- Beneficiarius quantum pro se sustentando egeat Arbitrarium est. q. 2. m. 18. n. 1. p. 146
- Beneficiarij magis obligantur ad largiendas eleemosynas quàm laici. q. 2. m. 19. n. 1. p. 147
- Beneficiarius non soluitur ab obligatione restituendi male impensa propter impotentiam, & potest illo & illo modo restituere, etiam si sit monachus. q. 2. m. 20. n. 1. p. 148
- Beneficiario ab aliquo accipiens aliquid de redditibus eius, an & quando peccet. q. 2. m. 26. n. 1. p. 151
- Beneficarium peccare mortaliter disponendo vane vel profane iam nunc N. fatetur, & sic non absoluitur volens id facere vel non reuocans factum si potest, contrarium tamen cum dixisse in priore libello monstratur 22. & amplius locis, n. 2. p. 190
- Beneficarium teneri restituere male impensa confirmatur nu. 4. p. 196
- Beneficiarius regularis similis in hoc seculari, nu. 11. p. 207

- Beneficiario ab aliquo dotatam, qualis ducens peccet, & teneatur restituere. q. 2. m. 26. n. 1. p. 153
- Beneficiario ab aliquo qui aliquid male accipit, cui restituet. q. 2. m. 26. n. 3. p. 153
- Beneficarij debita an solui possint ex debitis eius nō perceptis ante mortem. q. 2. m. 26. n. 4. p. 154
- Beneficarios nō esse liberos à legibus iustitiæ, per dicta ipsius N. probatur. q. 2. m. 27. n. 1. p. 154
- Beneficarij nec pro libito, nec ad pia possunt testari de superfluis redditu beneficiorum. q. 3. m. 1. n. 1. p. 157
- Beneficarij cur in vita possunt erogare superflua pauperibus, & non per ultimas voluntates; ratio aptissima, cuius inaduertentia multi errant. q. 3. m. 1. n. 2. p. 158
- Beneficarij minores Episcopis, etiam simplices, qua ratione non testantur. p. 3. m. 4. n. 2. p. 166
- Beneficiarius successor cum præcessore, vt diuidit fructus remissiuè. n. 28. p. 221
- Beneficiarius etiam episcopus, potest relinquere testādo cui voluerit tantum quantum de patrimonialibus dedit gratiose. q. 3. m. 4. n. 3. p. 167
- Beneficarij diuina lege prohibentur testari de redditibus beneficij ad profana, humana vero ad pia. q. 3. m. 5. n. 1. p. 167
- Beneficarij & laici impensa omnis inordinata, peccatum: sed illa clerici regulariter mortale, hæc vero laici regulariter veniale. q. 3. m. vltimo. n. 1. p. 181
- Beneficarij prodigalitas & auaritia qua parte peior quàm laicorū. q. 3. m. vltimo. n. 1. p. ead.
- Beneficarij regularis impēsa quo modo resarcienda. q. 3. m. vltimo. n. 2. p. 182
- Beneficarij impensa quibus casibus ista dicanda ordinata, & quibus censenda inordinata. q. 3. m. vltimo. n. 3. p. eadem
- Beneficiarius licet non teneatur restituere ecclesiam prius quàm sumat necessarium ad se alendum secundum qualitatem beneficij, secus tamen de necessario sibi secundum aliam qualitatem extrinsecam. nu. 19. p. 217
- Beneficium aut episcopatum idoneum relinquere ob alium maioris redditus sine aliqua causa, peccatum est. q. 1. m. 76. n. 3. p. 100
- Beneficiū regulare nunquam sæculari collatum est, neque sæculare regulari in titulum, sed in Commendam sic. q. 1. m. 80. nu. 4. p. 110. Tantum tamen authoritatis habent Commendatarij quàm titulares. nu. 5.
- Beneficia regularia solis regularibus conferenda. q. 1. m. 56. n. 2. p. 76
- Bonum quod ob finem est tale, non est suapte natura malum. q. 1. m. 32. n. 4. p. 39
- Beneficij fructus dari ad pauperes sustentandos multis in locis Tho. affirmat. q. 2. m. 7. n. 5. p. 135
- Bona clericorū bona sunt pauperum. q. 1. m. 1. n. 2. p. 2
- Bona externa vix esse nostra. q. 1. m. 6. n. 3. p. 7
- Bona quæ nullius sunt, posse occupari à quibusuis, de quibus intelligendum est. q. 1. m. 17. n. 2. p. 17
- Bonorum ecclesiasticorū quædam principaliter deputata ministris, quædam alijs pijs. q. 1. m. 20. nu. 3. p. 19
- Bona donata Deo, non esse illius priuatue vt donata proximo, sunt illius, periculosam, contra Conciliū Trid. nu. 9. p. 204
- Bona ecclesiastica iterum duplicis generis. q. 1. m. 20. n. 4. p. 19

- Bona patrimonialia clericorum æque libera esse illis, ac sua laicis. q. 1. m. 22. n. 1. p. 20
- Bona quæ sita ecclesiis antequam conferantur beneficiariis non sunt eorum dispositioni subiecta. q. 1. m. 22. n. 2. p. 20. Et idem de bonis principaliter ad sustentanda pia, quam ministris deputatis, nisi, &c. n. 2.
- Bona quasi patrimonialia annumeranda potius patrimonialibus quàm ecclesiasticis. q. 1. m. 22. n. 3. p. 21.
- Bona ex pensionibus quæ sita, an censeantur patrimonialia vel Ecclesiastica. q. 1. m. 23. n. 2. p. 23
- Bona quæ sita ex pensionibus temporariis quæ in subsidium impensarum dantur Cardinalibus à Papa censeantur patrimonialia. q. 1. m. 23. n. 2. p. 23
- Bona ut censeantur ecclesiastica, non sufficit ut dentur ecclesiasticis ab ecclesiasticis de bonis ecclesiasticis. q. 1. m. 23. n. 3. p. 23
- Bona quæ sita ratione actuum ecclesiasticorum etiam de redditibus ecclesiasticis alia ratione quàm iuris perpetui percipiendi redditus ecclesiasticos, non censeantur bona ecclesiastica. q. 1. m. 23. n. 5. p. 23
- Bonorum ecclesiasticorum verum Dominum esse Christum Deum irrefragabiliter tenendum. q. 1. m. 24. n. 1. p. 24
- Bona omnia sacra sunt Dei, & omnia sacrorum sustentationi deputata sunt sacra; & qui ea furatur aut rapit sacrilegus. q. 1. m. 24. n. 4. p. 25
- Bona cur, & quo sensu dicuntur nullius, cum sint Dei. q. 1. m. 24. n. 5. p. 25
- Bona ecclesiastica sunt Dei quò ad verum dominium, ecclesie & prelatorum quò ad administrationem, pauperum & piorum quò ad sustentationem. q. 1. m. 24. n. 8. p. 25
- & num. 11. pag. 26
- Bona omnia ecclesie sacra, licet consecrata benedictione aliis sacratio- ra; & quo sensu aliqua non sint in hominum commercio. q. 1. m. 24. n. 9. p. 26
- Bona donata Deo fieri eius iure naturali perinde ac alterius donata illi. q. 1. m. 24. n. 13. p. 27
- Bona ecclesiastica esse Dei, & non vilius hominis Concilio Tridentino definitum. q. 1. m. 24. n. 14. p. 27
- Bonis secundi generis quartæ speciei utendi facultas liberior facultate utendi bonis primi generis: sed non adeo ut facultas utendi patrimonialibus. q. 1. m. 25. n. 2. p. 28
- Bona beneficiarij præmortui deuoluta in successorem, an sint primi generis, an secundi quartæ speciei. q. 1. m. 26. n. 1. p. 29
- Bona ecclesiastica subiecta esse oneri & modo, ut superflua piis operibus erogentur. q. 1. m. 27. n. 1. p. 30
- Bona non esse data ecclesiasticis, ut primogenia diuitibus instituuntur: nec ut cognati augeantur. q. 1. m. 27. n. 6. p. 31
- Bona omnia ecclesiastica tam tempore Apostolorum, quàm postea donata, sunt eiusdem conditionis, quia sunt vnum patrimonium Christi. q. 1. m. 74. n. 1. p. 96
- Bona beneficiorum nouorum, non eximuntur onere antiquo eo solo quod supponantur alicui nouo. q. 1. m. 74. n. 4. p. 97
- Bona destinata immediate pauperibus ad quem modum differant à deputatis immediate beneficiariis. q. 2. m. 24. n. 1. p. 150
- Bona etiam immobilia comparata per beneficiarium ex redditibus beneficii non sunt ipso iure Ecclesie nisi nomine ipsius quarantur. q. 1. m. 77. n. 1. p. 42

- Bona ecclesiastica esse vere Christi, & ex mēte eius subiecta oneri tribuēdi superflua pauperibus. q. 1. m. 38. num. 9. p. 48
- Bona ecclesiastica esse Dei, esse danda pauperibus & non diuitibus: Ideoque non esse æq; libera atque laicā concilium Triden. definit. q. 1. m. 38. num. 14. p. 51
- Bonorū ecclesiasticorum impensa vana & profana, non ideo mala quia prohibita; sed prohibita quia mala. q. 1. m. 38. n. 14. p. 51
- Bonis in ecclesiasticis plus potest Christus, quā prælati: sicut in bonis Ciuitatis plus potest illa quā decuriones. q. 1. m. 40. n. 4. p. 55
- Bona ecclesiastica iusta de causa possunt concedi laicis. q. 1. m. 54. n. 3. p. 73
- Bona ecclesiastica non esse iuste applicata ordinibus militaribus, male infertur ex sententia communi. q. 1. m. 58. n. 1. p. 80
- Bona ecclesiastica fiunt profana per alienationem iustam in laicos, & tunc eorum redditus fiunt adedō liberi ac aliorum profanorum. quæst. 1. m. 58. n. 2. p. 81
- Bona empta ex redditibus ecclesiasticis fieri Ecclesiæ; empta vero ex patrimonialibus beneficiarij, non fieri eiue necessariò infert non esse eiusdem rationis utrosque. q. 1. m. 66. num. 1. p. 88
- Bona ecclesiastica qui dicit esse iure naturali diuino in opera pia dicata, cogitur fateri, quòd cōsuetudo impendendi ea in profana, est contra illud & inualida. q. 1. m. 67. num. 1. Quidquid ineptè respondeat Aduersarius. n. 2. p. 88
- Bona ecclesiastica non solum intētionē, sed etiam præcepto, & traditione Christi. Apostolorum, & Ecclesiæ sunt operibus piis deputata; q. 1. m. 68. n. 1. p. 90
- Bonum publicum præferendum priuato. q. 1. m. 71. n. 2. p. 94
- Bonorum Ecclesiæ verus Dominus est Christus non solum generali ratione, quia omnia sunt eius; sed etiam speciali: & ita beneficiarij sunt quidam eius procuratores. q. 3. mon. 2. n. 1. p. 159
- Bona Ecclesiæ ex pressè, vel tacitè oneri dādi superflua operibus piis subiecta. q. 3. m. 2. n. 4. p. 160
- Bulla S. D. N. Pij V. Pontif. Max. in fine libri.

C

Cæsar costa Archiepiscopus Campanus laudatus. n. 4. p. 197

Cardinalatus est beneficium ecclesiasticum. m. 23. n. 1. p. 22.

Cardinalis illustrissimus Vermienis etiam ante purpuram, nomine Hofius, toti orbi clarissimus Petrus Sotum felicissime contra Brentiū defendit. q. 1. m. 38. n. 3. p. 46

Christiani Ecclesiæ primitiua ei pretia bonorum dabant Apostolis ad sustentandos egenos. q. 1. monit. 27. num. 2. p. 30

Christū non esse minus liberalū nunc, quando est ditissimus, quā cum esset pauperrimus. q. 1. m. 27. n. 5. p. 31

Christi menti cōformius, reliquare aliqua ex his quæ decēter insumi possunt in aliqua opera virtutū, quā insumere omnia in voluptatē, etiā honestam. q. 1. m. 30. n. 3. p. 36

Clerici tria genera bonorum habent, scilicet patrimonialia, ecclesiastica, & quasi patrimonialia. q. 1. m. 21. num. 1. p. 20. Quantum ea differant. num. 2

Clericorum bona esse pauperū, vt intelligendum. q. 1. m. 27. n. 3. p. 30

Charitate

- Charitate sola obligatum ad aliquid, posse ad id cōpelli. q. 2. m. 6. n. 1. p. 132
- Charitatis lex ex æquo ligat laicos & clericos habentes superflua. quæst. 2. m. 10. n. 1. p. 140
- Clericorū aliqua mala impunita, permittit ecclesia, licet ea non probet. num. 13. p. 208
- Commendas militum religionum vera beneficia regularia esse. num. 14. & 15. p. 209
- Commēdatarius cur vocatus Author. n. 17. p. 216
- Commendatores ordinum militarium Hispaniæ habēt Ecclesias separatas commendatas, quæ aliis non conferuntur. n. 19. p. 217
- Cōmēdatores S. Iacobi de Spata Calatrauæ, & Alcantaræ ac similes, sunt ecclesiasticæ psonæ. q. 1. m. 55. n. 1. p. 74
- Commendatores ordinum militarium S. Iacobi Calatrauæ Alcantaræ, & similes esse verè religiosos, latè probatur. q. 1. m. 56. n. 1. & seq. p. 75
- Commēdatores prædicti quotannis se expropriant. q. 1. m. 56. n. 3. p. 76
- Cōmendatores iniuste possidere bona ecclesiastica, non inferitur ex sentētia cōmuni, cum contrarium potius inferatur. q. 1. m. 60. n. 1. p. 82
- Commēdatores redditus suarum Commendarum regulariū malè vel profanè ultra suam decentiam impendentes, peccare latè probatur. q. 1. m. 61. n. 1. & seq. p. 83
- Commendatores militarium ordinum æquiparari clericis secularibus quò ad bona temporalia, latè probatur. q. 1. m. 62. n. 1. & seq. p. 84
- Cōmēdatores ordinū militariū caueāt ab assentatoribus cōtra receptissimas sentēcias. q. 1. m. 63. n. 1. p. 85
- Commendatarij professi perpendant periculum male insumendi suos redditus. q. 1. m. 83. n. 3. p. 119
- Cōmunio rerum, solet parere discordiam. q. 1. m. 41. n. 3. p. 59
- Cōmuni re potest quis vti ad vsum destinatum invito consorte. q. 1. m. 72. num. 2. p. 94
- Cōciliū Trid. tacite sensit beneficiariū lege iustitiæ teneri ad dādum superflua pauperibus. q. 2. m. 7. n. 14. p. 139
- Cōciliū Trid. quomodo tacite sensit beneficiarios teneri ad restituenda male impēsa. q. 2. m. 21. n. 1. p. 148
- Consilia seruare secūdum præparationem animi, & seruare mentaliter longe differunt. q. 1. m. 7. n. 4. p. 8
- Confessarios & consultores beneficiariorum, quæ animaduertere oporteat ad absoluendum, vel damnandum peccati mortiferi ob impensam reddituum suorum. q. 3. mon. 14. & vltimo. n. 1. p. 181
- Consilia pro tempore quo ad sui obseruantiam ligant, præcepta fiunt. q. 1. m. 7. n. 5. p. 8
- Consiliorū contraria volens sine contemptu eorum non peccat. q. 1. m. 7. num. 6. p. 9
- Consuetudo, vt beneficiatio post mortem cedant fructus primi, vel secundi anni, non infert posse illum de illis pro libito disponere. quæst. 1. m. 40. n. 1. p. 67
- Consuetudo vt beneficiarij disponant in vita & morte de redditibus ecclesiasticis pro libito, nullibi gentium esse videtur; & si esset, non valeret; nec hoc debet videri durum. quæst. 1. m. 50. n. 1. p. 69
- Cōsuetudo vt legi deroget, debet esse maioris partis. q. 1. m. 50. n. 2. p. 70
- Consuetudinem libere testandi de redditibus beneficiorum, non esse clericis in Italia, cōstat ex litteris multorum Rom. Pontif. recentiorum. q. 1. m. 50. n. 4. p. 71
- Consuetudo beneficiariorū disponen-

- di ad libitum de redditibus, non est nota Papæ, imo contrariam esse in Italia, ipsi Pontifices testantur. q. 1. m. 5. n. 2. p. 71
- Consuetudinem disponendi ad libitum de redditibus beneficiorum nec esse, nec induci posse. q. 1. m. 53. n. 1. p. 73
- Consuetudo non potest contra hanc conclusionem. q. 2. m. 22. n. 1. p. 149
- Corona clericorum & monachorum quid significat. q. 1. m. 1. n. 4. p. 3
- Concordia negantium, & assentientium consuetudine posse induci, ut beneficiarij testentur. q. 3. m. 5. n. 2. p. 168
- Commendatores ordinum militarium non posse testari, nisi ad hoc, & hoc modo. q. 3. m. 12. n. 1. p. 177. Et clausulæ Bullæ Pij V. per quam adimuntur militaribus ordinibus, & quibusdā aliis facultates testandi. n. eodem.
- Commendatoribus non licet ita primogenia siue maioratus testando instituire ac clericis sæcularibus. q. 3. m. 13. n. 1. p. 179
- Consuetudo ut beneficiarij pro libito testentur de redditibus ecclesiasticis, nullibi est; & sicubi esset, non valeret. q. 3. m. 11. n. 3. p. 160. Quia contra legem naturalem esset. n. 3.
- Constitutio interpretans, in terminis interpretatæ intelligenda. q. 3. m. 11. n. 7. p. 161
- Consuetudo ut beneficiarius percipiat fructus vnus, vel alterius anni post mortem, valida. q. 3. m. 3. n. 1. p. 163. Et quomodo intelligenda remissiue. n. 2
- Consuetudo derogat legi quatenus est humana, nõ quatenus est naturalis, vel diuina. q. 3. m. 3. n. 3. p. 164
- Consuetudo clericorum testandi ad libitum, à Papa non toleratur in Italia, nec alibi. q. 3. m. 3. n. 4. p. 164. Nec approbari potest ab vlla potestate humana, cum esset contra diuinam authoritatem. n. eodem.

Consuetudo testandi etiam ad pia, non est in Hispania Episcopis: videtur autem esse inferioribus, quæ tamen nec illis est in Italia, nec in multis partibus Galliæ, sine facultate Episcoporum. q. 3. m. 3. n. 6. p. 165

D

- D**ecentia status non est posita in præcepto indiuisibili, sed habet latitudinem, alia maiorem, alia minorem. q. 1. m. 32. n. 2. p. 38
- Decimas ante Lateranense Concilium laicis concessas, & alias quas principes habent, non posse iuste ab eis teneri, nõ inferri ex communi sententia, late probatur. q. 1. m. 64. n. 1. & seq. p. 86
- Decimarum fructus, bonaque alia ecclesiastica iusta causa per Sedem Apostolicam concedi possunt laicis ita, ut eis tanquã profanis vtantur. q. 1. m. 64. n. 2. p. 86. Quamuis Thomas, cui sua tribuit Aduersarius expresse dixerit, ius percipiendi decimas non posse illis dari quæ eadem num. 3. p. 67
- Decimæ vel fructus beneficiorum, & alia bona ecclesiastica iuste data in solutum, vel in pretium damnorum impensarum, vel laborum subitorum, vel subeundorum nobilibus, vel aliis, libera esse videtur ab onere dandi superflua pauperibus, sicut erant bona perditæ, vel damnificatæ, impensæ & pretium laborum, pro quibus sunt data. q. 1. m. 65. n. 1. Licet non illa quæ alias ob causas conceduntur. q. 1. m. 65. n. 2. p. 87
- Decimæ licet quò ad sustentationem necessariam ministrorũ debeantur iure naturali diuino, tamen quò ad quotam debentur iure humano: & ideo Ecclesia iusta de causa posset illam

- illam augere, & diminuere. q. 1. m. 69. n. 1. p. 91
- Decimæ non debentur etiam si petantur, extante cõsuetudine præscripta ne soluantur. q. 1. m. 69. n. 2. p. 91
- Decimas, primitias, & alia innumera bona habet deputata christiani cultui diuino, & pauperibus. q. 1. m. 75. n. 3. p. 98
- Decimæ, & alia bona ecclesiastica, onus pauperum alendorum habent. q. 2. m. 7. n. 12. p. 138
- Dispositio secundum materiam intelligenda. q. 3. m. 9. n. 2. p. 175
- Dispensatio super voto paupertatis non est necessaria religioso quò testetur. q. 3. m. 11. nu. 3. p. 176
- Diuisio non omnis transfert dominiũ. nu. 11. p. 206
- Diuisionem bonorũ ecclesiasticorum inter prælatos & capitula, & alios beneficiarios, non efficere eos liberioribus suarum partium dominos, quã erant prælati oĩm ante diuisionẽ, latè & euidenter pbatũ. q. 1. m. 41. n. 1. p. 158
- Diuisio iustus titulus ad trãserendum dominiũ illius speciei, qualis erat ante diuisionem, nõ tamen alterius. q. 1. m. 42. n. 1. p. 162
- Diuisio fructuum beneficii inter præcessorẽ & successorẽ faciendã est, vt fit inter usufructuariũ, & nõ vt fit inter maritum & vxorẽ factõ diuortio, at tẽto iure cõmuni. q. 2. m. 13. n. 1. p. 142
- Licet in Hispania in Episcopatibus, etiam in aliis beneficiis aliquarum diocesium contra fiat. nu. 4.
- Diuisio fructuum inter fideicommissarium, & eum cui restituendum est fideicommissum, fit eodem modo quo inter dominum & usufructuariũ. q. 2. m. 13. n. 2. p. 142
- Diuisio fructuum inter præcessorem & successorẽ in primogenio, faciendã est, vt inter usufructuariũ, & dominum. q. 2. m. 15. n. 2. p. 145
- Didacus à Leyua, siue Couarruias laudatus. q. 1. m. 38. n. 8. p. 47, & n. 5. p. 200
- Dominus suarum vestium, an esset Petrus post apostolatũ, non est vana questio, contra Aduersarium. q. 1. m. 12. n. 1. p. 12
- Dominiũ rerũ ecclesiæ est apud Deum specialiter & priuatiue. n. 26. p. 220
- Dominium bonorũ temporalium, esse necessarium prælati omnibus, falsum. q. 1. m. 13. n. 1. p. 13. Quia sufficit administratio. n. 2
- Dominium immobilium rerum temporalium Ecclesiæ, penes prælatos eius esse, nullus catholicus vsque ad Aduersarium dixit. q. 1. m. 13. n. 3. p. 14
- Dominium rerũ Ecclesiæ penes quem sit, confuse tractatum hic, & insolenter alibi. q. 1. m. 38. n. 1. p. 38
- Dominium vnius & eiusdem rei, non potest esse plurium in solidũ, & non transit ipso iure in extremè egentem. q. 2. m. 4. n. 1. p. 130
- Dominicus Sotus palinodiam tacitè canere videtur. q. 1. m. 38. n. 10. p. 49
- Dispositio ad minnendum non operatur augmentum. q. 1. m. 41. n. 3. p. 159
- Dominicus Sotus magna ordinis Dominicani gloria. q. 1. m. 39. n. 1. p. 152
- Dominus Franciscus à Nauarra stirpe Regia prognatus. q. 1. m. 41. n. 4. p. 159
- Donatio beneficiariorũ ad pia ante traditionem valida. q. 1. m. 82. n. 4. p. 315
- Donationes non omnes tẽpore mortis factæ ab ecclesiasticis ius testandi non habentibus sunt, nec præsumuntur fraudulentæ. q. 1. m. 82. n. 2. p. 315. & tribus modis firmanur. n. 3.
- Donatio à Rege filio facta, valet etiam si non exprimit se in id potestatis plenitudine vti. q. 3. m. 7. n. 4. p. 171

Ecclasiastici etiam Episcopi mensa simplici & apparatu paupere vtantur. q. 1. m. 38. n. 1. p. 49

Ecclesiarũ prælati & Ciuitatũ decurio

- nes qualiter in hoc sunt pares, vel
impares. q. 1. m. 40. n. 3. & 5. p. 54
- Ecclesiarum redditus non erant tēpore
S. Thomæ tam grandes sicut nunc:
& cur Episcopatus Italiæ & Galliæ
non sunt adeo opulenti ac Hispani-
niæ. q. 1. m. 40. n. 6. p. 55
- Ecclesia non fouet peccata eo solo,
quod ex causa relinquit ea impuni-
ta. q. 1. m. 51. n. 1. & 3. p. 71. & seq.
- Ecclesiastico statui non repugnat bi-
gamia nec irregularitas; licet ordi-
ni suscipiendo, vel eius vsui obstat.
q. 1. m. 57. n. 1. p. 80
- Ecclesiastica persona sine ordine vlllo
esse potest. q. 1. m. 57. n. 2. p. 80
- Ecclesiam errasse concedēdo bona mi-
litaribus ordinibus, nullatenus ex
communi sententia inferitur. q. 1. m.
59. n. 1. p. 81
- Ecclesiastici redditus magni, quare mi-
nus boni eos habenti, quā pauci vi-
ctui sufficientes. q. 1. m. 76. n. 1. p. 100
- Eleemosyna vt plurimū liberius datur
quā redditus bñficij. q. 1. m. 34. n. 2. p. 41
- Eleemosynarius cū facultate se alendi
restituere debet pauperibus quæ va-
ne impendit, & talis est beneficia-
rius. q. 2. m. 7. n. 11. p. 138
- Elogiū verū, quod probatur alicuius di-
ctis, tribui potest etiā si nō cōcipiat
ab eo eisdē verbis. q. 1. m. 3. n. 2. p. 41
- Empta à clerico nomine suo, non fiunt
ecclesiæ, præsertim immediate, &
quoad professionem quod N. dixe-
rat. n. 11. p. 206
- Episcopi qua ratione in Hispania non
testantur. q. 3. m. 4. n. 1. p. 166
- Epistola Fræc. Turriani societ. Iesu, ad
Reuerendiss. D. Gonzalo Herrera
Episc. Laodicen. exponens authoris
sententiam, de ratione vtēdi rebus
ecclesiasticis. p. 225
- Epistola alia eiusdem fere argumenti
cum præcedenti, Achillis Stadij Lu-
sitani, ad authorem. p. 234
- Extravagans cum inter nonnullos. in-
caute ad hoc applicatur ab Aduer-
sario. q. 1. m. 15. n. 1. p. 15
- F**Acta non præsumuntur. q. 1. m. 41.
n. 2. p. 58
- Falsa octo exvndecimo argumēto Ad-
uersarij colliguntur. q. 1. m. 53. n. 1. p. 73
- Falsum est cōmunem sententiam con-
sequi redditus ecclesiasticos, & bona
vnde illi redeunt nullatenus posse
tribui laicis. q. 1. m. 54. n. 2. p. 73
- Fide digni viri dicto credens, non pec-
cat. q. 1. m. 3. n. 3. p. 4
- Finis præcepti nō est in præcepto, nec
mortificatio carnis i præcepto ieiun-
nij ad eā præcepti. q. 1. m. 73. n. 2. p. 95
- Franciscanos habere dominiū rerum
temporalium donatarum, vt illis ves-
cantur & induantur, dicere; est quid-
dam insolens. q. 1. m. 14. n. 1. p. 14
- Franciscus Turrianus magnum socie-
tatis Iesu ornamentum. n. 4. p. 199
- Fratres minores de obseruantia soli, &
Cappuccini hodie, temporalium in-
capaces in cōmuni. q. 1. m. 15. n. 1. p. 15
- Frater Michael Medina laudatus. q. 1.
m. 38. n. 3. p. 45
- Frater Alphonsus Maldonadus nomi-
ne, re ipsa optimè donatus. q. 1. m.
84. n. 1. p. 125
- Fructus beneficiario post mortem ce-
dentes, in quæ impendendi. q. 1. m.
48. n. 2. p. 67
- Furtum admittit, qui re aliena in alium
vsu quam concessum, vitur. q. 2.
m. 7. n. 5. p. 135
- G**Loriam per iustitiam, & eius ope-
ra queri. n. 27. p. 210
- Gratia facta non expirat morte illam
facientis. q. 3. m. 8. n. 1. p. 172
- I**mpensa nō potest in victu, cum reli-
quæ cedant impendenti, &c. q. 1.
m. 30. n. 4. p. 36

Intellectus illius dicti, Stultus non debet esse melioris conditionis quam sapiens. q. 1. m. 33. n. 3. p. 40
 Intellectus iurium, quibus significatur cōparata ex retribus ecclesiæ, fieri ipso iure eius. q. 1. m. 37. n. 2. p. 42
 Intellectus pulcher c. si. de his quæ fiūt à mai. par. cap. q. 1. m. 41. n. 8. p. 60
 Intellectus optimus c. Peruenit, de fideiuf. q. 1. m. 46. n. 2. p. 66
 Intellectus nouus, & apt^o c. Quod quibusdā, de fideiuf. q. 1. m. 47. n. 1. p. 67
 Intellectus Extrauagantis, Suscepit. tit. Ne sede vacante, inter cōmunes. & de elect. inter. Ioan. XXII. q. 1. m. 48. n. 1. p. 67
 Intellectus c. si. de his quæ fiunt à mai. par. cap. q. 1. m. 71. n. 1. p. 94
 Intellectus illius Pauli, Presbyteri qui bene præfūt, & c. q. 1. m. 78. n. 4. p. 106
 Intellectus c. Ad hæc, de testa. q. 1. m. 81. n. 2. p. 112
 Intellectus concilij Trident. q. 2. m. 17. n. 1. p. 146
 Ingratitudo semper peccatum, q. 1. m. 82. n. 6. p. 116
 Intellectus c. Relatum 2. de testa. ab N. datus, refellitur. q. 3. m. 2. n. 7. p. 161
 Interpretatio in dubio faciendā ita, vt actus valeat. q. 3. m. 7. n. 2. p. 171
 Indulgentia morte concedentis eam, non moritur. q. 3. m. 8. n. 2. p. 172
 Iudicis sententia fundata in causa minus sufficienti, suscētatur per aliam sufficientem. q. 3. m. 7. n. 3. p. 171
 Iustitia vt maxima virtutū moralium, n. 27. p. 221
 Iustitiæ legem infringens, peccat mortaliter, non autem infringēs legem liberalitatis. q. 1. m. 39. n. 2. p. 53
 Iure diuerso non est eadem res censenda. q. 1. m. 74. n. 3. p. 96
 Iustitia speciali non tenetur, quicumq; per iudicem cogi potest. q. 2. m. 1. n. 2. p. 117
 Iustitiæ specialis legem frangens, tene-

tur semper ad restitutionem faciendam. q. 2. m. 2. n. 1. p. 119

Iustitiæ specialis debitum quantum differat è debito aliarum virtutum. q. 2. m. 2. n. 2. p. 119

Iustitiæ specialis legem frangens, tenetur ad restitutionē; non autem frangens charitatis legem. q. 2. m. 7. n. 6. p. 136

Iudex fungens duplici potestate, præsumitur vti efficaciorē. q. 3. m. 7. n. 3. p. 171

L

Laus in debitum finē relata, sanctè quæri potest. q. 1. m. 5. n. 2. p. 6

Legale debitum multiplex, & quæ legalis iustitiæ pariat actionē, & quæ officium iudicis, & quæ neutrum. n. 23. p. 219

Legem mentaliter seruare, quid? q. 1. m. 7. n. 2. p. 8

Legem naturali ad pacta, & onera tenemur. q. 1. m. 34. n. 3. p. 41

Legem naturalem & diuinā, qualis est de sacrificando Deo, de puniendis delictis, & de confitendo presbytero, potest iuuare & determinate lex humana; cui satisfaciens, satisfacit naturali. q. 1. m. 67. n. 3. p. 89

Legem naturalem non iuuat, sed destruit lex humana, quæ contrarium eius quod illa intendit, statuit. q. 1. m. 67. n. 4. p. 89

Leges generales non solū veræ & specialis iustitiæ, sed etiā charitatis & aliarum virtutum determinari possunt, imo re ipsa determinatæ sunt legibus special. q. 2. m. 27. n. 1. p. 154

Legem nullā quæ nititur æquitate esse iustitiæ non dixit Author n. 20. p. 218

Legem iustitiæ non obligatur quicumque iudicis officio cogi pot. nu. 22. p. 219

Lex subsidiaria regulariter parit actionem, quicquid N. dicat. n. 24. p. 220

Legem pactorum, quia naturalis est, obligantur etiā Papæ, & Reges. q. 3.

- m.2.n.4.p.160
 Lex non obligat ad finem quem intendit, sed ad illud quod in illum præcipit, nec legis sine vel causa cessante, cessat lex. q.1.m.68.n.1.p.90.
 Lex secundum rationem & intentionem legislatoris ligat. q.1.m.73.n.1.p.95
 Leges de omnium virtutum actibus feruntur, & ita rã de actibus virtutum theologarum, quã moralium, cardinalium, & eis contributorum. q.2.m.1.n.3.p.128
 Leges de alendis parentibus, vel liberis, non sunt leges iustitiæ specialis. q.2.m.2.n.2.p.129
 Lex quæ iubet succurrere patienti extrema, non est lex iustitiæ specialis, sed charitatis pietatis misericordiae vel iustitiæ generalis. q.2.m.3.n.1.p.129
 Liberalitas christiana erga pauperes, maxime totius mundi nationum. q.1.m.1.n.3.p.2
 Licentia eligendi Confestarium, non expirat morte illam concedentis. q.3.m.8.n.1.p.172
 Licentia non residendi, morte concedentis non moritur. q.3.m.8.n.4.p.172
 Ludolfus, & Dionysius magni Cartusiani ordinis decus. q.1.m.75.n.5.p.99
 M.
Mala suapte natura, nullo sine bono sunt bona. q.1.m.32.n.4.p.39
 Mandatum morte mandantis re integra moritur. q.3.m.8.n.3.p.172
 Mater N. splendide dotata redditibus ecclesiasticis. n.12.p.207
 Michael à Marañon licentiatus laudatus. n.35.p.212
 Materia superbiendi, ambiendi, &c. tollenda. q.1.m.38.n.7.p.47
 Maior pars non præiudicat minori, in rebus communibus ut singulis, &c. q.1.m.41.n.8.p.60
 Mutationes dignitatum demonium, & mundus inquirendas nobis procurant. q.1.m.76.n.4.p.101
 Monasterium sanctæ Mariæ à Paulari laudatum. q.1.m.78.n.2.p.105
 Monachus factus Episcopus, non testatur. q.1.m.11.n.2.p.11
 Monachus incapax beneficiorum temporalium, non autem spiritualium. q.1.m.2.n.4.p.11
 Monachus, & servus in hoc pares. q.1.m.12.n.2.p.12
 Monachus & servus in hoc æquantur, & ut hic domino, ita ille querit monasterio. q.1.m.14.n.2.p.14
 Monachus, cum certum quid impediendum designatur, potest largiri eleemosynam de reliquatis. q.1.m.30.n.6.p.36
 Monachus, quod quod acquirat, monasterio, vel beneficio acquirat. q.3.m.11.n.1.p.175
 Monasterium. S. Crucis Conimbricensis omnium ordinis canonicorum regularium olim opulentissimum, nunc autem etiam reformatissimum. q.1.m.41.n.4.p.59
 Moniales tot debent excipi in monasterium, quot alii possunt de redditibus monasterij, & non plures. q.1.m.84.n.1.p.125
 Moniales iuste suscipi possunt ultra eas, quæ sustentari possunt de illius redditibus, modo deferant dotes suæ sustentationi sufficientes. q.1.m.84.n.2.p.125
 N.
N. Arte rhetorica captavit benevolentiam, falsa suggerendo. q.1.m.4.n.1.p.5
 Necessitate extremam patientis non fiunt ipso iure ei necessaria, licet sint danda & ab eo possint accipi. n.25.p.220
 Nobili quæ per religionem amittitur, & aliud esse nobilem, & nobili parente natam. n.7.p.203
 Novitates, præsertim relaxantes mores, vitanda. q.1.m.38.n.4.p.46
 O
Obligatus ad volendum facere tenetur facere si potest. q.1.m.7.n.3.p.8
 Officium iudicis nobile non est actio, & frequenter datur contra obligatum alia leg. quàm iustitiæ, n.22.p.219

- Opinionum varietate confundit veritatem disputadā Aduersarius. q. 1. m. 19. n. 1. p. 18
- Opinio communis, in quam consensus omnium catholicorum concurrat, periculosè in materia fidei & morum relinquatur. q. 1. m. 24. n. 2. p. 24
- Opinio N. apud omnes fere catholicos male audit. q. 1. m. 38. n. 5. p. 47
- Onus, & modū inducant dictiones vt, ad, ob, pro, in, ne, &c. quæ adduntur dispositionibus, quibus bona data sunt Ecclesiis. q. 1. m. 27. n. 7. p. 32
- P
- Papatus est beneficium ecclesiasticum. q. 1. m. 23. n. 1. p. 22
- Papa nō est verus rerum Ecclesiæ Dominus, & consequenter nec alius Prælatus: & ratio quare aliquando eas alienat. q. 1. m. 24. n. 6. p. 25
- Papa, licet nulli legi humanæ quò ad vim coactiuam subiciatur, tamen non permittit sibi vsum opinionis N. q. 1. m. 38. n. 5. p. 46
- Papa non solum laicorum, sed etiam clericorum peccata frequenter relinquit impunita. q. 1. m. 52. n. 1. p. 72
- Papa per Papatum ab obediētiæ voto soluitur, sed non desinit esse religiosus. q. 1. m. 56. n. 5. p. 77
- Papa super voto castitatis solemniter dispensare potest. q. 1. m. 56. n. 7. p. 78
- Papa non potest iustè sine iusta causa destinata in vnum vsum pium, conuertere in alium, & nūquàm etiam sine iusta causa statuit, vt bona ecclesiastica in pios vsus destinata, conuertantur in profanos. quæst. 1. m. 70. n. 1. & seq. p. 92
- Papa testari nequit. q. 1. m. 83. nu. 3. p. 119. & latius infra. q. 3. m. 2.
- Papa legibus humanis exemptus, legi de non testando pro libito, quomodo subiicitur. q. 3. m. 2. n. 8. p. 161
- Papa, quanto difficilior potest facere facultatē testandi ad profana, quàm ad pia. q. 3. m. 6. n. 1. p. 168
- Papa, an & quomodo testari possit plusquàm alij clerici. q. 3. m. 6. n. 2. p. 169
- Papa dispensare potest cum iusta causa super voto substantiali monachi. q. 3. m. 11. n. 2. p. 176
- Paulus Manutius cum Aldo filio laudatus. n. 6. p. 202
- Pauper de quæsitis per eleemosynam, non tenetur plusquam alij diuites ad eam. n. 11. p. 206
- Paupertatis à voto, nec Apostoli per Apostolatū, nec monachi per Episcopatū absoluitur. q. 1. m. 11. n. 1. p. 11
- Pauperū appellatione in hac materia omnia pia contineri. q. 1. m. 28. n. 1. p. 33
- Pauper ditatus iuste eleemosynis liberè ei factis, non tenetur ad eleemosynā lege iustitiæ, magis quàm alius diues. q. 1. m. 34. n. 1. p. 40
- Pauperibus nulla lege ita consultum, ac Christiana. q. 1. m. 75. n. 2. p. 98
- Pauperes, qui à testamentario deligendi. q. 1. m. 77. n. 3. p. 101
- Pauper est in hoc, cui pro sua decencia necessaria desūt. q. 1. m. 77. n. 4. p. 101
- Pauper efficitur aliq̄s nimia patris siue fratris felicitate. q. 1. m. 77. n. 5. p. 101
- Pauper liberius expēdere potest quæsitā per eleemosynam, quàm beneficiarius quæsitā per beneficium. q. 2. m. 25. n. 1. p. 150
- Petrus per Apostolatū nō fuit solutus à paupertate. q. 1. m. 12. n. 3. p. 13
- Petrus Sotus magnū Dominicanī ordinis ornamentum. q. 1. m. 38. n. 3. p. 45
- Permissio duplex impunitatis, & approbationis. q. 1. m. 51. n. 1. p. 71
- Permissio duplex, Altera quæ probat, Altera quæ tātum non punit. Huius speciei esse illam, qua permittitur alicubi consuetudo clericorum testandi ad libitum, & qua de causa. q. 3. m. 3. n. 5. p. 165
- Persona omnis est ecclesiastica, vel laica. q. 1. m. 55. n. 1. p. 74

- Penſio non eſt ſoluenda ei, qui ante diem ſolutioni à Papa præfixum, moritur. q. 1. m. 16. n. 1. p. 145
- Pia opera, quæ radicatus definita & exemplis illuſtrata. q. 1. m. 29. n. 1. p. 33
- Pia quædam in ſe coram Deo, quæ coram Iudice ſunt profana, & è contrario. q. 1. m. 29. n. 2. p. 34
- Pietatis virtutis opera non dici pia in propoſito. q. 1. m. 29. n. 3. p. 34
- Pius Quintus Pontifex Max. ſanctiſſimū, rariſſimū, & admirabile parſimoniam, modæſtiæ ſimplicis, & religioſæ mæſæ liberalitatisque in pauperes exemplum. q. 1. m. 32. n. 3. p. 38
- Piū in uſū datū nō eſt cōmutādū in aliū ſine iuſta cauſa; neq; cū illa ſine Papæ authoritate. q. 1. m. 41. n. 5. p. 59
- Pius Quintus Papa mirificū hac in re dedit exēplum. q. 1. m. 77. n. 6. p. 104
- Præcepta non poſſe ſeruari ab eo qui conſilia mentaliter non ſeruat, dure dictum. q. 1. m. 7. n. 1. p. 8
- Præcepta Decalogi ſunt leges naturales; & cōſequēter præceptū de non furando. q. 3. mon. 2. n. 3. p. 160. Quod multis modis infringitur. n. 4. & 5.
- Præcepta Decalogi ſunt leges naturales, & iuſtitie. q. 1. m. 39. n. 2. p. 53
- Præceptum ſeptimum Decalogi infringit, qui furatur, qui rapit, qui vitur re aliena in uſum alium à conſeſſo, qui pactum onus iniunctum non implet. q. 1. m. 39. n. 3. p. 53
- Prælatuſ quidam magnuſ huius conſuſionis magnuſ dedit exēplum. q. 1. m. 80. n. 1. p. 109
- Præſumptio omniſ ceſſat in foro conſcientie, & præualet ueritas. quaſ. 1. m. 82. n. 2. p. 115
- Præcepta omnia Decalogi ſunt iuſtiæ: ſex quidē poſtrema ueræ & ſpecialiſ; quatuor uero primæ patrum potētialium ei긯. q. 2. m. 77. n. 7. p. 136
- Præuilegia, licet ita interpretanda ſint, ut aliquod cōtra iuſ cōe operentur: dato tamen aliquo tali, quò ad alia reſtringuntur. q. 1. m. 41. n. 10. p. 61
- Princeps regulariter nō præſumitur in dubio uti poteſtatiſ plenitudine, niſi cum aliis actus nō ualeret. q. 3. m. 7. n. 2. p. 171
- Princeps reſpōdens ad cōſultationem, ſecundum iuſ præcedēſ uidetur reſpondere. q. 1. m. 46. n. 3. p. 66
- Primogenia omnia, ſiue maioratus ſunt dignitateſ. q. 2. m. 15. n. 2. p. 145
- Præuilegiū ita interpretandū, ut operetur aliquid contra iuſ cōe; ſed dato aliquo tali effectu reſtringēdum, ne alia præſertim maiora operetur. q. 3. m. 6. n. 3. p. 169
- Præuentus item diſtributionum & alij. q. 1. m. 79. n. 5. p. 108
- Prodigaliſ laicorū uenialiſ, clericorū autem mortaliſ. q. 2. m. 19. n. 2. p. 147
- Puteū quiſ iuſtè aperit in ſuo, cū aliena iactura non intēta. q. 1. m. 5. n. 3. p. 6
- Pyrruſ Taruſ laudatuſ. n. 4. p. 199

R

- R**ationeſ N. enerueſ ſunt cōtra cōmunē de reliquatiſ ex iis q̄ honeſte impēdi poſſūt. q. 1. m. 31. n. 1. p. 37
- Ratio efficaciſ à nemine haçtenuſ redita, cur beneficiariuſ male utēſ reditibuſ eccleſiaſticiſ peccat mortaliter, non autem habēſ primogenia & maioratuſ. q. 1. m. 39. n. 1. p. 52
- Ratio uñica legiſ habetur pro expreſſa. q. 2. m. 21. n. 1. p. 148
- Redituſ tituli Cardinalatuſ ſunt bona eccleſiaſtica. q. 1. m. 23. n. 4. p. 23
- Redituſ ſimpliciſ d. ſcribēdū. n. 6. p. 202
- Regula. l. Boueſ. §. Hoc ſermone. ff. de uerb. quomodo intelligitur. queſt. 3. m. 9. n. 3. p. 173
- Religioneſ militareſ eſſe uere religioneſ, & earum profeſſoreſ ueroſ religioſoſ, gaudereque præuilegio Canonis & fori. n. 14. & 15. p. 210. & 211
- Reſtituit quiſ debitor ſibi, ut pauperi. n. 12. p. 208

Repetitio

- Repetitionis inutilis N. & nō Author
carpendus. n. 10. p. 104
- Religiosos milites nō posse moraliter
seruare castitatem in Curia sui Ma-
gistrū dūrē dictum. n. 16. p. 112
- Religione de militari multa absurda
respondet N. n. 14. p. 206
- Religionem militarem dicere nō esse
veram, piaculum, & eius professo-
rē habere propriū, peius. n. 18. p. 216
- Religiosus habens beneficium eccle-
siasticum, tam latē potest impēdere
de suis redditibus, quā secularis de
suis. q. 1. m. 10. n. 2. p. 10
- Religioso ab aliquo posse auferri vio-
lenter panes ei donatos, si non sunt
sui, malē infertur ab Aduersario.
q. 1. m. 17. n. 1. p. 17
- Regularis omnis est persona ecclesia-
stica, & gaudet priuilegio Cano-
nis, &c. q. 1. m. 55. n. 2. p. 74
- Religiosus, an testari possit cum Papæ
priuilegio. q. 1. m. 11. n. 2. p. 176
- Religioso cui iustum morale, vt con-
cedatur vltimæ voluntatis disposi-
tio. q. 3. m. 11. n. 5. p. 175
- Religiosus verus est, quicumque tria
substantialia vota in religione ap-
probata emittit, regularis item om-
nis. q. 1. m. 56. n. 2. p. 76
- Religiosus ordo non desinit esse talis
propter solam facultatis cōtrahen-
di matrimonium cōcessionem: ne-
que propter transgressiones eius
professorum. q. 1. m. 56. n. 4. p. 76
- Religiosus verus nō est, qui nō emittit
tria substācialia vota, licet aliquem
viuendi modum ad religionē perti-
nentem voueat. q. 1. m. 56. n. 6. p. 77
- Religiones ob religiosorum vitia non
esse damnandas. q. 1. m. 56. n. 8. p. 77
- Religiosus si, & quid dare potest de eo
quod parcius viuendo reliquum fa-
cit. q. 1. m. 80. n. 6. p. 111
- Religiosus donare pōt cōcessione seu
cōsuetudine iusta. q. 1. m. 80. n. 7. p. 111
- Remedium ordinarium vtilius quam
extraordinarium. q. 1. m. 80. n. 3. p. 109
- Rex Hispaniæ qui superat omnes pre-
latos, excepto Papa, in redditibus ec-
clesiasticis, potest de illis sustentare
suum regale decus; & quantum de-
beat abstinere à dispendendis illis
in diuites, & malos vsus. q. 1. m. 83.
n. 1. p. 118
- Rex Philippus secūds Hispaniæ Rex,
tardē per authorem cognitus, tar-
dius eius heroicæ, ac rarissimæ vir-
tutes cæteris gentibus agnitæ, pa-
rumque per indigenas vulgatæ, quæ
propriæ sunt ei, vel in eo maximē
præminent, sine assentatione vlla
insinuantur ab Authore: quia id è
Repub. Christiana in publicū om-
niū Regū & Regulorū exēplū esse
visum est: paucis q̄ bello paceq; ges-
sit, tēporaria & æterna gloria incō-
parabili digna, recensitis. q. 1. m. 83.
n. 2. p. 119
- Restituere tenetur q̄ ea q̄ extrema pa-
tiēs accepit, lapsō illius necessitatis
articulo, nisi, &c. q. 2. m. 4. n. 2. p. 130
- Restituere tenetur, q̄ ex cōibus minus
quā debet tribuit singularibus. q. 2.
m. 7. n. 3. p. 135. Et qui onus vel modū
iniunctum nō adimplet. n. 4. p. 135
- Ridiculū esse, dicere Monachū nō esse
Dñm eorū quæ edit, & vestit, malē
ait Aduersarius. q. 1. m. 16. n. 1. p. 16
- Roncæuallis monasterium illustre. q. 1.
m. 41. n. 4. p. 59

S

- Sacrorum species tres, & rerum sa-
crarū quatuor. q. 1. m. 20. n. 1. p. 19
- Sacrarū rerū species, & quæ, & quartæ
speciei duo genera, & aliæ aliis sa-
cratiores. q. 1. m. 25. n. 1. p. 28
- D. Samartinus Caruaial licētiatus lau-
datus. n. 14. p. 210
- Sētētia, p̄ceptū sine cognitiōe latā, mo-
ritur morte ferētis. q. 3. m. 8. n. 3. p. 172
- Seruus nō est Dominus eorū quæ con-

sumit, & vestit. q. 1. m. 14. n. 2. p. 14

Similis similē querit. q. 1. m. 74. n. 2. p. 96

Simoniam frequēter admittitur à praelatis in ingressu monasteriorū, similiter & à subditis. q. 1. m. 84. n. 3. p. 116

Soluens alij quod alij debet, non satisfacit. q. 1. m. 46. n. 1. p. 66

Status perfectionis duplex, alter ad alios, alter ad se perficiendum. q. 1. m. 9. n. 2. p. 10

S. Thomas sapientiae & sanctitatis pelagus, dux cum primis authoris. q. 1. m. 20. n. 2. p. 19

Stipendium militi datur liberum ab onere largiendi superflua pauperibus; non autem Episcopo, vel beneficiario pars deputata ei per diuisionem. q. 1. m. 49. n. 1. p. 68

T

Testandi facultas de redditibus ecclesiasticis intelligitur ad vsus pios etiam, &c. q. 3. m. 6. n. 3. p. 169

Testandi de consuetudine quid Author senserit. n. 5. p. 210

Testamentum testatis per priuilegium valet, nulla de tali priuilegio facta mentione. q. 3. m. 7. n. 1. p. 171

Testandi facultas non moritur morte illam concedentis. q. 3. m. 8. n. 1. p. 171

Testandi facultas non finitur per primū testandi actum. q. 3. m. 9. n. 1. p. 173

Testamento nil iuris queritur ante mortem. q. 3. m. 9. n. 4. p. 174

Testari qui potest, potest codicillari, & donare causa mortis. q. 3. m. 10. n. 1. p. 174

Testari multominus potest religiosus, quā clericus secularis. q. 3. m. 11. n. 1. p. 175

Thomas Aquinas pro cōi esse opinione multis ostenditur. q. 1. m. 40. n. 1. p. 54

Thomas à cōmuni nō facile recedit, canones suscipit. q. 1. m. 40. n. 2. p. 54

Traditiones Apostolicæ perinde ac diuinæ seruandæ. q. 1. m. 38. n. 13. p. 49. item. q. 3. m. 2. n. 6. p. 161

V

Verba de primo actu tantum esse intelligenda, quomodo limitantur. q. 3. m. 9. n. 3. p. 173

Verbum, reditus, scribendum cum simplici d. q. 1. m. 2. n. 1. p. 4

Vicarium potestate sibi tradita vti debere, iuxta mentem tradentis. q. 1. m. 17. n. 4. p. 30

Votum solemne paupertatis tollit habilitatem querendi dominium rerum temporalium, non autem administrandi ea. q. 1. m. 10. n. 1. p. 10

Votum circa solemne paupertatis, hæc multa exorbitantia dixit N. n. 8. p. 203

Votum castitatis relaxari posse monacho, non autem votum paupertatis. q. 1. m. 11. n. 3. p. 11

Votū castitatis tā facile potest seruari, ac præceptum sextū Decalogi extra matrimonium. q. 1. m. 56. n. 9. p. 77

Votū paupertatis nō tantum solemne, sed etiam simplex, efficit ne vouens licite aliquid sibi querere, vel quæsito vti possit. q. 1. m. 61. n. 2. p. 85

Votum paupertatis simplex, non videtur impedire acquisitionē rei, sicut nec votum castitatis acquisitionem vxoris: quamuis vtrumq; impediatur vsus iuris quæsitum. q. 1. m. 61. n. 3. p. 83

Votum paupertatis non tantum solemne, sed etiam simplex, facit illicitam voluntatem acquirendi temporalia eam vouenti. q. 1. m. 61. n. 2. p. 83

Votū de aliquo dādo alicui ecclesie, vel altari, potest cōmutari per Papā sine vllius consensu. q. 1. m. 71. n. 1. p. 93

Vsū & facultatē vti di lege humana inuentā, aliā esse à lege & facultate vti di lege naturali. q. 1. m. 15. n. 3. p. 16

Vsufuctus causalis quid? & quod is nullatenus pertinere potest ad beneficium in bonis beneficij. quæst. 1. m. 36. n. 1. p. 41

